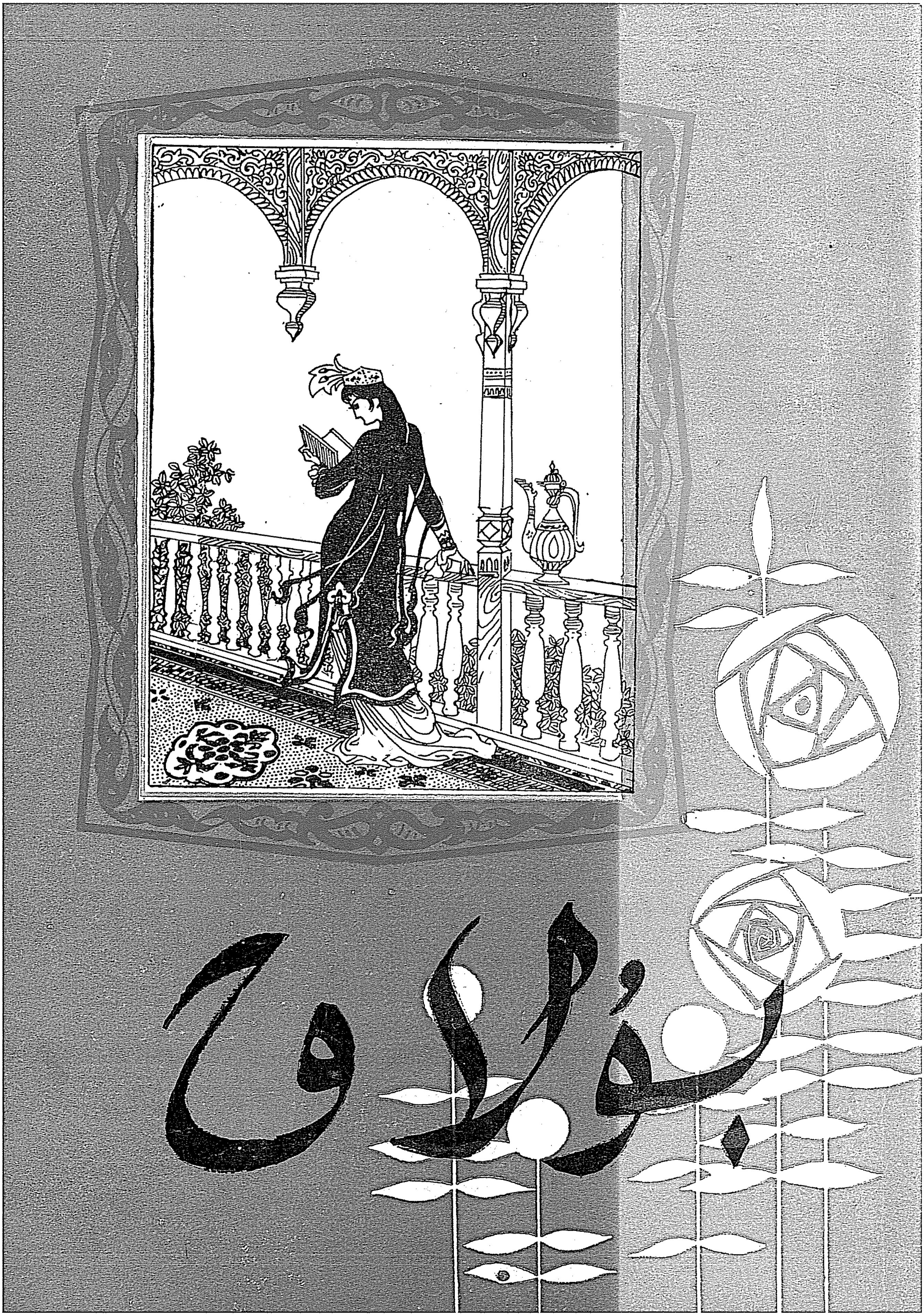

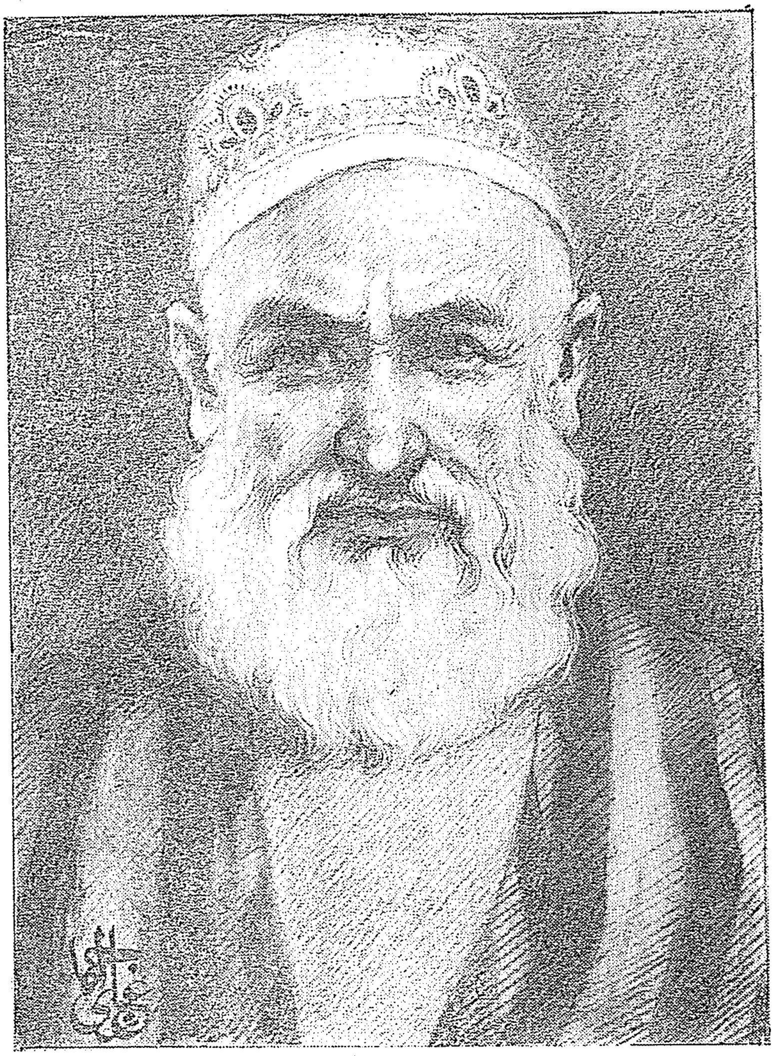

ئەجەللى

مۇھەررىردىن:

شائىر ئەجەللىنىڭ بۇ سۈرىتىنى رەسسام غازى ئەمەت شائىرنىڭ هايات ۋاقتىدا تارتىلغان فوتو سۈرەتكە ئاساسەن سىزىپ چىقتى. بۇ ناهايىتى كونىراپ كەتكەن ۋە بىردىن بىر فوتو نۇسخىسى مەرھۇم پەتتارجان مۇھەممەدى ۋە پىششىقەدەم يازغۇچى ئەرشىدىن تاتلىقلار ساقلاپ قالغان.

بۇلاق

(ئۇيغۇر كىلاسسىك ئەدەبىياتى ۋە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى مەجمۇئەسى)

(ئومۇمى 15 - سان)

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
1985 - يىل ئۈرۈمچى

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

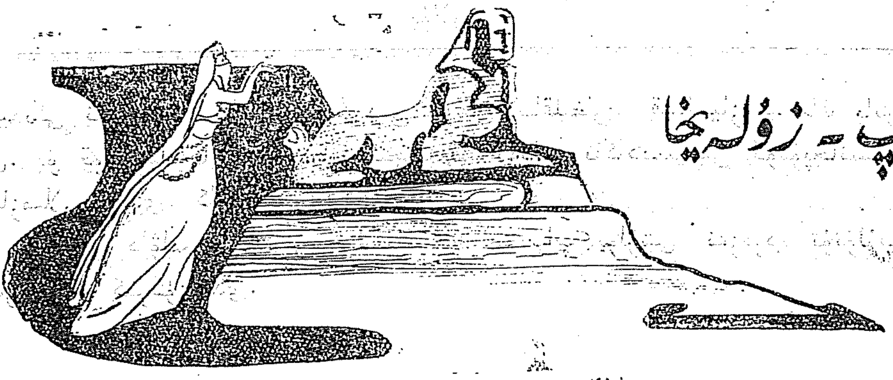

يۈسۈپ - زۈلەيخا

(خەلق داستانى)

نەشرگە تەييارلىغۇچى: قادىر ئەكبەر

نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن:

بۇ داستان ۋاھىددىن باھاموۋ (خالىس) نىڭ قولىيازما نۇسخىسى ئاساسىدا رەتلەندى.

ۋاھىددىن باھاموۋ غۇلجا ناھىيىسىنىڭ تۇرپانيۈزى ئارا مەھەللىسىدە ياشاپ، 1948 - يىلى 76 يېشىدا ۋاپات بولغان. ئۇ ھاياتى يىللىرىدا پارس تىلىنى ئۆگەنگەن، رۇسچە ساۋات چىقارغان، ئەدەبىي ئىجادىيەت بىلەن شۇغۇللىنىپ، بىرنەچچە خەلق داستانىنى ئىجادىي يوسۇندا رەتلەپ، قايتا يېزىپ چىقىپ خەلق ئىچىگە تارقاتقان. ئەپسۇسكى، ئۇ داستانلار ئىچىدە «يۈسۈپ - زۈلەيخا» قىسسىسىدىن باشقىلىرىنىڭ قولىيازما نۇسخىلىرى ئىز-دېرەكسىز يوقىلىپ كەتكەن. يوقالغان داستانلار ئىچىدە ھازىرغىچە بىزگە مەلۇم بولمىغان «دىل» ۋە «خۇشتۇرخان» ناملىق ئىككى چوڭ داستانىنىڭ بارلىغى مەلۇم.

مۇئەللىپنىڭ مەزكۇر قولىيازمىدىكى ئەسكەرتىشىدىن مەلۇم بولۇشىچە، «يۈسۈپ - زۈلەيخا» داستانىنىڭ بۇ نۇسخىسى 1360 - ھىجرىيە (1941 - يىل) رەببىيەلئاخىرنىڭ 1 - كۈنى (4 - ئاينىڭ 16 - كۈنى) كۆچۈرۈلۈپ بولغان.

قولىيازمىنى تەكشۈرۈپ كۆرۈشىمىزچە، «خالىس» تەخەللۇسى بىلەن رەتلەنگەن مەزكۇر «يۈسۈپ - زۈلەيخا» داستانى ھازىرغىچە مەلۇم بولغان نۇسخىلاردىن ئالاھىدە پەرقلىق بولۇپ چىقتى. خالىس داستاننى نەسرى ھەم نەزمى شەكلىدە ئىخچام، ئاممىباپ خەلق تىلى بىلەن يېزىپ چىققان، داستاننىڭ ئومۇمى مەزمۇنى خەلق ئېغىزىدا ئېيتىلىپ يۈرگەن «يۈسۈپ - زۈلەيخا» قىسسىسى بىلەن ئوخشاش. بۇ نۇسخىدا ۋەقەلىكنىڭ بايان قىلىنىشى ناھايىتى ئىزچىل، روشەن، سىيۇژىتى ئىخچام ۋە ساددا.

خالىس ئاساسى ۋەقەلىككە قوشۇمچە قىلىپ، شېئىرىي ئۇسۇل بىلەن لىرىك چېكىنىش بەرگەن — نەزمىلەرنىڭ ئاخىرىدا ئۆزىنىڭ ھېس - تۇيغۇلىرىنى ئىپادىلەيدىغان شېئىرىي پىكىرلىرىنى ئىزھار قىلغان.

داستاننىڭ مەزكۇر قولىيازمىسىنى غۇلجا ناھىيە تۇرپانيۈزى گۆكشى كىپەكيۈزى

www.uyghurkitap.com

دادۇيىدىكى نىزامىدىن ھاپىز خۇرشىدىن ئوغلى ساقلىغان، قولىيازمىنىڭ باش - ئايىغى تولۇق. بۇ قولىيازما ھازىر شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى كۇتۇپخانىسىدا ساقلانماقتا (قولىيازمىلار فوندى، كاتالوگ 234).

رەتلەش داۋامىدا داستان تىلىنىڭ ئامىمىباپ بولۇشى نەزەردە تۇتۇلۇپ، بەزىبىر ئۆزگەرتىشلەر كىرگۈزۈلدى.

بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم!

(كۆيۈنگۈچى ۋە ئايتقۇچى تەڭرىسىنىڭ نامى بىلەن باشلايمەن)

رىۋايەتچىلەر شۇنداق رىۋايەت قىلىدۇكى، يۈسۈپ ئەلەيھىسسالامنىڭ قىسسەلىرى ھەققىدە قۇرئاندا خەۋەر بېرىلگەن ۋە بۇ «ھۆسنەلقىسسە①» دەپ ئاتالغان بولۇپ، جىمى قىسسەلەرنىڭ ياخشىسىدۇر. بۇنى ئاڭلىغان مۆئمىنلەرنىڭ كۆڭلى ئىشىق - مۇھەببەت نۇرىدىن رەۋشەن بولغۇسىدۇر. بۇ قىسسىنى كۆپلىگەن پىشۋالار كىتاپ قىلىپ يازغان. مەنمۇ «قىسسەسۇلئەنبىيا②»نى كۆرۈپ، شۇ بويىچە شەرھى قىلدىم. سۆزۈمنىڭ ئىپتىداسى — ئىبراھىم پەيغەمبەر، ئۇنىڭ ئوغۇللىرى — ئىسھاق پەيغەمبەر ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرى ياقۇپ ئەلەيھىسسالام يۈسۈپ ئەلەيھىسسالاملاردۇر. ئەمما بۇلارنىڭ ۋەقەلىرى بايانىدىن پارىغ بولۇپ، ھېكايەتنى ياقۇپ پەيغەمبەردىن باشلىدىم.

ئەلقىسسە، ھەزرىتى ياقۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئون ئىككى ئوغلى ۋە بىر قىزى بار ئىدى. ئون ئوغلى بىر ئانىدىن، قالغان ئىككى ئوغلى بىلەن بىر قىزى بىر ئانىدىن ئىدى.

راھىلە ئىسىملىك ئەزۋاجدىن③ ئۈچ پەرزەنت تەۋەللۇت بولغان بولۇپ، ئىككىسى ئوغۇل — يۈسۈپ ۋە ئىبىن يەمەن، بىرى قىز — نارجانلار ئىدى.

ئەلقىسسە، ئاللاتائالا يۈسۈپنى ساھىب جامال ۋە ساھىپ كامال قىلىپ ياراتقان ئىدى. ئەگەر كىشى يۈسۈپنىڭ يۈزىگە قارىسا، گويا ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايغا قارىغاندەك بولاتتى - دە، تاقەت قىلالماي، شۇ ھامان بىھوش بولاتتى. يۈسۈپنىڭ كۆڭلى خۇددى سۈزۈك ئەينەكتەك مۇسەففا④ بولۇپ، تاماق يېسە كېلىدىن كۆرۈنىپ تۇراتتى.

ئاللاتائالا ھۆسن - جامالىنى ئون ھەسسە قىلىپ يارىتىپ، توققۇز ھەسسىسى ھاۋا ئانىغا، قالغان بىر ھەسسىنىڭ ئوندىن توققۇزىنى يۈسۈپ ئەلەيھىسسالامغا، بىرىنى ئالەمدىكى جىمى شەيئىلەرگە ئاتا قىلغان ئىكەن. مۇبادا ئۇچار قۇشلار يۈسۈپنىڭ ئالدىدىن پەرۋاز قىلسا، ئۇنىڭ ھۆسنى - چىرايىغا مەھلىيا بولۇپ، ھەيرانلىقتا قانات قېقىشنى ئۇنتۇپ تەلمۈرۈپ قالار ئىدى. ھەتتا كۆكتىكى پەرىشتىلەرمۇ يۈسۈپنىڭ جامالىغا مۇشتاق بولاتتى. ئۇ شۇنچىلىك خۇشئاۋاز ئىدىكى، ناگاھان تىل سۈرسە،

① — گۈزەللىك ھەققىدە ھېكايە.

② پەيغەمبەرلەر ھەققىدە قىسسە.

③ ئەزۋاج — پەيغەمبەرنىڭ ئايالى.

④ مۇسەففا — ناھايىتى سۈزۈك، غۇبارسىز، پاك.

ئاۋازى شىرىن، سۆزلىرى نەغمە-نەۋەزىنىش ھەزەر ئەيلەپ، نالە قىلىنىشاتتى، ئۇنىڭ كەبى دىللارنى شادمان قىلاتتى، كېچىلىرى شەنىگە ئاتاپ جىمىي ئالەمنىڭ شائىر ۋە يول يۇرسە ئەتراپ مىسنەۋۋەر بولاتتى، نازىمىلىرى كۆپ نەزم ۋە بېيىتلارنى تىوقۇ-جىمى ئىنس-جىنلار ئۇنىڭ نۇرۇلپاكىدىن① غان، بۇلارنىڭ بىرى ئۇشبۇدۇر:

نەزم

ئۆزىنىڭ نۇرىدىن قادىر ئىگەم بىر نۇر ئايان قىلدى،
مۇھەممەت نۇرى ئول ئاندىن دۇ② جاھان قىلدى،
يەنە ئاندىن ياراتتى ئەنبىيالار روھىنى مەۋجۇد،
جاھانغا قۇدرەتىدىن كۆرگۈزدى دائىما مەئبۇد،③
يەنە ئادەم ياراتىپ ئىشقىنى قىلدى ئاڭا مەسئۇد④،
بارىدىن ئۆزگەكى ئەردى مۇھەممەت مۇستاپا مەقسۇد،
نەبىلەر ئىچرە ئول يۇسۇپنى خۇرشىد⑤ جاھان قىلدى.

كۆرۈڭ، يۇسۇپنىڭ ھۆسنى جاھانغا ئاشكار ئولدى،
نەچە خۇرشىد ئالەمنىڭ زىياسى⑥ ھەم غۇبار ⑦ ئولدى،
پەرىشتەلەر ھەم يۇسۇپ يۈزىگە ئىنتىزار ئولدى،
ئىشتىپ كۆرمەيىن ھور قىزلەر بىقارار ئولدى.
ئانىڭ شەئنىدە سۆزلەپ ھەر بىرى بىر داستان قىلدى.

چىكەر بۇلبۇل پىغانلار نەۋ باھاردا گۈلىستان ئىچرە،
تۈزەر يۈز نەغمەئى ئاھى كى ھەردەم ئەرمۇغان ئىچرە،
بولۇر گۈل يادىدا بۇلبۇل ھەمىشە باغرى قان ئىچرە،
يۇسۇپ بىرلەن زۇلەيخا ئۆتتىلەر ئاشىق جاھان ئىچرە،
ئىككىسى بىر-بىرىگە ئىنتىزارۇ ئىمتىھان قىلدى.

قېنى يۇسۇپ-زۇلەيخا قايدادۇر ئۇشبۇ جاھان ئارا؟
قېنى مەجنۇن، قېنى لەيلى، قېنى ئول ۋامىقى-ھۇزرا؟
نە گۈل قالدى جاھاندا، نە چىمەندە بۇلبۇلى شەيدا،

---

① نۇرۇلپاك — سۈزۈك نۇر، روشەن نۇر.
② دۇ — (پارىسچە) ئىككى.
③ مەئبۇد — (ئەرەپچە) شەكىل، بۇت، ھەيكەل. بۇ يەردە مۇئەللىپ تەڭرى قۇدرىتى ئارقىلىق نۇر شەكلىنى قىلدى، دېمەكچى.
④ مەسئۇد — (ئەرەپچە) قۇتلۇق بولغۇچى، سائادەتلىك بولغۇچى.
⑤ خۇرشىد — (پارىسچە) ئاپتاپ.
⑥ زىيا — (ئەرەپچە) نۇر.
⑦ غۇبار — (ئەرەپچە) چاڭ-توزاڭ.

uyghurkitap.com

كى غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغىناي، دەپ خالىسى رەسۋا،
زۇلەيخا بىرلە يۇسۇپ قىسسەسىن ئەبدى بايان قىلدى.

خۇدايى تائالا ئۆز قۇدرەت سەنئىتى بىلەن بۇ جاھانغا يۈز مىڭلىغان نەمۇنەئى مۆجىزىلەرنى ياراتتى، ۋە لېكىن ئۇشبۇ مۆجىزىلەر ئىچىدە ھەزرىتى يۇسۇپتەك ماھى - ئاپتاپ بولمىغان ئىدى. ئەي ساھىبى سائادەت، ئىشتىمەك كېرەككى، يۇسۇپنىڭ ھۆسىن - جامالى ھەققىدە شائىرلار نىمە دەيدۇ:

نەزم

جامالى — ھۆسنى يۇسۇپكىم خالايىقنى چوقان ئۆرتەر،
يۈزىنىڭ شوئلىسى ھەركىمگە تەگسە بىگۇمان ئۆرتەر.

مالائىك، ھور - غىلمانلار كۆرۈپ ھۆسنىن قىلۇر دەۋران،
ئۇچار قۇشۇ، پەرى - دىۋە جىمىكى ئىنس جان ئۆرتەر.

قىلۇر بولسا بىنا يۇسۇپ قەيەردە نەغمەئى سوزان،
بولۇپ بۇلبۇل پىدا ئاگا ئۆزنى بوستان ئۆرتەر.

ئانىڭچۇن شاھە - شاھى چىكىپ يۈز مېھنەتۇ ئاھى،
قىرىق يىل ئاپتى چاھى كۆرۈپ جان - جاھان ئۆرتەر.

چۈشۈپ ياقۇپقا يۈز ئەرمان چىكەر ھىجرىدە كۆپ ئەفغان،
بولۇپ چۈن بۇلبۇلى نالان ئۆزنى پىنھان ئۆرتەر.

يۇسۇپنى زۇلەيخا سۆيگەن، ئاتاپ ئاتىنى تىل كۆيگەن،
چۈشۈپ قەلبىگە ئىشق دەردى ۋۇجۇدى ئۇستىخان ئۆرتەر.

دىدى خالىس ئۇلارنىڭ قىسسەسىدىن ئانچىنان سۆزلەر،
ئىشتسە ئاشىقى سادىق گۇمانسىز خانۇمان ئۆرتەر.

ئەلقىسسە، ھەزرىتى يۇسۇپ ھۆسىن — لاتاپەتتە زامانىسىنىڭ يىگانىسى، كامالەتتە دەۋرىنىڭ دۇردانىسى ئىدى. ياقۇپ ئەلەيھىسسالام يۇسۇپنى جېنىدىن ئېزىز كۆرەتتى. يۇسۇپنىڭ ئانىسى پانى ئالەمدىن باقى ئالەمگە ھىجرەت قىلغان ئىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن، ھەزرىتى ياقۇپ يۇسۇپكە تولا مېھرىۋانلىق قىلاتتى. يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرىنىڭ بۇنىڭغا تارلىغى كېلەتتى.
كۈنلەردىن بىر كۈن ھەزرىتى ياقۇپ

بىر چۈش كۆردى، چۈشىدە كەنئاننىڭ باياۋانىغا بارغان ئىمىش، ئۇن بۆرى يۈسۈپنى ئارىغا ئېلىپ تالاۋاتقانىمىش، ئەمما، شۇ سائەتتە بىر مۆجىزە يۈز بېرىپ، يەر يېرىلغانمىش، يۈسۈپ يەرگە كىرىپ غايىپ بولارمىش، بۆرىلەر بولسا، تەڭلىكتە قېلىپ، تارقاپ كېتەرمىش.

ھەزرىتى ياقۇپ ئويغىنىپ كېتىپ، دەرھال قارىسا، يۈسۈپ يېنىدا يېتىپتۇ. شۇنىڭدىن بۇيان ئۇ كۆرگەن چۈشىدىن ئەندىشە قىلىپ، يۈسۈپنىڭ يېنىدىن بىر سائەتمۇ ئايرىلمايدىغان بولدى. كۆڭلىگە ھەرچەندە تەسەللى بەرسىمۇ، زادى ئەمىن تاپمىدى. ھەزرىتى ياقۇپ خۇداغا مۇناجات قىلىپ، شۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

كى بىر كۈن چۈش كۆرۈپ ياقۇپ دىدى غەمدە جۇدا ئەتمە.
يۈرەگىم بۇ چۈشۈمدىن ئۆرتىنۇر يۈسۈپ جۇدا ئەتمە.

جۇدالىق دەردىدىن قاتتىق جاھاندا ھېچ بالا يوقتۇر،
مېنى ھەيران قىلىپ يار دەپ ئىشىكلەردە گادا ئەتمە.

جاھاننىڭ گۈلشىنى، ئىككى كۆزۈمنىڭ رەۋشىنى يۈسۈپ،
ئەگەر ئاچىلسا گۈل بادى خازانغا① مۇپتىلا ئەتمە.

بولۇپ مەندىن جۇدا يۈسۈپ، بۈگۈن - تاڭلا سەپەر قىلساڭ،
باياۋان - چۆللەردە ئاھ ئۇرۇپ دىلنى ئادا ئەتمە.

قېرىغان چاغىمدا بىر چۈش كۆرۈپ ھەيران بولۇپ قالدىم،
ئەيا يۈسۈپ مېنى ھەردەم جامالىڭدىن جۇدا ئەتمە.

يامان بولدى مېنىڭ چۈشۈم زەھەر بولدى يىگەن ئاشىم،
بۇ ھەسرەتتە مېنىڭ باشىم جۇدالىقنى راۋا ئەتمە.

ئەيا خالىس دىدى ياقۇپ خۇدايىغا مۇناجاتىن،
گىرىپتارى پىراق ئەيلەپ دەرتكە مۇپتىلا ئەتمە.

شۇ يوسۇندا، ھەزرىتى ياقۇپ كېچە-كۈندۈز خۇداغا ئىلتىجا قىلىپ، يۈسۈپنىڭ پىكرى - زىكرى بىلەن كۆزىگە ئۇيقۇ كەلمىدى، ئۇخلىسا چۆچۈپ ئويغىناتتى ۋە يۈسۈپنى كۆرۈپ كۆڭلى ئارام ئالاتتى، نېچۈك ۋەقەلەر يۈز بېرەر ئىكىن، دەپ ھەمىشە غەمگە ئاغۇشتە بولۇپ يۈرەر ئىدى.

ئەلقىسسە، بىر كېچىسى ھەزرىتى يۈسۈپمۇ بىر چۈش كۆردى-دە، ئويغىنىپ، ئاھ-پىغان چېكىپ، يىغلىدى. ھەزرىتى ياقۇپ بۇ ھالنى كۆرۈپ، ئۇنى دەرھال قۇچىغىغا ئېلىپ، يۈز - كۆزلىرىگە سۆيۈپ شۇنداق دىدى:

---

① بادى خازان (پارىچە) كۈز شامىلى.

— ئەي ئوغلۇم يۇسۇپ، ساڭا نىمە بولدى؟ نىمە ئۇچۇن ئاھ ئۇرۇپ يىغلاپ، سىنەڭنى چاك ئېتەرسەن؟ بۇ ھالىڭغە قاراپ مەندە تاقەت قالمىدى.

ھەزرىتى يۇسۇپ دىدىكى:

— ئەي ئاتا، بۇ كېچە بىر چۈش كۆرۈپتمەن، تەئبىرىنى ئېيتىپ بەرسىڭىز!

— ئەي قوزام، — دىدى ئاتىسى — چۈشۈڭنى ئېيتمىغىن، تەئبىرىنىمۇ سورىمىغىن، بۇ چۈشۈڭ پىنھان قالسۇن.

يۇسۇپ شۇنداق دىدى:

— ئەي ئاتا، مېنى دوست تۇتار بولسىڭىز ۋە ياخشى كۆرسىڭىز چۈشۈمنىڭ تەئبىرىنى ئېيتىپ بەرگەيسىز.

— خوپ، تەئبىرىنى ئېيتاي، ئەمما بۇنى سىر تۇتقىل، ئۆزگىگە ئاشكارا قىلمىغىل. مادامىكى، بۇنى ئاكىلىرىڭ ئاڭلاپ، ساڭا زەرەر يەتكۈزمىگەي، — دىدى ياقۇپ ئەلەيھىسسالام ۋە يەنە:

— سەن مېنىڭ كۆز قارچۇغۇمسەن. سۆزلەر سۆزۈم، ئىشىتەر قۇلىغىمسەن. ئەمدى مەن چۈش تەئبىرىنى ئېيتىمەن، بۇ سۆز شۇ يەردىلا قالسۇن. چۈشۈڭنى بايان قىلغىل! — دىدى.

يۇسۇپ چۈشىنى بايان قىلىپ شۇ بېيىتلارنى ئوقۇدى:

نەزىم

بۇ كېچە بىر چۈش كۆرۈپ، ئەقلىم ئاڭا ھەيراندۇر،
ئانىڭ تەئبىرىگە يەتمەي كۆڭۈل ئۆيى ۋەيراندۇر.
ئەگەر لۇتفىڭگە ① ئالسا ئىگەم ئۆزى زاخماندۇر،
ئەگەر ئەدلىگە ئالسا ھەكىم بارچىگە مەنناندۇر②،
بىلەلمىدىم باشىم ئەمدى نە كەلگەن دەۋرى دەۋراندۇر،
ئۈمىدىم شۇلكى رەببىم بەندىگە لۇتفى پاراۋاندۇر③.

ياقۇپ شۇ بېيىتلارنى ئوقۇدى:

دىدى ياقۇپ، ئايا ئوغلۇم ساڭا بۇ سىر ئايان بولسۇن،
ئانىڭ تەئبىرىنى ئېيتاي ساڭا مەندىن بايان بولسۇن،
ۋاپاسىز دۇنيادا بىرنەچچە كۈن جانىڭ ئامان بولسۇن،
ساڭا ھەركىم يامانلىق ئەيلىسە ئۆزى يامان بولسۇن،
نەخۇش بولساڭ قاشىمدە ماڭا ھەم جان ئارام بولسۇن،
دۇئاگۇيلەر دىگەي ھەردەم سېنى دائىم ئامان بولسۇن.

① لۇتف (ئەرەبچە) — يۇمشاق، مۇلايىم، مېھرىۋانلىق قىلماق.
② مىننان (ئەرەبچە) — ئۆزىگە تەمدىنا قويغۇچى — بۇ يەردە تەڭرىنىڭ سۈپىتى قىلىپ ئىشلىتىلگەن.
③ پاراۋان (ئەرەبچە) — يېتەرلىك، كىڭتاشا، باياشات.

يۈسۈپ شۇ بېيىتلارنى ئوقۇدى:

دېدى يۈسۈپ: جەۋاھىردىن ياساتقان تەخت كەلتۈردى،
ئەجەپ ئايۋان-كەيۋان مۇنەققەشكە ئانى قويدى،
كۆتەرىپ كۆپ خالايىقلار مېنى ئول تەختكە مىندۇردى،
ئوشۇل تەخت ئۆزرە مىنمەككە مېنى بارچە كۆندۇردى.
مەن ئول تەخت ئۈستىدە بارچە ماڭا خىزمەت قىلىپ تۇردى،
بىلەلمەيمەن ئاتا، ئۇشبۇ قەسىردە نە ئايان بولدى؟

ياقۇپ ئېيتتى:

دېدى ياقۇپ ئاڭا: ئول تەخت شەھىنشاھلىق تەختىدۇر،
ئەگەر ھەركىمسەگە بولسا مۇيەسسەر ئۇنىڭ بەختىدۇر،
ئانىڭ ئالدىدا ھازىر جۇملە ئالەمنىڭ كىرەختىدۇر،
قۇلۇنۇم، بۇ چۈشۈڭدىن كى ساڭا دۆلەتنىڭ ۋەختىدۇر،
ساڭا شاھلىق باغىدا ئىززەتۇ دۆلەت دەرەختىدۇر،
ئۈمىت ئۆلكىم، سېنىڭ ئىلكىڭدە جۇملە جاھان بولسۇن.

يۈسۈپ ئېيتتى:

ئۇشەل تەخت ئۈستىگە مىنگەن ھامان ھۆكمىم ئايان بولدى،
مېنىڭ ئەمرىمدە ھەركىم ھەر تەرەپلەرگە راۋان بولدى،
قىلىپ خىزمەت كەمەر باغلاپ جىمى خەلق ئالىمان بولدى،
ماڭا ئەرگەشتىلەر ئول دەم يۈرۈشۈم ھەر قايان بولدى،
ئۇچار قۇشلەر سۇلايماندەك باشىم سايىۋەن بولدى،
نە ئىشلەر باشىمە كەلگەي، بىلەلمەم قايسى دەۋراندۇر؟

ياقۇپ ئېيتتى:

دېدى ياقۇپ، بولۇرسەن ئەي قۇلۇتۇم ئالىمى سۇلتان،
سېنىڭ ئالدىڭدا خىزمەت ئەيلىگەيلەر ھەم شاھى-شايان،
سۈرەرسەن سەلتەنەتلىك شاھ بولۇپ ئول تەخت ئۆزرە دەۋران،
رەئىيەت ئۇشبۇ دەۋلەتتىن كۆرگۈسى نەپ ھەم بولۇر شادمان،
خۇدانىڭ رەخمىتىدۇر بۇ چۈشۈڭ يوق ئېرۇر يالغان،
ئىلاھىم بارچە ئىشلەردە سېنىڭ ھۆكمىڭ راۋان بولسۇن!

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

يۇسۇپ ئېيتتى:

يەنە ئاپتاپ-ئاي كەلدى ئانىڭ كەينىدە ئون يۇلتۇز،
بارى تەزىم قىلىپ تۇردى ماڭا ھەم كېچە-كۈندۈز،
نىمەدۇر بۇ ئالامەتلەر، ئېيتىڭىز تەبىرىدىن بىر سۆز،
ھەممە يەردە تۇرۇپ ئەردى كى مەن تەخت ئۈستىدە يالغۇز،
بۇ خىل ئىززەتۇ-ئىكرامنى جاھاندا كۆرمىگەن بىر كۆز،
ئالىپ تۇرغان مىنى ئەتراپىدا خەلق ھەم پاراۋاندۇر.

ياقۇپ ئېيتتى:

دىدى ياقۇپ، ئۇشەل ئاي-كۈن سىنىڭ ئاتا-ئاناڭ بولغاي،
ئانىڭ كەينىدە ئون يۇلتۇز سىنىڭ بارچە ئاغاڭ بولغاي،
نەچە يىللار ئارادا ئۆتكۈسى، نەچە زامان بولغاي،
بىلەلمەيمەن ئۇشەل كۈنلەر ئاتاڭ قانداق خازان بولغاي،
پەلەكنىڭ گەردىشىدىن قان يۇتۇپ ياخشۇد ساراڭ بولغاي،
مىنىڭ كۆڭلۈمدە بىر سەبر-قارا ئاندا قاچان بولسۇن!

يۇسۇپ ئېيتتى:

ئايا ئاتا، بۇ چۈش كۆردۈم ئەجايىپ بىقارار بولدۇم،
ئانىڭ ۋەھىمى بىلەن تىترەپ چۇنان زار-زار بولدۇم،
بۇنىڭ تەئبىرى قانداق بولۇر، دەپ ئىنتىزار بولدۇم،
ئىچىمگە غۇسسە بىرلەن غەم تولۇپتۇر بىمادار بولدۇم،
تۈگىمەس قايغۇ بىرلەن ئۆرتىنىپ قەلبى غۇبار بولدۇم،
نە ئىشقا يۈزلىنۇر، دەپ بۇ يۈرەك-باغرىم تولا قاندۇر.

ياقۇپ ئېيتتى:

دىدى ياقۇپ ئاڭا ئول دەم ئىشىت بۇ سۆزنى ئەي دىلدار،
كى مەن بىلدىم يەنە ئەمدى كىشىگە ئېيتماغىل زىنھار،
بۇ ئالەمدە ساڭا بىر خۇدادىن ئۆزگە يوق غەمخار،
مىنىڭ پەندىمنى ئالساڭ، قىلمىغىن سىرىڭنى ھېچ ئىزھار،
ئەرز ئاڭلاپ ساڭا غەم-غۇسسىلەر يەتكۈزمىسۇن ئەغيار،
ئالامەت زاھىر ئۇلغۇنچە بۇ سىرىڭ پىنھان بولسۇن.

قىلىپ خالىس بايان ئاتا-ئوغۇل سۆزلىرىنى بۇنىيادە،
جاھان بىۋاپاسىدىن ئەيلىدى ئاھ بىلەن پەرياد،
ئەجەل ئۇنداق ئىرەنلەرنىڭ قىلىپتۇر ئۆمرىنى ناشاد،
بۇ سۆزلەر بىرلە بىردەم روھىنى مەن ئەيلىسەم بىر شات،
نىمە قالدى چىمەندە، باغ ئارا سەرۋ ھەم شەمشات،
يىقىلغاندا ئۇلار قىلسا مەددەت ماڭا نە ئەرماندۇر.

ئەلقىسسە، ئاتا-ئوغۇل بۇ سۆزلەرنى بىر-بىرىگە ئېيتىپ تۇرغاندا، شەمئۇننىڭ خاتۇنى ئىشىك سىرتىدا ئاڭلاپ تۇرار ئىدى. ئۇ كىلىپ، شەمئۇنغا ئېيتتىكى: «ئەي شەمئۇن، ئاتاڭغا يۈسۈپ چۈشىنى ئېيتىپ ئىدى، ئاتاڭ يۈسۈپكە، جىمى جاھانغا شەھنشاھ بولۇرسەن، دەپ تەئبىر بەردى». شەمئۇن بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ، ھەسەت قىلدى، رەشىك قوزغالدى، پۈت-قولىغا تىترەك چۈشتى، كۆڭلىدە ئاداۋىتى غالىپ كىلىپ، ھەممە ئاغا-ئىنىلىرىگە خەبەر يەتكۈزدى. ئۇلار: «كىمدىن ئاڭلىدىڭ؟» دەپ سورىدى. شەمئۇن: «بۇ سۆزلەرنى خاتۇنۇم ئاڭلاپ، ماڭا يەتكۈزدى»، دىدى. بۇلار ھەممىسى ھەسەت قىلىشتى، تىل بىرىكتۈرۈشتى ۋە دىدىلەركى: «راھىلەنىڭ ئوغلىنى ئۆلتۈرمىگۈنچە كۆڭلىمىز ئارام تاپماس». ئەمما ئۇلارنىڭ ئىچىدە يۈسۈپنىڭ يەھۇدا ئىسىملىك بىر ئاغىسى بار ئىدى. ئۇ شۇنداق دىدى: «يۈسۈپنى ئاتىمىز ئۆز يېنىدىن ئەسلا نېرى كەتكۈزمەيدۇ، ئۇنى قانداق ئۆلتۈرىسلەر؟» يەنە بىرى ئېيتتىكى: «يۈسۈپنى ئالداپ، سەھراغا ئېلىپ چىقايلى، شۇ يەردە ئۇجۇقتۇرايلى». يەنە بىرى: «ئاتىمىز بىزگە قوشۇپ بەرگىلى ئۇنىماسمىكىن!»، دىدى. «يۈسۈپنىڭ ئىشىنى مەن ئادا قىلىمەن، بىر ئامال قىلىپ، ئۇنى ئاتام ئالدىدىن ئېلىپ چىقىمەن!» — دىدى يەنە بىر ئاكىسى. شۇ ھالەتتە بۇلار تاڭ ئاتقۇچە كىپىكەش قىلىشتى. تاڭ ئاتتى. ناگاھ ھەزرىتى يۈسۈپ ئاكىلىرىنىڭ ئالدىغا سالامغا چىقتى. ئاكىلىرى ئۇنى بىر-بىرىدىن قۇچاقلاپ سۆيۈپ: «كۆرگەن چۈشىڭىز مۇبارەك بولسۇن، بىزگىمۇ ئېيتىسىڭىز، ياخشى تەئبىر بەرسەك» دىيىشتى ۋە «كىچىك بالا دىگەن چۈشىنى ئاكىلىرىغا ئېيتىشى كېرەك!» دەپ بەزلەشتى.

ئەلقىسسە، ھەزرىتى يۈسۈپ ئاكىلىرىنىڭ سۆزلىرىگە ھەيران بولۇپ «چۈشۈمنى بۇلار قانداق ئاڭلىغاندۇر؟» دەپ خىيال سۈرۈپ، تەرەددۇتتا قالدى. ئېيتاي، دىسە، ئاتىسىنىڭ ئەمرىگە خىلاپلىق، ئېيتمايى، دىسە ئاكىلىرىنىڭ ئالدىدا خىجالەتچىلىك بولۇر ئىدى. يۈسۈپ ئىزتىراپتا قالدى، ئاخىرى تەڭلىك ئىچىدە شۇنداق دىدى:

— ئەي ئاغىلىرىم، مېنى بەك خىجالەت قىلدىڭلار، ھەزرىتى ئادەم ئاتىدىن ئوغۇللىرىغا شۇنداق بىر ياخشى يادگار قالغان ئىدىكى، ئۇنى قۇلىقىدا تۇتقان كىشى ھەسەل يىگەندەك لەززەت ئالۇر، مانا ئۇ نىمە دەيدۇ:

نەزىم

بۇدۇر ئادەم ئاتىمىزنىڭ ئەيتقانلىرى،
ياخشى ئاڭلاڭ سۆزلىرىنى ئوقىلانلىرى،

بارچىمىزغا ئۇنىڭ سۆزى مىزان ئىدى،
«كۆرگەننى دە، ئەمما دىمە كۆرمىگەننى.

قۇلاق سالغىن مەنىلىك سۆز بولغان يەردە،
ھەم كۆز بولغىن ياخشىسىنى كۆرگەن يەردە،
ئوچۇق سۆزلە ياخشى سۆزنى بىلگەن يەردە،
بىلگەننى دە، ئەمما دىمە بىلمىگەننى.

كېچە-كۈندۈز ھەق ئىشلاردا سابىت بولغىن،
تىرىك بولساڭ ياخشىلىقنى نىيەت قىلغىن،
جەھد① ئەيلىگىل، دەرگاھىغا ئەمەل قىلغىن،
قىلغاننى دە، ئەمما دىمە قىلمىغاننى.

تۈنلەر قوپۇپ بەندىلىككە يېتە كۆرگىل،
ئەر ياخشىسىنى تېپىپ ئىتەك تۇتا كۆرگىل،
يولنى تېپىپ مىرادىڭغا يېتە كۆرگىل،
يۈرگەننى دە، ئەمما دىمە يۈرمىگەننى.

ئاغىلىرىم، بۇگۈن مېنى خىجىل ئەتمەڭ،
ئاتام بىرلەن ماڭا ھەرگىز دەخىل ئەتمەڭ،
بۇندىن ئارتۇق چۇشنى ئەمدى ھەزىل ئەتمەڭ،
كۆرگەننى دە، ئەمما دىمە كۆرمىگەننى.

دىمەي، دىسەم «يالغانچى» دەپ ئاتار ئاتىم،
دىسەم بولۇر ناپىسەتلىك ئىسىل زاتىم،
ئاغىلىرىم بۇزماڭ مېنىڭ كۆڭلۈم شادىم،
كۆرگەننى دە، ئەمما دىمە كۆرمىگەننى.

خالىس ئەمدى قانداق قىلىپ مۇراد تاپار؟
دۆلەت ئاتىن قانداق قىلىپ مىنىپ چاپار؟
سىنىڭ ئەيىبىڭ كىرەم قىلار، قىل ئىستىغپار،
بولغاننى دە، ئەمما دىمە بولمىغاننى.

ئەلقىسسە، ئاكىلىرى بۇ جاۋاپنى ئاڭلاپ، بىلدىلەركى، چۈش كۆرگەنلىكى بەتەھقىق راستۇر. ئۇلارنىڭ ھەممىسى چەندان خەزەپكە كەلدى، يۈسۈپنىڭ قانىنى ئىچمەككە قەست قىلىشتى، ھىلە-مىكىر ئىشلەتمەكنى ئەھد قىلىشتى-دە، ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كېلىشتى. تازىم ۋە تاۋازۇدىن كېيىن شۇنداق دىيىشتى:

— ئەي ئاتا، پەسلى باھار بولۇپ، گۈللەر ئېچىلىپ، بىنەپشە يۇپراقلىرى ھەريانغا ساچىلىپ، بۇلبۇللار ناۋا ئەيلىمەكتە، تۇتىلەر تەكەللۇم قىلىپ، قۇمرىلەر تەسبىھ سىرىماقتا، كەكلىكلەر پىغاندا، تاۋۇسلار گۈلزاردا رەقىس قىلىپ، كەپتەرلەر سامادا پەرۋاز ئەيلىمەكتە، جىمى جانىۋارلار نەغمە-ناۋا تۈزۈپ، بۇلاقلار ھەر تەرەپكە راۋان ئېقىپ تۇرۇپ، سەھرالار يېشىل تونغا پۈركىنىپ، جەۋلان قىلماقتا. قويلار قوزلاپ، تۆگىلەر بوتىلاپ، ئاتلار كىشنىشىپ، ئاھۇلار ئوينىشىپ، جەرەنلەر ئېغىنىشىپ، ئاجايىپ-غارايىپ مەنزىرە ئەھىيان بولماقتا. لالىزارلار قەھ-قەھ ئۇرۇپ كۈلۈپتۇر، ئەسىرى تاماشا قىلىدىغان ۋاقىت كېلىپتۇر. يۈسۈپنى بىزگە قوشسىڭىز، سەيل-ساياھەت قىلىپ ئوينىشىپ كەلسەك!

ئاكىلىرىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلىغان يۈسۈپنىڭ كۆڭلىگە ساياھەت ئىشقى چۈشۈپ، ئاتىسىدىن ئىجازەت بېرىشىنى سوراپ شۇ بېيىتلارنى ئېيتتى:

نەزىم

ئىجازەت بەرسىڭىز ئاتا بۇ ئىش چۈشتى خىيالىمغا،
چۈشۈپتۇر باغ ئارا شەبنەم مېنىڭ پەسلى باھارىمغا،

① جەھد (ئەرەبچە) — تىرىشماق، قاتتىق تۇرۇپ ئادا قىلماق.

بىرىپ ئويناپ كېلەي سەھرادا ئۆتكەن لالىزارىمغا،
كېلۈرمەن ئالدىڭىزغا كەچقۇرۇن قايتىپ دىيارىمغا،
سەبەپ بولغاي تاماشا سەيل ـ سەھرالار خۇمارىمغا.

باھار بولدى، جاھانىمۇ خۇش، كۆكەردى دالا ۋە سەھرا،
گۈلىستاندا گۈل ئاچىلدى ناۋادا بۇلبۇلى شەيدا،
كى ھەريانغا چۇشەرمىش ئاجايىپ غۇلغۇلە ـ غەۋغا،
باھار ئىچرە كۆرەر بولسا نە ئىشلەر بولغۇسى پەيدا،
ئاغالىرىم يەنە تويسۇن بۇگۈن ھۆسنى ـ جامالىمغا.

قەپەزدە بۇلبۇلى شەيدا نە بەھىر تاپقۇسى ئاندا؟
غېمى ھەم قايغۇسى كۆپتۇر بۇ ھەسرەت خانە دامىندا،
مېنى قوي ئىختىيارىمغا ئەگەر بولدى كۆڭۈل شەيدا،
يۈبەرگىل ھەر تەرەپكە ئويناپ ـ كۈلۈپ كېلەي مۇندا،
يۈكى غەمنى راۋا كۆرمە مېنىڭ قەددى نىھالىمغا.

مېنىڭ گاھى پىراقىمغا سېنىڭ ھەم خاتىرىڭ كەلسۇن،
قوزىلارنى كۆرۈپ ئاندا مېنىڭ مېھرى دىلىم قانسۇن،
ئاناسىدىن جۇدا بولغان يۈسۈپنىڭ كۆڭلىنى ئالسۇن،
مۇھىبلەر ① جەم تۇتسۇن رەقىپلەر ئۆرتىنىپ ئۆلسۇن،
كى يۈزمىڭ تەشنەلەر قانسۇن مېنىڭ بۇ لەئلى زارىمغا.

باھار كۆركى ئەجەپ مەۋسۇم، ئەجەپ ۋاقتى، ئەجەپ پۇرسەت،
مېنىڭ كۆڭلۈم غېمى كەتسۇن بەرگىن ئاتا ماڭا رۇخسەت،
مېنى قويما بۇ يەردە ئەي پەدەر ئەيلەپ ماڭا شەپقەت،
كۆرەر بولساڭ ئاغالىرىم ئىبرۇر ئانداق ماڭا ئۆلپەت،
راۋا كۆرمەس زاۋالىمنى، خەبەردار ئەردى ھالىمغا.

ئايا خالىس ئۇلارنىڭ مىكرىدىن غاپىل ئىدى يۈسۈپ،
دىلىدە يوق ئىبرۇر رەشكى، سەخى بىر دىل ئىدى يۈسۈپ،
فىرىپتە بولدى ئاندە گەرچە كۆپ ئاقىل ئىدى يۈسۈپ،
خۇدانىڭ ھۆكمىگە نېتسۇن، نەچە كامىل ئىدى يۈسۈپ،
دىدى «نېچۈك رازى بولۇر ئاغالىرىم زاۋالىمغا»؟

① مۇھىب ــ مۇڭداشقۇچى، دوست ـ ياران.

www.uyghurkitap.com

ئەلقىسسە، ھەزرىتى ياقۇپ ئەلەيھىسسالام شۇنداق دىدى: «ئەگەر بۇ ياش ئوغلاننى سىلەرگە قوشۇپ بەرسەم، مۇبادا سىلەر ئويۇنغا مەشغۇل بولۇپ قالغاندا بىرەر ھادىسە سادىر بولۇپ، بۆرە يىسىسە قانداق قىلارسىلەر؟»

ئوغلانلىرى شۇنداق دىدى:

— ئەي پەدەر بۇزرۇكۋارىمىز، يۈسۈپكە بىزمۇ سىزگە ئوخشاش مېھرىۋانىمىز. ھەر بىرىمىز باھادۇرلىقتا شىرمەسەللىكدۇرمىز. يۈسۈپنى ياخشى ئاسراپ، ھىچ ئەلەم يەتكۈزمەي ئېلىپ كېلۇرمىز!

كۆپ ۋەئدىلەر بىلەن بىر ھازا سەئى قىلسىمۇ، ياقۇپ يۈسۈپنى ئۇلارغا قوشۇپ بەرمىدى. ئۇلار ئاتىسىنىڭ ئالدىدىن نائۈمىت بولۇپ قايتىپ چىقىشتى ۋە يۈسۈپنى يەنە ئالداپ دىدىلەركى:

— ئەي كۆزىمىزنىڭ رەۋشىنى يۈسۈپ، سەھرادا ئاجايىپ ۋە غارايىپ نەرسىلەر كۆپتۇر، ئادەملەر كۆرسە كۆڭلى شات-خورام بولۇر. نىمە ئۈچۈن بىز بىلەن بىللە سەھراغا بېرىپ، سەيل-تاماشا قىلمايسەن؟ جۆرە، بېرىپ ئاتىمىزدىن ئىجازەت تىلىگىن! رۇخسەت قىلمىسا ئۇنىماي يىغلىغىن، كۆز يېشىڭغا ئاتىمىز تاقەت قىلالماي، ساڭا ئىجازەت بېرەر، ئاندىن بىز بىلەن بىللە بارارسەن!

شۇ سۆزلەر بىلەن يۈسۈپكە ھىلە ئىشلىتىشتى. يۈسۈپ ئاكىلىرىنىڭ سۆزىگە ئىشىنىپ، ئاتىسىدىن ئىجازەت سورىدى. ئەمما ياقۇپ ئەلەيھىسسالام ئىجازەت بەرمەي، يۈسۈپكە شۇنداق دىدى:

— ئەي بوتام، مېنىڭ سۆزۈمنى ئاڭلىغىن، بولمىسا بېرىپ، پۇشايمان يەيسەن، سەندىن ئايرىلىپ، كۆڭلۈم ئارام تاپماس، — دەپ ئۇشبۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

مۇناجات

ئاڭلا سۆزنى يۈسۈپىم ھەريان ساياق بارمىغىل،
قان يىغلىتىپ ياقۇپنى ئاندىن يىراق بارمىغىل،
ئولتۇر مېنىڭ قاشىمدا مەندىن جۇدا بولمىغىل،
مەھكەم تۇتۇپ پەندىمنى، بەھرى خۇدا بارمىغىل،
ئالساڭ نەسىھەتىمنى بۈگۈن سەھرا بارمىغىل!

بىلمەم نىچۈك ئالامەت چۈشكەي مېنىڭ باشىمگە،
رەھىم ئەيلە ئەي قوزام كۆزۈمدىكى ياشىمگە،
زەھەر-زۇققۇم قوشۇلۇر ھەردەم ئىچەر ئاشىمگە،
ئەمدى قېرىلغىمدا نە كۈن تۇغار باشىمگە،
ئالساڭ نەسىھەتىمنى بۈگۈن سەھرا بارمىغىل!

ياقۇپ سېنى كۆرمىسە بولغاي باشقىچە ھالى،
كۆزۈمنىڭ قۇۋۋىتىدۇر كۆرسەم قەددىڭ نىھالى،

دىلىمنى روشەن ئېتەر يۈزۈڭنىڭ ئاي جامالى،
دۇنيا يۈزىدە تاپقان ياقۇپنىڭ تازا مالى،
ئالساڭ نەسىھەتىمنى بۇگۈن سەھرا بارمىغىل!

سەن، سەن مېنىڭ جاھاندا دۆلىتىم ـ ئابرۇيۇم،
بولسامكى ھەرقاياندا ئاغزىمدا گۇفت ـ گۇيۇم①،
ھەردەم سېنى كۆرمىسەم بولغۇسى ھەفت جۇيۇم،
دىلىڭنى ئۈزمە يۈسۈپ، خۇش دەفئى ياخشى خۇيۇم،
ئالساڭ نەسىھەتىمنى بۈگۈن سەھرا بارمىغىل!

خالىس تەپەككۇر ئەيلەپ قىلدى يۈسۈپنى داستان،
ئىشق ئەھلى سىر ئەيتارغا گوياكى ئىدى بوستان،
بۇلبۇلى خۇش ناۋاغا ھەر يەر ئىدى گۈلىستان،
كۆكۈل ئاچىلۇر ئۇقسا خاھ باھار، خاھ زىمىستان،
ئالساڭ مېنىڭ پەندىمنى بۈگۈن سەھرا بارمىغىل!

ئەلقىسسە، ئۇشبۇ مۇناجاتنى كېيىن ھەزرىتى ياقۇپنىڭ باغرى چاك ـ چاك بولۇپ، زار ـ زار يىغلاپ، بىھۇش بولۇپ يىقىلدى. نەچچە دەقىقىدىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ، يۈسۈپتىن جۇدا بولۇپ كېتىشىگە كۆزى قىيماي، يەنە شۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

نەزىم

ھامان كۆرمىسەم تاقىتىم يوقتۇر،
مېنى زار يىغلىتىپ قوزام ئايرىلما.
كۆرگەن چۈشۈڭنىڭ بالاسى باردۇر،
سۆزلەر سۆزۈم، كۆرەر كۆزۈم ئايرىلما!

سەن كېتەرسەن، مەن قالۇرمەن زار يىغلاپ،
ھىجران ئوتى بىرلەن باغرىمنى داغلاپ.
قايسى بىر ئاشىيانىدىن سېنى سوراغلاپ،
شۇڭقار قۇشۇم، لاچىن بازىم ئايرىلما.

ياقۇپنىڭ نە كېچەر ھال ـ ئەھۋالى،
كۆرمىسە يۈسۈپنىڭ قەددى ـ كامالى،
كۆزۈمنىڭ نۇرىدۇر ھۆسنى ـ جامالى،
ھەقتىن ئېيتقان رىزق ـ رۇزۇم ئايرىلما.

زەررە غەم يوق ئىدى سېنىڭ بارىڭدا،
كېچە ـ كۈندۈز سېنىڭ ئىنتىزارىڭدا،
ئەمدى ئاتاڭ ـ سايرارگۈل ئۇزارىڭدا،
يۈز ئالۋاندۇر نەغمە سازىم ئايرىلما.

ئەلقىسسە، يۈسۈپ ئاتىسىنىڭ بۇ نەسىھەتـ لىرىنى ئاڭلىسىمۇ، يىغلاپ يالۋۇرۇپ ئىجاـ زەت تىلەپ تۇرىۋالدى. ياقۇپ ئەلەيھىسسالام: «ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى، ئۆمرۈمنىڭ غۇرۇرى يۈسۈپ قوزام، سەندىن ئايرىلىشقا تاقىتىم يوقتۇر. ھەر نە بولسا، مېنىڭ سۆزۈمنى ئالـ مايسەن، سەھراغا كېتىپ، پۇشايمان يىمگەيـ سەن»، دەپ رۇخسەت بەرگىلى ئۇنىمىدى. ئاتا ـ بالا ئىككىسى زار يىغلىشىپ ئۇشبۇ مۇـ ناجاتنى ئېيتىشتى:

يۈسۈپ:

① گۇفت ـ گۇي (پارسچە) ـ گەپ ـ سۆز.

www.uyghurkitap.com

ئىجازەت بەرسىڭىز ئاتا، تاماشا ئەيلىسەم سەھرا،
قارارىم يوق تۇرارغا، بۇ ماڭا نىچۈك سەۋدا؟
يۈرەگىم تەلپۈنەر بىر ئىش بولۇر ماڭا پەيدا،
ۋەلىك كۆڭلۈم توق ئەردى نىمە بۇندا، نىچۈك غەۋغا،
ئاغالەر مېھرىۋانىمدۇر قىلۇر ئاندا ماڭا پەرۋا.

ياقۇپ:

قوزام زار ئەيلىدىڭ ساڭا بىر بالا بولمىسۇن،
بارساڭ بىرىپ كېلەرسەن ئۆزگە جاپا بولمىسۇن،
جانىمغا قايتا باشتىن تۈرلۈك قازا بولمىسۇن،
كۆڭلۈمدە بىر خەتەردۇر ساڭا راۋا بولمىسۇن،
كى مۇنچە سەئىي ئېتەرسەن كارى خۇدا بولمىسۇن.

يۈسۈپ:

دىدى يۈسۈپ، ئاغامنىڭ ھەر بىرى بىر پەھلىۋان،
نەچە ياۋ بولسىمۇ قىلار يەر بىلەن يەكسان،
ئەگەرچە يۈز مۇشەققەت ئۇچرىسا قىلغاي ئۇلار ئاسان،
ھەرىج دۈشمەن يولۇقسا قىلغۇسىدۇر خانەئى ۋەيران،
ماڭا قەست ئەيلىگەنلەرنىڭ يۈرەگىنى ئەيلىگەيلەر قان.

ياقۇپ:

قوزام، يوق ئەندىشەم ھەرگىز بىرەر كىشىدىن،
قوقارمەن ئانچىنان ئۇل تەگىنىڭ ئىشىدىن،
مەلۇم قىلۇر باھارى ھەر يىلنىڭ كەلمىشىدىن،
قورقۇنچى بار ئاتاڭنىڭ ئۇل تۈن كۆرگەن چۈشىدىن،
ئاقىۋەتى بىلىنۇر ھەر ئىشنىڭ كەچمىشىدىن.

يۈسۈپ:

دىدى يۈسۈپ خۇدانىڭ ئەمرى ھەرگىز ئۆزگە بولمايدۇ،
كىشى قاچقان بىلەن ئۇل ئەمرىدىن ھەرگىز قۇتۇلمايدۇ،
جاھاندا ئىنسان باشىغا نە غەم-غۇسسە كەلمەيدۇ،

ئېرۇر مەرت ئۇل كىشى ئانداق بالانى كۆزگە ئىلمايدۇ،
قازادىن ھەر نە كەلسە ھەر كىشى تەدبىر ئېتەلمەيدۇ.

ياقۇپ:

ياقۇپ دىدى، كۆيدۈرمە مىنى ئوتى پىراقىڭدا،
خازان قىلما بۇ جانىمنى قىلىپ سەرسان ئىشتىياقىڭدا،
چېكەرمەن ئاھۇ-ئەپغان ئايرىلىپ سەندىن پىراقىڭدا،
ئۆزەم ھىجراندا بولسام،كۆزلىرىم قالىغاي سىياقىڭدا،
ئاتاڭنىڭ سۆزلىرىنى تۇتقىن قوزام قۇلاقىڭدا.

يۈسۈپ:

دىدى يۈسۈپ، ئەجەپ ھالەت مىنىڭ بىردەم قارارىم يوق،
ئۇلاردىن ئايرىلىپ ھەرگىز مىنىڭ مۇندا قالارىم يوق،
خۇدانىڭ دەرگاھىدا كۆڭلۈم ئىچرە بىر غۇبارىم يوق،
ئايا ئاتا مىنىڭ سەندىن بۆلەك كۆڭۈل ئۈزارىم يوق،
ھەۋەس قىلدىم ساياھەتنى ئۆزۈمدە ئىختىيارىم يوق.

ياقۇپ:

ياقۇپ دىدى، ئۇل زامان بەردىم ساڭا ئىجازەت،
ئويناپ كۈلۈپ كېلۇرسەن بىرنەچچە ۋاقىت-سائەت،
مۇڭلۇق ئاتاڭ دىدارى ساڭا ئېرۇر غەنىمەت،
ئۇلار بىلەن قوشۇلۇپ قىلغىن ئەدى ساياھەت،
كېلۇر بولساڭ بۈگۈن كەل، ئۇشبۇ ساڭا نەسىھەت.

نەزمدە ئېيتتى خالىس ياقۇپ-يۈسۈپ سۆزلىرىن،
تۈسخىسىنى كۆرۈپتۇ، كۆرگىنى يوق ئۆزلىرىن.
ھەركىم ئىشتىسە ئۇنى ياشقا چىلار كۆزلىرىن،
مەھشەر كۈنى ئۇلارنىڭ كۆرەرمەنمۇ يۈزلىرىن،
ھىچ كىم ئاڭا مىنىڭدەك جاندىن ئاشنا بولمىسۇن!

ئەلقىسسە، ئاتا-ئوغۇل ئىككىسى شۇ ئەدەپ تاۋازۇ بىلەن قول قوۋۇشتۇرۇپ
سۆزلەرنى قىلىشىپ ئولتۇرغاندا، ئاكىسلىرى تۇرۇشتى:
كىرىپ كەلدى ۋە تازىم بىجا كەلتۈرۈپ، — ئى ئاتا، — دىيىشتى ئۇلار، —

ئەگەر يۇسۇپ سېنىڭ پەرزەنتىڭ بولسا، سىزنىڭ جىگەر بەندىمىزدۇر. بۇنىداق سۆيۈملۈك قېرىندىشىمىزغا زۇلۇم قىلغىلى نىچۈك تاقەت قىلۇرمىز؟

ھەزرىتى ياقۇپ ئېيتتىكى:

— خوپ، بېرىڭلار، جىگەر پارىلىرىم، سىلەرنى ئاللاتائالاغا تاپشۇردۇم، كۆز قارچۇغۇم يۇسۇپنى سىلەرگە تاپشۇردۇم.

شۇ سۆزدىن كېيىن ھەزرىتى ياقۇپ ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامدىن قالغان تەۋەررۇك كۆينەكنى يۇسۇپكە كىيدۈرۈپ، ئىسمائىل ئەلەيھىسسالامدىن قالغان كەمەرنى باغلاپ، ئىسھاق ئەلەيھىسسالامدىن قالغان سەللىنى بېشىغا ئوراپ، مۇبارەك ئاھۇ كۆزلىرىگە سۈرمە تارتىپ، باغرىغا بېسىپ يولغا ئىجازەت بەردى.

بۇ كېيىم - ئۇستىۋاشىلار ھەزرىتى يۇسۇپكە شۇنداق جىلا بەردىكى، ئۇنىڭ ھۆسنى جامالىغا قارىغان ھەركىم سەبھۇش ۋە بىتاقەت بولۇر ئىدى، ئۇنىڭ جامالىدىن بەرق ئۇرغان نۇر كۆزلەرنى خىرە قىلار ئىدى.

ئەلقىسسە، يەتتە قات ئاسماندىكى پەرىشتەلەر ۋە كوھقاپتىكى ئىنس - جىنلار. جەننەتتىكى ھور - غىلمانلارنىڭ ھەممىسى يۇسۇپنىڭ جامالىنى تاماشا قىلىپ، تەھسىن ئاپىرىن ئېيتىشىپ، ھەق تائالانىڭ ئادەمزات ئىچىدە ئەشۇنداق خۇشرۇي، ساھىب جامال پاكىزە بەندىنى ياراتقانلىقىغا تەمەننا ئەيلەپ، خۇدانىڭ قۇدرەت - كامالىغا ھەمدۇ - سانا ئېيتىتىپ، ئەسىمە تارتىشتى ۋە يۇسۇپنىڭ خۇرشىد ئەنۋەر قامىتىگە مەدھىيە ئوقۇشتى.

نەزم

يۈزىن كۆرگەن كىشىنى خىرە ئېتەر ئەنۋەرىدۇر بۇ،
مالايىكلارنى ھەم ھەيرانە قىلغان ھور پەرىدۇر بۇ.

ئۇنىڭ ھۆسنىگە ھورى - غىلمان ئاپىرىن ئەيلەر،
شاراپەت ئاسمىنىدا سائادەت ئەختەرىدۇر بۇ.

جاھاندا كۆرمىدى كۆز مىسالى ھۆسنى يۇسۇپنى،
گۇمان يوق، ھەق تائالا شۇرى پاكى مەزھەرىدۇر بۇ.

جاھاننى پۇر تۇتار ئانداغكى يۇسۇپ زۇلپىنىڭ بۇيى،
مەگەر جەننەت ئارا بىتكەن بەئەينى سۇمبۇلىدۇر بۇ.

تىلى بۇلبۇل كەبى شەمشاد قامەت، كۆزلىرى چولپان،
يۈزى ئايدۇر ۋە يا كۈندۇر ۋە يا جەننەت گۈلىدۇر بۇ.

ئۇنىڭ نەركەس كۆزىگە باغ ئارا نەركەس بولۇر ھەيران،
ئېبرۇر زاغى سىياقى يا كىيىكلەرنىڭ كۆزىدۇر بۇ.

نىچۇك ئەيتايكى ئۇنچە چىشلىرىنىڭ تەئبىرىدىن سۆز،
بىلەلمەم ئۇنچىدۇر، دەريا تېشى، بەلكى گۆھەردۇر بۇ.

جاھان ئاسايىشى، رىغبىتى، ئارايىشى يۇسۇپ،
مالاھەت گۈلشىنىدە خۇپلەرنىڭ سەرۋەرىدۇر بۇ.

ئەلقىسسە، ياقۇپ ئەلەيھىسسالام ھەممە ئوغلانلىرىغا ياشلىق كۆزلىرى بىلەن مۇراجەئەت قىلىپ شۇنداق دىدى:

— ئەي ئوغلانلىرىم، يۇسۇپنى پاتراق قايتۇرۇپ كېلىڭلار، مۇبادا پات-پۇرسەتتە قايتىپ كەلمىسەڭلار، كۆڭلۈم بىتاقەت بولۇر، ساياھەتتە ئېھتىيات ۋە ئىجتىھات قىلغايسىلەر!

ئۇشبۇ نەسىھەتتىن كېيىن ياقۇپ ئوغلانلىرىغا پاتىھە بەردى. يۇسۇپ ئاكىلىرىغا قوشۇلۇپ دادىسى بىلەن خوشلىشىپ سەيلساياھەتكە تەرەددۇت قىلىشتى.

يۇسۇپ ئاكىلىرى ئىچىدە گويا ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك بەرق ئۇرۇپ ئەتراپىنى گويا نۇرغا تولدۇرۇپ تۇرار ئىدى.

ياقۇپ ئەلەيھىسسالام يۇسۇپنى ئويلاپ «ئەلۋىدا» ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى، ھاياتىمنىڭ غورۇرى، تىزىمنىڭ مادارى، ئۆمۈر باغىمنىڭ بۇلبۇلى، سېنى خۇداغا تاپشۇردۇم»، دەپ ئۇشبۇ باياتنى ئوقۇدى:

باياات

يۇسۇپ قوزام قولدىن كەتتى،
بىرىپ غەيرە يەرگە يەتتى،
بۇگۈن تاڭلا سەپەر ئەتتى،
پات كېلىڭلار ئوغلانلىرىم.

ئوينىاپ-كۈلۈپ شاتلىنىڭلار،
بىر ئاللانى يادلىنىڭلار،
مېنىڭ ھالىمنى بىلىڭلار،
پات كېلىڭلار ئوغلانلىرىم.

بۇ ھىجرانىغا تاقىتىم يوق،
خەستە قالدىم ئامالىم يوق،
كېلۇر دەپ ھىچ گۇمانىم يوق،
پات كېلىڭلار ئوغلانلىرىم.

ئەلقىسسە، ئوغۇللار ساياھەتكە راۋان بولدى. ئاكىلىرى ئاتىسىنىڭ كۆزىدىن غايىپ بولغىچە يۇسۇپنى بويۇنلىرىغا مىندۇرۇپ، قولدىن-قولغا ئېلىپ كۆتىرىپ، پېشانىلىرىنى سىلاپ، مەڭزىگە سۆيۈپ، ئامراقلىق ۋە مېھرىۋانلىق بىلەن باشلاپ ماڭدى. يۇسۇپ بىئەندىشە، خۇشۋاقىت بولۇپ، شاد-خوراملىق بىلەن گۈلدەك ئېچىلىپ، ئەتراپقا ئەركىن نەزەر سېلىپ يۈرەر ئىدى......

ئوغۇللار يۈرۈپ تۇرسۇن، ئەمدى ھەزرىتى ياقۇپنىڭ ئەھۋالىدىن بىر سۆز ئىشتەيلى:

ئەلقىسسە، ئوغۇللىرى كېتىشكەندىن كېيىن ياقۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى، يۇسۇپنى قولدىن چىقارغىنىغا كۆپ پۇشايمان قىلدى، داغ ھەسرەتتە قوللىرىنى چىشلەپ، ئۇلارنى قايتۇرۇپ كېلىشكە تەمشەلدى، ئەمما ئۇلار كۆزدىن غايىپ بولغان ئىدى. نائىلاج ئارقىسىغا قايتىپ شەجەرەتولۇبىدا① دەرەخنىڭ تۈۋىدە ئولتۇرۇپ، خۇداي تائالادىن ئوغلى يۇسۇپنىڭ ئامانلىغىنى

① — شەجەرەتولۇبىدا؛ (ئەرەبچە) — «خوشلىشىپ قالغان» دىگەن مەنىدە.

uyghurkitap.com

تىلەپ، مۇناجات، قازىيۇلهاجات قىلىپ، دەرـ
دۇ ـ پىراق بىلەن نالە قىلىپ شۇنداق دېدى:
«ئىبارا خۇدايا، بۇ نە قىسمەتتۇر، بىلمەيمەن،
شۇڭقارىمنى قولۇمدىن ئۇچۇردۇم، روشەن
چىراغىمنى ئۆچۈردۈم، گۈلزارىمنى خازان
قىلدىم. كۆزۈمنىڭ رەۋشىنى، ئۆمرۈمنىڭ
گۈلشىنى دىلبەندەمنى ساڭا تاپشۇردۇم.
يۈسۈپنىڭ گۈل يۈزىنى يەنە كۆرۈشكە، ماڭـ
لىيىدىن ئۆپۈشكە نىسىپ قىلارسەنمۇ؟»

شۇ مەھەل شەجەرەتۇلۇشتدائىدىن «قىرـ
رىق، قىرىق» دېگەن سادا ئاڭلاندى. ياقۇپ
بۇ ئاۋازنى ئاڭلاپ «يۈسۈپىمنى قىرىق كۈندە
كۆرەرمەنمىكىن؟» دېدى. يەنە «قىرىق،
قىرىق» دېگەن ئاۋاز ياڭرىدى. ياقۇپ
«قىرىق ئايدا كۆرەمەنمۇ؟» دەپ نىدا
قىلدى. ئۈچىنچى نۆۋەت يەنە «قىرىق،
قىرىق» دېگەن سادا ئاڭلاندى. ئەمدى ياـ
قۇپ زار ـ زار يىغلاپ: «ۋادەرىغا، يۈسۈپنىڭ
جامالىغا ئەمدى قىرىق يىلدىن كېيىن مۇيەسسەر
بولارمەنمۇ؟» دەپ سوئال قويدى. دەرەخـ
تىن ھېچبىر سادا ئاڭلانمىدى. بۇ چاغدا
ھەزرىتى ياقۇپ بىھوش بولۇپ يۈز تۆۋەن
يەرگە يىقىلدى. بىر ھازادىن كېيىن ھوشىغا
كېلىپ، كۆزىدىن سەلدەك ياش تۆكۈپ
ئۆيىگە راۋان بولدى.

ئەلقىسسە، ياقۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ
نارجان دېگەن قىزى بىلەن ئىبىن يەمەن
دېگەن ئوغلى يۈسۈپنىڭ بىر قوساق قېرىنـ
داشلىرى ئىدى. بۇلار يۈسۈپنىڭ كەتكىنىنى
ئاڭلاپ ئاتىسىنىڭ ئالدىغا كېلىشىپ، يۈسۈپ
ھەققىدە سورىدى. ئىبىن يەمەن يۈسۈپ
بىلەن ۋىدالىشالمىغانلىقىدىن ئۆكسۈپ كۆزلىرىـ
دىن ياش تۆكۈپ ئۇشبۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

ئاتا ساڭا ئەرزىم بايان ئەيلەيىن،
قېرىنداشلار كەلدى يىغلاپ نەيلەيىن،
يولغا چۈشتۈم بىلىم مەھكەم باغلايىن،
تا تىرىكمەن، پىراقىڭدا يىغلايىن،
قىيامەتكە دىدار قالدى نەيلەيىن!

ۋاھەسرەتا، يۈسۈپىمنى كۆرمىدىم،
سۆزلەشبان ھالى دىلىن سورمىدىم.
ئىزىن ئۆپۈپ كۆزلىرىمگە سۈرمىدىم،
قاراپ ـ قاراپ جامالىغا تويمىدىم،
قىيامەتكە دىدار قالدى نەيلەيىن!

غاپىل بولۇپ كارۋانىمنى كۆچۈردۈم،
قولۇمدىكى لاچىنىمنى ئۇچۇردۇم،
ھەسرەت بىلەن قايغۇ ـ ئەلەمگە چۈمدۈم،
جۇدالىقنىڭ شارابىنى ئىچۈردۈم،
قىيامەتكە دىدار قالدى نەيلەيىن!

مەن مۇڭلۇقتا كۆڭۈل سىرىن ئېيتمىدى،
ئەرمان قالدى، بىر خوشلىشىپ كەتمىدى،
بۇ دۇنيادا مۇرادىغا يەتمىدى،
ۋا ھەسرەتا، مەندىن نىلەر ئۆتمىدى،
قىيامەتكە دىدار قالدى نەيلەيىن!

ئەي يارانلار يۈرىگىمنى تىلمىڭىز،
خالىس ئۆزى غەم ـ غۇسسىدا، بىلسىڭىز،
ھەسرىتى كۆپ ئۇنىڭ ھالىن كۆرسىڭىز،
پانى بولۇك سۆزلىرىمگە كىرسىڭىز،
قىيامەتكە دىدار قالدى نەيلەيىن!

ئەلقىسسە، ھەزرىتى ياقۇپ ئىبىن
يەمەننىڭ كۆز ياشىنى كۆرۈپ ناھايىتى بىـ
تاقەت بولۇپ، شۇنداق دېدى:

— يۈسۈپتەك ماھى تاپ قېرىندىشىڭـ
نى ئەمدى كۆرمىكىڭ مەھەلدۇر.

ئىبىن يەمەن دېدىكى:

— ئەي ئاتا، بۈگۈن بىر چۈش كۆرـ
دۈم. بۇ چۈشۈمدىن قورقۇپ ھەيران ۋە

سەرسان بولدۇم.

— نېچۈك چۈش كۆردۈڭ؟ — دەپ سورىدى ياقۇپ.

— قېرىندىشىم يۈسۈپنى بىناگاھ كەنئانىڭ دەشت-سەھراسىدا ئون بۆرى ئارىغا ئېلىپ، ھەر بىرى كېلىپ چىشلەپ، بەدەنلىرىنى لەختە-لەختە قىلغان ئىمىش، — دېدى ئىبىن يەمەن چۈشىنى ئۆرۈپ، — يۈسۈپ داد-پەرياد چېكىپ ئۇلارنىڭ ئالدىدا يۈگرەپ غايىپ بولارمىش.

ھەزرىتى ياقۇپ دېدىكى:

— ئەي ئوغلۇم، ھەر ئىككىمىز ئوخشاش چۈش كۆرۈپتىمىز. پەيغەمبەرلەرنىڭ چۈشى كارامەتتۇر، ھېچ كىشى مۇنداق سىرى-ئەسرارنى كۆرمىگەندۇر. ئوغلۇم، غەم يېمىگىن. خۇدايى تائالا خالىسا، بىزگە يۈسۈپنىڭ دىدارىنى مۇشەررەپ قىلغاي.

ئۇشبۇ سۆزلەر بىلەن ياقۇپ ئۆزىگە ۋە باللىرىغا تەسكىن-تەسەللى بەردى. ئۇلار ئۆيلىرىگە قايتىپ كېتىشتى.

ئەمدى بىر سۆزنى يۈسۈپ ۋە ئۇنىڭ ئاكىلىرىدىن ئاڭلايلى:

ئەلقىسسە، ئاكىلىرى يۈسۈپنى دادىسى ئالدىدىن غايىپ بولغىچە ئىززەت-ئىكراملار بىلەن بويۇنلىرىغا مىندۈرۈپ ئېلىپ ماڭدى. سەھراغا يېتىپ كەلگەندىن كېيىن پەيلىنى ئۆزگەرتىپ، دۈشكەللەپ ئازار بېرىشكە باشلاشتى.

— ئەي يۈسۈپ، — دېدى ئاكىلىرى، — خەۋىرىڭ بارمۇ، قەيەرگە كېلىپ قالدىڭ؟ ئەمدى نە ئىشلارنى كۆرسەن؟ بىز قاچانغىچە سېنىڭ دەردىڭنى تارتىمىز؟ ئاتىمىز ھەمىشە بىزنى ساڭا تەڭ قىلمايدۇ، سېنىڭچىلىك كۆرمەيدۇ. سەن تېخى ئاتىمىزغا ياخشى كۆرۈنۈش ئۈچۈن يالغاندىن چۈشۈڭنى ئېيتىپ بېرىپسەن، سېنىڭ «ئېزىمىز» لىقىڭنى ئەمدى كۆرىمىز! بۇ دەشنەملەردىن كېيىن ئاكىلىرى يۈسۈپنى ئۇرۇپ، يەرگە ئېخىناتتى، قاتتىق ئازار بېرىپ زار-زار يىغلاتتى. بىچارە يۈسۈپ نىمە دېيىشنى بىلمەي، ئاكىلىرىغا تەلمۈرۈپ، كۆزلىرىدىن سەلدەك ياش تۆكۈپ، شۇ بېيىتلارنى ئوقۇدى:

نەزىم

ئايا دوستلار، ئاتام پەندىنى تۇتمىدىم،
جازا شولدۇر: بۇ بالاغا يولۇقتۇم.

ئۆيدە قېلىپ، پاراغەتتە ئۆتمىدىم،
جازا شولدۇر: بۇ بالاغا يولۇقتۇم.

ھەرگىز مۇنداق بولارىنى بىلمىدىم،
جازا شولدۇر: بۇ بالاغا يولۇقتۇم.

ئاكىلارغا ئىشەنگەنىنىڭ جازاسى،
بۇندا كېلىپ ئۆتتى جاندىن ئىزاسى.

بۇ دەردىمنىڭ ھەرگىز يوقتۇر داۋاسى،
جازا شولدۇر، بۇ بالاغا يولۇقتۇم.

خاتا قىلدىم چىن ئىشىنىپ ئۇلارغا،
ئۇلار قىلدى گىرىپتارى بالاغا.

تايىنمەن ياراتقان بىر ئاللاغا،
جازام شولدۇر: بۇ بالاغا يولۇقتۇم.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ئاكىلىرى غەزەپكە كەلدى، يۈسۈپنى ئۆلتۈرۈشكە تەمشەلدى-دە، ئۇنىڭ پۇت-قولىنى باغلاپ يىقىتتى، قوللىرىغا خەنجەر ئېلىپ بېشىنى كەسمەكچى بولدى. ئەلھەزەر، شۇ ئەسنادا ئاسماندا ئەجايىپ بىر قۇش پەيدا بولدى، ئادىمىزاتتەك

www.uyghurkitap.com

زوۋانغا كېلىپ شۇنداق خىتاپ قىلدىكى: «ئەي ياقۇپ پەيغەمبەرنىڭ ئوغلانلىرى، پەيغەمبەرزادە ئۆز قېرىندىشىنىڭ قېنىنى ناھەق تۆكەرمۇ؟ بۇنداق ئېغىر گۇنادىن ئۆزەڭلارنى تارتىڭلار! يۈسۈپنىڭ قېنىنى تۆكسەڭلار، خۇدانىڭ ئالدىدا گۇناھكار، خەلقى ئالەم ئالدىدا شەرمۇسار، ئاتاڭلار ئالدىدا مەردۇد بولىسىلەر، مەھشەر كۈنى قارا يۈز بولۇپ، دوزاققا گىرىپتار بولىسىلەر!»

بۇ خىتاپنى ئاڭلاپ، ئاكىلىرىنىڭ خەنجەر تۇتقان قولى تىترىدى، «بۇ يەردىن باشقا يەرگە ئاپىرىپ ئۆلتۈرەيلى» دېگەن مەقسەت بىلەن ئورۇنلىرىدىن قوزغىلىپ، يۈسۈپنى سۆرەپ ئېلىپ ماڭدى. يۈسۈپنىڭ دۈبىل ئىسىملىك ئاكىسى ئۇنى شۇنداق قاتتىق ئۇردىكى، بىچارە يۈسۈپنىڭ بەدەنلىرى تىتما-تىتما بولدى، قىزىلگۈلدەك قانلىرى يەرگە تۆكۈلدى. ئېغىر جاراھەت ۋە ئازاپ-ئوقۇبەت ئاستىدا قالغان يۈسۈپ پەريات چېكىپ، ئاكىلىرىغا قاراپ نالە قىلىپ شۇنداق دېدى:

— ئەي ئاكىلىرىم، مەن سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردا نىمە گۇنا قىلغان ئىدىمكى، مېنى بۇنچىلىك ئازاپلايسىلەر؟ ئاتامغا بەرگەن ۋەئدەڭلەرگە ۋاپا قىلىڭلار، مەن سىلەرنى پۇشتى پاناھ قىلىپ، ھەمرا بولۇپ كەلدىم. ئەمدى ماڭا زۇلۇم-سەتەم قىلماڭلار!

ئەمما، ئاكىلىرى ئۇنىڭ ئاھ-زارىغا قۇلاق سالمىدى، ئۆلتۈرمەكنى قەست قىلىشىپ بىھەد زالىملىق بىلەن بىر-بىرلەپ ئۇرۇپ، ئۇنى قىينار ئىدى.

— بۈگۈن بىز سېنى ئۆلتۈرىمىز، — دېدى ئاكىلىرى، — بىزدىن رەھىم-شەپقەتنى ياخشىلىقنى ئۈمىت قىلما. كۆرگەن چۈشۈڭگە خەيرىلىك تەئبىر بەرگەن داداڭ كېلىپ سېنى قۇتۇلدۇرسۇن!

ئاكىلىرىدىن شەپقەت ئورنىغا زۇلۇم كۆرگەن ناتاۋان يۈسۈپ دەرمانسىز ھالدا ھەريانغا تەلمۈرۈپ قارار ئىدى ۋە پاناھ بولغۇدەك ھىچ نەرسىنىڭ قارىسىنى كۆرمەس ئىدى. بۇ دەشت-باياۋاننىڭ سەرگەشتە تۇپراقلىرى غېرىبۇ-دىلخەستىلەرنىڭ ۋۇجۇدىنى يۇتماقتىن، تاشلىرى ئاشىقلارنىڭ باشىغا ئېتىلماقتىن، گىيالىرى بىۋاپا پەلەكنىڭ زۇلمى — سەتەملىرىدىن، چىمەنلىرى بولسا باقاسىز ئالەمنىڭ ھىجران ھەسرەتلىرىدىن نىشانە بولۇپ كۆرۈندى، ئوت-خەسلىرى ئەسىرۇ ناتاۋانلارنىڭ جىنىغا نەشتەر، تىكەنلىرى جاپاكەشلەرنىڭ تىپىنگە خەنجەر ئىدى.

ئەلھەزەر، ئاكىلىرى يۈسۈپنى بىر ئېگىز تۆپىلىككە ئېلىپ چىقىپ، بوغىزىغا خەنجەر سۈرمەكچى بولدى. ھەزرىتى يۈسۈپ يالۋۇرۇپ شۇنداق دېدىكى:

— ئەي ئاكىلىرىم، رەھىم قىلىپ، ماڭا بىر يۇتۇم سۇ بەرسەڭلار، تەشنالىقتا يۈرەك-باغرىم ئوتتەك كۆيمەكتە!

ھاۋا ناھايىتى ئىسسىق ئىدى، ئاكىلىرى بىر جام سۇ ئېلىپ كېلىپ، يۈسۈپنىڭ كۆزىگە كۆرسەتتى ۋە ئېغىزىغا تەڭلەپ قويۇپ ئۇنى يەرگە تۆكۈۋەتتى.

— بىز سېنى ئۆلتۈرىمىز، سەن سۇغا تەشنا بولساڭ، بىز سېنىڭ قېنىڭغا تەشنامىز! — دېدى ئۇلار.

شۇ ۋاقىتتا دۆڭدىن شۇنداق سادا چىقتىكى:

«ئەي ياقۇپنىڭ پەرزەنتلىرى، خۇدايى تائالانىڭ قەھرى-غەزىۋىدىن قورقۇڭلار، يۈسۈپكە جەبرى-جاپا قىلماڭلار، مېنىڭ ئۈستۈمگە يۈسۈپنىڭ ناھەق قېنى تۆكۈلسە، مەن سىلەرنى يۇتىمەن!»

ئاكىلىرى يۈسۈپنى باشقا بىر جايدا ئۆلتۈرۈشنى نىيەت قىلىپ، بۇ دۆڭدىن يۆتكەل-

دى ۋە باشقا جايدا تەمقىق ئۆلتۈرىمىز، دىيىشتى،

بۇ ئەسنادا يۇسۇپ ئاكىلىرىنىڭ پەيلى چوقۇم بۇزۇلغانلىغىنى جەزىم قىلىپ، ئۇلارنىڭ قولىدىن قۇتۇلماق ئۈچۈن ئاكىسى دۇبىلدىن پانا تىلەپ يېلىنىدى. دۇبەل قەھرى-غەزەپ بىلەن يۇسۇپنى شۇنداق ئۇردىكى، يۇسۇپ يەرگە يىقىلدى. ئورنىدىن تۇرۇپ، شەمئۇنغا ئىلتىجا قىلدى، شەمئۇنمۇ بىر مۇشت ئۇردى. يۇسۇپنىڭ قىزىلگۈلدەك يۈزلىرى يېرىلىپ مۇبارەك قانلىرى تۇپراقنى بويىدى. يۇسۇپ قاتتىق ئازاپ ۋە دەرت-ئەلەم ئىچىدە ئاكىلىرىغا قاراپ ئۇشبۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

ماڭا مۇنچە ئازاپ ئەيلەپ جاپاغا مۇپتىلا قىلما،
ئاتامغا سالىپ يۈز غەم يۈرەك-باغرىن ئادا قىلما.

چىدارغا تاقىتىم يوقتۇر، يۈرەرگە كۈچ مادارىم ھەم،
مېنىڭ نازۇك قولۇم باغلاپ بېشىمغا ماجرا قىلما.

ۋۇجۇدۇمغا چۈشۈپ سەۋدا، چېكەرمەن دەرت-ئەلەم مۇندا،
ئاتام ھەسرەت چېكەر ئۇندا، ئۇنى مىسكىن گادا قىلما.

مېنىڭ ھالىمغا رەھىم ئەيلەپ، ئاتام پەريادىغا يەتكىل،
نەچە بولسا گۇناھىم ھەم ئەپۇ ئەيلە، جاپا قىلما.

بىلۇرسەن ئەي بۇرادەرلەر، خۇدانىڭ بىر قۇلى دۇرمەن،
ئاتامنىڭ جان-دىلى دۇرمەن ئۇنى مەندىن جۇدا قىلما.

ئايا خالىس ئىدى ھەيران يۇسۇپنىڭ ماجراسىغا،
پەلەكنىڭ شۇم قازاسىنى ئۇنىڭغا ھېچ راۋا قىلما!

ئەلقىسسە، يۇسۇپنىڭ بۇ مۇناجاتىغا ئاسمانۇ-زېمىن لەرزىگە كەلدى. ئەرشنىڭ ئىشىكى ئېچىلىپ، تامامى پەرىشتىلەر يۇسۇپ ھالىغا نەزەر سېلىپ، «ئەي پەرۋەردىگارا، يۇسۇپنىڭ مۇشكۈلىنى ئاسان قىلغىن، ئۇنىڭ ئاھۇ-پىغانىغا تاقەت قىلالمىدۇق»، دەپ خۇداغا نالە قىلىشتى.

شۇ ئەسنادا خۇدادىن شۇنداق نىدا كەلدىكى: «ئەرش-كۈرسى، لەۋھى-قەلەمنىڭ جۈملە مالائىكىلىرى، ئاگاھ بولۇڭلاركى، يۇسۇپ مېنىڭ ھەبىبىمدۇر، ئاشىقى-سادىقتۇر. جەمى ئاشىقلارغا بۇ دۇنيادا دەرت-ئەلەم، رەنج-مۇشەققەت، ھىجران ۋە كۈلپەتنى تەقدىر قىلدىم. ئاشىقلارغا پىراقسىز ۋىسال نەسىپ بولماس. بىردەم سەبىر قىلىپ مېنىڭ قۇدرىتىمنى تاماشا قىلىڭلار!»

ھەزرىتى يۇسۇپ يەنە بىر ئاكىسى يەھۇداغا ئىلتىجا قىلدى. يەھۇدامۇ ئۇنىڭ زارىغا پىسەنت قىلمىدى، شۇنىڭدىن كېيىن

www.uyghurkitap.com

يۇسۇپ تەقدىرگە تەن بېرىپ، يالۇۋۇرۇشتىن ئۆزىنى تۇتۇپ، ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئاكام دىبان شىرىن سۆزگە ئىشىنىپ،
نەڭ-تۇش بىلەن ئويناپ-كۈلۈپ يۈرمىدىم.
ھەر بىرسىنى رۇستەم كەبى مەرت بىلىپ،
ھەسەت تولغان يۈرىگىنى كۆرمىدىم.

نە ئەجەپكى، بىلمەم تەقدىر ئىشىنى،
ئاكا كىبسەر ئۇكىسىنىڭ بېشىنى.
ئاتام ئەمدى تۆكەر قانلىق يېشىنى،
ۋاپادارلىق نەشئىسىنى سۈرمىدىم.

يۇسۇپ ئەيتۇر، بۇ پەيمانىم تولۇپتۇر،
ئەجەل كېلىپ، گىرىبانىم بوغۇپتۇر.
بۇ قىسمەتكە ئاغام زامىن بولۇپتۇر،
جاھان ئىچرە ياخشى دەۋران سۈرمىدىم.

ئەلقىسسە، يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى شۇنداق دىدى:

— ئەي يۇسۇپ، بۇ — كۈلىدىغان يەر ئەمەس، جېنىڭ ھەلقۇمىڭغا كېلىپ قالدى، سەن تېخى كۈلۈپ نالە قىلۇرسەن.

— ۋاقتىكى، بىر ئىش ئېسىمغا كېلىپ كۈلۈرمەن، — دىدى يۇسۇپ ئاكىلىرىغا قاراپ، — بىر كۈنى مەن بىر توپ باللار بىلەن «بارىكاللا» دەپ تىز پۈكۈپ ئوينار ئىدىم، شۇ ئاندىن سىلەر كەلدىڭلار، مەن سىلەرنى كۆرۈپ «مېنىڭ شۇنداق شىردەك ئاكىلىرىم تۇرسا، بىگانە باللار ئالدىدا تىز پۈكەرمەنمۇ، خەلقى ئالەم ماڭا قارشى دۈشمەن بولغاندىمۇ شۇ باھادۇر ئاكىلىرىم تۇرغان يەردە قىلچە ئەندىشەم يوقتۇر» دەپ ئۆزەمگە تەمەننا قويدۇم. ئەمما، خۇدايى تائالا سىلەرنى ماڭا دۈشمەن قىلغان ئىكەن. خۇداغا سېغىنماي سىلەرنى كۆرۈپ تەمەننا قىلغىنىم ئۈچۈن ئۇشبۇ قىسمەتنى كۆرمەكتىمەن. ئىشەنگەن ئاكىلىرىم قولىدا ئۆلىدىغانلىغىمنى يادىمغا ئېلىپ، قىسمەتنىڭ بۇ ھۆكمىگە كۈلدۈم.

يۇسۇپنىڭ بۇ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، يەھۇدانىڭ كۆڭلى ئېرىدى. كۆزلىرىدىن قەترە-قەترە ياش تۆكۈپ، يۇسۇپنى باغرىغا بېسىپ:

— ئەي جان-جىگەر قېرىندىشىم، يۇسۇپ، قورقمىغىن، تاكى تىرىك بولسام، سېنى ئۆلتۈرۈشكە يول قويماسمەن، — دىدى ۋە باشقا ئاكىلىرىغا: «يۇسۇپكە ئۆلۈمدىن باشقا ھەرنە قىلساڭلار راۋا كۆرسەمەن، ئەمما ئۆلتۈرمەيلى، قولىمىزنى يۇسۇپنىڭ قېنى بىلەن بويىمايلى»، — دىدى.

باشقىلار يەھۇدانىڭ سۆزىگە ماقۇل بولۇشتى، مەسلىھەتلىشىپ، يۇسۇپنى چاھقا (قۇدۇققا) تاشلىماقچى بولۇشتى. يەھۇدامۇ بۇنىڭغا قوشۇلدى. ئەمما ئۇنىڭ كۆزىدىن سەلدەك ياش راۋان بولدى. ھەرنە قىلسىمۇ ئۇلارنى بۇ پەيلىدىن قايتۇرالمىدى. بەس، ھەممىسى بىرلىكتە يۇسۇپنى قۇدۇق تەرەپكە ئېلىپ ماڭدى.

مىسىر خەلقى كۆپ ئۆتىدىغان چوڭ يول ئۈستىدە بىر قۇدۇق بار ئىدى. بۇ قۇدۇقنى شەددات قازدۇرغان بولۇپ، ئاغزى تار، تېگى كەڭ ئىدى. قۇدۇقنىڭ ئىچىدە بىر ئەژدىھار ماكان تۇتقان ئىدى. يۇسۇپنى شۇ قۇدۇق بېشىغا ئېلىپ كېلىپ پۇت-قولىنى باغلاپ قۇدۇققا تاشلاشقا تەييارلىنىشتى.

يۇسۇپ شۇنداق دىدى:

— ئى ئاكىلار، مەن نىمە گۇنا قىلدىمكى، مېنى قۇدۇققا تاشلايسىزلەر، ماڭا رەھىم قىلمىساڭلارمۇ دادامنىڭ ھالىغە رەھىم قىلىڭلار، ۋەدەڭلەرگە ۋاپا قىلىڭلار. ئاتامنىڭ تاڭ سەھەردىكى ئاھىدىن ھەزەر ئەيلەڭلار، خۇدانىڭ قەھرىدىن قورقۇڭلار!

— ھەي يۇسۇپ، — دېدى ئاكىلىرى ئۇنىڭغا دىۋەيلەپ، — ئۆلۈمدىن خەۋىرىڭ يوق تېخى سۆز قىلامسەن؟ سېنى قۇدۇققا تاشلىمىغۇچە كۆڭلىمىز ئەمىن تاپماس!

ئۇلار يۇسۇپنىڭ بېلىگە ئاغامچا باغلىدى. ئاغامچىنىڭ ئۇچىنى يەھۇدا ئۆزى تۇتتى. ئاغامچىنىڭ ئۇزۇنلۇغى يىگىرمە غۇلاچ ئىدى. قۇدۇقنىڭ چوڭقۇرلۇغى بولسا قىرىق غۇلاچ ئىدى. ئاغامچىنىڭ ئۇچىغا يەنە بىر ئاغامچىنى ئۇلاي دېگەندە، بىرسى كېلىپ ئاغامچىنى كېسىپ تاشلىدى. يەھۇدامۇ ھېچ ئىلاج قىلالمىدى. بىچارە يۇسۇپ قۇدۇققا چۈشۈپ كەتتى.

ئەلقىسسە، خۇدايى تائالانىڭ قۇدرەت ئىلاھىغا تەسەننا ئەيلىمەك كېرەك. شول سائەتتە رەببىل ئىززەتتىن جەبرائىلگە پەرمان بولدىكى: «يۇسۇپنى ئاكىلىرى چاھى شەدداتقا تاشلىدى، تېز بېرىپ قۇتقازغىن!» جەبرائىل خۇدانىڭ ئەمرى بىلەن پەرۋاز قىلىپ قۇدۇققا كەلدى ۋە يۇسۇپنى قۇدۇق تېگىگە يەتمەستە تۇتۇپ ئالدى. لۇت ئەلەيھىسسالامنىڭ قەۋمىگە ياققان تاشتىن بىرى قۇدۇق ئىچىدە بار ئىدى. جەبرائىل تاشنى قانىتى بىلەن سۈرتۈپ، يۇسۇپنى ئۈستىگە ئولتۇرغۇزدى-دە، بۇ تاشنى يۇسۇپ ئۈچۈن تەخت قىلدى. يۇسۇپ ھوشىغا كېلىپ، كۆزىنى ئېچىپ ئۆزىنى چاھى شەددات ئىچىدە كۆردى. چاھ ئىچى ناھايىتى قورقۇنچلۇق، تۈن كەبى قاراڭغۇ ئىدى. بۇيەردە يۇسۇپ ئۆزىنى تەنھا كۆرۈپ، بىتاقەت بولۇپ زار-زار يىغلاپ، ھوشىدىن كەتتى. جەبرائىل يۇسۇپنىڭ ئۇشبۇ ھالىغا تاقەت قىلالماي، خۇداغا نالە قىلىپ: «ئى خۇدا، پەرمان بولسا ئىدىكى، ئۆزەمنى ياقۇپنىڭ سۈرىتىدە قىلىپ، يۇسۇپكە كۆرۈنسەم. ئۇنىڭ كۆڭلى تەسكىن تاپسا!» دېدي. ئاللادىن: «شۇنداق قىلغىن!»، دەپ ئەمىر بولدى. شۇ دەقىقىدە يۇسۇپ ھوشىغا كەلدى، ئەتراپىغا نەزەر سېلىپ، دەردۇ غەم ئىچىدە: «ئاھ، ئاتام، ئاھ غەمگۇزارىم ئاتام، مېھرىۋانىم ئاتام، قايىدا سەن؟ بىچارە يۇسۇپىڭنىڭ قايسى ھالدا ئىكەنلىگىنى كۆرگەن بولساڭچۇ، كاشكى، ئاغىلىرىمنىڭ نەقەدەر جاپا قىلغانلىغىنى، قاقاس دەشتى-باياۋانلاردا، چۆل-جەزىرىلەردە، ئاچ-زېرىن سۆرەپ، تىكەنلەرگە دومىلىتىپ، بەدەنلىرىمنى پارە-پارە قىلغانلىغىنى بىلسەڭ ئىدىڭ كاشكى! مېنىڭ يۈزۈمگە دائىم ئۆپەر ئىدىڭ، بىۋاپا ئاكىلىرىم تەتۈر پەلەكنىڭ ھۆكمى بىلەن يۈزلىرىمنى كۆكەرتىپ، زەخمىلەندۈرگەنلىگىنى ئاخىرىدا، زۇلمەت ماكانى بولغان چاھقا تاشلىغانلىغىنى كۆرسەڭ ئىدىڭ، كاشكى!» دەپ يىغلىدى-دە، يەنە ھوشىدىن كەتتى. بىر ھازادىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ قارىسا، بېشىدا دادىسى ياقۇپ تۇرۇپتۇ. يۇسۇپ ئۆزىنى تۇتالماي ياقۇپقا ئېسىلىپ كۆزلىرىدىن مۆلدۈردەك ياش تۆكۈپ دېدىكى: «ئەي ئاتا، ئۇشبۇ ھالىمغا نەزەر سالغىن، يۈزۈمنىڭ يارىلىرىنى، بەدىنىمنىڭ پارىلىرىنى كۆرگىن، ئاكىلىرىم مېنى سەندىن جۇدا قىلىپ، باغرىمنى تىلدى، ئۇشبۇ ھالغا كەلتۈردى». ياقۇپ سۈرىتىدىكى جەبرائىلمۇ يۇسۇپنىڭ نالىسىغا بىتاقەت بولۇپ كۆز ياش قىلدى. تەسەللى بېرىپ، دىلىنى يۇپاتتى، ئاخىرى دېدىكى: «ئەي يۇسۇپ، مەن ئاتاڭ ياقۇپ ئەمەسمەن، مەن جەبرائىلدۇرمەن، ھەق تائالا مېنى ساڭا ياقۇپ سۈرىتىدە ئەۋەتتى، تەسكىن-تەسەللى بېرىشنى ئەمىر ئەتتى، غەم قىلمىغىن، بۇ چاھتىن ئامان قۇتۇلارسەن، ئاتاڭنىڭ دىدارىغا مۇشەررەپ بولارسەن!» شۇ سۆزلەردىن كېيىن جەبرائىل غايىپ بولدى.

ئەلقىسسە، يۇسۇپ چاھ ئىچىدە تەقدىر-

www.uyghurkitap.com

گەتەن بىردىپ قۇتۇلۇشتىن ئۈمىت كۈتۈپ، ئاللاغا نالە قىلىپ شۇ بېيىتلارنى ئوقۇدى:

نەزىم

دەرگاھىڭدىن ئۈمىت كۈتكەن بەندىمەن،
قادىر ئاللا سەندىن ئۆزگە كىمىم بار؟
رەھمىتىڭگە كۆزۈم تىككەن بەندىمەن،
قادىر ئاللا سەندىن ئۆزگە كىمىم بار؟

مۇساپىرمەن، دىيارىمدىن ئايرىلدىم،
بىر گۈل ئىدىم، شاخىم سۇندى قايرىلدىم.
زۇلۇم بىلەن ئۇشبۇ چاھقا بەنت بولدۇم،
قادىر ئاللا سەندىن ئۆزگە كىمىم بار؟

ئىككى ئالەم قىبلىگاھىم سەن مېنىڭ،
ئىلكىم تۇتقىل، مەدەتكارىم سەن مېنىڭ،
نالە قىلدىم نىجاتكارىم سەن مېنىڭ،
قادىر ئاللا سەندىن ئۆزگە كىمىم بار؟

ئەلقىسسە: ھەزرىتى يۈسۈپ دەرد-ئەلەملىرىنى ئىچىگە يۇتۇپ خۇدادىن ئۈمىت كۈتۈپ، تائەت-ئىبادەت بىلەن قۇدۇقنى ماكان قىلدى.....

ئەلھەزەر، «چاھى شەددات» ناملىق بۇ قۇدۇقتا بىر ئەژدىھا بار ئىدى: جىسمى ئەژدىھالاردىن بەھەيۋەت، ئىككى كۆزىدىن ئوت چاقناپ تۇرىدىغان، يەر زېمىندىكى جىمى مەخلۇقلارنى يالماپ يۇتىدىغان، زور ۋە قانخور ئىدى. ئۇ قۇدۇقتا ئادىمىزات ھىدىنى ئېلىپ، ئەتراپنى زىلزىلىگە سېلىپ، يۈسۈپ ياتقان تەرەپكە قاراپ تولغىنىپ، قۇيرىقىنى ۋەھىمە بىلەن ئۇرۇپ، كۆزلىرىدىن ئوت چېچىپ، دەھشەت سېلىپ كەلدى، غەم-غۇسسە ئىچىدە خۇدىنى بىلمەي ئولتۇرغان ناتاۋان يۈسۈپ قورقۇنچلۇق ئاۋازنى ئاڭلاپ سەسكەندى، ئەتراپقا نەزەر سالدى، كۆردىكى، كۆز ئالدىدا ئىككى چوڭ پانۇس يېنىپ تۇرۇپتۇ، ئۇنىڭ نۇرىدىن قۇدۇق ئىچى يورۇپتۇ، بۇ ھالغا يۈسۈپ ھەيران بولدى، «بۇ نە قىسمەتتۇر؟» دەپ ئويلاپ باغرى قانغا تولدى. شۇ ئەسنادا، گۈلدۈرمامىدەك قورقۇنچلۇق سادا ياڭرىدى، يۈسۈپنىڭ كۆز ئالدىدا دەھشەتلىك بىر ئەژدىھا ئايان بولدى. يۈسۈپ بۇ بالا-قازانى قىسمەتتىن كۆرۈپ، شۇنداقتىمۇ خۇدادىن نىجات كۈتۈپ، «ئەلھۇكمىللا» دەپ تۇردى.

ئەلقىسسە، شۇ ئەسنادا، خۇدانىڭ ھۆكمى بىلەن جەبرائىل قۇدۇقتا پەيدا بولدى، ئەژدىھانىڭ ئىككى كۆزىنى كور قىلدى، كارامەت بىلەن ئۇنى نەچچە پارچە قىلىپ تىلدى، يۈسۈپنى بۇ بالا-قازادىن خالاس قىلىپ، قۇدۇقتا بىر تەخت بىنا قىلدى. يۈسۈپنى شۇ تەخت ئۈستىدە ئولتۇرغۇزۇپ، ئۆزى غايىپ بولدى، يۈسۈپ ئامان قالغىنى ئۈچۈن خۇداغا شۈكرى-سانا ئېيتىپ ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

بار مەخلۇققا خالىق ئۆزى ئول ئەكبەر،
مەخلۇق ئىچرە قىلدى مېنى ئول كەمتەر،
غاپىل بولدۇم ھەق يادىدىن ئەلھەزەر،
خەلق ئوغلىدە مەندەك كىشى يوق ئەكسەر.

بابام مېنى بەسى ئارتۇق سۆيدىلەر،
ئاغىلىرىم ئانى كۆرۈپ كۆيدىلەر،
مېنى ئالداپ چاھ ئىچىگە سالدىلەر،
بولدى ماڭا مۇنداق جاپا مۇيەسسەر.

شۈكۈر ئېيتاي خۇدايىمنىڭ ئىشىگە،
نە ئىشلارنى سالۇر بەندە بېشىگە
ئىشەنمىدىم بابام كۆرگەن چۈشىگە،
بۇنداق مېھنەت بولدى ماڭا مۇقەررەر.

قالدى يۇسۇپ قۇدۇق ئىچره بالاغه،
ناله قىلىپ يىغلار ئىدى خۇداغه،
قىلمىشىدىن قالدىم ئەمدى جاپاغه،
. بابام بولدى مېنىڭ ئۈچۈن قەلەندەر.

يۇسۇپ قۇدۇق ئىچىدە خۇداغا شۇكرى-
سانا ئېيتىپ، ئۆز دەردى پىراقى بىلەن
تۇرۇپ تۇرسۇن، ئەمدى سۆزنى يۇسۇپىنىڭ
ئاكىلىرىدىن ئاڭلايلى.
ئەلقىسسە، ئاكىلىرى يۇسۇپىنى قۇدۇققا
تاشلاپ، ھەممىلىرى بىر يەرگە جەم بولۇپ:
«ئەگەر ئاتىمىز يۇسۇپنى سورىسا، نىمە دەي-
مىز؟» دەپ ئۆز ئارا مەسلىھەت قىلىشتى،
قىلمىشلىرىنى پىنھان تۇتۇشقا پۈتۈشتى. ھەر
بىرى ھەر خىل ۋەجىلەرنى ئويلاپ، تۈرلۈك
ئامال كۆرسىتىشتى، بىرى ئېيتتىكى، بىر ئوغلاقى-
نى تۇتۇپ ئۆلتۈرەيلى، گۆشىنى يەيلى، قېنىدا
يۇسۇپىنىڭ كۆينىكىنى بويايلى، ھەممىمىز
ھازا ئېچىپ، بېشىمىزغا تۇپراق چېچىپ،
دات - پەريات كۆتىرىپ دادىمىزنىڭ ئالدىغا
كىرەيلى. يۇسۇپنىڭ كۆينەكىنى كۆرسىتىپ،
«مېھرىۋانىمىز يۇسۇپىنى بۆرە يەپ كەتتى»
دەيلى، دەر ھەقىقەت ئاتىمىزمۇ «يۇسۇپىنى
بۆرە يەپ كەتمىسە، دەپ ئەندىشە قىلمەن»
دىگەن ئىدى، شايەتكى، سۆزىمىزگە ئىشەن-
گەي، يۇسۇپنىڭ قانغا بويالغان كۆينەكىنى
كۆرۈپ، تەقدىرگە تەن بېرىپ، ئۆزىگە تە-
سەللى تاپقاي»، دېدى. بۇ ۋەج ھەممىگە
ماقۇل كەلدى. ئۇلار بىر ئوغلاقنى بوغۇز-
لاپ، يۇسۇپىنىڭ كۆينەكىنى قانغا بويىدى،
ھەممىسى ماتەم لىباسىنى كىيىپ، يىغا - زاره
بىلەن: «ئاھ يۇسۇپ، ۋاھ، يۇسۇپ، مېھرى-
ۋانىمىز يۇسۇپ، قېرىندىشىمىز يۇسۇپ!»
دەپ، يۈز - كۆزلىرىگە تۇپراق چېچىپ، ھازا
ئېچىپ، دادىسى ياقۇپ ئەلەيھىسسالام تەرەپكە
قاراپ يولغا چىقتى. ئەمما، ئاكىلىرىدىن يەھۇ-
دا يەنە شۇنداق دېدى:
— ئى بۇرادەرلەر، بۇ ئامالىمىز خوپ
ياخشى بولدى. لېكىن، ئاخىرىنى ئويلىمىغىمىز
كېرەك. مەن بېرىپ قۇدۇقنى كۈزىتەي،
يۇسۇپنىڭ قايسى ئەھۋالدا ئىكەنلىكىنى بى-
لەي. ئۆلگەن بولسا، خاتىرجەم بولۇپ، ئار-
قاڭلاردىن يېتەي، مۇبادا ئۆلمەي ھايات قال-
غان بولسا، ئۇنىڭ ئاھ - زارىنى يولۇچىلار
ئاڭلاپ، قۇدۇقتىن چىقىرىپ قويسا، سىرىمىز
پاش بولۇپ، ئاتىمىز ئالدىدا شەرمسار بول-
مايلى، شۇ ھالغا چۈشۈپ قالماسلىق ئۈچۈن
يەنە بىر ئامالنى قىلىپ كۆرەي!
يەھۇدانىڭ بۇ مەسلىھەتىگە باشقىلارمۇ
كۆندى. يەھۇدا بۇرادەرلىرىدىن ئايرىلىپ
قۇدۇق تەرەپكە يول ئالدى. بۇرادەرلىرىدىن
يوشۇرۇن ھالدا يۇسۇپىنى قۇتۇلدۇرۇشنى
نىيەت قىلغان يەھۇدا قۇدۇقنىڭ ئۈستىگە
كېلىپ: «ئەي بۇرادىرىم يۇسۇپ تىرىكمىسەن
يا ئۆلۈكمىسەن؟ ھالىڭ نىچۈك؟» دەپ
ۋاقىردى.
«شۈكرى ئەلھەمدۇللا، خۇدا مېنى ئۆز
قۇدرەت ئىلاھى بىلەن ساقلىدى، تىرىكمەن!»
دىگەن سادا كەلدى قۇدۇق ئىچىدىن. يەھۇدا
بېلىدىن ئۇزۇن پوتىسىنى يېشىپ قۇدۇققا
تاشلىدى.
سۆز ئىشتىمەك كېرەككى، يەھۇدانىڭ
باشقا بۇرادەرلىرى يەھۇدانىڭ مەسلىھىتىدىن
شۈبھىلىنىپ، ئۇنى كۈزەتمەك ئۈچۈن قۇدۇققا
يېقىن بىر دوڭنىڭ كەينىدە ماراپ تۇرار
ئىدى. قۇدۇقتىن يۇسۇپنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ،
يەھۇدانىڭ يۇسۇپنى قۇتۇلدۇرماقچى بولغىنىنى
بايقاپ، دەرھال يېتىپ كېلىشتى، يەھۇدانى
ئارىغا ئېلىشتى.
«ئى يەھۇدا، — دېدى ئۇلار، — يۇسۇپى-
نى قۇتۇلدۇرۇپ، ئاتىمىزنىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ،
ھەممىمىزنى شەرمەندە قىلماقچىمۇسەن؟

www.uyghurkitap.com

ئۆزەڭ ياخشى بولماقچىمۇسەن؟ بۇ پەيلىڭدىن يانغىن، يۇسۇپنى ئۆلتۈرۈپ، كۆڭلىمىزنى ئەمىن قىلغىن، گېپىمىزگە كىرمىسەڭ، سىنىڭ بېشىڭغىمۇ يۇسۇپنىڭ كۈنىنى سالۇرمىز!»

ئەلھەزەر، ئىنىسىنىڭ ئۆلگىسىپ كېتىشىگە يەھۇدانىڭ كۆزى يەتتى، قۇدۇققا تاشلىغان پوتىسىنىڭ ئۇچىنى قويۇۋەتتى، بۇرادەرلىرىگە قوشۇلۇپ ئۆز يولىغا كەتتى.

ئەمدى سۆزنى ياقۇپ ئەلەيھىسسالامدىن ئاڭلايلى:

ھەزرىتى ياقۇپ ئەلەيھىسسالام يۇسۇپنى ئاكىلىرىغا قوشۇپ بەرگىنىگە پۇشايمان قىلىپ، ئۇلارنىڭ تېزرەك قايتىپ كېلىشىنى تاقەتسىزلىك بىلەن كۈتۈپ، دىلى غەمدە، يۈرىكى ھىجران ئەلەمدە، كۆزى ئىشىكتە بىتاقەت بولۇپ ئولتۇراتتى. ئوغلانلىرى بىر يەرگە كەتسە ھەر قاچان ناماز پىشىندە قايتىپ كېلەتتى، بۈگۈن ناماز پېشىن ئۆتتى، ناماز ئەسىر ئۆتتى، ئۇلار قايتىپ كەلمىدى، ناماز شام ۋاقتى بولدى، يەنە كەلمىدى. ياقۇپ يۇسۇپنىڭ ھەسرىتىدە زار-زار يىغلاپ ئۇشبۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

كەچ بولۇپ شەمئى جاھانىم كەلمىدى،
يۈزى گۈل غۇنچە نىھانىم كەلمىدى،
بۇلبۇلى شوخى راۋانىم كەلمىدى،
خۇش ناۋا شىرىن زۇۋانىم كەلمىدى،
ئول يۇسۇپى داستانىم كەلمىدى.

مېھرىبانىمدىن پەلەك قىلدى جۇدا،
بۇ نە قۇدرەت-زاھىراتىڭ ئەي خۇدا؟
ئۆمۈر ئۆتەر ھەر لەھزە چېكىپ ئاھ، ۋاھ،
تىنترەشۇر جانىم مېنىڭ بۇ تەن ئارا،
جاندىن ئارتۇق مېھرىبانىم كەلمىدى.

ياقۇپ ئېيتۇر: بۇ نىچۈك سەۋدا ئېرۇر،
بۇ باشىمغا يۈز تۈمەن غەۋغا ئېرۇر،
ئالەم ئىچرە يۇسۇپىم بەرنا ئېرۇر،
مەندەك ئەمدى قايسى جان رەسۋا ئېرۇر،
مېھمىنىم، ئول قەدىردانىم كەلمىدى.

ئول يۇسۇپنى ئۇشبۇ خالىس قىلدى ياد،
ئەيلىدى ئىشق ئەھلىنىڭ كۆڭلىنى شاد،
بىلسىڭىز ياقۇپقادۇر يۇسۇپ مۇراد،
سەبرى قىلماق بولغۇسى مۇشكۇل كۇشاد،
سەرۋەرى ئىشق داستانىم كەلمىدى.

ئەلقىسسە، ھەزرىتى ياقۇپ جىگەر پارىسى يۇسۇپنى بىسىيار سېغىنىپ، يوللىرىغا ئىنتىزار بولۇپ تاكى خۇپتەن نامازغىچە كۈتتى. شۇ ئەسنادا تاشقىرىدىن «ئاھ يۇسۇپ، ۋاھ يۇسۇپ» دېگەن نالە-زار، يىغا-زارە ئاڭلاندى. ياقۇپ ھوشيار بولۇپ، قۇلاق سالسا، يۇسۇپنىڭ ھازىسى ئىكەن. ياقۇپ ئوغلى ئىبنى يەمەننى چاقىرىپ سورىدىكى: «ئەي ئوغلۇم، كۆڭلۈمنى ئەندىشىگە سالغان بۇ نىچۈك نىدادۇر؟ باغرىمىغا ئوت تۇتاشتۇرغان بۇ قانداق سادادۇر؟ بۇ پەريات ۋۇجۇدىمنى چاك قىلدى، يۈرىكىمنى غەمناك قىلدى، تېز بېرىپ ھادىسىنىڭ نىمە ئىكەنلىگىنى بىلىپ كەلگىن!» شۇ سۆزدىن كېيىن ياقۇپ بىھوش بولۇپ يىقىلدى.

يۇسۇپنىڭ ئاغىلىرى كۆزلىرىدىن سەلدەك ياش تۆكۈپ، يۇسۇپنىڭ قانغا بويالغان كۆينىگىنى كۆتىرىپ ئۆيگە كىرىپ كەلدى. ياقۇپ ھوشىغا كېلىپ ئوغۇللىرىغا قاراپ شۇنداق دېدى:

— ئەي ئوغۇللىرىم، بۇ نىمە ھازا؟ بېشىڭلارغا كەلگەن قانداق قازا؟ سىلەرگە نىمە ئازار يەتتى، يۇسۇپ يوققۇ، قاياققا كەتتى؟

— ئەي ئۇلۇغ ئاتا، — دېدى ئوغۇللىرى ياقۇپقا، — بىز يۇسۇپنى سەيلە قىلـ

دۇرۇپ، كۆڭلىنى ئېچىپ، چىمەن - يايلاق-
لاردا ساياھەت قىلىپ يۈرەتتۇق، ئالدىمىز-
دىن بىر توپ قوزىلار ئۆتلاپ چىقىپ
كەلدى، يۈسۈپ بىر قوزىغا مەسلىكى كېلىپ
ئۇنى تۇتۇش ئۈچۈن قوغلاپ بىر دوڭلۇكنىڭ
كەينىگە ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ تېز قايتمىغاندىن
كېيىن، كەينىدىن ئىزلەپ باردۇق، قارىساق
قوزىلار يوق، يۈسۈپنى بۆرە يەپتۇ، كۆي-
نىكى قانغا مىلىنىپتۇ. داد - پەريات چېكىپ،
باش - كۆزىمىزگە توپا چېچىپ، كۆينەكنى
ئېلىپ ھوزۇرىڭىزغا قايتتۇق...

ئوغۇللىرىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ،
ياقۇپ بىھوش بولۇپ يىقىلدى...

ئەلقىسسە، ھەزرىتى ياقۇپ ئەلەيھىسسا-
لام يۈسۈپتىن جۇدا بولۇپ، كۆڭلىگە مالال-
لىق يېتىپ، يۈسۈپنىڭ جامالىدىن ئۈمىد ئۈزدى.

شۇنداقتىمۇ خۇداغا شۈكرى - سانا
ئېيتىپ، دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ، يۈسۈپنىڭ
ھالەك بولغىنىغا دەر گۇماندا بولۇپ كېچە-
لىرى بىدار، كۈندۈزلىرى جىگەرخۇن ھالدا
كۈنلەرنى ئۆتكۈزدى...

ئەمدى سۆزنى باشقا تەرەپتىن ئاڭلايلى:

ئەلقىسسە، راۋىلەر ئانداق رىۋايەت
قىلىدۇكى، مىسىر شەھىرىدە مالىك تاجىر
ئىسىملىك بىر سودىگەر بار ئىدى، ئۇنىڭ
مال دۇنياسى ھەددى - ھېساپسىز، قول -
دىدەكلىرى سان - ساناقسىز، پۈتۈن ئالەمگە
مەشھۇر ئىدى. مالىك تاجىرنىڭ كارۋانلىرى
شامغا، كەنئانغا، بەسىرگە ۋە جازائىرغا
توختاۋسىز قاتناپ تۇراتتى. بىر كۈنى كې-
چىدە مالىك بىر چۈش كۆردى. چۈشىدە
كەنئانغا كېتىۋېتىپ، بىر قۇدۇق لېۋىگە چۈش-
كەن ئىمىش، شۇ مەھەل ئاسماندىن بىر
تولۇن ئاي چۈشۈپ، ئۇنىڭ ئېتىگىدە ئورۇن
ئالغانمىش، ئاي يورۇقىدىن يەر يۈزى تاما-
مەن مىنەۋۋەر بولغانمىش... مالىك تاجىر
چۆچۈپ ئويغاندى، چۈشىگە ھەيران قالدى.
چۈشنى پىنھان تۇتۇپ، تەبىرىنى بىلمەك
بولۇپ، تەبىرچى - ھۆكۈمالارنى چاقىردى،
چۈشنى ئۇلارغا بايان قىلدى. تەبىرچى دې-
دىكى «ئەي مالىك، چۈشۈڭدىن ياخشىلىق
ئاياندۇر، ساڭا مۇبارەك ئىشلار ئەھياندۇر①.
كەنئانغا بېرىپ، بىر قول سېتىپ ئالۇرسەن،
بۇ قولنىڭ ئايىغى ياراشقاي، شۇ قول تۈپەي-
لى، دۇنيا - ئاخىرەتنىڭ مەئمۇر بولغاي، قىل-
مىشلىرىڭ جىمى ئالەمگە داستان بولۇپ
تارقالغاي...»

چۈش تەبىرىدىن مالىك تاجىر ھېساپ-
سىز خوشال بولدى، دىلى شاتلىققا تولدى.
تەبىرچىلەرگە نۇرغۇن تىللا ئىنئام قىلىپ
چىرايلىق ئۇزىتىپ قويدى. مالىك تاجىرنىڭ
سودا كارۋىنى شام دىيارىغا قاراپ يولغا
چىقىشقا تەرەددۇت قىلغان ئىدى. چۈشنىڭ
تەبىرىگە قاراپ، مالىك كارۋان يولىنى ئۆز-
گەرتىپ، كەنئان دىيارىغا ئەزىم قىلدى،
ئۇنىڭ چۈشى كېچە - كۈندۈز پىكرى - خى-
يالىدا ئىدى...

بىر نەچچە مۇددەت يول يۈرۈپ، بىر
قۇدۇقنىڭ يېنىغا كېلىپ چۈشتى، بىر قونۇپ،
ئەتىسى ئەتىگەندە يولغا يۈرمەك بولدى، بىر
قولنى قۇدۇقتىن سۇ تارتىپ كېلىشكە بۇيرىدى.

ئەييۇھەنناس، راۋىلار شۇنداق رىۋايەت
قىلىدۇكى، كۈنلەرنىڭ بىرىدە، ھەزرىتى يۈسۈپ-
نىڭ دىلىدە كىبىرلىك، ئۆزىگە تەمەننا
قويۇش، ھۆسنى - چىرايىغا مەغرۇرلىنىش
ئالامىتى زاھىر بولغان ئىدى. يۈسۈپ ئەي-
نەككە قاراپ ئۆزىنىڭ گۈزەل - ھۆسنى چىرا-
يىنى كۆردى «ئۇشبۇ چىرايىم بىلەن مۇبادا
قول بولۇپ قالسام، دۇنيادا ھېچكىم مېنىڭ
باھايىمغا يېتەلمەس، بۇ خۇرشىد يۈزۈم جى-

① ئەھيان — بىنا بولماق، يۈز بەرمەك، مەيدانغا كەلمەك.

www.uyghurkitap.com

مى ئىنسانىنى ئەلۋەتتە مەپتۇن قىلىمادۇ» دىگەن مەغرۇرانە خىيال ئۇنىڭ كۆڭلىدىن كەچكەن ئىدى. يۈسۈپنىڭ بۇ كىبرىسى، ئۆز ھۆسنىگە بولغان مەغرۇرلۇغى تەمەنناسى تۆۋەندىكى قىسمەتلەرگە سەۋەپچى بولدى. تەقدىرنىڭ نەسمى يۈسۈپكە ئۆز قۇدرىتىنى كۆرسەتتى:

ئەلقىسسە، مالىكنىڭ قولى قۇدۇقتىن سۇ تارتىش ئۈچۈن ساغاناق ① چۈشۈرگەندە، ئاللانىڭ ئەمرى بىلەن جەبرائىل پەيدا بولدى ۋە يۈسۈپكە ئەمىر قىلدىكى: «ئەي يۈسۈپ، ساغاناققا چۈشكىن، بۈگۈن سىنىڭ بازىرىڭ بولىدىغان، باھايىڭ ئايان بولىدىغان كۈندۇر، بۈگۈن سەن ئۆز قەدرىڭنىڭ باھاسىنى بىلىسەن!» بۇ سۆز يۈسۈپنىڭ ئەينەكتە ئۆز جامالىنى كۆرگەندە كۆڭلىگە كەلتۈرگەن مەغرۇر خىياللىرىنى ئىسىگە سالدى. ئۆزىگە تەمەننا قىلغىنىغا، كۈپرى ئويپىكىرلەردە بولغىنىغا تۆۋە قىلىپ، تەقدىرنىڭ ھۆكمىگە بويسۇنۇپ جەبرائىلنىڭ پەرمانى بىلەن ساغاناققا چۈشتى.

قول ساغاناقنىڭ ئارقىنى تارتىۋىدى، تارتىپ چىقىرىشقا كۈچى يەتمىدى، ئۇ پەرياد قىلدى، يەنە بىر قول كەلدى، ئىككىسى بىرلىشىپ ھەمله قىلىپ كۆرسىمۇ تارتىپ چىقىرالمىدى. ئاخىرى مالىك تاجىر غەزەپلىنىپ، ئۆزى كەلدى. ئۈچەيلەن بىرلىشىپ ئاران دىگەندە ساغاناقنى قۇدۇقتىن تارتىپ چىقاردى...

ئايھاي، مالىك تاجىر قارىسا، ساغاناققا بىر ياش يىگىت ياتىشىپ چىقىپتۇ. يىگىتنىڭ ھۆسنى - جامالى، قامىتى شۇنداق گۈزەلكى، مالىك كۆرۈپ بىتاقەت بولدى، ئۇنىڭ خۇرشىد يۈزىدىن پۈتۈن ئەتراپ نۇرغا چۈمدى. مالىك تاجىرنىڭ كارۋان باشلىقلىرى بۇ ھالىنى كۆرۈپ دەرھال قۇدۇق بېشىغا كېلىشتى. يۈسۈپنىڭ گۈزەل ھۆسنى - جامالىغا تەمەننا قىلىشتى ۋە ھەممىسى بىردەك: «ئەي مالىك، ئۇشبۇ ئوغلان ئۈچۈن بىزمۇ شىرىك، ئۇنىڭ ۋۇجۇدى ئاشىقلار قەلبىگە ئەرمان، مەشۇقلار پىراقىغا دەرمان ئىكەن»، دىيىشتى. مالىك دىدىكى: «ئەي يارانلار، بۇ ئوغلاننى تەقدىر ماڭا نەسىپ قىلغان، بۇ ئەھۋالات ھەممىسى چۈشۈمدە ئايان بولغان، بۇنى مەن ئۆز ئىختىيارىمدا تۇتىمەن.» شۇنداق قىلىپ، كارۋان باشلىقلىرى بىلەن مالىك ئوتتۇرىسىدا تالاش يۈز بەردى. ئۇلار تالىشىپ تۇرسۇن، ئەمدى سۆزنى يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى تەرىپىدىن ئاڭلايلى:

يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى دادىسى ياقۇپنى ئالداپ، يۈسۈپتىن قۇتۇلغاندىن كېيىن يەنە خاتىرجەم بولۇشالماي، قۇدۇقتا يۈسۈپنىڭ ئۆلگەن - ئۆلمىگەنلىگىنى بىلىش ئۈچۈن «چاھى شەددات» ئۈستىگە كېلىشتى ۋە بىر توپ كارۋانلارنىڭ قۇدۇق بېشىدا غەلۋە - ماجىرا قىلىۋاتقانلىغىغا دۈچ كېلىشتى، بۇ ھالنى كۆرۈپ دەرھال توپ ئىچىگە يېرىپ كىرىشتى، قاراشسا، يۈسۈپ تىرىك تۇرۇپتۇ، ئۇنى كارۋانلار تالىشىۋېتىپتۇ. يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى دەرھال بېرىپ يۈسۈپنى تۇتتى ۋە «بۇ بىزنىڭ قۇلىمىز ئىدى»، دىدى. بىچارە يۈسۈپنىڭ قورقۇپ، چىرايى زەپىرانىدەك سارغايدى، شۇ ئارىدا يەھۇدا يۈسۈپنىڭ قۇلىغىغا: «ئى ئۇكام، سەۋىر قىلغىل، قول بولۇشنى ھار بىلمىگىل، راست قۇلمەن، دىگىل، ئۇنداق دىمىسەڭ، بۇلار سىنى ئۆلتۈرىدۇ. ھەر نىچۈك بولسا، تىرىك قالغىنىڭ ئەبزەل، ئۆلگىنىڭ ياخشى ئەمەستۇر»، -دىدى. يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى: «بۇ بىزنىڭ قۇلىمىز، بىز ئۇنىڭ خوجىسى. ئۇ قېچىپ كەتكەن،

① ساناناق — ياغاچ تۈڭ.

ئەمدى ئۆيگە ئېلىپ كېتىمىز»، — دېيىشتى.

مالىك سورىدى:

— ئەي يىگىت، راست قۇلمسەن؟

— راست، خۇدانىڭ قۇلىمەن، — دېدى يۇسۇپ.

— بۇلار سېنىڭ خوجاڭمۇ؟ — دەپ سورىدى مالىك يەنە.

— ھەئە، — دېدي يۇسۇپ، — بۇلار مېنىڭ كاتتىلىرىم ئىدى.

بۇ گەپلەردىن كېيىن مالىك تاجىر شۇنداق ماھى تابان يىگىتنىڭ قۇل ئىكەنلىگىگە ھەيران قېلىپ، ئۇنى سېتىپ ئېلىشقا ئەھدە قىلدى ۋە يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرىغا قاراپ:

— ئەي جاناپلار، بۇ قۇلۇڭلارنى ساتامسىلەر؟ — دېدى.

— ساتىمىز، — دېدى ئۇلار، — لېكىن بۇ قۇلنىڭ ئۈچ چوڭ ئەيىۋى بار! بىرى — قاچقاق، بىرى — ئالچاق (يالغانچى) يەنە بىرى — ئوغرى. مۇشۇ ئۈچ ئەيىپنى نەزەرگە ئالمىغان كىشىگە ساتىمىز.

— ھەرقانچە ئەيىۋى بولسىمۇ، سېتىپ ئالىمەن، باھاسىنى ئېيتىڭلار، — دېدى مالىك.

ئاكىلىرى يۇسۇپكە يىگىرمە تەڭگە باھا قويدى. مالىك ئون سەككىز تەڭگە قىلدى. ئۇلار رازى بولۇشتى ۋە يۇسۇپنى مالىك تاجىرگە ئون سەككىز تەڭگىگە ساتتى①.

سودا پۈتكەندىن كېيىن مالىك تاجىر خەت-ھۆججەت قىلىشنى تەلەپ قىلدى. يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى تۆۋەندىكى مەزمۇندا ھۆججەت يېزىپ، موھۇر بېسىشتى:

«بىزلەركى قۇل ئىگىلىرى، كەنئان ۋىلايىتىدىن بىر ئەرەبى قۇلنى ساتتۇق، ئۆزى قاچقاق، ئالچاق ۋە ئوغرى بولغاچقا باھاسى ئون سەككىز تەڭگە بەھى قىلىندى. قۇلنىڭ ئېتى يۇسۇپتۇر. بۇ سودىغا بەئىرى② داۋا-دەستۇرىمىز يوقتۇر.»

يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى سودىنى پۈتتۈرۈپ، تەڭگىنى ئېلىپ بولغاندىن كېيىن يەنە شۇنداق دېدى:

— ئەي خوجايىن، قۇلنىڭ ئەيىبىدىن ۋاقىپ بولدىڭىز. قېچىپ كېتىشىدىن ئېھتىيات قىلىپ، زادىلا بوش قويماڭ، پۇت-قولى باغلاقتا تۇرسۇن. سۆزلىرىگە زادىلا ئىشەنمەڭ، يالغانچىلىقى ئېسىڭىزدىن چىقمىسۇن. ئوغرى ئىكەنلىگىنى ئۇنتۇماڭ، ھەرقاچان ئۇنى ئىگەر-لىڭگىرچاققا باغلاپ تۇتۇڭ. شۇنداق قىلمىسىڭىز كېيىن پۇشايمان قىلىسىز. ساتسىڭىز، يىراق يەرگە سېتىڭ، بۇ قۇلدىن ھېچكىم دېرەك ئالالمىسۇن.

شۇ سۆزلەردىن كېيىن ئاكىلىرى يولغا راۋان بولدى. يۇسۇپ ئاكىلىرىدىن كەلگەن بۇ بىۋاپالىق ۋە جەبرى-سەتەملەرگە باغرى ئېزىلىپ، ئۆز ھالىغا ئېچىنىپ ئۇشبۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

مەن كېتەرمەن يات دىيارغا ئۇشبۇ دەم،
ئەمدى تىنماس كۆزدە ياشىم، ئامان بول.
چۈشتى ماڭا خۇدايىمدىن مۇنداق غەم،
زەھەر بولدى يىگەن ئاشىم، ئامان بول.

ئاغام بىرلەن سەھرا سارى بېرىپمەن،
بۇ كۈنلەردە قۇدۇق ئىچرە چۈشۈپمەن،
ئەمدى قۇل بوپ، كىشىلەردە يۈرۈپمەن،
ئېزىز ئاتام، قېرىنداشىم ئامان بول.

ئاتام سورىسا يۇسۇپ ئامان، دېگەيسىز،
بۈگۈن ئاڭا ئاخىر زامان دېگەيسىز،
ئىنىي يەمەن جانغا سالام دېگەيسىز،
نارجان سىڭلىم، ئىملداشىم ئامان بول.

① باشقا نۇسخىلاردا سەككىز تەڭگىگە ساتتى دەپ بايان قىلىنغان. قۇرئاندىكى يۇسۇپ سۈرىسىدە دوشرۇۋشەن بخىن د راھەم مەئدۇدەى يەنى «8 پۇچۇق ياماق باھاسىدا ساتتى»، دېيىلگەن.

② بەئىرى (پارىچە) — كېيىنچە.

www.uyghurkitap.com

ئى يارانلار، بۇگۈن مەھشەر ـ قىيامەت،
سېتىلمىشىم بولدى ئەجەپ قاباھەت،
يۈرەك ـ باغرىم بولدى تامام جاراھەت،
ئى يەھۇدا، خۇپ سىرداشىم ئامان بول.

ئەلقىسسە، مالىك تاجىرنىڭ كارۋانلا-
رى يۈسۈپنى باغلاپ، بىر تۆگىگە مىندۈرۈپ، يولغا چىقتى. كارۋان يولى كەنئاننىڭ يې-
نىدىكى بىر زاراتلىقتىن ئۆتەر ئىدى. بۇ زارات-
لىقتا يۈسۈپنىڭ ئانىسىنىڭ قەبرىسى بار ئى-
دى. زاراتلىقنىڭ ئالدىغا كەلگەندە يۈسۈپ تۆگىدىن ئۆزىنى تاشلاپ، ئانىسىنىڭ قەبرى-
سى ئۈستىگە بېرىپ:
— ئەي ئانا، قوپقىل، بۇ مېنىڭ ھا-
لىمنى كۆرگىل، مېنى بۇ بالادىن خالاس قىلغىل، ماڭا بۇ يېتىملىك ئازمۇ؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ خىل جاپالارنى كۆرمەكتىمەن، سېنىڭ ئېزىز ئوغلۇڭ، يۈرەك ـ باغرىڭ قۇل بولۇپ، ياتلارغا سېتىلىپ، غېرىپلىق دىيارىغا، مۇساپىرچىلىق دەشتىگە يۈزلەنمەكتە. پەر-
يادىمغا قۇلاق سال! — دەپ قەبرىنى قۇچاق-
لاپ زار-زار يىغلاپ، ھوشىدىن كەتتى. كېيىن ھوشىغا كېلىپ ئۇشبۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

ئانا قەبرىڭ ئۈزرە كەلدىم ساڭا ئاۋال سالامىم بار،
تۇرۇپ ئاڭلا پىغانىمنى ساڭا دەرتلىك كالامىم بار،
كۆزۈڭ ئاچقىن، نەزەر سال شۇدەم نىچۈك ھالىم بار،
سۆزلىسەم يازۇ-قىش پۈتمەس مېنىڭ داستانىم بار،
لەھەتتىن تۇر ئانا، ئەيتار ساڭا ئەرزۇ-ھالىم بار.

كۆزۈم ياشلىق، دىلىم داغلىق يەنە بوينۇمدادۇر، زەنجىر،
تۇرۇپ ئەمدى ئانا قىلغىل مېنىڭ بۇ ھالىمە تەدبىر،
بېشىمغا چۈشتى كۆپ مېھنەت كۆرۈلدى نەچچە خىل تەھقىر،
كۆزۈڭ نۇرى ئىدىم، ئەمدى بولۇپ يۈرمەكتىمەن ئەسىر،
رەقىپلەر جەبرىدىن كۆيىدۈم ئەجەپ تىيرە جاھانىم بار.

ئاتادىن ئايرىلىپ يۈسۈپ ئۆزىنى خاك ئېتىپ يىغلار،
ئانادىن ئايرىلىپ يۈسۈپ ياقاسىن چاك ئېتىپ يىغلار،
رەھىم-شەپقەت قىلىپ كىم دىلنى پاك ئېتىپ يىغلار،
ھەمىشە جەبرىدە يۈسۈپ كۆزىن غەمناك ئېتىپ يىغلار،
بۇگۈن ئەرزى دىلىم ئەيتاي، بۇگۈن ئوتلۇق پىغانىم بار.

يۈسۈپ ئانىسىنىڭ قەبرىسىگە باغرىنى قويۇپ قارا كۆزلىرىدىن مۆلدۈردەك ياش تۆكۈپ، نەچچە ھوشىدىن كېتىپ، يەنە ھو-
شىغا كېلىپ قەبرە ئۈستىدە ئۇخلاپ قالدى.
مالىك تاجىرنىڭ كارۋانلىرى يۈسۈپنىڭ ھالىدىن بىخەۋەر ھالدا ئۆز يولىغا راۋان بولماقتا ئىدى. بىر ھازا يول يۈرگەندىن كېيىن، بىرقۇل يۈسۈپنىڭ تۆگىدە يوقلۇغىنى بايقاپ، داد-پەريات كۆتىرىپ، مالىك تاجىر-
گە خەۋەر قىلدى. مالىك يۈسۈپنىڭ قاچقاق-
لىق ئەيىۋى بارلىغىنى ئېسىگە ئېلىپ، دەر-
ھال قوغلاپ تۇتۇشقا ۋە ئۇنى قاتتىق جا-

رالاپ، كىشەنلەپ ئەكىلىشكە ئەمىر قىلدى.
بۇ ئىشقا ئۆز قۇللىرىدىن بىرىنى بۇيرۇدى.
هايهات، بۇ قۇل شۇنداق رەھىمسىز، كۆچ-
لۈك، زالىم ۋە بەدبەشىرە قۇل ئىدىكى، ئۇ-
نىڭ پەنجىگە ئىلىنگەن ھەرقانداق كىشى
بىسيار ئازاپ چېكىپ، دۇنياغا تۆرەلگىنىگە
پۇشايمان قىلار ئىدى. بەدبەشىرە قۇل يۈ-
سۈپنى ئىزلەپ كەتتى ۋە ئۇنى قەبرىدىن
تېپىپ غەزەپ بىلەن بىر كاچات ئۇردى،
يۈسۈپنىڭ ئىككى كۆزىدىن ئوت چاقنىدى،
مۇبارەك ئېغىزى قانىدى. ئۇ يۈسۈپنى ئازاپ
ۋە دەشناملار بىلەن مالىك ئالدىغا ئېلىپ
كەلدى. مالىك ئۇنىڭغا قوش-قوش كىشەن
سېلىپ، پۇت-قولىنى مەھكەم باغلاپ، تۆگى-
گە مىنگۈزۈپ يولغا راۋان بولدى.

ئازاپتىن بەدەنلىرى كۆكەرگەن يۈسۈپ
دىلى غەملىك، كۆزى نەملىك ھالدا پەريات
چېكىپ، خۇداغا نالە قىلدى. زېمىندا بولۇۋات-
قان ئۇشبۇ ئالامەتلەرنى كۆرۈپ تۇرغان
ئاسمان مالائىكلىرى، يۈسۈپنىڭ ھالىدىن
بىتاقەت بولۇپ، تەڭرىدىن يۈسۈپكە رەھىم
شەپقەت قىلىشنى، بۇ ئادالەتسىزلىككە قۇد-
رەت ئىلاھى ئارقىلىق دەفئى بېرىشنى ئىلتى-
جا قىلدى.

ئەلھەزەر، يۈسۈپنىڭ ئاھى بىلەن جى-
مى جاھان بىردىنلا قاراڭغۇ-زۇلمەتكە ئاي-
لاندى، ھەر خىل ۋەھىملىك ئالامەتلەر زا-
ھىر بولۇشقا باشلىدى، قاتتىق بوران چىقىپ،
كارۋانلارنى دەھشەت باستى، ئۇلار قەيەرگە
بېرىشىپ قەيەردە تۇرۇشنى مولجا قىلالماي،
سەراسىمگە چۈشتى. ئۇلار بىر-بىرىگە تاپا-
مالامەت قىلىشقا باشلىدى. بۇ دەھشەتلىك
تۈن ۋەھىمىسى ئاستىدا مالىك تاجىر ئۆز
كارۋانلىرىغا ئەمىر قىلىپ ئەيتتىكى: «ئەي
كارۋان ئەھلىلىرى، ھەممىڭلار بىر يەرگە
جەم بولۇڭلار، ھەر كىم خۇدا راۋا كۆرمەي-
دىغان بىرەر گۇنالىق ئىش قىلغان بولسا
دەرھال تۆۋە ئىستىغپار ئوقۇپ، ئىلاھى
يېلىنسۇن. بۇ تەھقىق خۇدا تەرىپىدىن بىز-
گە ئەۋەتىلگەن بالا-قازادۇر. تۆۋە قىلىپ
ئاللاغا يېلىنساق، بىزگە نىجاتلىق بولۇر»
شۇ چاغدا ھىلىقى بەدبەشىرە قۇل:

— ئى خوجايىن، ھەرنە خاتالىق بول-
سا، مەندىن ئۆتكەندۇر، مەن يۈسۈپ ئاتلىق
بۇ قۇلنى قاچقىنى ئۈچۈن ئازاپلىدىم، ئۇر-
دۇم، ئۇ بىچارىگە زۇلۇم قىلدىم. بىر مۇسا-
پىرغا ئارتۇق ئەزىيەت قىلغىنىم ئۈچۈن
تەڭرىنىڭ غەزىۋى كېلىپ، بىزگە بۇ بالانى
ئەۋەتكەن بولسا، ئەجەپ ئەمەس، — دېدى.

مالىك تاجىر دېدىكى: «ئەي قۇل،
تېز بېرىپ يۈسۈپكە ئۆزۈر قويغىن ۋە قىل-
غان زالىملىقىڭ ئۈچۈن تۆۋە ئىستىغپار ئو-
قۇپ، تەڭرىگە يېلىنغىن!»

قۇل ھەزرىتى يۈسۈپكە ئۆزۈر ئېيتىپ،
ئۇرغانلىقى ۋە ئازار بەرگەنلىگى ئۈچۈن
ئەپۇ سورىدى.

يۈسۈپ ئۆز گۇنايىنى بويىنىغا ئالغان
قۇلغا ئېچىنىپ ۋە كارۋانلارنىڭ سەرسانلىقىغا
رەھىمى كېلىپ، خۇداغا مۇناجات، دەرگاھى
قازىيول ھاجات ئوقۇپ، بۇ بالانى كۆتىرىۋ-
ۋېتىش ئۈچۈن دۇئا قىلدى. شۇ ھامان،
ئاسمان سۈزۈلۈپ، كۈن چىقىپ، ئەتراپ يو-
رۇق مىنەۋۋەر بولدى.

بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ بېھەد خوشال
بولغان مالىك يۈسۈپنىڭ بىر خىسلەتلىك
قۇل ئىكەنلىگىنى، ئۇنى ئىززەت-ئىكرام قى-
لىش زۆرۈرلىگىنى بىلدى. يۈسۈپنى دەرھال
كىشەندىن ئازات قىلىپ، شاھانە لىباس كىي-
گۈزۈپ، نازۇ-نىمەتلەر بىلەن كۈتۈپ، يور-
غا ئاتقا مىنگۈزۈپ، ئىززەت-ھۆرمەت بىلەن
ئۆز يېنىغا ئېلىپ يولغا راۋان بولدى.

www.uyghurkitap.com

ئەمدى سۆزنى باشقا تەرەپتىن ئاڭ-
لايلى.

ئەلقىسسە، رىۋايەتچىلەر شۇنداق رىۋا-
يەت قىلىدۇكى، مەغرىپ ئىلىنىڭ خەلەپ ۋى-
لايىتىدە بىر پادىشا بار ئىدى. ئۇنىڭ نامى
شاھى تەيمۇس دەپ ئاتىلاتتى، تەيمۇس
شاھ ئۆزى كۈيپار بولسىمۇ، رەئىيەتكە ئادىل،
راست سۆزلۈك، پاراسەتلىك ھەمدە بىسيارغە-
نى ئىدى. شاھ تەيمۇسنىڭ زۇلەيخا ئاتلىق
بىر قىزى بار ئىدى. ئۇنىڭ ھۆسنى-لەتاپىتى
ئالىدىدا ئايۇ-كۈن خىجىل ئىدى، ئۇنىڭ
لەۋلىرى غۇنچىدەك، چىشلىرى ئۈنچىدەك،
چاچلىرى گوياكى قۇندۇز، كۆزلىرى ئەينى
چولپان يۇلتۇز ئىدى. ئەقىل-پاراسەتتە يە-
گانە، ئىلىم-پەندە دۇردانە ئىدى. ئۇنىڭ
گۈزەل خۇلق-ئەتۋارى ئاشقلارنى ۋەيران
قىلاتتى، پاراسەت ۋە زاكاۋىتى ھۆكۈمالار-
نى ھەيران قالدۇراتتى.

بىر كۈنى كېچىدە زۇلەيخا بىر چۈش
كۆردى. چۈشىدە بىر نەۋجۇۋان يىگىت زا-
ھىر بولدى، زۇلەيخا بۇ يىگىتنىڭ ماھى
تابان ھۆسنى-جامالىغا قاراپ، بىھۇش بو-
لۇپ يىقىلدى، كېيىن ھوشىغا كېلىپ، يىگىت-
كە ئىلتىجا قىلىپ سورىدىكى:

— ئەي ئاي يۈزلۈك، ئاھۇ كۆزلۈك
يىگىت، يۈرىكىمگە ئوت سالغان، جانىمغا قەست
قىلغان قايسى مالاھەت باغىنىڭ گۈلىسىز،
قايسى لەتاپەت چىمەنىنىڭ بۇلبۇلىسىز؟ قاي-
سى گۈلشەننى جامالىڭىز نۇرىدىن سەرفىراز①
قىلۇرسىز ۋە قايسى گۈلزارغا پەرۋاز قىلىپ
يېتۇرسىز؟

يۈسۈپ دېدىكى:

— مەن مىسىر ئېلىنىڭ غۇرۇرى،
ياقۇپنىڭ كۆز نۇرىدۇرمەن. ئىسمىم —
يۈسۈپتۇر، چەككەن رەنج-مۇشەق-
قىتىم كۆپتۇر. بۇ دىيارغا تەقدىر
دەشتۇ-باياۋانىدا ئېزىپ، ۋىسال سەھراسىدا
يول كېزىپ، ھىجران-ئەلەمدە قان يۇتۇپ
كېلۇرمەن. قىسمەت ئىككىمىزنى قوۋۇشتۇر-
غاي، سىزنىڭ گۈلزارىڭىزدا مۇراد-مەقسە-
دىمنىڭ چىمەنلىرى ئېچىلغاي، مېنى ئىز-
دىسىڭىز شەھەر بازارىدىن تاپقايسىز! — دېدى
ۋە غايىپ بولدى.

زۇلەيخا چۆچۈپ ئويغاندى، بۇ چۈ-
شىگە ھەيران قالدى. يىغان چېكىپ ھەريان
تولغاندى. يۈرىكىدە ئىشق ئوتى لاۋۇلداپ
ياندى.

شۇ كۈندىن باشلاپ، زۇلەيخا چۈشىدە
كۆرگەن يۈسۈپكە ئاشىقى بىقارار بولۇپ،
ئۇنىڭ پىراقىدا كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ،
ئويغۇدىن قالدى، ئىشتىھاسى تۇتۇلدى،
ئەھۋالى كۈندىن-كۈنگە يامانلاشتى، ئۇ
كېچە-كۈندۈز يۈسۈپنى ئويلاپ، ئۇنى تې-
پىش، ۋىسالىغا مۇيەسسەر بولۇش كويىدا
بىتاقەت بولۇپ خىيال دەرياسىغا چۆمدى.
زۇلەيخا دىلى ۋەيران، چىرايى زەپىران
ھالدا بىتاپ بولۇپ يىقىلدى. ئاتىسى بۇ
ھالدىن خەۋەر تاپتى، جىمى ھۆكۈمالارنى
يىغىپ، قىزى زۇلەيخانىڭ كېسىلىنى داۋا-
لاشقا ئەمىر قىلدى. ئەمما، زۇلەيخانىڭ
دەردىگە داۋا، رەنجىگە شىپا تېپىلمىدى.
ئۇ، يۈسۈپنىڭ ئىشقىدا ئاھۇ-يىغان چېكىپ
ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

قاي زامان كۆرگەيمەن ئەمدى يارى جانانىمنى مەن
بىر كۆرۈپ يۈزىن ئاگا قىلسام پىدا جانىمنى مەن،

① سەرفىراز (پارسچە) كەلك ئازادىچىلىك، يورۇقچىلىق.

قايدا ئۇل كۆڭلۈم ئېلىپ جانىمنى قەست قىلغان سەنەم،
كەلسۇن، ئۇلتۇرسۇن ھالال قىلدىم ئاڭا باغرىمنى مەن.

باش ئېلىپ كەتتى يېنىمدىن بىر كۆرە بىلمەي يۈزىن،
كۆز يېشىم بىرلەن سۇغارسام سەيرى بوستانىمنى مەن.
كۆزلىرىم ئۇل گۈل زىيائىدىن گۈلستاندۇر مېنىڭ،
ئۆزگىلەر يۈزىگە ئاچماسمەن گۈلىستانىمنى مەن.
كۆز يېشىم كۆڭلۈم ئوتىنى ئاشكار قىلدى بۈگۈن،
بىلمىدىم نە ساقلىغايمەن سىرى پىنھانىمنى مەن.

ئالەم ئىچرە تاغۇ-دەشت، بەھر — بارىنى ئىزدىسەم،
شۇندا تاپقايمەنمۇ ئۇل ماھى-تابانىمنى مەن.
بەسىردىن شامۇ-خەلەپكە ھىجىر ئەيلەپ ئاھ چېكىپ،
دەربەدەر يۈرسەم كۆرەرمەنمۇ خىرامانىمنى مەن!؟

ئەلقىسسە، تەيمۇس شاھ قىزى زۇلەيخا-نىڭ پۈتۈن ئەھۋالىنى چۈشەندى، ئىشق-مۇھەببەت پىراقىدا باغرى خۇناپ بولغىنىغا ئىشەندى ۋە دېدىكى:

— ئەي بالام، ھەر نە گېپىڭ بولسا، ماڭا دېگىن، ئاتاڭغا يۈرەك-دەردىڭنى ئېيتىشتىن ئۇياتمىغىن، ئىشقى-مۇھەببەت شەر-مۇ-ھايا بولماس، ئۇ ئادەم پەيغەمبەردىن بىزگە مىراس قالغان. سىرى ئەسىرارىڭدىن خەۋەر تاپسام، ئەجەپ ئەمەسكى، دەردىڭگە دەرمانىمۇ تاپارمەن...

ئاتىسىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، زۇلەي-خانىڭ يۈرەك-باغرى ئۆرتەندى، ئورنىدىن قوپۇپ، پىنھان سىرلىرىنى بايان قىلىپ، ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئاڭلا ئاتا ئەرز-ھالىم ئەيتايىن،
ياشىم ئېلىپ باياۋانغا كېتەيىن،
بۇ دۇنيادا ئەمدى تۇرۇپ نىتەيىن،
كۈندىن-كۈنگە دەردىم ئەپزۇن① بولۇپتۇر.

چۈش كۆرۈپمەن ئاتا ئەمدى بىلىسىڭىز،
ئەيتاي سىزگە ئەگەر باۋەر② قىلىسىڭىز،
چۈشۈم ئىچرە ئۇچراپ قالدى بىر ئېزىز،
ئەقلىم ئېلىپ، قىزىڭ مەجنۇن قىلىپتۇر.

سوراپ ئىدىم، قىلدى مىسىر ئىشارەت،
«بارغىن» دىدى بەردى ماڭا ئىزاھەت،
بارار بولسام بىرەرمىسىز ئىجازەت،
كۆڭلۈم بۈگۈن ئاڭا مەپتۇن بولۇپتۇر.

ئاشىق-مەشۇق بولسا ئەگەر ئادەمزات،
كېچە-كۈندۈز بىر-بىرىنى قىلۇر ياد،
ماڭا مۇنداق تەلىم بەردى بىر ئۇستاد،
خەستە دىلىم تولا ئازغۇن بولۇپتۇر.

خالىس كۆرگىل زۇلەيخانىڭ ئىشقىنى،
يۈسۈپ ئوتىياندۇرماقتا شەۋقىنى،
ئاشىق بىلۇر مەشۇغىنىڭ زەۋقىنى،
كۆرەر بولساڭ يۈرەكلەر خۇن بولۇپتۇر.

① ئەپزۇن — ناھايىتى چوڭ، زور،
② باۋەر — ئىشىنىش، پېتىنىش، جۈرئەت قىلىش.

ئەمدى خالىسىدىن بىر سۆز ئاڭلاڭلار:
«قىسسەسۇل ئەنبىيا» دىگەن كىتاپتا شۇنداق نەقىل كەلتۈرۈلگەنكى، زۇلەيخا ھەزرىتى يۈسۈپنىڭ ئىشقىدا بىرنەچچە يىل بىتاپلىق، دەردى ئىشتىياقلىق رەنج-مۇشەققەتنى چېكىپ، دەرمان تاپالمىغان. ئۇنىڭ بۇ ھالى جىمى جاھانغا ئاۋاز بولۇپ ئاڭلانغان، جاھان خەلقلىرى گۈزەل زۇلەيخانىڭ ئاي جامالىنى كۆرۈشكە ئارزۇمەند بولۇپ، ئۇنىڭ شەنىگە نەزىم-قوشاقلار توقۇغان. مەنمۇ ئۇشبۇ بىيىتنى ئەرمۇغان قىلدىم.

بىيىت:

ھىكايەت ئەيلىدى راۋى راۋايەت،
يەنە ئەندىن ئىشتىكىل بىر ھىكايەت:
جاھاننىڭ رەۋشىنى ئەردى زۇلەيخا،
ئالاھەت گۈلشەنى ئەردى زۇلەيخا
جاھاندا كۆرمىگەن ئانداقنى ھىچ كۆز،
يەنە ئەيتاي زۇلەيخا ھالىدىن سۆز.
ئەجەپ مۇئىززىن① ئۇنىڭ قەددى-كامالى،
ئىرۇر گوياكى جەننەتنىڭ نىھالى②.
كۆزى خۇمارىدە باغ ئىچرە نەرگىس،
بىلە ئاھۇ كۆزى ماناندە③ ئەرمىش.
ئانىڭ غۇنچە لەبى بولغاندا خەندان،
قىزىلگۈل غۇنچىسى باغ ئىچرە پىنھان.
ۋەيا شىكەر لىبۋى كەلگەچ سۇخەنگە④،
قاچىپ شىكەر ئۆزىن ئۇردى تىكەنگە.
مەگەر، لەئلى تەبەسسۇم قىلسە ناگاھ،
گۇمانسىز تەندە قالماس بولسا مىڭ جان...
دىسەم ئۆمرۈم بارىچە مەدھىدىن سۆز،
بۇ يەڭلىغ ماھى-سالنى كېچە-كۈندۈز.
قىلىپ يۈسۈپ-زۇلەيخانى كىتابەت،
ئۇلارنى تەرتىپ ئەتسەم تا قىيامەت.
قىلىپ تەۋسىپ ئەگەر بۇ ئىككىسىنى،
دىيەلمەسمەن ئۇنىڭ مىڭدىن بىرىنى...
زۇلەيخايۇ يۈسۈپ قىسسەسىدىن
ئەجەپ سىرلەرنى كۆردۈم نۇكتەسىدىن.
قىلايىن مۇنچەلىك بىرلە كۇپايەت،
بۇلار ئانداقكى ئاقىلغا ئىشارەت...

ئەلقىسسە، جاھان خالايىقلىرى زۇلەيخانىڭ ئەھۋالىدىن ۋاقىپ بولۇپ، ئۇنى كۆرمەك ئۈچۈن تەرەپ-تەرەپتىن جەم بولۇشتى. تەيمۇس شاھ زۇلەيخانىڭ ئىنىك ئانىسىغا ئەيتتىكى: «زۇلەيخا بۇ خالايىقلار ئىچىدىن ئۆز ئاشىقىنى تونۇۋالسۇن، مەن ئۇنى قوبۇل قىلۇرمەن». ئىنىك ئانا بۇ خەۋەرنى زۇلەيخاغا يەتكۈزدى. زۇلەيخا توپلانغان خالايىقلارنى كۆزدىن كەچۈردى، قارىسا، بۇلار ئىچىدە مىسىر ئەھلىدىن بىرەرسى يوق ئىمىش. زۇلەيخا دىدىكى:
— تا مىسىر ئەھلىدىن بىرەر كىشى كەلمىگۈچە كۆڭلۈم ئەمىن تاپماس!
ئىنىك ئانا بۇ سۆزنى دەرھال شاھ تەيمۇسقا يەتكۈزدى. شاھ تەيمۇس زۇلەيخانىڭ رايىگە قاراپ، جىمى خالايىقنى ئۆز ئورنىغا قايتۇردى. ئۆزى تەخت ئۈستىگە چىقىپ دەرھال كاتىپلارنى چاقىرتىپ، مىسىر پادىشاغا قارىتىپ بىر مەكتۇپ يازدۇردى. مەكتۇپتا دىدىكى: «ئەي مىسىر ئەزىزى، بىزدە بىر ئاجىزە بار، ھەر تەرەپتىن پادىشالار ئەلچى ئەۋەتىپ، مۇشتەرىلىق ئىزھار قىلدى، ئۇلارنى قوبۇل قىلمىدىم، ئەھۋال سىزنى قوبۇل قىلۇرمەن. شۇڭا ئەلچى

① مۇئززىن — تۈپ-تۈز، كېلىشكەن، راۋرۇس.
② نىھال — نوتا، بىخ.
③ ماننەندە — ماس، ئوخشاش، بىردەك.
④ سۇخەن (پارىسچە) — سۆز.

ئەۋەتتىم، قوبۇل قىلساق سەنمۇ ئەلچى ئەۋەتكىن!»

ئەلچىلەر كېچە-كۈندۈز يول يۈرۈپ كۆپ مەنزىللەرنى بېسىپ ئۆتۈپ، مىسىر شەھرىگە يېتىپ كەلدى ۋە مەكتۇپنى مىسىر ئەزىزىگە ئىزھار قىلدى. مەكتۇپتىن مىسىر ئەزىزى مۇھەببەت بۇيىنى ئېلىپ، زۇلەيخاغا غايىۋانە ئاشىق بولدى. دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ، مەغرىپ تەرەپكە قاراپ شاھ تەيمۇسقا توققۇز تازىم قىلدى. خوشاللىقتىن ئۇنىڭ ئاغزى قۇلغىغا يەتتى. دەرھال ئەمر قىلىپ، خەزىنەنىڭ ئىشىگىنى ئاچتى ۋە تەيمۇس شاھ ئەلچىلىرىگە لەئلى-جاۋاھىرلىق تون-لىباسلارنى كىيگۈزدى. «ئەي مەغرىپ شاھى تەيمۇس، مۇبارەك نامىڭىزنى قوبۇل قىلدۇق... سىزمۇ بىزنىڭ جاۋاپ مەكتۇبىمىزنى قوبۇل قىلغايسىز» دىگەن مەزمۇندا جاۋاپ نامە يېزىپ، ئەلچىلەرنى ئۇزىتىپ قويدى.

ئەلقىسسە، ئەلچىلەر يولغا راۋان بولۇپ، تەيمۇس شاھنىڭ ھوزۇرىغا كېلىپ، مىسىر ئەزىزىنىڭ نامىسىنى سۇندى.

تەيمۇس شاھ، دەرھال تەرەددۇتىغا چۈشۈپ، شەھەرنى شادىيانە توي سىياقىغا كىرگۈزۈپ بېزەتتى. تىللا جابدۇقلۇق، لەئلى-ياقۇتلار بىلەن نەقىش قىلىنغان مەپىلەرنى ھازىرلىدى، غۇلام-كېنىزەك، ۋەزىر ئاكابىر-ئەشرەپلەرنى جەم قىلىپ زۇلەيخانى ئېلىپ، مىسىر ئېلىگە قاراپ يولغا چىقتى...... نەچچە كېچە-كۈندۈز يول يۈرۈپ، يول يۈرسىمۇ مول يۈرۈپ، مىسىر شەھرىگە يېتىپ كەلدى.

مىسىر ئەزىزى بەگ-سۇلتان، خانزادىلار، مەلىكە-كېنىزەك، خىزمەتچىلەر ۋە پۈتۈن شەھەر خەلقىنى ئېلىپ شاھ تەيمۇسنىڭ ئالدىغا پېشۋاز چىقتى. مېھمانلارنى مەھرەم سارىيىغا چۈشۈردى. مىسىر ئەزىزى نەچچە كېچە-كۈندۈز مەجلىس ئاراستە قىلىپ، شاھانە زىياپەتلەر بېرىپ كۈتكەندىن كېيىن، بىر كۈنى مەھرەم سارىيىغا زۇلەيخانى كۆرۈش ئۈچۈن كەلدى.

زۇلەيخا ئىنىك ئانىسىدىن:

— بۇ كىم، مەھرەم سارىيىغا بى ئىجازەت كىرگەن؟ — دەپ سورىدى.

— سەن ئارزۇ قىلغان مىسىر ئەزىزىدۇر، ئەمدى مۇرات-مەقسىدىڭ ھاسىل بولۇر، — دىدى ئىنىك ئانىسى.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ، زۇلەيخا بىر ئاھ ئۇرۇپ ھوشىدىن كەتتى. كېنىزەكلەر: «زۇلەيخانىڭ كۆڭلىدىكى يارى شۇ ئىكەن، نامىنى ئاڭلاپ بىھوش بولدى» دىيىشتى.

زۇلەيخا ھوشىغا كېلىپ دىدىكى:

— ئەي ئىنىك ئانا، مەن چۈشۈمدە كۆرگەن ئېزىز يىگىت بۇ ئەمەستۇر. بەختىم قارا ئىكەن، ئەمدى ماڭا ياشاش ھارام، — دەپ زار-زار يىغلاپ ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئەي ئاپەتى جان چۈشتىكى بىر ھورلىقادۇر
مەخزانەئى بى باك،
گۈلدەك كۆرىنىپ جانىمە ئوتلارنى ياقادۇر،
سەرمەستۇ ياقام چاك.
ھەم تۇر رەسىمدۇر دۇر كەبى جانىمە ئاتەش
بولدۇم ئاڭا شەيدا،
ھەم يۈزلەرىكىم خۇرشىد كەبى شۇئلە قازادۇر،
مەن ئۆرتىنىمەن پاك.
ئول ھۆسنى پىراقى چۈشۈبان زارە تىنىمگە،
ئۆرتەندى زۇلەيخا،
ھەركىم ئۇنى كۆردىيۇ باغرى يانادۇر ئوت
ئىچىدە خاشاك.
ھايۋان سۈيىنى بەرسە نىتەي كىم كېرەك ئەرمەس،
يۈسۈپ لەبىدىن مەي،

www.uyghurkitap.com

بىچارە زۇلەيخا دىل جانىمغە داۋادۇر
بولغاي ماڭا تەرباك.
ھىجىردە يۈزۈم سارغايىبان دەم ئۇرا ئالماس،
ئاۋارە زۇلەيخا،
گويا خازان پەسلىدە بىى بەرگىى ناۋادۇر،
قىلدىڭ مىنى خاشاك.
يارەبكى بۇ خالىس قىلادۇر قىسسەلەر ئىزھار،
ئۈمىدىم كۆپ ئەردى،
ئىشقىدا زۇلەيخا ياقاسىن چاك ئىتەدۇر
بەرسەڭ ئاڭا ئىدراك.①

شۇ بېيىتتىن كېيىن، زۇلەيخا نەملىك كۆزلىرى بىلەن ھەسرەت چېكىپ خامۇش بولدى. ئىنىڭ ئانىسى زۇلەيخاغا نەسىھەت قىلىپ: «ئى مەلىكە، خامۇش بولمىغىن، سەۋر قىلغىن، تەقدىر كۆز ياشىڭنى بىھۇدە ئاقتۇزماس، دىلرەۋا ئاشىقىڭغا مۇيەسسەر بولساڭ ئەجەپ ئەمەس»، — دىدى.

ئەيىۇھەننىاس، «يۈسۈپ - زۇلەيخا» قىسسەسىنى فاسەھەتلىك سۆز دۇردانىلىرى بىلەن نەقىش قىلغان رىۋايەتچىلەر زۇلەيخانىڭ نىكاھى ھەققىدە ھەر خىل رىۋايەتلەرنى نەقىل قىلغان ئىدى. ئۇشبۇ رىۋايەتلەر شۇدۇركى:

بىرى: زۇلەيخا ئالاننىڭ ئەمرى بىلەن مىسىر ئەزىزىگە نىكاھلىنىشنى ماقۇل كۆردى، خۇدا ئۆز قۇدرەت ئىلاھى ئارقىلىق ئاسماندىن زۇلەيخا سۈرەتلىك بىر پەرىنى چۈشۈردى. نىكاھ كېچىسى مىسىر ئەزىزى شۇ پەرى بىلەن بىللە بولدى، بۇ سىردىن زۇلەيخا ۋاقىپ ئىدىيۇ، مىسىر ئەزىزى بۇنى بىلمەس ئىدى. شۇ يوسۇندا، زۇلەيخا قىز ھالىتى بويىچە يەتتە يىل مىسىر ئەزىزىگە «رەپىقە» بولدى، ئەمما كېچە - كۈندۈز يۈسۈپنىڭ ۋىسالىغا مۇشتاق بولۇپ ياشىدى.

يەنە بىرى: زۇلەيخا دادىسى، ئىنىڭ ئانىسى ۋە قىز قولداش قۇرداشلىرىنىڭ نەسىھەتىگە كۆنۈپ، يۈسۈپنىڭ ۋىسالىدىن ئۈمىت ئۈزۈپ، مىسىر ئەزىزىگە نىكاھلىنىشقا رازى بولدى. شادىيانە ۋە شاھانە تويلار قىلىندى. ئەمما مىسىر ئەزىزى خۇنەش② ئىدى. نىكاھ كېچىسى ۋە ئۇنىڭدىن كېيىن تاكى يەتتە يىلغىچە زۇلەيخا مەسۇم پاك ھالدا يۈسۈپنىڭ ئىشقى بىلەن ياشىدى، مىسىر ئەزىزى زۇلەيخاغا ھىچقانداق قىلىپ يېقىنلىشالمىدى.

ئەمدى سۆزنى باشقا تەرەپتىن ئاڭلايلى: مالىك تاجىر كارۋانلىرى مىسىرگە يېتىپ كەلدى. لەئلى - جاۋاھىر، ھەر خىل ماتا - ئەنجام، قۇل ئېلىپ كەلگەن كارۋان مىسىرنىڭ ئەڭ ئالى، ھەشەمەتلىك سارايلىرىغا چۈشتى. بىرنەچچە كۈندىن كېيىن مالىك مىسىرگە چۈشۈپ، قۇل ساتىدىغانلىقى ھەققىدە جاكا چىقاردى. پۈتۈن مىسىر خەلقى مالىك ئېلىپ كەلگەن قۇلنى تاماشا قىلىپ، ھاڭ - تاڭ قېلىشتى. «مالىك بىر قۇل ساتارمىش، بۇ قۇل شۇنداقكى، ھۆسنى - چىرايىدا ھۆر - پەرىدەك خۇشرۇي، لاتاپەت ۋە فەساھەتتە قىزىلگۈلدەك خۇشبۇي، ھەر كىم ئۇنىڭ جامالىغا قارىسا، تاقەت قىلالماس ئىمىش...» دىگەن گەپ - سۆزلەر مىسىر ئەزىزىگە بېرىپ يەتتى.

مىسىر ئەزىزى قۇل ئىگىسى بىلەن قۇلنى ئېلىپ كېلىشكە ئەمىر قىلدى. مالىك ھەزرىتى يۈسۈپكە شاھانە لىباسلارنى كەيگۈزۈپ، تۆگىگە مىندۈرۈپ، ئۆزى ئۇنى يېتەكلەپ مىسىر ئەزىزىنىڭ قەسرىگە قاراپ يولغا چىقتى. بۇنى كۆرگەن خەلق توپ - توپ بولۇپ يۈسۈپنىڭ جامالىنى كۆرۈشكە ئىنتىلىپ، ئۇلارغا ئەگىشىپ ماڭدى، پۈتۈن خالايىق

① خالىس بۇ مۇستەھزاتنى ناۋايىغا تىقلىت قىلىپ ئالغان بولسا كېرەك — ن.
② خۇنەش — خۇنسە، دەپمۇ ئاتىلىدۇ. يەنى ئەرلىك ئىقتىدارى يوق كىشى.

قوزغالدى. ھەممىسى كىلەر ئىدى. شاھ سارىيىغا يېقىن كەلگەندە، شاھ نەۋكەرلىرى خالايىقلارنى قوغلاپ، يۈسۈپنى ئەزىزنىڭ ھوزۇرىغا ئېلىپ كىردى. مىسىر ئەزىزى شىركەيىپ ھالدا تەختىدە ئولتۇراتتى. يۈسۈپ چوڭ ئەدەپ بىلەن ئېگىلىپ تازىم قىلدى. مىسىر ئەزىزى ئۇنىڭ جامالىغا قاراپ كۆڭلىدە دىدىكى: «بۇ ئادەم ئەمەس، بەلكى پەرىشتەدۇر، ئىنسان بالىسى ئىچىدە مۇنداق گۈزەل بەشەر بولماس».

ئەلقىسسە، ئەمدى سۆزنى زۇلەيخادىن ئاڭلايلى: زۇلەيخا ئۆز ھەرىمىدە قىز-كىنىزەكلىرى بىلەن ئولتۇرار ئىدى، تاشقىرىدىكى خالايىقلارنىڭ شاۋقۇن-سۈرەنلىرىنى ئاڭلاپ، قىز-چۆرىلەردىن سورىدى:

— تاشقىرىدا نىمە ماجرا؟

— ھەي گۈلئۇزارىمىز، — دىدى قىزلار، — بۈگۈن بىر سودىگەر بىر قۇلنى ساتماقچى، جىمى مىسىر ئەھلى بۇ قۇلنىڭ ھۆسنى-جامالىغا مەھلىيا بولۇپ، ئۇنى كۆرۈش ئارزۇسىدا بىللە ئەگىشىپ كېلىشتى، ئۇنىڭ ئاي يۈزىنى كۆرگەنلا كىشى دات-پەريات چېكىشتى... سىز راۋاق ئۈستىگە چىقىپ، بىر تاماشا قىلىڭ، ئەجەپ ئەمەس كۆڭلىڭىز ئېچىلسا...

بۇ گەپ بىلەن زۇلەيخا راۋاق ئۈستىگە چىقىپ قۇلغا نەزەر تاشلىدى — يۈسۈپنى كۆردى ۋە ئۆزىنى بىلمەي، بىھوش بولۇپ يىقىلدى، باز ھۇشىغا كېلىپ، يۈسۈپنىڭ پىراقىدا دات-پەريات چېكىپ، ياقىسىنى چاك-چاك قىلىپ يىرتتى. ئەھۋالنى كۆرگەن ئىنىك ئانا زۇلەيخاغا نەسىھەت قىلىپ دىدىكى: «ئەي قىزىم، سەۋر قىلغىن، ئۆزەڭگە جەبىر قىلمىغىن، سەن مەستۇرە، پاك قىز سەن، بۇ سىرنى پىنھان تۇتقىن، ئۆز نامۇسىڭنى ساقلا، بۇ سىرى-ئەسرارىڭدىن مىسىر ئەزىزى ۋاقىپ بولسا، ئاشىقىڭغا قازا، مىسىر ئېلىگە جەۋرى-جاپا كېلۇر، تەقدىر-قىسمەتنىڭ ھۆكمىگە ئەمەل قىلىپ، سەۋر قىلغايسەن، سەۋرىدىن ئۆز مىرادىڭ ھاسىل بولۇر...»

ئەلقىسسە، ئەمدى سۆزنى مىسىر ئەزىزىدىن ئاڭلايلى:

مىسىر ئەزىزى يۈسۈپنى كۆرۈپ، ئىختىيارسىز ھالدا ئۆز تەختىگە تەكلىپ قىلدى، يۈسۈپ خوجىسى مالىكقا قارىدى. مالىك قۇلى يۈسۈپكە بولۇۋاتقان بۇ شاھانە تازىم-تاۋازىدىن ھەيران بولۇپ دىدىكى:

— ئەي يۈسۈپ، ئەۋۋال ماڭا ئەسلى زاتىڭنى بايان قىلغىن، مەن سىنى ئازات قىلىپ، مۇرادىڭغا يەتكۈزگەيمەن!

يۈسۈپ دىدىكى:

— ئەي خوجايىن، ئاۋۋال مىنى ساتقىن، ئاندىن مەن ساڭا ئەسلى زاتىمنى بايان قىلۇرمەن. بۇ يەردە ئىككى ھىكمەت بار: بىرى — بۇ باھانە بىلەن سەن كۆپ ئالتۇن-كۈمۈشكە ئىگە بولغايسەن، يەنە بىرى — مىنىڭ سىتىلمىغىم تەقدىرنىڭ ئىرادىسى بىلەن مۇقەددەر بولغاندۇر، ھەر ئىش تەقدىردىن ئۆزگە بولماس. دۇنيادا تۆت ئىش باركى ئۇنى ھەرگىز قايتۇرۇپ بولماس.

بىيىت

كىشى ياندۇرالماس بۇ ئىش قايسىدۇر؟
كى ياناماس بۇ ئالەم ئەگەر قىلسا زور.
كىشى ئىستىگەي ئەجر ياندۇرمىغىن،
كى بۇ ئەمرلەرگە كېلەلەس يېقىن،
جاۋابى بىلەن دىلنى گۈلشەن قىلاي،
ئۇنىڭ مەنىسىن ئەمدى روشەن قىلاي:
كىشى قايتۇرالماس نىمەدۇر چاھار ①،
بىرى: ئاتقان ئوقنى نىچۈك ياندۇرار؟

① چاھار — تۆت.

بىرى: ئۆمرىنى ياندۇرالماس كىتشى،
ئۆتەر سۇغا ئوخشاش كىشىنىڭ يېشى.
بىرىدۇر: يانماس قازايۇ قەدەر،
بۇنى ياندۇرۇرغا نە تەدبىر ئېتەر؟
بىرى: سۆزدۇر ئۇ چىقتىمۇ، يانمىغاي،
كىمەرسە بۇ تۆت ئىشنى ياندۇرمىغاي،
بۇ سۆز زەمىنىگە كىم خەۋەرداردۇر،
ئانى دەڭكى، دانايى ئەشيادۇر.
ئەگەر ئاقىل ئەرسەڭ بۇ سۆزلەرنى ئۇق،
ئەگەر ئۇقمىساڭ سەن بۇ ئالەمدە يوق،
بۇ سۆزنى بىلىڭ ئەي دىيانەت ئەسىر،
باشلاي ئەمدى يۇسۇپ قىسسەسىدىن سەتىر.

مالىك يۇسۇپنى سېتىشقا رازى بولدى. باھاسى ئۈستىدە كۆپ تالاش چىقتى، ساراي ئەھلىلىرى ئىچىدە ھەر خىل نىدالار ئاڭلاندى، كۆپچىلىك خالايىق يۇسۇپنىڭ نەرقى ئۈچۈن بويى بىلەن تەڭ ئالتۇن ـ جاۋاھىر بېرىلسە لايىق بولىدۇ، دېيىشتى. مىسىر ئەزىزى يۇسۇپ ئۈچۈن غەزىنىلەرنى ئاچقۇزۇپ، گۆھەر ـ ئالتۇن، لەئلى ـ ياقۇتلارنى يۇسۇپنىڭ بەدىلىگە ئاتىدى. مالىك يۇسۇپنى سېتىپ ئالتۇنلارنى ئېلىپ يولغا قايتتى.

يۇسۇپ ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

زۇلۇم بىرلەن ئاناسىدىن ئايرىلغان،
يەنە تىرىك ئاتاسىدىن ئايرىلغان،
يېيى ئۆسمەي قاناتىدىن قايرىلغان،
دەردى تولا مىسكىن قۇل دەپ ئېلىڭلار.

بىر ئوق ئىدىم يىراق يەرگە ئېتىلدىم،
ھەم قۇل بولۇپ ئەلدىن ـ ئەلگە سېتىلدىم،
ياخشى ـ يامان ئەل سۆزىگە قېتىلدىم،
بىر خۇداغا يېقىن قۇل دەپ ئېلىڭلار.

نازۇك تېنى مېھنەت بىلەن يانچىلغان،
غۇربەت ئىچرە پىغان چېكىپ ئاھ ئۇرغان،
جاپا بىلەن ئۆز شەھرىدىن ئايرىلغان،
ئۆزى مۆڭلۈق غېرىب قۇل دەپ ئېلىڭلار.

خالىس ئەيتۇر ئول يۇسۇپنىڭ سۆزىنى،
ئوقۇپ ئۇنى يىغلاتىپتۇ كۆزىنى،
كىبرەك بولسا كەمىنەنىڭ سۆزىنى،
ئاشىقلارغا تەسكىن بۇ دەپ ئېلىڭلار.

ئەلقىسسە، مىسىر ئەزىزى يۇسۇپكە شۇنداق دېدى:

— سەن مېنىڭ ھەرەمىمگە قۇل بولسەن، مەن سېنى ئۆز پەرزەنتىدىم، دەپ ھىساپلايمەن، راستچىللىق، ساداقەتلىك بىلەن خىزمەت قىلغايسەن!

شۇندىن بويان، ھەزرىتى يۇسۇپ مىسىر ئەزىزىنىڭ قۇلى، زۇلەيخا ھەرەمىنىڭ مەھرەمى، غۇلامى بولۇپ خىزمەت قىلدى.

مىسىر ئەزىزى زۇلەيخاغا: «بۇ قۇل سەن ئۈچۈن غۇلامدۇر. خىزمىتىڭنى بەجا كەلتۈرگەي. سەنمۇ ئۇنى ئاياپ، ئاسرىغايسەن» دەپ جېكىدى. بۇ گەپلەردىن كېيىن، زۇلەيخا چۈشىدە كۆرگەن نىگارى، ئۆمرىنىڭ گۈلئۇزارى، قەلبىنىڭ غۇرۇرى ۋە يارى، كۆز نۇرى يۇسۇپنىڭ ۋىسالىغا مۇيەسسەر بولۇش ئارزۇسىدا شات ـ خورام بولۇپ ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

مەقسەتلىك كۆڭۈل ئىچرە بىر ئاپەتى جان كەلدى،
مىژگانلىرى ئوق يەڭلىغ، قاشلىرى كامان كەلدى.
بىرنەچچە زامان ئىزلەپ، ھىجران سۆزىنى سۆزلەپ،

ھەم بۇتا بولۇپ بوزلاپ يارىم بۇ زامان كەلدى.
يولىدا بىلىم باغلاپ، ھىجرىدە دىلىم داغلاپ،
ئاشكارا پىغان يىغلاپ كۈتكەن يارى جان كەلدى.
جانىمدە پاراغەت يوق، ئۇنىڭسىز ماڭا تاقەت يوق،
ئارتۇقچە سائادەت يوق، چۈن روھى - راۋان كەلدى.
دەردىمگە ئۇ دەرماندۇر، جانىم ئاڭا قۇرباندۇر،
ئەقلىم ئاڭا ھەيراندۇر بىر نۇرى ئايان كەلدى.
ئەي جاھان ئارا دوستۇم، مەن تەن ئىسەم سەن پوستۇم،
چۈشۈمدە كۆرۈپ كۆيدۈم، ئويغۇمدا ئايان كەلدى.
بۇ نۇسخىدا نۇقسانى ھەددىن ئاشا كۆپ ئەردى،
خالىس تۈزىتىپ قويدى، تەھرىرى بايان كەلدى.

ئەيىۇھەنناس، ئىشتىگلاركى، ئىشق مۇھەببەت — ئاشىق ۋە مەشۇقلارغا خاس بىر ھالەتتۇر، زاغ ۋە ھۇقۇشلاردا گۈلنىڭ سەۋداسى بولماس، بۇلبۇلدەك ناۋاسى بولماس، بۇ خىل قۇشلار باياۋانغا خاستۇر، باياۋاندىمۇ گۈلزارلىقنىڭ قەدرىنى ئىلغىماس، ئۆزىنىڭ خۇنۇك ئاۋازىدىن بۇلبۇلنىڭ ئاۋازىنى پەرق ئەتمەس. بىلمەك كېرەككى، ئاشىق - مەشۇق گۈل بىلەن بۇلبۇلغا ئوخشاشتۇر، بۇلبۇلغا گۈل جامالىنىڭ شەۋقى غالىپ بولغاندا ۋىسالى بويىدىن مەس بولۇپ، پەريات - پىغان چېكىپ، بى ئىختىيار گۈلنىڭ تىكىنىگە ئۆزىنى ئۇرار. ھەقىقى ئاشىق ۋىسال ئۈمىدى بىلەن ھەرقانداق ھۆر - سەنەم كەلسە، ئاڭا بىپەرۋا قارىغاي، تاكى ئۆز مەشۇقىنى تېپىپ ئۇنىڭ ئەزگۈ ۋىسالىغا مۇيەسسەر بولمىغۇچە ئەمىن تاپماس. بەجايىكى، غۇنچە بۇلبۇلنىڭ پاساھەت ۋە بالاغەتلىك ناۋاسى ئىشتىياقىدا ھەسرەت بىلەن لىۋىنى چىشلەپ كېچىدىن تاڭ ئاتقىچە خۇنابە يۇتۇپ، باغرى قانغا تولۇپ، سۇبھى شامىلىدا بۇلبۇلنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ، خۇش تەبەسسۇم قىلغىنىدەك، بۇلبۇل گۈلنىڭ زىبا قەددى ۋە نازاكەتلىك خۇش تەبەسسۇمىنى كۆرۈش ئىشتىياقىدا كېچىدىن تاڭ سەھەرگىچە بىدار تۇرۇپ سايرىغىنىدەك، ئاشىق - مەشۇق ئۆز نىگارىنىڭ پىكرى - خىيالىدىن بىر دەقىقە نېرى تۇرماس! بەس، ئەمدى سۆزنى يۇسۇپنىڭ زۇلەيخاغا قۇل بولۇپ خىزمەت قىلغىنىدىن ۋە زۇلەيخانىڭ شەيدالىق دەردى كۈندىن - كۈنگە ئۆرلەپ، تاقىتى تاق بولۇپ، يۇسۇپنىڭ ۋىسالىغا مۇيەسسەر بولۇشقا تەقەززا بولغىنىدىن ئاڭلايلى:

ئەلقىسسە، يۇسۇپ مىسىر ئەزىزىگە قۇل بولۇپ سېتىلغاندىن كېيىن، زۇلەيخانىڭ خاس ھەرەمىدە مەخسۇس غۇلام بولۇپ، ئۇنىڭ خىزمىتىنى بەجا كەلتۈردى... يۇسۇپنىڭ ئوت پىراقى زۇلەيخانىڭ يۈرەك - باغرىنى كۈنسايىن بەتتەررەك كۆيدۈرۈشكە باشلىدى. بىچارە زۇلەيخانىڭ سۆزلەشكە رىغبىتى، سۆزلىشەلىككە سەۋر - تاقىتى قالمىدى. ئۇنىڭ نە كېچىسى ئارامى ۋە نە كۈندۈزى قارارى بولمىدى، زۇلەيخانىڭ شەيدالىقى ھىجران دەردلىرىدىكىدىنمۇ يۈز ھەسسە زىيادە بولدى. يۇسۇپتىن بىردەم، بىر دەقىقە ئايرىلغۇسى، ئۇنىڭ جامالىدىن جۇدا بولغۇسى كەلمىدى.

زۇلەيخا يۇسۇپكە كۈندە نەچچە ياڭزا ئىسىل شاھانە تونلارنى كېيگۈزۈپ، ئۇنىڭ گۈل يۈزى بىلەن سەرۋ قەددىنى تاماشا قىلار

www.uyghurkitap.com

ئىدى. بىچارە زۇلەيخا يۈسۈپنى بادى پايە① ئاتقا مىنگۈزۈپ، ئۆزى جىلۋە ناز بىلەن يىنىدا بىللە يۈرۈپ، گۈلزارلاردا سەيرى ـ تاماشا قىلىشنى ئارزۇ قىلاتتى، ئەمما خالايىقتىن نومۇس قىلىپ، ئۆيدىن چىقالماس ئىدى. شۇ هالدا يەتتە يىلنى ئۆتكۈزدى... ئاخىرى خىيال قىلدىكى، يۈسۈپكە ئەمدى سىرىمنى ئېيتاي، خاهى قوبۇل قىلسۇن، خاهى بەددۇئا قىلسۇن، ئۇشبۇ دەرتلەرنى سىغدۇرۇشقا تاقىتىم قالمىدى، دەپ، خىلۋەت جايدا يۈسۈپكە قاراپ ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئايا يۈسۈپ، يەتتە يىلدۇر مېنىڭ هالىم خاراپ ئەتتىڭ،
يۈرەككە ئىشقى ئوتى سالىپ جىگەر ـ باغرىم كاۋاپ ئەتتىڭ،
كى مەن بىچارىگە جەۋرى ـ سەتەملەر بىهىساپ ئەتتىڭ،
كۆرەرمەن كۈنىسرى ئايدەك يۈزۈڭنى ئاپتاپ ئەتتىڭ،
بولۇپ سەن قانىمە تەشنا، مەگەر قانىم شاراپ ئەتتىڭ!

سېنى دەپ مىسىرگە كەلدىم، يېرىم مەغرىپ زىمىن ئەردى،
ئىدى هۆكمىم راۋان ئاندا، مۈلكۈم كەڭ جاهان ئەردى،
مېنىڭ هىجرىڭدە سۇلتانلار چېكىپ ئاهۇ ـ پىغان ئەردى،
بۇنى يالغان گۇمان قىلما، سۆزۈم هەم ئانچىنان ئەردى،
چۈشۈمدە هەر زامان ئۇچراپ يۈرەگىمنى خاراپ ئەتتىڭ.

نە مەن تەنها كۈيەدۇرمەن سېنىڭ ئىشقىڭ جاهان ئۆرتەر،
مېنى دائىم ياقار ئوتقا يۈرەكنى هەر زامان ئۆرتەر،
گاهى ئۆرتەندۇر كۆڭلۈم گاهىدا جىسمۇ ـ جان ئۆرتەر،
ۋىسالىسىز ئاپەتى جان سەن، سېنىڭ هىجرىڭ يامان ئۆرتەر،
مېنى جانىمغە تويدۇردۇڭ، كۆڭۈلنى ئىزتىراپ ئەتتىڭ.

تىلەگىم شول ئىدى هەقتىن، مۇرادىم ـ گۈل يۈزۈڭ كۆرسەم،
كېچىپ مەن بارچىدىن كېچەيۇ ـ كۈندۈز سەن بىلەن يۈرسەم،
ئاياغىڭغە يۈزۈم سۈرتۈپ يەنە باشىڭدىن ئۆرگۈلسەم،
قۇچۇپ نازۇك تېنىڭ هەردەم شېكەردەك لەۋلىرىڭ سۆيسەم،
نەچە يىلكى پىراقىڭدا مېنى بىخۇد خۇناپ ئەتتىڭ.

يۈسۈپ سۆزىگە بۇ خالىس قەلەم تارتىپ جاپا چەكتى،
مۇهەببەت دانىنى ئىشقى ئەهلىنىڭ باغىغا ئەكتى،
كۆڭۈلنىڭ سۆيگىنى ـــ يۈسۈپ ـ زۇلەيخا قىسسىسىن يەشتى،

① بادى ـ پايە ـــ شامالدەك تېز يۈرەر (يورغا).

قولىغا نەشتەرى ئىشقنى ئالىپ دىلنى چاك ئەتتى،
مۇھەببەت ئەھلىگە يۇسۇپ جامالىڭ ئاپتاپ ئەتتىڭ.

ئەلقىسسە، يۇسۇپ زۇلەيخادىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، زۇلەيخانىڭ پىكرى ئۆزگىچە ئىكەن، ئېزىز مىسرى مېنى قۇلۇم دىسە، قۇل دىگەن قۇللۇغىدا يۈرگىنى ياخشىراق بولۇر. مىسرنىڭ ئېزىزىگە خىيانەت قىلىپ، مۇنداق ئىشلارنى قىلسام ئانچە خوپ بولماس، غېرىبلىق رەنجىنى تارتقىنىم ياخشى، بۇ ئىشقۋازلىق بالاسىدىن قانداق قۇتۇلاي؟ قاتتىق رەددىيە سۆز قىلسام زۇلەيخانىڭ شىشىدەك نازۇك تەبئى مالال بولىدۇ، مۇلايىم، ياخشى سۆز بىلەن ئۇنى بۇ خىياللاردىن ياندۇراي، دەپ ئويلاپ، «مۇساپىرچىلىقتا مېنى بۇ مالامەتلەرگە گىرىپتار قىلمىغىن»، دەپ ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

مۇساپىرمەن شەھرىڭىزگە كەلمىسەم،
مەن بىلمەيمەن ياخشى - يامان كىمنىڭدۇر؟
كەنئاندە گۈل ئىدىم، مۇندا سولمىشەم،
كى بىلمەسمەن پايدا - زىيان كىمنىڭدۇر؟

قويغىن مېنى بىرنەچچە كۈن يۈرەي مەن،
ئاتا - ئانام پىراقىدا كۆيەي مەن،
كىم ياخشىدۇر، كىمنىڭ يامان بىلەي مەن
تەندە بولسا ئاخىر بۇ جان كىمنىڭدۇر؟

جۇدالىقنىڭ ئوتى مەندە زىيادە،
ئەلدىن ئەلگە سېتىلمىقىم ئىرادە،
قۇل ئىش قىلسا ئۆز ھەددىدىن زىيادە
مالامەتتە تەنبىھ يىمەك كىمنىڭدۇر؟

قايسى ئاشىق مۇھەببەتتىن مەي ئىچەر؟
سەۋر قىلسا ئاخىر مەھبۇبىن قۇچار،
نەسىپ ئەتسە دۆلەت ئىشىگىن ئاچار،
غاپىل بولما، جانۇ - جانان كىمنىڭدۇر.

مىسىر شەھرى مېنىڭ مۈلكۈم بولغۇسى،
بارچە ماڭا مۇتابىئەت① بولغۇسى،
بۇ ئىلكىمگە دۆلەت قۇشى قونغۇسى،
تەختى - بەختى، قەسىر - ئايۋان كىمنىڭدۇر؟

خالىس ئەمدى ھەق يولىغا جەدەل قىل،
ھىممەت بىلە جانىڭ ئۈچۈن ئەمەل قىل،
شامۇ - سەھەر گۇنايىڭغا يىغلىغىل،
سەھەرلەردە يادى سۇبھان كىمنىڭدۇر؟

يۇسۇپنىڭ بۇ سۆزلىرىنى ئاڭلاپ، زۇلەيخانىڭ يۈرەك ھازارىتى بىر ئاز پەسەيگەندەك بولدى، كۈنلەرنىڭ بىرىدە يۇسۇپنىڭ ۋىسالىغا يېتەلەيدىغانلىقىغا ئۈمىتۋار بولۇپ، يۇسۇپنى تېخىمۇ ئىسىل نازۇ - نېمەتلەر، قىممەت باھا كىيىم - لىباسلار بىلەن كۈتۈپ، كۈندە ئۇنىڭ ھۆسنى - جامالىنى تاماشا قىلىپ، ئۇنىڭ مۇھەببىتىدە خوناپ بولغان دىلىغە تەسكىن بېرىپ يۈردى.

ئەلقىسسە، زۇلەيخانىڭ يۇسۇپكە ئاشىقى بىقارار بولۇپ قالغانلىقى، يۇسۇپنىڭ دەردى - پىراقىدا كۆيۈپ ئادا بولۇۋاتقانلىقى ساراي خانىملىرىغا ئاشكارا بولدى، ۋەزىر، ئاكابىر - ئەشرەپلەرنىڭ خانىش - مەلىكىلىرى بۇ ھالدىن ۋاقىپ بولۇپ، ھەر خىل سۆز - چۆچەك تارقىتىپ، «زۇلەيخا ئۆزىنىڭ قۇلى يۇسۇپكە ئاشىق بوپتۇ، ئوز نامۇسىنى ساقلىماپتۇ، مىسىر ئەزىزىنىڭ ئىززىتىنى يەرگە ئۇرۇپتۇ»، دەپ تاپا - مالامەت قىلىشتى. بۇ

① مۇتابىئەت - تەۋە، قارمىقىدا بولۇش.

سۆز-چۆچەكلەر زۇلەيخانىڭمۇ قۇلىقىغا يەتتى، زۇلەيخا ئىنىڭ ئانىسىنى چاقىرىپ ئېيتتىكى:

— ئەي ئانا، ساراي خانىشلىرىنى مېھمانغا چاقىرىپ ئىچ پۇشقىمىنى چىقارسام، دەيمەن، ئۇلارنى زىياپەتكە ئېيتىپ كەلسەڭ!

ئىنىڭ ئانا «خوپ!» دەپ ساراي خانىم - قىزلىرىنى زۇلەيخانىڭ خاس ھەرەمگە زىياپەتكە تەكلىپ قىلدى. داڭلىق خانىشلار، ۋەزىر، ئەمىرلەرنىڭ مەلىكىلىرى، گۈزەل ساراي قىزلىرى زۇلەيخانىڭ ھەرەمگە توپلاندى.

زۇلەيخا دېدىكى: «ئىززىز مېھمانلار، جەم بولۇپ، مۇڭدىشىپ كۆڭۈل ئاچساق، بىر - بىرىمىزنىڭ ھال - ئەھۋالىدىن ۋاقىپلانساق، ئۆز قولىمىز بىلەن تائام ياساپ، كەڭ كۇشادە خەيرى - مەزۇر قىلىشساق، دەپ ھەر بىرىڭىزنىڭ تەشرىپ ئەزىمىڭىزگە تەرەددۇت قىلدىم، ئاۋال تائام، بەدەز كالام مەئىنىسىدە، ئاۋال ھەممىڭىز سەۋزە قەلەم قىلىشقا مەرھەمەت قىلغايسىز!»

شۇ سۆزلەردىن كېيىن زۇلەيخا خانىشلارنىڭ ھەر بىرىگە بىردىن ئۆتكۈر پىچاق تارقاتتى، ئالدىغا پاكىزە تازىلانغان سەۋزىلەرنى قويدى. مېھمان خانىشلار سەۋزە قەلەم قىلىشقا تۇتۇش قىلغاندا، زۇلەيخا ئىنىڭ ئانىسىغا يۇسۇپنى چاقىرىپ مېھمانلارنىڭ قولىغا سۇ بېرىشنى بۇيرىدى. يۇسۇپ ئالتۇن ئاپتۇۋا - چىلاپچىنى، پاكىزە لۆڭگىنى ئېلىپ كىردى - دە، مېھمان خانىشلارنىڭ قولىغا سۇ بېرىشكە تەرەددۇت قىلدى. شۇ ئەسنادا زۇلەيخا يۇسۇپنىڭ يۈزىدىكى پەردىنى ئېچىۋەتتى. مېھمان خانىشلارنىڭ ھەممىسى يۇسۇپنىڭ جامالىغا قاراپ گويا سېھىرلەنگەندەك داڭ قېتىپ قېلىشتى، بەزىلىرى ئىختىيارسىز پەريات چەكتى، بەزىلىرى ئاھ ئۇردى، بەزىلىرى تاقەت قىلالماي ھوشىدىن كەتتى، يۇسۇپنىڭ ماھى - ھۆسنىگە مەھلىيا ۋە مەپتۇن بولۇپ ئۆزىنى ئۇنتۇغان خانىش - مەلىكىلەر قوللىرىدىكى ئۆتكۈر پىچاق بىلەن «سەۋزە قەلەم قىلدۇق» دەپ بارماقلىرىنى لەختە - لەختە كېسىشكەنلىكىنى سەزمەي قېلىشتى. بۇ ھالغا يۇسۇپ ئۆزىمۇ ھەيران بولدى. بۇ سىردىن زۇلەيخا ۋاقىپ ئىدى. ئىجازەت بويىچە يۇسۇپ چىقىپ كەتتى. خانىشلار ھوشلىرىغا كېلىپ، دەستۇرخاننىڭ قانغا بويالغانلىقىنى، بارماقلىرىنىڭ توغرالغانلىقىنى كۆردى - دە، ئاھۇ - پەريات قېلىشتى، يۇسۇپنىڭ گۈزەل قىياپىتى جىمى مەلىكىلەرنىڭ يۈرىكىدە ئەلەنگە بولۇپ ياندى. يۇسۇپنى بىر كۆرۈش بىلەن ئۇنىڭ پىراقىدا ئۆرتەنگەن خانىش - مەلىكىلەر زۇلەيخاغا قاراپ شۇنداق دېيىشتى:

— ئەي زۇلەيخا، ئۇشبۇ يىگىتنىڭ ھىجرانىغا تاقەت قىلغىنىڭغا، ئۇنىڭ پىراقىدا كۆيۈپ كۈل بولۇپ كەتمەي، تىرىك يۈرگىنىڭگە ھەيرانمىز! ئۇنىڭ قەددى - نىھالى جانغا ئاپەت، ھەر بىر قاراشلىرى ئىشىق ئەھلىنىڭ ھاياتىغا دەھشەت ئىكەن! سېنىڭ سەبرى - تاقىتىڭگە، مۇھەببەت بابىدىكى قانائىتىڭگە، ھىجران دەشتىدىكى ماتانىتىڭگە قايىلمىز! .....

ئەلقىسسە: ئۇشبۇ ھادىساتتىن كېيىن، ساراي خانىشلىرى ۋە پۈتۈن مىسىر ئەھلى يۇسۇپنىڭ جامالىغا بى ئىختىيار مۇشتاق بولۇپ، ئۇنىڭ جامالىنى تاماشا قىلىشقا تەقەززا بولدى ...

كۈنلەر ئۆتتى، ئايلار ئۆتتى، زۇلەيخانىڭ ۋىسال شەيدالىقى بارغانسىرى ئەۋجىگە چىقتى، يۇسۇپنى بىر مىنۇت كۆرمىسە تاقەت قىلالمايدىغان، ۋىسالغا يەتمىگۈچە تەشنالىقى قانمايدىغان ھالغا يەتتى، گىلىدىن غىزا ئۆتمىدى، نە كېچىسى ئۇيقۇ، نە كۈندۈزى ئارام بولمىدى.

بىر كۈنى زۇلەيخا ئۆز دەردىنى ئىنىك ئانىسىغا ئېيتىپ زار-زار يىغلاپ، بىرەر ئامال قىلىشنى، چارە-تەدبىر قوللىنىشنى ئۆتۈندى.

ئىنىك ئانا زۇلەيخانىڭ دەردىگە ئېچىنىپ، بىر تەدبىرنى مەسلىھەت قىلدى:

— بىر تەدبىر بار، ئېيتسام ماقۇل بولۇرمۇسەن؟ — دەپ سورىدى زۇلەيخادىن:

— نىمە تەدبىر بولسا ئېيتقىن، قوبۇل قىلۇرمەن، — دىدى زۇلەيخا.

— ئۇستا نەقشكار رەسسام تاپايلى، سىنىڭ خاس ھەرەمىڭنىڭ تۆت ئەتراپىغا سىنىڭ ۋە يۈسۈپنىڭ ئەيشى-ئىشرەت قىلىپ تۇرغان تەقلىتلىرىنى سىزسۇن، شۇنداق سۈرەتلەر سىزىلسۇنكى، ئۇنى كۆرگەن كىشىنىڭ شەھۋانىيەتى زور بولسۇن، شۇ ھەرەم ئىچىدە سەن گۈزەل ياسىنىپ، ئۆزۈڭگە زىبۇ زىننەت بېرىپ، گۈلدەك ئېچىلىپ، نازۇ-كەرەشمە قىلىپ تۇرغىن، ئاندىن يۈسۈپنى ھەرەمگە كىرگۈزەيلى. پىنھان ئۆيدە، گۈزەل قامىتىڭ ۋە ھۆسنى-جامالىڭ ئالدىدا يۈسۈپنىڭ ئىشقى ھەۋەسلىرى قوزغالسا ئەجەپ ئەمەس، شۇندا سەن ئۇنىڭ ۋىسالىغا قانارسەن، — دەپ تەدبىر كۆرسەتتى ئىنىك ئانىسى.

زۇلەيخا خوشال بولۇپ، ئۇنىڭغا ئالتۇن-كۈمۈش ئىنئام قىلدى.

ئۇستا بەستكار رەسسام چاقىرتىلىپ زۇلەيخا ھەرەمىنىڭ مەر-مەر تاملىرىغا ھەر خىل شەھۋانى ئەيش-ئىشرەت قىلىنغان رەسىملەر سىزىلدى، ھايھات! بۇ جەزبىدار رەسىملەر ئالدىدا ئىنسان بالىسى مۇھەببەت نەشئەسىدىن ① بەھرى ئالماي، سۆيگۈ چەشمىسىدىن قېنىپ شەھدۇ-شەكەر يۇتماي، نىگارىنىڭ بىلىدىن قۇچۇپ، ياقۇت لەۋلىرىدىن ھەسەل تەمىنى تېتىماي، تاقەت قىلالماس ئىدى! زۇلەيخا ئۆزىنى زىبۇ-زىننەتلەر بىلەن ئارايىش قىلىپ، ھۆر كەبى جىلۋىلەر بېرىپ، بىر ھۆسنىگە ئون ھۆسن قوشۇپ، مەزكور خانىدا يۈسۈپنى كۈتۈپ تۇردى. ئىنىك ئانا يۈسۈپنى بىر ئىش باھانىسى بىلەن خانىگە كىرگۈزدى.

يۈسۈپ خانىگە كىرىپ ئەتراپقا نەزەر تاشلىدى، تۆت تەرەپتە يۈسۈپ بىلەن زۇلەيخانىڭ ھەر يەكلىغ تەقلىتلىرى نەقىل قىلىنغانلىغىنى، يۈرەكلەرنى ئويىنىتىدىغان، ئىنسان بالىسىنى بىخوت ۋە مەس قىلىدىغان ئەيش-ئىشرەتلەر تەسۋىرلەنگەنلىگىنى كۆرۈپ ھەيران قالدى ۋە دىدىكى:

— ئەي مەلىكە، نىمە ۋەجىدىن مىنى بۇ ئۆيگە چاقىردىڭىز؟

— ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى، جانىمنىڭ راھىتى يۈسۈپ، — دىدى زۇلەيخا، — بۇ ئۆي سەن بىلەن ماڭا خاس قىلىپ بىزىتىلدى. ئۇشبۇ خىلۋەت ھەرەمدە مەن سىنىڭ ۋىسالىڭغا يېتىشنى، ئېلىپتەك قامىتىڭگە ھەشقىپىچەكتەك چىرمىشىپ، مۇھەببەت تەشنالىغىنى قاندۇرۇشنى ئىستەيمەن!

— مەن — قۇلدۇرمەن، ئەزىز مىسىرنىڭ تۇز-تائامى ئالدىدا، خۇدا ئالدىدا، ئۆز ئىززەت-نەپسىم ئالدىدا بۇ خىل گۇنايى كەبىرگە قول سوزالمايمەن! — دىدى يۈسۈپ.

— ئاھۇدەك كۆزلىرىڭ بىلەن ماڭا بىر نەزەر سالغىل، ئەي يۈسۈپ، — دىدى زۇلەيخا.

— بۇ كۆزلەر نامەھرەم ئۈچۈن بىنەزەردۇر، — دىدى يۈسۈپ.

— شىكەردەك سۆزلىرىڭ بىلەن دەردىمگە داۋا بولغىن، — دىدى زۇلەيخا.

— سۆز ھەرقانچە شىرىن بولسىمۇ، بىھۇدە بولسا، جانغا زامىن بولۇر، — دىدى يۈسۈپ.

① نەشئە — بىر قېتىم، بىر ھۇپلام، بىر قېتىملىق لەززەت،

www.uyghurkitap.com

زۇلەيخا نازۇ ـ كەرەشمە بىلەن ئەۋرەشىمدەك تولغىنىپ، خۇش تەبەسسۇم قىلىپ، ئاستا ـ ئاستا يۇسۇپنىڭ ئالدىغا كەلدى. ئاپپاق كۆكرىگى جىلۋىلەندى، ياقۇتتەك لەۋلىرى شەبنەم چۈشكەن غۇنچە تۇسىگە كىردى، قۇندۇز چاچلىرى ھەريان جەۋلان قىلىپ، كىشىنى ئازدۇرىدىغان زۇلمەت كېچىنى ئەسلەتتى.

ـــ ئەي يۇسۇپ، ـــ دىدى زۇلەيخا، ـــ چۈشۈمدە سەن ماڭا «مىسىرگە كەلگىن، ۋىسالىمغا مۇيەسسەر بولىسەن» دىمىدىڭمۇ؟ تەقدىر سىنى ماڭا يەتكۈزگەن ئۇشبۇ كۈنلەردە، بەرنالىغىڭغا، جامالىڭغا تەمەننا قىلىپ، دىلىمنى ۋەيران، رەڭگىمنى زەپىران قىلۇرمۇسەن؟ كەل، يۈرىگىمنىڭ ھارارىتىنى باسقىن!

ـــ ئەي دىلبەر، ـــ دىدى يۇسۇپ، ـــ ئۇشبۇ ئىشنى مەندىن تەمەئ قىلمىغىن، مىسىر ئەزىزىگە خىيانەت قىلمىغىن، مانى ① ئىشلار ئىنسان ئۈچۈن جايىز بولماس! تەقدىر ئىككىمىزنى قوۋۇشتۇرۇشقا پۈتكەن بولسا، سەۋر قىلغايمىز، ۋاقتىكى، ۋىسال دەملىرى كېلەر، مەزگىلسىز ئىش ـــ ياخشىلىقنىڭ ئالامىتى ئەمەس!

بۇ شىرىن دەمدە زۇلەيخا كۆز ئالدىدا تۇرغان يۇسۇپتىن باشقا ئالەمدىكى جىمى نەرسىنى ئۇنتۇغان ئىدى، زۇلەيخا يىرىم بەرەھنە ② ھالدا يۇسۇپنىڭ دىدارىغا رەمزە ③ بىلەن قاراپ تۇرۇپ يەنە شۇنداق دىدى:

ـــ كەل، ئەي يۇسۇپ، مىنى تۇتقىن، ھەرەم بىزگە خاستۇر!

ـــ قولۇم ناشاياق ئىشلارغا سوزۇلماس! ـــ دىدى يۇسۇپ.

ـــ ئەي يۇسۇپ، ئۇشبۇ سۆرەتلەرچىلىك شىجائىتىڭ يوقمۇ؟ خۇدايىڭنىڭ ④ ھەققى ـ ھۆرمىتى ئۈچۈن ئىلتىجا قىلىمەن. كەل، مىنى باغرىڭغا ئال! ـــ دەپ زۇلەيخا يۇسۇپنى قۇچۇش ئۈچۈن ئىنتىلدى...

يۇسۇپنىڭ يىگىتلىك رىغبىتى ئۆرلىدى، زۇلەيخانىڭ ئاي جامالى، ئاپپاق مامۇقتەك بەدىنى، نەرگىس كۆزلىرى يۇسۇپنىڭ يۈرىگىدە چاقماقتەك بىر ئوت پەيدا قىلدى، يۇسۇپتە ئىشقى ـ مۇھەببەتنىڭ شەھۋانى نەپسى بىر دىقىقە خەليان كۆتەردى ـ يۇ، يەنە مەغلۇپ بولدى. يۇسۇپ ئاتىسىنى ئويلىدى. غۇربەتچىلىكى، مۇساپىرلىغى، تەھقىر قىلىنغان قۇل ئىكەنلىگى ئېسىگە كەلدى، دىيانەت ۋاكاۋىتىنى ئەسكە ئېلىپ، شەيتانى نەپسىنى قايتۇردى. زۇلەيخانىڭ پەنجىسىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن يۇسۇپ تالاغا قاراپ قاچتى. زۇلەيخا كەينىدىن قوغلاپ يۇسۇپنىڭ ياقىسىدىن تارتتى، يۇسۇپنىڭ ياقىسى ئارقىسىدىن يىرتىلدى، يۇسۇپ يەنە قاچتى، زۇلەيخا قوغلىدى. شۇ ھالەتتە ـــ يۇسۇپ ئالدىدا، زۇلەيخا كەينىدە قوغلىشىپ ھەرەم سەيناسىغا چىقىشتى. ھايھات تەقدىرنىڭ ئاجايىپ سەرگەشتىلىرىگە، تەئەججۇپ ئەيلىمەك كېرەك! سەينادا مىسىر ئەزىزى بىرنەچچە ئەمىرلەر بىلەن سۆزلىشىپ تۇرار ئىدى، زۇلەيخا بەرەھنە ھالدا، يۇسۇپ ياقىسى يىرتىلغان ھالدا قوغلىشىپ كېلىپ مىسىر ئەزىزىنى

① مانى ـــ مەنئى قىلىنغان.

② بەرەھنە ـــ يالاڭغاچ، كىيىمسىز.

③ رەمزە ـــ سىنچىلاپ تىكىلىپ.

④ داستاندا زۇلەيخا كۇپپارنىڭ قىزى دەپ تەسۋىرلىنىدۇ.

① سەرگەشتە (پارىچە) ـــ باشقا كەلگەن ئىشلار، باشتىن كەچكەن ئىشلار.

كۆرۈپ توختاپ قېلىشتى. مىسىر ئەزىزىنى كۆرگەن زۇلەيخا باش-كۆزىگە ئۇرۇپ، يىغا-زارە بىلەن ئەزىزىگە ئەرز-دات ئېيتىپ شۇنداق دېدىكى:

— ئەي مىسىرنىڭ سۇلتانى، قۇلۇڭ ماڭا بى ھايالىق بىلەن مالامەت كەلتۈردى، سېنىڭ تۇز-تائامىڭنى ئاياق-ئاستى قىلدى، سەلتەنىتىڭنى شەرمۇ-سار قىلدى: خاس ھەرەمگە بى ئىجازەت كىرىپ، ماڭا نامەھرەم قولىنى سۇندى. ئۇنى قوغلاپ ئالدىڭغا ئېلىپ چىقتىم، جازاسىنى بەرگەيسەن!

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، مىسىر ئەزىزىنىڭ رەڭگى ئۆچتى، قەھرى غەزىۋى ئۆرلىدى ۋە «جاللات!» دەپ ۋاقىرىدى، جاللاتلار دەرھال ھازىر بولدى.

— بۇ مەلئۇن چارمىققا تارتىلسۇن، كىرپىك قاشلىرى كۆيدۈرۈلسۇن، كۆندۈزى كۆن پاتقىچە، كېچىسى تاڭ ئاتقىچە ئازاپلانسۇن! — دەپ ئەمىر قىلدى ئەزىزى.

— ئى مىسىر ئەزىزى، — دېدى يۈسۈپ تازىم بىلەن ئىگىلىپ.

— ئىككى ئېغىز سۆز قىلىشقا ئىجازەت بەرگەيسەن، تۆھمەت بىلەن ھەقلىقنى ئادىل ئايىرغايسەن، ھەممىنى كۆرۈپ تۇرىدىغان تەڭرى-تائالا ئالدىدا پاك مەن، ساڭا خىيانەت قىلىش ھەددىدىن يىراقمەن!

— پاكلىقىڭغا شاھىدىڭ بارمۇ؟

— ئۆزەم شاھىد ۋە ياقامنىڭ چېكى شاھىددۇر. مەن ناشايان ئىشلاردىن قاچتىم، مەلىكە مېنى تۇتۇش ئۈچۈن قوغلاپ ياقامنىڭ كەينىگە ئېسىلدى، ياقام يىرتىلدى. ئۇشبۇ ھالەت ھەق-ناھەقنى ئىسپاتلاشقا كۇپايە بولۇر، — دېدى يۈسۈپ.

مەجلىس ئەھلىلىرى يۈسۈپنىڭ ياقىسىغا نەزەر تاشلىدى، كۆپچىلىك ئېيتىشتىكى:

— ئەي ئەزىز، ئۇشبۇ يىگىتنىڭ ئېيتقانلىرى دۇرۇس، ياقىسى كەينىدىن چاك بولۇپتۇر، مەلىكە ئۇنىڭ كەينىگە ئېسىلغان، ئۇ بۇ بالادىن قۇتۇلماقنى ئىزدەپ ئالدىدا قاچقان. ئۇشبۇ ئەھۋال بىلەن ئۇنىڭغا زۇلمى-سەتەم جائىز بولماس!

مىسىر ئەزىزى زۇلەيخاغا قاراپ: «ئەي زۇلەيخا، ئۇشبۇ رىزالەت سەندىن ئۆتكىنى راست ئەمەسمۇ؟ ئاياق يالاڭ، باش يالاڭ، بەرەھنە يۈرۈپسەن!» دەپ ۋاقىرىدى. زۇلەيخا يىغلاپ دېدىكى: «ئەي سۇلتان، ئۇ قۇلنىڭ سۆزلىرىگە ئىشەنمىگىن، ئۇ يالغانچىلىقتا مەشھۇردۇر، سۇخەنچىلىكتە ھۈنىرى يۈزۈندۇر، سېھرى-جادۇسى ھەم باردۇر. بۇنى زىندانغا تاشلاپ ئەدىۋىنى بەرمىسەك، يەنە كۆپ مالامەت كەلتۈرەر»، — دېدى.

زۇلەيخانىڭ سۆزىگە ئىشىنىپ، ئەزىز مىسىرى يۈسۈپنى زىندانغا تاشلاشنى ئەمىر قىلدى. يۈسۈپنىڭ قول-پۇتى كىشەنلىنىپ، زىندانغا بەنت قىلىندى. پۈتۈن مىسىر ئەھلى بۇ ۋەقەنى ئاڭلاپ يۈسۈپنىڭ ھالىغا ئېچىنىپ ھەسرەت چېكىشتى.

ئەلقىسسە، ئەمدى سۆزنى ھەزرىتى يۈسۈپنىڭ زىندانىدىكى ئەھۋالاتىدىن ئاڭلايلى:

زۇلەيخانىڭ ئىشق مەستانىلىقى تۈپەيلىدىن قىلىنغان تۆھمەت ئەنگىزلىرى يۈسۈپنى زىندانغا بەنت قىلدى، مېھرىۋان ئاتىسىدىن جۇدالىق، قېرىنداشلىرىدىن كەلگەن بىۋاپالىق، قول بولۇپ سېتىلىش، مەھكۇملۇقتا ئەۋزىيەت چېكىش، ساھىب جامال پەرى پەيكەرنىڭ ئىشرەت دامىغا چۈشۈپ، تۆھمەت-مالامەتلەر كۆرۈپ قاراڭغۇ زىندان ئىچىدە ئازاپ چېكىش — ھەزرىتى يۈسۈپنىڭ ناتىۋان قەلبىنى لەختە-لەختە قان قىلدى. قىسمەتنىڭ بۇ قەدەر رەھىمسىز نىشتىرىگە دۈچ كەلگەن يۈسۈپ بىر جەھەتتىن ھەسرەت چەكسە،

يەنە بىر جەھەتتىن سەۋرى - قانائەت قىلىپ، نىجاتلىق ۋە ئاسايىشلىقتىن ئۈمىت كۈتۈپ، تەڭرىگە شۈكۈر - سانا ئېيتىپ، ئۇشبۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

يارەپ، مەن ئادا بولدۇم سەن مۇنچە خاراپ ئەتمە،
بىر زەررە ۋۇجۇدۇمنى قەھرىڭگە خىتاپ ئەتمە،
كۆڭلۈمگە سالىپ ئوتنى باغرىمنى كاۋاپ ئەتمە،
ئەمدى ماڭا تاقەت يوق ئارتۇقچە ئازاپ ئەتمە،
يا ئال بۇ ئامانەتنى يا سەۋرى - قارارىم بەر.

ھەردەم ساڭا يىغلايمەن ئەي خالىقى مەخلۇقات،
قىلدىڭ سەن مىنى مەۋجۇت ئەي ۋاھىدى مەۋجۇدات،
بىز ئاجىزى - مەھكۇمگە بۇ ئەردى نىچۈك ھالات؟
ئۆمىدىم ئىرۇر سەندىن، قىلما سەن مىنى بەرباد،
يا ئال بۇ ئامانەتنى، يا سەۋرى - قارارىم بەر!

ئول يۈسۈپ پىغانىدىن خالىس بۇ تەرىق ئەتتى،
ئىشق يولىدا كۆپ ئاشق ھەسرەتۇ پىغان چەكتى،
سەۋرى ئىلە كۈتكەنلەر نىگارى ۋەسلىگە يەتتى،
دەشتىدىن مۇھەببەتنىڭ كىم كەلدىيۇ كىم كەتتى؟
يا ئالغىن ئامانەتنى يا سەۋرى قارارىم بەر!

ئەلقىسسە، يۈسۈپ تەقدىرگە تەن بېرىپ، زىنداندا ياتتى. گۇناھكار ۋە گۇناھسىز بولغان زىندان ئەھلىلىرى، مەھكۇم بىچارىلەر زىندانغا بىر ماھى تاپ يىگىتنىڭ ئەسىر بولۇپ كىرگەنلىكىنى كۆرۈپ ھەيران قېلىشتى، ئۇلار يۈسۈپنى ئارىغا ئېلىپ، نىمە سەۋەپتىن بۇ زىندانغا بەنت بولغانلىقىنى، نامى، ئەمالىنى، قەيەرلىك ئىكەنلىكىنى سوراشتى. يۈسۈپ: «خۇدانىڭ ئالدىدا بىگۇنا بەندىمەن، كەنئاندىن مىسىرگە سېتىلغان بىر قۇل ئىدىم، پىشانەمگە نىمە قىسمەتلەر پۈتۈلگەنلىكىنى بىلمىدىم، ئۇشبۇ زىندانغا بەنت بولدۇم» دەپ ئۆز سەرگۈزەشتىسىنى قىسقىچە ئىزھار قىلدى. زىندان ئەھلىلىرى يۈسۈپنىڭ بەرنالىغا، شېرىن سۆز، خۇشچىرايى ئىكەنلىكىگە تەھسىن ئوقۇشۇپ يۈسۈپ بىلەن مۇڭدۇشۇپ ئۆتۈشتى. يۈسۈپ زىندان ئەھلىلىرىگە تەسەللى بېرىپ، چىدام، ماتانەت. سەۋر - قانائەت قىلىش ھەققىدە كۆپ شېرىن سۇخەن سۆزلەرنى قىلدى. زىندان ئىچىگە گۈيا تولۇن ئاي چىققاندەك بولدى، مەھكۇملەرنىڭ دىلى يورىدى، پەرىشان كۆڭۈللىرىگە چىراق يېقىلغاندەك بولۇپ، زىندان ئىچى بەئەينى ھال - مۇڭ ئېيتىشىدىغان دىلكۇشات خانىغا ئايلاندى ...

ئەمدى سۆزنى زۇلەيخانىڭ ئەھۋالىدىن ئاڭلايلى: ئىشقىنىڭ رەشىك ۋە چىداماسلىقى تۈپەيلىدىن يۈسۈپكە تۆھمەت قىلىپ، ئۇنى زىندانغا بەنت قىلغان زۇلەيخا، بىر-

نەچچە كۈنلەردىن كېيىن يەنە يۇسۇپنىڭ
جامالىغا تەشنا بولدى. ئۇنىڭ گۈزەل قەددى-
قامىتى زۇلەيخانىڭ كۆز ئالدىدىن كەتمىدى.
يۇسۇپنىڭ خۇش ئاۋازىنى ئاڭلىغۇسى، ئۇنىڭ
ئىلپىتەك قامىتى ئالدىدا يادەك پۈكۈلۈپ
ئۆز ھىجرانلىرىنى ئىزھار قىلغۇسى كەلدى.
زۇلەيخا ھەر كۈنى يۇسۇپنىڭ جامالىنى كۆ-
رۈش مەقسىدىدە زىندان ئۈستىگە بىر باھانە
بىلەن كېلىپ تۇرار ئىدى، ئەپسۇسكى، قاراڭ-
غۇ زىنداندا يۇسۇپنىڭ ئەكسىنى كۆرەلمەي،
قان يىغلاپ قايتىپ كېتەتتى. بۇ ھىجران
دەملىرىدە زۇلەيخانىڭ دەردى-پىراقى چەن-
دان كۈچەيدى، يۇسۇپنىڭ جامالىغا مۇشتاق-
لىقى كۈندىن-كۈنگە ئاشتى. ھېچ بولمىغاندا،
ئۇ يۇسۇپنىڭ ئارامبەخىش ئاۋازىنى ئاڭلاشقا،
شۇنىڭ بىلەن دەردىگە دەرمان تېپىشقا ئىن-
تىزار ئىدى. ئۇشبۇ ئۈمىت بىلەن زۇلەيخا
زىندان باشلىقىنى ھۇزۇرىغا چاقىرتتى.

— ئى زىندان باشلىقى، — دىدى زۇ-
لەيخا، — يېڭى زىندان بەندىسىنىڭ گۇنايىنى
بىلۇرمىسەن؟

— گۇنايى ئېغىردۇر مەلىكەم، — دىدى
زىندان باشلىقى تازىم قىلىپ.

— ئۇ گۇناكار مىسىر ئەزىزىنىڭ قۇلى
ئىدى، ئۆز خوجىسىغا خىيانەت قىلدى، گۇ-
ناھى بەكمۇ ئېغىردۇر. ئۇنى يۈز دەررە ئۇ-
رۇپ قىيناش كېرەك. شۇنداق ئۇرۇلسۇنكى،
داد-پەريادىنى مەنمۇ ئاڭلاي! — دەپ ئە-
مىر قىلدى زۇلەيخا.

— خوپ مەلىكەم! — دەپ تازىم بىلەن
زىندان باشلىقى چىقىپ كەتتى. لېكىن، زىن-
دان باشلىقىنىڭ يۇسۇپتەك مۆمىن، ئىتائەت-
كار ۋە گۈزەل يىگىتنى يۈز دەررە ئۇرۇشقا
قولى بارمىدى، ئۇرماي دىسە، مەلىكىنىڭ
قەھرىدىن قورقتى ۋە ئاخىرى بۇ ئەھۋالنى
يۇسۇپكە ئېيتىپ دىدىكى: «ئەي يىگىت،
گۇنايىڭنى بىلمەيمەن، سېنى يۈز دەررە ئۇ-
رۇشقا ئەمىر قىلىندى، ئۇرۇشقا قولۇم بارماي-
دۇ، ئۇرماي دىسەم، ئەمىر ۋاجىپتۇر، بۇنىڭغا
نىمە دەيسەن؟

— ئەي زىندان بېگى، بىز مەھكۇم-
دۇرمىز، پەرمانىنى ئىجرا قىلماق سېنىڭ ۋەزى-
پەڭدۇر. يۈز دەررە ئۇرغىل، خۇدا چىدام ۋە
ماتانەت بەرسە ئەجەپ ئەمەس، — دىدى
يۇسۇپ. يۇسۇپنىڭ بۇ سۆزلىرى زىندان
بېگىنىڭ يۈرىگىنى پارە-پارە قىلدى، كۆزى-
گە ياش ئالدى ۋە دىدىكى: «ئەي يىگىت،
ھېچقانداق ۋەجىسىز سېنى ئۇرۇشقا قولۇم
بارماس، بۇنىڭغا بىر ھىلە قىلايلى، مەن
بىر تۇلۇمنى ئۇراي، سەن بار ئاۋازىڭ بىلەن
داد-پەريات كۆتەرگىن، نالە-زارىڭ زىندان
سىرتىغا، ھەتتا چاھار باقىچە ئاڭلانسۇن،
شۇندا، مەلىكە سېنىڭ تاياق يىگىنىڭگە،
مېنىڭ پەرمانىنى ئىجرا قىلغىنىمغا ئىشەنسۇن!»
«خوپ» دەپ رازى بولدى يۇسۇپ. زىندان
بېگى يەل قاچىلانغان بىر تۇلۇمنى ئەپكېلىپ
ئۇرۇشقا باشلىدى، يۇسۇپ بولسا داد-پەر-
يات كۆتىرىپ نالە-زارە قىلدى، ئۇنىڭ
نالىسى پەلەككە يەتتى.

ئۇشبۇ دەقىقىدە زۇلەيخا چاھارباققا
چىقىپ، قۇلاقلىرىنى زىندان تەرەپكە بۇراپ،
تاقەتسىز كۈتۈپ تۇراتتى. ئۇ يۇسۇپنىڭ
ئاھ-پەريادىنى ئاڭلىدى، ئۇنىڭ نالە-زارى
زۇلەيخانىڭ پۈتۈن قەلبىنى پارە-پارە قىل-
دى، زۇلەيخا يۇسۇپنىڭ مۇڭلۇق ئاۋازىنى
ئاڭلاپ، گويا مەيىن باھار شامىلىدا تولغىنىپ
مەس بولغان گۈل-غۇنچىلاردەك
خۇش كەيپ بولغان بولسا، يەنە بىر تەرەپ-
تىن ئۆز نىگارىنىڭ بۇ ھەددىسىز زۇلۇم-سە-
تەم ئاستىدا قان يىغلىشىغا تاقەت قىلالمىدى،

ئاخىرى ئۆزىمۇ داد - پەريات چېكىپ چاچلىرىنى يۇلۇپ، سىنەسىنى چاك - چاك قىلىپ بىھوش بولۇپ يىقىلدى...

ئەلقىسسە، يۇسۇپ رەنج - مالامەتلەر بىلەن زىنداندا ئۈچ يىل بەنت بولۇپ ياتتى، ئۇ كېچە - كۈندۈز دادىسى ھەزرىتى ياقۇپنى ئەسلەپ كېچىلىرى بىدار، كۈندۈزلىرى جىگەرخۇن بولۇپ يىغلار ئىدى. خۇدادىن بۇ كۈلپەت-ئەلەملەرگە نىجات تىلەپ، مېھرىۋان ئاتىسى، ئىچ كۆيەر قېرىنداشلىرىنىڭ دىدارىغا يەتكۈزۈشنى مۇناجات قىلاتتى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە، يۇسۇپ زىندانىنىڭ پەنجىرىسى ئالدىدا كەنئان تەرەپكە قاراپ ھەسرەت چېكىپ ئولتۇرغان ئىدىكى، يۈك ئارتىلغان بىر تۆگىنىڭ پەنجىرىسىنىڭ ئالدىغا كەلگەندە ماڭماي يېتىۋالغانلىغىنى، ئۇنىڭ ئىگىسى كېلىپ، تۆگىنى ئۇرۇپ زۇلۇم قىلىۋاتقانلىغىنى كۆردى. تۆگە ئورنىدىن قوپماس ئىدى. ئىگىسى بولسا ئۇنى تارتىپ تۇرغۇزۇش ئۈچۈن يوغان كالتەك بىلەن ئۇرار ئىدى. بۇ ھالنى كۆرۈپ، يۇسۇپنىڭ يۈرىگى ئېچىشتى، تۆگىگە رەھمى كەلدى، ئۇنى ئىگىسىنىڭ زەردە بىلەن ئۇرۇۋاتقانلىغىغا تاقەت قىلالمىدى، ئاخىرى خىتاپ قىلىپ دېدىكى:

— ئى ئەرەپ، تۆگەڭ ئېغىر يۈك بىلەن ھالىدىن كېتىپتۇ، سۇ بەرسەڭ ئورنىدىن قوپۇپ ماڭغاي، ھايۋانغا زۇلۇم قىلماق دۇرۇس ئەمەس!

ئەرەپ يۇسۇپكە قاراپ ھەيران قالدى. ئىچىدە «بۇنداق ئاي يۈزلۈك يىگىت زىنداندا نىمە قىلار» دەپ ئويلىدى ۋە تۆگىگە سۇ تۇتتى. تۆگىسى سۇنى ئىچكەندىن كېيىن ئورنىدىن دەس تۇردى. ئەرەپ خوشال بولۇپ، يۇسۇپكە رەھمەت ئېيتتى.

— ئى ئەرەپ، قاياققا كېتىۋاتىسەن؟ — دەپ سورىدى يۇسۇپ.

— سودا كارۋىنى بىلەن كەنئانغا كېتىۋاتىمەن، — دېدى ئەرەپ.

— كەنئاندا ھەزرىتى ياقۇپنى تونامسەن؟

— ئەلۋەتتە تونۇيمەن.

— ھەزرىتى ياقۇپنى تونىساڭ ئول زاتقا مەندىن سالام دىگەيسەن، — دەپ ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

كارۋان سەندىن سورايىن ئەسلى يۇرتۇڭ كەنئانمۇ؟
مۇنچە شتاپ ① ئەيلىمە، كەنئانلار ئامانمۇ؟
سەندىن سوئال سورايىن، مەنزىلىڭنى بىلەيىن،
بىلگىنىڭنى سۆزلىگىل يارى - دوستلار ئامانمۇ؟

كارۋان بۇنىڭغا جاۋابەن بۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

كارۋان ئەيتۇر: ئەي جانىم، قايدىن بىلدىڭ كەنئانىم؟
ماڭا بەرگىن جاۋابىڭ: كەنئانلار يامانمۇ؟
ئېرۇرمىسەن زىندانى، زىندان ئىچرە ھەيرانى،
ماڭا چۈشتى گۇمانى سەن ھەم مۇندا مېھمانمۇ؟

① شتاپ — ئالدىراپ - ئالدىراش.

يۇسۇپ دىدى:

يۇسۇپ ئېرۇركەنئانى، يوق كەنئاننىڭ يامانى،
ياخشى كۆرەر زىندانى، ئەھلى يۇرتۇڭ ئامانمۇ؟
يەنە مىسكىن غېرىپمەن، زىنداندا سارغايىپمەن،
ئاندىن مەدەت تىلەيمەن، ياخشىلىرىڭ ئامانمۇ؟

تاقىتىم يوق زىنداندا، بولۇپمەن مەھكۇم بەندە،
يۇرتۇم قالدى كەنئاندا، ياقۇپ بابام ئامانمۇ؟
ئىنبىن يەمەن ئاكامدۇر، نارجان سىڭلىم ھەم باردۇر،
جۇدالىق ئېغىر چۈشتى، قېرىنداشلار ئامانمۇ؟

ئېيتقىن بابام ياقۇپقا، سالامىمنى يەتكۈزگىن،
ياد ئەيلىسۇن دۇئادا كىلەر ياخشى زامانمۇ؟
كەنئانىمنىڭ باغلىرى، خۇش ھاۋالىق تاغلىرى،
ياپ-يېشىل يايلاقلىرى نەۋ باھارمۇ، خازانمۇ؟

كارۋان بۇنىڭغا جاۋابەن ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

كارۋان ئەيتۇر. ئەي ياران ئەمدى بولدۇم مەن ھەيران،
ساڭا ئوخشاش بىر ئوغلان مۇنداق بولۇپ قالغانمۇ؟
سالام ئەيتاي باباڭغا، قېرىنداشىڭ ئاكاڭغا،
جۇدالىقنىڭ دەردىنى خۇدا ساڭا سالغانمۇ؟

شۇ سۆزلەردىن كېيىن كارۋان يولغا راۋان بولدى. تۆگىسىنى يېتەكلەپ، چوڭ كارۋانغا قوشۇلدى. نەچچە كېچە-كۈندۈز يول يۈرسىمۇ مول يۈرۈپ كەنئانغا يېتىپ كەلدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى سۆزنى ھەزرىتى ياقۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەھۋالىدىن ئاڭلايلى:

ياقۇپ ئەلەيھىسسالام سۆيۈملۈك ئوغلى يۇسۇپتىن جۇدا بولۇپ قانىتى سۇنغان قۇشتەك باغرى قانغا تولۇپ، قەددى دۇتا بولۇپ، يۇسۇپنىڭ پىراقىدا زار-زار يىغلاپ بىر نەچچە يىلنى ئۆتكۈزدى.

بۇ ئېغىر ھىجران دەملىرى ياقۇپ ئەلەيھىسسالامنى ئىككى كۆزىدىن ئايرىدى، ئەمما، ياقۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ كۆڭلىدە يۇسۇپنى ئۆلدى، دىگەن شۈبھە قىلچە يوق ئىدى، گويا كۆز نۇرى يۇسۇپ ئۇشبۇ ئالەمدە ھايات ياشاۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. ئۇ ھەر كېچىنى كۈندۈزگە ئۇلاپ خۇداغا ئىبادەت قىلىپ ئوغلى يۇسۇپنىڭ دىدارىغا مۇشەررەپ① بولۇشنى ئىلتىجا قىلاتتى. يۈرىگى سەۋر قىلىشنى، ئاللادىن ئۈمىت ئۈزمەي ئۇنىڭ تەقدىر-ھىكمەتلىرىگە، رەھىم-شەپقەتلىرىگە شۈكرى سانا ئېيتىشنى بىشارەت قىلاتتى.

① مۇشەررەپ (ئەرەپچە) شەرەپ بىلەن ئېرىشمەك.

www.uyghurkitap.com

ھەزرىتى ياقۇپ ئۆزىنىڭ پەيغەمبەرلىك مۇقامىغا مۇناسىپ ھالدا، يۈسۈپ دىداردىن ئۈمىت ئۈزمىدى، ئۇنى چۈشىدە كۆردى، كۆرگەن چۈشىنىڭ تەبىرىنى پىنھان تۇتۇپ، تەقدىرنىڭ ئەزگۈ ئاقىۋىتىنى سەۋرچانلىق بىلەن كۈتتى.

ئەلقىسسە، كۈنلەرنىڭ بىرىدە كەنئانغا مىسىر ئېلىدىن كارۋان كەلدى... بىر ئەرەپ ياقۇپ ئەلەيھىسسالامنى زىيارەت قىلىپ، بەيتۇلئەھزانغا ① كەلدى، ھەزرىتى ياقۇپقا تازىم - تاۋازۇدىن كېيىن ئېيتتىكى:

— ئى پەيغەمبىرىمىز ياقۇپ، ساڭا مىسىردىكى بىر تۇتقۇن يىگىتتىن سالام ئېلىپ كەلدىم، «بابام ياقۇپقا، ئاكام ئىبنىيەمەنگە، سىڭلىم نارجانغا سالام دېگەيسەن»، دېدى. ئۆزى ناھايىتى خۇشرۇي، گۈل چىراي، نۇرانى يىگىت ئىكەن. ئۇشبۇ سالامنى قوبۇل قىلغايسەن!

ھەزرىتى ياقۇپ بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، ئورنىدىن قوپتى، كۆزلىرى ئەما بولغاچقا تەمتىلەپ كارۋانچى ئەرەپنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئۇنىڭ يۈزلىرىنى سىلىدى ۋە دېدىكى:

— ئەي ھۆرمەتلىك كىشى، ئۇشبۇ گەپلىرىڭ راستمۇ؟ بىر نەچچە كارۋانلار يۈسۈپەمنى كۆردۇق، دېگەن ئىدى، ئاقىۋەت يالغان بولۇپ چىقتى. سەن يۈسۈپنى نىچۈك ئەھۋالدا كۆردۈڭ؟ ئۇنىڭ يۈسۈپ ئىكەنلىكىنى قايدىن بىلدىڭ؟

— ئى ھەزرەت، — دېدى كارۋان، — ئۇ يىگىت ئۆزىنى يۈسۈپ دەپ ئاتىمىغان بولسىمۇ، يۈسۈپنىڭ ھۆسنى - جامالى ئالەمگە ئاياندۇر. ئۇنىڭ قاش - كۆزلىرى، قەددى - قامىتى، سۆزلىرى ھەزرىتى يۈسۈپكە ئەجەپ ئوخشايدۇر. ئۇ مەندىن: «بابام ياقۇپنى، ئاكام ئىبنىيەمەننى، سىڭلىم نارجاننى تونارمسەن؟» دەپ سورىدى، كەنئان دىيارىنى، قېرىنداشلىرىنى سېغىنغانلىقىنى ئېيتتى «ئاتام مېنى ھەمىشە دۇئادا ياد قىلسۇن، خۇدا ئاخىر ۋىسالىمىزغا يەتكۈزگەي»، دېدى.

ئۇشبۇ گەپلەردىن كېيىن، ھەزرىتى ياقۇپ ئوغلى يۈسۈپنىڭ ھايات ئىكەنلىكىگە ۋە مىسىر زىندانىدا بەنت ئىكەنلىكىگە ئىشەندى، خۇداغا شۈكرى - سانا ئېيتىپ، كۆزلىرىدىن سەلدەك ياش تۆكۈپ ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ھەرئىش قىلساڭ رىزادۇرمەن، خۇدا ساقلا يۈسۈپىمنى،
ھەمىشە يىلنادۇرمەن خۇدا ساقلا يۈسۈپەمنى،
بۇ غەمگە مۇپتىلادۇرمەن خۇدا ساقلا يۈسۈپىمنى،
نىچۈك چارە قىلادۇرمەن خۇدا ساقلا يۈسۈپىمنى،
مەگەر كۆرمەي ئۆلەدۇرمەن خۇدا ساقلا يۈسۈپىمنى.

ئامان تۇتقىل خۇداۋەندە مىسىر ئىچرە ئولكى زىنداندا،
ۋەگەر چۆلدە، ۋەگەر كۆلدە، ئارام باغىدا - بوستاندا،
راۋا كۆرمە زاۋال ئاڭا ئەگەرچە بولسا ھەرياندا،

① بەيتۇلئەھزان — خازان بولغانلار ئۆيى، يەنى ياقۇپنىڭ غەم - غۇسسە بىلەن ئولتۇرغان خاس ھۇجرىسى.

مېنىڭدەك مىسكىنىڭنى قويمىغىل بىسيار ئەرماندا،
ئەرز: ھەرقايىدادۇر تۇتقۇن ئامان ساقلا يۇسۇپىمنى.

كۆزۈمگە ئۇچرىسا كاشكى ئىدى باغىم گۈلى يۇسۇپ،
ناۋا قىلغاندا ھەر يەردە چىمەننىڭ بۇلبۇلى يۇسۇپ،
باھايىڭ بولدىمۇ ئاخىر نەچە ياماق پۇلى يۇسۇپ؟
بولۇپتۇرسەن مىسىرنىڭ بىر غېرىبى - تۇتقۇنى يۇسۇپ،
نە ھالەتتە بولۇر بولسا ئامان ساقلا يۇسۇپىمنى.

ئايا خالىس بىلۇرمىسەن ئىدى يۇسۇپ بەسى ھۆردەك،
بەشەرنىڭ سەرخىلى ئەردى تولۇن ئايدەك، يۈزى نۇردەك،
يەنە غۇنچە بويى، كاكۇلى ① سۇمبۇل چىشلىرى دۇردەك،
بولۇپ ئاشىق ئاڭا جۈملە پەرى، زۇلەيخايى مەغرۇردەك،
ئايا تەڭرىم يامان كۆزدىن ئامان ساقلا يۇسۇپىمنى.

ئەلقىسسە، ئەمدى يەنە يۇسۇپنىڭ زىنداندىكى ئەھۋالاتىدىن سۆز باشلايلى:

ھەزرىتى يۇسۇپ زىندان مالامەتلىرىگە چىدام بىلەن سەۋرى قىلىپ، كېچە - كۈندۈز تائەت - ئىبادەت بىلەن نەچچە يىللىنى ئۆتكۈزدى. خۇدائى تالا ھەزرىتى يۇسۇپكە كەڭ تەپەككۈر، روشەن ئەقىل ۋە ئۆتكۈر زېھىن ئاتا قىلغان ئىدى. ئۇ پەھىم ۋە پاراسەتتە «ئىلمى لەدۇن②» ساھەسىدە زامانىسىنىڭ تەڭدىشى يوق ئاقىلى ۋە زەكىسى ئىدى.

زىندان ئەھلىلىرى ھەر كۈنى چۈشىنى يۇسۇپكە ئېيتىپ بېرەتتى، يۇسۇپ بولسا، ھەرقايسىسىنىڭ چۈشىگە تەبىر بېرىپ، تۇتقۇنلارنىڭ دىلىغا ئارام، كۆڭلىگە ئۈمىت - ئىشەنچ بېغىشلار ئىدى.

ئەلقىسسە، ئەمدى زىندان بەندىلەرنىڭ ھەزرىتى يۇسۇپكە چۈش ئۆرگىنى ۋە يۇسۇپنىڭ تەبىر بەرگىنى توغرىسىدىكى رىۋايەتلەردىن سۆز باشلايلى:

مىسىر شاھىنىڭ بەھلەس ناملىق بىر ساقىسى، يونا ناملىق بىر مەھرەمى بار ئىدى. بۇ ئىككىسى شاھىنىڭ ئەڭ يېقىن خىزمەتچىلىرى بولۇپ، شاھ ئۇلارنىڭ قولىدىن تائام، يەپ، شاراپ ئىچەتتى. ئەرەپ جەزىرىسىدىكى يەمەن سۇلتانى ئەزەلدىن مىسىر شاھىغا دۈشمەن ئىدى. ئۇ مىسىر تەختىنى خانۇ ۋەيران، مىسىر شاھىنى تىرە - پىرەن قىلىشنى قەست قىلىپ يۈرەتتى. ئەمما، يەمەن سۇلتانى زەئىپ بولۇپ، كۈچلۈك ۋە لەشكەرلىرى كۆپ مىسىر شاھىغا تەڭ كېلەلمەس ئىدى. كۈنلەرنىڭ بىرىدە، يەمەن سۇلتانى ۋەزىر - ھۆكۈمالىرىنى جەم قىلىپ، مىسىر مۇلكىنى زەبت قىلىشنىڭ ئامالىنى سورىدى. ھۆكۈمالاردىن بىرى مىسىر شاھىنى ھىيلە ۋە سۇيىقەست بىلەن ئۆلتۈرۈشنى، ئاندىن مىسىر تەختىگە مىنىشنى مەسلىھەت قىلدى. يەمەن سۇلتانى بۇ مەسلىھەتكە بارىكاللا ئېيتىپ، مىسىر شاھىنىڭ يېنىدىكى يونا

① كاكۇل — چاچ (ئەرەپلەردە ئوغۇل بالىغا ئىككى ئۆرۈم چاچ قويۇش ئادىتى بار. بۇنەرەپ يۇقۇرى تەبىقىسىنىڭ ئوغۇل باللىرىدا بولىدۇ.

② ئىلمى لەدۇن — زېھنى ۋە پەم بىلەن ئۆزلىكىدىن ئېلىنغان بىلىم، كەلگۈسىگە توغرا باھا بېرىش، تەبىر ئېيتىش ئىلمى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بىلەن ساقى بەھلەسنى ئالتۇن - كۈمۈشلەر بىلەن سىيتۇۋېلىپ، مىسىر شاھىغا زەھەر بېرىشكە دەۋەت قىلماقچى بولدى. مەخپى ئەلچىلەر مىسىرگە كېلىپ ساقىنى ۋە مەھرەمنى بوي بىلەن تەڭ ئالتۇنغا چۆمدۈردى، بەھلەس بىلەن يۇنا مىسىر شاھىغا زەھەر بېرىپ، ئۇنى ئۆلتۈرۈشنى ۋە تەختىنى يەمەن سۇلتانىغا ئېلىپ بېرىشنى ۋەدە قىلدى...

ۋەدىگە بىنائەن، مەھرەم يۇنا شاھنىڭ تائامىغا، ساقى بەھلەس بولسا شاراپقا زەھەر سېلىپ شاھنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كىردى...

ئەيىۇ ھەنناس، ئۇشبۇ ئالەمدە تەقدىر دەپتىرىگە پۈتۈلگەن قىسمەتلەرنى ھەرقانداق ھىلەيۇ - مىكىر، ھەرقانداق ئەييار ۋە دەستىگىر ئۆزگەرتەلمەس! مىسىر شاھى ئەدىل - ئادالەتتە رەئىيەتكە خوپ ئىدى، تۈغرىلىق ۋە ھەقىقەتكە مەنسۇپ ئىدى. ئۇ سەگەك ئەقىلغە، زىرەك ۋە سەزگۈر كۆزگە ئىگە ئىدى. ساقى بىلەن مەھرەمنىڭ ھودۇقۇشلىرىدىن شاھنىڭ كۆڭلىگە گۇمان چۈشتى، ئۇ خىزمەتكارلىرىغا سىنچى كۆزلىرى بىلەن تىكىلىپ قاراپ ئېيتتىكى:

— ئەي ساقى، شاراپ پاكمۇ، تائام يېيىشكە لايىقمۇ؟

شاھنىڭ بۇ سۆزلىرىدىن ساقىنىڭ بەدەنلىرى تىترەپ كەتتى، شاھنىڭ تائامىنىڭ زەھەرلەنگەنلىگىدىن ۋاقىپ ئىكەنلىگىگە كۆزى يەتتى، شۇ ھامان ساقى شاھنىڭ ئايىغىنى قۇچاقلاپ، زار - زار يىغلاپ دېدىكى:

— ئەي ئۇلۇغ شاھ، ئۇشبۇ تائام زەھەرلەنگەندۇر، يېيىشكە لايىق ئەمەس! ھالال تۇزىڭىزغا خىيانەت قىلدۇق، خۇدا ئالدىدا ۋە سىزنىڭ ئالدىڭىزدا گۇنايى ئەزىم ئۆتكۈزدۇق، كاللىمىزنى ئالسىڭىز رازى بولۇرمىز!

شاھ غەزەپكە كەلدى. بۇ خىيانەتكار قۇللارنى زىندانغا تاشلاشنى ئەمىر قىلدى... ئۇلار يۇسۇپ ياتقان زىندانغا تاشلاندى...

كۈنلەرنىڭ بىرىدە يۇنا بىلەن بەھلەس كېچىدە كۆرگەن چۈشلىرىنى يۇسۇپكە ئۆرۈپ، ئۇنىڭدىن تەبىر سورىدى:

ئەي يۇسۇپ: — دېدى يۇنا چۈشىنى سۆزلەپ، — بۈگۈن كېچىدە بىر چۈش كۆرۈپتىمەن. چۈشۈمدە: تۆمۈردىن بىر تونۇر ياساپ ئۇنىڭغا نان ياققان ئىمىشمەن، نانلارنى پۇشۇرۇپ تەۋەككە سېلىپ، پادىشاغا ئاپىراي دەپ بېشىمدا كۆتىرىپ كېتىۋاتقىنىمدا، ئاسماندىن نۇرغۇن قۇشلار كېلىپ نانلارنىڭ ھەممىسىنى بىر بىردىن كۆتىرىپ، ئۇچۇپ كەتكەنمىش، ئاخىرىدا نانمۇ، تەۋەكمۇ يوق، ئۆزەم قىپ-يالىڭاچ ھالەتتە قالغان ئىمىشمەن.

كەينىدىنلا بەھلەس ساقى ئۆز چۈشىنى بايان قىلدى:

— ئەي يۇسۇپ، — دېدى ئۇ، — مەن ھەم بىر چۈش كۆرگەن ئىدىم. چۈشۈمدە ئاجايىپ ئاراستە قىلىنغان باغۇ - بوستان ئىچىدە يۈرگەن ئىمىشمەن. ھەر تۈرلۈك مېۋىلەر پىشىپ مەي بولغان، ئۈزۈم، ئانار، ئەنجىرلەرنىڭ خۇش ھىدى پۈتۈن باغنى قاپلىغان ئىمىش، شۇ باغدا ئۈچ ساپ ئۈزۈمنى سىقىپ، مەي قىلغان ئىمىشمەن، يەنە ئۈچ تال پىشقان شاپتۇلنى يېگەن ئىمىشمەن، شۇ لەززەت ئىچىدە. ئويغىنىپ كەتتىم، قارىسام، تاڭ ئاتقان ئىكەن...

يۇسۇپ بۇلارنىڭ چۈشلىرىنى ئاڭلاپ بىر - بىرلەپ تەبىر بېرىپ شۇنداق دېدى:

— يۇنانىڭ كۆرگەن چۈشىدىن يامان ئاقىۋەت ئايان بولۇر. ئۈچ كۈندىن كېيىن خەلقى ئالەم ئالدىدا دارغا ئېسىلۇر. بەھلەسنىڭ كۆرگەن چۈشى خەيرلىكتىن دېرەك بېرەر، ئۈچ كۈندىن كېيىن زىنداندىن ئازات بولۇپ شاھ ئالدىدا كېچىرىم قىلىنىپ، يېڭى سەر-

پالارنى كىيەر.

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، يۇنانىڭ رەڭگى ئۆچتى ۋە دېدىكى:

— ئەي يۇسۇپ، مېنىڭ چۈشۈم يالغان ئىدى. مەن ئۇنداق چۈش كۆرمىگەن. سەن يالغان چۈشكىمۇ تەبىر ئېيتامسەن؟

— مەيلى يالغان ياكى راست بولسۇن، ئېغىزىڭدىن چىقتى. ھەرنە بولسا پات - يېقىندا كۆرەرسەن، — دېدى يۇسۇپ.

ئارىدىن ئۈچ كېچە - كۈندۈز ئۆتكەندە، شاھنىڭ بۇيرۇقى بولۇپ، بەھلەس بىلەن يۇنا زىنداندىن ئېلىپ چىقىلدى. شاھقا راست سۆزلەپ، زەھەر ئىچىشتىن ساقلاپ قالغىنى ئۈچۈن بەھلەس ئازات قىلىنىپ، ئىنئاملار بېرىلدى. سۇيىقەست قىلماقچى بولغىنى ئۈچۈن يۇنا چارسۇدا دارغا ئېسىلدى...

ئەلقىسسە، ئەمدى سۆزنى مىسىر شاھىنىڭ چۈش كۆرگىنى ۋە ھۆكۈمالاردىن چۈشىگە تەبىر ئېيتىشىنى تەلەپ قىلغىنى ھەققىدىكى رىۋايەتتىن باشلايلى. رىۋايەتچىلەر يەنە شۇنداق رىۋايەت قىلىدۇكى، مىسىر خەلقىنىڭ ھەر يىلدا بىر قېتىم كېلىدىغان ھېيت - ئايەم كۈنى بار ئىدى. ئەشۇ ھېيت كۈنلىرى يېتىپ كەلدى. مىسىر شاھى يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە تامام شەھەر خەلقىگە يەتتە كېچە - كۈندۈز داغدۇغىلىق بايرام قىلىشقا ئەمر قىلدى. ياش - قېرى، ئەر - ئايال ھەممىسى بىر يەرگە جەم بولۇشتى، پادىشامۇ چىقىپ، نەغمە - ناۋازىشلار بەزمە، ئولتۇرۇشلار ئاراستە قىلىپ، ئويۇن - كۈلكە بىلەن يەتتە كېچە - كۈندۈزنى ئۆتكۈزدى، پادىشا مەست بولۇپ شېرىن ئۇيقۇغا باش قويدى ۋە بىر چۈش كۆردى، چۈشىدىن قورقۇپ ئويغاندى. شۇ ھامان ۋەزىر - ئۆلىمالىرىنى چاقىرتىپ دېدىكى: «بىر يامان چۈش كۆرۈپتىمەن، قورقۇپ كەتكەنلىكىمدىن تەپسىلاتىنى ئۇنتۇدۇم، بۇ چۈشنى تېپىپ، ئۇنىڭغا تەبىر ئېيتىڭلار، دىلىمنى خاتىرجەم قىلىڭلار!»

ۋەزىر - ئۆلىما، ھۆكۈمالار بولسا بىر - بىرىگە قارىشىپ، شاھنىڭ سۆزلىرىگە ھەيران بولۇشۇپ:

— ئەي شاھىم، بىز ئېيتىپ بېرىلگەن چۈشكە تەبىر بېرەلمەيمىز. جانابىڭىزنىڭ قانداق چۈش كۆرگەنلىكىڭىزنى قىياس قىلىشقا ۋە تەبىر بېرىشكە ئاجىز كېلۇرمىز، — دېيىشتى.

شاھ غەزەپلەندى:

— مۈلكىم خىراجىدىن بەھرىمەن بولۇپ، ئىلىم - ھېكمەتتە كامال تاپالمىغان سىز ئۆلىمالارنى كۆرەر كۆزۈم يوق! — دېدى شاھ دەرغەزەپ بولۇپ، — كىمدەكىم ئۈچ كۈنگىچە چۈشۈمنى ئۆرۈپ، ئۇنىڭغا تەبىر بېرەلىسە ئۇنىڭغا كاتتا ئىنئام قىلىمەن، ئۈچ كۈنگىچە تەبىر ئېيتالمىغان ھۆكۈمالارنىڭ بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلىمەن، — دېدى.

ئۆلىما - ھۆكۈمالارنىڭ ھەممىسى ئۈچ كۈن كىتاب ئېچىپ، پال سېلىپ مۇتالىئە قىلىپ باقتى، ھېچبىرى ئېيتىشقا جۈرئەت قىلالمىدى، ئۈچ كۈنلۈك مۆھلەت توشتى، شاھ ھۆكۈمالارنىڭ تەبىر ئېيتالمىغانلىقىنى ئاڭلاپ، تېخىمۇ غەزەپكە كەلدى - دە، ئۇلارنى ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلدى. سورۇندا شاھنىڭ مەئىشەتگە قاراپ تۇرغان ساقى بەھلەسمۇ بار ئىدى. ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ، شاھقا تازىم بىجا كەلتۈردى ۋە دېدىكى:

— ئەي ئۇلۇغ شاھىم، مۇبارەك چۈشىڭىزنى ئېيتىپ بېرەلەيدىغان ۋە تەبىرىنى ئايان قىلالايدىغان بىر قۇلىڭىز بار، ئىجازەت بولسا، شۇ قۇل بۇ ھېكمەتنى يېشەر،

www.uyghurkitap.com

ئۆلىما ـ ھۆكىۋمالارنىڭ قىنىدىن كەچسىڭىز!

ئۇ زىنداندىكى ۋاقتىدا چۈش كۆرگىنى ۋە چۈشىگە يۈسۈپنىڭ تەبىر ئېيتقانلىرىنى بىر ـ بىرلەپ شاھقا سۆزلەپ بەردى ۋە ئاخىرىدا شۇنداق دىدى:

ـــ شاھىم، ئۇ يىگىتنىڭ ئىسمى يۈسۈپتۇر، ھازىر زىنداندا بەنت بولۇپ ياتىدۇ، ھۆسنى ـ چىرايى ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك، زىھنى ئۆتكۈر، ئەقىل ـ پاراستى چوڭقۇر، خۇش مۇئامىلە يىگىت. ئىجازەت بەرسىڭىز مۇبارەك چۈشىڭىزگە شۇنىڭدىن تەبىر سورىساق!

پادىشا زىندانغا كىرىپ سوراپ چىقىشقا ئەمىر قىلدى. بەھلەس شۇ ھامانلا زىندانغا كىرىپ، يۈسۈپكە تازىم قىلدى:

ـــ ئەي يۈسۈپ، ـــ دىدى ئۇ، ـــ شاھنىڭ ئەمرى بىلەن سىنىڭ ئالدىڭغا كەلدىم. پادىشا بىر چۈش كۆرگەن ئىكەن ... ـــ دەپ بولغان ھادىسىنى بىر ـ بىرلەپ يۈسۈپكە سۆزلىدى ...

يۈسۈپ بەھلەسكە شۇنداق دىدى:

ـــ ئەي بەھلەس، شاھ چۈش كۆرگەن بولسا، تەبىرىنى ئاڭلاشقا سەن كەلدىڭمۇ؟ ئۆرۈلمىگەن چۈشكە قانداق تەبىر بىرىلسۇن؟ چۈشنى شاھنىڭ ئۆز ئاغزىدىن ئاڭلىغىنىم تۈزۈك.

ـــ ئى يۈسۈپ، ـــ دىدى بەھلەس، ـــ شاھ چۈشنى ئۇنتۇغان ئىكەن. ھۆكۈمالار ئۇنىڭ چۈشنى ئېسىگە سېلىپ پەرىشانلىقتىن خالاس قىلالمىدى، شۇڭا ئۇلار ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىندى. سىنىڭ ئۆتكۈر زىھنىڭگە ئىشەنچىم كامىل، ئەمىنمەنكى، سىنىڭ تەبىرىڭدىن ھۆكۈمالار ئۆلۈمدىن، شاھ پەرىشانلىقتىن قۇتۇلغاي.

يۈسۈپ كۆزىنى يۇمۇپ بىر مۇددەت سۈكۈت قىلدى، ئاندىن شاھنىڭ چۈشىنى تۆۋەندىكىچە بايان قىلدى:

ـــ شاھ ئۆز چۈشىدە دىدى يۈسۈپ، ـــ نىل دەرياسى قىرغاقلىرىدا سەيلە قىلىپ يۈرگەنلىگىنى كۆرۈپتۇ. قارىسا، نىل دەرياسىدىن ناھايىتى سېمىز يەتتە كالا چىقىپتۇ، ئۇنىڭدىن كېيىن يەنە ناھايىتى ئورۇق ـ جىنازىغا ئوخشاپ قالغان يەتتە كالا چىقىپتۇ ـ دە، سېمىز كالىلارنى يالماپ يەپ كېتىپتۇ، ئەمما قوسۇغى چىقماپتۇ، يەنە قارىسا، دەريادىن دانىغا تولغان يەتتە كۆك بۇغداي بېشى ئۈنۈپتۇ، كەينىدىن يەنە يەتتە پۇچەك بۇغداي بېشى ئۈنۈپ چىقىپ، تولۇق داننى يەپتۇ، لېكىن پۇچەك بۇغداي دانغا تولماپتۇ، شۇنىڭدىن كېيىن جاھاننى قويۇن ۋە قارا تۇتەك بېسىپتۇ، بۇ ھادىسىلەرنى كۆرۈپ پادىشا قورقۇپ، ئويغىنىپ كېتىپتۇ، مانا، شاھنىڭ چۈشىدە كۆرگەن ھادىسىلىرى ئۇشبۇدۇر.

بەھلەس دەرھال زىنداندىن چىقىپ، يۈسۈپ ئېيتقان سۆزلەرنى ئۆز ئەينى شاھقا يەتكۈزدى. شاھ شۇ ھامانلا چۈشىدە شۇ ھادىسىلەرنى كۆرگەنلىگىنى ئېسىگە ئېلىپ چىرايى ئېچىلدى، ئۆلۈمگە بۇيرۇلغانلارنىڭ قىنىدىن كەچتى، ئاندىن بەھلەسكە:

ـــ ئەي ساقى، چۈشۈمدىكى ۋەقە ئەينى بولدى. ئەمدى بۇنىڭ تەبىرى نىمە؟ شۇنى ئۇقۇپ كەلگىن، ـــ دەپ ئەمىر قىلدى.

بەھلەس زىندانغا كىلىپ، يۈسۈپكە تازىم قىلىپ شاھنىڭ پەرمانىنى يەتكۈزدى.

ھەزرىتى يۈسۈپ شۇنداق دىدى:

ـــ ئەي بەھلەس، شاھقا يەتكۈزگىنكى، مەن زىنداندا ياتقىلى ئون ئىككى يىل بولدى. ئون ئىككى يىل مابەينىدە مىنىڭ گۇنايىم نىمە، نىمە ئۈچۈن زىندانغا سېلىندىم،

بۇنى شاھ تەپتىش قىلمىدى، ئۆز گۇناھىمنى ئېنىق بىلمىگىچە، شاھنىڭ چۈشىگە تەبىر بېرىشىم جايىز ئەمەس، چۈنكى مەن بىگۇنا جەبىرلەنگۈچىمەن. ئالدى بىلەن مېنىڭ ئىشىمنى تەپتىش قىلسۇن، زىنداندىن ئازات قىلسۇن، ئاندىن تەبىر ئېيتارمەن...

ساقى بەھلەس يۇسۇپنىڭ ئۇشبۇ سۆزلىرىنى شاھقا يەتكۈزدى. شاھ يۇسۇپنىڭ نىمە سەۋەپتىن زىندانغا چۈشكەنلىگىنى تەپتىش قىلدى... يۇقۇرىدا زىكىر قىلىپ ئۆتۈلگەن زۇلەيخا ۋەقەسىدىن شاھ بەتەمسىل ۋاقىپ بولدى. دەرھال زۇلەيخانى ۋە ئۇنىڭ كىنىزەكلىرىنى چاقىرتىپ ۋەقەنىڭ ئۆتمۈشىنى سورىدى. زۇلەيخا زار زار - يىغلاپ، شاھ ئالدىدا بولغان ۋەقەنىڭ ھەممىسىنى بىر بىرلەپ بايان قىلىپ، قىلغان تۆھمەتلىرىگە ئىقرا بولۇپ دىدىكى:

— ئەي سائادەتلىك ۋە شەپقەتلىك شاھ، يۇسۇپ بىگۇنادۇر، ئۇنى زىنداندىن ئازات قىلغايسىز، قارا بۇلۇت كەينىگە يوشۇرۇنغان تولۇن ئاينىڭ نۇرىدىن مەندەك ھىجران دەشتى باياۋاندا سەرسان بولغان، يۈرەك باغرى قانغا تولغان بىر ئىشىق ئەسىرىنى بەھرىمەن قىلغايسىز!

ئەييۇھەنناس! ئۇشبۇ سەھىپىلەردە رىۋايەتچىلەر رىۋايەتلىرىدىن شۇنى قەيت قىلىپ ئۆتمەك زۆرۈركى، زۇلەيخانىڭ خوجىسى مىسىر ئەزىز مىسىر شاھى قول ئاستىدىكى سۇلتانلارنىڭ بىرى ئىدى. يۇسۇپ زىندانغا تاشلانغاندىن كېيىن، مىسىر ئەزىزى ئالەمدىن ئۆتتى. زۇلەيخا يۇسۇپنىڭ ئىشقىدا كېچىلىرى بىدار، كۈندۈزلىرى يار ۋەسلىگە زار بولۇپ نەچچە يىللىنى تۇل ئۆتكۈزدى.

مىسىر شاھى رەييان يۇسۇپ بىلەن زۇلەيخا ماجراسىدىن ۋە بۇ ئىشقنىڭ سىر ئەسرارىدىن ۋاقىپ بولغاندىن كېيىن، زۇلەيخانىڭ گۇنايىدىن ئۆتتى، يۇسۇپنى دەرھال زىنداندىن ئېلىپ چىقىشنى بۇيرىدى... يۇسۇپ زىنداندىن ئازات قىلىندى، يۇسۇپنىڭ تەلىۋى بويىچە، تۆت يۈز نەپەر زىندان بەندىلىرىمۇ ئازات قىلىندى... يۇسۇپ شاھ رەييانىڭ ھوزۇرىغا چاقىرتىلدى، شاھ رەييان يۇسۇپتىن چۈشىگە تەبىر ئېيتىشىنى سورىدى.

— ئى مۇرۇۋۋەتلىك شاھ، — دىدى يۇسۇپ، — چۈشىڭىز مىسىر ئېلىدە يەتتە يىل ئېغىر قەھەتچىلىك بولىدىغانلىغىدىن بىشارەت بېرىدۇ، مىسىر مۈلكى يەتتە يىللىق قەھەتچىلىكنىڭ ئېغىر زەخمىتىگە دۇچ كەلگەي، يەتتە يىلغىچە ئاسماندىن يامغۇر ياغماس، يەردىن گىيا ئۈنمەس، تاغۇ - تاشلار چوغدەك قىزارغاي، بارچە ئادەملەر «تائام، تائام» دەپ نالە قىلغاي، قانچە يىگەن بىلەن قارنى تويماس. بۇ بالا - قازا مىسىر ئېلى ئۈستىدە يەتتە يىل داۋام قىلغاي...

شاھ رەييان ئورنىدىن سەكرەپ تۇردى، ئەندىشە بىلەن قېشى تۈرۈلدى.

— ئى دانا يىگىت، خۇدا ساڭا ئاجايىپ پاراسەت ئاتا قىپتۇ، — دىدى شاھ، — ئەمدى يەتتە يىللىق قەھەتچىلىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش تەدبىرى ھەققىدە ئەقىل كۆرسەتسەڭ!

يۇسۇپ دىدىكى:

— بولغۇسى ھادىسىنىڭ ئاقىۋىتىنى بىر ئاللا ئۆزى بىلىدۇ، ئەمما سەۋەپ بىلەن تەلەپ بەندىلەرنىڭ ئىشىدۇر. ئالدىن كۆرۈلگەن تەدبىر بالايى - ئاپەتكە دەفئ بولغاي. ئۇشبۇ تەدبىرلەرنى كۆرمەك زۆرۈر: مىسىر خەلقىنىڭ ھەممىسى ئاشلىق تېرىسۇن، بارلىق يەرلەر ياخشى ھەيدەلسۇن، خەلققە قەھەتچىلىك ئۈچۈن نۇرغۇن دان غەملەش ئەمىر قىلىنسۇن، غەللە توپلاپ شاھ خەزىنىسىدە

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ساقلانسۇن، بارچە خەلق ھازىردىن باشلاپ ئۆز ئامبارلىرىدا ئاشلىق غەملىسۇن، شاھ بەلگىلەپ بەرگەن مىقداردا دان مەئىشەت قىلىنىدىغان بولسۇن، ئۇشبۇ تەدبىرلەر ئارقىسىدا مىسىر ئۇلۇسى يەتتە يىللىق قەھەتچىلىك مۇشكۇلاتىدىن خالاس بولغاي، ئىنشائاللا!

بۇ تەدبىرلەرنى ئاڭلاپ شاھ رەييان ھەددىسىز شاتلاندى. يۇسۇپنىڭ دانالىقىغا تەھسىن ئاپىرىن ئوقۇپ ئۇنىڭغا قىممەتباھا تونلارنى كىيگۈزۈپ، شاھانە زىبايەتلەرنى ئاراستە قىلىپ، پۈتۈن مىسىر خەلقى ئالدىدا ئۇنىڭ ئەقىل زاكاۋىتى، كامالىتىنى مەدھىيىلىدى. شاھ رەييان مەجلىس ئەھلى ئالدىدا يۇسۇپكە مۇراجەت قىلىپ دېدىكى:

— ئەي يۇسۇپ، سېنىڭ كامىل زېھنىڭ شاھلىققا مۇناسىپتۇر. مىسىر تەختىنى قوبۇل قىلغايسەن، مېنىڭ ئورنۇمغا شاھ بولۇپ، ئەلنىڭ پاراغىتى ئۈچۈن ئادىل ھۆكۈم يۈرگۈزگەيسەن!

يۇسۇپ بۇ ئىلتىجانى قوبۇل قىلدى، شاھلىق تەختىگە ئۆتتى. مىسىر پادىشالىقىنىڭ شان-شەۋكىتى، تاج-دۆۋلىتى، ئىززەت-ھۆرمىتى ۋە ئەيش-پاراغىتى مەھپۇز قەلەمدە① ھەزرىتى يۇسۇپنىڭ قىسمىتى سەھىپىسىگە پۈتۈلگەن ئىدى!

ئەلقىسسە، ھەزرىتى يۇسۇپ مىسىرغا شاھ بولغاندىن كېيىن تۆت پەرسەڭ② يەرگە ئىمارەت-قەلئەلەرنى ياساتتى، رەئىيەتكە كۆپلەپ زىرائەت تېرىشنى، ئاشلىق غەملەشنى، سۇ ئىنشائاتلىرى ياساشنى، ئېرىق-ئۆستەڭ، كۆللەرنى راۋانلاشتۇرۇشنى ئەمر قىلدى، يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە ھەممە كىشىنىڭ دېھقانچىلىق قىلىشىنى جاكالىدى، خالايىقلار يەتتە يىلغىچە جەدەل بىلەن دېھقانچىلىق قىلىپ، مۇنبەت يەرلەرنى ئاچتى. ئامبار-ئامبار دان غەملەندى، پادىشالىق ئامبارلار ھەر خىل ئاشلىق-دانلار بىلەن تولدۇرۇلدى...

ئەلقىسسە، ئارىدىن يەتتە يىل ئۆتتى، ئاسايىشتە زامانلار كېتىپ، قەھەتچىلىك-ئاپەت يىللىرى يېتىپ كەلدى. ھەزرىتى يۇسۇپ پۈتۈن مىسىرگە جاكا ئېلان قىلىپ دېدىكى: «ئەي مىسىر ئېلىنىڭ رەئىيەتلىرى، ئاگاھ بولۇڭلار، توقلۇق كەتتى، ئېغىر زامانلار كەلدى. يەتتە يىلغىچە مىسىردا ئاچلىق ئالامىتى كۆرۈلىدۇر، يەرلەر كۆكەرمەس، ھەر كىم ئۆز مەئىشىتىگە ئېھتىيات بولسۇن، ماتانەت ۋە غەيرەت ۋە شىجائەت كۆرسەتسۇن......» خالايىقلارنىڭ بېشىغا قايغۇ چۈشتى، دات-پەرياد چېكىشتى... ھەممە كىشى ھەزرىتى يۇسۇپنىڭ دەرگاھىغا كېلىپ، ئۇنىڭغا ھال-ئەھۋال ئېيتىشتى... يۇسۇپ شاھلىق ئامبىرىدا غەملەنگەن ئاشلىقنى ھەركىمنىڭ ھالىغا قاراپ تەقسىم قىلىپ بېرەر ئىدى، شۇ يوسۇندا ئۈچ يىل ئۆتتى، يەنە ئۈچ يىل ناھايىتى ئېغىر ئاچارچىلىق بىلەن يېتىپ كەلدى... كىشىلەر ئالتۇن-گۆھەرلەرگە نان تېپىشتى؛ ئېزىز باللىرىنى ئاشلىققا ئايرىۋاشلىدى.... مىسىر ئېلىدە ھەددىسىز قەھەتچىلىك، غۇربەتچىلىك، ئۆلۈم يېتىم ئەۋجىگە يەتتى، بۇ ئەھۋالغا يۇسۇپ تاقەت قىلالماي شاھلىق خەزىنىسىدىكى دۇنيانى رەئىيەتنىڭ مەئىشىتى ئۈچۈن سەرپ قىلدى... بۇ دەھشەتلىك ئاپەتتىن خالاس قىلىشنى تىلەپ خۇداغا نالە قىلىپ ئۇشبۇ مۇناجاتنى ئوقۇدى:

① مەھپۇز قەلەم — ئىسلام رىۋايەتلىرى بويىچە، ئادەملەر يارىلىشتىن بۇرۇن ئالدىنئالا يېزىپ قويۇلغان تەقدىر رۇيختى.

② پەرسەڭ (پارسچە) — تەخمىنەن 15 مو.

يۇسۇپ ئەيتۇر ياشىن تۆكۈپ، ئەي رازاق①،
خالايىقنى خەلق ئەيلىگەن ئەي خاللاق②،
مېنى ئۆزۈك كۆرۈپ - بىلىپ تۇرارسەن،
بەندىلەرنىڭ تاقەتلىرى بولدى تاق!
نوھ بابامغا يېغىپ ئىدى توپانى③،
بولدى جاھان ئۇندا غەرق، ئەل پانى④،
نوھقا ئاتا قىلدىڭ كېمە ئەي خۇدا،
بەندىلەرنى خالاس ئەتتى ئۇ قۇلۋاق.
نىجات بېرىپ نوھقا خىتاپ ئەيلىدىڭ،
قەھىر قىلماي ئاڭا ئىتاپ ⑤ ئەيلىدىڭ،
ئاچ قالغاننى دائىم سىراپ ئەيلىدىڭ،
بۈگۈن كەلدى قەھەتچىلىك يامانراق.
رەھىم ئەيلىگىل بولدى ھالىم قاباھەت،
يارەپ، ئۆزەڭ ئەيلە ئەمدى شاپائەت،
مىسىر ئىچىندە بولدى بۈگۈن قىيامەت،
ئاقار سۇلار قۇرۇپ قالدى ھەم بۇلاق!

خالىس يۇسۇپ زارى بىلەن يىغلىدى،
ئىنايەتنى ئۇل خۇدادىن تىلىدى،
كەرەم قىلغىل پەرۋەردىگارا، دىدى،
يۇسۇپ يۈزى بولسۇن ئاندا يورۇقراق!

ئەلقىسسە، ئەمدى سۆزنى زۇلەيخانىڭ ئەھۋالدىن ئاڭلايلى:

زۇلەيخا ھەزرىتى يۇسۇپنىڭ پىراقىدا باغرى كاۋاپ بولۇپ، كېچە-كۈندۈز يۇسۇپنىڭ دىدارىغا ئىنتىزار، ۋىسالىغا زار ھالدا يىغلاپ ئەھۋالى خاراپ بولغان ئىدى. قەھەتچىلىكنىڭ ئېغىر ئازاۋى ئۇنىڭ ئىشقى ئالدىدا زەررىچە تۇيۇلمىدى. ئىشق بالاسىغا مۇپتىلا، ھىجران ئازاۋىدا قەددى دۇتا بولغان زۇلەيخا، يۇسۇپنىڭ جامالىنى كۆرۈشكە تەقەززا ئىدى. ئاخىرى زۇلەيخا ئىنىڭ ئانىسىغا مۇراجەت قىلىپ دىدىكى:

— ئەي ئانا، بۇ دەردۇ-پىراق باغرىمنى قان قىلدى، تاقىتىم تۈگىدى، يۇسۇپنىڭ جامالىنى كۆرمىگىچە ماڭا ياشاش راۋا بولماس، نىمە ئامال باركى، يۇسۇپنىڭ دىدارىنى بىر كۆرسەم، ئۇنىڭ قەدەم خاكىنى كۆزۈمگە سۈرتسەم، بالىدىنمۇ شىرىن سۆزىنى ئىشىتسەم! مېنى مەيگە سېلىڭلار، يۇسۇپ ئۆتىدىغان يول ئۈستىگە ئاپىرىڭلار! ئىنىڭ ئانا بۇ سۆزگە ماقۇل

① رازاق — رىزق بەرگۈچى، ② خاللاق — خەلق ئەتكۈچى (ياراتقۇچى) ③، توپان — غايەت زور سۇ ئاپىتى، ④ پانى — بۇ ئالەمدىن يوقۇلۇش.
⑤ ئىتاپ — سەۋىر بىلەن رەھىم قىلماق.

uyghurkitap.com

بولدى، زۇلەيخانى مەيـنگە ئولـتـتۇرغۇزۇپ، بىر نەچچە قىز - كېنىزەكـلەر بىلەن بىـللە يۇسۇپنىڭ ئوردىغا ئۆتىدىغان يـولـى ئۈسـتىنگە ئېلىپ كەلدى.

بىر ئازدىن - كېيىن يۇسۇپ ئۆيىدىن چىقىپ، ئوردا تەرەپكە راۋان بولـدى. يۇسۇپنىڭ قامىتىنى كـۆرگەن زۇلـەيخا، قاتـتىـق ئاھ ئۇرۇپ پەرىـيات چـەكـتى، ئۇنىڭ يۈرەك قـېـتـىدىن ئۇرغۇپ چىقـقان پـىـغانى ئەتراپنى زىلزىلىگە كەلتۈردى، يۇسـۇپـنىڭ يۈرىگىنى تىترەتتى. يـۇسـۇپ بۇ مـۇڭلـۇق سادادىن لال بولۇپ تـوخـتـىـدى - دە، زۇلەيخاغا نەزەر تاشلىدى. زۇلەيـخا پـەريـات چېكىپ ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى.

خۇدانىڭ ھۆكمىنى كۆر، بەندە بولغان پادىشا بولدى،
جاھاندانى شەھەنشاھلار ئۇنىڭ قاشىدا گادا بولدى.

غۇرۇرى دەۋلەتى بىرلەن مېنى قايىدىن تونۇر دەيمەن،
ئەگەر جانىمكى يۈزمىڭ بولسىمۇ ئاڭا پىدا بولدى.

باشىم قويسام ئاياغىغا ماڭا بىر يول نەزەر سالماس،
كۆيۈپ ئىشقىدا ئۆرتەندىم يۈرەك - باغرىم يارا بولدى.

ئايا خالىس بىلۇرمۇسەن ئىبزىزلىك ئالدىدا ئول كۈن،
يۇسۇپكە يۈكلىدى تۆھمەت زۇلەيخا ھەم ئادا بولدى.

ئەلقىسسـە، زۇلەيخا يۇسۇپـنىڭ جامالىغا قاراپ تۇرۇپ يەنە شۇنداق دېدى:

— ئەي دىلىمنىڭ رەۋشىنى، ئىشق - مۇھەببەتنىڭ گۈلشىنى، پـىراقىڭدا سەبرى-قارارى تۈگىگەن، ھىجرانىڭدا قەددى پۈكۈلگەن مەن ئاجىزۇ - دەرمانسىزغا رەھـمـىڭ كەلسۇن، مېنى تەھقىر قىلمىغايسەن، مېھر-مۇھەببەتلىك قولۇڭنى ئۈزاتقايسەن!

بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، يۇسۇپ تەبەسـسۇم بىلەن زۇلەيخاغا يـەنـە بىر قارىـدى - دە، شۇنداق دېدى:

— ئەي مەلىكە، سەۋىر قىلغىل، ئۆز-ئۆزەڭگە جەبىر قىلمىغىن، سەن ئاخىر مۇرادىڭغا يېتەرسەن، ھىجرانغا سەۋر قـىلـماق ۋىسال لەززىتىدىن خوبراقتۇر.

شۇنداق دېدى - دە، يۇسـۇپ يـولـىغا راۋان بولدى. زۇلەيخا پـەريـات چـېـكىپ ھوشىدىن كەتتى، قـىـزلار ئۇنى يۆلـەپ تۇرغۇزدى، زۇلەيخا زار - زار يـىـغلاپ يـۇسۇپنىڭ ئىزىنى سۆيدى، قەدەم جايىدىن تۇپراق ئېلىپ كۆزىگە سۈرتتى. زۇلـەيخانىڭ ئاھۇ - پىغانىغا قىز - كېنىزەكـلەرمۇ تاقەت قىلالمىدى، ئۇلار زۇلەيخانىڭ ھالىغا ئېچىنىپ زار - زار يىغلىشىپ دېدىكى:

— ئەي مەلىكە، ئىشق ئوتۇڭىنىڭ تەپتىدىن بىزنىڭمۇ جانىمىز كـۆيمەكـتە، بۇ ھىجران ئازاۋى بىزنىڭمۇ يۈرەك - باغرىمىزنى قان ئەيلىمەكتە، ئىشق يولىدا جېنىمىزنى ساڭا پىدا قىلۇرمىز، سـېـنى مۇراتقا يەتكۈزۈش، ئاشىقىڭىنىڭ ۋىسالىغا مۇيەسسەر قىلىش ئۈچۈن ھەرنە ئەمرىڭ بولسا، بىجانىدىل بەجا كەلتۈرىمىز. ئەمما، سەۋىر قىل-

غايەن، ئاشىقىڭنىڭ سەۋىر قىلىش ھەقىقىدىكى مۇبارەك سۆزىگە ئەمەل قىلىپ، ۋىسال دەملىرىنىڭ يېتىپ كېلىشىنى مەتانەت بىلەن كۈتكەيسەن! قىز-كېنىزەكلەرنىڭ بۇ مۇراجىتى بىلەن زۇلەيخا يىغىدىن توختاپ ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئىشق دەستىدىن داد-پەرياد ئەيلەيىن،
دەردىم مېنى دەرمانىمغا يەتكۈزمەس.
سەندىن زارلاپ ئەمدى كىمگە يىغلايىن،
پىغانىمنى ئول يارىمغا يەتكۈزمەس!
خازان قىلدى ئىشق دەردى باغىمنى،
نالە-ئەبغان ئۆچۈردى چىراغىمنى،
كىمگە ئېيتاي بۇ دەردۇ-ھىجرانىمنى،
ئەرز ھالىم دىلدارىمغا يەتكۈزمەس!
يار بىر نەزەر ئەيلەپ مېنى كۈلدۈرسۇن،
يا بولمىسا ئاتقا دەسسەپ ئۆلتۈرسۇن،
رەھىم قىلىپ پاكى ئىشق بىلدۈرسۇن،
ھىجران ئوتى خەبەرىمغا يەتكۈزمەس!
خالىس قىرىپ سۇپىلارغا ئوخشايدۇ،
ئەللىك ياشتا قەد ئېگىلىپ بوشايدۇ،
ئىشق دەستىدە زار يىغلاپ قاخشايدۇ،
ئۆمرۈم مېنى نىگارىمغا يەتكۈزمەس!

ئەلقىسسە، شۇندىن كېيىن زۇلەيخا يۈسۈپ ۋىسالىدىن ئۈمىت ئۈزمەي، كېچىلىرى بىدار، كۈندۈزلىرى غەم-ھەسرەتكە يار بولۇپ، خۇدادىن دەردىگە دەرمان تىلەپ، سەۋىر-قانائەت قىلىپ يىللارنى ئۆتكۈزدى...

ئەييۇھەنناس، تەقدىرى ئەزەلدە قىسمەت دەپتىرىگە پۈتۈلگەن ئىشقى-مۇھەببەت ماجىرالىرى ئاشىق-مەشۇقلارنىڭ مۇشتاق كۆڭۈللىرىگە مېھىر ئوتىنى ياقماي قالماس!

ئەلقىسسە، ئەمدى سۆزنى زۇلەيخانىڭ ئىككى كۆزى كور بولغىنى ۋە يۈسۈپنىڭ تەقدىرى ئىلاھ قۇدرىتى بىلەن زۇلەيخاغا ئاشىقى بىقارار بولۇپ، ئۇنىڭ ئىشقىدا ئۆرتەنگىنىدىن باشلايلى:

مىسىر ئېلىدە يەتتە يىللىق قەھەتچىلىك تۈگەپ، خەلق ئاۋات ۋە پاراۋان يىللارغا ئۇلاشتى. ھەممە كىشى شات-خورام بولۇپ خۇداغا شۈكرى-سانا، يۈسۈپكە مەدھىيە ئوقۇپ چوڭ داغدۇغا بىلەن مەرىكە ئۆتكۈزۈشتى...

زۇلەيخا قىز-كېنىزەكلىرىگە ئېيتتىكى:

— قىزلار، ۋۇجۇدۇم يۈسۈپ ھىجرانىدىن پارە-پارە بولدى، دەرت-ئەلەم ئىچىدە ئىككى كۆزۈمدىن ئايرىلدىم. مېنى يۈسۈپ ئۆتىدىغان يولغا ئاپىرىڭلار، ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئۆلسەممۇ ئارمانسىز ئۆلەي!

قىزلار: «ئەي مەلىكەم، سىز ئۇچۇن جېنىمىز پىدا!» دەپ، زۇلەيخانى تەختىراۋانغا ئولتۇرغۇزۇپ، يۈسۈپ ئۆتىدىغان جايغا ئېلىپ كەلدى. يۈسۈپ ساراي ئەھلىلىرى بىلەن ئات ئۈستىدە خالايىق تۇپلانغان سورۇنغا قاراپ يولغا چىقتى، جىمى خەلق يۈسۈپنىڭ جامالىنى تاماشا قىلىپ، ئۇنىڭغا تەھسىن-ئاپىرىن ئوقۇپ، چۇقان كۆتىرىشتى. يۈسۈپ زۇلەيخا تۇرغان جايغا كەلگەندە زۇلەيخا تەختىراۋاندىن يۈسۈپنىڭ ئالدىغا ئۆزىنى تاشلاپ دات-پەرياد كۆتىرىپ دىدىكى:

— ئەي مىسىر ئېلىنىڭ شەھەنشاھى، مەندەك دىل خەستىلەرنىڭ ئەھۋالىغا نەزەر سالغىن، مەن بىر ئاجىز بىچارىمەن، سېنىڭ ئىشقىڭدا كۆيۈپ ئادا بولدۇم، سەۋرى قارارىم تۈگىدى!

رىۋايەتچىلەر شۇنداق رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇشبۇ دەمدە زۇلەيخا بىر ئاھ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئۇردى، ئۇنىڭ ئاغزىدىن بىر پارچە ئوت چىقىپ، يۈسۈپنىڭ يۈرىكىگە تۇتاشتى، يۈسۈپنىڭ قەلبىدە زۇلەيخاغا نىسبەتەن شەيدالىق ئەلەڭگىسى ياندى. يۈسۈپ زۇلەيخاغا قاراپ ئېيتتىكى: «ئەي ئىشق ئوتىغا مۇپتىلا بولغۇچى، مەقسىدىڭنى ماڭا ئىزهار قىلغىن، مۇرادىڭنى هاسىل قىلاي!»

زۇلەيخا زار-زار يىغلاپ، ئون ئىككى يىل ئىشق ئازاۋى چەككەنلىكى، ۋىسالىغا ئىنتىزار بولۇپ ئىككى كۆزىدىن ئايرىلغىنىنى بايان قىلىپ، ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئون ئىككى يىل ئىشق ئوتىدا كۆيدۇم مەن،
خۇدا مېنى سەندەك يارغا يەتكۈزسە.
دەردى هىجران بالاسىدا سۇلدۇم مەن،
مۇرادىم شۇل: غەمگۇزارغا يەتكۈزسە.
بىر گۈل ئىدىم، توزدۇم بۇگۈن سارغىيىپ،
مۇهەببەتنىڭ دەشتىدە بولدۇم غېرىپ؛
ئەما بولدۇم كۆزلىرىمدىن ئايرىلىپ،
مۇرات: ئاللا نىگارىمغا يەتكۈزسە!
يۈرۈگىمدە قالماس ئىدى هېچ ئارمان،
كۆزۈڭ سالساڭ كۆڭۈل بېرىپ بىر زامان،
دەرتلىرىمگە قىلماس ئىدىم پۇشايمان،
مۇنتىزىرنى ئىنتىزارغا يەتكۈزسە!
خالىس ئىدى زۇلەيخانىڭ ئەسرارى،
كىتاپلاردا قالدى ئۇنىڭ مۇڭ-زارى،
جاهان ئىچرە يۈسۈپ ئىدى دىلدارى،
كۆڭلىدىكى سۆيگەن يارغا يەتكۈزسە.

زۇلەيخادىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ يۈسۈپ شۇنداق دىدى:

— ئەي زۇلەيخا، سەن پاكدۇرسەن، تاهارەت ئېلىپ، ئىككى رەكەت ناماز ئوقۇپ ئامىن دىگەن، مەنمۇ هەققىڭدە دۇئا قىلاي، خۇدا مۇرادىڭنى هاسىل قىلسا ئەجەپ ئەمەس، مەندە دۇئادىن بۆلەك هېچنەرسە يوق.

زۇلەيخا تاهارەت ئېلىپ، ئىككى رەكەت ناماز ئوقۇدى، ئۆزىنىڭ پاك مۇهەببىتى ئۈچۈن خۇدادىن مۇراد ۋىسالىغا يەتكۈزۈشنى تەلەپ قىلدى، يۈسۈپمۇ زۇلەيخاغا ئېچىندى، يەنە بىر تەرەپتىن قەلبىدە زۇلەيخانىڭ مېهرى-مۇهەببىتى زۇهۇر قىلىپ، ئىختىيارسىز كۆزىگە ياش ئالدى هەمدە تەگرىدىن زۇلەيخانىڭ ئىككى كۆزىگە شىپالىق ئاتا قىلىشنى ئىلتىجا قىلدى... تەگرىنىڭ ئىنايىتى بىلەن زۇلەيخانىڭ ئىككى كۆزىدىن قارا پەردە كۆتۈرىلىپ، كۆزلىرى روشەنلەشتى، زۇلەيخا سەجدىدىن باش كۆتەرگەندە، كۆز ئالدى يورۇقلۇققا ئايلاندى، ئۇ قايرىلىپ يۈسۈپكە قارىدى، هايهات يۈسۈپ، زۇلەيخانىڭ جامالىغا نەزەر سېلىپ قارىسا، ئالدىدا ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك هۆسن جامالى بىلەن بىر پەرىزات تۇرۇپتۇ. يۈسۈپ كۆزلىرىگە هەيران قالدى. شۇ قەدەر گۈزەل، نازاكەتلىك، خۇشرۇي بىر پەرىنىڭ ئىشقىدىن بويۇن تاۋلىغىنىغا يۈزمىڭ پۇشايمانلارنى قىلىپ ئاللادىن بۇ پەرى پەيكەرنىڭ ۋىسالىغا يەتكۈزۈشنى ئىلتىجا قىلىپ، ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

ئېچىلىپ گۈلدەك بولۇپ بۇ گۈلئۇزارىم كۆيدۇرەر،
يۈز كەرەشمە نازى بىرلەن شىرىن نىگارىم كۆيدۇرەر،
كۆزلىرى ئاتەش كەبى بۇ جىسمى-جانىم كۆيدۇرەر،
جىسمى-جانىم نە ئېرۇر، جۇملە ماكانىم كۆيدۇرەر،

پۇتتى ئەمدى تاقىتىم سەبرى- قارارىم كۆيدۇرەر.

ئىشق ئوتى ئەمدى ماڭا قايتىپ كېلەرىن بىلمىدىم،
بۇ زۇلەيخا ھالىغا ھەرگىزمۇ پەرۋا قىلمىدىم،
مەستۇ مۇستەغرىق يۈرۈپ ئەسلا ئۆزۈمگە كەلمىدىم،
ئول ياراتقان تەڭرىنىڭ بۇ مۇجىزاتىن كۆرمىدىم،
كۇلبەئى ئەۋزاندە① مەن، ئىشرەتتە يارىم كۆيدۇرەر!

ئەي خۇدايا سالما يۇسۇپ كۆڭلىگە ھىجران دېغى،
بولمىغاي ھەرگىز خازان ئۇشبۇ مۇھەببەتنىڭ بېغى،
بۇ ئېرۇر ئەمدى ماڭا ئىشقى گادالىقنىڭ چېغى،
قۇل ئىدىم قىلدىڭ مەلىك② ھەم بىر پەرىنىڭ ئاشىقى،
ئىشق سۆيگۈ ئۆرتىدى جەبرى ئەت- مادارىم كۆيدۇرەر!

ساقلىغىن خالىس ئۆزەڭ ئۆتمە مۇھەببەت دەشتىدىن،
قىزىللىقتا كۆپ ھەزەر قىل ئىشقى- سەۋدا دەستىدىن،
دىمىسۇن مەجۇن سىنى ئەل ئۆتكىنىڭدە رەستىدىن،
گەر گىرىپتار بولغىنىڭدا قاچمىغىن يار ۋەسلىدىن،
ئۇشبۇ شەيدالىق يامانىدۇر، يوقۇ- بارىم كۆيدۇرەر!

ھەزرىتى يۇسۇپ، زۇلەيخانىڭ جامالىغا قاراپ چەندان مېھر- مۇھەببەتكە چۇلغاندى، كۆزىگە زۇلەيخانىڭ گۈزەل جامالىدىن باشقا ھېچنەرسە كۆرۈنمىدى، بى ئىختىيار ھالدا زۇلەيخاغا ئۆزىنى تاشلاپ، ئۇنىڭ بويىنىغا ئېسىلدى. ئەمما، زۇلەيخا دىدىكى:

— ئەي يۇسۇپ، ئۇياتماسمەن؟ سەۋرى-قانائىتىڭ شۇنچىلىكمۇ؟ ماڭا ئىشقتا سەۋىر قىلىش ھەققىدە تەنبىھ بەرمىگەنمىدىڭ؟ قۇلۇقىنى تارت، ئۈستىمىزدە خۇدا ھازىر. مەن سىنىڭ ھىجرىڭغا ئون ئىككى يىل سەۋىر قىلدىم، سەنمۇ سەۋىر قىلغايسەن!...

ئەلقىسسە، شۇ كۈندىن باشلاپ، يۇسۇپ زۇلەيخانىڭ ئىشقىدا كېچە- كۈندۈز داد- پەرياد چەكتى، كۆزىگە ئۇيقۇ كەلمىدى. كېلىدىن ھېچنەرسە ئۆتمىدى، «ئاھ زۇلەيخا، ۋاھ زۇلەيخا» دەپ، ئۇنىڭ نامىنى تىلغا ئېلىپ، شۇنىڭدىن دەردىگە دەرمان تېپىپ كۈنلەرنى تۈنلەرگە ئۇلىدى. ئەمما، زۇلەيخا يۇسۇپكە ھېچ ئىلتىپات قىلماس ئىدى، ھەتتاكى، يۇسۇپكە كۆرۈنۈشتىن ئۆزىنى تارتىپ، جامالىنى پىنھان تۇتۇپ، ئۆز دەردىگە يىغلاپ، يالغۇز بىر ئۆيگە كىرىپ، خۇداغا ئىبادەت قى-

① كۇلبەئى ئەجران — خازانلىق ئۆيى.

② مەلىك — پادىشا

لار ئىدى. ئون ئىككى يىل شەيدالىق ئوتىدا كۆيۈپ ئادا بولغان زۇلەيخا، ۋىسال پەيتلىرى يېتىپ كەلگەن ئۇشبۇ دەمەلەردە پاك ئىشقى-مۇھەببىتىنىڭ ئىغىر سەرگۈزەشتىلىرىنى ئويلاپ، ئۆز هالىغا شۈكرى قىلىپ، يۈسۈپنىڭ پىراقىنى كۆڭلىدىن چىقىرىش، بۇ چەكسىز دەرت-ئەلەمدىن ئادا-جۇدا بولۇشقا جەزم قىلغان ئىدى. يۈسۈپنىڭ شەيدالىغى بولسا، كۈندىن-كۈنگە ئۇلغايدى، ئۇ زۇلەيخانى كۆرمەي تاقەت قىلالمىدى، چارباقتا زۇلەيخانىڭ هەرەمى ئالدىغا كېلىپ، بىدار هالدا نۇرغۇن كېچىلەرنى ئۆتكۈزدى.

كۈنلەرنىڭ بىردە زۇلەيخا تاۋۇستەك ياسىنىپ، هۆسنى-چىرايىغا تولۇپ، ئەتراپىغا مۇشىك، ئەنبەر چېچىپ چارباققا چىقتى. يۈسۈپ زۇلەيخانىڭ قامىتىنى كۆرۈپ، ئۆزىنى تۇتالماي، ئۇنىڭ ئارقىسىغا ئەگەشتى، زۇلەيخا بولسا، ئالدىغا چۈشۈپ قاچتى. يۈسۈپ زۇلەيخانىڭ چاچ-چۇۋانىغا ئېسىلدى، زۇلەيخانىڭ چاچۋانى يىرتىلدى، زۇلەيخا كەينىگە قاراپ، خۇش تەبەسسۇم بىلەن يۈسۈپكە تەنە قىلغاندەك ئىما قىلدى-دە، ئۆز هەرەمىگە كىرىپ كەتتى، يۈسۈپنىڭ يۈرىگىدە گويا ئوت كۆيگەندەك بولدى، ئۇ زار-زار يىغلاپ، زۇلەيخانىڭ پىراقىدا ئۇشبۇ بېيىتنى ئوقۇدى:

قىلدىڭ كەرەشمە بىر بېقىپ،
كەتتىڭ جىنىمغا ئوت يېقىپ،
قالدىم كۆزۈمدىن ياش ئېقىپ.
ئەي زۇلەيخا رەهىم قىل!
كۆيدۈرمەگىن جانىمنى سەن،
ئاققۇزمىغىن قانىمنى سەن،
بىلدىڭ جىمى سىرىمنى سەن،
ئەي زۇلەيخا رەهىم قىل!
بەرمە ماڭا ئەمدى جازا،
قىلغىن كەرەم ئەي مەهلىقا،
بىر سۆي مېنى بولاي رىزا،
ئەي زۇلەيخا رەهىم قىل!

...ئەلقىسسە، بۇ باپتا رىۋايەتچىلەر شۇنداق رىۋايەت قىلدۇكى، تەڭرى تائالانىڭ روسۇلى يۈسۈپنىڭ بۇ ئىشق ماجىراسى ئەرش مالائىكلىرىنى تەسىرلەندۇردى. مالائىكلار خۇداغا يىغلاپ: «ئەي پەرۋەردىگار، يۈسۈپنىڭ هالىغا تاقەت قىلالمىدۇق. هەبىبىڭنى يار ۋىسالىغا مۇيەسسەر قىلغايسەن» دەپ مۇراجەت قىلىشتى. خۇدا جەبرائىلدىن ۋەهى ئەۋەتتى. روهەل ئەمىن① ئاللادىن ۋەهى ئېلىپ، يۈسۈپكە يەتكۈزدىكى: «ئەي يۈسۈپ، خۇدايىڭ سالام دىدى، مالائىكىلەر هەمدۇ-سانا ئەۋەتتى. زۇلەيخا ئاللانىڭ ئەمرى بىلەن باشتا ساڭا شەيدا بولۇپ، سېنى قوغلاپ، ياقاڭنى يىرتقان ئىدى، ئەمدى، خۇدايى تائالا زۇلەيخاغا سەۋىر-قانائەت ئاتا قىلدى، شەيدالىق نۆۋىتى ئەمدى ساڭا نېسىپ قىلىندى، هالاسەن بۈگۈن زۇلەيخانىڭ كەينىگە چۈشۈپ، ئۇنىڭ چاچۋىنىنى يىرتتىڭ... ئىككىڭلارنىڭ تەڭ بولدى... شەيدالىغىڭغا ئوتتۇز بەش كۈن بولدى، يەنە بەش كۈن سەۋىر قىلغىل، قىرىق كۈندىن كېيىن، تەقدىرى ئەزەلدە پۈتۈلگەن نىكاھىڭلار روياپقا② چىققاي!»

يۈسۈپ تەقدىرگە تەن بېرىپ، ئۆزىگە تەسەللى هەمرا قىلىپ، سەۋرى-قانائەت قىلدى، ئەمما، باغرىنى سوغاق يەرگە يېقىپ، «ئاھ زۇلەيخا، ۋاھ

① روهەل ئەمىن — جەبرائىلنىڭ سۈپىتى.
② روياپقا چىقمىش — ئەمەلگە ئېشىش مەنىسىدە.

زۇلەيخا!» دەپ پەريات چېكىپ، شامدىن تاكى تاڭ سەھەرگىچە يىغلاپ بەش كۈننى ئۆتكۈزدى، بۇ بەش كۈن يۇسۇپ ئۈچۈن بەشيۈز يىلدەك ئۇزاق بىلىندى. زۇلەيخانىڭ ئون ئىككى يىل تارتقان ئىشق ئازاۋى يۇسۇپنىڭ قىرىق كۈنلۈك ھىجران كۈلپىتى ئالدىدا زەررىچە ئەمەس ئىدى!

ئەلقىسسە، قىرىق كۈن توشتى: جەبرائىل ۋەھى ئېلىپ كەلدى. ھەزرىتى يۇسۇپ، چەندان شاتلىق ئىچىدە شاھ رايىيانغا خەۋەر قىلدى. شاھ رەييانى يۇسۇپنىڭ زۇلەيخانى ئۆز نىكاھىغا ئېلىش قارارىغا كەلگىنىنى ئاڭلاپ، ھەددىسىز خوشال بولدى، خەۋەرچىلەرگە تەتىللا تونلارنى كىيگۈزۈپ، ئۆزى پىيادە يۇسۇپنىڭ ھۇجرىسىغا كەلدى. ھەزرىتى يۇسۇپ ئۆز مۇددىئاسىنى رەييانغا ئىزھار قىلدى، رەييان «مەرھەبا ئەي يۇسۇپ!» دەپ، دەرھال زۇلەيخاغا چاپارمەن ئەۋەتىپ بۇ خۇشخەۋەرنى يەتكۈزدى، زۇلەيخا بۇنى ئاڭلاپ، بىر ئۇھ تارتىپ، ھۇشىدىن كەتتى، كېيىن ھۇشىغا كېلىپ، ئاللاغا كۆپ شۈكرىسانا ئېيتىپ، ئەڭ نەپىس، ئېسىل ۋە گۈزەل كىيىملىرىنى كىيىپ، ياسىنىپ، كېنىزەكلىرى بىلەن ئوردىغا كەلدى. يۇسۇپ بىلەن زۇلەيخا بىر-بىرلىرىگە قارىشىپ، ۋىسال شاتلىقىدىن ئۈنسىز بۇقۇلداپ يىغلاپ، قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى... مىسىر ئېلىدە يۇسۇپ بىلەن زۇلەيخانىڭ داغدۇغىلىق توي مەرىكىسىگە شاھانە تەييارلىق باشلاندى، يۇسۇپ زۇلەيخا ئۈچۈن ئالتۇن-كۆمۈش ۋە مەرمەردىن ھەيۋەتلىك كاشانە① ياساتتى، ئۇشبۇ جاھاننىڭ ئەڭ نەپىس سەنئەت نەمۇنىلىرىدىن ئۆرنەك ئېلىپ، كاشانە ئىچى-تېشىنى نەقىش، گۈل بىلەن زىننەتلىدى. كاشانىگە «بەيتۇلھەرەم»② دەپ نام قويدى ۋە بۇنى زۇلەيخانىڭ خاس خانىسى قىلدى. يۇسۇپ زۇلەيخاغا دېدىكى:

— ئەي زۇلەيخا، سەن مېنىڭ ئىشقىمغا ئاتاپ بىر ئۆي ياساتقان ئىدىڭ، ئۇ ئۆيگە «كاسافەت خانا»③ دەپ نام قويغان ئىدىڭ. مەن سېنىڭ ئىشقىڭ شاراپىتى ئۈچۈن مەزكۇر كاشانىنى ياساتتىم ۋە ئۇنى «بەيتۇلھەرەم» دەپ ئاتىدىم.

زۇلەيخا خۇش تەبەسسۇم، نازۇ-كەرەشمە بىلەن يۇسۇپكە تازىم قىلدى...

قىرىق كېچە-كۈندۈز توي قىلىندى، پۈتۈن مىسىر خەلقى قىرىق كېچە-كۈندۈز توي مەئىشىتى بىلەن ئوزۇقلاندى. يۈزمىڭلاپ تۆگە، قوي سويۇلدى، ئاش-تاماق تويغان، يېڭى لىباس-سەرۇپايى كەيمىگەن ئادەم قالمىدى، مىسىرنىڭ گادايلىرى باي بولدى...

يۇسۇپ بىلەن زۇلەيخانىڭ نىكاھىدا جىمى مالائىكىلەر، پەرىشتەلەر ھازىر بولدى، بۇ ئىككى ئاشىق-مەشۇق مۇراد-مەقسەتلىرىگە يەتتى. بۇ ۋىسال پەيتىدە جىمى كائىنات «مەرھەبا!» دېدى... يۇسۇپ بىلەن زۇلەيخانىڭ ئىشقى-مۇھەببىتى بەشەرىيەت④ مۇھەببىتىنىڭ ئىپتىداسى، رەشىك ۋە ھىجراننىڭ ئىنتىھاسى⑤ بولدى...

① كاشانە — مەخسۇس بېزىتىلگەن قەسىر.

② بەيتۇلھەرەم — مەخسۇس ئۆي-ساراي.

③ «كاسافەت خانا» — پارسچە پالاكەت باستان ئۆي.

④ بەشەرىيەت — ئىنسانىيەت، كىشىلەر دۇنياسى.

⑤ ئىنتىھا — ئاخىرى، تۈگىشى، تاماملىنىشى.

بېيىت:

نە خوش كۈندۈر مۇساپىلەر كىشى جانانىغا يەتسە،
چېكىپ جەبرۇ-جاپالارنى كۆزى مەستانىغا يەتسە.

تۈمەن رەنجى-مۇشەققەتلەر يولىدا يۈزمىڭ ئاپەتلەر،
كۆرۈپ تۈرلۈك ئالامەتلەر گۈلى رەيھانىغا يەتسە.

يەلەك ئۈردى ماڭا شەبخۇن، يىقىلدى باشىمە گەردۇن،
كۆرۈپ يۈز دەردۇ-غەم، ئەبزۇن يەنە دەرمانىغا يەتسە!

مېنىڭ كۆڭلۈم خاراپ بولدى، كۆيۈپ باغرىم كاباپ بولدى،
مېنىڭدەك كۆيدۈرۈپ جانى كىشى ئەرمانىغا يەتسە!

مەلەك سىما، بويى زىبا، كۆزى ئاھۇ، يۈزى رەئنا،
بولۇپ چۈن ئەندەلىب شەيدا گۈلى خەندانىغا يەتسە!

نە خوش دۆلەت ئادەتتۇر، نەچچە يىل مۇنتەزىر بولغان،
ئۈمىتلىك ھەر كىم دىسە خەستەسى دەرمانىغا يەتسە!

بەھەققى ھۆرمىتى يۈسۈپ، مېنىڭ ھەم ھىجرى دەردىم كۆپ،
يەنە ئۇل ھۆرمىتى ياقۇپ، بۇ مىسكىن يارىغا يەتسە.

قىرىغاندا مېنىڭ كۆڭلۈم نە ئالدى بۇ زۇلەيخانى،
خۇدايا كۆز تۇتارمەن بۇ دىلىم داستانىغا يەتسە!

قېنى ياقۇپ، قېنى يۈسۈپ، قەيەردە شەھرى كەنئان ھەم؟
تاۋاپ ئەتكەي ئىدى خالىس ئۇلار مازارىغا يەتسە!

ئەلقىسسە، بۇ ئىككى ئاشىق-مەشۇق قوشۇلۇپ، مۇرات-مەقسىدىگە يەتتى. يۈسۈپنىڭ دۆلىتى كۈندىن-كۈنگە زىيادە بولدى. جىمى ئالەم ئۇنىڭ ئەمىر-پەرمانىدا بولۇپ، شۇنداق پادىشالىق قىلدىكى، ئادىل ۋە راستلىق بىلەن رەئىيەتكە غەمخورلۇق قىلىپ، ئېلىنى ئابادانچىلىقتا ئايلاندۇردى. يۈسۈپ ئەلەيھىسسالامنىڭ تەئبىرى-تەۋسىيلىرى ئالەمگە يېيىلدى. مىسىر ئېلى ئاۋات-پاراۋان بولغان زاماندا، قەھەتچىلىك ئاپتى كەنئانغا يېتىپ كەلدى. كەنئانلار مىسىر ئېلىگە كېلىپ، ئاشلىق-دان ئېلىپ ۋە باشقا سودا-تىجارىتىنى قىلىپ قايتىدىغان بولدى.

كۆنلەرنىڭ بىرىدە ياقۇپ ئەلەيھىسسالام مىسىرنىڭ پاراۋانلىقىنى ئاڭلاپ، ئوغلانلىرىنى چاقىردى ۋە دېدىكى:

— سىلەر مۇسودىگەرلەر بىلەن قوشۇلۇپ، مىسىرگە بېرىڭلار ۋە يىگۈدەك دان ئېلىپ كېلىڭلار. مىسىر شاھىنى زىيارەت قىلىڭلار، مۇبادا سىلەرگە جەبىر ـ سەتەم قىلىنىۇدەك بولسا، ئۆز نامۇ ـ نەسەبىڭلارنى ئىزھار قىلىپ، مەندىن سالام ئېيتىڭلار. مىسىر شاھى ئەدلى ئادالەتتە، رەئىيەتپەرۋەرلىكتە مەشھۇردۇر، سىلەرگە ئىززەت ـ ئىكرام قىلۇر. شۇنداق دەپ، ئۇ ئۆز نامىدىن مىسىر شاھىغا بىر پارچە مەكتۇپ يېزىپ بەردى. ئوغلانلىرى مەكتۇپنى ئېلىپ بىر نەچچە تۆگە مال يۈكلەپ، سەپەر جابدۇقلىرىنى تەخلەپ، مىسىرغا قاراپ يولغا چىقتى.

ئەلقىسسە، مىسىر شاھى يۈسۈپ ئۆز ئېلىنىڭ تۆت ئەتراپىغا قاراۋۇل ـ ياساۋۇللارنى تۇرغۇزۇپ، چەتتىن كەلگەن سودىگەر ـ مۇساپىرلارنىڭ نامى ـ ئەمالىنى تەكشۈرۈشنى، چارلاپ ئاندىن شەھەرگە كىرگۈزۈشنى ئەمىر قىلغان ئىدى. يۈسۈپنىڭ ئاغىلىرى ئۆز كارۋىنى بىلەن مىسىرگە يېقىنداپ كەلدى. شەھەرگە كىرىشتە قاراۋۇللارغا دۈچ كەلدى. قاراۋۇللار ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى چارلىدى. ئاغىلىرى دادىسى ياقۇپنىڭ مەكتۇپىنى قاراۋۇللارغا كۆرسەتتى. قاراۋۇللار مەكتۇپنى ئېلىپ، شاھنىڭ ھوزۇرىغا كەلدى:

— ئەي شاھىم، — دېدى ئۇلار، — كەنئاندىن بىر كارۋان كەلدى، ئۇلار ئۇشبۇ مەكتۇپنى ھوزۇرىڭىزغا كىرگۈزدى.

يۈسۈپ مەكتۇپنى ئېلىپ ئوقۇدى ۋە دادىسى ياقۇپنىڭ سالامىدىن ۋاقىپ بولۇپ، بىھۇش بولۇپ يىقىلدى، كېيىن ھۇشىغا كېلىپ دېدىكى:

— ئەي نەۋكەرلەر، بۇ كەلگەن كارۋانلارنى سارايغا تەكلىپ قىلىڭلار، ئۇلار مېنىڭ ئالدىمغا ھاجەت بولۇپ كەلگەن بولسا، زۇلۇم قىلىش ياخشى ئەمەستۇر. شەھەرگە كىرگۈزۈپ، ھوزۇرۇمغا كەلتۈرۈڭلار!

نەۋكەرلەر يۈسۈپنىڭ ئاغىلىرىنى ئوردىغا باشلاپ كىردى، يۈسۈپ ئۇلارنى چوڭ ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن زىياپەت قىلدى. يۈسۈپنىڭ ئاغىلىرى مىسىر شاھىنىڭ بۇ ئېھتىرامىغا مەدھىيە ئوقۇدى، شاھقا رەھمەت ـ تەشەككۈر ئىزھار قىلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئالدىدا ئېگىلدى، قارىسا، شاھ يۈزىگە پەردە تارتىۋالغان ئىكەن، ئۆزى ئالتۇن تەختتە ئولتۇرۇپتۇ، ئىككى ئەتراپىكى جاۋاھىر بىلەن نەقىشلەنگەن كۇرسىلاردا ۋەزىر ۋە ساراي ئەھلىلىرى ئەدەپ بىلەن ئورۇن ئاپتۇ. ئولىما، ھۆكۈما ۋە نەۋجۇۋان بەگلەر تەختنىڭ تۆت تەرىپىدە مۇنتەزىر تۇرۇپتۇ. ئاغىلىرى بۇ ئۇلۇغ سەلتەنەتنى كۆرۈپ قورقۇپ، ئەيمەندى ئەمما يۈسۈپ ئۆز ئاغىلىرىنى كۆرۈپ، قېرىنداشلىق مېھرى جۇش ئۇرۇپ، ئىككى كۆزىگە ياش ئالدى، لېكىن سەۋىر قىلىپ، سىرنى پىنھان تۇتۇپ، ئەرەبى تىل بىلەن ئۇلاردىن سوئال سورىدى:

— سىلەر كىمنىڭ ئەۋلادى، قايسى باغنىڭ گۈلى، قايسى گۈلنىڭ بۇلبۇلى، قايسى دەريانىڭ گەۋھىرى ۋە قايسى سەدەپنىڭ جەۋھىرى؟ قەيەردىن پەرۋاز قىلىپ بۇ دىيارغا چۈشتىڭلار؟

ئاغىلىرى ئېگىلىپ تازىم قىلدى ۋە جاۋاپ بېرىپ شۇنداق دېدى:

— ئەي سائادەتلىك ۋە مۇرۇۋۋەتلىك شاھ، بىز خۇدانىڭ مۆمىن قۇللىرىدۇرمىز، ھەزرىتى ئىبراھىمنىڭ ۋە ھەزرىتى ئىسمايىلنىڭ نەۋرىلىرى، ھەزرىتى ياقۇپ ئەلەيھىسسا-

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

سالامىنىڭ چەشمە دىدىلىرىدۇرمىز. كەنئاندىن
تىجارەتكە كەلدۇق، پەدەر بۇزرۇكۋارىمىزنىڭ
سالامىنى ئېلىپ، ھوزۇرىڭىزنىڭ زىيارىتىگە
مۇشەررەپ بولدۇق.

—ئاتىڭىزلارنىڭ كەسپى-كارى نىمە؟
نەچچە پەرزەندى بار؟— دەپ سورىدى
شاھ.

ئۇلار جاۋاپ بېرىپ دىدىكى:
— بىز ئون ئىككى ئوغۇل ئىدۇق،
ئەمما بىرىنى بۆرە يەپ كەتكەن، ھازىر
ئون بىر ئوغۇل قالدۇق.

— راست سۆز قىلىڭلار، يالغان ئېيتە-
ساڭلار خۇدا راۋا كۆرمەيدۇ. شەرمەندە بولى-
سىلەر،— دىدى يۇسۇپ.

— ئەزىرايى، خۇدا — دېيىشتى ئاغىلا-
رى، — سۆزلىرىمىزنىڭ ھەممىسى راستۇر،
سىزنىڭ تەئرىپ-تەۋسىپلىرىڭىزنى ئاڭلاپ،
ئاتىمىز ھوزۇرىڭىزغا ئەۋەتتى...

يۇسۇپ ئۆزىنى تۇتۇپ، شۇنداق
دىدى:

— ئەي ياقۇپ پەيغەمبەرنىڭ ئوغلانلى-
رى، ئۇلۇغ، پاك زاتنىڭ دىلبەرلىرى ئىكەن-
سىلەر، ئاتىڭىزنىڭ مەكتۇبىدە، «بىر ئوغلانىم
يوقاپ كەتكەن، ھالا ئىز-دىرىگى يوقتۇر،
مىسىر دىيارىدىن ئىزلەشكە شاھلىق شەۋكە-
تىڭىز بىلەن ياردەم قىلغايسىز»،- دېيىلگەن.
سىلەر، بۆرە يىگەن، دىدىڭلار، ئاتاڭلارنىڭ
سۆزى راستمۇ ياكى سىزلەرنىڭمۇ؟

— بىزنىڭ راستۇر، ئۇكىمىزنى بۆرە
يىگەندە ھەممىمىز ئۇنىڭ يېنىدا ئىدۇق،—
دېيىشىپ، ئۇلار يۇسۇپنىڭ ساياھەتكە چىققان
ۋاقتىدىكى ھادىسىلەرنى بىر-بىرلەپ بايان
قىلدى.

— بىر پەيغەمبەر ئەۋلادىنى ۋەھشى
ھايۋانلار يىمەيدۇ، دەپ ئاڭلىغان ئىدۇق.
قېرىنداشلارنىڭ بېشىغا كەلگەن كۆلپەت-
ئەلەملەر پۈتۈن ئالەمگە ئاشكارا بولدى،—
دىدى يۇسۇپ ۋە يەنە سورىدىكى:

— قېرىندىشڭلارنىڭ ئېتى نىمە ئىدى؟
— يۇسۇپ ئىدى. بىر ئانىدىن ئىككى
ئوغۇل بىر قىز بولۇپ، چوڭى يۇسۇپ، كى-
چىگى ئىبىن يەمەن، سىڭلىسى نارجان دەپ
ئاتىلاتتى، يۇسۇپنى بۆرە يىگەندىن كېيىن
ئاتىمىز ئىبىن يەمەننى يۇسۇپ ئورنىدا
كۆرۈپ، كېچە-كۈندۈز ئۆز يېنىدا
تۇتىدۇ.

ئاندىن ئۇلار دادىسى ياقۇپ پەيغەم-
بەرنىڭ يۇسۇپ پىراقىدا قىرىق يىل
يىغلاپ، جۇدالىق ۋە سېغىنىش دەردىدە
ئىككى كۆزى ئەما بولغانلىغىنى، ھازىرمۇ
يۇسۇپ كويىدا دىلى ۋەيران، كۈنلىرى
پەرىشان ياشاۋاتقانلىغىنى، كەنئاننى قەھەت-
چىلىك، ئاچلىق ۋە غۇربەتچىلىك بالاسى
ئۆز چاڭگىلىغا ئالغانلىغىنى، ياقۇپنىڭ مىسىر
ئېلىدىن ياردەم ئىستەيدىغانلىغىنى بىرمۇ-
بىر سۆزلەپ تۇردى. ئاغىلىرىدىن بۇ سۆز-
لەرنى ئاڭلىغان يۇسۇپنىڭ يۈرەك-باغرى
لەختە-لەختە بولۇپ ئىچىدە بۇقۇلداپ
يىغلىدى، ئەمما سىرتىغا چىقارمىدى، سىرنى
پىنھان تۇتۇپ، ئورنىدىن تۇرۇپ دىدىكى:

— بۇ مۇساپىر مېھمانلارنى ياخشى
تائام ۋە مەئىشەت بىلەن كۈتۈڭلار،
سوغا-سالاملىرىنى قوبۇل قىلىڭلار!— دەپ
ئەمىر قىلىپ، ئۆز ھەرەمىگە كىرىپ كەتتى.
يۇسۇپ ھەرەمگە كىرىپلا ھۆكرەپ يىغلىدى.
چوڭقۇر دەرت-پىراق ئىچىدە ئاھۇ-پىغان
چەكتى. بۇ ھالنى كۆرگەن زۇلەيخا يۇسۇپنىڭ
يېنىغا كەلدى-دە:

— ئى شەھرىيار، نىمىگە بۇنچىلىك پىغان
چېكىسىز، يىغلىشىڭىزنىڭ بائىسى نىمە؟—
دەپ سورىدى.

— ئى زۇلەيخا،— دىدى يۇسۇپ،—
بۈگۈن مەن يىغلىماي كىم يىغلىسۇن! ھەز-
رىتى ياقۇپ— مېنىڭ ئاتام ئىدى. مېنىڭ

پەدەر بۇزرۇكۋارىم، پۇشتۇ پاناھىم، دۇئا گۇيۇم ئىدى. ھالا بۇگۇن مېنىڭ پىراقىمدا ئېككى كۆزىدىن ئايرىلىپتۇ، بەللىرى مۈكچىيىپ مادارىدىن كېتىپتۇ. ئۇشبۇ كەلگەن سودىگەر سىياقىدىكى مۇساپىرلار مېنىڭ ئاغىلىرىم بولىدۇ،— دەپ ئۆز بېشىدىن ئۆتكەن ھەممە سەرگۇزەشتىلەرنى تاكى قۇل بولۇپ سېتىلىپ، زۇلەيخا ھەرەمىگە مەھرەم بولغىنىغىچە تەپسىلى سۆزلەپ بەردى. ئاندىن دىدىكى:

—ئى زۇلەيخا، ئۇشبۇ ۋەقەلەرنى ساڭا ئىزھار قىلدىم، بىر مۇددەت پىنھان تۇتقايسەن، سىر-ئەسرارىمىز بى ۋاقىت ئاشكارا بولمىسۇن.

كېيىن يۇسۇپ يەنە تەختىگە چىقىپ، ئاغىلىرىنى چاقىرتتى ۋە ئۇلارغا شۇنداق دىدى:

—ئى كەنئانلىق مۇساپىرلار، سىلەرنىڭ ئېيتقان سۆزلۈكلارغا ئىشەنچە بىلدۇرۇپ بولمايدۇ، راست گەپ قىلمىدىڭلار، ئېھتىمال جاسۇس ياكى ھىلە-مىكىر بىلەن مەشغۇل بولغان ناپىسەت بولساڭلار كېرەك.

يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى باش-كۆزلىرىگە ئۇرۇپ، دات-پەريات كۆتىرىپ دىيىشتىكى:

—ئى مۇرۇۋۋەتلىك شاھ، بىز راستىنلا خۇدانىڭ ھەبىبى ياقۇپ پەيغەمبەرنىڭ ئوغۇللىرىمىز. بىزنى بۇ يەرگە ئاتىمىز ئەۋەتتى، سۆزلىرىمىزنىڭ بىرسىمۇ يالغان ئەمەس، ئېيتقانلىرىمىزغا خۇدا ئۆزى گۇۋادۇر. قەھەتچىلىكتە قالغان كەنئان ئۈچۈن دەشتى-باياۋانلارنى كېزىپ مىسىر ئېلىگە كەلدۇق، ياخشى نىيەت، خالىس مەقسەتتىن باشقا دىلىمىزدە ھىچقانداق غۇبار يوق!

—خوپ،— دىدى يۇسۇپ ئۇلارغا ئىچ ئاغرىتىپ،— سىلەرگە يېتەرلىك ئاشلىق-دان بېرىپ، كەنئانغا يولغا سالاي، لېكىن شۇ شەرت بىلەنكى، ئاراڭلاردىن بىرىڭلار كېپىللىك ئۈچۈن بۇ يەردە قالىسىلەر. ھەزرىتى ياقۇپنىڭ مەكتۇبىدە بايان قىلىنغان ۋەقەلەر راست بولسا، سىلەر ئىبىن يەمەننى ئېلىپ قايتىپ كېلىڭلار، ئاندىن مەن سىلەرنىڭ راست پەيغەمبەرزادە ئىكەنلىگىڭلارغا ئىشىنىمەن، جاسۇسلۇق ۋە ناپىسەتلىك قىلمايدىغانلىغىڭلارغا شۇبھىلەنمەيمەن! ئانداق قىلالمىساڭلار بارچە سۆزۈڭلارنىڭ يالغانلىغى، كاززاپ ۋە مەككار ئىكەنلىگىڭلار ئايان بولىدۇ!

—ئى ئادالەتلىك شاھ، شەرتلىرىڭىزگە كۆنىمىز، بىزنى ئۆز كارۋىنىمىزگە قوشۇپ، كەنئانغا يولغا سېلىشىڭىزنى ئىلتىجا قىلىمىز،— دېيىشتى يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى يالۋۇرۇشۇپ.

ئۇلارنىڭ ئىچىدىن شەمئۇن ئالدىغا چىقتى. شەمئۇن مەرت ۋە گېپىدە تۇرىدىغان باتۇر ئىدى، ئۇ دىدىكى:

—ھەممىمىز ئۈچۈن مەن كېپىل! ئەگەر شەرت بويىچە ئۆز ۋاقتىدا بۇلار يېتىپ كەلمىسە ھەرقاندۇق جازاغا تەييارمەن. بېرىلگەن ئاشلىق-دان ئۈچۈن قەرزدارمەن!

—خوپ، يېتەرلىك ئاشلىق، كىيىم-كېچەك، لەئلى-جاۋاھىر ۋە قورال-ئەنجاملار بېرىلسۇن!— دەپ ئەمىر قىلدى يۇسۇپ ھەمدە ياقۇپ پەيغەمبەرگە بىر پارچە مەكتۇپ يېزىپ ئەۋەتتى.

ئەلقىسسە، يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرى تۆت يۈز تۆگىگە ئاشلىق ۋە باشقا سوغا-سالاملارنى يۈكلەپ، شەمئۇننى كېپىللىكتە قالدۇرۇپ، كەنئانغا قاراپ راۋان بولدى. كېچە-كۈندۈز يول يۈرۈپ بىرنەچچە مەنزىلنى بېسىپ ئۆتۈپ، كەنئانغا يېتىپ كەلدى. ھەزرىتى ياقۇپنىڭ ئالدىغا كىرىپ، سالام ۋە ئېسەنلىك-ئامانلىقتىن كېيىن، مىسىر شاھى بىلەن بولغان ۋەقەنى بەتەپسىل بايان

قىلدى، مەكتۇپنى بەردى. ھەزرىتى ياقۇپ مەكتۇپنى قولىغا ئېلىپ، ئۇنى كۆزىگە يېقىن ئەكەلدى، خەت يېزىلغان مۇلجاما ئىپەك قەغەزنى پۇرىدى-دە، كۆزلىرىگە جىق ياش ئالدى. ئوغلانلىرى بۇنى كۆرۈپ ھەيران قالدى: «ئى ئاتا، نىمە ئۈچۈن يىغلايسىز؟» دەپ سورىدى. ياقۇپ ئېيتتىكى: «بۇ مەكتۇپتىن كۆز نۇرۇم يۈسۈپنىڭ ھىدى كەلدى. مەكتۇپنى يازغان شاھتىن يۈسۈپىمنىڭ دېرىكىنى سوراپ كۆرۈڭلار، ئۇنىڭ قايدا ئىكەنلىگىنى ئۇ شاھ بىلسە ئەجەپ ئەمەس!...»

ئاندىن قايتا سەپەر تەرەددۇتىنى قىلىپ ئوغلى ئىبىن يەمەننى قوشۇپ ئوغلانلىرىنى مىسىرگە يولغا سالدى... ئۇلارغا دۇئا، پاتىھە بېرىپ: «ھەسەتخور كۆزلەردىن ساقلىنىڭلار، توپ-توپ بولۇپ يۈرمەڭلار، شاھنىڭ ئالدىغا كىرگەندە ئەدەپ-تاۋازىنى ئۇنتۇماڭلار» دەپ نەسىھەت قىلدى. ئۇلار بىرنەچچە كېچە-كۈندۈز يول يۈرۈپ، مىسىرگە يېتىپ كەلدى ۋە شاھقا خەۋەر يەتكۈزدى، شاھ كىرىشنى ئەمىر قىلدى، بۇ خەۋەردىن ۋاقىپ بولغان شەمئۇن قېرىنداشلىرىنىڭ ئالدىغا چىقتى-دە، ئوردىغا باشلاپ كىردى. يۈسۈپ ئۆز تەختىدە، يۈزىگە پەردە تارتقان ھالدا ئۇلارنى قوبۇل قىلدى.

ئاكىلىرى ئەدەپ بىلەن يۈسۈپكە سالام بېرىپ، ھەزرىتى ياقۇپنىڭ سالىمىنى ۋە تەشەككۈرلىرىنى يۈسۈپكە ئىزھار قىلدى، يېزىپ بەرگەن مەكتۇبىنى يۈسۈپكە سۇندى ۋە ئىبىن يەمەننى كۆرسىتىپ:

— ئى سائادەتلىك شاھ، بىزنىڭ كىچىك ئۇكىمىز، يۈسۈپنىڭ بىر تۇققان قېرىندىشى ئىبىن يەمەن ئۇشبۇ يىگىتتۇر. ۋەدىگە ۋاپا قىلىپ ئۇنى ھۇزۇرىڭىزگە ئېلىپ كەلدۇق. پەيغەمبەرزادە ئىكەنلىگىمىزگە ۋە سىزگە سادىق ئىكەنلىگىمىزگە ئىشىنىشىڭىزنى سورايمىز! — دېيىشتى. ئىبىن يەمەن ئالدىغا چىقىپ، يۈسۈپكە چوڭقۇر تازىم قىلدى-دە، ئۆزىنىڭ ئىبىن يەمەن ئىكەنلىگىنى بايان قىلدى. يۈسۈپ بۇلارنى شاھانە ئىززەت-ئىكرام ۋە ھۆرمەت ئېھتىرام بىلەن ئۇچۇقچىراي قارشى ئېلىپ، ھەزرىتى ياقۇپقا سالامەتلىك تىلىدى، ئاندىن مەكتۇپنى ئېچىپ ئىچىدە ئوقۇپ ئاكىلىرىغا قاراپ شۇنداق دېدى:

— ئەي پەيغەمبەرنىڭ ئوغلانلىرى، ھەزرىتى ياقۇپ ئۆز خېتىدە «ئوغلۇم يۈسۈپنىڭ دۇنيادا ھايات ئىكەنلىگىگە كۆڭلۈمدە شۈبھە يوقتۇر، مىسىر دىيارىدىن ئۇنىڭ دەرىگىنى بىلىشكە ئەجرى ئەزىم قىلغايسىز!» دەپتۇ. سىلەر «ئۇنى بۆرە يىگەن» دېدىڭلار. ئاراڭلاردا بۇ ئەسرارنىڭ راستىنى سۆزلەيدىغان دىلسوزار يوقمۇ؟ — دەپ سورىدى. بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، ئىبىن يەمەن كۆزىگە ياش ئالدى، يۈرىگى ھىجران كۆيىگە تەككەش بولۇپ گۈپۈلدەپ ئۇرۇپ پۈتۈن بەدىنى ھاياجانغا تولدى، ھۆكرەپ يىغلاۋېتىشتىن ئۆزىنى ئاران تۇتۇپ، بۇ سىردىن خەۋەردار ئىكەنلىگىنى ئاكىلىرى ئالدىدا ئېيتىشتىن ئەيمەندى-دە، جىم تۇردى. يۈسۈپنىڭ ئاكىلىرى بۇ سىرى-ئەسرارنىڭ ئېچىلىپ قېلىشىدىن، ئۆزلىرىنىڭ شەرمەندە-شەرمىسار بولۇشىدىن ئەندىشە قىلىشىپ شۇنداق دېيىشتىكى:

— ئى ئادالەتلىك شاھ، يۈسۈپنى بۆرە يىگەنلىكىنى بىز ئۆز كۆزىمىز بىلەن كۆرگەندۇرمىز. بۇنىڭدا ھېچ شۈبھە يوقتۇر.

يۈسۈپ بىرەر پەيتى ۋە ئۆز سائىتى كەلگىچە بۇ سىرنى پىنھان تۇتۇپ، ئاشكارا قىلماسلىقنى، ئاكىلىرى ئالدىدا ئۆزىنى تونۇتماي تۇرۇشقا جەزم قىلدى-دە، چاندۇرماي ئۇلارنى ئۆز مېھمانخانىسىغا زىياپەتكە تەك-

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

لىپ قىلدى. ئازادە مېھمانخانىغا شاھانە دەستۇرخان سېلىندى.

— ئەي مېھمانلار، — دېدى يۇسۇپ، — ھەممىڭلار قېرىنداش ئىكەنسىلەر، ھەركىم ئۆز قېرىندىشى بىلەن بىللە ئاكا - ئۇكا بىر جۈپ بولۇپ بىر تاۋاقتا مەرھەمەت قىلسۇن.

ئۇلار «خوپ!» دەپ، ئاكا - ئاكا بىر جۈپ بولۇپ بىردىن تاۋاقتا ئولتۇرۇشتى. ئاخىرىدا ئىبىن يەمەن تاق قالدى. يۇسۇپ بۇنى كۆرۈپ، ئىبىن يەمەننىڭ قېشىغا كېلىپ، ئۇنىڭغا جۈپ بولۇپ، بىر تاۋاقتا ئولتۇردى. ئۇلار ئاشقا قول سوزۇشتى. ئىبىن يەمەن بولسا كۆزلىرى نەملىك خاموش ھالىدا تائامغا قول ئۇزاتماي ئولتۇراتتى. يۇسۇپ ئۇنىڭدىن:

— ئى يىگىت، تائامغا مەرھەمەت قىلىڭ. نېمە ئۈچۈن كۆزىڭىز ياشلىق، دىلىڭىز ۋەيران؟ مىسىردەك ئەلنىڭ شەھەنشاھى بىلەن بىر تاۋاقتا تائام يېيىشكە مۇيەسسەر بولغاندا، ئەجەبا ھالىڭىز پەرىشان بولدىغۇ؟ — دەپ سورىدى.

— ئى كەرەملىك شاھ، — دەپ جاۋاپ بەردى ئىبىن يەمەن، — جانابىڭىز بىلەن ھەمتاۋاق بولغىنىم ئۈچۈن خۇداغا كۆپ شۈكرى، لېكىن، ئىجازەت بولسا، دىلىم ۋەيران، ھالىم پەرىشان بولغانلىقىمنىڭ سىرىنى ئېيتار ئىدىم.

— ھەرقانداق سۆزىڭىز بولسا ئېيتىڭ، نېمە دەردىڭىز بولسا ئىزھار قىلىڭ! — دېدى يۇسۇپ.

— ئى مۇرۇۋۋەتلىك شاھ، خۇدا سىزگە لۇتپ - ئىنايەت ئاتا قىلغاي، — دەپ سۆز باشلىدى ئىبىن يەمەن، — ھالىم پەرىشان بولماقلىقىمنىڭ ئىككى سەۋەبى بار: بىرى — جان - جىگەر ئاكامدىن ئايرىلدىم. يەنە بىرى، سىزنىڭ قول ۋە بارماقلىرىڭىزنى كۆرۈپ «ئەجەبا ئاكام يۇسۇپنىڭ قوللىرىغا ئوخشايدىكەن» دېگەن خىيال دىلىمغا كەلدى ۋە ئاكامنىڭ پىراقى يۈرىكىمنى بىئارام قىلدى. شۇڭا تائام يېيىشكە قولۇم بارمىدى...

يۇسۇپ بۇنىڭغا جاۋابەن شۇنداق دېدى.

— ئى يىگىت، كۆڭلۈڭنى بىئارام قىلمىغىن، نىيىتىڭ خالىس بولسا، ئاكاڭنىڭ دىدارىغا مۇشەررەپ بولارسەن ئىنشائاللا!

زىياپەت ئاخىرلاشتى، يۇسۇپ ئاكىلىرىنى باشقا خانىغا ئورۇنلاشتۇرۇشنى ئەمىر قىلىپ، ئىبىن يەمەننى ئۆز مېھمانخانىسىدا ئېلىپ قالدى - دە، ئۇنىڭ بىلەن خىلۋەت جايدا مۇڭداشماقنى نىيەت قىلدى. شۇ ئەسنادا، خۇدانىڭ قۇدرىتى بىلەن بىر شامال ئېسىپ، يۇسۇپنىڭ يۈزىدىكى پەردىنى قايرىدى، ئىبىن يەمەن يۇسۇپنىڭ چىرايىنى كۆرۈپ قالدى - دە، دەرھال تونۇپ، بىھوش بولۇپ يىقىلدى. يۇسۇپ ئىبىن يەمەننىڭ بېشىنى تىزىغا ئېلىپ، يۈزىگە گۈلاپ چېچىپ ھوشىغا كەلتۈردى، ئىككىسى قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى... بىر ھازا مۇڭدىشىپ ئۇشبۇ بېيىتلەرنى ئېيتىشتى:

ئىبىن يەمەن:

شۈكرى ئاللا قادىر ئىگەم يار ئىكەن،
دىدارىڭنى كۆرەر كۈنلەر بار ئىكەن،
ھىجرانىڭدا ئادا بولدۇم جان ئاكا،
دىدارىڭنى كۆرەر كۈنلەر بار ئىكەن.

يۇسۇپ:

غەم - غۇسسىلار بىردىن نېرى كېتىشتى،
ئىنتىزارلار بىر - بىرىگە يېتىشتى،
ھەسرەت بىلەن زار يىغلىدىم جان ئۇكا،
دىدارىڭنى كۆرەر كۈنلەر بار ئىكەن.

uyghurkitap.com

ئىبنى يەمەن:

كېچە - كۈندۈز پىكرىڭ ئىدى دىلىمدە،
يۇسۇپ نامىڭ زىكرى ئىدى تىلىمدە،
دىدارىڭنى كۆرەر ئىدىم چۈشۈمدە،
ۋىسالىڭغا يېتەر كۈنلەر بار ئىكەن!

يۇسۇپ:

يەر قەھرىدە تۇمەن - تۈرلۈك كان بولۇر،
مۇشەققەتسىز قايدا بىر جانان بولۇر؟
خارلىق تارتقان ئاخىرىدا خان بولۇر،
دەرت - ئەلەممۇ كېتەر كۈنلەر بار ئىكەن!

ئىبنى يەمەن:

ئاتام يىغلاپ كۆز نۇرىدىن ئايرىلدى،
لاچىن ئىدۇق قاناتىمىز قايرىلدى،
ھەسرەتخورلار بىزنى ئايرىپ شات بولدى،
ئىقبالىمىز كۈلەر كۈنلەر بار ئىكەن!

يۇسۇپ:

قارىياغدۇر بەلەند تاغلار باشىغە،
قۇياش كۈلسە باھار كېلەر قاشىغە،
ھەسرەتخورلار زەھەر سالۇر ئۆز ئاشىغە،
دىدارىڭنى كۆرەر كۈنلەر بار ئىكەن.

خالىس:

جاھان ئارا مەندەك مۇڭلۇق بولدىمۇ،
بۇ كۆڭلۈمنىڭ گۈلىستانى سولدىمۇ؟
ئول نىگارىم سەپەردىمۇ - يولدىمۇ؟
ئەمدى خالىس ئۆز يارىغا زار ئىكەن.

ئەلقىسسە، يۇسۇپ قېرىندىشى ئىبنى يەمەن بىلەن دىدار كۆرۈشۈپ دادىسى ياقۇپ، سىڭلىسى نارجان ۋە كەنئان ئېلىنىڭ جىمى ئەھۋالاتىدىن بەتەپسىل ۋاقىپ بولدى. ئاندىن شاھ رەييانغا خەۋەر بېرىپ مىسىرنىڭ ھەممە ئۇلۇما، پازىل كىشىلىرىنى، ساراي ئەھلىلىرىنى جەم قىلىپ، چوڭ سورۇن تۈزدى، ئاكىلىرىنى ئالدىغا چاقىردى - دە، يۈزىدىكى پەردىنى ئاچتى! ئاكىلىرى يۇسۇپنى كۆرۈپ، كۆزلىرى جامەدەك ئېچىلدى، سەراسىمگە چۈشۈپ شەرمەندىلىكتە قالدى ۋە يىغلىشىپ، يۇسۇپنىڭ ئايىغىغا ئۆزلىرىنى تاشلاپ، ئەيىپىنى بىر - بىرىگە دۆڭگەپ، بۇ شەرمىسارلىقتىن ئۆزلىرىنى قۇتقۇزۇشقا ئۇرۇندى... پۈتۈن مەجلىس ئەھلى ئالدىدا ئىبنى ئەمەن يۇسۇپنىڭ سەرگۈزەشتىلىرىنى باشتىن - ئاياق بەتەپسىل بايان قىلدى. بۇ ھېكايەتنى ئاڭلىغان مەجلىس ئەھلى ۋە پۈتۈن مىسىر خەلقى كەنئاندىن كەلگەن يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرىغا لەنەت ۋە نەپرەت ئوقۇشتى. شاھ رەييان غەزەپكە كېلىپ، يۇسۇپنىڭ ئاكىلىرىنى زىندانغا تاشلاشنى ئەمىر قىلدى!

ئەلقىسسە، يۇسۇپ ئۆز نامىدىن دادىسى ياقۇپ ئەلەيھىسسالامغا مەكتۇپ يوللىدى. ھەزرىتى ياقۇپ ئوغلى يۇسۇپنىڭ مەكتۇبىنى ئېلىپ جىمى سىرى ئەسرارىدىن خەۋەر تاپتى، خۇداغا شۈكۈر - سانا ئېيتىپ يۇسۇپ سەرگۈزەشتىنى پۈتۈن كەنئانغا جاكا قىلدى...

كەنئانلىقلار ئاجايىپ ۋەقەلەرگە تەسەننا ئەيلەپ، يۇسۇپ شەنىگە چوڭ شادىيانە توي قىلىپ، ئۇنىڭ ھەققىگە دۇئا قىلدى.

يۇسۇپ سوغا - سالام، ئاشلىق - دان، ھەر خىل ماتا - ئەنجام راسلاپ كەنئانغا كاتتا كارۋان ئەۋەتىپ، كەنئان ئېلىنى قەھەتچىلىكتىن قۇتقازدى...

ياقۇپ ئەلەيھىسسالام مىسىرگە كېلىپ ئوغلى يۇسۇپ بىلەن دىدار كۆرۈشتى.

يۇسۇپ خۇداغا سىغىنىپ، دادىسى ياقۇپنىڭ
كۆزىگە شىپالىق تىلىدى. ئۇنىڭ دۇئاسى
ئىجاۋەت بولۇپ، ياقۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ
كۆزلىرى ئېچىلىپ مىنەۋۋەر بولدى.

ئاتا - بالا شات - خۇرام بولۇپ، مۇڭ-
دىشىپ، بىرنەچچە كېچىنى كۈندۈزگە
ئۇلىدى.

كېيىن ياقۇپ ئەلەيھىسسالام ھەسەتخور-
لۇق قىلغان ئوغۇللىرىنىڭ گۇنايىدىن كې-
چىشنى يۇسۇپتىن ئىلتىجا قىلدى، يۇسۇپ
ئاكىلىرىنىڭ گۇنايىنى ئەپۇ قىلىپ، ئۇلارنى
زىنداندىن ئازات قىلدى. ئاكىلىرى قىلمىش-
لىرىغا پۇشايمان قىلىپ تۆۋە - ئىستىغپار
ئوقۇدى. لېكىن، ئۆز قېرىندىشىغا ۋاپاسىز-
لىق قىلغان، دادا نەسىھىتىگە قۇلاق سالمى-
غان ھەسەتخور ۋە ئىچى قارا شەمئۇن باش-
لىق يۇسۇپنىڭ ئۆگەي ئاكىلىرى خەلقى
ئالەم ئالدىدا مەردۇت بولۇپ، لەنەت ۋە
نەپرەت بىلەن تىلغا ئېلىنىدىغان بولدى!...

ئەلقىسسە، ياقۇپ ئەلەيھىسسالام بىلەن
ئۇنىڭ ئوغلى يۇسۇپ قىرىق يىل جۇدالىق-
تىن كېيىن قايتا دىدار كۆرۈشۈپ تىنچ
ئاسايىشتا ھايات كۆچۈرۈشتى....

يۇسۇپ بىلەن زۇلەيخا ئوتتۇرىسىدىن
پەرزەندلەر تۇغۇلدى. يۇسۇپ ئۆمرىنىڭ
ئاخىرىسىغىچە مىسىر، كەنئان، يەمەن ئەللى-
رىگە شاھلىق پەيغەمبەرلىك قىلىپ، ئالەمدىن
ئۆتتى.

خۇللاس كالام، يۇسۇپ ئەلەيھىسسالام
بىلەن ياقۇپ ئەلەيھىسسالامنىڭ جۇدالىق
پاجىئەلىرى ۋە يۇسۇپ بىلەن زۇلەيخانىڭ
ئىشقى - مۇھەببەت سەرگۈزەشتىلىرى ئىنسانى-
يەت ئالىمدە ئاجايىپ داستان بولۇپ تىل-
لاردىن تىللارغا، ئەۋلاتتىن - ئەۋلاتقا تە-
ۋەررۈك بولدى.

بۇ قىسسە جىمى قىسسەلەرنىڭ ئىپتىدا-
سى، ئاشىق - مەشۇقلارنىڭ جاھاننەماسى،
ۋاپا ۋە قانائەتنىڭ، ھىجران ۋە ۋىسالنىڭ
رەھنەماسى بولدى...

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

داستان پادىشا ئىسكەندەر

ئەلىشىر ناۋائىي

نەشرگە تەييارلىغۇچى: قۇربان بارات

نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن:

«داستان پادىشا ئىسكەندەر» — ئەلىشىر ناۋائىينىڭ مەشھۇر «خەمسە»سى تەركىبىگە كىرگۈزۈلگەن 5 - داستان. داستاندا مۇندىن ئىككى مىڭ يىل مۇقەددەم ئۆتكەن يونان - ماكدونىيىلىك جاھانگىر ئالېكساندىر ماكدونىسكى (ئىسكەندەر زۇلقەرنەيىن) نىڭ ھاياتى پائالىيەتلىرى ۋە تارىخى يۈرۈشلىرى تەسۋىرلىنىدۇ. ناۋائىي بۇ داستاندا قۇدرەتلىك ھەربى كۈچ بىلەن بالقان يېرىم ئارىلى، كىچىك ئاسىيا ۋە ئوتتۇرا ئاسىيانى ئۆز ئىلكىگە ئېلىپ، ھىندىستانغا قەدەر يۈرۈش قىلغان پادىشاھ ئىسكەندەرنىڭ سەلتەنەتى، كۈچ - قۇدرىتى، ئەقىل - پاراسىتى ۋە ئامال - تەدبىرلىرىنى ئەتەيىن ئۇلۇغلاش ئارقىلىق، ۋاستىلىق يوسۇندا ۋە ئۈستۈنلۈك بىلەن، ئۆزى ياشاپ ئۆتكەن دەۋردە ئوتتۇرا ئاسىيادا ياشىغۇچى خەلقلەرنى ۋەيرانچىلىق گىرداۋىغا ئەكىرىپ قويغان فېئودال بۆلگۈنچىلىك ھەركەتلىرىنى، قابىلىيەتسىز ۋە سىياسى يىراقنى كۆرەلىگى كەم بولغان نادان خانلارنىڭ تۈگىمەس دەتالاشلىرىنى تەنقىت قىلىدۇ. شۇ سەۋەپتىن ۋە زامانىسىدىكى ھاكىمىيەت ئىگىلىرىگە ئۈرنەك بولسۇن ئۈچۈن، ناۋائىي بۇ داستاندا پادىشاھ ئىسكەندەرنىڭ ھاياتى ۋە تارىخىدىن پايدىلىنىپ، ئۆز ئارزۇسىدىكى غايىۋى ۋە قۇدرەتلىك ھۆكۈمرانىنىڭ ئوبرازىنى ياراتقان.

«داستان پادىشاھ ئىسكەندەر» ناملىق بۇ مىراسنىڭ بۈگۈنكى ياش ئۇيغۇر كىتاپخانلىرىدا ناۋائىينىڭ «پەرھات - شىرىن»، «لەيلى - مەجنۇن» ناملىق داستانلىرىدەك كەڭ مەلۇم ئەمەسلىكىنى ۋە بۈگۈنكى كۈندە بىزدە جۇش ئۇرۇپ راۋاجلىنىۋاتقان ئىلمىي تەتقىقاتنىڭ جىددى ئېھتىياجىنى نەزەردە تۇتۇپ، مەن داستاننى ھازىرقى ئۇيغۇر ھەرپلىرى بىلەن

ترانسكرىپسىيە قىلىش ۋە ئەرەبى، پارسى سۆزلەرگە لۇغەت مەنىسى بېرىش يولى بىلەن نەشرگە تەييارلىدىم. داستاننىڭ بۇ نەشرىگە ئابدۇمەنناف قارى نامىلىق خەتتات تەرىپىدىن كۆچۈرۈلۈپ ھىجرى 1323 - يىلى (مىلادى 1893 - يىلى) تاشكەنتتە تاش مەتبەدە چاپ قىلىنغان نۇسخا ئاساس قىلىندى. ترانسكرىپسىيە ۋە لۇغەتنى ھۆرمەتلىك ئۇستازىمىز داموللا ئابدۇرىشىت ئىسلامىنىڭ تەكشۈرۈشىدىن ئۆتكۈزدۈم.

بۇ خەمسە تەكمىلىداكىم سەلاتى خەمسە ئاداسىدەك ئول فەجر سەجداتىدىن سىماھۇم فى ۋۇجۇ ھىھىم مىن ئەسەر سۇجۇد زۇمرە سىفە كىرىلدى ۋە زۇھرە رەكە- ئاتىدىن ۋەركەئۇ مەئەرراكىئىن خەيلىگە قوشۇلدى ۋە ئەسىر قىيامىدىن ۋە ئىقامەسىدىن سالات جەمائەتىگە يۈز قويۇلدى ۋە مەغرىب قىرائىتىدىن ئىقرائى بىسەي رەببەكە خەلەقە خەلقىگە باش ئىندۇرۇلدى ۋە ئەمدى ئەشا نىيىتىدىن ئاتىل تەبىئىنى غەفلەت ئۇيقۇسىغە بارغانى قويماين ئاراسىغا تەرغىب قىلىندى

(بۇ خەمسەنىڭ تولۇقلىنىشى بەش ۋاقىت نامازنى ئادا قىلغانغا ئوخشاش بولدى. ئۇ، بامدات نامىزىنىڭ سەجدىسىدە ئولتۇرغانلار قاتارىغا كىرىپ، ئۇلارنىڭ يۈز تۇسى ۋە قىياپىتىنى ئالدى، پېشىن نامىزىنىڭ رەكەئىتىدە روكۇ قىلغۇچىلار گۇرۇھىغا قوشۇلدى، ئەسىر نامىزىدا نامازنى بەرپا قىلغۇچىلار جامائىتىگە يۈزلەندى، شام نامىزىنىڭ قىرائىتىدە «يارالتقان تەڭرىنىڭ نامىنى ئوقۇغىل» دىگۈچىلەرگە باش ئەگدى ۋە ئەمدى مەرھەمەتلىك نىيەت بىلەن، بوش تەبىئەتلىكلەرنىڭ غەپلەت ئۇيقۇسىغا يول بەرمەي، ئۇلارنىڭ ئارىسىغا كىرىپ باردى)

كەل ئى تالئى سەئد بەختى بەلەند،
كى سىزدىن بولۇر ئادىمى ئەرجۇمەند.
ئاڭاكىم توشەر قايىسىڭىز سايەسى،
قوياشدىن بىيىكراق ئولۇر پايەسى.
ئاڭا كىم يېتەر ئىككىڭىزدىن مەدەد،
مەدەدكارى ھەقتۇر ئەزەل تا ئەبەد.
كەردم ئەيلەب ئىكى قولۇم قولداڭىز،
سۆز ئىقلىمى سارى مېنى يولداڭىز.
بۇ ۋادى ئارا خىزرى راھىم بولۇڭ،
قىيان يۈز كىتۈرسام پاناھىم بولۇڭ.
بۇرۇندىن چۇ كۆرگۈزدۈڭىز يارلىق،
بەسى يەتتى سىزدىن مەدەدكارلىق.
كىچىك ئىركانىمدىن بولۇپ قاشىمە،
ئولۇغ مۇددەئا سالدىڭىز باشىمە.
چۇ ئالىمغە كەلگەچ بىينك تاغ ئىدى،
تاشى ئىتتىكۇ يولى بورتاغ ئىدى.
بۇ بورتاغلىق بىرلە يۈز پىچ ئاڭا،
چىقا ئالىاغۇدەك كىشى ھىچ ئاڭا.
چىقار يولىدا تۆرت ئارامگاھ،
بەشىنچىسى مەقسەد بىلا ئىشتىباھ.
ھەر ئارامگاھىدا يۈز نەۋئ رەنج،
ۋەلى تۇتقاچ ئارام زىمنىدا گەنج.
ئاڭا چىقماق ئولماي كىشىنىڭ ئىشى،
مەگەركىم چىقىب بىر، ئىككى، ئۈچ كىشى.
ماڭا چۈنكى سىزدىن مەدەد بار ئىدى،
نى سىزدىنكى تەڭرى مەدەدگار ئىدى.
چىقارغا چۇ قىلدىم ئەزىمەت دۇرۇست،
قەدەم ئۇردۇم ئول ئەقەبە يولىغا چوست.
قىلاي دىب مەقام ئول فەلەكۋەش سەرىر،

www.uyghurkitap.com

ئىنىك تاش ئاياغىمغا ئىردى ھەربىر.
قەدەم ئۇرماغىم بى مەدارا بولۇب،
كىم ئۇل خارە يولۇمدا خارا بولۇب.
قىلىب تەنغە ئاسۇدەلىغنى ھارام،
ھەمۇل تۆرت مەنزىلنى قىلدىم خىرام.
يولۇم ئىچرە مەنزىل چۇ بۇ تۆرت ئىدى،
چىقارىم بىرىك ئۈيلەكىم ئۆرت ئىدى.
سالىب چۈن بىرىك يولغە چىقماقغە خىز،
ماكان تەي قىلىب ئوت كەبى گەرمۇ تىز.
نى مەنزىلغە يىتكۈنچە كۆب رەنج ئۇلۇب،
ۋەلى بەھرە مەنزىلدە بىز گەنج ئۇلۇب.
قۇيۇلدى چۇ تۆرتىنچى مەنزىلغە گام،
دىدىم كىم قىلاي تۆرت - بەش كۈن مەقام.
كى يول رەنجىدىن ناتەنۇمەند ئىدىم،
تىنارغا بەسى ئارزۇمەند ئىدىم.
نىچە كۈنكى دەفئ ئولدى فەرسۇدەلىق،
مىزاجىمغە يۈزلاندى ئاسۇدەلىق.
تەبىئەتكى خۇيى كاسالەت دۇرۇر،
تەرەددۇد ئاڭا سەئب ھالەتدۇرۇر.
خۇسۇسەنكى تاۋسالمىش ئولغاي لىبى،
قاتىغ پويەدىن قالمىش ئولغاي لىبى.
بىش - ئون كۈنچە كىم بولدى ئارامجوي،
نىشاتى، مەيۇ نۇقلىدىن كامجوي.
ھاۋا ئانى ئەيلەبدۇر ئانداق لەۋەند،
تەرەب تەنبەلۇ كامۇ غەفلەتدە بەند.
كى جۇز مەيلى كامۇ مۇراد ئەيلەمەس،
قەدەم يولغە ئۇرماقنى ياد ئەيلەمەس.
دىسەم ئەزم تەرغىبىگە يۈز مەسەل،
ئانىڭ دەفئىگە كۆرگۈزۈر مىڭ ھىيەل.
يول ئەمگەكلارىن ياد قىلغان زامان،
بولۇر خاتىرىم ئەزم ئىتەردىن ئامان.
دەمۇبى مەيۇ نۇقلى مەسرۇر ئىمەس،
ماڭا ئانىڭ ئىسلاھى مەقدۇر ئىمەس.
ئەزىمە: ئاڭا مۇندىن ئەر قالسا كەچ،
نى ئەمگەككى چەكتىم ئىرۇر بارچە ھىچ.
خۇسۇسەنكى زەنجىرلەر بىرلە ھەم،

ئەگەر چەكسەلەر يولغا قويماس قەدەم.
نەسىھەت مىزاجىگە دەركىر يوق،
كۆرۈنۈم يىتماسۇ ئۆزگە تەدبىر يوق.
يارىم يولدا قالماق ئىرۇر مۇشكۇل ئىش،
ماڭا تۈشكەن ئىش ئۆزگەگە تۈشمامىش.
بۇ داستانكى سۆردۇم كىنايەت دۇرۇر،
غەرەز ئاندىن ئۇشبۇ ھىكايەت دۇرۇر.
كى ھەقدىن ئاتا چۈن ماڭا بار ئىدى،
يانا بەختۇ ئىقبال ھەم يار ئىدى.
كى چۈن خەمسە ئەزمىن دۇرۇست ئەيلادىم،
كەمەرگاھىگە پەنجە رۇست ئەيلادىم.
يىتىشماي كۆب ئۇل ئىشدا پەنجىمگە رەنج،
نەسىب ئۆلدى بىش گەنجىدىن تۆرت گەنج.
نى ۋەسف ئەيلەيىن چۈنكى ھەركىم يىتەر،
تەئەممۇل ئەگەر قىلسا مەئلۇم ئىتەر.
كى گەنج ئۈيلە يوقدۇر فەرەندۇنغە ھەم،
فەرىدۇن دىنىيى بەلكى قارۇنغا ھەم.
ۋە لىكىن بىشىنچىدە تەبئى نەژەند،
نىچە كۈن بولۇب لەھۋىغە پايبەند.
قەدەھ دۇردىغا قول ئۇزاتىب دۇرۇر،
ئاياغى بۇ لاي ئىچرە باتىبدۇرۇر.
ئانى تارتماغلىقنى بۇ لايدىن،
ھەمۇل بادەئى خاتىر ئالايدىن.
نىچە ئۆز قاشىمدا قىلۇرمەن خىيال،
خىرەد ئۇل خىيالىمنى ئەيتۇر مەھال.
ئۇيكىم ۋەھەلدىن چىكەر يۈز كىشى،
ئانى چىكمەك ئىرمەسدۇر مور ئىشى.
بۇ ئىشدىن كى تەبئىم ھەراسان دۇرۇر،
ئەگەر تەڭرى لۇتف ئەتسە ئاساندۇرۇر.
قاچان چەكسە ئانى ئىنايەت قولى،
ئىلاندا ئاچسا ھىدايەت يولى،
تەلەب يولدا تەلپىنا، تىرمانا،
نى دىشۋار مەنزىلغە يىتمەك يانا؟
كى ھەقدىن ئىدى ئۇل سائادەت ماڭا،
بۇ دىشۋار ئىشدا جالادەت ماڭا.
بۇ دەم ھەمكى مۇشكۇلراق ئولمىش ئىشىم،

ئىرۇر تەڭرى ئالىدا ئوق نالىشىم.
ئەگەر لوتفىنى ئەيلەسە ياۋەرىم،
تىلىمنى يازۇغلارغا ئۆزر - ئاۋەرىم.
چىكىپ بارچە ئالۇدەلىقدىن ئاياق،
تۇتۇب بارچە بىھۇدەلىقدىن قىراق،
نادامەت كۆزىن ئەشكىناك ئەيلەبان،
ھەم ئول سۇ بىلە غۇسلى پاك ئەيلەبان.
سالىب كۆڭلۈمە سۆز دىمەك نىيەتىن،
كىيىب ئەگنىمە داغى سۆز كىسۋەتىن.
سۇخەنۋەرلىق ئەسبابىنى ساز ئىتىب،
دۇرى نەزم ساچماغلىق ئاغاز ئىتىب.
تۈزەي نەزم مۈلكىدە شاھانە بەزم،
ھەمول بەزم سارى قىلاي يانا ئەزم.
بىلىك تەختى ئۆزرە چىقىب ئولتۇراي،
خىيال ئەلچىسىن ھەر تەرەف چاپتۇراي.
نە مۇدارى رەسمى رىياسەت قىلىب،
ئىبا ئەيلەگەنگە سىياسەت قىلىب،
مەئانى سىپاھىنى جان مۈلكىدىن،
نى جان مۈلكىدىن لاماكان مۈلكىدىن.
ياساق بىرلە يىتكۈرتەيىن فەۋج - فەۋج،
كى تۇتسۇن چىرىك نى ھەزىزۇ، نى ئەۋج.
يىغىلغاچ سىپاھ تەركى بەزم ئەيلەبان،
جاھانگىرلىق سارى ئەزم ئەيلەبان،
سالىب تەنخە سۆز جەۋشەنى پەيكەرىن،

قويۇب باشقە نەزم ئەفسەر گەۋھەرىن.
مىنەي كۈشىشۇ سەئى رەخشىغە تىز،
سىپاھ زىنىنتىغە سالاي رۇستىخىز.
ياسالىنى تۈزەي ئانداغ ئاراستە،
كى بىر تۈز چەمەن سەرۋى نەۋخاستە،
مەمالىككە تەبئ ئەيلەمىش ئىردى فەتھ،
ئول ئىقلىمكىم ئولىامىش ئىردى فەتھ.
نى ئىقلىمكىم بەلكى جان كىشۋەرى،
كى تابمىش ئىدى فەتھ ئىسكەندەرى.
سىكەندەردىك ئەيلەب سىپاھدارلىق،
سىپاھىنى خەلەلدىن نىگاھدارلىق.
نىچۈككىم سىكەندەر كىزىب خۇشكۇ تەر،
مۇسەخخەر قىلىب نەزم ئىلە بەھرۇبەر.
كەيفىنى چىكىب خامەئى خۇش خىرام،
سىكەندەر ئىشىگە قىلاي ئىھتىمام.
ئىلاھى ناۋايىغە تەۋفىق بەر،
قارا شامىغا شەمئى تەھقىق بەر.
كىم ئول شامۇ دەيجۇر ئافاتىدىن،
نى ئافاتىدىن بەلكى زۇلماتىدىن.
چىقارسۇن خىزىر يەڭلىغ ئابىھايات،
يىتۇرسۇن سىكەندەر جانابىغە بات.
نىچە زائىل ئولسە ھاياتى ئانىڭ،
تىرىلسۇن بۇ دەم بارى ئاتى ئانىڭ.

سۆز تەئرىفىدەكىم بىرىنچە سۆز: ئافرىنىش دەرياسىدىن بۇرۇنغى چىققان گەۋھەرى سىپ-رابدۇر ۋە خىلقەت سىپەھرىدىن ئەۋۋەلغى تۇلۇئ ئەتكەن ئەختەرى پۇرتاب ۋە بۇ مۇناسىبەت بىلە ھەزرەتى شەيخ نىزامى قۇدىسە سىررۇھۇ مەدداھلىغى كىم بۇ ئەختەرنىڭ سىپەھر گەردانى ئول ئەردى ۋە بۇ تەقرىب بىلە ئەمىر خۇسرەۋى نەۋۋەرەمە قەدەھۇ ئەۋسافىكىم بۇ گەۋ-ھەرنىڭ دەريايى بىپايانى ئول ئەردى

(سۆز تەرىپىدە بىرىنچىچە سۆز: بۇ، ھاياتلىق دەرياسىدىن بۇرۇن تىپىلغان مول گۆ-ھەرلەر ۋە يارىتىلىش ئاسمىنىدا ئاۋال پارلاپ چىققان شولىلەرى تاۋلىنىپ تۇرغان يۇلتۇز-لاردۇر. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن ھەزرەت شەيخ نىزامىنى تىلغا ئالىمىز، ئۇ، بۇ يۇلتۇزلارنىڭ ئايلىنىپ تۇرغۇچى يۈكسەك ئاسمىنى ئىدى، بۇ مەقسەت بىلەن ئەمىر خۇسرەۋنى سۆيەتلەي-مىزكى، ئۇ، بۇ گۆھەرلەرنىڭ بىپايان دەرياسى ئىدى)

ئىچەر خەيل سۆز بادەئى سافىنى،
دىمەك فەرز كەلدى سۆز ئەۋسافىنى.
بۇدۇر ۋەسفى ئىچرە كامالىن دىمەك،
كى بولماس كامالىنى ۋەسق ئەيلەمەك.
بۇ تەئرىف ئاڭا بەس مۇۋەججەھ دۇرۇر،
كى تەئرىف ئىتەردىن مۇنەززەھ دۇرۇر.
بىيىكراق مەقام ئىچرە ئەفلاكدىن،
نى ئەفلاككىم ۋەھمۇ ئىدراكدىن.
ئۇل ئەۋج ئۈزرەكىم ساچىلىب سۆز دۇرى،
سۇرەييا كىلىب ئاندا تەھت ئەسەرى.
ۋۇجۇد ئىچرە ئالەمغە سەبقەتنامای،
شەرەف بىرلە ئادەمغە رىفئەت فەزاي.
گەر ئۇل بولماسا كىمسەكە يوق شەرەف،
ئانىڭدىك كى گەۋھەرسىز ئولغاي سەدەف.
سەدەف تا گۆھەر ئاندا پىنھان ئىرۇر،
ئانىڭ خازىنى بەھرى ئۇممان ئىرۇر.
گۆھەردىن چۇ خالى بولۇر ئۇل سەدەف،
ئىرۇر ئۇل ھامان بىر قۇرۇغان كەشەف.
بەشەر زاتىدا جەۋھەرى جان ھەم ئۇل،
ئۆلۈك جىسمىدا ئابىھەيۋان ھەم ئۇل.
بۇ كىم جەۋھەرى جان دىدىم ئاتىنى،
قىلاي جان بىلە بۇ سۆز ئىسباتىنى.
چۇ جىسىم ئىچرە جان يوقتۇر، ئۇل يوقدۇرۇر،
يانا جانغا ئانىسىز بۇ ھال ئوقدۇرۇر.
بەشەر خەيلغە تىل تۇتۇلغان زامان،
تىرىلمەك ھامان كىلدى ئۆلمەك ھامان.
بۇ ھەم كىم دىدىم ئابىھەيۋان ئانى،
قۇلاق سالكى شەرھ ئەيلەي ئاسان ئانى.
ئۆلۈك تىرگۈزۈر بولسە ھەيۋان سۇيى،
قىلۇر ھەم بۇ ئىشنى دەمى ئىسەۋى.
قايۇكىمسەكىم سۆز بىرۇر جان ئاڭا،
قىلۇر جان فىدا ئابىھەيۋان ئاڭا.
ئۆلۈككە گەر ئاندىن دۇرۇر جان پاك،
ۋە لىكىن تىرىكنى ھەم ئەيلەر ھالاك.
گاھى مەسجىد ئىچرە ئەلالا سالىب،
خارابات ئارا گاھي غەۋغا بىالىب،

ھەمۇل چەرخ باغرىغا دۇردانەدۇر،
ھەمۇل بەھرۇ گەۋھەرغە ئەفسانەدۇر.
بەشەر تەبئىنىڭ ئىشۋەگەر دىلبەرى،
نەزەردىن نىھان ئۇل سۇپەت كىم پەرى.
دىل ئارالىغ ئاندا جاھان دەر جاھان،
لاتافەت ئانى كۆزدىن ئەيلەب نىھان.
ۋەلى گەر تىلەب خەلق ئافەتلەرىن،
كىيىب ھەرف ئىلە سەۋت كىسۋەتلەرىن.
ھۇلەلكىم جامالىن مۇشەككەل قىلىب،
مەئانى دۇرىدىن مۇكەللەل قىلىب.
يۈزىگە بىرىب زىب سەنئەت بىلە،
سالىب زۇلفىگە تاب دىققەت بىلە.
بىرىب نۆكتەدانلىغ فاساھەت ئاڭا،
ياساب نۆكتەزانلىغ بالاغەت ئاڭا.
يۈزىن لوتفىدىن ئەيلەب ئاراستە،
بولۇب ئۆيلەكىم ماھى نەۋكاستە.
ئاغىز رەۋزەنىدىن خىرام ئەيلەسە،
قۇلاق ھوجراسىدا مەقام ئەيلەسە.
نى ئوتلاركى سالغاي جاھان ئىچرە ئۇل؛
جاھان ئىچرە يوق ئىنسۇ جان ئىچرە ئۇل.
بۇ ھال ئولسا مىنبەر ئۈزە ئاشكار،
ۋەرەئ ئەھلىنى كۆڭلىن ئەيلەب فىگار.
بىرى نالەئى دەردناك ئەيلەبان،
بىرى دەلقى پەشمىنە چاك ئەيلەبان.
بۇ يەڭلىغكى شەرھ ئەيلەدىم ماجارا،
ئەگەر زاھىر ئولسا خارابات ئارا.
بىر ئوت دۇردكەشلەرغە سالغايكى دەھر،
تاپا ئالماغاي شۇئلەدىن ئۆزگە بەھر.
قاقىب كۆكسغە يۇمرۇغ ئورنىغە تاش،
ئۇرۇب يەر ئۈزە بۆرى ئورنىغە باش.
دەمىكىم ئاڭا زاھىر ئولماي ۋۇجۇد،
كۇم ئىردى ئەدەم ئىچرە يۇدۇ نەبۇد.
نى بۇ يەتتى قەندىلي ۋالا ئىدى،
تونى توققۇز سىپەھر مۇئەللا ئىدى.
ئەدەم ئەردى ھەرنىكى مەۋجۇت ئىرۇر،
جۇز ئۇل زاتكىم فائىزى جۇد ئىرۇر.

هەم ئۇل ۋەھدەتى ھەرف نسيانىدىن،
نى بوستان، ھەقىقەت گۇلستانىدىن.
بۇرۇنراق نەسىمكى ئۇردى نەفەس،
ئىشتكل نەفەسكىم سۆز ئەردىۋ بەس.
ئاچىلدى چۇ ئۇل يەل دەم ئۇردى نىھۇفت،
ئەدەم ئىچرە يۈز غۇنچە ئى ناشۇگۇفت.
قايۇ غۇنچەكىم گۇلشەنى كائىنات،
بۇ جانبەخش يەل برله تاپتى ھايات.
ھەمە ئافرىنشدا تۇتماي ئۇرۇن،
كى تەبرەنمش ئۇلغاي بۇ يەلدىن بۇرۇن.
قايۇ ۋەردكىم كەلدى ئەنبەر شەمم،
ئانى بىلكى ئاچمشدۇرۇر بۇ نەسىم.
مەگەر بولدى روھۇلقۇدۇس ھەمراھى،
ۋە يا كىلدى ئەنفاسى رۇھۇللاھى.
ئانىڭ برله كانى مەئانى كۇتۇب،
يوق ئەرز كتب، ئاسمانى كتب.
نىچە قىدمەتى ئارتۇق ئەندازەدىن،
ۋەلى دەمبەدەم تازەراق تازەدىن.
جاھان گۇلشەنى ئىچرە بۇ تازە گۇل،
قۇياش ۋەردىدەك ئالى ئەندەزە گۇل.
كى ئاندىن دۇرۇر دەھر باغىگە ئەتر،
بارى ئافرىنش دىماغىگە ئەتر.
ۋەلى ۋاقىئ ئۇلمش تافاۋۇت بەسى،
بىرى گۇلبۇن ئۇلمش يانا بىر خەسى.
بۇ گەۋھەردىن ئۇلدى تولا غەربۇ شەرق،
ۋەلى تابتى قسمەتدە بىسيار فەرق.
براۋگە يېتشگەندە قسمەت پەشىز،
يانا برگە قسمەت كېلىب گەنج خىز.
بۇ گەنج ئالغان ئۇل نادىرى فەرد ئىرۇر،
كى گەنجى ئانىڭ پەرۋەرد ئىرۇر.
ھەمۇل گەنج رىزۇ ھەمۇل گەنج پاش،
بولۇپ دەھر ئارا بەزلىدىن گەنج فاش.
نىچەكىم ئاچىب گەنج تۆكمەككە قول،
ۋەلى مەخزەنى راز گەنجۇرى ئۇل.
ئانىڭ گەنجىدىن ھەر دەرەم ئەختەرى،
ياشىل كۆب ئاڭا گۇمبەزى ئەخزەرى.
كۆب ئاستىداغى خىشپ قۇرسى قەمەر،
ۋەلى باشىدا تەشتى زەررىنى خۇەر
قەزا قسمىدىن يېتمەيىن رەنج ئاڭا،
بۇ يەكلىغ نى بىر گەنج بەش گەنج ئاڭا.
تۇتۇب گەنجى بۇ چەرخى نوھ تاقىنى،
نىچۆككىم قۇياش نۇرى ئافاقىنى.
بۇ يەكلىغكى گەنجى مەئانى تۆكۆب،
جاھان ئەھلىگە جاۋىدانى تۆكۆب.
بۇ بىش گەنجىدىن كىم جاھاندۇر تولا،
كى كۆك جەۋفىدە داغى يوقتۇر خەلا.
يوق ئۇلكىم جاھانىنى تولا ئەيلەمش،
كى گەردۇننى ھەم ئىمتلا ئەيلەمش.
كېلىب تەبئى گەردۇنى ئالى ئاساس،
مەئانى دۇرى ئاندا ئەنجۇم قىياس.
بۇ گەردۇن ئارا تەبئى خۇرشىد ئۇلۇب،
ئانىڭ نۇرى ئالەمدە جاۋىد ئۇلۇب.
شەھابى قەلەم چۇنكى ئەيلەب تاراش،
تاپىب سەھفەئى مھر ئاندىن خاراش.
ئاتاردىكى مەۋلايى دەرگەھ نشىن،
قاچان خامە يونسا بولۇب رىزەچىن.
فەلەك ئۇد سۆزىدە ئەخكەر قىلىب،
مالائىك ئانى ئۇدى مىجمەر قىلىب.
نى قەغەزغەكىم كىلكى گەۋھەرەپشان،
قىلىب مھر زەركەش ئاڭا زەرەفشان.
ئىتىب ئانى ئالتىنچى كۆك زىۋەرى،
ئۇيۇپ باشىغە سانچىبان مۇشتەرى.
فەلەك ئەھلى ئۇل نامە كۆرگەن زامان،
باشى ئۆزدە مسۋالى ئەيلەب گۇمان.
قۇياش چۇنكى نۇر ئەيلەبان ئەيندىن،
ئانى يارۇتۇب گەردى نەئلەيندىن.
بولۇب سۆز مەيىغە چۇ ھۇشى گەراۋ،
ئاڭا جۇرئەكەش يوق مەگەركىم براۋ.
براۋ يوقكى ھىندۇيى لەئب ئاۋەرى،
نى ھىندۇكى جادۇيى دانشۋەرى.
نى جادۇكى دانايى ھكمەت مەئاب،
سۆزى نەزم دىۋانىدىن ئىنتخاب.

www.uyghurkitap.com

چۇچۇك نۆكتەدىن ياپىشىپ نامەسى،
مەگەر نەيشەكەردىن بولۇپ خامەسى.
ئاڭا خامە نوكى قەرەنفۇل كىبى،
ۋەيا سەرۋى ناز ئۆزرە سۇنبۇل كىبى.
گاھ ئۇل سۇنبۇلى تەر قەرەنفۇل ساچىپ،
قەرەنفۇل داغى گاھ سۇنبۇل ساچىپ.
سۆز ئىچرە ئاڭا تىز بازارلىق،
بۇ بازار ئارا تۆرفە ئەتتارلىق.
ۋەلى ئۇل دۇكانى كى مەۋجۇد ئاڭا،
سۇتۇنۇ ئىشىك سەندەلۇ ئۇد ئاڭا.
بۇ ئەتتارلىقدا مەقاسىد بىلىب،
ئانى دالى دانىش بۇتارىد بىلىب.
قاچان خامە داستان سارا ئەيلەبان،
ساۋادى جاھانىنى قارا ئەيلەبان.
چۇ ھىندۇستاندىن سۇرۇب داستان،
قىلىب دەھر باغىنى ھىندۇستان.
سۆزى شاھىدى مەجلىس ئاراي ھىند،
بۇ مەجلىس ئىچىدە ئۆزى راھى ھىند،
دىبەي راي ئاڭا بەلكى يۈز كىدۇراي،
سازادۇر ئاڭا خاكروبى ساراي.
بۇ يەرگە چىكىب بايە خسراۋلىغى،
بىلىك ئەۋجىدە مىھر پەرتەۋلىغى.
كى دانىش ساۋادىدا ھەركىمكى شاھ،
ئانىڭ خىزمەتىدە بولۇب خاكىراھ.
نىزامىيچە گەر نەزمى چالاك يوق،
چۇ ئۇل مۇنچە چالاك يوق، باك يوق.
سۆز ئەۋجىدە گەر ئۇل ماھى خاۋەرى،
بۇ گەر يوق ماھى خاۋەرى، مۇشتەرى.
ئانىڭ لەئلىدە گەر دۇرەخشەندەلىق،
مۇنىڭ داغى دۇررىدە رەخشەندەلىق.
گەر ئۇل رەھرەۋ ئولسا بۇ پەيراۋ كىلىب،
گەر ئۇل شاھ بۇ داغى خسراۋ كىلىب.
كى، جەننەت ئالار مەسكەنى تا ئەبەد،
ناۋايىغا مەئنىلاردىن مەدەد.
يانا ھەم قىلىب نەقد جولۇغ ئادا،
بۇ سوداغا ئۇردى قەدەم ھەر گادا.
ۋەلى ھەربىرىگە بىر ئافەت يېتىب،
كىم ئۇل كام تەھسىلى مەنئىن ئىتىب.
ئانىڭ كىم بولۇب نەزم پىرايەسى،
بۇ سودانى قىلماقتە سەرمايەسى.
تاپىب جۇزۋى سوداسى بىرلە سۇرۇر،
سالىب كۆڭلىگە ئۇل سۇرۇرى غۇرۇر.
تاجاۋۇز قىلىب ئەجزۇ ئىنسافدىن،
قابارتىب ئۆزىن دەئۋىي لافدىن.
چۇ تەركى ئەدەب ئۇل ئىتىب ئىقتىزا،
سۆز ئەيتۇرغە تەۋفىق بەرمەي قازا.
ئەگەر نەقد ئىلە بولسا ھەم يارلىق،
ئاڭا خەلق قىلماي خىرىدارلىق.
نى كاغەزدەكىم نۆكتە ئەيلەب رەقەم،
رەقەم قىلماي ئانى يانا كىمسە ھەم.
كىشى نەقىل قىلماقتە چەكمەي نەسەق،
بولۇب ئۇل ۋەرەق رەمل چەككەن ۋەرەق.
بۇ خەيل ئىچرە بىر نامۇرادى ئىدى،
كى تەھرىر قىلغان ساۋادى ئىدى.
كى گەرچە يۈزى زىبدىن ئىردى غەرد،
نىياز ئاھىدىن لىك تابتى نەۋەرد.
بۇ مەئنىدىن ئارى زۇلىەت، ئارى نۇردۇر،
سۆزى گاھ تىللاردا مەزكۇردۇر.
چۇ ئۇل چاشنىغا مۇشەررەف بولۇپ،
ئۆزى چىركالىكلاردىن ئەشرەفى بولۇب.
بۇلار چۇ ئەدەم سارى كۆچمىش ئىدى،
دىگىل مەسنەۋى ئاتى ئۆچمىش ئىدى.
ھەمۇل باغ ئارا گۈل يوقۇ بويى ھەم،
قۇرۇمىش ئىدى ئۇل ئەرىغ سۇيى ھەم.
بىھەمدىللاھ ئۇل گۈل تاپىب رەڭگى بۇ،
بىر ئاقىغان ئەرىقغە يانا ئاقتى سۇ.

سۆز دۇرلارى نەزمىدە نىزامى نىزام ۋە تەكەللۇم گەۋھەرلەرى ئىنتىزامىدا خۇسرەۋى كەلام، نىزامى بىلە خۇسرەۋى قائىم مەقامى يەئنى ھەزرەت مەخدۇم مەۋلانا نورىدىن

ئابدۇراخمان جامى قۇدسي جانىبىدا ئەرز نىياز ۋە ئىزهارى راز قىلماقدۇر.

(سۆز ياقۇتلىرى ئىزمىسىدا قائىدىلىك ۋە سۆز گۆھەرلىرى ئىنتىزامىدا پادىشا بولغان نىزامى بىلەن پادىشا ئۇرۇنباسارى — يەنى روھى مۇقەددەس ھەزرەت مەخدۇم مەۋلانا نۇردىن ئابدۇراخمان جامى ئالدىدا مۇھتاجلىغىمنى ئەرز قىلىپ ئۇلارغا سىرىمنى ئىزهار قىلىمەن)

بىراۋ ئالدى سۆز كىشۋەردىن يەك قەلەم،
كى قىلدى قەلەمنى سۇتۇنى ئەلەم.
قولىغە ئالىب نەيزە ئورنىغە كىلىك،
سۆز ئىقلىمىنى سەربەسەر قىلدى مۈلك.
بىلىك ئەۋجىنىڭ مىھرى تابانى ئۇل،
قايۇ مىھر، سۆز جىسمىنىڭ جانى ئۇل.
چۇ سۇرئەت ئارا ئوت ساچىب خامەسى،
يانا گەرم ئولۇب نۆكتە ھەنگامەسى.
ھەمۇل ئوتقەكىم نەزم شەمئىن تۇتۇب،
مەئانى شەبىستانىنى يارۇتۇب.
چۇ تەبئىدىن ئاقىب مەئانى سۇيى،
كىلىب چەشمەئى زىندەگانى سۇيى.
ھەمۇل چەشمەدىن چۇن سۇ بەرمەك تۈزۈب،
سۇخەنۋەرلىك ئۆلگەن تەنىن تىرگۈزۈب.
چۇ ئىستەب تەرەۋ تەبئى ئازادەسى،
قويۇب نەزم جامىغا سۆز بادەسى.
ئانىڭ جۇرئەسى ئىيلىنى مەست ئەيلەبان،
دىمەي مەستكىم مەيپەرەست ئەيلەبان.
نى جامىكى چۇن جۇرئەسىدىن نەمى،
تەرەششۇھ قىلىب مەست ئولۇب ئالەمى.
بۇ يەڭلىغكى جامى مەئانى تۇتۇب،
فەلەك خەيلىگە دوستىگانى تۇتۇب.
بولۇب چۇن ئانىڭ جامىدىن جۇرئەچەش،
بولۇب چەرخ سوفىلارى جۇرئەكەش.
كى مەشئۇف ئولۇب جامى مەستانەگە،
گەرەۋ ئەيلەبان خىرقە مەيخانەگە.
يەڭى ئاينى جامى ھىلالى قىلىب،
نىچەكىم تولا بولسا خالى قىلىب.
جاناھىن ئىتىب سۇكرىندىن خاكرۇب،
گاھى دەست ئەفشان، گاھى پايكوب.
بۇ نەۋئ ئۆلسەلەر ئەرشى ئەئزەم ئىلى
نى بولغاي خىيال ئۇيلە، ئالەم ئىلى؟
چۇ ئۇل جامدىن ئابىھەيۋان تاپىب،
ئۇنى جان بىرىب كى بىرى جان تاپىب.
دىمەي جام ئىلە مەيكى نەزمى راۋان،
يەرۇ كۆك ئىلىن ئەيلەدى ناتىۋان.
قايۇ نەزم، بەلكىم جاھان ئافەتى،
جاھان ئافەتى يوقكى جان ئافەتى.
ئىشتىمەگلىكى زەۋقناك ئەيلەبان،
ۋەلى دەركى مەئنى ھالاك ئەيلەبان.
غەزەل دەردۇ سۆزىنى ۋاھ-ۋاھ نە دەي،
دىسە مەشرەبى ئاللاھ-ئاللاھ نە دەي!
ئەگەر نەزمدىن بارچە ئوسلۇب ئاڭا،
بارى بىر-بىردىن ئىرۇر خوب ئاڭا.
ۋەلى مەسنەۋى ئۆزگە ئالەمدۇرۇر،
كى تەبئىغە ھالا مۇسەللەمدۇرۇر.
بولۇب جىلۋەگەر تەبئى كۆزگۈسىدا،
كى سەبئت ئەيلەدى خەمسە ئوترۇسىدا.
ئىرۇر ئاندىن ئارتۇقكى ئۆكسۈك ئەمەس،
ئەل ئاندىن دەر ئارتۇقكى ئۆكسۈك ئەمەس.
ئانىڭ بەيتىغە گەر فۇزۇندۇر ئەدەد،
ۋەلى يوقتۇرۇر مۇندا مەئنىغە ھەد.
نىچە ئاندا دۇرجى دەقايىقدۇرۇر،
ۋەلى مۇندا دۇررى ھەقايىقدۇرۇر.
بولۇر ئانى بەھرۇ مۇنى كان دىمەك،
ئانى كۆڭۈل، ئەمما مۇنى جان دىمەك.
بۇرۇن جىلۋە ئەيلەب ئايان تۆھفەسى،
بىرىب ئالەم ئەھلىگە جان تۆھفەسى.
چىكىب خامە لەيلى-مەجنۇن سارى،
يۈز ئافەت سالىب تاغۇ ھامۇن سارى.
بۇ دەمكىم قىلىب خامەسىن دۇرفىشان،
سىكەندەر ھەدىسىدىن ئەيتۇر نىشان.

www.uyghurkitap.com

شەك ئىرمەسكى فەتنە ئەيلابان خۇشكۇتەر،
سكەندەر كىبى ئالغۇسى بەھرۇ بەر.
بۇ كۈن كامىل ئۇل نەۋئ مەفھۇم ئەمەس،
بۇرۇن بار ئىكەن داغى مەئلۇم ئەمەس.
براۋ كۆڭۈل ئالنداكىم سافدۇر،
ئەگەر زەركەش، ئەر بودىيا بافدۇر.
ئەگەر بولسا ئۆز فەننىدە بى بەدەل،
غەنيمەتتۇر ئول بارچەغە فىل مەسەل.
براۋكىم نەفەس ئاگا قۇدسى سفات،
نەفەس برله ئۆلگەنگە بەرگەي ھايات.
قايۇ كىمسەكىم ئەھلى ئىدراكدۇر،
ئاڭا جان فىدا قىلسا نى باكدۇر.
ئەگەر نوكتەئى جان فىداسى ئانىڭ،
بۇ نەۋئ ئولسا يۈز جان فىداسى ئانىڭ.
ئەلا تاكى جان بولغاي ئىنسان بىله،
تىرىك بولغاي ئىنسان داغى جان بىله.
ھەدىسنى ئەل جانىغە ۋايە قىل،
ھەمۇل ۋايەدىن جانغە سەرمايە قىل.
بۇ سەرمايەدىن بىزگە كامى يىتۇر،
لەبالەب مەيى ۋەسلى جامى يىتۇر.
كى جامىغە ئۆزنى قىلىب جۇرئەكەش،
سۆز ئەيلەي ئادا مەستۇ دىۋانەۋەش.

ئىنايەت قوياشى ۋەسفىدەكىم فەيز مەتلەئىدىن تۇلۇئ ئەتسە تەربىيەتى خارەنى ياقۇت ئەھمەر ۋە لەئل ئاتەشىن قىلۇر ۋە ھىدايەت ساھىبى تەئرىفىدەكىم جۇد ھاۋاسىدىن ئىرتىفائ تۇتسا تەقۋىيەتىدىن تۇفراقىدىن لالەئى سيراب ۋە گۇلى ئاتەشىن ئاچىلۇر ۋە ئۆزىنىڭ كۆڭلى خارەسى ئۇل قوياش تابقايمەن دىمەك ۋە جىسمى تۇفراغى ئۇل بولۇت نەمىن كۆرماكىن ئەتمەكدۇر

(مەرھەمەت قۇياشى تەربىدە: ئۇ راھەت بېغىشلىغۇچى ئورنىدىن چىقىپ كەلسە، ئۇنىڭ تەربىيەتى قاتتىق تاشنى قىزىل ياقۇتقا ۋە ئوتلۇق لەئلگە ئايلاندۇرىدۇ؛ توغرا يول ئىگىسى تەربىدە: ئۇ جۇت ھاۋاسىدىن ئۆزىنى يۈكسەك تۇتسا، ئۇنىڭ قۇۋۋەت بېرىشى بىلەن تۇپراقتا مول لالىلەر ۋە ئوتلۇق گۈللەر ئېچىلىدۇ؛ كۆڭۈلنىڭ تېشى ئۇ قۇياشنى تاپسام دەيدۇ، جىسىم تۇپرىغى ئۇ بۇلۇتتىن نەملىك ئېلىشنى ئىستەيدۇ)

براۋكىم ئىرۇر ياۋەر ئىقبال ئاڭا،
نى ئىش قىلسا فەرخۇندەدۇر فال ئاڭا.
قايۇ ئىشگەكىم رايى ئازىم بولۇر،
زەفەر يارۇ دۆلەت مۇلازىم بولۇر.
ئەگەر قىلسا خار مۇھرە دەريۇزە ئۇل،
بولۇر، كىرسە ئىلكىگە فىرۇزە ئۇل.
تىكەن سارى كىم قول ئۇزاتۇر تىھۇفت،
قولىگە كىرەر غۇنچەئى ناشىگوفت.
ئەگەر ئايغا تۇشسە كۆزى كۈن بولۇر،
قەدەم قويسا تۇفراقغە ئالتۇن بولۇر.
قارا ئەفئاغە يەتسە ئانىڭ قولى،
بولۇر كام گۈلچىھرەنىڭ سۇنبۇلى.
بۇلۇت باشغا يەتسە يامغۇر ساچار،
غەلەتدۇركى يامغۇر ساچار، دۇر ساچار.
ۋەلى ئىش كىبرەك بۇيلە فەرزانەغە،
بۇ يەڭلىغ ئەتايادا شۇكرانەغە.
كى فارىغ بولۇپ خەلق بىدادىدىن،
فەراغ ئىستىمەي دادگەر يادىدىن.
جافاسى ئانىڭ دوستغە يەتمەگەي،
قايۇ دوست، دۇشمەنغە جۇر ئەتمەگەي.
دىمەي جەۋركىم قىلسا ئەئداسى جەۋر،
ئاڭا بولماغاي تارتماق كىينمە تەۋر.
جافا ئوتروسىدا ۋافا ئەيلەگەي،
ۋەگەر بۇ خىل كۆرسە ئەتا ئەيلەگەي.
نىچە تابسە دۇنيا ماتائىگە كام،
ئانىڭ ھىمىزىگە قىلماغاي ئىھتمام.

دىنى ھەق نىكىر يىتكۈرۈر نەيلەگەي،
بارىن ھەق رىزاسىدا سەرف ئەيلەگەي.
ئۆزىگە ئارا يەردە كۆزمەي ۋۇجۇد،
بۇ شۇكرانەغە ھەققە ئەتكەي سۇجۇد.
ئەتايانى ئاگلاب مۇسەببىب ئىشى،
ئۆزىن بىلىەگەي ئورتا يەردە كىشى.
كى يوترۇدا يەتكەي ئانىگدىك فۇتۇھ،
كى شەرھىگە بەردىم يۇقارراق ۋۇزۇھ.
بولۇت ئەلگە دۇردىن ئەتاكىش ئىمەس،
ھەق ئىھسانىدۇر ئۇل سەبەب بىش ئىمەس.
تۆگەنگەچ ساچار فەيز ئەمتار ئاگا،
ھاۋادا يانا بارمۇ ئاسار ئاگا؟
شەگۇفە چاغى يەل كى ساچقاي دەرەم،
بولورمۇ دىمەك يەلنى ساھىب كەرەم؟
قازادىن ئاگا ھەرنى مەرقۇم ئىرۇر،
چۇ توتتى ۋۇجۇد ئۆزگە مەئدۇم ئىرۇر.
ماگا تەڭرىدىن بولدى روزى بۇ كام،
كى ھەر ئىشگەكىم ئەيلەدىم ئىھتىمام.
ھوسۇلىغا ئانىڭ ئۇزاتقۇنچە قول،
سۇھۇلەت بىلە قوبتى ئالىدىن ئۇل.
مۇراكىم ئەگەر خارە بۇنياد ئىدى،
بولۇب گەرد ئالىدا بەرباد ئىدى.
يولۇمدا نىكىم ئەژدىھالىق قىلىب،
قولۇمدا مەدەدغە ئەتالىق قىلىب.
بۇزۇغ سايەسىدا قىلاي دەفئى رەنج،
تۈشۇمگە كىرىب مەخفى ئاستىدا گەنج.
كۆرۈب تەڭرى لۇتفىن فەلەك چاغلىق،
نىچۈك قىلماي ئوترۇدا تۇفراغلىق.
نىچە تەڭرىغە سەجدە قىلسام نەژەند،
مىنى چۈنكى ئەيلەر فەلەكدىن بەلەند.
سۇجۇد ئىچرە بۇ سود تۇتسا ۋۇجۇد،
ئىرۇر بى ۋۇجۇد ئۇلكى قويغاي سۇجۇد.
بۇ مۇجمەلكى كىلدى ئەتتى تەئۋىل ئانى،
ئىشىتسەڭ قىلاي ئەمدى تەفسىل ئانى.
بارىن ئىھتىماق گەر ئىمەس دىلپەزىر،
ۋەلى شەرھى مەقسۇددىن يوق گوزىر.

كى چۇ ھەقدىن ئولدى ئىنايەت ماگا،
كەرەم ئەيلەدى بى نىھايەت ماگا.
ئۇلۇغ كامىلاردىن ئىدىم بەختىيار،
كى يوق ئىردى ئاندا ماگا ئىختىيار.
نىتاڭ بولسا كۆبىدىن كۆب ئەر قايغۇلۇق،
تەمەڭ بولسا كىمگە ئۇلۇغدىن ئۇلۇق.
ۋە لىكىن نى غەم تەڭرى ئەيلەب كەرەم،
ئۇلۇغ مۇددىئا بەرسە، مەقسۇد ھەم.
غەرەزكىم چۇ نەزم ئولدى تۆھمەت ماگا،
يايىلدى جاھان ئىچرە شۆھرەت ماگا.
غەزەل تەرزىغە ئەۋەل ئەيلەب سىتىز،
جاھان ئىچرە سالدىم ئۇلۇغ رەستەخىز.
ئوقۇر ۋاقتى ئەھلى سالامەت مۇنى،
كۆرۈب ئالەم ئىچرە قىيامەت كۈنى.
ھەر ئەسنافى زىكرى ئىمەس شەئنىمە،
بىلۇر ھەر كىشى باقسا دىۋانىمە.
ۋەلى قانىئ ئولماي ئۇشاق ئىشگە ھىچ،
دىماغىمدا ئىردى ئۇلۇغ پىچ-پىچ.
نى مەيدان ئارا سۈرسام ئىردى سەمەند،
ھاۋاسىن كۆڭۈل قىلماس ئىردى پىسەند.
نى بوستانىكى سەير ئىچرە مەۋجۇد ئىدى،
ھاقارەتدىن ئالىدا مەردۇد ئىدى.
خىيالىمدا كىشۋەرستانلىغ كىرىب،
مەمالىكدا ساھىبقىرانلىق كىرىب.
بۇ ئەندىشەدىن ئىردى كۆڭلۈمدە شەين،
كى بولدى كۆڭۈل مايىل خەمسەتەين.
چۇ مەشغۇل بولدۇم تاماشاسىغە،
ئۆتۈب ۋادىيۇ تاغۇ دەرياسىغە.
يارىم چۈق كۆرۈب تەرك سەير ئەتمەدىم،
يەرى قالمادى ئاندا كىم يەتمەدىم.
جاھانى كۆرۈندى كۆزۈمگە نىھان،
نىھان بەلكى ھەر بەيتى ئىچرە جاھان.
قايو گوشەكىم نازىر ئولدۇم دەمى،
نەزەرغە ئىدى جىلۋەگەر ئالەمى.
ۋەلى تاغىنىڭ تىغى ئۇل نەۋئ تىز،
كى كۆك خەم بولۇب ئەيلەب ئاندىن گۇرىز.

www.uyghurkitap.com

ئىتىكلىكدە ھەر خارە تاشى ئاڭا،
كەمەردە كىلىب دۇرباشى ئاڭا.
بولۇب لالە قان سەبزە تىغى ھالاك،
گىياھى داغى سەربەسەر زەھرناك.
خالايىققە ئاتماقغە سەنگى بالا،
ئىتەك ھەم تولا ئاندا قول ھەم تولا.
تولا غارلار ئەژدىھايى دەمان،
دەمى ئۇيلەكىم ئەژدىھايى زامان.
يۇتارغا چۇ ئاغىزلارى ئاچىلىب،
شەرارى بالا ھەر تەرەف ساچىلىب.
ئۇل ئەتقە ئۇتۇن تىشلارىدىن قالاب،
زامانە تىلىدىن فەلەكنى يالاب.
يانا بەھرى زەخخارى ئانداق ئەمىق،
كى ئاندا فەلەك خىنگىدەك يۈز غەرق.
ئۇبۇر ئەيلەب ئۇليان بالا سەرسەرى،
كى مەۋج بالا يۈزلانىب ھەرسەرى.
يۇبان كۆك يۈزىن خەيلى كۇلاك ئاڭا،
ھەباب ئاڭلانىب گۇيى ئەفلاك ئاڭا:
بالا سىيلىدىن مەۋجى خۇنخارراق،
نەھەڭگى ئەجەلدىن سىتەمكارراق.
يانا دەشتىنىڭ سەتھى ئانداق ۋەسىئ،
كى يەتمەي قىراغىغە چەرخى سەرىئ.
بالا مەنزىلى مىرزۇ بۇمى ئانىڭ،
ئەجەل شەخسىن ئۆرتەب سەمۇمى ئانىڭ.
دىمە دىۋباد ئانداكىم بارى دىۋ،
يۈگۈرمەكتە سەرگەشتە ھەرسارى دىۋ.
ھاماقەت تابىپ چۇن كۆرۈب تۇل ئاڭا،
بۇ دەشت ئىچرە بازى بېرىپ غۇل ئاڭا.
قۇم ئىچرە تاپىب ئۇل بىيابان گۇمى،
مەشەققەت ھىسابى بىيابان قۇمى.
كىشىكىم باقىب ئاشكارا ۋە نىھان،
كۆرۈب بۇيلە مىھنەت جاھان دەر جاھان.
نەزەرغە كېلىب گەنجى بى ئىنتىھا،
ۋەلى ھەر بىر ئۆززە يۈز ئەجدىھا.
بولۇپ چۇن بۇ ئالەمغە ناظىر دەمى،
ماڭا يۈزلەنىب ھەرزامان ئالەمى.

قىلىب ياد دەئۋايۇ لافىمنى ھەم،
ساغىنىپ بۇرۇن دەرگىزافىمنى ھەم.
ئۇياتقا سالىب بۇيلە ھالەت مېنى،
ھالاك ئەيلەبان بەل خىجالەت مېنى.
گاھى يۈزلەنىب ئۇل سۆزۈمدىن ئۇيات،
سۆزۈمدىن دىمەيكىم ئۆزۈمدىن ئۇيات.
گاھى دەب كى يوق دەخلى ئىمكان مۇڭا،
تەسەررۇف قىلا ئالماق ئاسان مۇڭا.
بۇ ئەندىشە كۆڭلۈمدە قويماي قارار،
ھالاك ئەيلابان ئەجز ئىلە ئىزتىرار.
ئۆزۈمدىن ئىشىم يەئسى جاۋىد ئولۇب،
ئىشىمدىن كۆڭۈل داغى نەمىد ئولۇب.
قۇلاغىم بۇ ھالەت ئارا بىر خۇرۇش،
ئىشىتتىكى دەر ئەردى فەررۇخ سۇرۇش:
كى، ئەي بۇلبۇلى زار ئەلھان سەرا،
ۋەلى سۆز دىيارىدا داستان سەرا،
ناۋا ئىچرە مىنىڭ لەھىن سازىڭ قېنى؟
دەساتىنى خاتىر نەۋازىڭ قېنى؟
ساڭا ئانچە ھەق لۇتفى ۋاقىئدۇرۇر.
كى تا تۈرك ئەلفازى شايىئدۇرۇر.
بۇ تىل بىرلە تا نەزم ئىزۇر خەلق ئىشى،
يېقىن قىلمامىش خەلق سەندىك كىشى.
ساڭا تۈرك ئەقالىمىن ئەيلەب رەقەم،
ئەزەلدە نەسىب ئەيلەمىش يەك قەلەم.
نەسىب ئەتتى ئەيلەب سېنى مىرزابان،
سىنانى قەلەم بىرلە تىغى زابان.
كى بۇ مۈلك ئارا قەھرامان بولغاسىن،
ئۇلۇس ئىچرە ساھىبقىران بولغاسىن.
بۇ يول قەتئىدىن تاپماغىڭ نى ئىدى،
كۆرۈب خەمسە سۇستايماغىڭ نى ئىدى؟
قايۇ ئىشكى بولمىش مۇيەسسەر ساڭا،
بولۇرمۇ بۇ ئەندىشە باۋەر ساڭا؟
كى ھەق لۇتفى بولغاي بولۇپ ئەركىن ئۇل،
ئۇل ئاچماي يۈرۈپ ئەركىن ئالىڭدە يول.
نى ئىشگەكى ئەل سۇندىڭ ئۇل تۇتتى ئىل،
مۇنۇڭ ھەم ئالارىن يانا بىرى بىل.

ئەگەر ئاچماسا ھەق ھىدايەت يولى،
ۋەگەر تۇتماس ئۇلسا ئىنايەت قولى.
كىم ئۇلغاي زەئىف ئادىمزات خەس،
كى ئىشىدا تاۋانالىغ ئىتكەي ھەۋەس.
خۇسۇسىنكى سەن بارچەدىن پەستسەن،
دىمەي خەسكى تۇفراققە ھەمدەستسەن.
ھەم ئەلدىن ساڭا كۆپرەك ئەفگەندەلىق،
ھاۋاسىڭە داغى پاراكەندەلىق.
نە كۆڭلۈڭدە قۇۋۋەت، نە جىسمىڭدا زور،
نچۈككىم ئاياغ ئاستىدا قالسا مور.
باسىلغاچكى يانچىلسا مورى زەئىف،
نى ئىش قىلغالى بولغاي ئايا ھەرىف.
ئەگەرچە سەن ئۇل مورى پەژموردە سەن،
كى دەۋران جافاسىدىن ئازۇردە سەن.
ۋەلى ھەقدىن ئۇلسا ئىنايەت ساڭا،
تولۇغ ئەتسە مىھرى ھىدايەت ساڭا.
نچە مور ئىسەڭ بەخت ئۇلۇب رەھنەمۇن،
ساڭا ئەجدىھالارنى قىلغاي زەبۇن.
كۆڭۈلدىن تەۋەھھۇمنى ئەيلەب ئەدەم،
ئىلىك ئىشگە ئۇر، يولغا قويغىل قەدەم.
چۇ ھاتىف ماڭا بۇ نىدا ئەيلەدى،
سەن ئەتكەن ئادانى ئادا ئەيلەدى.
شۇكۇھ ئانچە يۈزلەندى جانىم سارى؛
تەۋان ھەم تەنى ناتۇۋانىم سارى.
كى بولدى نەزەر نەرگىسى باغچە،
كۆڭۈل غۇنچەسىن خۇد، نى دەي تاغچە.
يىتىپ غەيبدىن چۇن بۇ نەيرەۋ ماڭا،
بولۇب سۆز دىمەك مەيلى ئەسرۇ ماڭا.
قازادىن كۆزۈب گەرم ھەنگامەنى،
يونۇب خەمسە تەھرىرىغە خامەنى.
كۆڭۈل ئىچرە شەۋق ئۇتىگە ئىشتىئال،
كۆڭۈل ھەم چۇ نەزم ئەتگەلى ئىشتىغال.
نى يەڭلىغكى باز ئەردى قىلدىم شورۇئ،
نچۈككىم مۇراد ئەردى تابتى ۋۇقۇئ.
قەلەمنى چۇ كاغەز نىگار ئەيلەدىم،
كۆب ئەئجۇبەلەر ئاشكار ئەيلەدىم.

نى غايەتكى تەبئىم ھەراسان ئىدى،
يۈز ئانچە بىتەر ۋاقتى ئاسان ئىدى.
گۆھەر ئۇل قەدەر ساچتىم ئافاق ئارا،
كى جەۋف ئۇلدى كىم بۇ كۇھەن تاق ئارا.
دوۋاتىم كى ئاچتى دۇكانى گۆھەر،
دۇكانى گۆھەر يوقكى، كانى گۆھەر.
ھاماناكى يۈر چاغدا لاسىن ئانىڭ،
سىلايە قىلۇردا قاراسىن ئانىڭ.
تامىزغاندا ھەر قەترەئى سۇ ئاڭا،
سۇ ئورنىدا تامغاندۇر ئىنجۇ ئاڭا.
قايۇ قەترە سۇ بەلكى دەريايى ژەرف،
كى قىلمىش ئاڭا ھەق دوۋاتىمنى زەرف.
دوۋات ئەرمەس ئۇل ئۆزگە ئالەم دىگىل،
نى ئالەم، ئانى چەرخى ئەئزەم دىگىل.
گەر ئۇل چەرخدىن يوق نىشانى ئاڭا،
نىدۇر يۈز جاھانى مەئانى ئاڭا.
بولۇب كىلكىم ئانداق دىلاۋەر نەھەڭ،
كى بەھرى مەئانىدا قىلماي دەرەڭ.
قايانكىم بۇ سۇدا تاۋاف ئەيلەبان،
سۇنى چەڭ يەڭلىغ شىگاف ئەيلەبان.
مەئەلقىسسە ئەيتۇردا ئۇل مەسنەۋى،
ئەگەرچە بار، ئەردىم، ئۇلار پەيرەۋى.
ۋەلى دەر زامان قايسى بىر دەققەرىن،
ساچىب بەھرى ئەندىشەنىڭ گەۋھەرىن.
ئاڭا زىبۇ-زىنەتلەر ئەتتىم فۇزۇن،
كى ۋەسفى ئانىڭ شەرھ ئىتەردىن ئۇزۇن.
كىم ئەفسانە كىلىك ئەتتى تەھرىر ئاڭا،
كى يول تابىماش خەتتى تەغيىر ئاڭا.
چۇ ھەقدىن ئىدى كەلدى سافۇ سىلىغ،
قايۇ يېرگەكىم بولدى ئارتۇق سىلىغ.
بۇ يەڭلىغ يىتىب تۆرتى ئىتمامىغە،
بىرى يىتمەمىش ئەردى ئەنجامىغە.
شۇرۇئى داغى ناپەدىدار ئۇلۇب،
كى تەغيىر ۋەزئىگە دىشۋار ئۇلۇب.
لەتايىف تاپىلماس ئىدى ئانچە ھەم،
يانا تۆرتىگە لايىق ئۇلغانچە ھەم.

www.uyghurkitap.com

كۆڭۈلگە تاپىلماسدىن ئازار ئىدى،
ۋە لېكىن تاپار فىكرىدە بار ئىدى.
مۇئا تىكرۇكىم نەزم ئىلىنىڭ شاھى،
بۇ ئىش بارچە دىشۋارىنىڭ ئاگاھى.
سافا بەزمىنىڭ سافى ئاشامى ئۇل،
بۇ دەير ئەھلى سەرھەلقەسى جامى ئۇل.
ئىشتتىم قىلىب زىب دەفتەر سۆزىن،
قىلۇر نەزم گويا سىكەندەر سۆزىن.
ۋەلى قىلماينى مەيل ھالاتىغە،
شۇرۇئ ئەيلەمىشدۇر ماقالاتىغە.
قويۇبدۇر تەۋارىخۇ ئەفسانەسىن،
بىتىبتۇر دىگەن دۇررى يەكدانەسىن.
بۇ سۆزدىن ماڭا يۈزلەنىب شادلىغ،
تاپىب خاتىرىم غەمدىن ئازادلىغ.
كى تابتىم دۇرنىكىم تەلەبكار ئىدىم،
بىرىب ئۆمر نەقدىن خىرىدار ئىدىم.
كىم ئۇل داستان سارى باقغامەن،
كۆب ئارتۇقسى زىۋەر ئاڭا تاقغامەن.
چۇ ھەقدىن بولۇب لۇتف زاھىر ماڭا،
نەسىب ئولدى مۇنداق جاۋاھىر ماڭا.
يونۇب خامە كاغەز نىگارىش قىلاي،
ھەمۇل داستانىنى گۇزارىش قىلاي.
سىكەندەر جاھاندار كىشۋەرستان،
ئىشدىن چۇ نەزم ئولسا بىر داستان.
سۆزىدىن داغى ياخشى تەقرىب ئىلە،
ھەمۇل داستان زەيلىدە زىب ئىلە.
سۇرەي ھىكمەت ئاسا ماقالاتىنى،
سۆز ئىچرە ئاجايىب خىيالاتىنى.
بىرىب داستان زىبى ئەلگە فىرىب،
سۆزىدىن فىرىب ئولغاي ئارتۇقسى زىب.
كى فەرزانەلار دەب كۆپ ئەفسانە ھەم،
سۆزىن نەزم ئېتىبدۇر بۇ فەرزانە ھەم.
قەدەم ئۇرسام ئۇشبۇ ئىككى يولغا مەن،
نىكىم بارچە دەبدۇر دېمىش بولغامەن.
بولۇب گەرم نى ھىرزە سۆزلەر دىدىم،
مەگەر مەست ئىدىم، يوقسە مەجنۇن ئېدىم.

بۇ دەمكىم خىرەد مەندىن ئاگاھدۇر،
سۆزۈم بارچە ئەستەغفىرۇللاھدۇر.
ھەق ئەتكەي مۇڭا داغى ئىلكىم قەۋى،
كى بولغايمەن ئۇل خەلقىنىڭ پەيرەۋى.
ئۇلاردىن قاچان يىتماگۇنچە مەدەد،
ماڭا نامە سەبت ئەتكەلى قايدا ھەد؟
ئەگەرچە بۇ سۆزنى ئولوس كەم بىلۇر،
ۋەلى مەن بىلۇرمەن، خۇدا ھەم بىلۇر.
كى ئەيلەب يارىم تۈنلەر ئۈيقۇ ھارام،
كى ھەق سەجدەسىغە قىلۇرمەن قىيام.
ئۇلارنىڭ راۋانى پۇر ئەنۋارىغە،
بۇ بىرنىڭ داغى قۇۋۋەتى كارىغە،
قىلىب فاتىھە خەتىم ئىخلاس ئىلە،
كۆزۈم بەھرىدە جىسم غەۋۋاس ئىلە،
قىلۇرغا نىيازىمنىڭ ئىسباتىنى،
تۇتۇب باشقا ـ باشقا ئۇلار ئاتىنى.
تەزەللۇم يۈزىدىن تەزەرۇئ قىلىب،
مەدەد ھەر بىرىدىن تەۋەققۇئ قىلىب.
بۇلاردىن سۇڭ ئىلكىمگە ئالىب قەلەم،
نى كىم خاتىر ئىستەر قىلۇرمەن رەقەم.
ئىشىم تا بۇ ئاشۇبى پىنھان ئىمەس،
قەلەم سەفھەغە قويماق ئىمكان ئىمەس.
بۇلار يوقكى ھەركىمگە نەزمى دېمىش،
ۋە يا بۇ جامائەتگە داخىل ئىمىش.
بارىغە نىيازۇ دۇئادۇر ئىشىم،
ئۇلاردىن مەدەد مۇددىئادۇر ئىشىم.
چىكەرمەن ئۇلار جامى شەۋقىنى خۇش،
ۋەلى پىر جامىغە مەن دۇردكەش.
كىتۇر ساقىيا ئۇل كايانى قەدەھ،
تاغاردىكى دىگەيلەر ئانى قەدەھ.
كى ئاغزىمغە قۇيغان دەم ئوق سىبقاراي،
ئاغىز ئاندىن ئالغاچ ئۆزۈمدىن باراي.
مۇغەننىي سەرودى ھەرىفانە چەك،
بىر ئۈن بىرلە تىنك تۇرماغىل، يانە چەك.
دىمە سۆز مەيى ئۈيلە مەستى خاراب،
كى تاڭلا سۆز ئېيتۇرغە قىلغۇم شىتاب.

ناۋايى نچه ساقى گەر شەك ئېرۇر، ئۆزۈك ئاسراغايسەن ئىچەر چاغدا راھ،
مۇغەننى داغى دىلكەش ئاھەك ئېرۇر. كى كۆللى ئىش ئالىغە تۇشمىش ساباھ.

بۇ گەۋھەر فشانلىغدىن چۇن ئۇلۇغ مەقسۇد تارىخ ئىلمى مەخزەنىغە ۋۇقوف باغماغلىغ ۋە بۇ جەۋھەر فشانلىغدىن كۆللى مۇراد سالاتىنى مازىيە ياخشى ھالاتى مەكشوف بولماغلىغ ئەردى، ئول جەھەتدىن ئەجەم مەلوكىكىم تۆرت تەبەقەدۇرلار، ئۇلار ئەھۋالىدىن ئىجمال تەرىقى بىلە ئىقتىسار ئىتىلدى ۋە ئەۋەلغى تەبەقەكىم پىشدادىلاردۇر، بەش نىھاد ئۇلار ئىشلارى شەرھىن قىلماق

(بۇ گۆھەرلەرنى چىچىشتىكى ئۇلۇغ مەقسەت تارىخ ئىلمى خەزىنىسىدىن مەلۇمات بەر-مەك ۋە بۇ جەۋھەرلەرنى چىچىشتىكى بارچە مۇددىئا ئۆتكەن زامان پادىشالىرىنىڭ ياخشى ئىش-ھەركەتلىرىنى بايان قىلىش ئىدى، بۇ جەھەتتىن ئىبتىساق، ئەجەم (ئىران) دۆلىتىدە تۆرت تەبەقە ئۆتكەن، ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى قىسقارتىپ بايان قىلىمەن؛ ئۇلارنىڭ ئەڭ ئا-ۋالقى تەبىقىسى پىشدادىلار بولۇپ، ئۇلارنى بەش ئاساس بويىچە شەرھلەيمەن)

بۇ تارىخ سۈرەت نىگارەندىسى،
بۇ يەڭلىغ بولۇب سۆز گۇزارەندىسى:
كى ئاندىنكى ئادەم ئەلەيھسسالام،
خىلافەت سەرىرىدە تۇتتى مەقام.
ئاڭا تىكرۇكىم شاھى مەككىي لەقەب،
نى مەككىي لەقەبكىم رەسۇلى ئەرەب.
مۇھەممەدكە ئەردى رۇسۇل شاھى ئول،
لەدۇننى ئۈلۈمنىڭ ئاگاھى ئول.
قىلىب ھەق ئانى سەييىدۇلمۇرسەلىن،
رىسالەت ئۇزە بولدى مەسنەد نىشىن.
بۇ مابەيىن ئارا ۋاقىئە ئولگان مەلۇك،
كى كۆرگۈزدىلەر شەھلىغ ئىچرە سۈلۈك.
كاپ ئەتتىم تاۋارىخ ئوقۇر سارى مەيىل،
ھاماناكى بار ئېردىلەر تۆرت خەيل.
كى تارىخ تەھرىرىن ئەتكەن رەقەم،
بىتىبدۇر ئۇلارنى مۈلكى ئەجەم.
ئەگەرچە كۆپ ئولمىشدۇرۇر ئىختىلاف،
كى بار ئىختىلاف ئەيلەگەنلەر ماۋاف.
كى سالمىشدۇرۇر ئىستىبدادى زامان،
ھاۋادىسكى ئام ئەيلەمىش ئاسمان.
تاۋارىخ ۋەسفىگە بىھەد فۇتۇر،
كي ئاندىن بۇ فەن ئىچرە بولمىش قۇسۇر.

ۋەلى ئۇلچە بەرگەيلەر ئاندىن خەبەر،
«نىزامۇتتاۋارىخ» ئېرۇر مۇئتەبەر.
قىلىب ئۆزگىلەر بىرلە تەتبىق ھەم،
بۇ سەرنامە فىھرىستىن ئەتتىم رەقەم.
بۇلارنى كى سەبتا ئەيلەدىم تۆرت قىسىم.
ئىشىت ئەمدى بارىغە تارىخ ئىسىم.
بۇرۇنغىگە كەلدى لەقەب پىشداد،
ئىككىنچى ئىمىشلەر كەيانى نىھاد.
ئۈچۈنچىغە ئەشكانى ئولدى لەقەب،
يانا بىرگە ساسانى ئولدى لەقەب.
ۋەلى پىشداد ئەردى ئون بىر كىشى،
بۇرۇن سەلتەنەت كەلدى بۇ قەۋم ئىشى.
ئۇلار پىشۋاسى گەيو مەرس زاد،
كىم ئول قويدى تەخت ئۆزرە ئائىنى داد.
تۇتۇب گەر جاھاننى ئاسماسى ئۇنىڭ،
دەدۇ دام چەرمى لىباسى ئۇنىڭ.
يانا بىر جاھاندار ھۇشەڭ ئىدى،
كى زىبەندەئى تاجۇ ئەۋرەڭ ئىدى.
ئاڭا يوق خىرەدمەندلىق ئىچرە ھەد،
بىتىب نۇسخەنى «جاۋىدانى خىرەد».
چۇ ئول باردى تەھمۇرەس ئولدى پەدىد،
ئاڭا باغلادي ئالەم ئەھلى ئۈمىد.

www.uyghurkitap.com

بەسى شەھەر ئالەمدە قىلدى بىنا،
نىشاپۇرۇ، مەرۋۇ، سىپاھان يانا.
يانا ·سۇردى جەمشىد ئالەمغە رەخش،
كى ھەم تەختىگىر ئەردى،ھەم تاج بەخش.
خالايىققە كۆپ يىتكۇرۇپ ئىنتىفائ،
ئىبرىب ئەمىر كۆب ئەيلەدى ئىختىرائ.
يانا دەھر داراسى زەھھاك ئىدى،
كى ئەل قانى تۆكمەكتە بىباك ئىدى.
نىچە كۈن ئىشىگە كۈرۈندى سەبات،
بارۇر چاغ كۈرۈندى ئاڭا ئەسرۇ بات؛
فەرىدۇن ئىدى سۇڭرە ئافاقگىر،
ئاڭا بارى ئافاق فەرمان پەزىر.
باشى ئۆزرە تاجى كەيانى بولۇب،
دۇرەفشى ئانىڭ گاۋىيانى بولۇب.
مەنۇچەھر بولدى ۋەلى ئەھد ئاڭا،
كى مەسنەد ئىدى بۇ كۇھەن مەھد ئاڭا.
فۇرات ئارىغىن ئۇل راۋان ئەيلەدى،
شەجەر ئەكتىبۇ بوستان ئەيلەدى.
يانا تابتى نۇدەر جاھاندىن ناۋا،
جاھان مۇلكىگە بولدى فەرمان راۋا.
ۋەلى دەھر كامىن راۋا قىلمادى،
ئاڭا داغى ئالەم ۋافا قىلمادى.
يانا شاھلىق قىلدى ئەفراسىياب،
ۋەلى قىلدى ئالەمنى زۇلمى خاراب.

زاماندا گەر ئىبردى ئاباد كەم،
ئانى قويمادى چەرخ ئاباد ھەم.
بولۇب زاب تەھماسبنىڭ نەۋبەتى،
فەلەكدىن ئۆتتۈب چەترىنىڭ رىفئەتى.
مۇسەللەم ئاڭا ئەردى ئەۋرەڭۇ تاج،
كى باغىشلادى يەتتى يىللىق خىراج.
چۇ ئالەم تەھى بولدى تەھماسبدىن،
زامان زىبۇ فەر تابتى گەر شاسبدىن،
فەلەك تەۋسەنىن گەرچە رام ئەيلەدى،
چۇۋەقت ئولدى ئۇل ھەم خىبرام ئەيلەدى.
بارى دەھرنىڭ سەرفەرازى ئىدى،
ۋەلى دەھردىن بارچە بازى يىدى.
كىتۇر ساقى ئۇل جامى جەمشىد ساز،
كى قىلغاي جاھاندىن مىنى بى نىياز.
چۇ يوق شاھلىق رەسمى ئاگاھلىق،
ئىرۇر مەيدىن ئاگاھلىق شاھلىق.
مۇغەننى ئەجەم ئىچرە تۇتقىل نەغەم،
سىغۇر ئاندا زىكرى مۇلكى ئەجەم.
ئالار پىشداد ئىبركەنىن ياد قىل،
ماڭا سەن داغى تەركى بىداد قىل.
ناۋايى، ئەجەب يەرگە يەتمىش سۆزۈڭ،
نى ئەلدۇر بۇلار، خود بىلۇرسەن ئۆزۈڭ.
ئەدەب بىرلە شاھانە ساغەر سۇمۇر،
دىماغىڭ چۇ گەرم ئولدى ئەفسانە سۇر.

ئىككىنچى تەبەقە كىيانىلاردۇرۇرلاركىم ئۇلارنىڭ ئالى تەختلارىن ۋە كىيانى تاجلارىن باشدىن - ئاياقغىچە دىمەك

(ئىككىنچي تەبەقە كىيانىلار بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئالى تەختلىرى ۋە تاجلىرىنى باشتىن - ئاياق بايان قىلىمەن)

بىراۋكىم بۇ سۆز ئەيلەدى ئىبتىدا،
قىلۇر فارس تارىخى بۇ نەۋئ ئادا.
كىم ئەردى كىيانى ئىككىنچى گورۇھ،
كى ئالەمدە ئەردى ئۇلاردىن شۇكۇھ.
بۇلاردىن بۇرۇنغىنى بىل كەيقۇباد،
كىم ئەردى خىرادمەندۇ ئادىل نىھاد.

مەگەر رۇستەم ئۇل ۋە ئىدى نەۋجۇۋان،
كى بولدى ئانىڭ ئالىدە پەھلىۋان.
يانا تۇتتى كاۋۇس ئافاقنى،
تەمە ئەيلادى چەرخى تۇھتاقنى.
سىپەھدارى گۇدەرەز ئىبردىبۇ تۇس،
سىياۋۇشقە يارۇتتى نارى مەجۇس.

يانا بولدى كەيخسراۋى پاك راي،
جاھان ئەھلىگە راي ئىلە كەدخۇداي.
سىپەھدار ئاڭا تۇسۇ، گۇدەز گىۋ،
فارا مەرز ئىلە رۇستەمۇ، زالۇ نىۋ.
يانا بولدى لۇھراسب مۇلىك ئۆزرە شاھ،
كۆپى بەلخ ئەردى ئاڭا تەختىگاھ.
ياقىندىن ئاڭا تىيرە بولدى بەسەر،
كى لەشكەركەشى بولدى بۇختۇننەسەر.
يانا مۇلك ئۆزرە قىلدى گەرشاسب ھۆكۈم،
نىچۈككىم قىلىب ئەردى لۇھراسب ھۆكۈم.
ۋەلى تۇتتى زەردەشت ئائىننى ئۇل،
مەجۇس ئولدى ئىستەب ئۇلار دىننى ئۇل.
يانا مۇلۇك ئۆزە تۇتتى بەھمەن قارار،
ئۇچۇردى زالالەت ئوتىدىن شارار.
ئەگەر زابۇلىستانغا سالدى فۇتۇر،
ۋەلى بەيتى مۇقەددەسقە بەردى سۇرۇر.
چۇ ئۇل باردى مۇلكىنى بەردى خۇداي،
قىزىغەكى يار ئەردى ئاتى ھۇماي.
چۇ تەۋفىق ئاڭا بولدى ئامۇزگار،
نىچە يىل ئاڭا توختادى روزگار.
ۋافا قىلماي ئۇل ئالەمئازاغا مۇلك،
يانا مۇنتەقىل بولدى داراغا مۇلك.
شاھى ئەردى ئۇل شىۋەسى ئەدلۇ داد،
بۇيۇردى جاھان ئەھلىغە ئىنقىياد.

ئانىڭ ئوغلى دارايى دارا ئىدى،
كى ئاندىن سۇڭ ئۇل ئالەمئارا ئىدى.
ۋەزىرى بولۇب شاھ ئىلە خەشمناك،
ئانىڭ قەستىدىن بولدى دارا ھالاك.
سىكەندەركى گەردۇنغا چەكتى لىۋا،
ئانىڭ ئەسرىدە بولدى فەرمان راۋا.
ئۆز ئورنىدا گەر زىكرى تابتى ۋۇقۇئ،
ۋەلى قىلماغۇم قىسسەسىغە شۇرۇئ.
كىيانىلار ئەردى بۇ توققۇز كىشى،
كى چەكتى ئالارنى فەلەك گەردىشى.
ۋەلى ئۇيلەكىم كۆكنى چەكتى بەلەند،
قارا يەر ئۆزە سالدى ئاخىر نەژەند.
ئاياقچى مەيى دەستىگانى كىتۇر،
تولا ئەيلە، جامى كىيانى كىتۇر.
كى دەۋرانكى، ئائىنى ئولمىش جافا،
نى كەيگە، نى داراغا ئەيلەر ۋافا.
مۇغەننى تۈزۈب نەغمەئى پەھلەۋى،
سەرۇدى ئانىڭ بىرلە چەك مەئنەۋى.
بۇ شاھلاركى نەزم ئىچرە قىلدىم ساۋاد،
سەرۇدۇڭ ئارا سەن داغى ئەيلە ياد.
ناۋايى مەي ئىچ، داغى بول رەھشۇناس،
بۇ شاھلاردىن ئەت ئۆز ئىشىڭنى قىياس.
جاھاندارلارنى جاھان قىلسا پەست،
تاپا ئالماغايمۇ گادالارغە دەست؟

ئۇچۇنچى تەبەقە ئەشكانىلاردۇرۇركىم ئۇلارنى مۇلۇكى تەۋايىف ھەم دەبدۇرلار،
ئۇلار ھالاتىدىن داستان سۇرمەك

(ئۇچىنچى تەبەقە ئەشكانىلار بولۇپ، ئۇلارنى تەۋايىف ئىپاي دەپ ھەم ئاتايدۇ،
ئۇلارنىڭ ئەھۋالىدىن داستان تۈزىمەن)

مۇئەررىخكى يازدى مۇلۇكى ئەجەم،
بۇ يەڭلىغ قىلۇر داستانىنى رەقەم.
كى ئون توققۇز ئىردى ئۇچۇنچى مۇلۇك،
قىلۇر ئەردى ئۇلار ئالەم ئىچرە مۇلۇك.
مۇلۇكى تەۋايىفكى مەشھۇر ئىرۇر،
بۇلاردۇركى دەفتەردە مەستۇر ئىرۇر.

كى ئىسكەندەرى كاردان ئەتتى نەسب،
مەمالىك ئارا ھۆكۈمران ئەتتى نەسب.
ئۇلاردىن بىرى ئەنتىكى دارا ئىدى،
كى كۆب شەۋكەتى ئاشكارا ئىدى.
نىچە كۈن قىلىب زۇلم يا ئەدلۇ داد،
جاھان مۇلكىگە ئەيلەدى خەيرباد.

www.uyghurikitap.com

چۇ ئەشكانى داراغە قالدى جاھان،
قلىب زۇلمىنى ئەل كۆزىدىن نىھان.
جاھان ئەشكى ئاشكانغە بولغاچ مەقام،
زۇھۇر ئەتتى ئەيسا ئەلەيھىسسالام.
چۇ بەھرامۇ شاپۇرغە قالدى دەھر،
بارى دەھر ئىلى ئەدلىدىن تاپتى بەھر.
يالاش ئىبنى بەھرام سۇرگەچ سەمەند،
فەلەك بۇرجىغە مەھكەم ئەتتى كەمەند.
چۇ ئالدى جاھان ھورمۇز ئىبنى يالاش،
ئادالەت ئۆتەر دەھىر ئارا قىلدى فاش.
يانا نەرس ئىبنى يالاش ئالدى تەخت،
نىچە كۈن ئانى كامران ئەتتى بەخت.
يانا قالدى فىروز ھورمۇزغە تاج،
ئوكوش تاجۇەرلەردىن ئالدى خىراج.
يالاش ئىبنى فىروز چۈن بىلدى مۇلك،
تاپاخور ئانىڭ ئەدلىدىن قىلدى مۇلك.
يانا خۇسراۋ ئىبنى يالاش ئولدى شاھ،
ئاڭا يەر يۈزىن تۇتتى جەيلۇ سىپاھ.
يانا شاھلىغ ئەتتى يالاشۇ يالاش،
كىشىگە ئانىڭ بىرلە بولماي تالاش.
يانا ئەردەۋانى يالاش ئولدى تۇند،
ئانىڭ تيغىنى ھەم فەلەك قىلدى كۇند.
يانا ئەردەۋان ئىبنى ئەشغان بولۇب،
زامانە ئانىڭ ئۆزرىنى ھەم قولۇب.
جاھان ئالدى گۇدەرزى ئەشئان يانا،
ئاڭا ھەم جاۋا قىلدى دەۋران يانا.
يانا شاھ ئالەمدە گۇدەرز ئىدى،
كى مەنزىلگەھى بۇ كۆھەن مەرز ئىدى.
يانا بولدى گۇدەرز تىغى ئۇلۇغ،
ئانى ھەم زاۋال ئەيلەدى قايغۇلۇغ.
يانا تۇتتى ئالەم يۈزىن ئەردەۋان،
كى چەكتى ئانى چەرخى ئەخزەر داۋان.
بۇلارغە داغى باقى ئولماي ھايات،
فەلەك مۇلكىنى بەردى بات، ئالدى بات.
كىتورساقى ئۇل ساغەرى لەئلرەڭ،
ئانىڭ دەۋرىدە زاھىر ئەتمە دەرەڭ.
چۇ يوقتۇر دەرەڭگى فەلەك جامىغە،
كۆڭۈل قويما ئاغازۇ ئەنجامىغە.
مۇغەننىي، بۇ شاھلارغا چەكتىم تەراز،
ئۇلار يادىدا نەغمە چەك دىلنىۋاز.
كى نەغمەڭ بىلە بىر قەدەھ نۇش ئىتەي،
دەمى نوكتەدىن تىلنى خامۇش ئىتەي.
ناۋايى، بۇ شاھلاركى كۆردى جاھان،
بۇ كۈن بارچە تۇپراغ ئارادۇر نىھان.
چۇ بارىغا ئۇل يان ئەزىمەتدۇرۇر،
زامانى خوش ئولماق غەنىمەتدۇرۇر.

تۆرتۈنچى تەبەقە ساسانىلار ئەردەلەركىم جاھان مۇلكىدە جاھانبانلىق قىلدىلار، رۇبئى مەسكۇن مەملىكەتىنى ئالدىلار

(تۆتىنچى تەبەقە ساسانىلار بولۇپ، ئۇلار جاھاندا ھۆكۈم سۈردى، دۇنيانىڭ تۆتتىن بىر بۆلىكى مەملىكەتلەرنى ئىگىلىكگە ئالدى)

ناۋا سازى داستانى ئازەر پەرەست،
بۇ نەۋۇ ئەتتى سۆز رىشتەسىن بار بەست.
كى تۆتىنچى خەيل ئولچە شاھ ئەردىلەر،
فەلەك قەدرۇ ئەنجۇم سىپاھ ئەردىلەر.
كى ھالا ئەدەمدۇر ئۇلارغا مەقەر،
يىگىرمەدۇرۇر داغى توققۇز مەقەر.
بىرى ئەردەشىر ئىبنى بابەك ئىدى،
كى بەئزى ئەل ئانى ۋەلى ھەم دىدى.
يانا ئەردى شاپۇر بىنى ئەردەشىر،
كى شاھى ئىدى كاردانى دەلىر.
ئۇل ئەتتى ياقا مۇلكى سارى خىرام،
قويۇب ئوغلى ھورمۇزنى قائىم ماقام.
يانا تەگدى بەھرامۇ ھورمۇزغە تاج،
جاھان ئىچرە ئەدلىدىن ئولدى راۋاج.

يانا قىلدى بەھرامۇ بەھرام جەھد،
كى دەھىر ئەتتى تازە ئانىڭ بىرلە ئەھد.
يانا ئوغلىگە دەھر ئارا كام ئىدى،
كى بەھرامۇ بەھرامۇ، بەھرام ئىدى.
يانا قىلدى نەرسىنى چەرخى ئەرجۇمەند،
ھەم ئاخىر ئەدەم سارى سۆردى سەمەند.
يانا ھورمۇزۇ نەرسى ئەتتى غولۇ،
كى قەدرى فەلەكدىن ئاشۇردى ئۇلۇ.
يانا تابتى شاپورى نەرسەغە زور،
كى سالدى سىپاھ بىرلە ئالەمغە شور.
يانا ئەردەشىر بىننى ھورمۇزغە كەۋن،
يىتىشتى چۇ ئول تەگۈردىن تابتى ئەۋن.
يانا قىلدى شاپورى شاپور كىن،
كى ئافاق ئاڭا بولدى زىدى نىگىن.
يانا تۆزدى بەھرام شاپور جەيىش،
كى ئىلكىگە ئالدى تولا جامى ئەيىش.
يانا ئالدى فىروز بىننى يەزدىجەرد،
جاھاندا قىلىب ئەدلۇ ئىنساف ۋەرد.
يانا شاھ يالاش ئىبنى فىروز ئىدى،
ئادالەت بىلە ئالەم ئەفرۇز ئىدى.
قۇباد ئىبنى فىروز ھەم تۆزدى بەزم،
بۇ كاخ ئىچرە لېكىن قويۇب قىلدى ئەزم.
يانا بولدى جاماسىب كىشۋەرستان،
جاھان بولدى ئىنسافىدىن بوستان.
چۇ تەخت ئالدى نوشىرۋانى قۇباد،
ئۇل ئەتتى بىنا دەھر ئارا ئەدلۇ داد.
يانا ھورمۇز ئىبنى ئەنۇشىرۋان،
كېتۈردى جاھان ئىچرە جىسمى راۋان.
چۇ پەرۋىز ھورمۇزغە چەرخ ئولدى يار،
زاماندا شاد ئولدى مۈلكۈ دىيار.
چۇ شىرويە ئاغازى كىن ئەيلەدى،
ئەزىز ئەلنى خارو ھەزىن ئەيلەدى.
يانا ئەردەشىر ئولدى چۇن قەھرەمان،
ئانىڭ قەھرىغە قالدى ئەھلى زامان.

يانا ئەردەشىر ئولدى كىشۋەر سىتاي،
جاھان ئەھلىغە بولدى رەھمەت فەزاي.
يانا كىسرا ئارسلان تابتى فەر،
ئەدەم مۈلكىگە ھەم ئۇل ئەتتى سەفەر.
ياناكىسرا ئولدى جاھان داۋەرى،
كى گەردۇندىن ئۆتتى ئانىڭ ئەفسەرى.
يانا دەھر تۇراننى قىلدى ئەزىز،
كى نىسبەتدە پەرۋىزغە ئەردى قىز.
يانا ئالدى پەرۋىز بەھرام ھەم،
قولىغە تۇتۇب تىغ ئىلە جام ھەم.
يانا بولدى ئازەرمى ئەفسەرپەرەست،
كىم ئۇل تابتى تۇران يېرىغە نىشەست.
يانا فەررۇخ ئالدى جاھان كىشۋەرىن،
سالىب ئەدىل ئىلە تەبئ دانىشۋەرىن.
يانا يەزدىجەرد ئالدى مۈلكۈ دىيار،
كى دەرلەر لەقەبدە ئانى شەھرىيار.
قايۇ بىركى مۈلك ئالدى، تابتى سۇرۇر،
مۇبەددەل سۇرۇرىغە بولدى غۇرۇر،
جاھان مۈلكىن ئۆز مۈلكى قىلدى گۇمان،
گۇمانى ھامان ئەردى، كەتمەك ھامان.
قۇتۇلدى ئۇلار دەھر ئازاردىن،
كېتىب بارى، قالدى جاھان باردىن.
ئاياقچى ماڭا جامى شاھانە تۇت،
تۈگەنگەن سايى تۈلدۇرۇپ يانە تۇت.
چۇ كەتكۈمدۇرۇر دەھر بەزمى قالىب،
كىتەي بارى كامىمنى مەيدىن ئالىب.
مۇغەنني، سەرۇد ئەيتىبان رۇد تۈز،
ۋافاسىز جاھان بىرلە پەدەرۇد تۈز.
چۇ كەتمەكلىك ئاندىن ئېرۇر ناگۇزىر،
دەمى خوش دىل ئولماق ئېرۇر دىلپەزىر.
ناۋايى، بۇ يەگلىغ ئىمىش دەھر ئىشى،
ۋافا كۆرمامىش ھەرگىز ئۇندىن كىشى.
كىشىلىك بۇدۇركىم ئۇنۇتساڭ ئۇنى،
چۇ تەركىڭ قىلۇر تەرك تۇتساڭ ئۇنى.

www.uyghurkitap.com

ئىسكەندەر داستانىنىڭ ئاغازىكىم ھەق ئەنجامىغە يەتكۈرگەي ۋە تارىخنىڭ ئىفتەتاھى كىم تەگرى تائالا ئىختىتامىغە رەقەم سۈرگەي ۋە ئۇنىڭ نەسەبىدە ئىختىلافكىم تارىخ ئەھلى قىلمىشلار ۋە ئۇل ئىختىلافنى دەفئ ئىتىب ئەھلى تەھقىق ئىشىنىڭ ھەقىقەتىن بىلمىشلار ۋە مەلىكى فەيلىقۇسنىڭ دارى باقاغە كەتكەنى ۋە ئىسكەندەر زۇلقەرنەيىنىنىڭ مۈلكى فانى تەختىن مەقام ئەتكەنى

(ئىسكەندەر داستانىنى باشلىدىم، ئۇنى تەگرى ئاخىرىغا يەتكۈزسۇن؛ تارىخ باشلانغان، ئۇنى ئاللا تائاللا ئۆزى تامام قىلىدۇ؛ تارىخى نەسەپلەردە كۆرۈلگەن ئىختىلاپ ۋە نۇقسانلارنى تارىخ ئەھلى تۈزىتىپ، بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنىڭ ھەقىقىتىنى بىلىدۇ؛ پادىشا فەيلىقۇس باقىي-لىق ئۆيىگە (ئۇدۇنياغا) كەتتى، ئىسكەندەر زۇلقەرنەيىن پانى دۇنيا تەختىدىن ئورۇن ئالدى)

نىگار ئەيلەگەن نەقشى رومى تەراز،
ئاچىب پەردە بۇ نەۋئ كۆرگۈزدى راز.
كى بۇ تۆرت خەيىلكى بولدى ئادا،
كى كۆك تاقىگە سالدىلەر كۆب سادا.
كى دەۋرانلارى تۆرت مىڭ ئۈچيۈز يىل،
يانا ئوتتۇز ئالتىيۇ ئون ئاي بىل.
بۇ مۇددەتتە كىمدىن كىم ئاسار ئىدى،
كى كىشۋەر كۇشا بەل جاھاندار ئىدى.
تاپىب بەش يۈزۈ بەلكى مىڭ يىل ئامان،
بۇ مۇددەتتە مەھكۇم ئەھلى زامان.
قىلىب ئولچە خاتىرغە كىلگەنچە ئىش،
ئالارغا نىپسىب ئولمادى ئانچە ئىش.
كى ئاز ۋاقىت ئارا شاھى يەزدانپەرەست،
سىكەندەرگە ئافاق ئارا بەردى دەست.
بىلىنگەي دىيىلگەندە بىر-بىر ئىشى،
كى خەلق ئەتىەدى تەگرى ئانداق كىشى.
بۇ مۇجمەلكى ۋەسف ئەيلەدىم زاتىنى،
قىلاي ئەمدى بارىنىڭ ئىسباتىنى.
ھەمۇل تۆرتە خەيىلكى يازدىم سۇتۇر،
ئىككىدىن سۇڭ ئىسكەندەر ئەتتى زوھۇر.
كىيانىلار ئولغاندا بىر-بىر نىھان،
كى دارايى بەھمەنغە قالدى جاھان.
مۇباھات ئىتىب تەخت ئىلە تاج ئاگا،
بىرورلار ئىدى شاھلار باج ئاگا.
بۇ فۇرسەت ئارا ۋالى رومۇ، رۇس،
شاھي ئەردى ئاتى مەلىك فەيلەقۇس.

مەلەكۋەش كىلىب ھەر سىفاتى ئانىڭ،
مەلەكۋەش ۋەلى پاك زاتى ئانىڭ.
نىزامىكى نەزمى ئەھلىگە شاھ ئىدى،
بۇ شاھ سەرگۈزەشتىدىن ئاگاھ ئىدى.
كىتابىدا دەر چاغ نىشانىن ئۇنىڭ،
بۇ يەتكىلىغ دىدى داستانىن ئۇنىڭ.
كى نەسل ئىچرە يوق ئەردى پەيۋەند ئاگا،
مۇراد ئەردى ئالەمدە فەرزەند ئاگا.
بۇ سەۋدا سالىب جىسمىغە - پىچ پىچ،
كى بولماس ئىدى ئۇل تەمەنناسى ھىچ،
مەگەر بىر كۈن ئوۋدىن ئالىب كۆڭلى بەھر،
تەرەب بىرلە ئەيلەب ئىدى ئەزمى شەھر.
كۆرۈندى يولى ئۆزرە ۋەيرانەئى،
يۇمۇرگەن فەلەك زۇلمى كاشانەئى.
تاشى خەستەلەر كۆڭلى يەتكىلىغ سۇنۇق،
ئىچى ماتەمىلەر ئىچىدەك بۇزۇق.
بۇ ۋەيرانە ئىچرە شاھى بەختىيار،
سابا سەيرىنى سۈردى بى ئىختىيار.
كۆرەركىم قويار ھەمىل بىر ھامىلە،
قەرىن قالمايىن رۇھ ئاگا جىسىم ئىلە.
ياتىب ئالىدە تىفل زارۇ زەبۇن،
چىكىب كى گەھى يىغلاغان يەتكىلىغ ئۈن.
بولۇب شامى رىھلەت ئانانىڭ كۈنى،
كىلىب گاھۇ گاھ يوق ئوغۇلنىڭ ئۈنى.
ئۇنىگە بۇ كىم يىغلاماقنى قاتىب،
ئانا ـ ەۋگى ئانى مەگەر يىغلاتىب.

سالىب چۈن ئۇلارغە نەزەر فەيلىقۇس،
دىگىل تۇشتى كۆڭلىگە نارى مەجۇس.
بۇ يۇردىكى مەھرەمۋەش ئەل يەتتىلەر،
.ئۆلۈكنى ھەم ئول يەردە دەفىن ئەتتىلەر.
ئۆزى تىفلىنى ئالدى ئىنزار ئىلە،
قىلۇر ئىردى پەرۋەردە يۈز ناز ئىلە.
سىكەندەر ئاتاب ئوغلى بىلدى ئۇنى،
ئۆلەردە ۋەلى ئەھد قىلدى ئۇنى.
مۇئەررىخ يانا نەۋئ ھەم سۈردى سۆز،
كى نىسبەتدە داراغا يېتكۈردى سۆز.
كى داراغە بەردى قىزىن شاھى رۇم،
ياساب زىب ئىلە ئۇيلەكىم نەھلى مۇم.
بىر ئىش بولدىكىم بىمەدارا ئۇنى،
ئاتاسىغە قايتاردى دارا ئۇنى.
ھاماناكى سۈر ئەيلەگەن تۈن ساھاب،
سەدەفغە تۆكۈب ئىردى دۇردى خۇشاب.
چۇ ۋەقت ئولدى فاش ئەيلەدى ئول سەدەف،
دۇرىكىم جاھان تاپتى ئاندىن شەرەف.
يانا بۇيلە سۆز داغى مەزكۇر ئىرۇر،
كى تارىخى فەرەس ئىچرە مەستۇر ئىرۇر.
كى ئالەمدە ئىككى سىكەندەر ئىمىش،
كى ئىككىسى دەۋراندا داۋەر ئىمىش.
بىرى ئولكى دارا بىلە قىلدى رەزىم،
بىرى بۇكى سەد باغلايۇ ئەتتى ئەزىم.
ۋە لېكىن بۇ فۇرسەتدە دارايى دەھر،
بىرۇر ئەردى بۇ قىسسەدىن ئەلگە بەھر.
كى جامى سافا ئۇردى ئەلگە سالا،
كى جامىغە يېتكۇرماسۇن ھەق بالا.
سىكەندەر ئىشى ئەردى مەنزۇم ئاڭا،
بارى ھالەتى ئەردى مەئلۇم ئاڭا.
ماڭا ھەم چۇ مەشغۇللۇق بۇ ئىدى،
تۋارىخ ئالىمدا ئوترۇ ئىدى.
بۇ يەردە مىنى چۈنكى ئەجىز ئەتتى لال،
ئۇپۇپ يەرنى، دانادىن ئەتتىم ساۋال،
سىكەندەرغە ئىككى ئىكەننى ئەدەد،
چۇ ئالىندە تەھقىق ئىدى، قىلدى رەد:

«ئۇل ئىشلار دىدى بىرگە ۋاقىئ دۇرۇر،
گۇۋاھى ئانىڭ نەسىى فاتىئ دۇرۇر.
ئانىڭدەككى ئەسلىن نىزامى دىدى،
ھەمۇل نەۋئ فەرزانە جامى دىدى.
كىم ئۇل فەيلەقۇس ئوغلى ئىرمىش يەقىن،
ئەمەس ئەھلى تەئرىخ تەردىدى چىن»،
قىلىندى چۇ تەھقىق تەدقىق ئىلە،
قىلاي ئەمدى تەدقىق تەھقىق ئىلە.
بۇ يەكلىغ بايان ئەتتى تارىخ سەنج،
كى چۈن ياۋەر ئولدى سارايى سىپەنج.
سىكەندەرنى تابتى مەلىك فەيلەقۇس،
ياساب مۇلكىن ئانداغكى زىبا ئەرۇس.
ئاجىب بەخشىشۇ بەزل ئەيۋابىنى،
تۈزەتتى بەسى سۈر ئەسبابىنى.
مۇلۇكانە تەرتىبۇ ئائىن بىلە،
يارۇتتى كۆزىن ئول جاھانبىن بىلە.
قىلىب ھىفزىگە كىچە-كۈندۈز قىيام،
فۇزۇنراق ئىتىب دەمبەدەم ئىھتىمام.
بىرىب پەرۋەرىشقە مۇناسىب خۇرىش،
مۇناسىب خۇرشىدىن تاپىب پەرۋەرىش.
ئانى ئاسراماي كاخى ئايۋان ئارا،
ياساب يەر كۆڭۈل ئىچرە بال جان ئارا.
نىچۈككىم تىڭىز دۇررى شاھانەسىن،
تىڭىز يوقكى كانى لەئلى يەكدانەسىن،
ئاڭا تىكروكىم بولدى لەفزى دورۇست،
تەئەللۇم ئىشى ۋاجىب ئولدى نۇخۇست،
نىقۇماھىس ئالىندە دەستۇر ئىدى،
كى ھىكمەتقە ئالەمدە مەشھۇر ئىدى.
سىپەھر ئەۋجىغە فىكرى سۇرئەتنەماي،
فەلەك سەيرىدىن رايى مۇشكىلكۇشاي.
نەزەر چابۇكىن چۈن قىلىب، تىزبىن
بولۇب نازىرى ۋەجھى ئەينولىيەقىن.
كىشى يوق بىلىك ئىچرە مانەند ئاڭا،
ئارەستۇيى فەرزانە فەرزەند ئاڭا.
چۇ تەدبىر ئىلە دەفئ ئافات ئىتىب،
ئانىڭ رايىدىن شاھ مۇباھات ئىتىب.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بارى ئىلىم ئارا ئۇيلە ساھىب كامال،
كى كامىل ئانىڭدىك تاپىلماق ماھال.
سىكەندەرنى داناغا تاپشۇردى چوست،
كى دانىشنىڭ ئەۋراقىن ئەتكەي دورۇست.
ئۆزىگە شەرەف بىلدى دانا مۇنى،
كى ئۇل ۋاقىف ئەردى ۋىلادەت كۈنى.
باقىب چەرخىنىڭ بارچە ھالاتىغە،
كەۋاكىبنىڭ ئىقبالۇ ئافاتىغە.
كۆرۈب مۇستەقىمىن، بىلىب راجىئىن،
يازىب ئەردى مەۋلۇدىنىڭ تالىئىن.
قىلىب ھۆركۈملەر ئەنجۇم ئەرقامىدا،
رەقەملەر قويۇب ئەردى ئەھكامىدا.
كىم ئۇل تىفلى پەررۇخ پەي پاكزاد،
شاھى بولغۇسى پاكۇ پەررۇخ نىھاد،
يەتتى كۆك ئۈزە شەۋكىتى يەتكۈسى،
يۈزۈب رۇبئى مەسكۇننى فەتھ ئەتكۈسى.
كىرىب شاھلار قۇللارى سانىغە،
بويۇن قويغۇسى تەۋقى فەرمانىغە.
سىپەھر ئەۋجىغە يېتكۈرۈب ھىممەتىن،
فەلەك تاقىدا چالغۇسى نەۋبەتىن.
چۇ ھەيئەتدە تەبئى جەدەل قىلغۇسى،
فەلەك مۇشكۇلاتىنى ھەل قىلغۇسى.
قىلىب خۇردەدان تەبئى ھىكمەتنى قىسمم،
بەسى پەردە ساز ئەتكۈسىدۇر تىلسىم.
رىيازى بىلە تۈزگۈسىدۇر رەسەد،
ئىلاھى بىلە فىتنە ئالىغە سەد.
جاھان مۈلكىنى چۇن مەقەر قىلغۇسى،
تىڭىز ئىچرە يىللار سەفەر قىلغۇسى.
ئاڭا ھەق نەسىب ئەيلەبان خوشكۇ تەر،
يۈرۈب فەتھ قىلغۇسىدۇر بەھرۇ بەر.
ھەكىم ئاڭلامىش ئەردى چۇن بارچە ھال،
بۇ ئىقبالدىن ئەردى ئىشرەت سىگال.
مۇرەتتەب قىلىب لەۋھى ئىرشادىنى،
ئاڭا قىلدى تەئلىم بۇنيادىنى.
قايۇ ئىشكى تەئلىم قىلغان زامان،
ئىشتمەك ھامان ئەردى، بىلىنەك ھامان.

بىلىب بولىماس ئەردى تەۋەققۇف ئاڭا،
قىلۇر ئەردى تۈرلۈك تەسەررۇف ئاڭا.
بۇ يەكلىغكى تەئداد بولدى سىفات،
ھامانا ئۇن ئانچەنى كەسب ئەتتى بات.
بىلىك كەسبىنى قىلدى تا جانى بار،
ھۈنەر بىلدى ئانچەكى ئىمكانى بار.
چۇ تۇتتى مۇسەللەم كامالاتىن ئەل،
دىلاۋەرلىغ ئەمرىغە رۇست ئەتتى بەل.
نى ئىشكىم سىپاھىغە نەفئ ئەيلەگەي،
كى ئاندىن ئەدۇسىنى دەفئ ئەيلەگەي.
گاھى مەركەب ئۈزرە سەكەھشۇر ئىدى،
ياياغلىغدا گاھ ۋەرزىشى زور ئىدى.
دىمەيكىم ئوقى ئاچتى تارى زىرەھ،
كى تارى تەخەييۇلدىن ئاچتى گىرەھ.
سىنانى بىلە تىكتى ئەختەر كۆزىن،
نى ئەختەر كۆزىن، چەرخى ئەخزەر كۆزىن.
ئانىڭ تىغى خارانى قىلدى شىگاف،
كى كىمخەت غەيرادىن ئەتتى غىلاف.
كەمەندىنىكى چىن - چىن قىلا باشلادى،
فەلەك قەلئەسى بۇرجىغە تاشلادى.
قاچان گۇرزىنى قىلدى خارا نەبەرد،
قاتىغ خارەدىن كۆككە تىگۈردى گەرد.
چۇ مەيدان ئارا زور رەسىمىن تۈزۈب،
چۇرۇك ئىپ كەبى ئەجداھانى ئۈزۈپ.
ۋەگەر رايى بىرلە بولۇب چارە ساز،
دىلاۋەرلىغۇ كۈچكە بولماي نىياز.
بارى ئىشدا بىر يەرگە يەتتى ئىشى،
كى مۇمكىن ئىمەس ئانداق ئولماق كىشى.
ئاتاسى داغى چۇن سۇرۇب ئەردى ئۆمر،
ۋىدادئ ئەتگەلى يەتكۈرۈب ئەردى ئۆمر،
قەدىنىڭ خەمىدىن بىلىب ئەردى خەيل،
كى جىسمىغە تۇفراق سارى بولدى مەيل
قەۋاسىنى زەئىف ئەيلەگەن چاغدا سۇست،
سىكەندەر بولۇب ئەردى شاھلىغدا چوست.
ئۆزى بولدى تەگرىغە پوزشپەزىر،
سىكەندەرگە تاپشۇردى تاجۇ سەرىر.

چۇ ئوغلىگە تەختنى قىلدى ماقام،
ئۆزى ئەيلەدى تاختىا سارى خىرام.
هامانا ئىككى شاخ بەردى دەرەخت،
بىرىن يوندىلەر تاختاۋۇ بىرنى تەخت.
نى قوشقاكى بىر شاخى مەسكەندۇرۇر،
يانا شاخى سۇكرە نىشمەندۇرۇر.
سىكەندەر چۇ كۆردى ئاتا مەرگىنى،
يىقىن ئەردى قىلغاي جاهان تەركىنى.
چۇ مۇستەۋلى ئولدى بۇ نىيەت ئاڭا،
ئاتا قىلمىش ئىردى ۋەسىيەت ئاڭا.
كى مۇلكۇمدە بىگانەنى قويماغىل،
شەبىستانىمە يانەنى قويماغىل.
هەرىمىم ئارا كىرمەسۇن هىچ يات،
كى بولغاي ئاڭا پەردەدەرلىقدە ئات،
سىنى ئىستەبان تابقانىمدىن مۇراد،
بۇدۇركىم قاچان ئەيلەسەم خەيرباد.
سەن ئولساڭ چۇ قائىم ماقامىم مىنىڭ،
بەباد ئولمىغاي نەڭگۇ نامىم مىنىڭ.
بۇ سۆز يادىغە كەلگەچ ئولدى زەرۇر،
يىتۇرمەك ئاتا پەردەسىغە سۇرۇر.

هەمىيەت داغى مانە ئولدى بەسى،
كى يەلدىن زۇلالىغە تۇشكەي خەسى.
ئاتا سوگىنى ئەيلەگەچ بىر تەرەف،
سەرىرۇ نىگىن تابتى ئاندىن شەرەف.
ئاتا تەختىنى چۇن مۇقام ئەيلەدى،
تۇزۇب رول ئاهاڭى جام ئەيلەدى.
ئاياقچى كىتۇر ساغەر غەم زەد ئاي،
دىمە غەم زەد ئاي؛ جامى ماتەمزەد ئاي،
كى ئاندىن سۇمۇرسەم غەمىم قالماسۇن،
ئاتا سوگىدىن ماتەمىم قالماسۇن.
مۇغەننى قىلىب ساز رودى نىشات،
ئانىڭ بىرلە تۇزگىل سۇرۇدى نىشات.
كى سۆز تەختدە بولدۇم ئارامگىر،
بولاي تەهنىيەت بەزمىدە جامگىر.
ناۋايى جاهانىڭ فىرىبىن يىمە،
خىرەد ئالدە نەقشۇ زىبىن دىمە.
چۇ دەۋران ئىشى بىۋافالىقدۇرۇر،
فۇزۇن شاهلىقدىن گادالىقدۇرۇر.
گادايىكى قەيد ئولغاي ئاندىن يىراق،
مۇقەيىەد جاهانداردىن ياخشىراق.

هىممەت هۇمايىنىڭ بەلەند پەرۋازلىغى تەئرىفىدەكىم جەناهىنىڭ سايەسى ۋۇياشىنىڭ ئەنقايى زەررىن جەناهىگە زۇلمەت قافىدە نەشىمىن بىرور ۋە ئەزىم جەننەتلىغى ۋەسفىدەكىم ئاسمانىنىڭ سىمىن بىزەسىن جەناهىنىڭ ئاستىغە ياشۇرۇر ۋە هەر گاداغە ئول سايە تۇشسە سەلاتىن ئۇنىڭ گادايىدۇرۇر ۋە هەر شاهدىن سايەسىن ئالسا گادانىڭ قاشىندا شاه كۆرۈنۈر

(هىممەت هۇماسىنىڭ يۈكسەك پەرۋازى تەرىپىدە: ئۇنىڭ قاناتلىرىنىڭ سايىسى قۇياشنىڭ ئەنقا قۇشىدەك ئالتۇن قاناتلىرىغا زۇلمەتلىك قاق تىغىدا ئۇگا بىرىدۇ، ئۇ جەننەتكە قاراپ ئۇچقاندا، ئاسمانىنىڭ كۆمۈش بىزەكلىرىنى قاناتلىرىنىڭ ئاستىغا يوشۇرىدۇ، ئۇنىڭ قاناتلىرىنىڭ سايىسى گادايغا چۈشسە، پادىشالار ئۇ گادايىنىڭ گادايلىرى بولىدۇ، ئۇ، قاناتلىرىنىڭ سايىسىنى قايسى شاهتىن يىغۋالسا، ئۇ شاه ئۆزىنى دەرهال گادايلار ئارىسىدا كۆرىدۇ)

بىراۋكىم ئاڭا هىممەت ئولدى بەلەند،
ئىرۇر ئالەم ئەهلى ئارا ئەرجۇمەند.
كىشى نەقدى گەر بىر قارا مىس ئەمەس،
ئەگەر هىممەتى بولسا مۇفلىس ئەمەس.
ئۇنى ئاڭلا مۇفلىسكى يوق هىممەتى،
چۇ يوق هىممەتى يوق ئۇنىڭ هۆرمەتى.

www.uyghurkitap.com

بۇ رەسىم ئولدى ئائىنى دەيرى فانا،
كى ھۆرمەت تاپار كىمدە بولسا غىنا.
چۇ ھىممەت ئىپرۇركىمياىي ۋۇجۇد،
كى ئاندىن تابار ئىئتىبار ئەھلى جۇد.
بىراۋكىم ئانىڭ كىميادۇر فەنى،
ئانى دىسە بولغاي ئەل ئىچرە غەنى.
غىنادۇر چۇ ئەل ھۆرمەتىغە سەبەب،
ئاڭا ئىھتىرام ئەتسىلەر يوق ئەجەب.
بىراۋكىم ئۇنىڭ ھىممىتى يوقدۇرۇر،
غەنى بولسا ھەم ھۆرمىتى يوقدۇرۇر.
ئۇتاي دۇن سىفات كىمسەنىڭ گەنجى بار،
ئۇنىڭ كۈن ئۇنىڭ ھىفزىدىن رەنجى بار.
پەشىزي ئەگەر ئۆگدى ئىرسە لەئىم،
مۇدام ئاچماغىدىن تاپار كۆڭلى بىم.
دىسە كىم ئاچاي تاڭلا، ياخۇد بۈگۈن،
ئۆگەر ئۇل ئۆگۈنگە يانابىر ئۆگۈن.
ئاچاردىن ئىمەس كامى تارقاتماغى،
غەرەز بار ئاڭا ئۆزگە بىر قاتماغى،
كۆرۈنمەي دەرەم ئەقدىن ئاچماغى خوب،
دەرەم ھەرنىچە كۆب ئۆگۈن داغى كۆپ.
ئاچار بولسا ئاندىن ساراسەر گىرەھ،
سالۇر كۆڭلىگە بىر گىرەھ ھەرگىرەھ.
ئەيىغ لەئىمدىن كىمگە كىم نان ئىرۇر،
ئۇنى ئىتكە سالماق نە ئىمكان ئىرۇر.
بىجىن تابسا يەر تا ئىچىگە سىغار،
نىكىم قالسا ئورنىگە بارىن يىغار.
ياغاچ ئۆزرە گەر بولسا يۈزمىڭ ياڭاغ،
كۆمەر يەرگە ھەرنە ئوغۇرلادى زاغ.
يەر ئاستىكى سىچقانغە كاشانەدۇر،
يانا ئاندا ھەريان نىھان خانەدۇر.
رازالەتنى ھەددىن قاچان ئاشۇرۇب،
ئۆزىدىن داغى ئۆئىمەسىن ياشۇرۇب.
نىجاسەتنى يەردىن يىغىپ گۈلخانى،
زەخىرەم دىب ئەنبار ئەيلەر ئانى.
جۇ ئەلدۇر تىزەك تاشماقتىن زەبۇن،
كى بولمىش قارارىب يۈزى سەرنىگۈن.

ئانى قويماس ئۆلمەكلىگىن بىلسە ھەم،
نىچە ئات ئاياغىدا يانچىلسا ھەم.
كۆرەر ئەيب دۇن سەرف قىلماق دىرەم،
ئانىڭدەككى يىغماقنى ئەھلى كەرەم.
كەرەمدىن بىراۋكىم تەھى جەيب ئىرۇر،
تەھى ئەيلەماق جەيب ئاڭا ئەيب ئىرۇر.
بۇ ئىش ھىممەت ئەھلىغەدۇر ئىبتىلا،
كى جەيب دەرەم بىرلە بولغاي تولا.
كەرەمسىزكى بار ئويدا مەخزەن ئاڭا،
فالاكەت بىلە فاقەدۇر فەن ئاڭا.
يەمەس ئەلكى ئەھۋال ئارا بولسا غەرق،
ئۇلار بىرلە مۇخلىسلەر ئىچرە نە فەرق؟
دىسە ھەم بولۇركىم ئىرۇر فەرق كەم،
خىرەد ئالدە كوبدۇرۇر فەرقى ھەم.
كى ھەر نىچە بىمايە بولسا لەئىم،
ئاكا كىمسەدىن يوقتۇرۇر ھىچ بىم.
ۋەلى بولدى چۇن گەنجىيۇ مەخزەنى،
خالايىق ئىرۇر جانىنىڭ دۇشمەنى.
قىزىل تۈلكۈ ياخۇد قارا كىش كىبى،
كى بولغاي تۈكى قەتلىنىڭ مۇجىبى.
سەدەفدەككى يىققان ئۈچۈن دۇررى پاك،
قىلۇرلار ئالۇر چاغدا كۆكسىنى چاك.
كۆڭۈل ھىممەت ئەھلىگە كىم بولدى كەڭ،
غىنا بىرلە فەقر ئولدى ئالدە تەڭ.
نى گەنج ئولسا بىرمەكدە باردۇر ئەزىز،
نى ناموس ئىتەر بىرگەلى بىر پەشىز.
مۇھابات قىلماس يىمەكدىن كۇلاچ،
غەمىن بولماس ئەر تابسە ياۋغان ئۇماچ.
خىرەد ئەھلى چۈنكىم تەئەممۇل قىلۇر،
تافاۋۇت بۇ ئىككىدە ھەم تاپىلۇر.
نى نەقدىكى ئەھلى كەرەم سەرف ئېتەر،
ئاڭا خەلقدىن كۆب مۇشەققەت يېتەر.
ئەگەر يوق ئاڭا بەزل ئىتەر دەستىرەس،
كى زاتى ئارا ھىممەتى گەنجى بەس.
نى ئەلدىن تاپار ھەر زامان يۈز مالال،
نى ئەھۋالىغە يۈز قويار ئىختىلال.

كىشكىم بىيىكراقدۇرۇر ھىممەتى،
جاھان ئەھلىدىن كەمدۇرۇر مىھنەتى.
نى قۇشكىم بەلەند ئولسا پەرۋاز ئاڭا،
ھالاك ئىستەمەس نادۇك ئەنداز ئاڭا.
ئەگەرچە ئىرۇر مۇشەك ئاتماق ئىشى،
بولۇت ماموغىن ئۆرتايالماس كىشى.
نىچە تىغىل قىلسا پولاب خىرەلىق،
قاچان شەمسى ئەنجۇم تاپار تىيرەلىق؟
تۇتايكىم بىيىك تاققا چىقسۇن پەلەڭ،
تولۇن ئايغا سەكرەب تۇشكەيمۇ چەڭ؟
بەلەند ئەيلەبان ھىممەت ئول بى نىياز،
كى ھەرنىچە ھىممەت بىيىك، مىھنەت ئاز.
بىراۋگە ھىممەت قىلۇر يارلىق،
گادالىق تىلەر، يوق جاھاندارلىق.
ئۆزىن فەقر بىرلە جاھاندار ئىتەر،
جاھاندارلىقدىن ۋەلى ئار ئىتەر.
دىمە فەقر كۆيى گادايىن گادا،
كى شاھلار شاھى قىلمىش ئانى خۇدا.
قىلۇر پادشاھ ئول گادالىق ھەۋەس،
نىچۈككىم گادا پادشالىق ھەۋەس.
مەگەر ھەق يىتۈرگەي بۇ ئاگاھلىغ،
كى فەقر ئىستەگەي ئەل قويۇب شاھلىغ.

ئىسكەندەر بىلە ئۇل گادالىغ ئىختىيار ئەتكەن پادشاھ بەلكى فىلھەقىقەت پادشاھلىققە يەتكەن گادا ھىكايەتىكىم ئىسكەندەر ئۇنى مەزەللەت چاھىدىن چىقارىب سەلتەنەت گاھىغا ئولتۇرتماق ئىستەدى ۋە ئۇل تاج تەركىن قىلىب باشىدىن تەركى تاج خىيالىن چىقارەادى

(ئىسكەندەر بىلەن پەقىرلىقنى خاللىغان، بۇ ئىشى بىلەن ھەقىقەتتە پادشالىق دەرىجىسىگە يەتكەن گادايىنىڭ ھىكايىتى: ئىسكەندەر ئۇنى خارلىق قۇدۇغىدىن تارتىپ ئېلىپ، پادشالىق ئورنىغا ئولتۇرغۇزماقچى بولدى، ئۇ بولسا، پادشالىقنى تەرك قىلىپ، بېشىدىن تاج خىيالىنى چىقىرىپ تاشلىدى)

ئىشتىمكى ئىسكەندەرى نامدار،
چۇ بولدى جاھان ئەھلىغە كامگار.
نى كىشۋەركى بولدى مۇسەخخەر ئاڭا،
مۇتىئ ئولدى دارايى كىشۋەر ئاڭا!
ھەمۇل شاھنى كىشۋەرگە شاھ ئەيلەدى،
ھەمۇل ئەلگە كىشۋەر پاناھ ئەيلەدى.
شامۇ مۇلۇكدىن كۆڭلى تىنغاچ تامام،
يانا مۇلىك ئەزمىغە قىلدى خىرام.
مەگەر فەتىھ بولغاندا مەغرىب زىمىن،
شەھى زاھىر ئەيلەب ئىدى قەتلۇكىن.
چۇ رەزم ئۇتى بولمىش ئىدى بىر تەرەف،
شاھ ئولمىش ئىدى رەزم ئىچىندە تەلەف.
سكەندەر چۇ فەھىم ئەتتى خەسمىن قەتىل،
ئاڭا مۇلكى ئىچرە تىلەتتى ئەدىل.
دىدىكىم بۇ كىشۋەر سالاتىندىن،
خەبەرلىق جاھانبانلىق ئايىندىن،
قالىبمۇ ئىكىن بىر ئانىڭدىك كىشى،
كى قىلسام ۋۇجۇد ئاڭا بۇ مۇلىك ئىشى.
ئانى ئەلگە شاھ ئەيلەسەم مۇستەقىل،
كى مۇلىك ئۆزگىگە بولماسا مۇنتەقىل.
دىدىلار خالايىق دۇئا ئەيلەبان،
ھەدىسىغە جانلار فىدا ئەيلەبان.
كى ئافاق ئارا سەرفەراز ئولغايسەن،
ھەمىشە رەئىيەتناۋاز ئولغايسەن.
بۇ يەڭلىغ كىشىكىم قىلۇرسەن سۇراغ
كى ئاندىن رەئىيەتقە يەتكەي قەراغ.
قۇبۇل ئەيلەگەي ئانى ياخشى-يامان،
كىشى يوق مەگەركىم بىراۋ بۇ زامان.
ۋەلى خەلق ئىچىدىن فىرار ئەيلەمىش،
ئەجەب نەۋئ ئىش ئىختىيار ئەيلەمىش.
تىرىكلەر ئاراسىغە قىلماس ئۇبۇر،
ماكانى ئىمەس غەيرى ئەسكى قۇبۇر.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ھامانا ئىرىكلەردە كۆرمەي ۋافا،
قۇبۇر ئەھلىگە ئەيلەمىش ئىكتىفا.
باش تاج تەركىن قىلىپ ئىختىيار،
بولۇپ تەرك تاجى بىلە بەختىيار.
نى مەسكەن بولۇپ كىنچە بىر بوم ئاڭا،
نى كۈندۈز يىمەك ۋەجھى مەئلۇم ئاڭا.
كىشى بىرلە يوق مۇتلەقا ئۈلپەتى،
بولۇپ خەلق غەۋغاسىدىن كۈلپەتى.
نىياز ئەھلى چۈن قىلسەلار ئىختىلات،
قىلۇر سۆزدە زاھىر گاھى ئىنبىسات.
نەسايىھ دەر ئەلگە بەغايەت مۇفىد،
كى ئالەمدىن ئەلنى قىلۇر نائۇمىد.
سۆز ئىچرە بۇ تەقرىب تەرتىب ئېتەر.
كى ئەلنى فانا سارى تەرغىب ئېتەر.
سىكەندەر ئىشىتكەچ دىدىكىم: يۈرۈك،
ئانى قايدا بولسا تاپىپ كەلتۈرۈك!
راۋان ھۆكمى ئىلە ھەر تەرەف سوردىلەر،
تاپىپ شاھ بەزمىغە يەتكۈردىلەر.
يالاڭ ئەردى، باشى-ئاياغى يالاڭ،
ياقا چاكىدىن كۆكسى داغى يالاڭ.
جاھان شوغلى گەردىغە سىلكىپ ئېتەك،
تۇتۇپ ئىككى ئىلگە ئىككى سۆڭەك.
سىكەندەر ئانى ئىھتىرام ئەيلەدى،
ئۆز ئالىندە ئالى مەقام ئەيلەدى.
دىدى: بۇ سۆڭەكلەردىن ئەفسانە ئەيت،
نى سورسام جاۋابىن ئانىڭ يانە ئەيت.
دىدى: «گورلاردىن قىلۇردا گۇزەر،
نىچە بۇ سۆڭەكلەرگە سالدىم نەزەر.
زەمىرىمغە لىكىن نىھان بولدى بۇ،
كى شاھنىڭ قايۇدۇر، گادانىڭ قايۇ؟
چۇ ئۆلگەندە بىردۇر بۇ ئىككى مەتائ،
تىرىكلىكدە نىچۈن قىلۇرلار نىزائ؟

كىلىپ بۇ كالامى سىكەندەرغە خوش،
دىدى كى زەبان ئاۋەرى باركەش.
سىنى تاپتىم ئەشرۇ بىلىپ نۇكتەلىك،
ئەگەر بارئىسە ھىممەتىڭ ھەم بىلىپ.
چىنى كىشۋەرىڭدە قىلاي ئەرجۇمەند،
بېرىپ شاھلىغ پايەڭ ئەيلەي بەلەند.
دىدى ھىممەت ئولمىش ماڭا ھەمنىشەست،
سەن ئىستەردەك ئىرمەس، ۋەلى ئەشرۇپەست
كى تەرك ئەيلەبان فەقر سەرمايەسىن،
پىسەند ئەتكەمەن شاھلىغ پايەسىن؟
ئىبەس رۇبئى مەسكۇنغە رىغبەت ماڭا،
تىلەر تۆرت سەرمايە ھىممەت ماڭا:
بىرى ئاندىن ئولباق ھاياتى ئەبەد —
كى يوقتۇر ئانىڭ ئىنتىھاسىغە ھەد.
يانا بىر: يىگىتلىكنى ياپماي خەلەل،
قەرىلىق بىلە بولماغاي ئول بەدەل.
يانا بىر: غىنايى مۇئەببەد دۇرۇر،
كى ئالىندە ئىفلاسىغە رەد دۇرۇر.
يانا: شادلىغ كىم يوق ئانىڭ غەمى،
ئەدەم بولغاي ئول سورتىڭ ماتەمى.
سىكەندەرنى ھەيرەت زەبۇن ئەيلەبان،
دىدى بەش ئۇيۇتدىن ئىگۈن ئەيلەبان.
«كى ئەي فەررۇخ ئائىنى فۇرخەند راي،
بۇ ئەقدىڭدىن ئول بولدى مۇشكۈل كۇشاي.
كى بۇ دەير ئارا تاپساڭ ئاگاھلىغ،
ساڭا فەقر بەردى، ماڭا شاھلىغ.
ئەگەرچە مىنى ئەيلەدى ئەرجۇمەند،
ساڭا بەردى ھىممەتنى مەندىن بەلەند.
گادايىكى بولغاي بىلىپ ھىممەتى،
ئاڭا پەست ئېرۇر شاھلىغ رىفئەتى.
چۇ ھىممەت بەلەند ئولدى ئىرسە فەقىر،
كۆزىگە ئېرۇر ئەسىر شاھى ھەقىر.

ھىكمەت ئىسكەندەر ئەرەستودىن سوئالى ئول بابداكىم مەقسۇدغا قايسى مەقام يېقىنراق ۋە ئول مەقام سارى نى نەۋئ خىرام ئەتمەك مۇناسىبراق ۋە ئەرەستو يۇقلۇق مەقامىغا يەل كۆرگۈزمەك ۋە سەبۇكپەرلىك خىراەى ئاھەڭگىن تۈزمەك

(ئىسكەندەرنىڭ ئەرەستۇدىن، قايسى ئورۇن مەقسەتكە يېقىنىراق بولىدۇ، ئۇ ئورۇنغا قايسى خىلدا مېڭىش مۇۋاپىق كېلىدۇ؟ دەپ سورىغانلىغى؛ ئەرەستۇنىڭ يوقلۇق ئورنىغا يول كۆرسىتىپ، ئۇ ياققا قاراپ ئۇچقاندەك يۈرۈش چارىلىرىنى تۈزۈپ چىققىنى)

ئەرەستودىن ئىسكەندەر ئەتتى سۇئال،
كى ئى فىكرەتىڭ غا فەلەك پايمال.
نى يولدۇركى مەقسۇد ئېرۇر مەنزىلى،
نى ئىشدۇركى مەھمۇد ئېرۇر هاسلى.
دىدى: خەلقدىن ئۆزنى فەرد ئەيلەمەك،
فانا كويى يولىدا كەر ئەيلەمەك.
دىدى ئۇل كىشىكىم تەۋانگىر دۇرۇر،
ئاڭا خەير كوبراق مۇيەسسەر دۇرۇر.
ئەمەلنىڭ چۇ مەقسۇد ئارا دەخلى بار.
تەۋانگىرگە كوبراق كېرەك ئىئتىبار.
بىراۋكىم ساۋاب ئېتسە كوبراق هوسۇل،
ئاڭا كوبراق ئولغاي ئۈمىدى ۋۇسۇل.
دىدى خەير گەر قىلسا ئەهلى مەنال،
بۇ ئىشدىن ئىمەسدۇر يىراق ئىككى هال.
بىرى ئۇلكى مەۋقەئدەدۇر ئۇل ئىشى،
ئىشى غەير مەۋقەئ قىلۇر هەم كىشى.
گەر ئىش غەير مەۋقەئدە مەۋجۇد ئېرۇر،
كىشى هەرنىكىم قىلدى مەردۇد ئېرۇر.

ۋەگەر ئۆز يېرىدە دۇرۇر قىلغانى،
نى ئىش قىلسا مەقبۇل تۇتساق ئانى.
نىكىم ئەسلىدىن تابتى مەئزۇللۇق،
ئىشى فەرئ ئىلە بولدى مەشغۇللۇق.
ئېرۇر راهزەن كىمكى ئاگاه ئېرۇر،
بۇ يولدا نىكىم ماسىۋەللاه ئېرۇر.
بىراۋ شاه ۋەسلىگە قەتئ ئەتسە يول،
كېرەك ۋاقىف ئولسا قاراقچىدىن ئول.
قاراقچىغە بولغان كىشى مۇتتەفىق،
قاچان شاه بەزمىغەدۇر مۇستەهىق.
ۋەلى ئولكى رەفئ ئەتتى بۇدۇ نەبۇد،
گۇمان قىلبادى هەقدىن ئۆزگە ۋۇجۇد.
ئۆزىنى چۇنكى مەقسۇد ئارا قىلدى يوق،
ئۆزى قالمايىن قالدى مەقسۇد ئۇق.
گۇمان قىلما مۇندىن بىيىكراق مەقام،
كىشى ئاندا چۇن يەتتى بولدى تەمام.
بۇ دۇرلارنى كىم ساچتى گەۋهەر فۇرۇش،
سەدەف ئاغزىدەك سايىل ئولدى خۇمۇش.

ئىسكەندەرنىڭ سەلتەنەت تاجىدىن سەركەشلىك قىلىپ خىلافەت تەختىدىن ئاياق تارتقانى ۋە روم ئەهلى باشلارىنى ئاياغىگە قويوب ئۇنىڭ مەقدەمىدىن تەخت پايەسىنى بەلەند قىلىپ تاج قەدەرىن ئەرجۇمەند قىلغانلارى ۋە ئۇنىڭ ئەدلى ئەينىنىڭ قوياشى بىلە زۇلم شامىنىڭ خەففاشىن كور ئېتىب جاهاننى يارۇتقانى ۋە زۇلم ئەهلىنىڭ زۇلمەتدەك ئالەم يۈزىدىن قاراق تۇتقانى

(ئىسكەندەرنىڭ سەلتەنەت تاجىدىن بويۇن تولغاپ، خەلىپىلىك تەختىگە ئولتۇرۇشتىن باش تارتقانلىغى؛ روم خەلقىنىڭ ئۇنىڭ ئايىغىغا باش قويۇپ، ئۇنىڭ قەدەم ئىزىدا تەخت پايەنى يۈكسەك قىلىپ تۇرغۇزۇپ، ئۇنىڭ قۇدرەتلىك تاجىنى ئەزىز بىلگەنلىگى ۋە ئۇنىڭ ئادالەت قوياشى بىلەن زۇلۇم كېچىلىرىنىڭ كۆزىنى كور قىلىپ، جاهاننى يورۇتقانلىغى؛ زۇلۇم قىلغۇچىلارنىڭ ئالەم يۈزىدىن تۈن قاراڭغۇلۇغىدەك تاراپ كەتكەنلىگى)

گۇزاربشقا ئولكىم قەلەم قىلدى تېز،
قەلەمدىن بۇ يەڭلىغ بولۇر نوكتە رېز.
كى چۇن فەيلىقۇس ئورتادىن چەكتى رەخت،
سىكەندەرغە تەسلىم ئىتىب تاجۇ تەخت.
سىكەندەركى دانايى ئافاق ئىدى،
بىلىك ئىچرە ئافاق ئارا تاق ئىدى.
ئاڭا تاج ئىلە تەخت تۇشمەي قەبۇل،
بۇ ئەندىشەدىن بىھەد ئەردى مەلۇل.
كى شاھلىغدا ھەددىن كۆف ئافات ئېرۇر،
نى قىلسا فەلەكدىن مۇكاپات ئېرۇر.
ئەگەر تەركىگە كۆڭلىنى شاد ئېتىب،
ئاتانىڭ ۋەسىيەتلارىن ياد ئىتىب.
كۆپ ئاشۇفتە قىلغاچ ئۇنى بۇ مەھەن،
ئۇلۇسنى يىغىپ تۇزدى بىر ئەنجۇمەن.
كى يەكسەر يىغىلدى شەرىفۇ ۋەزىئ،
سۆزى قىلدى ئاغاز بىھەد بەدىئ.
«كى ئى قەۋمكىم مۇلكىڭىز كەلدى رۇم،
كى ئالىمدە ھالا قىلىبسىز ھۇجۇم.
ئەگەر سەرفەراز، ئەر سەرەفگەندە سىز،
بارى تەگرىگە مەن كەبى بەندەسىز.
ئىمان سىز كەبى، سىزدىن ئۆكسۇك بەسى،
ئاتاسىز دىل ئازوردەئى بى كەسى.
ئاتامنى ئەگەر لوتىف ئەيلەب ئىلاھ،
بۇ كىشۋەر ئۇزە ئەيلەدى پادىشاھ.
ھامانا بۇ ئىشگە سازاۋەر ئىدى،
بۇ يۈك چىككەلى قۇۋۋەتى بار ئىدى.
ۋەر ئاباۋۇ ئەجدادىيە قىلدى ھەق،
بۇ مۇلىك ئەھلىگە ھۆكمرانلىغ نەسەق.
ئۇلار داغى زىبايى تەخت ئەردىلەر،
تەۋاناۋۇ فىرۇز بەخت ئەردىلەر.
ۋەلى مەن ئېرورمەن بىغايەت ھەقىر،
داغى سەلتەنەت ئەمرى بىھەد خەتىر.
بۇ ئىشگە كېرەكتۇر تەۋانا كىشى،
ئىمەس مەن كەبى ناتىۋانا ئىشى.
ئېرۇر تارتماق شىر چىككانىنى مور،

يۈكىن پىلنىڭ ئەيلەمەك پاشا زور،
نى سۇلتانلىغ ئەيلەزدە نىيەت ماڭا،
نى ئەيلەي دىسەم قابىلىيەت ماڭا.
بۇ تەكلىفدىن چۇنكى رەنجۇرمەن،
ئەگەر ئەيلەسەم تەرك مەئزۇرمەن.
چۇ مەن ئەيلەدىم ئەجزىم ئىزھارىنى،
بۇ ئەندىشەدىن كۆڭلۇم ئازارىنى.
سىز ئەمدى ئۆزۈڭىزگە شاھى تاپىڭ،
بۇ كىشۋەرغە كىشۋەر پاناھى تاپىڭ.
ھەر ئىشتا زامان ئەھلىنىڭ فايىقى،
كى تا بولغاي ئۇل شاھلىغ لايىقى.
قۇياشدەك قەۋى مىھرۇ رەۋشەن زەمىر،
ۋەگەر چىقسا ئەشھەبگە ئافاقگىر.
ئادالەت ئارا فەسلى نەۋروزدەك،
سىياسەتدە بەرقى جاھانسوزدەك.
ئىرىكلىك چاغى خەسمخە چارە ساز،
قاتىغلىق مەھەللى رەئىيەتناۋاز.
ئاڭا تەختۇ دەۋلەتنى مەسكەن قىلىب،
باشىن تاج بىرلە مۇزەييەن قىلىب.
كىم ئۇل ياغدۇرۇب ئەبرى ئىھسانىنى،
ئىرەمدىك قىلىب مۇلىك بوستانىنى.
ئەدۇ خەيلىن ئاشۇفتە ھال ئەيلەسۇن،
سەنەم زۇلفىدەك پايمال ئەيلەسۇن.
نىچە شۇئلەئى فىتنە ياقسا ئەدۇ،
قىلىچ سەيلىدىن ئۇرسۇن ئۇل ئوتقا سۇۋ.
رەئىيەتقە قىلسا قەلەمزەن سىتەم،
قەلەمزەننىڭ ئىلگىنى قىلسۇن قەلەم.
مۇسافىر يولى رىشتەسىن ئۈزمەسۇن،
قاراقچى قاراسىنى كۆرگۈزمەسۇن.
قىلىب زەبت ئىلە مەھكەم ئوغرى يولىن،
ئۇلۇس مالىدىن قىسقا قىلسۇن قولىن.
ئەدەم ئەيلەسۇن زولم تەئلىمىنى،
لەمى جەھد ئىتىب لام ئىلە مىمىنى.
ئادالەت قىلۇرنىڭ تاپىب ھالەتىن،
فۇزۇن قىلسۇن ئەلگە ئەدۇ ئالەتىن.
نىكىم ھەق بۇيۇرمىش بولۇب پەيرەۋى،

ھەق ئەيتۇر ئۇلۇس ئىلگىن ئەتسۇن قەۋى.
بىرىب زۇلىم گوستەرغە فەرسۇدەلىق،
رەئىيەتقە يەتكۇرسۇن ئاسۇدەلىق.
تۈگەتكەچ سۆزىن شاھى رۇشەن زەمىر؟
ئۇلۇس چىكتىلەر ھەر تەرەفدىن نەفىر.
كى ئى خۇسرەۋى ئادىلى دادگەر،
نىگە ئەيلەدىڭ بىزنى فەريادگەر؟
يىتەر چاغدا ئەدلىڭدىن ئەلگە ناۋا،
بۇ يەڭلىغ نىدىن زۇلىم كۆردۈك راۋا؟
نى سۆزلەر ئىدىكىم بايان ئەيلەدىڭ،
كى بۇ خەلق باغرىنى قان ئەيلەدىڭ.
بۇ سۆزلەر دىگۈنچە ئاقىز قانىمىز،
كى بولسۇن يولۇڭدا فىدا جانىمىز.
سەن ئالغۇنچە بۇ ئەل باشىدىن يىراق،
يىراق بولسەلەر جانىدىن ياخشىراق.
ساڭا گەرچە جانبەخش كەلدى كەلام،
يىقىن ئەردىكىم ئەيلەگەي قەتلى ئام.
سىنىۇ سەلتەنەت تەركى سۆزمۇ بولۇر؟
بەدىلىڭنى كۆرگۈچى كۆزمۇ بولۇر؟
بۈگۈن ئالەم ئىچرە سەن ئۇل شاھسەن،
كى ئەفلاك سەيرىدىن ئاگاھسەن.
جاھان ئىچرە سەن بىلمەگەن يوق ئۇلۇم،
بىلۇر ئالەم ئەھلى نىكىم ئەھلى رۇم.
فەلەك شەمئى رايى مۇنىرىڭ سېنىڭ،
مالائىك چىراغى زەمىرىڭ سېنىڭ.
جاھان كۆرمەگەن سەن كەبى خۇسرەۋى،
قۇياش تەلئەتى مۇشتەرى پەرتەۋى.
قىلىب ئەدىل رايىڭدىن ئانداق زۇھۇر،
كى گۈل بىرلە خۇرشىددىن ئەترۇ نۇر.
ۋۇجۇدىڭدا پىنھان خىرەد يارلىغ،
جامالىڭدا پەيدا جاھاندارلىغ.
بۇ ھىممەتكى زاتىڭ ئارا باردۇر،
ساڭا رۇم سۇلتانلىغى ئاردۇر.
بىلۇرمىزكى بۇ مۇلنك ئىرۇر كەم ساڭا،
ئۇمىد ئۇلكى تۈشكەي جاھان ھەم ساڭا.
فەلەك سەيرىدىن ئاشكارۇ نىھان،
كى ھۆكمى يازىلمىش سېنىڭدۇر جاھان.
يانا كىمسە فەرمان راۋا قىلماغىل،
جاھان ئەھلىنى بىناۋا قىلماغىل.
ئەگەر سەن بۇ ئىشنى قوبۇل ئەتمەگۈك،
بۇ مۇلىك ئەھلى فەريادىغە يەتمەگۈك.
قويۇب مۇلىك مەۋرۇسۇڭە يانەنى،
راۋا كۆرسەڭ ئۆي ئىچرە بىگانەنى.
قىلا ئالمايىن بۇ بەلا ئىختىيار،
بارىمىز قىلۇرمىز جەلا ئىختىيار.
چۇ تۈشسەڭ گادالىققە ھەر مۇلىك ئارا،
خۇدا سورغۇسى سەندىن ئۇل ماجارا.»
بۇ سۆز دىب ئۇلۇس بولدىلەر ئەشك رىز،
باشى ئەيلەب يالاڭ چەكتىلەر رۇستەخىز.
سىكەندەركى مۇنداق ئالامەت كۆرۈب،
ئالامەت دىمەيكىم قىيامەت كۆرۈب.
پۇشايمان بولۇب دىگەن ئەھۋالىغە،
بۇزۇلدى بەسى كۆڭلى ئەل ھالىغە.
سالىب ئۇل سىفات سىدق ئايىن سىفات،
دىگەندىن ئۇنىڭ كۆڭلى ئىچرە ئۇيات.
ھەم ئەتبائىنىڭ ياخشى نىيەتلەرى،
يانا ھەم ئاتاسى ۋەسىيەتلەرى.
ئايان ئەتتى بۇ نەۋئ تەسىر ئاڭا،
كى بەرمەك ماھال ئىردى تەغيىر ئاڭا.
بولۇب خاتىرى ھەددىن ئارتۇق مەلۇل،
ئۇلۇس ئىلتىماسىنى قىلدى قەبۇل.
رىزا زاھىر ئەتكەچ شاھى نەۋجۇۋان،
ئەرەستۇيى فەرزانە قوبتى راۋان.
ئالىب تاجىنى ئەيلەبان ئەرجۇمەند،
ئانىڭ باشىدىن ئەيلەدى سەر بەلەند.
راۋان تۇتتى ئەيتىب سانا بىر قولىن،
بەلىناس دانا يانا بىر قولىن.
ئىككى گەنجى ھىكمەت ئۇنى يولدابان،
چىقاردىلەر ئەۋرەڭ ئۆزە قولدابان.
تاپىب مەقدەمىدىن بىيىك پايە تەخت،
قۇياش باشى ئۆزرە سالىب سايە تەخت.
ئەرەستۇ بىلە يوق بەلىناس ئىدى،

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

كى بۇ خىزر ئىدى، ئۇل بىر ئىلياس ئىدى.
خەلايىققە يۈزلەندى بىر ئىنبىسات،
كى ئۈلتۈرگەلى يەتتى مۇفىرىت نىشات.
نىسارى ئۇل قەدەر ساچتى ياخشى - يامان،
كى قىلدى نۇجۇم ئەرزىنى ئاسمان.
ئەدەدسىز سۇرۇر ئەھلىگە بولدى سۇر،
ئانىڭدىككى سۇر ئەھلى قىلدى سۇرۇر،
چۇ ئىسكەندەرى مىھىر ئولۇب پەردەپۇش،
شەفەت بادەسىن تاپتى قىلماققە نوش.
تەرەبدىن فەلەك قىلدى خالى ئاڭا،
ياڭى ئايىنى جامى ھىلالى ئاڭا.
سكەندەر بەزۇمەند ئولۇب بەختىدىن،
شەبىستانغە كىردى تۈشۈب تەختىدىن.
گۈلۈ سەبزە ئۈزرە تۈزۈب تازە بەزم،
مەيى لالەگۇن ئىچكەلى قىلدى ئەزم.
قەدەھ پەرتەۋدىكىم دەمادەم تۇتۇب،
شەبىستاننى خۇرشىددەك يارۇتۇب.
دىبان سۆز دىنگەچ شاھى گەردۇن جاناب،
جاۋابىن ئەرەستويى ھىكمەت مەئاب.
سۇرۇب نوكتە ھەر سارى دانىشۋەرى،
بىلىك ئىچرە ئەللامەئى كىشۋەرى.
نى ھىكمەتدىن ئەيزۇ قەدەھ گەردىشى،
نى جۆز ئىلمى ھىكمەت تەكەللۇم ئىشى.
نوكەت شاھى كامياب ئەيتىبان،
ئاڭا نوكتە ئەھلى جاۋاب ئەيتىبان.
زوھور ئەيلەبان گەرچە ئەيشۇ تەرەب،
ۋەلى سەربەسەر مەھز ئىلمۇ ئەدەب.
چۇ ھەر ئىلمدىن بولدى گۇفتۇ شەنىد،
دىماغىنى شاھنىڭ قىزىتتى نەبىد.
قىيۇب چىنقالى مەيل كۆرگۈزدى خەيل،
كۆزى شاھنىڭ ئۇيقۇغە قىلدى مەيل.
بولۇب ئۇيقۇ چۇن ئولچە مەتلۇب ئولۇب،
يارىم كىچە ھەم سەجدە مەرغۇب ئولۇب.
ئىبادەت ئۈچۈن شاھى يەزدانپەرەست،
ئۈزىن خەس كەبى قىلدى تۇفراققە پەست.
ئىشى يىغلايۇ ئۆزرى مافات ئىدى،

ئاڭا تاڭغىچە بۇيلە ئەۋقات ئىدى.
قۇياش چۇن قىلىب ئەۋج ئاھەڭگىنى،
يارۇتتى يانا چەرخ ئەۋزەڭگىنى.
كەۋاكىب تاپىب ئۇل يارۇقدىن زەرەر،
بارى ئۈچتىلەر ئۇل سىفەتكىم شەرەر.
ئىسكەندەر يانا تەخت ئەيلەب مەقام،
خالايىققە ھۆكۈم ئەيلەدى بارى ئام.
ئۇلۇس قىلدىلەر خىزمەتىغە ھۇجۇم،
قۇياش تىكراسىدا نىچۈككىم نۇجۇم.
يىغىلغاچ ئۇلۇس شاھ قىلىب ئىبتىدا،
خالايىققە سۆز مۇنداق ئەتتى ئادا:
«كى بەردى ماڭا دادگەرلىك ئىلاھ،
بار ئەرسە خالايىق ئارا دادخاھ،
كىلىب ئالىمە ئەرزى ھال ئەيلەسۇن،
ئۆز ئەھۋالىنى قىيلۇ قال ئەيلەسۇن.
قاشىمدا سۆزىن ئەرز ئەيلەر زامان،
مىنى بىر ئۆزى يەڭلىغ ئەتسۇن گۇمان.
نى تەختىمدىن ئولسۇن ئاڭا دەھشەتى،
نى تاجىدىن ئولسۇن ئاڭا ۋەھشەتى.
نى شاھ دىب مىنى ئەيلەسۇن ئىزتىراب،
نى مەقسۇد ئاداسىدا قىلسۇن شىتاب.
ئايان ئەيلەسۇن رىشى دەردۇ غەمىن،
ياقاي داد بەرمەك بىلە مەرھەمىن».
ئۇلۇس باشلادى ئەرز ھال ئەيلەمەك،
سكەندەر بىلە قىيلۇ قال ئەيلەمەك.
سەھەردىن ئاڭا تەكروكىم ئىستىۋا،
سۇرۇب، خەلق دەردىغە قىلدى داۋا.
كىشى قانى تۆككەننى پوينىن ئۇرۇب،
قىلىن كىستۈرۈرنى قىلىن كىستۈرۈب.
بىرىب داد مەزلۇمى غەمخارەغە،
قىلىب رەھم مەرھۇمى بىچارەغە.
قىلىب زۇلم ئەھلىن قارا يەرگە پەست،
ئالارغەكى مەزلۇم ئىرۇر زىردەست.
خوش ئول شاھكى زۇلم ئەھلىن ئەيلەب نىگۇن،
جافاكەش جافاگەرنى كۆرگەي زەبۇن.
بۇ يەڭلىغ قىيۇب ئەدل بۇنيادىنى،

يارىم كۈنگىچە بەردى ئەل دادىنى.
ئاتاسى زامانىدا ھەرنەۋ ئىش،
كى ئاندىن خالايىققە ئازار ئىمىش.
تامامىن ئۇلۇس باشىدىن قىلدى دەفئ،
يېتۈشسۇن دىب ئاندىن خالايىققە نەفئ.
يانا شاھلار ھادىس ئەتكەن رۇسۇم،
كى بىداد ئىمىش ئەل ئارا بۇ ئۇسۇم.
ئۇلار تەرھىنى بۇزدى بۇنيادىدىن،
خالايىقنى قۇتقاردى بىدادىدىن.
ئادالەت تەرىقىنى فاش ئەيلەدى،
سىياسەت ئاڭا دۇرباش ئەيلەدى.
رەئىيەتقە مەئلۇم ئىتىب ئىھتىياج،
ئىككى يىل ئۇلاردىن كۆتەردى خىراج.
ھەمۇل ئەھلىغە قىلدى مەشغۇللۇق،
يامانلارغە يېتكۈردى مەئزۇللۇق.
ۋەلى ياخشىغە تەقۋىيەت ئەيلەدى،
يانا ياخشىلار تەربىيەت ئەيلەدى.
يانا نەرخلەرغە قىلىب ئىشتىغال،
ئېغىر ساتقۇچىغا بىرىب گوشمال.
تۈز ئەيلەب تارازۇ ئىككى باشىنى،
تۆمۈردىن ياساب مۇھىر ئىتىب تاشىنى.
قەرى ھەم تۆمۈردىن ئاڭا بولدى خاس،
كى ئەل بولدى كەم گەز ئالۇردىن خالاس.
قاپاننى ھەم ئۇل ئىفتىراز ئەيلەدى،
قىياس ئىچرە رەفئى نىزاز ئەيلەدى.
يانا تۈزلۈك ئىزھارىغە تۈزدى كەيل،
كى ئەل قىلماغاي ئەگرىلىك سارى مەيل.
يانا تۈزدى ئالتۇن تارازۇسىنى،

قەۋى ئەيلەبان ئەدىل بازۇسىنى.
مەراھىل ئارا قويدى رەھدارلار،
يول ئەھلىن خەتەردىن نىگاھدارلار.
ئادالەت قۇلىن تۇتتى ئانداق بىيىك،
كى تابتى ئامان ئارسلاندىن كىيىك.
تەزۇر ئەھلىغە قارچىغاي دەرمىيان،
ئالار چۈجە يەكلىغ بۇ بىر ماكىيان.
يارىم كۆنگىچە ئەدىل ئىلە داد ئىدى،
يانا كۈن سۈكى ياخشى بۇنياد ئىدى.
بۇ يەكلىغ چۇ ئاز ۋەقت تۈزدى رۇسۇم،
غەنى بولدىلەر ئەدلىدىن ئەھلى رۇم.
كىتۇر ساقىيا تولدۇرۇپ جامى ئەدىل،
كى كۆرگۈزدى ئىسكەندەر ئەييام ئەدىل.
تەئادۇل بىلە تۇت ئانى بى ھەمال،
ئىچەردە ماڭا گەرچە يوق ئىئتىدال.
مۇغەننى ناۋادا تۈزۈب مۇئتەدىل،
ناۋا سازلىق قىل ماڭا مۇتتەسىل.
قۇلاغىمغە دىلكەش سادايى يېتۈر،
مېنى بىناۋاغە ناۋايى يېتۈر.
ناۋايى تەئادۇلدىن ئەتمە يەدۇل،
قەبۇل ئەھلىدىن گەر تىلەرسەن قەبۇل.
چۇ ئادىل شاھ ئىلكىدىن ئىچكۈك ئاياق،
نىچە ئىئتىدال ئاسراساڭ ياخشىراق.
نىچۈككىم ئېرۇر ئەدىل شاھلارغە زىب،
ئېرۇر ھەم گام خاكرەھلەرغە زىب.
شاھىكىم ئادالەتتۇر ئانىڭ ئىشى،
تەڭ ئېرمەس ئاڭا شاھلاردىن كىشى.

ئادالەت ئەينىنىڭ تەئرىفىدەكىم سىلاتىنىنىڭ زۇلمەتى زۇلمى ئاراسىدا ئەينۇلھايات جاۋەدانىدۇرۇر ۋە ئىچكانگە زۇلالى زىندگانى يېتكۈرۇر

(ئادالەت ئەينىنىڭ تەرىپىدە: پادىشالارنىڭ زۇلۇم قاراڭغۇلۇقلىرى ئىچىدە ھايات بۇلىغى يەنىلا ئەبەدى بولۇپ ئېقىپ تۇرىدۇ ۋە ئىچكەنلەرگە تىرىكلىكنىڭ سۈزۈك سۈيىنى يەتكۈزۈپ بېرىدۇ)

نى ئەسپاكىم ئۇل ھەق سىفاتىغە زوز،
ئەگەر فىكرەتنىڭ ھەر بىر ئاتىغە دوز.
نى ئەمرىكى بولغاي سىفات داخىلى،
ھەق ئاتىدۇر ئۇل ئەمرىنىڭ فائىلى.
كەرەم تەرەفەدىندۇر كەرەم ئولماغى،
تەرەھھۇم كەۋبىدىن رەھىم ئولماغى.
ئەگەر ۋاجىدۇ مابىدەت ئىتىبار،
ئەگەر ھەيىيۇ قەيىيۇم بىر ھۆكمى بار.
ۋەلى ئالتە ئەسمادا ئەدىل ئىمەس،
ئۇقۇر چاغدا ئەل ئانى ئەدىل دىمەس.
ئادالەتقە يىتكەندە قىلمىش خۇدا،
ئۆز ئاتىنى «ئەل ئەدىل» بىرلە ئادا.
بۇ ئاتىغە كوبىراق ئۇچۇن ئىھتىمام،
ئۇنىڭ بىرلە ئالەمغە بىرور نىزام.
نى شاھكىم ئۇنىڭ ئەدىل كىرداددۇر،
دىسەم يوق ئەجەبكىم خۇدا ياردۇر.
بۇ مەئىندىن ئەركىنكى ئالەمدە شاھ،
كى دەرلەر ئانى خەلق زەللى ئىلاھ.
گەر ئەفئالى مەردۇدۇ مەقبۇل ئىمەس،
بۇلاردىن قىيامەتدە مەسئۇل ئىمەس.
ئىرۇر ئەدلى كىم قادىرى زۇلجەلال،
قىيامەت كۈنى ئاندىن ئەيلەر سۇئال.
ئەگەر ئەدلى يوق ئاشكارۇ نىھان،
يەقىن بىلكى زىرو زەبەردۇر جاھان.
ئەنۇشىرۋان گەرچە كافىر ئىدى،
ۋەلى ئەدلى نىھايەتتە زاھىر ئىدى.
ئورۇن گەرچە كافىرغە دەۋزەخ دۇرۇر،
ئۇنىڭ ئەدلىدىن ئورنى بەرزەخ ۋرۇر.
ئەگەر كۇفرى رىزۋان سارى قويمادى،
ۋەلى ئەدل نىران سارى قويمادى.
يۇل ئۆتكەندىن ئارى مىڭ ئەندازەدۇر،
ئادالەتدىن ئاۋازەسى تازەدۇر.
ئىرۇر تۆرفە بۇكىم سىلاتىن ئارا،
قايۇ ئەدل ئىتەر كىشۋەرى دىن ئارا.
قىلۇردا سىفات ئەدلۇ ئىنسافنى،
نىھايەتكە يەتكۈرمەك ئەۋسافنى.
دىمەكلىك ئىمەس ھۆكمرانى زامان،
دىمەكتۇر ئەنۇشىرۋان زامان.
ئەجەبراق بۇكىم ئۇلكى بۇ ئالتى بار،
بۇ تەشبىھ بىرلە مۇباھاتى بار.
نى سۆزدىن ئۆتتى ئىرۇر بۇ ئەجەب،
كى كەۋنەيىن شاھى رۇسۇلى ئەرەب.
شاھىكىم رۇسۇل كەلدى خەيلى ئۇنىڭ،
بارى ئافرىنىش تۇفەيلى ئۇنىڭ.
قىلۇر چاغدا ھەق شۇكرى ئىزھارىنى،
مەگەر بۇ سۇفەت سۇردى گۇفتارىنى.
«كى سۇلتان ئەدىل زامانىدا دەھر،
ۋۇجۇدۇم بىلە بەردى ئالەمغە بەھر.
ماڭا چون ۋىلادەت زامانى ئىدى،
ئۇلۇسقە ئادالەت زامانى ئىدى».
ھەدىسدە بۇ بىشارەت دۇرۇر،
كى ئەدىل ئەھلى سارى ئىشارەتدۇرۇر.
كى ئەدىل ئىچرە ئۆتكەنگە بىر سائەتى،
ئىرۇر جىننۇ بەشەر تائەتى.
شاھ ئەر كۇفر ئارا ئەدلىن ئەتىبە راۋان،
تۆزەر مۇلكىن ئانداغكى نۇشىرەۋان.
ۋەگەر دىن ئارا زۇلم پەرران قىلۇر،
بۇ شاھلاردەك ئاز چاغدا ۋەيران قىلۇر.
شاھكىم قىلۇر خەيلى ئىنسانغە ئەمر،
ھەق ئەتمىش ئاڭا ئەدلى ئىھسانغە ئەمر.
ئەگەر زۇلم قىلسە ئىرۇر نىچە ھال،
كى جانىبىدۇر بارچە ئانىڭ ۋۇبال.
بىراۋكىم ھەق ئەمرىغە ئاسى بولۇر،
نىكىم قىلسە جۇرمۇ مەئاسى بولۇر.
يانا بىر بۇكىم ئەيلەر ئۆزنى سەفيھ،
ھەق ئەخلاقىگە خەلقى قالماس شەبىھ
يانا بۇكى ئەلگە سالۇر ئىزتەراب،
قىلۇر زۇلمى ئابادلارنى خاراب.
يانا ئۇلكى چۇن زۇلمى مەۋجۇد ئولۇر،
بارى خەلق كۆڭلىگە مەردۇد ئولۇر.
نى مەردۇدلۇغكىم بولۇر ئەل ئىشى،
تۈن ۋە كۈن ئانىڭ جانىنىڭ قارغىشى.
نى دەيكىم ئۇرار خەلق نۇقسانىغە،

قىلۇر تېز دەۋزەخ ئوتىن جانىغە.
ئۇلۇس دۇشمنى دىسە بولماس ئانى،
كى بار ئۇل ھەقىقەتدە ئۆز دۇشمنى.
نىچە زۇلم كىم ئەلگە زالىم قىلۇر،
ئۆر - ئۆزىگە كوبراق قىلۇر ھەق بىلۇر.
نى زالىمكى بىر كىمسەگە زۇلم ئېتەر،
ئىككى فائىدە زۇلم كەشىگە يېتەر.
بىر ئولكىم قىيامەت كۈنى ئەجرى بار،
ئاڭاكىم بۇ زۇلم ئەيلەمىش زەھرى بار.
يانا بۇكى مەزلۇم ئېرۇر ئات ئاڭا،
كىشى ئەيلەمەس زۇلم ئىسبات ئاڭا.
ۋەلى كىمسەكىم زۇلم ئاڭا كام دۇر،
بۇ ئالەمدە مەردۇدۇ بەدنامدۇر.
ماكان چۇن قىلۇر ئۆزگە ئالەم سارى،
ئۆتەر بى تەۋققۇف جەنىنەم سارى.
قايۇ شاھكىم ئەدلىدىن فەرددۇر،
ھەم ئۆز جانىغا زۇلمىدىن دەرددۇر.
كىتۇرسە ئۆزىن ئادىل ئەل سانىغە،
نى زۇلم ئەلگە ئەيلەرنى ئۆز جانىغە.
ئەگەر بىلسە شاھ ئەدىل ئېتەر ھىرفەسىن،
نىچۇك بەرگەي ئۆز ئىلكىدىن جەرۋەسىن.
نىچە ھىرفەرىن شاھ كېزەكدۇر يىراق،
بۇ يەردە ۋەلى ھىرفەسى ياخشىراق.
شاھىكىم ئاڭا ئەدلى بولغاي قىلىق،
ئېرۇر ئەيلەسە سىرفە بى سىرفەلىق.

(داۋامى بار)

لۇغەت

ئا

ئاتىل — بىكارچى، ھورۇن
ئالىمغە — ئالدىمغا، قېشىمغا
ئاسۇدە — ئارام، راھەتلەنمەك
ئارامجۇي — ئارام ئېلىشنى ئىستىمەك، ئارام ئالماق
ئالاي — بۇلغانغان، ئارىلاشقان
ئاغاز ئېتىپ — باشلاپ
ئالۇدە — بۇلغىنىش، گۇناھ، ناپاك
ئافىرىنىش دەرياسى — يارىتىلىش، پەيدا بولۇش دەرياسى
ئافاتىدىن — ئاپەتلىرىدىن
ئادەمىغە رىفئەت فەزاي — ئادەمگە ئۇستۇنلۇك قىلغۇچى
ئاراستە — بېزىمەك
ئافاق — ئالەم.
ئاسار — ئەسەرلەر، ئىزلار
ئازۇردە — ئازار چەككۇچى، جاپاكەش
ئافاقگىر — جاھاننى ئالغۇچى
ئالەم تەھى بولدى — ئالەم بوش قالدى

www.uyghurkitap.com

ئاموزگار — ئۇستاز
ئاياقچى — شاراپ قۇيغۇچى
ئاناسۇكى — ئانىنىڭ ماتىمى
ئاداسى — بەجىرىلىشى

ئە

ئەسىر — نامازدىگەر
ئەينۇلھايات — ھاياتلىق بۇلىغى
ئەشك رىز — كۆز يېشىنى ئېقىتىش
ئەنجۇمەن — يىغىن، يىغىلىش
ئەينغ لەئىبى — ئېپىق ئويۇنى
ئەنقا — سۇمىرۇغ
ئەرقام — رەقەملەر
ئەرەستۇيى فەرزانە — دانىشمەن ئالىم ئارىستوتىل
ئەمەس ئەھلى تارىخ تەرىدىدى چىن — ئىسكەندەر ھەققىدە تارىخ يازغانلارنىڭ ئىسكەندەرنى ئىران شاھى دارانىڭ ئوغلى، دىگەن رىۋايەتلىرى راس ئەمەس.
ئەنجامى — ئاخىرى
ئەۋن — مەدەت، ياردەم
ئەشكى دارا — دارانىڭ ئوغلى، ئىران شاھى
ئەفراسياپ — تۈرك خاقانى
ئەۋرەڭ — تەخت
ئەشكانى — ئەشكانى سولالىسى
ئەجەم مۇلۇكى — ئىران پادىشاھلىرى
ئەستەغفىرۇللا — تەڭرىدىن گۇناھلىرىمنى كەچۈرۈشنى تىلەيمەن.
ئەئجۇبەلار — ئاجايىپ-غارايىپ نەرسىلەر
ئەفگەندەلىق — ئېگىلمەك، تازىم قىلماق
ئەبۇر ئەيلەپ — ئۆتۈپ
ئەژدىھايى دەمان — دەم تارتقۇچى ئەژدىھا
ئەئدا — دۈشمەنلەر
ئەتا — ماددى ۋە مەنىۋى نەرسىلەرنى بەرمەك
ئەختەرى پۇرتاب — نۇرلۇق يۇلتۇز.
ئەمىر خۇسرۇ — خىسراۋ دىھلەۋى
ئەۋسافى — سۈپەتلىرى

ئەفلاك — ئاسمانلار، پەلەك
ئەلالا — چوٗقان، غەۋغا
ئەدەم — يوٗقلوٗق، ئالەم پەيدا بولوٗشتىن بوٗروٗنقى هالەت
ئەنبەر شەمم — خوٗشپوٗراقلىق شامال، پوٗراق
ئەتىر — خوٗشپوٗراق
ئەرز — يەرشارى
ئەختەر — يوٗلتوٗز
ئەنجوٗم قىياس — يوٗلتوٗزلارغا ئوخشاش
ئەخكەر — چوغ
ئەجز — ئاجىزلىق
ئەرشى ئەزەم ئەبلى — پىرىشتىلەر
ئەلا — ئاگاھ بولغىن!
ئەرجوٗمەند — بەختىيارلىق
ئەزىمەت — جەزم قىلماق
ئەقەبە — مەنزىل، جاي
ئەزم — يوٗرمەك، ماڭماق
ئەر — «ئەگەر»نىڭ قىسقارتىلمىسى
ئەشكىناك — يىغلىماق، ياش توٚكمەك

ب

بورتاغ — پوٗتاقلىق، ئەگرى
بىلائىشتىباھ — شوٗبھىسىز
بى مەدارا — كېلىشىمسىز، تايانچىسىز
بادە — مەي، شاراپ
بەهر — دېڭىز
بەر — قوٗروٗقلوٗق
بادەئى ساف — سوٗزوٗك شاراپ
بوٗخىل — بېخىل
بەشەر خەيلى — ئىنسانلار گوٗروٗهى
بەشەر — ئىنسانىيەت، ئىنسان
بەهرى ئوٗممان — ئوٗممان دېڭىزى
بوٚرك — بوٚك، باش كىيىمى، دوپپا
بوٗدوٗ-نەبوٗد — بارلىق ۋە يوٗقلوٗق
بەزلى — ساخاۋەتلى، سېخىلىغى

www.uyghurkitap.com

بىھەمدۇلىللاھ — تەڭرىگە تەشەككۈركى

بىرەۋ ئالدىسۆز كىشۋەرىن يەكقەلەم — بىراۋ يالغۇز قەلەم بىلەنلا سۆز (شېئىر) مەملىكىتىنى بويسۇندۇرىۋالدى.

بورىياباف — بورا توقۇغۇچى

باد : — شامال

بولۇرمۇ دىمەك يەلنى ساھىب كەرەم — باھار شامىلىنى ساخاۋەت ئىگىسى دىيىشكە بولامدۇ؟

بازى بىرىپ — ئالداپ

بەل — بەلكى

بۇلبۇلى زارئەلھان — زارلىنىپ سايرىغان بۇلبۇل

بەھرى زەخخار — دولقۇنلۇق دېڭىز

بولۇپ گەرم — قىزىپ قېلىپ

بولدى پەدىد — پەيدا بولدى

بىھەد فۇتۇر — چەكسىز نۇقسان، خاتالىقلار

بۇختۇننەسر — زالىم، قانخور بىر سەركەردە

بەھمەن — ئىران شاھلىرىدىن بىرى

بەيتى مۇقەددەس — ئىرۇسالىم

بەھرام شاپۇر — ئىران پادىشاھلىرىدىن بىرى

بەقا مۇلكى — باقى ئالەم، ئاخىرەت

بەزل ئەبۋابى — خەلققە خەير-ئېھسان قىلىش ئىشىكلىرى

بەدەل — ئالمىشىش (ياشلىق ئورنىغا قېرىلىق ئالمىشىش)

بىھەد خەتىر — چەكسىز خەتەرلىك

بەرقى جاھانسوز — ئالەمنى كۆيدۈرگۈچى چاقماق نۇرى

بەدىئ — گۈزەل

بەدىلىك — سىنىڭ ئورنۇڭ

پ

پىچ — تولغانماق، چىگىش، تولغىماچ، ئەگرى

پۇيە — يۈگۈرمەك، تېز يۈرمەك

پەنج رۇست ئەيلەدىم — قولۇمنى تەييار قىلدىم

فەرىدۇن — تۇران شاھلىرىدىن بىرى

پەيكەر — تەن، بەدەن

پەرى — پەرىزات، جىن

پەشىز — كۈمۈش، مىس ئاقچىلارنىڭ پارچىلىرى

پەيرەۋ — ئەگەشكۈچى، ئارقىدىن يېتىپ كەلگۈچى

پايى كۇب — يەرگە تېپىش
پىچ - پىچ — چىگىش
پەرمان پەزىر — پەرمانىنى قوبۇل قىلغۇچى
پىشداد — ئىلگىرىكىلەر
پەدەرۇد — خوشلاشماق، ۋىدالاشماق

ت

تەبىئىنى — مىجەزىنى
تالىئى سەئى — بەختلىك، سائادەتمەن ئادەم
تەنگە ئاسۇدەلىق — تەنگە راھەت بەرمەكلىك
تاتەنۇمەند — تونۇش ئەمەس
تەبئى نەژدىد — جورۇن تەبىئەتلىك كىشى
تىرمانا — چىرمىشىپ، يامىشىپ
تەركى بەزم — بەزمىنى تاشلىماق
تەر — سۇ، دېڭىز
تۇلۇد ئەتكەن — تۇغۇپ چىققان
تەقرىب — يېقىنلاشماق
تەھتەسسەرى — يەر ئاستى
تافاۋۇت بەسى — كۆپ پەرق
تەشتى زەررىنى خور — ئالتۇن تەشتەكتەك قۇياش
تاغ - ھامۇن — تاغ - تۈز، چۆل - باياۋان
تەقۋىيتى — كۈچەيتىشى
تۇل — يالغۇز
تۈرك ئەلفازى — تۈرك تىللىرى، تەلەپپۇزلىرى
تۈرك ئەقالىمى — تۈرك يۇرتلىرى، تۈرك مەملىكەتلىرى
تىغى زەبان — تىل تىغى
تەرەششۇھ — كۆزنىڭ ئۇستىگە تەپكەن نەملىك
تەكرۇ — غىچە، قىچە، گىچە، كىچە
تەۋارىخ — تارىخلار
تەۋەققۇ — ئۈمىد قىلماق
تاغار — قەدەھ، مەي قاچىسى
تارىخ تەھرىرى — تارىخ يازغان، تارىخ تۈزگەن
تەختگىر — تەخت ئالغۇچى
تاج بەخش — تاج بەرگۈچى

www.uyghurkitap.com

تەۋارىخ ۋەزئى — تارىخلارنىڭ يېزىلىشى، تۈزۈلۈشى، مەزمۇنى
تەھمۇرەس — ئىران پادىشاھلىرىدىن بىرى
تۇسسەنىن — كۆندۈرۈلمىگەن ئېتىنى
تۇس — ئىران پالۋانلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
تەرەپ — خۇشاللىق
تىيرە بولدى بەسەر — كۆزى قارغۇ بولۇپ قالدى
تەفار — پەخىرلەنمەك، كىبىرلەنمەك
تەمەننا — ئۈمىد، ئارزۇ
تارىخ فەرس — پارس تارىخى
تالىئى — تەلىيى، بەختى، ئىقبالى
تەۋقى پەرمانى — پەرمان بويۇنچۇغى
تاج تەركى — تاجنى تاشلىماق
تاق — يەككە، يالغۇز، بىردىن - بىر
تەزۇر — قىرغاۋۇل
تەئادۇل — ئادالەت قىلماق
تەكمىل — مۇكەممەللەشتۈرمەك
تەراش — يۇنۇش، ياساش

ج

جۆز — بۆلەك
جەلادەت — چىۋەرلىك، چاققانلىق
جەۋشەن — زەنجىر چاپان (زىرەھ)
جاھان دەرجاھان — جاھان ئىچىدە جاھان
جاۋىدان — مەڭگۈ
جاھاندۇرمەلا — جاھان تولغان
جاھاننى تولا ئەيلەمىش — جاھاننى تولدۇرمىش
جۆركەش — سۇمۇرۇپ ئىچكۈچى
جادۇيى دانىشۋەرى — ئىلىم - پەن سېھىرىگەرى
جامى مەستانە — مەس قىلغۇچ قەدەھ
جەناھىن — قاناتلىرىنى
جۇدى ھەۋا — فەيز ھاۋاسى
جەۋھەر فەشان — گەۋھەر چاچقۇچى
جەمشىد — مەشھۇر ئىران پادىشاھلىرىدىن بىرى
جاھانبانلىق — مەملىكەتنى باشقۇرماق

جەيش — ئەسكىرى قوشۇن
جەناھى — قۇش قانىتى
جۇئەل — ئات، كالا قاتارلىق ھايۋانلارنىڭ تېزىگىدە پەيدا بولىدىـ
غان قارا قوڭغۇز
جەلا — ئۆز يۇرتىدىن ئايرىلىپ ياتلار يېرىگە كەتمەك

چ

چىقماقغە خىز — چىقماق بولۇپ سەكرىدىم
چەرخ بەھرى — ئاسمان دېڭىزى
چاك ئەيلەبان — يېرتىپ تاشلاپ
چاشنى — تەمى، لەززىتى
چىركالىك — پاسكىنىلىق، ناپاك، چىركىنلىك
چەشمە زىندەگانى — تىرىكلىك بۇلىغى
چەرخ سوفلىرى — ئاسماندىكى پېرىشتىلەر
چەرخى سەرئە — تېز ئايلانغۇچى ئاسمان
چەرخى ئەزەم — بۈيۈك ئاسمان
چەترى — چىدىرى
چەرخى نوھ تاق — توققۇز قەۋەتلىك ئاسمان
چەرخى ئەخزەر — يېشىل ئاسمان
چاھ — قۇدۇق زىندان

خ

خەلەقە — يوقتىن بار قىلدى، ياراتتى
خىزرى راھىم — يولباشچى خىزىرىم
خارە — تاش
خەرام — ماڭماق، بېسىپ ئۆتمەك
خۇيى كەسالەت — ھورۇنلۇق، خوشياقماسلىق
خىرەد — ئەقىل
خەمسە ئەزمىن — «خەمسە» داستانىنى يېزىشقا كىرىشمەكنى
خاتىر نەۋازىڭ — كۆڭۈللەرنى كۆتۈرىدىغان ئاۋازىڭ
خەلەل — بۇزۇلۇش، نۇقسان يېتىش
خەشك — قۇرۇق، قۇرۇغلۇق
خامە — قەلەم

uyghurkitap.com

خۇشخىرام — چىرايلىق يۈرگۈچى
خىلقەت سىپەھرى — يارىتىش ئاسمىنى (تەقدىر ئاسمىنى)
خەيلى ﺳﯚز — سۆز (شېئىر) گۇرۇھى
خازىن — خەزىنىچى
خالى (خەلا) — بوش، قۇرۇق، خالى جاي
خۇرشىد — قۇياش
خەراش — تاتىلاش، شىلىش
خامە يۈنسە — قەلەمنى يونسا، ياسىسا
خەرۇش — ئاۋاز
خامە نەۋكى — قەلەمنىڭ ئۇچى
خاكرۇب — يەر سۈپۈرگۈچى
خىرقە — جەندە (سوپى ئىشانلارنىڭ قۇراق چاپىنى)
خامەسى دۇرەفشان — قەلىمىدىن گەۋھەر ئۇنچە چاچقۇچى
خەرمۇھرە — ئېشەك مەدىنگى
خەلق بىدادى — خەلققە ئادالەت يۈرگۈزمەك
خەلافەت سەرىرى — خەلىپىلىك تەختى
خەسم — دۇشمەن
خەيل — گۇرۇھ

د

دەرگىر — قوبۇل قىلماق
دەلق پەشمىنە — يۇڭ جەندە
دۇررى نەزم — نەزم گەۋھىرى
دەريايى بىپايان — پايانسىز دەريا
دەمى ئىيسۇى — ئەيسا پەيغەمبەرنىڭ دەم سېلىپ ئۆلۈكنى تىرىلدۈرىدىغان نەپەسى
دەھر — زامان
دىماغى — مىڭىسى
دالى دانىش — بىلىمگە باشلىغۇچى
دۇرەخشەندەلىق — پاقىراق، تۇرلۇق
دەستان ئەفشان — قولىنى سىلكىپ
دەردكى مەئنى — مەنىنى بىلىش
دۇرجى دەقايىق — ئىنچىكە مەنىلىك سۆزلەر تىزىمى
دۇررى ھەقايىق — ھەقىقەت گەۋھەرلىرى

دەرىيۇزە — تىلىمەك، تىلەمچىلىك قىلماق
دادگەر — ئەرز-دات قىلىپ كەلگۈچى
داستان سەرا — داستان تۈزگۈچى
دەساتىن — داستانلار
دۈككانى گۆھەر — گەۋھەر دۈكىنى
دەريايى ژەرف — مەۋج-دولقۇنلۇق چوڭقۇر دەريا
دەرەڭ — توختىماق، تۇرۇپ قالماق
دۇررى يەكدانە — ئەڭ قىممەتلىك بولغان بىر تاللا گەۋھەر
دىلكەش ئاھاڭ — كۆڭۈلنى تارتقۇچى ئاۋاز
دەرەفشى — بايرىغى
دۇردانە — ئۈنچە-گەۋھەر دانىسى
دەھرىدىن بازى يىدى — زاماننىڭ ئالدىمىغا ئۇچرىدى
دارا — ئىران پادىشاھلاردىن بىرى
دارايى دارا — دارانىڭ ئوغلى
دۇررى خۇشاب گۆزەل — گەۋھەر سۈيى
دانىش ئەۋراقى — بىلىم ۋەرەقلىرى (كىتاپلىرى)

ر

رەفئە ئولدى — كۆتىرىلدى
رىياسەت — رەئىسلىك
رۇستەخىز — قوزغالماق، ئورنىدىن تۇرماق
روھۇلقۇددۇس — پاك روھ
رىزە چىن — قەلەم ئۇچلىغاندا چۈشكەن قىرىندىنى تەرگۈچى
رايى ھىند — ھىندىستان پادىشاسى
رەخشەندەلىق — نۇر چېچىپ تۇرغۇچى
رەھرەۋ — يولباشلىغۇچى
رەمل چەككەن ۋەرەق — پال سىزىقلىرى چۈشۈرۈلگەن ۋاراق.
راۋانى پۇرئەنۋارى — نۇرغا تولغان روھلىرى
رەسۇل شاھى — ھەممە پەيغەمبەرلىق پادىشاھى مۇھەممەت ئەلەيھىسسالام
رىسالەت — پەيغەمبەرلىك
رەخش — ئات
رىفئەتى — ئېگىزلىگى
رۇستەم — مەشھۇر پالۋان
راجئە — سەير قىلىپ يەنە ئۆز مەركىزىگە قايتىدىغان يۇلتۇزلار

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

رىزالەت — رەزىللىق، خورلۇق، پەسكەشلىك
راھزەن — قاراقچى، بۇلاڭچى
رەۋشەن زەمىر — كۆڭلى رۇشەن

ز

زىمنى — ئىچى، مەزمۇنى
زايىل ئولسا — يوقالسا
زاتىدە — ۋۇجۇدىدا، جىنسىدا
زىب سەنئەت بىلە — ھۈنەر-سەنئەت بىلەن بىزەپ
زۇلفىگە تاب دىققەت بىلە — چېچىنى نازۇكلۇق بىلەن ئۆرۈپ
زەرفەشان — ئالتۇن چاچقۇچى
زىۋەر — زىننەت، بىزەك
زەقناك — زوق كەلتۈرگۈچى
زەركەش — ئالتۇن يىپلىق رەخ توقۇغۇچى، ئالتۇن يىپ ئەشكۈچى
زەفەريار — غەلىبىگە ئېرىشمەك
زىكرى — بايانى
زەھەرناك — زەھەرلىك
زەبۇن — ئاجىز، مەغلۇپ
زەرف — قاچا، قۇتا
زال — رۇستەمنىڭ دادىسى، ئېپىتلىشلارچە دانا ئادەم بولغان ئىكەن.
زابۇلستان — ئىرەندا بىر ئۆلكىنىڭ ئىسمى
زوھۇرئەتتى — ئاشكارە بولدى، دۇنياغا كەلدى
زەردۇشت ئايىنى — ئوتپەرەسلىك دىنى
زەھاك — ئىران شاھلىرىدىن بىرى. زالىم ۋە قانخور پادىشاھ.
زۇلقەرنەيىن — ئىسكەندەرنىڭ لەقىمى
زىبا ئەرۇس — بىزەنگەن كېلىن
زەررىن جەناھ — ئالتۇن قانات
زۇلمەت قافى — قاراڭغۇ تاغ
زاغ — قاغا
زەمىرىم — كۆڭلۈم
زۇلم گۇستەر — زۇلۇم تارقاتقۇچى
زۇلال زىندەگانى — ھاياتلىقنىڭ سۈزۈك سۈيى (ئابىھايات)
زۇمرەسى — گۇرۇھى، ئەۋلادى

س

سەئب — قاتتىق

سۆز كسۋەتىن — سۆز كىينمىنى

سۆخەنۋارلىق — سۆزمەنلىك

سارى — تەرىپى

سەرۋى نەۋخاستە — سۇۋادان تېرەكنىڭ كۆچتى

سىپەھدارلىق — قوماندانلىق، ھەربى سەركەردىلىك

سىپەھرگەردان — چۆگىلەپ، ئايلىنىپ تۇرغۇچى ئاسمان

سۆز دۇررى — سۆز گۆھىرى

سۇرەييا — ھۈكەر يۇلتۇزى

سەبقەت نەماي — مۇسابىقىلەشكۈچى، ئۆتۈپ كەتكۈچى

سەفھەئى مھر — قۇياش سەھىپىسى (يۈزى)

سۇنبۇل — پىلەك تارتىپ ئۆسىدىغان، رەڭگى قاپ-قارا گىيا

سەدەف — گۆھەر قېپى (بۇ يەردە ئانىنىڭ بالا ياتقۇسى كۆزدە تۇتۇلىدۇ)

سەندەل — باش ئاغرىقىغا داۋا بولىدىغان، رەڭگى ئاق سېرىق كەلگەن بىر خىل ياغاچ

سەۋادى — كۇپىيەسى

سۇرۇر — خوشاللىق

سەربەسەر — باشتىن ئاخىر

سۆز بادەسى — سۆز شارابى

سۇكرە — مەستلىك

سوزى — كۆيدۇرۇشى، ئۆرتەشى

سەبت — ئىسپاتلىماق، تۇرغۇزماق

سەمەند — تېز يۈرۈشلۈك ئات

سۇجۇد — سەجدىلەر

سەھۇلەت بىلە — ئاسانلىق بىلەن

سەرۋش — غايىپ ئالەمدىن كەلگەن خەۋەر

سۆز رىيازى — سۆز باغچىسى

ساھىبقىران — زامان دەۋر ئىگىسى

سەڭگى بەلا — بالايى قازا تېشى

ستەمكار — زالىم

سەتھى — مەيدانى، ۋادىسى

سەموم — زەھەرلىك شامال
سىنانى قەلەم — قەلەم نەيزىسى (قەلەمنىڭ ئۇچى)
سۇستاتماق — بوشاشماق
سەلايە — دورا تەكشىيەك
ساف ۋە سلىغ — سۆزى سلىق، تىلى راۋان
سەرھەلقەسى جامى — ئالىم، شائىرلار يغىلىشىنىڭ سەردارى ــ پەۋلانا ئابدۇراخمان جامى
سىپقاراي سۇمۇرۇپ، تىلىمنى يالاپ تۇرۇپ ئىچىۋىتەي
سۇرەت نەگارەندە سۇرەت سىزغۇچى (رەسسام)
سۆز گۇزارەندە سۆز قالدۇرغۇچى (رىۋايەت قىلغۇچى)
سەلاتىنى مازىيە — قەدىمقى زامان پادىشالرى
سەييىدلمۇرسلىن — پەيغەمبەرلەرنىڭ خوجىسى
ساسان ساسانىلار سۇلالىسى
سىياۋۇش — كەيكاۋۇسنىڭ ئوغلى
سەلەھشۇر چەكچۇار پالۋان
شەنەم زۇلفى مەھبۇبنىڭ چىچى
سەلاتى خەمسە — بەش ۋاقىت ناماز
شىماھۇم مۆمىنلەرنىڭ يۈز قىياپەتلىرى

ش

شامى دىجۇر — قاراڭغۇ كىچە
شەيخ نىزامى — نىزامى گەنجىۋى
شەگۇفە — گۈل ۋە دەرەخلەرنىڭ چىچەكلەش ۋاقتى
شايئە ئاشكارە بولغۇچى
شەرارى بەلا بالايى ئاپەت ئوتىنىڭ ئۇچقۇنلىرى
شۇكۇھ — ھەيۋەت، قورقۇنچ
شۇرۇئ — باشلىماق، كىرىشمەك
شەھابى قەلەم قەلەم يۇلتۇزى
شەڭ — شوخ، ھوشيار
شاھى مەككى لەقەب مەككىلىك دەپ لەقەم قويۇلغان پادىشاھ
شەجەر ئۆسۈملۈك، دەرەخ
شامى رىھلەت — ئۆلۈم كىچىنىسى
شەرىفۇ ۋەزىئ چوڭ ـ كىچىك ئادەملەر

غ

غۇنچەئى ناشگفت — ئېچىلمىغان غۇنچە (سىر دۇنياسى)
غەزەل تەرزى — غەزەل ئۇسلۇبى
غول — ئېزىتقۇ
غەۋۋاس — دەريا، دېڭىزلارغا چۆكۈپ گۆھەر تاپقۇچى
غرىب ئەمر — نادىر، ئاجايىپ ئىشلار
غەبرا — يەر شارى

ف

فەلەكۋاش سەرىر — ئاسمانغا ئوخشاش تەخت
فەرسۇدەلىق — هارغىنلىق، چارچاش
فەۋج - فەۋج — گۇرۇھ - گۇرۇھ، توپ - توپ
فەتھى ئىسكەندەرى — ئىسكەندەر زۇلقەرنەيىننىڭ ئىشغالىيىتى
فائىزى جۇد — رەھمەت تۆككۈچى
فۇزۇن — كۆپ، ئارتۇق
فەيز مەتلەئى — فەيزنىڭ چىقىش ئورنى
فىرۇزە — يېشىل رەڭلىك قىممەت باها تاش
فەيزى ئەمتار — فەيز يامغۇرىنىڭ تامچىلىرى
فەرزانە — دانا، ئالىم
فەرىدۇن — ئىران شاھلىرىدىن بىرى
فىھرىست — مۇندەرىجە، باب، بۆلۈم
فەرامەرز — ئىران پالۋانلىرىدىن بىرى (رۇستەمنىڭ ئىنىسى)
فەيلقۇس — قەدىمقى رۇم پادىشاھى (ئىسكەندەرنىڭ ئاتىسى)
فەررۇخ — مۇبارەك، بەختىيار
فاقە — يوقسۇللۇق
فىلھەقىقەت — ھەقىقەتتە
فائىق — ئۈستۈن
فەجر سەجداتى — ناماز بامدات سەجدىلىرى
فى ۋۇجۇھىھىم — ئۇلارنىڭ يۈزلىرىدە
فەلەك خەيلى — پىرىشتىلەر گۇرۇھى
فۇرات ئەرىقى — فۇرات دەرياسى

ق

قىيام — نامازدا ئۆرە تۇرماق
قارۇن — مۇسا پەيغەمبەر دەۋرىدە ئۆتكەن مەشھۇر يەھۇدىي، بېخىل باي

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

قەدەھ دۈردى — شاراپنىڭ پىيالە تېگىدە قالغان دۇغى
قىراق — يىراقلىشىش
قارا شامى — قاراڭغۇ كېچىسى
قۇدسەسررىھۇ — ئۇل زاتنىڭ سىرى پاك بولغاي
قەندىل — زور ئاسما چىراق
قۇدسى سىفات — پاك، روھ سۈپەتلىك
قىدمەتى — قەدىمىلىگى
قۇرسى قەمەر — ئاي قوتانلاش
قەرەنفۇل — قەلەمپۇر (بىر خىل دورا ماتىرىيالى)
قارا ئەفئا — زەھەرلىك قارا يىلان
قىراغى — قىرغىقى، كانارىسى
قايىم مەقام — ئىز باسار
قەتلىنىڭ مۇھىبى — ئۆلتۈرۈشنىڭ زورۇرىيتى
قەتل كىن — ئاداۋەتتە ئۆلتۈرۈلگەن
قىراق — چەت ياقىغا كەتمەك
قەلەمزەن — قەلەم تۇتقۇچى (ئوردا كاتىبى)
قىرى — گەز
قاپان — ئاشلىق ئۆلچەيدىغان ئۆلچەملىك قاچا، تارازا

ك

كامجۇي — مەقسەت ئىستىمەك
كەمەرگاھىغە — بىلىنگە
كۇشش — ئىجتىھات
كىشۋەر — مەملىكەت
كەشەف — تاش پاقىنىڭ قۇرۇق قىپى
كۆك جەۋفى — ئاسمان ئىچىدە
كىلك — قەلەم
كۆزگۇ — ئەينەك
كىميا — خىمىيە
كىشۋەرستانلىغ — ئىشغالىيەتچىلىك
كىنەتەۋر — گىنا، ئاداۋەت ساقلىماق
كام — مەقسەد
كۆك خەم بولۇپ — ئاسمان ئېگىلىپ، پەس بولۇپ
كاغەز نىگار — قەغەزنى بېزىدىم، پۈتتۈم

كوھۇن مەھد — كونا بۆشۈك (جاھان)
كەيانى نەھاد — ئىران كەيانىلار سۇلالىسى
كەيقۇباد — ئىران پادىشاھلىرىدىن بىرى
كاۋۇس — ئىران شاھلىرىدىن بىرى — كەيكاۋۇس
كەيۇ — ئىران پالۋانلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
كۆك تاقى — ئاسمان گۈمبىزى
كەۋاكىپ — يىلانىتلار، يۇلتۇزلار
كانى مەئانى — ئىلىم - مەرىپەت (مەنىلەرنىڭ) كانى
كۇلاچ — توقاچ نان

گ

گەنج — غەزىنە
گەرم تىز — قىزىق، تېز
گام — قەدەم، ئاياق
گەۋھىرى سىراب — قېنىق، تولۇق گەۋھەر
گۇلبۇن — قىزىلگۈلنىڭ ئۆسۈملۈگى
گەنج خىز — خەزىنە ئىگىسى
گەنج پەرۋەرد — خەزىنە ساقلىغۇچى
گەنج پاش — خەزىنىنى ئاشكارىلىغۇچى
گۇنبىزى ئەخزەر — كۆك ئاسمان
گەردۇن — ئاسمان
گەۋھەر فەشان — گۆھەر چاچقۇچى
گەردى نەئلەينى — ئىككى ئاياقتىن كۆتىرىلگەن چاڭ - توزاڭ
گەرم ئولۇپ — قىزىپ
گەرەۋ ئەيلەبان — گۆرە قويۇپ
گۈلى ئاتەشى — ئوتلۇق گۈل
گەنجى بى ئىنتىھا — پاياپسىز، چەكسىز خەزىنە
گۇرىز — قاچماق
گەرشاسىب — ئىران شاھلىرىدىن بىرى
گۇدەرز — كەيكاۋۇس زامانىدىكى بىر پالۋان
گۇشتاسىب — ئىران شاھلىرىدىن بىرى
گۇفتى شەنىد — ئاڭلىغان، كۆرگەن سۆزلەر سۆزلەندى.

ل

لوند — ھورۇن
لەھۋە — ئويۇن - تاماشا

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

لامەكان مۇلكى — يوقلۇق مەملىكىتى (غايىپ ئالەمدە)
لەئىلىندە — لىپۆدە
لالەئى سىراب — قىپقىزىل ئېچىلغان لالە گۈل
لەھن — ئاھەڭدار ئاۋاز
لەدۈننى ئۇلۇمى — تەڭرى ئاتا قىلغان ئىلىملار
لەھراسىپ — ئىران شاھلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
لىۋا — بايىراق، تۇغ
لەۋھى ئىرشاد — يولباشچىلىق قىلىش تاختىسى
لەمى (لام ئىلە مىمنى) — «زۇلۇم» دېگەن سۆزنىڭ «ل» ھەرپىنى ئىنكار
جەھد ئېتىپ — قىلىپ، «م» ھەرپىنى يوقاتسۇن (زۇلۇم دۇنيادىن يوقالسۇن، دېمەكچى)

م

مەغرىپ قىرائىتى — نامازشامنىڭ قىرائىتى
مايەسى — مەرتىۋىسى
مەقام — ئورۇن، دەرىجە، مەرتىۋە
مەكان تەي قىلىپ — يوللارنى بېسىپ ئۆتۈپ
مەقدۇر — كۈچ-قۇۋۋەت ئالغۇچى
مەھال — مۇمكىن ئەمەس
مۆر — چۈمۈلە
مەئانى سىپاھى — مەنە قوشۇنى
مەمالىك — مەملىكەتلەر
مەدداھلىقى — مەدھىيىلىگۈچىلىكى
مۇۋەججىھ — يۈزلەنگۈچى، قارىتىلغۇچى
مۇنەززەھ — پاك بولغۇچى
ماھى نەۋكاستە — يېڭى چىققان ئايدەك
مەخزەن — خەزىنە
مەۋلايى دەرگەھ نەشىن — دەرگاھنىڭ خوجىسى بولۇپ ئولتۇرغۇچى
مۆھرى زەركەش — ئالتۇن مۆھۈر
مۇشتەرى — يۇلتۇز
مەقاسىد — مەقسەتلەر
مەجلىس ئارايى ھىند — ھىند مەجلىسىگە زىننەت بېغىشلىغۇچى
مىھر پەرتەۋ — نۇر چېچىپ تۇرغان قۇياش
مەھى خاۋەرى — شەرقتىن چىققان قۇياش

مېھر تابان — نۇرلۇق قۇياش
مەسكەن — تۇرار جاي، ماكان
مەئانى شەبىستانى — مەنىلەرنىڭ كېچىلىك بىخى
مەشئۇق — مەپتۇن، ئاشىق
مۇسەللەم — ئىشەنچلىك، ساغلام
مەفھۇم ئىمەس — بىلىنمەيدۇ
مۇسەببىب — سەۋەپچى (تەگرى)
مەرقۇم — يېزىلغۇچى
مەئدۇم — يوق قىلىنغۇچى
مەردۇد — رەت قىلىنغۇچى، تاشلاندۇق، قوغلاندى
مىرزى بۇم — يۇرت، مەملىكەت
مەزەبان — ئىگە، پادىشاھ، مۇھاپىزەتچى
مۇرى زەئىف — ئاجىز چۈمۈلە
مەئەلقىسسە — سۆزنىڭ قىسقىسى
مەكشۇف — ئېچىلغان، ئاشكارىلانغان
مەسنەد نەشىن — تەختىدە ئولتۇرغۇچى
مابەين — ئارىلىق، ئارىدا
مۇلۇك — پادىشالار
مائاف — ئەپۇ قىلىنغان
مەنۇ چەھر — ئىران شاھلىرىدىن بىرى
مۇئەررىخ — تارىخ ئالىمى، تارىخشۇناس
مۇلۇكى تەۋائىف — ئۇششاق بەگلىك، ئەمىرلىكلەرگە بۆلۈنگەن پادىشالار
مەستۇر — يېزىلغۇچى
مەقەر — تۇرار جاي
مۇباھات — پەخىرلەنمەك، مەغرۇرلانماق
مەلەكۆەش — پەرىشتە سۈپەت
مۇستەقىم — تۇراقلىق يۇلتۇزلار
مەۋلۇدى — تۇغۇلغان بالا
مەزەللەت — خورلۇق
مۇفىد — پايدىلىق
مەھمۇد — ھەممە كىشى مەدھىيىلىگۈچى، ياخشى ئىش
مەئزۇللۇق — ئورنىدىن ئېلىپ تاشلانغۇچى
مۇستەھىق — ھەقلىق
ماشۇەللاھ — تەگرىدىن غەيرى
مەقدەمى — ئايىغى

مىھەن — مىھنەتلەر
مۇزەييەن — زىننەتلىگۈچى
مۈلكى مەۋرۇس — مىراس قالغان مەملىكەت
مۇفرىت نىشات — ھەددىدىن ئاشقان خوشاللىق
مەھلىز ئىلىم ۋە ئەدەب — ئىلىم ـ ئەخلاق مەسىلىلىرىلا...
ماجىد — ئۇلۇق، بۇزرۇكۋار كىشى
مىن ئەسەرىسسۇجۇد — سەجدىلەرنىڭ ئەسەرلىرىدىن
مەئەرراكىشىن — رۇكۇئ قىلغۇچىلار بىلەن

ن

نىشات — خوشاللىق، ئەيش
نەزم مۈلكى — شېئىرىيەت مەملىكىتى
نەزم ئەفسەرى گەۋھىرىن — نەزم تاجىسىنىڭ گۆھىرىنى
نەگەھدارلىق — قوغدىغۇچىلىق، مۇھاپىزەتچىلىك
نى ئافاتىدىن — ئاپەتلىرىدىن ئەمەس
نەۋۋەرە مەرقەدەھۇ — ئول زاتنىڭ قەۋرىسى نۇرلانغان
نەھان — يوشۇرۇن، مەخپى
نۇكتەدانلىغ فەساھەت بىلە — ناتىقلىق بىلەن ھېكمەتلىك سۆزلەپ
نىسيان — ئۇنۇتماق، يادىدىن چىقارماق
نەسىم — خۇشپۇراق شامال
نىھۇفت — يوشۇرۇن، مەخپى
نادىر فەرد — تېپىلماس، يېگانە
نۇھ تاق — توققۇز پەلەك
نەيشەكەر — شېكەر قومۇشى
نەزمى چالاك — چاققان، تېز نەزم
نەقد جۇلۇغ — مەنا خەزىنىسىنى ئىزدىگۈچە
نەزم پىرايەسى — نەزم زىننىتى
نەسەق — كۈپىيە، نۇسخا
نۇكتە ھەڭگامەسى — سۆزلەش ۋاقتى
نەزمى راۋان — راۋان نەزم
نەژەند — خارلىق بىچارىلىق
نازىر ئولدۇم — كۆز سالدىم، كۆزدىن كەچۈردۇم
نىدا — ئاۋاز
نەركەس — ①بىر خىل قۇشنىڭ ئىسمى ② نەركەس گۈل

نەھەك — لەھەك بىلىغى
نىيازىم — ھاجىتىم
نىزامۇتتەۋارىخ — بىر تارىخ كىتاۋىنىڭ نامى
نىودەر — ئىران شاھلىرىدىن بىرى
نىغەم — نەغمە ـ ساز
نارى مەجۇس — مەجۇسلىق ئوتى (زەردۇشت دىنىدا)
نەسب — تىكلىمەك، بەلگىلىمەك
نەرس — ئىران شاھى يەلاشىنىڭ ئوغلى
نۇشراۋان — ئىراننىڭ مەشھۇر، ئادالەتپەرۋەر پادىشاھى
نەسسى قاتىئ — قۇرئاندىكى قەتئى ئايەت
نەڭگۇ نام — نام ۋە نومۇس
ناۋۇك ئەنداز — ئوق ئاتقۇچى
نۇكتەرىز — ئىلىم ـ ھىكمەت تۆككۈچى
نەفىر — چوقان ـ قىقاس، غوغا
نەبىد — مىۋە شارابى

ھ

ھەرىر — ئىپەك، مەشۇت
ھىيەل — ھىلىلەر
ھەقدىن ئاتا — تەڭرىدىن بولغان رەھمەت، مەدەت
ھەراسان — قورققۇچى، قاچقۇچى
ھەزىز — ئويمان ـ چوڭقۇر
ھەمول — ھەم ئول
ھىندۇيى لەئب ئاۋەرى — ھىند ئويۇنچىسى (خىسراۋ دىھلىۋى)
ھىكمەت مەئاب — خىسلەتلىك زات
ھىدايەت سەھابى — توغرا يولنىڭ بۆلىگى
ھىزى — ساقلاپ قويۇلۇشى، ساقلىنىشى
ھەر ئەسناف — ھەر گۇرۇھ، تەبىقىلەر
ھەرىف — ئاقابىل تۇرغۇچى، ھەمسۆھبەت
ھاتىف — غايىپ دۇنيادىن كەلگەن ئاۋاز، خەۋەر بەرگۈچى
ھىرزە — بىھۇدە سۆز
ھاۋادىس — ھادىسىلەر، ۋاقەلەر
ھۇشەڭ — ئىران پىشدادىلار سۇلالىسىدىن بۇرۇنقى بىر پادىشاھنىڭ نامى
ھۇرمۇز — يەلاشىنىڭ ئوغلى، ئىران شاھى

www.uyghurkitap.com

ھۇماي — ئىران شاھى بەھمەننىڭ قىزى

ھەمل — ھامىلە

ھەمىيەت — غەيرەت

ھاياتى ئەبەد — مەڭگۈ ھاياتلىق

ھۇجۇم — يىغىلىپ كەلمەك، تىكىلىپ تۇرماق

ھەمال — تۇرغۇزۇپ قويماق

ئو

ئوق نالىشىم — شۇ نالىشىم

ئۇ

ئۇتارىد — يەتتە يۇلتۇزنىڭ بىرى

ئۇد سوز — ئۇد ياغىچىنى كۆيدۈرگۈچى (ئىسرىق سالغۇچى)

ئۇد مىجمەر قىلىپ — ئۇد ياغىچىنى كۆيدۈرۈپ

ئۇلۇس — خەلق، مىللەت

ئۆ

ئۆزرە ئاۋەرە — تۆۋە قىلىپ، ئۆزرە ئېيتمەن

ئۈ

ئۈپۈپ — سۆيۈپ

ۋ

ۋەلى — ئەۋلىيا

ۋۇقۇف — ئەمەلگە ئاشماق، بولماق

ۋەرەئ ئەھلى — تەقۋادارلار، پەرھىزچىلەر

ۋەسئ — كەڭ، زور

ۋەھل — لاي

ۋالى رۇم رۇس — رۇم، رۇس مەملىكەتلىرىنىڭ ۋالىسى

ۋەھم — ئوي، تەپەككۇر

ۋەھدەت — بىر، يىگانىلىق
ۋاجد — ① مەڭگۈ بايلىقتىن ئايرىلمىغان كىشى، ② ئالىم، دانا
ۋەرد — قىزىلگۈل
ۋۇزۇھ — ئۇچۇق بايان قىلماق
ۋەلىئەھد — ئىز باسار
ۋەركەئۇ — رۇكۇئ قىلىشلار، ئىگىلىشلار

ئى

ئىرتىغائە تۇتسا — ئۆرلەپ چىقسا
ئىشتىئال — شولا چاچماق
ئىنايەت قولى — تەڭرىنىڭ مەرھەمەتلىك قولى
ئىلانى — ىوچۇق، يورۇق
ئىھتىمام — ئەھمىيەت بەرمەك، كىرىشمەك
ئىقلىم — مەملىكەت، دۆلەت
ئىدراك — ئويلاپ بىلمەك
ئىشۋەگەر دىلبەر — نازاكەتلىك، نازلىق مەھبۇپ
ئىنس جان — ئىنسان ۋە جىنلار
ئىمتىلا — تولدۇرماق
ئىسكەندەر ھەدىسى — ئىسكەندەرنىڭ تارىخىي داستانى
ئىنايەت قىزىياشى — ئىلتىپات، مەرھەمەت قۇياشى
ئىزتەرار — ئارامسىزلىق
ئىمەن سىز كەبى — سىزلەرگە ئوخشاش ئەمەسمەن
ئىشتىغال — شۇغۇللانماق
ئىجمال تەرىقى — قىسقا يول
ئىختىرائ — ئىجات قىلماق
ئىنتىفائ — مەنپەت يەتكۈزمەك
ئىمتىدادى زامان — زاماننىڭ ئۆتۈشى
ئىنقىياد — باش ئەگدۈرمەك، بويسۇندۇرماق
ئىفتتاھى — باشلىنىشى
ئىئزاز — ئىززەت قىلماق
ئىسكەندەرنى تاپتى مەلىك فەيلەقۇس — ئىسكەندەرنى پادىشا فەيلەقۇس تاپقان (ئىسكەندەر فەيلەقۇسنىڭ ئۆز ئوغلى، دىمەكچى)
ئىختىلات — ئارىلاشماق
ئىنبىسات — كۆڭۈل ئازادىلىگى

www.uyghurkitap.com

ئىلكىنى قىلسۇن قەلەم — قولىنى كېسىپ تاشلىسۇن
ئىقامەتسەلات — نامازنى بەرپا قىلىش
ئىقرەئ بىسمى رەببەكە — تەڭرىنىڭ ئىسمىنى ئوقۇغىن!
ئىشا — خۇپتەن نامىزى

ي

يارلىق — دوستلۇق، مەدەتكارلىق
يازۇغ (يازۇق) — خاتالىق، گۇناھ
ياۋەرىم — مەدەتكارىم
ياساق — قانۇن، تۈزۈم
ياشىل كۇب — كۆك كۈپ، يەنى ئاسمان
ياقۇت ئەھمەر — قىزىل ياقۇت
يوق گۈزەر — ئۆتۈپ كېتىشكە بولمايدۇ
يەئىسى جاۋىد — مەڭگۈ ئۈمىتسىزلىنىش
يارىب — يوروپ، ئېچىلىپ
يەلاش — بەھرامنىڭ ئوغلى — ئىران شاھى
يەزدى جەرد — «يەزدى گەرد» نىڭ ئەرەپچىسى، ئىران شاھى
يەزدان پەرەست — خۇداغا ئىشەنگۈچى
يەكسەر — بىردەك

سەيفۇلمۇلۇك ـ بەدىئۇلجامال

نەشرگە تەييارلىغۇچىلار: جۇنەيد بەكرى
ئابدۇۋايىت روزى

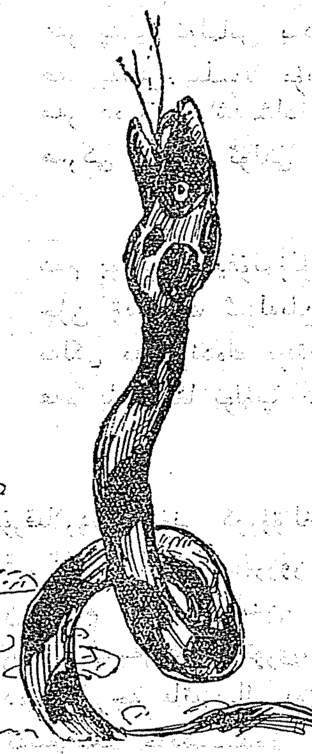

نەشرگە تەييارلىغۇچىلاردىن:

قولىڭىزدىكى بۇ كىتاپ ئۇيغۇر خەلقى ئارىسىدا كەڭ تارقالغان مۇھەببەت داستانلىرىدىن بىرى بولۇپ، بۇنىڭدا شاھزادە سەيفۇلمۇلۇك بىلەن مەلىكە بەدىئۇلجامالدىن ئىبارەت ئىككى ئاشىق ـ مەشۇق تەسۋىرلىنىدۇ. داستاندىكى تاجۇلمۇلۇك، شاھى سۇلايمان، شەھرىزات، سەئىد، زەڭگى ھەم دىۋە قاتارلىق پېرسوناژلار «مىڭ بىر كېچە» دە تەسۋىرلەنگەن ۋەقەلەردىكى پېرسوناژلارغا ئوخشاپ كېتىدۇ.

19 ـ ئەسىردە ياشىغان ئۇلۇغ ئۇيغۇر تارىخچىسى ۋە ئەدىبى موللا بىلال بىننى موللا يۈسۈپ نازىمى ئۆزىنىڭ «غەزەلىيات» ناملىق ئەسىرىدە بۇ ئىككى ئاشىق ـ مەشۇقنى «غېرىپ ـ سەنەم»، «تاھىر ـ زۆھرا»، «ۋامۇق ـ ئۇزرا»، «لەيلى ـ مەجنۇن»، «پەرھات ـ شىرىن» قاتارلىق مەشھۇر مۇھەببەت داستانلىرىدىكى پېرسوناژلار بىلەن بىر قاتاردا قويۇپ تەسۋىرلەيدۇ. مۇنداق ئەھۋالنى نۇرغۇن جايدا ئۇچرىتىش مۇمكىن. مەسىلەن:

ئىبنى ھەم چۇن بەدىئى، چۇن مېنى سەيفۇلمۇلۇك ئەتكىل،
مېنى مىسلى قىلىپ مەجنۇن، ئۇل ئايىنى ئەيلەگىل لەيلا.
ئۇل ئاي مانەندە شىرىندۇركى ئارى مەن ئاڭا پەرھاد.
نەقى ئەيلە مېنى ۋامۇق، ئۇل ئايىنى ھەم قىلىپ ئۇزرا.

(«بۇلاق» 9 ـ سان. 150 ـ بەت)

www.uyghurkitap.com

سەيفۇلمۇلۇكمەن، سەن ـ سەن بەدىئى،
مەن مىسلى ۋامۇق، سەن مىسلى ئۇزرا.
مەن مىسلى پەرھاد، سەن بىزگە شىرىن،
مەن مىسلى مەجنۇن، سەن بىزگە لەيلا.

(«بۇلاق» 152 - بەت)

نەقى زەۋق ئىپتەرلەر يۈزۈڭنى كۆرۈپ،
يەنە لەيلى، شىرىن كى ئۇزرا، ئىشىت.
ئۆتۈپتۇر بەدىئى، رەبىئۇلجامال،
بۇ ئەسىردە سەن ـ سەن زىلەيخا، ئىشىت.

(«بۇلاق» 158 - بەت)

ھەر پەرى ئولماس بەدىئى، ھەر گۈل ئولماس نەسترىن،
ھەر بەشەر بىلسەڭ مۇھەممەددەك دىلى ئاگاھ ئەمەس.
ھەر دەرەخت شەمشاد بولالماس، ھەركىشى مەجنۇن سۈپەت،
ھەركى مەشۇق ئولكى مەشۇقتەك مەلەك سىما ئەمەس.

(«بۇلاق» 172 - بەت)

ھەم بولۇپ سەيفۇلمۇلۇك، تىنماي يۈرەي تاغلار كېزىپ،
چۈن ۋىسالىڭ ئىزلەبان، ئەي دۇررى گەۋھەر ئەلۋىدا.
بەلكى مەجنۇندەك بولۇپ، ئىشق ۋادىسىدا سەربەسەر،
ھەم باھايىمغا بولۇپ ئىشقىڭدا سەرۋەر ئەلۋىدا.

(«بۇلاق» 204 - بەت)

يۇقۇرقىلاردىن شۇنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇكى، سەيفۇلمۇلۇك ۋە بەدىئۇلجامال ھېكايىسى ئۇيغۇر خەلقى ئارىسىدا خېلى بۇرۇن تارقالغان، يەنى موللا بىلال نازىمى ياشىغان ۋاقىتلاردىنمۇ بۇرۇن داۋام قىلىپ كەلگەن.

ئەپسۇسكى، ئەسەرنىڭ ئاپتورى، ئۇنىڭ تەرجىمىھالى ۋە بۇ ئەسەرنىڭ قاچان يېزىلغانلىقى ھەققىدە ھازىرچە ماتېرىيال يوق. ئاپتور بۇ ئەسىرىدىمۇ ئېنىق مەلۇمات بەرمىگەن. پەقەت بۇ ئەسەرنىڭ خاتىمىسىدە:

ئوقۇبان مەجلىسنى ياد قىلىڭ،
دۇئا بىرلە ئۇنى شاد قىلىڭ.
تىلەگىمدۇر دۇئا ئۆزگە سۆزۈم يوق،
بۇ دۇنيادا سۆزۈم قالغاي ئۆزۈم يوق.
بۇ ئاسى مەجلىسى كۆپ جان چېكىپدۇر،
كۆڭۈللەرگە ۋاپا تۇخۇمىن ئېكىپدۇر.

ئەربخ تۈركى تىلغە نەزمى ئېتىپمەن،
ھەۋەس بىرلە ئۇقۇپ مەۋزۇن ئېتىپمەن.
(ئەسلى نۇسخا، 123 - بەت)

دەپ يازغان. بۇنىڭدىن ئۇنىڭ ئەدىبى تەخەللۇسىنىڭ «مەجلىسى» ئىكەنلىكىنى ۋە بۇ ئەسەرنى ئۇيغۇر تىلىدا يازغانلىقىنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ.

دەرۋەقە، بۇ ئەسەرنىڭ تىلى تارىختا چىغتاي تىلى دەپ ئاتالغان ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىغا تەئەللۇق بولۇپ، بۇ ئەسەر شۇ دەۋردىكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتىغا خاس ئەنئەنىۋى قائىدە ۋە مىللى ئىپادىلەش شەكلى بويىچە يېزىلغان، شۇنىڭدەك بۇ ئەسەرنىڭ مەزمۇنىغا ئۆز دەۋرىدىكى ئىسلامىيەت ئىدىئولوگىيىسى چوڭقۇر سىڭدۈرۈلگەن. دېمەك، بۇ مەزمۇن جەھەتتىن مەلۇم تارىخي چەكلىمىگە ئىگە. بۇنىڭغا تارىخىي ماتېرىيالىزىم نۇقتىئىنەزىرى بويىچە مۇئامىلە قىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

بۇ ئەسەرنىڭ قولىمىزدىكى ئەسلى نۇسخىسىنى بىز 1982 - يىلى خوتەن بازىرىدىكى كىتابپۇرۇشلاردىن ئالغان ئىدۇق. بۇ ئەسەر «قىسسەئى سەيفۇلمۇلۇك» نامى بىلەن ھىجرىيە 1255 - يىلى (مىلادىي 1839 - 1840 - يىللىرى) قازان شەھىرىدىكى قازان ئۇنىۋېرسىتېتى مەتبەسىدە بېسىلغان ئىكەن. ئەسلى كىتاپ 125 بەت بولۇپ، ھەربىر بەتكە 18 قۇردىن خەت يېزىلغان. كىتاپنىڭ جەمى تۆت مۇناجات، 118 ماۋزۇ، 1877 بېيىتتىن تەركىپ تاپقان. قولىمىزدىكى بۇ نۇسخىسىنى نەشرگە تەييارلاشتا ئاشۇ قازان نۇسخىسى ئاساس قىلىندى. كەمچىلىك كۆرۈلگەن ۋە خاتا كەتكەن جايلىرىغا كىتاپخانلارنىڭ تەنقىدى پىكىرلىرىنى بېرىشىنى قارشى ئالىمىز.

سانا ۋە ھەمدۇ ئۈچۈن تىل بەردى گويا،
كۆڭۈلگە ئىشق سېلىپ قىلىپ شەيدا.
ئەجەپ قادىر تۇرۇر قۇدرەتلىرىن كۆر،
ئەجەپ سانىئ تۇرۇر سەنئەتلىرىن كۆر.
شۈكۈر قىلغىل ئۇنىڭ نېمەتلىرىگە،
تەفەككۇر قىل ئۇنىڭ سەنئەتلىرىگە.
تۇتۇپ توققۇز پەلەكنى ئول مۇئەللەق،
قىلىپ ھەم يەتتە يەرلەرنى مۇتەببەق.
زەھى قۇدرەت، زەھى سۇلتان، زەھى بىھەت،
زەھى مۇلكەت، زەھى ھۆرمەت، زەھى رەھمەت،
ئۆزىدۇر ئەھەدۇ پەرد ئەھەد ئول،
قەدىم ھەييۇ ۋە تەرەھھۇم سەمەد ئول.
ياراتتى بارچە خوجلارنى مالىھ ئول،
تۈزەتكەن بارچە تىللارنى فەسىھ ئول.
بۇ شىرىنلىك بىلەن غۇنچەئى يار،
كۆلۈپ باقىپ نېچۈك بولماس كىشى زار.
جاھاننى ئايۇ - كۈن بىرلە ياراتقان،
ھەم ئۇن سەككىز مىڭ ئالەمنى ياراتقان.
پەلەكنىڭ زىننىتى ئەنجۇمنى قىلدى،
چۇ يەرنىڭ زىننىتى ئادەمنى قىلدى.
بېرىپ تېخى ئادەم ئوغلىغە نۇسرەت،
تونىدى يولنى سود جاسارەت.
بىھەمدۇللا تونىدۇق تەڭرىمىزنى،
كى بىلدۇق توغرىمىزنى، ئېگىمىزنى.
جاھان ئىچرە ئاجايىپلار ياراتقان،
كى سانىسىز شۇئلايۇ نۇرلار ياراتقان.

ھەمەل دەپ دۇنيانى ھەررەم قىلادۇر،
چۇ رەھمەت ياغۇردىن نەم قىلادۇر.
قىلىپ سىز بىرىكىلارنى سەبزە ھەررەم،
كۆتىرىپ جان جانىۋار كۆڭلىدىن غەم.
قىلىپ سەرۋى سەھىلارنى خىرامان،
مەگەر بەردى ئۆلۈكلەرگە يېڭى جان.
قۇرۇغان غۇنچىلارنى خەندان قىلادۇر،
چۇ رەھمەت قەمەرنى فالان قىلادۇر.
قىلىپ بۇلبۇلنى ئۇيقۇدىن بىدار،
كى قىلغاي ئىشقىدىن بىر زەررە ئىزھار.
ئىنايەت بەھرىدىن رەھمەت يىبەرگەن،
فەساھەت سۈيىدىن شەربەت يىبەرگەن.

تېخى قۇللۇق ئۇچۇن جان بەردى بىزگە،
سۇجۇت ئېيتقىلى ئىمان بەردى بىزگە.
جاھانغا خىلئەت نورۇزى بەردى،
تامام قۇرۇت ۋە قۇشقا روزى بەردى.
ئانىڭ دەرگاھىدا قويماق كېرەك باش،
گۇناھ ئۇزرى ئۇچۇن تۆكمەك كېرەك ياش.
ئىنايەت سايەسىن سال باشىمىزگە،
تەرەھھۇم قىل تېخى كۆز ياشىمىزگە.
خۇدايا مەجلىسىغە ئىشق ئوتى سال،
كى ئىشقى شەمئىدىن رۇشەن قىل ئەھۋال.
ئايا مەھشەر كۈنىنىڭ پېشىۋاسى،
يېڭىلىپ يول يۈتۈزگەنلەر ھىداسى.
تامامى ئەنبىيانىڭ سەرۋىرىدۇر،
ساما ئەرزى ئېلىنىڭ موھتىرىدۇر.
مۇبارەك ئىسمىدۇر مەھمۇد ـ مۇھەممەد،
سۈيۈپ دەيتتى يەنە مەھمۇدۇ ـ ئەھمەد.
مۇھەببەتتىن ئېيتار ئاتىن مۇھەممەد،
سۆيىشتۇر ئوبۇلقاسىم ۋە ئەھمەد.
توققۇز ئەپلاك، يەتتى يەر كۆك يوق ئىدى،
ئۆزىدىن ئۆزگە ھېچ ھازىر يوق ئىدى.
ئۆزىنىڭ نۇرىدىن قىلدى ۋۇجۇدىن،
مۇھەببەت بىرلە ئەمرى ئەتتى سۇجۇدىن.
ئانىڭ نۇرى كى بىر دەريا ئىچىندە،
كى مىڭ يىل قويدى ئول دەريا ئىچىندە.
چىقاردى ئاندىن ئەبزى ھەقتەئالا،
ئوقۇدى جۇملە ئەشيادىن ئەئدا.
تامامى كۆك يەر خەلقى ئاۋۋەلى ھەم،
نۇجۇمۇ، ئەرشۇ لەۋھى خامەنى ھەم.
ئانىڭ ئىشقىدا مەۋجۇت ئەتتى قادىر،
بىھىشتۇ ۋە دەۋزەخ مۆئمىنۇ كافىر.
ياراتتى ئەۋۋەلۇ ئاخىر ئۇزاتتى،
ئانىڭ ئەمرىنى ئالەمگە يۈرۈتتى.
بىھەمدۇلىللا ئانىڭ ئۈممەتىدۇرمىز،
قىيامەتدە ئۈممەت شەپقەتىندۇرمىز.
ئەگەردە ئۈممەت بولساڭ تۇت يولىن بەرك،
ئانىڭ سۈننەتلىرىنى قىلماغىل تەرك.
ئۇيانتقا قالمىغىل ئاندىن ئو ياڭغىل،
ئانىڭ ئەمرىنى تۇتقىل ئاز ياتقىل.
ئاتادى ئانى ھەققى كۆنىن شاھى،
تامامۇ پادىشاھلار خاكى راھى.
ئېرۇر ئول لۇتف دەرياسىندە شاھى،
بىرىنگىدەك ئاسىلارنىڭ ئۆزرە خىۋاھى.
ئانىڭ دەريايى نەئتىدە كەھى كۆپ،
ئانىڭ تەئرىپىگە يەتمەس مەن كەبى چۆپ.
بەسى غەۋۋاسلار ھەيرانۇ نالان،
كى بۇ دەريا ئىچىندە زارى ۋە گىريان.
مېنى مىسكىن ئۇيياتلىغ ئۈممەتىمەن،
يېقىن ئۈممەتلەرنىڭ ھەم ئاتى مەن.
يېقىن ئۈممەتلەرنىڭ ئالتىندە بىسيار،
يېقىنلارنىڭ يېقىنى ئول تۆرت يار.
بۇلارنىڭ سىرىنى ھېچ ئىنسان بىلمەس،
ئالارنىڭ سىرىگە ھەم دەخلى قىلماس.
نىچۈك سۆيدى رەسۇلنىڭ سەن تېخى سۆ،
ئالارنى قايدا بولساڭ سۆيگىن ھەم بۇ.

بىزنىڭ سۆ ئۇچىن سوماش نەدىندۇر،
باشىن كېسىپ ئوتقا سال كۆڭلىنى تىندۇر.
مۇنى سۆيگەن ئەرنىڭ مەن قۇلىمەن،
قۇلىنىڭ قۇللىرىنىڭ قۇللىرى مەن.
ئانىڭ ئەۋلادى ئون ئىككى ئىماملىق،

كېچە ـ كۈندۈز دەرىغ ئەتمە سالامىڭ.
ئالارنىڭ دىنى بولدى خاسۇ ئامە،
ختاي، رۇمۇ، ھىندۇ، مىسرۇ، شامە،
ئالارنىڭ مەجلىسى يولدە قوي يۈز،

ئالارنى قىلما يەنە ئۆزگىچە سۆز.
ئالارنىڭ ئايىغاندىن بولماغىل تاش،
ئالارنىڭ يوللارىغا قويەكۆر باش.

مۇناجات

ئىلاھا سىرىمىز ئالدىڭدا ئىزھار،
ئۇياتلىقمەن سېنىڭ ئالدىڭدا بىسيار.
ساڭا تۈز باققىلى يۈزدە كۆزۈم يوق،
ساڭا قۇلمەن دىگىلىمۇ يۈزۈم يوق.
سېنىڭ ئىشىڭنى قىلغۇدەك قىلمىدۇق بىز،
خۇجام دەپ ئىشىگىڭگە كەلمىدۇق بىز.
ئىنايەت بىرلە رەھىم ئەيلە قولۇڭغا،
بېرىپ تەۋپىقۇ سالغىل تۈز يولۇڭغا.
كىدۇرتىن كۆتەرگىل كۆڭلىمىزدىن،
تەرەھھۇم بىرلە تۇتقىل قولىمىزدىن.
يوق ئەرسە بىزگە ھىچ تەدبىرى يوقدۇر،
ئەمەلىمىز رائىدە تۇۋرىمىز يوقدۇر.
ساڭا ئۆزۈر ئېيتقالى تىل ـ كۆڭۈل ھەم لال،
سېنىڭ ئالدىڭدا بىزگە ئۇشبۇدۇر ھال.
خىجالەت يولىدا لەب تەشنادۇرمىز،
كى سەندىن سوتىلارگە يوق تىلىمىز.
ئىنايەت بەھرىدىن ئىنئامۇ قىلغىل،

كى ئۆز لۇتفىڭ بىلە ئەنجۇمۇ قىلغىل.
پەرىشانىمىز بىلىڭ ئەھۋالىمىز كۆپ،
سېنىڭ ئالدىڭدا ھەم ئىسيانىمىز كۆپ.
ئىلاھا مۇستافانىڭ مىئراجۇ ھەققى،
مۇئتەبەر ساچۇ ھەم تاجى ھەققى.
ھەم ئانىڭ تۆرت يارىنىڭ ھەققىدىن،
بارى ئەسھابلارىنىڭ ھەم ھەققىدىن.
يەنە سوفىيۇ، ئابىدۇ، زاھىدۇ، غازى،
تېخى بىچارىلەرنىڭ دەردۇ زارى.
يەنە ئاسىيۇ جافى ئاھۇ ھەققى،
پەلەكنىڭ شەمسى ھەم بىر ماھۇ ھەققى.
مەلائىك تەسبىھى ئەئزارى ئۈچۈن،
تامامى ئەنبىيانىڭ رازى ئۈچۈن.
يېتىملارنىڭ، تۇللارنىڭ كۆز ياشى ھەققى،
تۆزلۈك سۆيگەن ئىرانىنىڭ ياشى ھەققى.
ئىلاھا مەجلىسىغە قىل ئىنايەت،
بېغىشلىغىل يارۇق ئىمان سالامەت.

مۇناجات

ئېرۇرسەن رەھىمۇ رەھمانۇ رەھما،
ئېرۇرسەن غافىرۇز زۇنۇبى كىرىما.
نەچچە كۈنلەر يۈرۈپمەن مەستى ھەيران،
يانىپ كەلدىم ئىشىكىڭگە زار گىريان.
سېنىڭدەك مېھرىبان دىلدارى بولماس،
قولۇڭغا سەن كەبى غەمخۇارى بولماس.
شۈكرى قىل مەجلىسى بولغىل ئۈمىدۋار،
مېھرىۋان خوجىدۇر غاپپارۇ ساتتار.
نەچچە كۈنلەر پەرىشان ئېردى ھالىم،

يوق ئېردى ھىچ كىم بىلە قىلۇ قالىم.
مۇساپىر ئېردىم دىلگىرۇ پۇر ئىش،
مۇساھىبلارىمىز ئافىندە تەشۋىش.
يوق ئېردى ھەم نىشانىم غەيرى ئاھىم،
خۇدا بولغان ئىدى دىلدارۇ شاھىم.
خىيالىدا ئانىڭ شامۇ سەھەر گاھ،
يۈرەكتىن قان ئاقىپ يۈز نالەئى ئاھ.
فىراقىدا كۆزۈم ياشى قۇرۇماي،
يۈيۈر ئېردىم كېچە ـ كۈندۈز ئۇيۇماي.

چۈشۈمدە كەۋكەب تالىئ تولۇئى،
بولۇپ پەيدا ماڭا بولدى رۇجۇئى.
جاھان بولدى يەنە مسلۇ خازاندەك،
قازاڭغۇ كېچە بولدى خازاندەك.
ئۆچۈپ قالغان چىراغىم غەيرە ياندى،
كۆڭۈل غەپلەتتە ئېردى ھەم ئويياندى.
كى ناگاھ بىر كۈنى جانان يولۇقتى،
بۇ مىسكىن بەندىگە سۇلتان يولۇقتى.
كۆرۈشتى چۇ جان كىلىپ جىسمى بىرلە،
كى سوردى بەندىنى بۇ ئىسمى بىرلە.
دىدىكىم مەجلىسى ھالىڭ نىچۈكدۇر،
يىراق ئوتىدا ئەھۋالىڭ نىچۈكدۇر.
تۇتا بەردىم ئېچىپ كۆردى ئانى يار،
ئوقۇدى ئاچىلدى باغ گۈلزار.
چۈكۈردى نەزمە پاكى تۈركى تىلى ئول،
مېنى دىۋانىغە تەكلىپ ئەتتى بۇ يول.
سالىپ باشىمغە تۈرلۈك بۇ سەۋدا،
چۈشۈپ كۆڭلۈمگە مىڭ تۈرلۈك بۇ غەۋغا.
چىقاردى قوينىدىن بۇ داستانى،
نە داستان ئول مەگەر بىر بوستانى.
ئىچىندە يۈز تۈمەن گۈللەر ئاچىلغان،

لاتاپەت بەھرىدە گۈللەر ساچىلغان.
غارايىپلار ئانىڭ ئىچىندە بىسيار،
قولاق تۇتساڭ ئەجايىپ سۆزلىرى بار.
دىدىكىم مەجلىسى بىكار تۇرما،
كى مەن شادۇمان دەپ لاپ ئۇرما.
ئەگەر بولسا ھۈنەر ئىلكىڭدە كۆرسەت،
كى بۇ دەپتەرنى تۈركى تىلگە تۈزەت.
بۇ يۈردىكىم گۈل نورۇزى نەزمىن،
ئاڭا مىزان قىلۇبان نەزم قىلايىن.
چۇ يارلىغ ئەيتتى سالدىيۇ كەندى،
كۆڭۈل بۇ بەھرىگە تۈشتىيۇ پاتتى.
تىلەپ ھىممەت مۇھەببەتنى خۇدايىدىن،
چۇ ئالدىم پەردە تەبئىم رەختىدىن.
مۇساھىبلار قىلۇبان يادى قىلغاي،
بۇزۇلغان يېرىنى ئابادى قىلغاي.
چۇ ھىممەت بىرلە پىرىم يارۇ بولدى،
خىيال ئەتكەنلىرىم گۈلزارۇ بولدى.
كېتۇر ساقى پىيالە نۇش ئېتەلى،
تەقى قايىنار قازاندەك جۇش ئېتەلى.
ئۇقايمەن سىز ئاڭلاڭ بىر ياخشى قىسسە،
ئەجايىپ قىسسە پىردەردۇ غۇسسە.

ئەسلى داستانىڭ پەيدا بولغانى

رىۋايەت قىلدى راۋى ئەسلى سۆزنى،
كۆرۈپ سۇلتانۇ مەھمۇد ناخۇش ئۆزنى.
نەچچە كۈنلەر ئاجايىپ تەيرى بولدى،
ئەزارى ئەرغىۋانى خەيرى بولدى.
بار ئېردى ئالدىدا ئىككى ۋەزىرى،
لاتاپەت بىرلە يوق ئېردى نەزىرى.
دىدى سۇلتان ئەجەپ ئاشۇفتەدۇرمەن،

بىلە ئالمام نىچۈك ئەلئەتتەدۇرمەن.
مەگەر بۇ غۇسسەدىن سەۋدايى بولدۇم،
بۇ سەۋدايى بىرلە ھەم شەيدايى بولدۇم.
قىلىڭ بىر قىسسەئى پەيدا ۋە نالى،
ئوقۇپ ئاندىن زامانى سويەنالى.
كى مەن ھىچ ئىشتىمگەن بولغايمەن ئانى،
كى ئالەمدە بىلمىگەن بولغايمەن ئانى.

شاھزادە ئالىم شاھ

چۇ قىلدىلەر ئاڭا يۈز قىسسە پەيدا،
قوبۇل ئەتمەدى بىرىن شاھۇ شەيدا.

ۋەزىرلەرنى تۇتۇپ زىندانغا سالدى،
غەزەپ قىلدى ھول جانىغە سالدى.

ئالارغا بولدى زىندان بەيتۇلئەخزان،
نەچچە كۈنلەر يۈرەكتىن ئاققۇزۇپ قان.
دىدىلەر بىزنى زىنداندىن چىقارغىل،
قالان ئىقلىمغا بىزنى سەن يىبەرگىل.
رىۋايەت قىلدى بىزگە مۇندا بىر يار،
كى تانسۇق ھىكايەتلەر ئاندا بار.
بۇ سۆز بىرلە ئۇلارنى شاھ چىقاردى،
بىرىبان ھەدىيەلەر ئاندە ئىبەردى.
بارىپ ئاندا پۈتۈپ ئۇشبۇ ھىكايەت،
قوبۇل بولغايمۇ دەپ قورقۇپ بىغايەت.
ئەۋەتتى ئانى سۇلتان قاشىغە،
لاتاپەتلىك ھىكايەت خان قاشىغە.
ئوقۇپ كۆردى سۇلتان شاد بولدى،
ۋەزىرلەرى ھەم تىخى ئازاد بولدى.
قىلىپ ھەر بىرىگە ئىنئامۇ يۈزئون،
بىرىبان ھەم تىخى خوپ ئاتۇ خوپ تون.
چۇ بەردى ھەم يەنە بىسيارى نىئمەت،
قىلۇر سۇلتان بۇ داستان بىرلە ئىشرەت.
ۋەلى ئۇ نۇسخە فارىسى ۋە نەسرى،
ئىرۇر سادده ھىكايەتسىز ھەم قەسرى.
قىلىدۇر مەجلىسى بۇ سۆزى پەرۋاز،
ئوقۇساڭلار قىلۇر جان قۇشى پەرۋاز.

ئاغازكەردىن بەدئۇلجامال پەرىزات

كەل ئى شاھى جاھان جان بازى قىلغىل،
قانات باغلاپ بۇ دەم پەرۋازى قىلغىل.
كۆڭۈل مەيدانىغە جەۋلانى سالغىل،
تىخى بىر بۇلبۇلى خۇشخىۋانىنى ئالغىل.
كى ئول بۇلبۇل ناۋائى سازى قىلسۇن،
كى بىر داستان خوب ئاغازى قىلسۇن.
كۆرۈك بۇلبۇل نىچۈك پەريادى قىلدى،
قەپەسدە ھەم نەپىسد بۇنيادى قىلدى.
دىدى ئول بۇلبۇل ئۇستادى ئەخبار،
سۇلايمان دەردىدىن تەنسۇق بۇ گۇفتار.
بىرىپ ئالدىغە ئەرباپ رىۋايەت،
بايان قىلدى نەزىم ئەيتتى ھىكايەت.
بار ئىردى مىسىر ئىلىندە پادىشاھى،
يەتتە ئىقلىم ئۆزە ئانىڭ سىپاھى.
ئانىڭ ھۆكمىدە ئىدى تۆرت يۈز شەھەر،
ئانىڭ ھۆكمى ئىدى مەشھۇر دەھر.
ئاتاغان ئاتى ئاسىم ئىبنى سەفۋان،
ئول ئىدى يەتتە ئىقلىم ئۆزرە سۇلتان.
بىرىپ ئىدى خۇدا جۇملە مۇرادىن،
جاھانغا يايىپ ئىدى ئەدلۇ دادىن.
ۋەلى يوق ئىدى ھىچ پەرزەند ئاندا،
بەسى خىرمان ئىدى ئۇشبۇ جاھاندا.
بولۇپ ئۆمرى ئانىڭ يۈز يەتمىش،
بۇ مەۋسۇمدە خىيالىغە بۇ يەتمىش.
كى مەندە بىر ئوغۇل يوق يادىكارى.
نە بولغاي تەختى ـ بەختىم كارى بارى.
كى بۇ ئەندىشىدىن دىل تىيرە بولدى،
تەپەككۇر بىرلە ئەقلى خىرە بولدى.
قىلىپ بەيتۇلخەزان ماۋى ئۆزىگە،
كۆرۈنمەس بولدى بۇ ئالەم كۆزىگە.
كى چىقماس بولدى ئول دىۋان بىشىغا،
كىلە بىلمەس ئۇلۇغ بەگلەر قىشىغا.
تىلەك بىرلە تىلەك ئۈستىدە سادىق،
تىلەگى بىرلە ئوغۇل كۆڭلىدە خالق.
بۇ ھالەتتە يىغلىدى قىرىق كۈن شاھ،
كىچە ـ كۈندۈز دۇئا بىرلە چىكىپ ئاھ.

بەگلەر باشى قوشۇپ شاھغە مەسلىھەت بەرگەنلەرى

كىچەشتى بىر كۈنى بەگلەر تامامى،
يىغىلدىلەر ئىشىككە خاسۇ ئامى.
نەچچە ئىچكىلىرى كىردى قاشىغە،
قىلىپ قۇللۇق تەۋازۇ ھەزرىتىغە.

www.uyghurkitap.com

چۆكۈردىلەر ئەجەپ ھال ئىلە شاھى،
چىكىبان جان ۋە دىلدىن ئاھۇ ۋاھنى.
بولۇبان گۈل يۈزى چۈن كەھرىبادەك،
ساچى يۈزگە تۈشۈپ چىرگەن گادادەك.
تىلەك بىرلە يۈزىندە سەجدە خاكى،
چىكەر ھەردەم چۇ ئاھ دەردۇ ناكى،
قىلىپ باغرىنى غەم تىغ جاراھەت،
كۆتەرىپ ئول كۆڭۈلدىن ئەيشى راھەت:
كۆرۈپ بەگلەر بۇ ياڭلىغ قالدى ھەيران،
يۈرەكلىرى بۇ غەمدىن بولدى بەريان.
ھەممىسى يىغلىشىپ خان ھەسرىتىدە،
بارى يۈز قويدىلەر سۇلتان قاشىدە.
دىدىلەر ئى شاھ ھالىڭ نىچۈكدۇر،
ئىشتىپ بىلالى پالىڭ نىچۈكدۇر.
ئەگەر سەن چىقمىساڭ بىل فىتنە ئارتار،
چىقار بىر ئەژدەرھا ئالەمنى تار ـ تار.
شاھىنشاھ قىلدى ھالنى مۇقەررەر،
ۋەزىرلەر بولدى بۇ سۆزدىن مۆكەررەر:
دىدىلەر سەن چىقىپ تەختىڭدە ئولتۇر،
يىغىپ جۈملە مۇنەججىملەرنى كەلتۈر.
بىرۇرمۇ يوق ساڭا ئوغۇل خۇداۋەند،
ئۆزۈڭنى قىلمىغىل بىھۇدە دەربەند.
ئىشتتى شاھ بۇ ماقۇل سۆزنى،
چىقىپ تەخت ئۈزە كۆرسەتتى ئۆزنى.
ياسانۇپ تەختى ئۈزە ئولتۇردى بۇ شاھ،
يىغىلدىلەر مۇنەججىملەر بەھرىگاھ.
قىلىپ ھەر قايۇسى ئۆز ئىلمنى تەكرار،
تەفەخخۇس قىلدىلەر كۆپ سىرۇلئەسرار.
بولۇبان بارچە مۇۋاپىق بىر ئۆزىگە،
قويۇبان جۈملە ئەھكامى بۇ سۆزىگە.
يەمەن سۇلتانىنىڭ قىزىنى بۇ شاھ،
ئەگەر ئالسا بىرۇر پەرزەندە ئاللاھ.
ئىشتىپ شاھ بۇ سۆزنى شاد بولدى،

كى بۇ ئەندىشىدىن ئازاد بولدى.
بىرىپ ھەر بىرىگە تۈرلۈك سۆيۈنچى،
كى بەرگەي دەپ خۇدا يەنە قۇۋانچى.
ئوشۇل كۈن چارلىدى مەنشىلەرنى،
چۇ ئىشا قىلغۇچى ياخشىلەرنى.
دىدىلەر نامە پۈتۈڭ جان قاتىدىن،
قىلىپ ئەرزە نىيازىن قۇللۇغىدىن.
تىخى گىيا كوكا مەقبۇللىغىدىن،
يەمەن سۇلتانىغا شاھ ھەزرىتىدىن.
پۈتۈكچىلەر قىلىپ تەئزىمۇ ئىكرام،
جاۋابىنى قىلدىلەر بۇنيادى ئەنجام.
مۇئەززە سەلتەنەت سۇلتانۇ ئالەم،
ئۇلۇسنىڭ ئىگىسى خاقانۇ ئەئزەم.
خۇدانىڭ سايىسى ئاسارە دۆلەت،
سۇلايمان ئورنىدا ئەئيانۇ ھەزرەت.
مادار دۆلەت شاھى مۇكەررەم،
پەلەك ھۆرگاھىدا ماھى مۇئەززەم.
پەلەك شۈكدە پىسەندى خۇرشىدۇ رەفئەت،
شاھىنشاھ زامانۇ دىنۇ دۆلەت.
خىلايەت مۇسەندىنىڭ دارىسى سەن،
ئامانلىق مۇسا سۇنىڭ باغىسى سەن.
گۈزەللىك ئاسمانىنىڭ كى ھىلاكى،
ئادالەت تەختىگاھىنىڭ كامالى.
كەمىنە ئاسىم ئىبرۇر كەمتەرىن قۇل،
گۈلىستان سەن سەنۇ بۇ باغى بۇلبۇل.
ئۇلۇس دىسەڭ ۋىلايەتلەر سىنىڭدۇر،
تامامۇ گەنجى دۆلەتلەر سىنىڭدۇر.
مۇنىڭدەك ئەيمىنىپ قورقۇپ چۇدەرمەن،
ساڭا چۈن قۇل بۇلاي دەپ يول تىلەيمەن.
بولۇپمەن مىسلى بۇلبۇل سىزگە ئاشىق،
ئەگەر كۆرسىڭىز ئۆزىڭىزگە لايىق.
كەمىنە بەندىنى گەر خوشلاسىڭىز،
باشىمدۇر قايداكىم بولىما ئۆزىڭىز.

مىسىر پادىشاسىنىڭ كۆپ مال بىرلەن ئەلچى ئىبەرگەنى

بۇ بىسۆز بىرلە قۇماش ئەنبار ۋە ئەنبار،
يىبەردى لەئلى زەرھۆر خەيرۋار.
قاتار ئىشتەرلەر زەنگى ھەبەشلەر،
چالور دەرى بەگلەر بەش كىشلەر.
نەچە ئىچكىلىرۇن سەردار قىلدى،
ئول ئىشقا بارۇنى غەمخۋار قىلدى.
ئالىپ تەبرەدىلەر خوش شادۇ خۇررەم،
كۆتەرىپ شاھى ئاسىم كۆڭلدىن غەم.
يۇتۇشدىلەر ھەسەننىڭ سىر ھەددىنە،
خەبەر تۇشتى ھەسەننىڭ مەملىكىتىنە.
بەدىئۇلئەسىرنىدۇر ئىسمى بۇ شاھنىڭ،
يوق ئىدى ھۆججەت ئالىندە بۇ ماھنىڭ.
ياساۋى ئەلچىلەرگە خوپ يەرلەر،
نىچۇك ئەسبا بۇ شاھ نەگى دەرلەر.
ئەلچىلەر كۆرۇندى سۇلتانغا ئولدەم،
ئەدەپ شەرتى بىلە ئىپركانۇ ئەكرەم.
تەۋازۇر بىرلە بىرىپ نامەنى ھەم،
تۇتا بەردىلەر ئەلچىلەر ھەم.
ئەدەپ بىرلە قويۇپ تەئزىم قىلدى،
ئاچىپ ئول نامەنى تەكرىم قىلدى.
چۇ بىلدى نامەنىڭ مەزمۇنىن ئول شاھ،
دىدى بولسا بولۇر تەقدىرى ئاللاھ.
قىلىپ ئەزازى ئىكرام ئەلچىلەرنى،
قىلىپ تەئيىن قونالغۇ بارچىلەرنى.

يەمەن پادىشاھى قىزىنىڭ ۋەسفى

بار ئىردى بىر قىزى شەمسى قەمەردەك،
يىتىلگەن تازە تىرشىرىن سەمەردەك.
ئاتاپ ئىردى ئانىڭ ئاتىن جەمىلە،
سۆيەر ئىردى ئانى قەۋمى قەبىلە.
بەسى مەئقۇلۇ مەقبۇل مەلىھ ئول،
تەكەللۇمدا بەسى شىرىن پەسىھ ئول،
بەسى مۇزۇن ھەم شىرىن تەلەپپۇز،
بەسى نازۇك لەبى مىيغىز تەپەخخۇس.
لەتاپەت بىرلە ئىردى خانغا لايىق،
مەلاھەت بابىدا سۇلتانغا لايىق،
بويى نازۇك گۈلى ھەددى كامالى،
لەتاپەت بوستانىنىڭ نەھالى.
يۈزى گۈل بەرگى ئاغزى غۇنچە ئىردى،
نەچچە جانسىز كىشى كۆرگۈنچە ئىردى.
تىرىلۇر ئىردى ئەيسادەك دەمىدىن،
ۋەلى ئاخىر بولار ئىردى غەمىدىن.

يەمەن پادىشاھنىڭ توي ياراغىنى قىلىپ قىزىنى ئۇزاتقانى

بەدىئۇلئەسرى قىلدى توي ياراغىن،
ياسدى ئۆيۈ كۆشۈك چارە باغىن.
كەلتۈردى شىرۇ شەربەتلەر بىسيار،
يىغىلدى مۇترىبى شىرىن گۇفتار.
شارابۇ، نەقلۇ ھەم چاكۇ نەققارە،
بولۇپ خۇرسەندە بىر ھەپتە زامانە.
تامام سازۇ، مۇسقارۇ، تەنبۇر،
بۇ ئەلدىن قىلىپ ئول قايغۇلار نىدۇر.
ئاغىرلاپ ئەلچىلەرنى نازى بىرلە،
ئۇزاتتى قىزنى ئەئزازى بىرلە.

www.uyghurkitap.com

ئۆزۈپ يېبەردى باغنىڭ گۈلنى،
قىلىبان شادىمان ئۇل بۇلبۇلنى.
ئۆزاتتى غۇنچىسنى بىر نەچچە يول،
يانىپ كەلدى كۆزى ياشىن قىلىپ كۆل.
جاھان بارانچە بۇدۇر رەسمى ئالەم،
مىسالدۇر كىم پېرىشان تۇخمۇ ئادەم.

شاھ ئاسىم ئۇل قىزغا پەش باز قىلىپ چىققانى

يېتىشتى مىسرەسىر ھىدىگە جانان،
سۆيۈنچىگە كىشى چاپتى پاراۋان.
ئىشتكەچ شاھ ئاتلاندىيۇ چاپتى،
مەگەر جانسىز بەدەن جاننى تاپتى.
ئارا يولدا يېتىشتى مىسىر شاھى،
تۇغۇپ مەغرىپ سىرىدىن مىسلى ماھى.
پەلەكنىڭ شەمئى تۈشتى مەنزىلىگە،
باقىپ كۈرسە مەشئۇل ئۇل مەخمىلگە.
بولۇپتۇر ئۆيىدە بىر ھۆرى مېھمان،
راۋادۇركى جاننى شاھ قىلسا قۇربان.
شاھىنشاھ ئۆيگە كىردى تۆرگە باقتى،
مەگەر رىزۋان بېھىشت شەمئىنى ياقتى.
قوپۇپ مېھمان بۇ شاھقا قىلدى تەئزىم،
شاھىنشاھ تۇتتى ئىلگىنى بە تەكرىم.
ئىكەۋلەن ياندىشىپ ئولتۇردىلەر خۇش،
تۇشۇپ سۇلتانغا بىھەد ئاتەشى جۇش.
قولۇن بوينىغا سالىپ دىدى ئەي جان،
ساڭا قۇلمەن ۋەلى ئالەمگە سۇلتان.
ئۆزۈپ شاپتۇللار لەبلىرىدىن،
ئالىپ ئاق ئالمىنى غەبغەبلىرىدىن.
زامانى ئولتۇرۇپ نازارە قىلدى،
كۆڭۈلدىن قايغۇنى ئەۋۋارە قىلدى.
مۇھەببەت شەۋقى شاھ كۆڭلىگە تۈشتى،
تۈشەك سالدى ئۇيقۇ ۋاقتى بولدى.
كۆرۈك غۇنچە ئاچىلدى شاھ ئىلىندە،
ئالىپ گۈلنى قىلۇر زوق قولىندە.
قوشۇلدى ئىككى جانان خۇش مۇناسىپ،
دۇرنىسان سەدەپكە بولدى غالىپ.

خۇدايى تائالا شاھى ئاسىمغا پەرزەند بەرگەنى

ئەزەلدىن بار ئىدى ھېكمى ئىلاھى،
كى قىلدى قەترە سۇدىن دۇررە شاھى.
سائادەت بىرلە ۋاقىت سەئدە بولدى،
ھەم ئۇل سائەت ۋۇجۇد ھەل بولدى.
ۋاقىت بولغاچ ۋۇجۇدقا كەلدى شاھزاد،
ئۇلۇغ ئېيتىپتۇر بەندە ئازاد
تۈشۈپ دۆلەت ياراغىنە چۇ سۇلتان،
قىلىپ تويلار چىقاردى مال پاراۋان.
ئارىخ ئىدۇشلىرى شىرىنۇ شەربەت،
قىلۇرلەر پەردىرۇيشە نازۇ نىئمەت.
بولۇپ ئېردى ئاجايىپ شاھزادە،
ئانى كۆرسە بولۇر شىرلەر پىيادە.
يېتىلدى ھىدى خوپى غۇنچە بولدى،
ئېچىلدى گۈل تەقى سۆيگەنچە بولدى.
كۆرۈپ ئاسىم شۈكۈر قىلدى ئۇ ئانغا،
خەزىنەسىن ساچىپ كۈللى تامانغا.
قويۇپ سەيفۇلمۇلۇك ئاسىم ئاڭا ئات،
كىم جانان جۈملە بىرلە راھات.
كەلتۈردىلەر مۇنەججىملەرنى ئاندا،
ئانىڭ ھالى نەدۇر ئۇشبۇ جاھاندا.
قىلىپ سەيفۇلمۇلۇك ئاتىنى تەقسىم،
گۇۋاكىبلەر رەجۇئى بىرلە تەقدىم.
تەپەخخۇس قىلدىلەر تالئى نۇجۇمدىن،
كى كۆردىلەر ئانىڭ مەيىل رەجۇئىن.
دىدىلەر ئۆمرى ئۇزۇن سۇرسىڭىز،
ئانىڭ دەۋرىندە بولۇر كۆپ خۇنرىز.

ئۆزى ئەڭەك كۆرەر رەنجى بىسيار،
يېتەر مەقسۇدىگە ئول ئاخىرى كار.
دىدىلەر زاھىرى ساھىپ قىران ئول،
يۇرۇپ ئالغاي مەڭگۇ ئۇشبۇ جاھان ئول.

ئېشىتتى ئۇشبۇ سۆزنى شاھ، جەملە،
پىكىردە بولدىلەر ئۇشبۇ غەم ئىلە.
قىلىپ ئاخىر چۇ تەڭرىگە تەۋەككۇل،
ئۇنۇت بولدى بۇ سۆز بولدى تەھەممۇل.

شاھزادىغا قولداش تەئيىن قىلغانى

بار ئىدى شاھنىڭ ياخشى ۋەزىرى،
ئاتى ئىدى ھەمىد يوق نەزىرى.
ھەمىدنىڭ ھەم تېخى بىر ئوغلى بولدى،
ئانىڭ ھۆسنى تېخى ئالەمگە تولدى.
ئاتادىلەر ئانىڭ ئاتىنى سائىد،
كى يوقدۇر مىسىر ئىچىندە ئانچە شاھىد.
مەلىكە زادەغە قىلدىلەر قولداش،
ئانىكالارغا ئانىڭ ئانىسى باش.
ئانىكاسىن قىلۇرلەر پەرۋەرىش ھەم،
كى يوقتۇر مۇندىن ئۆزگە ياخشى ئىش ھەم،

ئانىكالار قىلىپ پاكىزە تەئيىن،
ئانىڭ ھەر بىرىدۇر ھۆرۇ ئەيىن.
ئۇلۇغ بولۇپ ئوقۇپ ئىلمۇ ھۇنەرلەر،
سىلىپ كۆللى ھۇنەرلەرگە نەزەرلەر.
ھەمىشە خۇررەمۇ خوشھالۇ دۇلشاد،
يۇرۇرلەر چۇن نىھالى سەرۋى زاد.
يۇرۇر شاھزادە ئويۇن بىرلە مەشغۇل،
ھەۋەس قىلدى ئاتاسى پىكرى مەئقۇل.
قىلايىن چارە باغۇ نەۋ نىھالى،
كى تەڭ يەتكەي بۇنىڭ بىرلە نىھالى.

شاھى ئاسىم ئوغلىغا چاھار باغ بىنا قىلدۇرغانى

چۇ بۇنياد ئەتتى ئاسىم باغ مەيدان،
كى سەيفۇلمۇلۇك قىلغاي ئاندا جەۋلان.
بىنا قىلدى ئەجەپ باغۇ غارايىپ،
سىلىپ تەرراھلار تەرھى ئاجايىپ.
قىلىپ ئىككىز ھەم بىر كۆشك زىبا،
لەتاپەت بىرلە چوق ئاسىر خوپ غىنا.
لەتاپەت بىرلە چۇن باغى بېھىشدۇر،
دىگەيسەن تۇپرىغى ئەنبەر سەرشىددۇر.
ئەجايىپ چارەباغ زەپ ياخشى دىلكەش،
دەرۇ دىۋارىدۇر زىبا ۋە زەركەش.
ئەگەر بولسا كىشىنىڭ كۆڭلى ناخۇش،
ئاڭا كىرسە بولۇر پەيلى ھالى خۇش.

يېتىلدى چارە باغ تازەئى تەر،
ئانىڭ ھەر مىۋەسى گويا كى شىكەر.
مەگەر كىم ئول ئېرۇر باغى جەننەت،
بەسى خۇش بۇيلىرىدۇر جانغا راھەت.
بولۇپ نازۇكى ھايۋانلار خىرامان،
ئۇنۇپ سەپدۇكى ۋە نەسرىنۇ رەيھان.
ئاچىلىپ يۈز تۈمەن گۈللەر ئىچىندە،
ئوقۇپ خوشخان بۇلبۇللار ئىچىندە.
سۈزۈك سۇلار ئاقىپ ھەرسارى شەر-شەر،
تولۇبان ھەۋزلەر مانەندۇ كەۋسەر.
تولۇپ مەيدان كى قۇشلار غۇلغۇلىدىن،
خەبەر بېرۇر ئىرامنىڭ بۇلبۇلىدىن.

ئۇل كۆشكنىڭ ۋەسفىنى ئەيغانى

ئىشتىكى كۆشكنىڭ ئەۋساپىنى ھەم،
كى ئەي شاھ سەن بۇ قۇلنىڭ لاپىنى ھەم.
بولۇپ تەييار ھەم بۇ كۆشەك ئالى،
ئىچىندە بولغايۇ ھەم ئىشقۇ قالى.
ئەجايىپ كۆشەك لۇتفۇ خوپ ئەجايىپ،
بەسى ئۇستادلار قىلغان كۆپ غارايىپ.
قىلىبان خەشتى رەڭگىن زەئفىران،
ئانىڭ بالچىغىدۇر زەئفەرسىمان.
ئىچۈك تۈرلۈك لەتافەتلەر دىسەڭ بار،
مەلاھەت بىرلە سۈرەتلەر دىسەڭ بار.
ئەجايىپ ھەم غارايىپ كۆپ مۇنەققەش،
نەچە باقساڭ باقارسەن ياخشى دىلكەش.
ئەجەپ قەسىر بەلەندە ساخى ئالتۇن،
مۇرەسسەخ ئۈنچە-مارجان دۇررە مەكنۇن.
چۇ ياقۇتۇ ئەقىق خىشتى پۇرچىن،
بۇلار بىرلە ئىمارەت قىلدى رەڭگىن.
كى پۇرچىن خىشدۇر نەقرەئى خام،
قىلىپ بىر مۇنچە تەكلىپ بىرلە ئەتمام.
كى قىلغاي شاھزادە ئاندا ئىشرەت،
پەرى رۇخسارىلەر بىرلە مەئىشەت.

مەلىك زادە سائىد بىرلە ئۇل چاھار باغدا ئىشرەت قىلغانى

مەلىكزادە يېتىپ ئون ئىككى ياشىغە،
تۈشۈپ ئىشرەت خىيالى ئەمدى باشىغە.
نىھالى ئەيتىش تەگدى باغ ئىچىندە،
پەرى رۇخساردلارنىڭ داغى ئىچىندە.
قىلىپ كۆشەك ئىچىندە بۇنياد ئىشرەت،
بىرۇر ئۇل باغ ئىچىندە داد ئىشرەت.
ئىچىپ قىلىپ ئەيشۇ تەنەغغۇم،
قىلۇر سائىت بىلە دائىم تەكەللۇم.
سىۋەر ئىردى بەس ئانى جانى بىرلە،
مۇھەببەتتىن ۋەلى پەرمانى بىرلە.
كېچە-كۈندۈز ئايرىلماس بىر-بىرىندىن،
قوپار بولسا قوپار يېرىدىن.
كۈلۈپ ئويناپ ئوۋ-ئوۋلاپ قۇش سالۇرلار،
ئۇچار قۇشتىن كىيىكتىن كۆپ ئالۇرلار.
كېچە بولسا ساھىبلار بارى خۇش،
كى بىر بۆلەك پەرىزادە پەرى ھۇش.
بارى خىزمەت قىلۇرلەر كۆشكە جەمئى.
دىگەيسەن ھەم ئۇلار مىسلى شەمئى.
تەپۇچىلار تۇرۇپ خىزمەتتە بىر پاي،
يانار مەشئەل كەبى رۇخسارىسى ئاي.
مەلىكزادە بولۇپ بىر تولۇن ئايدەك،
ئانىڭ لەئلى لەبى مىسلى ھەسەلدەك.
ھەمىشە سۆھبىتى شامۇ-سەھەرگاھ،
بىرى بىرىدىن گۈزەل ماھى پارە ئاھ.
تەرەننۇم مۇترىبە نەغمە سەرالار،
خوشخانلىق غىزا خانۇ نەۋالار.
تۈزۈپ سازەندە خان ئىلە سازىن،
ئاياقچىلار كەرەشمە بىرلە سازىن.
قۇمرى رەشىك ئىلتادۇر سۆھبەتلىرىدىن،
پەلەك چەرخ ئۇردۇ ئىشرەتلىرىدىن.
بولۇبان قۇمرى بۇلبۇل ئاندا شەيدا،
بولۇر قەسىر ئۈستىدە ھەر سۈبھى پەيدا.
سەھەرلەر قىلسا مەترۈپ نەقشە پەرۋاز،
ئۇلار بىرلە بولۇر بۇلبۇل ھەم ئاۋاز.
مەلىكەزادە مەجلىسدە قۇمرىدەك،
سىلسىبىل زۇلفى سۆزى شېكەردەك.
بولۇبان ھالقا-ھالقا زۇلفى يۈزدە،
كۆزى ئوينار كىيىكدەك ئاغزى سۆزدە.
چۇ نەرگەس كۆزلىرى خۇددى تەردۇر،
مەگەر رۇخسارەسى شەمسى قەمەردۇر.
چۇ ئاسىم شاھ، جەملە كۆپ سۆيۈندى،
ئىككىسى شۈكرى ئاللاھ دىپ ئۆتۈندي.

شاه ئاسىم ئوغلىنى چىرلاپ تون، ئۈزۈك بەرگەنى

پەلەك ناگاه بىر ئىش ئەگىز قىلدى،
كى ئاسىم مىھرىنى ھەم تەيىز قىلدى.
مۇنىڭدەك ئەيش ئەيدۇب يۈرۈر ناگاه،
كى چىرلادى ئانى بىر كۈن شاھىنشاه.
ئاتاسى ئەرزكىم ئوغلىنى كۆرسە،
سۆيۈپ ئاڭا ئۈزۈك ھەم تونىنى بەرسە.
ئىشىتكەچ ئاتاسى سۆزىن مەلىكزاد،
راۋان بولدى، قوپۇپ جۈن سەۋرى ئازاد.
پەرى ياڭلىغ تاپۇغۇچىلار قاتىندە،
كېلىپ يەر ئۆپتىلەر شاه ھەزرىتىدە.
ئالارنى كۆردى شاه خۇرسەند بولدى،
دىلۇ جانۇ مۇھەببەت بىرلە تولدى.
بۇيۇردى خەزىنچىگە خەزىنىنى ئاچ،
پالان ساندۇقنى كەلتۈر قۇلۇپىنى ئاچ.
كەلتۈردى خەزىنچى بىر ئالتۇن ساندۇق،
كى بىر تونۇ، ئۈزۈك ئۆزگە نىمە يوق؛
چۇ تون بىرلە ئۈزۈكنى ئوغلىغە بەردى،
كى بىلمەس ئۇشبۇ تونىدىكى نە ئېردى.
مىراخورغا بۇيۇردىكىم پالان ئات،
نە ئاتدۇركىم دىگەيسەن بىر پەرىزات.
كەلتۈردى ئاتنى سەئىدكە بەردى،
مۇھەببەت بىرلە سەئىدنى سورادى.
ئەجەپ ئىنئاملاركىم تەڭدىشى يوق،
بۇ ئالەمدە ئۇلارنىڭكى تېڭى يوق.
قوپۇپ شاھزادە ۋە سائىد يەر ئۆپۈپ،
تەۋازۇئ قىلدىلەر خان كۆڭلىن ئوۋلاپ.
ئىجازەت بولدى قوپتى شاھزادە،
پەرىلەر ئالدىدا بولدى پىيادە.
چۇ ئىنئام قىلدى شاه سوۋارلىرىگە،
ۋەلى ئوت سالدى ئانىڭ كۆيەرگە.
ئېتىپ ئىنئام ئەگەرچە قىلدى خۇررەم،
نە بىلسۇن ئوندا ئېرمىش تۈز تۈمەن غەم.

شاھزادە ئول تونىدە بىر سۈرەت كۆرۈپ ئاشىق بولغانى

كېلىپ تۈشتى ئۆزىنىڭ مەنزىلىگە،
قوشۇلدى ئول پەرىلەر مەخفىلىگە.
تامامى ھۇجرىلاردا شەمئى رۇشەن،
قىلىپ ئول كۆشكىنى خانەندە گۈلشەن.
ئىچەر بادە ھەر ئۆيدىن ئۆيگە يۈرۈپ،
يۈرەر فەرەشلار يولىنى سۈرۈپ.
سۆيۈنۈپ ئۇشبۇ كېچە ئىچتى كۆپ مەي،
يىقىلدى ھەركىشى ئۆزىنى بىلمەي.
ۋەلى شاھزادە كۆڭلىدە نە ئېردى،
ئاچىپ كۆرسەكى بۇ تونىدە نە ئېردى.
يېشىپ بوخچەنى تونىنى يەزدى ناگاه،
ئەجەپ قىسسە رىۋايەت قىلدى راۋى،
خەۋەر سالدى جاھانغا تۈشتى جارى.
ئاتاسىنىڭ قاشىدىن چىقتى شاھزادە،
خىرامان تەبرەدى چۈن سەرۋى ئىرادە.
كى چىقتى جانىدىن بەھۇۋەست بىر ئاه،
قوبا كەلدى يەنە بىر ئۆيگە باردى،
ئاچىپ كۆرگەچ ئۆزىدىن ئۆزگە باردى.
تەفەررۇج قىلدى ئول بۇ تونغا بىسيار،
نەچە باققان سارى تەقى بولدى زار.
نە تونىدۇر ئولكى جانىنىڭ بالاسى،
بولۇپ كۆڭلى بۇ تونىنىڭ مۇپتالاسى.

ئول تونىدىكى سۈرەتنىڭ تەئرىفى

بار ئېردى توندا بىر سۈرەت مۇنەققەش،
بويى باشىدىن ئاخىر زىبايۇ دىلكەش.
يۈزىگە باقسا گويا ئول كۈلەدۇر،
ئانى كۆرگەن سايىن جانى كۆيەدۇر.
ئېرۇر رەڭگى رۇھى گۈل بەرگى تەردەك،
لەبى لەئى ئانىڭ شىرىن شېكەردەك.
دىگەيسەن ئاغزىنى گويا غۇنچە گۈل،
يۈزىدە تولغىنار ئول زۇلفى سۇنبۇل.

www.uyghurkitap.com

قاشى يادەك قۇرۇغلۇق ئوق ئاتارغا،
ئانى كۆرگەندە يوق سەبىر ئېتەرغە.
ئۇنىڭ كىرپىكلىرى مانەندە نەشتەر،
مەگەر سۇ بەردى ئۇستادچۇ خەنجەر.
بويى گۈلنىڭ نىھالىدەك ئىگىلۇر،
بولۇر ھالقا گويا ساچى چىگىلۇر.
نىھالى سەرۋىدەك چۈن قەددى مەۋزۇن،
لەبى لەئلى تىشى چۈن دۇررە مەكنۇن.

كۆزىگە باقسىڭىز كۆزى سۈزۈلۈر،
بويى نازۇك مەگەر بىلى ئۈزۈلۈر.
كۆرۈپ شاھزادە مۇنداق سۈرىتى خوب،
يۈزىگە يۈز قويار ئاغزىنى ئۆپۈپ.
نە سۈرەتكىم بىلەي جان ئىكەندۇر،
بىلەي جان ۋەلى جانان ئىكەندۇر.
يا قىلدى ئىشقى ئوتى جىسمىغا شاھنىڭ،
قاتىلدى ئىشق ئوتى كۆكسىگە ماھنىڭ.

شاھزادە ئول سۈرەتنى ساغىنىپ بىقارار بولغانى

تاڭ ئاتقۇنچە قىلىپ پەريادۇ نالە،
ئاققۇزۇپ كۆزلىرىدىن دۇررەئى ژالە.
كۆكسىنى يەرگە سۈرۈپ ھەم ياقا چاك،
ئىغناپ تۇن ئۇپراغىن قىلىپ خاك.
قىلىپ بوينى كۆكسىنى ھەم قىزىل قان،
شۇندىمۇ چىقمىغان تەندىن ئىسسىغ جان.
بولۇبان كەھرىۋادەك گۈل بەرگى يۈزى،
تولۇبان قان بىلە بادەمدە كۆزى.
بولۇپ نازۇك تېنى مىسلى خازاندەك،
ئىچى ئانىڭ گويا قاينار قازاندەك.
يىغىدىن خالى ئېرمەس بىر زامانى،
چىقار كۆككە ئانىڭ ئاھۇ فىغانى.
خۇمارۇ ئويقۇسىدىن ئويغاندى سائىد،
يېنىدا كۆرمىدى ئول شەمئى زاھىد.
قوپۇپ ئۆيدىن چىقىپ ھەيرانە بولدى،

ئانى كۆرمەي ۋەلى گىريانە بولدى.
تەپەككۇردە تۇرۇپ ئىردىكى ناگاھ،
كى چىقتى ئۆزگە ئۆيدىن نالەئى شاھ.
يۈگۈرۈپ بارديۇ كىردى قاشىغا،
كۆزى تۈشتى ئانىڭ بويى باشىغا.
غارايىپ ئەھۋالنى كۆردى شاھنى،
تۇتۇلغاندەك كۆرۈپ سائىدى ماھنى.
بۇ ھەم يىغلاپ ياقىسىنى پارە قىلدى،
كۆڭۈل خوشلۇغىنى ئەۋۋارە قىلدى.
نەچەكىم سوردى ئول دىمىدى دەردىن،
كۆتەرمىدى سارىغ يۈزىنى يەردىن.
ياشۇردى جان ئىچىدە جانىنى ئول،
كۆڭۈلدە ساقلىدى جانانەسىن ئول.
سۆيەر سائىد سۆزى ياقمىدى ئەسلى،
ئۇيالىپ يۈزىگە باقمىدى ئەسلى.

سائىد بارىپ ئاتاسى شاھى ئاسمىغا خەبەر ئېيتقانى

تەھەممۇلسىز بولۇپ چىقتى قاشىدىن،
ياقاسىن سۇ قىلىپ كۆزى ياشىدىن.
يۈگۈرۈپ باردى سائىدخان قاشىغە،
ئاققۇزۇپ كىردى ياشىن ھەزرىتىمىغە.
كۆرۈپ شاھۇ جەملە ئۇردىلەر ئاھ،
راۋان ئوقتەك قوپتى ئورنىدىن شاھىنشاھ.
بۇ سائىد قىلدى ئاگاھ بۇ خەبەردىن،

شاھىنشاھ كەچتى ھەم تاجۇ كەمەردىن.
دىدى كەلدى مۇنەججىملەر ئۆزى ئاھ،
يۈرۈپ تەبىرىدى ئوغلى تامان شاھ.
كېلىپ كۆردى ئانىڭ ھالىنى مۇشكۈل،
ئەجايىپ كۆردى ئول ئوغلىنى بى دىل.
نەچەكىم يىغلابان سوردى ئاتاسى،
ئاياغىغە يۈزىن قويدى ئاناسى.

چۇ ئېيتمادى ئۇلارغا ھەم ھالىتىنى،
كى ئىش مېھنەتكە ئېيتتى راھىتىنى.
بۇ ھالەت بىرلە شاھ بولدى گىرىپتار،
ئۇلارنىڭ ھالىغە مىسىر ئەھلى يىغلار.
تەبىبلار تۇتتىلەر نەبزى مىزاجىن،
ھېچ ئىش بىرلە قىلىپ بولماس ئىلاجىن.
يىغىلدى سېھىرگەرلەر سېھرى ئەيلەپ،
كى يەئنى يىغلاماق بولغاي ئۇشال خوب.
ئاڭا ھېچ كار قىلماس بۇ جىيدەللەر،
يەنە سۇد قىلماس بۇ ئەمەللەر.
بۇ ھالەت بىرلە ئۇل بوستان سارايلار،
بولۇپ ماتەم ئۆيى بولۇپ ناۋالار.
چۇ ھېچكىم بىلمەدى تەدبىرىن ئانىڭ،
نەچە كۈن بولدى بىلمەدى سىرىن ئانىڭ.

شاھزادە ھالىنى سائىدقا ئېيتقانى

دىدىكىم سائىدەكى سەن بىلۇرسەن،
نە تەدبىر قىلساڭمۇ سەن قىلۇرسەن.
تۇرۇپ سائىد قاشىندە كېچە-كۈندۈز،
قويۇبان ئۇل مۇقەددىمى سارى يۈز.
نەچەكىم ھالىنى سورىسا دىمەدى،
كى سائىدنىڭ غېمىنى ھەم يىمەدى.
سۇغۇردى بىر كېچە سائىد بىلدىن،
ئىتتىك خەنجەركى قان ئاقار دەمىدىن.
دىدىكىم ئۆلگەنىم بار مۇندىن ئۆزگە،
يۇشۇردۇڭ ئۇشبۇ سىرنى مەندىن ئۆزگە.
چۇ قويدى باغرىنى خەنجىرگە ناگاھ،
قويۇپ تۇتتى ئىلكىنى شاھىنشاھ.
كى ئەي كىم مېھرىبانىم سەن سورىما،
بالاي مەن كۆرۈپمەن ئاسەن كۆرمە.
نە ياشۇراي بۇ كەز سەندىن سۆزۈمنى،
ئەدەم بولماقتا كۆرەرمەن ئۆزۈمنى.
تامامى خەلق ئەلدىن ئۇيالۇرمەن،
تەھەممۇل قىلسام ئۇتقا يانادۇرمەن.
ۋەلى تەدبىرى يوقدۇر ئانى كۆرمەي،
سوراپ ئىستەپ تەقى ھەم ئانى بىلمەي.
ئاتام بەرگەن، تون ئىچرە بىر بالاسى،
كۆر ئەمدى بارمۇ ئىكىن ھېچ داۋاسى.
ئاتى بەدىئۇلجامال بەنت شەھبال،
يېرى ئانىڭ ئىرەم باغى بۇدۇر ھال.
بۇدۇر ھالىم ساڭا دىدىم ئەسرار،
بارىپ ئېيتقىل ئاتامغا سەن بىرابار.
ھىكايەت قىلدىيۇ يىغلادى بىسيار،
ئىشتىپ بولدى سائىد زارۇ ئەفكار.
قويۇپ چىقتى قاشىدىن زارۇ يىغلاپ،
كى ئۆلمەككە بىلىن نە چارە باغلاپ.
قىلىپ سائىد بۇ سۆزنى قىلدى ئاڭا،
ياقاسىن چاك ئېتىپ يىغلادى ئۇل شاھ.

شاھى ئاسىم ئۇل تونى، ئۆزۈكنى بەگلەرگە ھىكايەت قىلغانى

ئايا بەگلەر ئىشتىڭلار بۇ رىۋايەت،
قىلاي تون قىسسەسىدىن بىر ھىكايەت.
چۇ بىر كۈن ئولتۇرار ئىدىمۇ يالغۇز،
تىلىمدا يوق ئىدى غەيرى خۇدا سۆز.
بولۇپ مەن بىخەبەر ئۆزۈمدىن ئاندا،
كۆزۈم ئاچتىم بىلەلمەي كىمۇ قاندا.
بولۇپ توپان جاھان بولدى قاراڭغۇ،
كۆرە بىلمەس بىرى بىرىن كىم ئۇل بۇ.
كېلىپ ئىككى كىشى ئالدىمدا تۇردى،
سۇلايمان نەبىدىن سۆز كەلتۇردى.
دىدى ھولۇقماڭىز بىقىڭچۇ بىزگە،
كېلىپمىز ئەلچىلەر تەئزىمىڭىزگە.
سۇلايمان نەبى ئۇشبۇ جاھاندىن،
يۈرۈش قىلدى ۋەسىيەت قىلدى سەندىن.

دىدىكىم شاھى ئاسمنى سۆيەرمەن،
ئانى مەھشەر كۈنىدە ھەم ئۈيارمەن.
ئىبەردى بىر ئۈزۈك، بىر تون ۋە بىر ئات،
دىدى ئۇ سىز بۇلارنى تەككۈزۈك پات.
قوپۇپ تەئزىم ئىلە ئالدىم ئۇلارنى،
تەۋازۇئ قىلدىمۇ ئالدىم بۇلارنى.
ئىلىپ كۆردۈم ئىدىم ئول توننى ئاندە،
كى قالمادى شۇ دەمدە ئەقىل مەندە.
چۇ كۆردۈم سەئى قىلدىم تاپقايمەنمۇ،
ۋىسال بىرلە خۇرسەندە بولغايمەنمۇ.
دىدىلەركىم بۇ سۇرەتنىڭ ۋۇجۇدى،
ھۇنۇز ئالەمدە ھەرگىز يوقتۇر زات بۇدى.
ئانى بىلگىلكى بولار پەرىدۇر،
گۈلىستانۇ ئىرەم ئانىڭ يىرىدۇر.
ئاتاسى ئاتى شەھبال بىننى شاھرۇھ،
مەن مىسكىن گادايۇ، ئۇ مىھرى رۇھ.
كۆڭۈل ئۈزدۈم تىبخى مەن سەبرى قىلدىم،
قوپۇپ ئول ئاتقا مىندىم ئۆيگە كەلدىم.
كۆرۈپ بىلىپ قوبۇل قىلدىم ئۇلارنى،
سۇلايمان قايدادۇر سورىسام خەبەرنى.
گۈلىستان ئىرەمنى كىم كۆرۈپتۇر،
ئۇنىڭ يولىدا نە ئادەملەر يۈرۈپتۇر.
خۇدادىن ئۆزگە ھىچ دەستگىرى يوقتۇر،
ئوغانىڭ ئىشىگە تەدبىرى يوقتۇر.
ئەجايىپ مۇشكۈل ئىش تۈشتى بىلىڭلار،
ئايا بەگلەر كىڭەش نەدۇر قىلىڭلار.

شاھى ئاسىم بەگلەرى بىرلە كىڭەش قىلىپ تۆرت تەرەپكە ئەلچى ئىبەرگەنى

دىدى بەگلەرگە كى سۇلتانى ئالەم،
ئەۋەتەيلى كىشى ئەتراپى ئالەم.
بۇ سۆز بىرلە ئۆزىنى ئول ئۇتتۇقاي،
ئۇلار كەلگۈنچە شايەدكى ئۇنۇتقاي.
كۆرۈپ سۇلتان بۇ سۆزنى ياخشى لايىق،
تەسەللى تاپقاي ئول بىچارە ئاشىق.
قىلىبان تۆرت يۈز سەييابنى پەيدا،
تىبخى سەيياھلار كەچكىلى دەريا.
بىرىپ ھەر بىرىگە بىسيارە كۆپ مال،
ئۇلارغا شەرھى قىلدى جەملە ئەھۋال.
ئىبەردى تۆرت بۇرجىغا جاھانىنىڭ،
بىربان يۈز باھالىقلارنى ئانىڭ.
ئۇلار بىرىنى مۇھلەت ئالدى مۇتلەق،
خەبەر يەتكۈزەيلۇق يەتكۈرسە گەر ھەق.
مەلىكزادە قاشىغا كەلدىلەر ساق،
ئانىڭ كۆڭلىنى ئوۋلاپ ئۇردىلەر لاف.
مەلىكزادە بۇ سۆزدىن بولدى خۇرسەند،
قوبۇل قىلدى نەسىھەت بەرھەم بەند.
مەلىكزادە بولۇپ خۇرسەندە خوشھال،
مەئىشەت بىرلە مەشغۇل بولدى فىلھال.
يەنە بۇرۇنقىدەك شاھزادە بولدى،
كى ئەيش ئەسبابى ئىمادە بولدى.
بارى ھەم سۆھبەتى مەۋزۇنۇ مەقبۇل،
كى بىر يىلغا دىگۈنچە بولدى مەشغۇل.

ئەلچىلەر بىر يىل يۈرۈپ خەبەر تاپالماي كەلگەننى ئىشتىپ،
شاھزادە ئاشۇفتە بولغانى

چۇ ئۆتتى ئايۇ- كۈن بولدى بىر يىل،
كى بارغانلار بارسى كەلدى بىلگىل.
كى بىر سۇرەت سۆزىدىن ھىچ خەبەر يوق،
گۈلىستانۇ ئىرەمدىن ھەم ئەسەر يوق.
ئەكەلدى تۆرت يۈز مەرۋىدىن خەبەرلەر،
بارى شاھزادەئى ساھىپ نەزەرلەر.
كى شاھزادە ئىشتتى ئەلچىلەرنى،
كەبى ھاسىل بارىپ كىلۇچىلەرنى.

ئىشتىپ شىرىن ئاشۇفتە بولدى،
ئوشۇل قايغۇ بىلەن ئالۇفتە بولدى.
دىدى ئۆزۈم بۇرۇماي پۈتمەس ئىشىم،
بۇغەم بىرلە ئۆتەرمۇ يازۇ - قىشىم.
ئىنايەت قىلسا تەڭرىم ئول تاپىلغاي،
تاپىلمىسا ئۆز كۆڭلۈم ئاچىلغاي.
يەنە قىلدى ئېيتىڭىز نالەئى ئاھ،
يەنە غەمخانە بولدى غەم بىلە شاھ.
دىدى بەگلەر نەسىھەت قىلدى ئىڭىز،
قىلۇر يۈزمىڭ نەسىھەتلەر شىكەر رىز.
دىدى سۇلتانەكى سەن - سەن ئادىمىزات،
بىلۇرسەن كىم بۇ سۈرەتتۇر پەرىزات.
ئىشتىمەدۈك پەرىيۇ ئادەم ئەسلى،
قوشۇلغان بولغاي ئول دۇنيادا نەسلى.

بۇنە ئوتدۇركى سەن بىزگە ياقىپسەن،
ئۆزۈڭنى مۇپتالالىقتا سالىپسەن.
كەل ئەمدى تۆۋە قىل قوي مەھمەل ئىشى،
پەراغەت بىزلە ئۆتكۈز يازۇ - قىشى.
سوراپ ئىستەپ تېپىلماس بىر ئېرەمدۇر،
قىل ئەمدى بىر تەرىپى بىھۇدە غەمدۇر.
پەرى بىرلە بەشەر لايىق بولۇرمۇ؟
ئۇچار قۇشقا كىشى ئاشىق بولۇرمۇ؟
ئۇچار قۇش ئۇچسايۇ كەتسە ھاۋاغا،
كىشى ئوتقا ئۆز - ئۆزىنى سالۇرغا.
كىشى بولۇپىمدۇر ھىچ يەلگە ئاشىق،
بولۇرمۇ يەل بىلەن تۇپراق مۇۋاپىق.
ساڭا تۆرت يۈز مەرۋىدىن ئالايىن،
نىچۈك كۆڭلۈڭ تىلەر ئانداق قىلايىن.

شاھزادە يىغلاپ ئاتاسىدىن ئىجازەت تىلەگەنى

دىدى شاھزادە يىغلاپ ئەي جاھاندار،
مىنىڭ ئۈچۈن بەسى بولدۇڭ گىرىپتار.
ئاياغىڭ كۆردى كۆزۈم تۇتىياسى،
ئۇنۇتۇلماس بۇ سۈرەت ماجراسى.
ئۇياتنى ئۆرتىدى ئىشق ئەي جاھان شاھ،
ئۆچۈردى نامۇسۇم شامىىنى بۇ ئاھ.
ئەگەر شەمىنى قەمەرنى ئەرزى قىلساڭ،
بېرىپ جەننەت ھۆرلىرىنى كەلتۈرسەڭ.
ماڭا ئاندىن ئۇكۈن جانان كېرەكمەس،

ماڭا ئانىڭسىز بۇ تەندە جان كېرەكمەس.
ئىجازەت بەرسىڭىز ئۆزۈم كېتەيىن،
يۈرۈپ ئىستەرىمنى ئۆزۈم بىلەيىن.
ئاتاسى ئاھ ئۇرۇپ چىقتى قاشىدىن،
ياقاسىن سۇ قىلىپ كۆزى ياشىدىن.
بولۇپ سەيفۇلمۇلۇككە غەم مەساھىپ،
قەدىم ئىچكى ئورۇنى قىلدى غايىپ.
بولۇپ شاھزادە بىر سۈرەت گادايى،
بولۇپ بوستان سىرا ماتەم سارايى.

شاھزادە ئول سۈرەتنى ساغىنىپ نالە قىلغانى

ئاتاسى چىقتى ئوغلى قالدى يالغۇز،
يەنە ئىڭىز ئېيتىپ ئاھ چېكەر سۆز.
ساغىنىپ ئول سۈرەتنى ھەردەم شاھزادە،
چىقاردى جانىدىن يۈز ئاھۇ پەريادە.
ھامان ئېيتۇر سىېنى قايدىن تاپايمەن،
سوراغىڭنى سوراپ كىمدىن بىلەيمەن.
كىم ئېيتۇر بۇ خەبەرنى باغۇ ئېرەمگە،

كىم ئېيتۇر دەردۇ ھالىم ئۇ سەنەمگە؟
نە قىلاي كىمگە ھالۇ دەردىم،
ساڭا يەتكۈزۈشنى بىلمەي بوردى زەردىم.
كىچىك ياشتىن بۇ جانىمغا نە ئوتتۇر،
يۇرۇق خۇرشىد غېمىدىن نە بۇلۇتتۇر.
باشىم تۈشتى فىغانۇ ئاھۇ بىرلە،
نە مۈشكۈل ئىشقا تۈشتۈم ۋاھ بىرلە.

www.uyghurkitap.com

قولۇم يەتمەس كى تۇتسام ئاھ ئۆزنى،
كۆزۈم يەتمەس كى كۆرسەم يار يۈزنى.
ئىلىمدىن بولدى ئالتۇن جانۇ بەرباد،
رەفىقەم بولدى قايغۇ، ئاھۇ پەرياد.
ئول ئاندا پادىشاھى نە پاراغەت،
كى مەن مۇندا بالايى رەنجۇ راھەت.
مېنىڭ ھالىمدىن ئاڭا ھىچ خەبەر يوق،
كى بۇ دەردىمدىن ئاڭا ھىچ ئەسەر يوق.
ھامان ئېيتۇر ئانى قايدىن تاپارمەن،
ماھۇق بىرلە نىچۈك ئوتنى ياپارمەن.
قىلۇر كۆڭلۈم قۇشى پەرۋازى بىرلە،
ئۇچۇپ تاپقايمۇ ئەسرۇ نازى بىرلە.
قىلىبدۇر تاقىتىم تاق ئىشتىياقىڭ،
ھەم ئۆرتەر خەستە جانىمنى پىراقىڭ.
ئىچەرمەن شەربەتۇ ھىجران ھەمىشە،
فىراقىڭدا كۆزۈم گىريان ھەمىشە.
يۈرەك قانۇ شارابۇ ھەم دىمىم ئاھ،
بۇ ھالەت بىرلە ئۆلسەم لەۋ خۇشۇللا.
مەزاجى ھەسرىتىدە قانۇ يىغلار،
كۆيەر شەمئى تۇرۇپ خەيرانۇ يىغلار.
سېنىڭ ئىشقى ئوتۇڭ دىلدا ئۇرار جۇش،
بولۇپ سەرۋى سەھى ئىشقىندە بىھۇش.
ئۇچۇغ ئۇن بىرلە يىغلىغىل شەمامە،
مۇشەررەف بولمىدىم جانۇ سالامە.
كى تىنماي شەرھى ئېتىپ يىغلار بۇ خامە،
كى ئىلتىكەي دەپ پۈتۈلگەي رازى نامە.
فىغان ئەيلەپ راباپ ياد قىلۇر،
ئۇرار كۆكسىگە كىم پەرياد قىلۇر.
ئۆزاتىپ بوينىنى بىچارە تەنبۇر،
مېنىڭ ھالىمغا يىغلار نالىشىن كۆر.
كۆيەر ئاھىمغا غۇد ھەم مۇسقار،
بولۇپ دەردىمگە قانۇنى كۆش نار.
تامامى سازەلەر بولدى ھاۋادار،
بارى ھالىم كۆرۈپ دەردىمگە يىغلار.
جاھاندا بولغاي ئىدىم تاش كەبى مەن،
بۇ سۈرەتنى كۆرمىگەن بولسام كاشكى مەن.

بۇلۇتلار ھەم چىمەندە يىغلاشۇرلەر،
بىرى - بىرىن كۆرۈبان چۇلغاشۇرلەر.
قىلۇر نالە بىبلىنى باغلابان شاھ،
مېنىڭ ھالىمغا يىغلار قۇمرى ناگاھ.
سېنىڭ يادىڭ بىلەن گۈللەر ئاچىلۇر،
سېنى كۆرمەي فىراقىڭدا ساچىلۇر.
ھەيۇ ئاتلار تىيخى ئاخشام ئارالەر،
بويۇك كۆزەي دىنبان چىقسۇن قارالەر.
ياساپ سەرۋە سەھى مۇزۇن كوچەلەر،
فىراقىڭ بىرلە سۆزلەشۇر كېچەلەر.
سەھەر فەرياد ئېتەر بىچارە بۇلبۇل،
كۆرۈپ گۈلنى قىلۇر سەبرى تەھەممۇل.
ئۆزۈم بىدىل سېنى قايدىن كۆرەرمەن،
ھەمىشە ھىجرى ئوتۇڭدا كۆيەرمەن.
تەبىب ئاجىز تۇرۇر دەردىڭگە ئەي يار،
داۋا تاپماي مېنىڭ ھالىمغا يىغلار.
بولۇپ شاھزادىنىڭ رەڭگى خازاندەك،
ھېقىقەدەك لەبلىرى چۈن زەئفىراندەك.
كېتىپ سەبرۇ قارارۇ ئەقلى ئاندىن،
كېچىبان تەختى - بەختى ھەم جاھاندىن.
بەسى ئاجىز بولۇپ ئانىڭ ئاتاسى،
تۆكەر كۆزدىن يۈرەكتىن قان ئاناسى.
كېچە - كۈندۈز بۇ غەم بىرلە گىرىپتار،
ئۇلارنىڭ ھالىغا مىسر ئېلى يىغلار.
ئاڭا ھەردەم نەسىھەت قىلسا تۇتماس،
قاتىغدۇر ئىشقى تاغ مەستىدىن ئارتماس.
سۆيۈپ تۇرغان كۆڭۈلنى تۈزسە بولماس،
ئانى كۆرمەگۈنچە تۇرسا بولماس.
كىشىگە ئىشق ئەگەر ھەمراھى بولماس،
گادادۇر ئول جاھاننىڭ شاھى بولماس.
ھاياۋەتنىڭ نامۇس ئاندا بولماس،
كى ئىشقى ئوتىدەك ئوت جاھاندا بولماس.
كۆڭۈلگە ئىشق ئەگەر زور ئەيلەر،
بەسى ئاقىل كۆزىنى كور ئەيلەر.
فىراق ئاغۇسى ئاڭا شەھدۇ شەربەت،
غەمۇ خۇسسە ئاڭا چۈن ئەيشى ئىشرەت.

كى بولماس ئىشقىدا ھەم كۇفرى ئىمان،
نە سەبرى ئاندا نە كافىر، نە مۇسۇلمان.
مۇھەببەت بەھرى ئاشىقلار يىرىدۇر،
ئانى سۆيگەن كىشى ئەرنىڭ ئېرىدۇر.
ئېرۇر چۈن ئىشقى دەريايى مۇئەززەم،
كىرە بىلمەس ۋەلى ھەر قايسى ئادەم.
مۇھەببەت شەربەتىن ئىچكەن ئۇنۇتماس،
ئاڭا بەندە نەسىھەتى كار قىلماس.

شاھ ئاسىم بەگلەرى بىرلە كېڭىشىپ، ئوغلىغە سەپەر تەييارلىغىنى قىلغانى

چۇ كۆردى شاھ ئوغلىنىڭ مىزاجىن،
نەسىھەت بىرلە تاپمايدۇر ئىلاجىن.
كىم ئاخىر باغلىدى باغرىغا شاھ تاش،
كۆزىنىڭ نەرگەسلىرىگە تولدۇرۇپ ياش.
كېڭەشتى بەگلىرى بىرلە ئولتۇرۇپ،
دىدى بەگلەر دەلىللەر ھەم كەلتۇرۇپ.
كى ئەي شاھ سەن تېخى شاھانە بولغىل،
يۈرەكنىڭ بەركىتىپ مەردانە بولغىل.
مۇنۇڭدەكلەر جاھاندا بىرگە تۇشار،
ئىسەن بولسا ئەر ئوغلىغە نۇ پۇشار.
سەپەرنىڭ مېھنىتى ھەم بەندە بولغاي،
نىچەكىم تېپىلمىسا خۇرسەند بولغاي.
چۇ ئاسىم كۆردى ھىچ تەدبىرى يوقدۇر،
ئىبەرمەكدىن ئۇ كۈن توغرى يوقدۇر.
دىدى سۇلتان قىلىنىڭ دەريا ياراغىن،
كېرەك كىم سۇدا ھەم سالغاي سىراغىن.
بۇ يۈردىكىم تۆرت يۈز كېمە چاپىڭلار،
كى ھەر كېمىدە يۈز ھوجرە ياپىڭلار.
كەلتۈردىلەر كېمە چاپقۇچىلارنى،
كېمىدە ھوجرىلار ياپقۇچىلارنى.
نەچە ئاي ئىشلىبان ئايى فەراۋان،
نەچە مىڭ خەلق تارتىپ ئاندا مىڭ جان.
مۇكەممەل بولدى كۆللى كېمە ھوجرە،
كى بەردىلەر كېمەچىلەرنى ئىچرە.
يىغىپ كەلتۈردىلەر دەريا لەبىگە،
مۇھىت ئاتلىق دېڭىزنىڭ چۇ لەبىگە.

شاھ ئاسىم ئوغلىنى ئۇزۇتۇپ بارغانى

چۇ ئاسىم چىرلاتىپ يىغدى چېرىكىن،
داۋا قىلغاي بىراكۇ ئوغلى پىكرىن.
بولۇبان شەھرى مىسىر شورى ئاشىپ،
بەسى تۇشتى خالايىققا تالىتىپ.
تامامى مالىنى ئاسىم چىقاردى،
كۆزى ياشلىق بۇ ئوغلىغا باقاردى.
بوشاپ قالدى ئۆيى ھەمدە خەزىنە،
دۇررى لەئلى زەررە كۆللى دەفىنە.
نەسەڭ پارەلىرى ھەم ئىدى ئاندا،
نە ئەجناسلار ئىدى جىق خانۇماندا.
تامامى تىيۋەيۇ ھوجرالىرىن ھەم،
بۇ مالىن يۈكلىمەككە مالىنى ھەم.
ئاماسۇ سەلتەنەت بىرلە كۆچۈردى،
ئىلىكتىن شاھ بازىسىنى ھەم ئۆچۈردى.
تېخى يۈز مىڭ كىشى نەق ھازىر ئېردى،
قولىدىن ئىش كېلۇر دانالار ئېردى.
باھادىرلار ئىدى بارى بەكلىك،
شىجائەت بابىدا بارى ئىلىكلىك.
كەۋاكىب بىلگۈچى رەممالارى ھەم،
كى يول باشلاغۇچى سەييادلىرى ھەم.
نەچە سەرۋەر بەگلەرىن ھەم يولىغە،
يىغىپ بارچىسىنى قوشتى ئوغلىغە.
دىدى ئاسىم كى ئەي جانۇ جاھانىم،
قاراڭغۇ ئەيلىدىڭ روشەن جاھانىم.
جەملە دەركى ئەي جان نۇر دىدە،
نىگە بولدۇڭ كى سەن رەمدە.
يۈرەگىم پارىسى قۇۋۋەت مادارىم،

www.uyghurkitap.com

پىدا بولسۇن ساڭا بۇ تەندە جانىم.
يەنە يۈزۈڭنى كۆرگەيمىزمۇ ئاھى ھاي،
بۇ ھەسرەت بىرلە ئۆلسەك يۈز ۋايى - ۋاي.
مەزگەركىم جان بەدەمدىن ئايرىلادۇر،
بىلىڭ كىم غۇنچە شاخى قايرىلادۇر.
مەلىكزادە تېخى يىغلار بۇ غەمدىن،
قىلۇر پەرياد فىغان بۇ ئەلەمدىن.
ئۇزاتىپ كەلدىلەر دەريا قاشىغە،
دېڭىز تولدى بۇلارنىڭ كۆز ياشىغە.
بولۇپ دەريا لېۋىدە نالە بىسيار،
تامام خەلق بولدى زارۇ ئەفگار.
شاھ ئەيتۇر قورقارىم ئۇشبۇ كۈندىن،
مېنىڭ ھالىم نە بولغاي سوك بۇ غەمدىن.
دەرىخا ئۆزۈمگە ئۆزۈم قىلىپ مەن،
يۈرىگىمنى ئۆزۈم كۈچكە تىلىپ مەن.
ئاتا - ئانا چۇ سائىدكە كۆرۈشۈپ،
باقىپ قالدى كۆزىدىن ياش تۆكۈشۈپ.
مەلىكزادە چۇ مىندى سۇر ئاتىغە،
تىلەپ سائىدنى ئالدى خان پاتىھە.
تىكتىلەر كېمە باشىغە ئالتۇن ئەلەم،
يول ئالدىلەر دېڭىزدا يۈزمىڭ ئادەم.
كىرىپ دەرياغا شاھزادە يول ئالدى،
ئاتاسى يىغلابان ئارقىدا قالدى.
دۇئا بىرلە تېخى مەشغۇل بولدى،
كى سۇلتانلىقتىن ئول مەئزۇل بولدى.
تەسەددۇقلار قىلۇر دەرۋىشلەرگە،
تەرەھھۇملار قىلۇر دىل رىشتىلەرگە.
خۇدا بەرگەن گۆھەرنى شاھ يۈتۈردى،
كەرىم بەيتۇلھەزەن ئىچرە ئوتتۇردى.
ئىلىگدىن شاھ لاچىننى قاچۇردى،
قەپەزدىن تۆتىسىنى ئۇچۇردى.
پەلەك مۇندىن بۇ كۈننى قىلغۇسى بار،
ئىشنى قىلدى ئول نە قايغۇسى بار.

شاھزادە كېمە خەلقى بىرلە چىن ۋىلايەتىگە يەتكەنى

ئايا راۋى كەل ئەمدى قىل راۋايەت،
نە سۈرەت بىرلە قىلدىڭ ھىكايەت.
دىدى راۋى كى ئاندىن تەبرەدىلەر،
كېچە - كۈندۈز كېمەلەر تىنمادىلەر.
ۋەلى ئىشرەتلىرىنىڭ ھىچ سانى يوق،
كى قىنار چۇ تېڭىزدىن ھىچ غېمى يوق.
بۇ يۈزمىڭ خەلق ئىشرەتتە ئوينار،
مەلىكزادە بالىخ ئاۋۇنى ئاۋلار.
كېچە بولسا ئىچەرلەر لالەگۈن مەي،
كېچە - كۈندۈز ئۆتكەننى بىلمەي.
كېمەدىن - كېمەگە يۈرۈپ ئىچەرلەر،
كېزىك بالىق ئېتى شامۇ سەھەرلەر.
دىدىلەر چىننىڭ خوپ نەققاشلىرى بار،
جاھانگەشتە ئەجايىپ ياشلىرى بار.
ئىشىتكەن بولسا ئول سودىگەر ئەھلى،
ۋەيا خۇد سۈرەتىن سۈرەتكەر ئەھلى.
بۇ سۆز بىرلە خاتاغا قويدىلەر يۈز،
خۇدا قىلدى ئىنايەت قوبدى يىل تۈز.
كۆرۈپ موللاھلار كېتىشتى تۇرماي،
سىياھ شامدا بىر سائەتمۇ ئولتۇرماي.
بەش - ئالتە ئاي ئۆتتى يەتتىلەر ئاندە،
كى ھىچ تەشۋىش بولماستىن جانۇ - تەندە.
ياقاغا چىقتىلەر كۈللى كېمەلەر،
چىقاردىلەر بارى سۇدىن نىمەلەر.
مۇئەززەم چېدىرلار تىكتى ئالى ھەرگاھ،
چىقىپ تەخت ئۈزرە ئولتۇردى ئول ماھ.
بۇ يۈزمىڭ خەلق ئۇردى چېدىر ئالۋان،
يىراقتىن كۆردى بۇ چېدىرنى مەيدىۋان.
ئالدىراپ چاپتى ئول فەغفۇرۇ چىنگە،
دىدىكىم باغى كىردى بىزنىڭ ئېلگە.
بۇ سۆزدىن بولدى چىن شەھرى شوراشۇپ،
بەسى تۈشتى خالايىققە تالاتۇپ.

قىلىبان قىلغۇلۇقنى راستى مەربۇت،
ياسىدى ئەلچىلەر ئىبەرگىلى زۇد.
دىدىكىم ھەرنە دىسىمۇ قوبۇل قىل،
قەيەردىندۇر نە دەيدۇ سەن بىلىپ كېل.
كېلىپ ئەلچى ئېلىپ شاھ ئۈز قاشىغە،
كۆرۈنۈش قىلدى شاھ ھەزرىتىغە.
دىدىكىم ھەرنە دىسىلەر تۇرۇپمىز،
ۋەگەر شەھرۇ، ۋەگەر مالۇ، ۋەگەر قىز.
كۆلۈپ شاھزادە ئېيتۇر بارچە سىزگە،
نەچە كۈن يول بىرنىڭ مېھمانىڭىزگە.
بۇگۈن مۇندادۇرمىز تاڭلا كېتەرمىز،
ۋىلايەتكە زىيان قىلماي ئۆتەرمىز.
ۋەلى بۇ شەھرىڭىزدە بىر سۆزۈم بار،
خەبەر بولمايمۇ دەپ ئاندىن كۆزۈم بار.
ئاياق باش كېيدۇرۇپ ئانى ئۇزاتتى،
شاھ ئۇنىڭ كۆڭلىنى ياخشى كۆزەتتى.
سۆيۈنۈپ كەلدى ئەلچى ئۈز شاھ يېنىغا،
بولۇپ ھەيران ئانىڭ يۈزۈ... ماھىغا.
دىدى ئەلچى كېلىپ خاقانۇ ئەئزەم،
مىسىر شاھزادىسى سۇلتانۇ ئالەم.
چېرىگى بىناھايەت ھىچ زەرەر يوق،
ئاڭا بۇ مەملىكەتتىن ھىچ خەبەر يوق.
دىدى مېھماندۇرمىز سىزگە نەچە كۈن،
سۆزۈم باردۇر مەن سوراي بىر نەچچە كۈن.
كى بىر شاھزادەدۇر مىسلى تولۇن ئاي،
مۇنىڭدەك تۇغۇلمىغان ئالەمدە ھاي - ھاي.

چىن پادىشاسىنىڭ سەيفۇلمۇلۇكنى ئۆيىگە ئۇندەگەنى

بۇ سۆز بىرلە قىلىپ مەجلىس ياراغىن،
ياساپ فەغفۇرى ياخشى كۆشكۇ باغىن،
چىقىپ كېلىپ ئۆزى قىلدى كۆرۈنۈش،
ئانى ئۇندەپ دىدى تەختىم ئۇزاتۇش.
مەلىكزادە قەبۇل قىلدى بۇ سۆزنى،
ياسىدى ھۇجرىلارنى ھەم چۇ ئۆزنى.
سەلتەنەت بىرلە كەلدى ئاندە سۇلتان،
ئاتالىقلار بىلە ئول بولدى مېھمان.
بىرىپ سۆھبەت بۇلارغە شاھى فەغفۇر.
قىلىپ بىر ھەپتە چىن شەھرىنە مەئمۇر.
قىلىپ شاھزادە ھەم سىرىنى ئىزھار،
سوراپ كۆللى خالايىقتىن بۇ بىسيار.
كى ھىچكىم بىلمەدى تەدبىرىن ئانىڭ،
دىدىلەركىم بىلۇر شاھبالۇ سەنگىن.
ۋەلى بىر پەر بۇ شاھبالنىڭ ھەزرىتىغە،
دىدى شەھرى ئېرۇر ئاتى قەتىنە.
ئىشتىپ مەنكىم ئاندە كۆپ ياشارلار.
نە كىم مۇشكۇل بولۇر ئاندە تاپارلار.
دىدى شاھزادە قانچىلىك يىراقدۇر،
قېرى ئەيتۇركى بىر يىللىق يىراقدۇر.
ئەگەر توزىل قوپۇپ موللاھ بولسە،
يېتەر يەرگە ئەگەر كىم جەھدە قىلسە.
قىلىپ فەغفۇر ھەم سۆھبەتنى ئاخىر،
كى قىلدى بەش كىشى دۇررى جاۋاھىر.
ئۇزاتتى مىسرى شاھى ئانى تۆيدىن،
قىلىپ مەئمۇر ئول ئەلنى تۆيدىن.

شاھزادە قەتىنە شەھرىگە يۈزلەنىپ كېمەلەرى غەرق بولغانى

كەل ئەي راۋى رەۋايەت قىل بۇ قىسسە،
نىچۈك تۈشتى مەلىكزادىغە غۇسسە.
دىدى راۋى كى ئىش بىسيارى بولدى،
بەسى مېھنەت بىلە ئەفكارى بولدى.
مەلىكزادە قىلىبان كۆچ ياراغىن،
قەتىنە شەھرىغە سالغاي سوراغىن.
بۇ شاھزادە كېلىپ كېمەگە تۈشتى،
تامامى مالنى سالدى بەكۈشتى.

www.uyghurkitap.com

قوپۇپ بەگلەر كېمەلەرىگە كىردى،
تامامى خەلق كېمەلەرىگە كىردى.
قوپۇپ شاھزادە كېمەگە كىردى،
خۇدانىڭ قۇدرىتىدىن نە بولدى!
كېلىپ مەلاھلەر كېمەگە تۇشتى،
ئۇلارنىڭ سوكۇنچە كېمە يۈرۈشتى.
مەلىكزادە خىيالى بىرلە خۇررەم،
بى خەندان يوق كۆڭۈلدە زەررىچە غەم.
بۇ ئىشرەت بىرلە شاھ ئالتى ئاي باردى،
قاراۋۇللار ھەمىشە يول قارادى.
ھەسەت قىلىپ پەلەك بۇ دۆلەتىگە،
يامانلىق باشلىدى مىندى ئاتىغە.
سىپكىن - سىپكىن بۇزۇقلۇق قىلدى تىڭىز،
بىلىگە باغلىدى شەمشىرى خۇنرىز.
چىراغىن چەتى ۋە توفان قوپاردى،
كى ھەردەم بىر تەرقەسى ئىيداردى.
قاراڭغۇ ئەل قوپۇپ دۇنيا بولۇپ تار،
بولۇپ دەريا يۈزىندە نالەئى زار.
بولۇپ كۈندۈز كۈنى يەلدە تۈنىدەك،
نە قاتىغ كۈن قىيامەتنىڭ كۈنىدەك.
توبىدىن چاپقالۇر پىر شۇرى دەريا،
كېمەلەرنىڭ قىلۇر قەددىنى بەرپا.
يەنە قايناپدۇ دەريايى پىرشۇر،
قىلۇر قەھرى بىلەن قەھرىغە پۇر زور.
خۇدانىڭ كۆر، نىچۈك ئاپاتلىرى بار،
كى بىر سائەتتە نە ھىكمەتلىرى بار.
قايان باقساڭ كۆزۈڭگە ئەل كۆرۈنمەس،
ئىلىك سالساڭ سۇدىن ئۆزگە ئۇرۇلماس.
ئورنۇشۇپ خالايىقنىڭ ئۈنىدۇر،
مەگەر گويا قىيامەتنىڭ كۈنىدۇر.
ئۇرۇنۇپ بىر - بىرىگە ھەم ئوترار،
كېمەلەر سۇنۇپ ئول سۇغا پاتار.
قاداقلار سۇندى كېمە بولدى پارە،
كى ھېچكىم تاپمىدى قاچماققا چارە.
دىدىلەركىم ئوشۇل تۆرت يۈز كېمە،
بارىسى سۇندى قالمادى نىمە.
چۇ بولدىلەر پانا دەريا لىۋىدە،
كۆرۈنمەس ھېچنىمە دەريا يۈزىدە.
يىدى پاكىزە ئول دەريايى خۇنخۋار،
كى قالمادى ئۇلاردىن زەررە ئاسار.

شاھزادە بىر تاختىپارە بىلە گىردابغە كىرگەنى

ۋەلى شاھزادىنى ئول سەنئى سانىئ،
بالادىن ساقلىدى ھەم قىلدى مانىئ.
ئىنايەت بەردى قادىر قۇدرىتىدىن،
سۇلايمان يۈز كىيىنىڭ ھۆرمىتىدىن.
دىگەنزكىم بىر زامان جۇش ئۇردى،
ئانىڭ ھۆلىندە شاھ بىھۇدە ئىردى.
يوق ئىردى ئۇ زامان قاشىندە سائىد،
قاشىندىن بولدى غايىپ شەمئى شاھىد.
پەلەكنىڭ گەردىشى قىلدى ئىشنى،
كى كۆرمەدى بارى ئاخىر كىشىنى.
كىشى بىلمەس كېمە قايدا بارادۇر،
خۇدا مۇنداغ بالالارنى بىلەدۇر.
كى شاھزادە ئۆزىگە كەلدى نەگاھ،
تەفەررۇج قىلدى دەريا يۈزى ئول شاھ.
نە ئەل بار، نە كېمە بار ۋە نە سائىد،
نە بەگلەر بار، نە سىپاھى نە ئابىد.
كۆرەركىم پارە - پارە تاختا يۈرۈر.
قاشىدا ئەللىك - ئاتمىش چۆرە يۈرۈر.
بار ئىدى دىلبەر ئۇچۇن باغرىدا داغ،
پەلەك سالدى يەنە داغ ئۈستىگە داغ.
بۇ غەمدىن ئاھ - ئاھ ئۇرۇپ بىھۇش بولدى،
قاشىندە چۆرەلەر ھەم مەدھۇش بولدى.

شاھزادە چۆرەلەرى بىرلە گىردابتا يىغلاشقانلارى

مەلىكزادە يەنە كەلدى ئۆزىگە،
تولۇپ خۇنابلار ئولدەم كۆزىگە.
نە كىم بارچە ياقالارىن قىلىپ چاك،
كۆكسىلىرىن قىزىل قانغا بوياپ پاك.
بىھەللىكلەر تىلەشىپ بىر-بىرىدىن،
نە ئەفغانلار قىلۇر بىرلىك يېرىدىن.
كۆرۈك كىم ئىشق ئوتى ئالەمنى ئۆرتەر،
كى ئاشىق نالىسى ئالەمنى ئۆرتەر.
بىغىر خۇنابىسى ھەرگىز توگەنمەس،
نەچە خۇنابە يۇتسا كۆڭلى قانماس.
قىلۇر شاھزادە كىم بىھەد نالى،
تۆكەر خۇنابىلەر مانەندە چالى.
كى ئېيتۇر ئاھ ئۇرۇپ يەلدىن تىلەرمەن،
بەسى يىغلار مەتۇ سۇدىن تىلەرمەن.
قايان باردىك قاشىمدىن سائىد سەن،
كېرەك ئېردىك بۇ غەمدە ۋاقىغا سەن.
بۇ قالغانلار قىلۇرلەر بارچە ئەفغان،
ساڭا قۇربان بولاي ئى شاھى جاھان.
قاشىڭدا بىر بارى قالمىغاي ئەردۈك،
بۇ دەرد ئىلە سېنى كۆرمىگەي ئەردۈك،
ئاتا-ئاناڭ كۆزى گىريان سەن ئۈچۈن،
كى بىز ھەيران بولۇپمىز سەن ئۈچۈن،
كېلىنك سەبرى ئېتەيلى بۇ بالاغە،
قىلىپ شۈكرى تەۋەككۇل ئول خۇداغە.
بۇ ھال ئىلە يۈرۈپ ئۈچ ئاي مۇتلەق،
كۆرۈك بىچارىلەرگە نە سالۇر ھەق.

شاھزادە چۆرىلىرى بىرلە گىردابتە نالە قىلغانى

بارى ئېردى ئاندا بىر گىردابى خۇنخۇار،
پانا بۇلغان كېمەلەر ئاندا بىسيار.
كېلىپ تۈشتىلەر ئاندا بۇ بالاغە،
يەنە بىچارىلەر قالدى جاپاغە.
فىغان قوپتى بۇلارنىڭ ئورتاسىندە،
چۇ قالدىلەر تېڭىزنىڭ ئورتاسىندە.
ئۈزۈپ بارچەلەرى جانىدىن ئۈمىد،
كى بولدىلەر بارى بىسيار ئۈمىد.
بالا ۋە رەنجۇ مېھنەت ئاشىق ئۈچۈن،
ۋەلى ئارمان بىرەرلەر لايىق ئۈچۈن.
بۇ مېھنەت بىرلە ئېيتۇر ئول خۇداغە،
سالام ئېيتۇر يەنە بادى ساباغە،
سابا يەتكۈر سالامىم ئول جامالى،
پىيامىمنى تېگۈر ھۆسنى كامالى.
دىدى شاھزادە ئى بادى شامالى،
چۇ كۆرمەس بولدۇم بەدنۇلجامالى.
سالامىمنى يەتكۈر باغى ئېرەمگە،
مۇشەررەپ بولمىدىم ئول جان سەنەمگە.
سالامىمنى يەتكۈزمەستىن ئۆلەرمەن،
لېۋىدىن دەردى دەردۇ سورماي ئۆلەرمەن
سالامىمنى يەتكۈزمەي ئارماندا ئولدۇم،
داۋا ئىستەپ تېخى دەرماندە بولدۇم.
سالامىمنى يەتكۈز مىسكىن ئاتامغە،
پايامىمنى يەتكۈز غەمكىن ئانامغە.
تىرىك بولسە تېخى سائىدغە يەتكۈز،
بۇ قۇلۇڭ ھالىنى ئول شاھىدغە يەتكۈز.
بىخىل قىلسۇن بارى بۇ خەستەلەرغە،
بۇ جەيغۇن بەھرىدە يا بەستەلەرغە.

شاھزادە چۆرەلىرى بىرلە گىرداپتىن خالاس بولغانلارى

بۇلار ئۈچ ئاي تۇرۇر ئۇشبۇ بالادا،
كېچە-كۈندۈز قونارلار ئول جاپادا.
قىلىپ يۈزمىڭ فىغانۇ نالە ئولدەم،
كۆزىنى ئۈيقۇ باستى يەتتى ساغەم.

www.uyghurkitap.com

كۆرکەم بێر مەلێڭ سۈرەت كێشێدۇر،
ئۇل ئێيتۇر ھەرنەكێم تەڭری ئێشێدۇر.
ئەگەر بولسە ئێردی مێھری سۇلايمان،
تێڭێز قايناپ چێقار ئێردی بێخۇرمان.
ئێشتێكەچ چۈن شاھ پەيدا بولدی،
بۇ غەمدێن مەس ئێدی ھۇشيار بولدي.
قوپۇپ دێدی يێگێتلەر كەلدی دۆلەت،
يەنە ئێدی دۇشنی با سائادەت.

سۆيۈندی بارچەسی بێچارێلەرنێڭ.
سۆيۈندی بارچەسی ئاۋارێلەرنێڭ.
چێقارێپ ئۆزۆكنی دەرياغە ئۇردی،
تێڭێز قايناپ بۇلارنی قێرغە سۈردی.
قۇتۇلدێلەر بۇ باری بەستەلێكتێن،
سۆيۈندێلەر يۈرۈپ سەرگەشتێلێكتێن.
يەنە بێر نەچە كۈن تۈز يۈلغە تۈشتی،
تێبخی كۆرۈڭ پەلەكتێن نە ياپۇشتی؟

شاھزادە چۆرەلەری بێرلە زەڭگێلەرگە تۈشكەنلەری

كەل راۋی رێۋايەت قێل بۇ داستان،
بێری خانەمێدۇر ياخۇد بوستان.
دێدی راۋی قێلايێن بێر ھێكايەت،
قۇلاق سالێپ ئێشتێكێل تا نێھايەت.
بارۇر ئێردی مەلێكزادە يولێغە،
قارارلەر ئێردی ئۇل ئۈكۈ سولغە.
كۆرەركێم بێر كێمە توغری كێلەدۇر،
بۇلار بێلمەدێلەر ئوغری كێلەدۇر.
دێدی بۇ كێمە بێزنێڭ ئەلدێن بولغاي،
ۋە ياكی سودێگەر ئەھلێدێن بولغاي.
بۇلار بۇ پێكێر ئێلە شادۇ مەئمۇر،
كی ئێش تۈشكەن ئەمەسلەر مەستە مەئمۇر.
يێقێن كەلدێلەر ئێرسە كۆردێلەر پاك،
يامان دێدارلێق زەڭگێلەر بی پاك.
دێدی راۋی يەتمێش تەن ئێدێلەر،
كی يەپ تويێباس ئێدێلەر ئادەمێلەر.
چۇ كۆردێلەر بۇلارنێڭ نەقلی مەقبۇل،
كی بولدی زەڭگێلەر تۇتماققا مەشغۇل:

مۇسەللەھ بولدێلەر باری ئۇرۇشقا،
ياراغلانێپ باری ئوترۇ . تۇرۇشقا.
ئۇرۇشتێلەر بەسی تۈكۈلدی كۆپ قان،
ئێلێك تەبرەتكۈنچە چێقتی كۆپ جان.
بۇ زەڭگێلەر تەفەك ئەنداز ئێدێلەر،
ئۇرۇش بابێدا ئاتەش باز ئێدێلەر.
كی ئەتتی زەڭگێلەر چۈن زەرب زەنگێن،
قێزێل قان بێلەن دەريا قێزارتتی رەڭگێن.
كی دەريا بولدی ھەم تۇتاشقان ئوتتەك،
تۈتۈن بێرلە ھاۋا بولدی بۇلۇتتەك.
كی كۆپ بێچارێلەر كۆيدێلەر ئەكسەر،
كۆيۈپ كێچە بێرلە كۈل بولدی ئەكسەر.
تۇتۇپ شاھنی ئۇن ئێككی چۆرە بێرلە،
ئالێپ دۇرنی بۇ جەمئی مێھری بێرلە.
ئێلێك ئاياغلارنی باغلادێلەر،
ئۇلارنی غەم ئوتێدا داغلادێلەر.
ئالێپ تەبرەدێلەر باغلابۇ چۇلغاپ،
تامام ئەئزالەرنی قانغا بۇلغاپ.

شاھزادەنی چۆرەلەری بێرلە ئالێپ بارێپ پادشاغە ئێبەرگەنی

بار ئێردی بێر جەزێرە ھەق ياراتقان،
ئانێڭ ئێچێندە زەڭگێلەر تۇراتقان.
بار ئێردی زەڭگێلەرنێڭ پادشاھی،
كی ئەقرێپ سۈفەت زەڭگی سێپاھی.
بۇلارنی ئێلێتدێلەر چەكتێلەر ئاندە،

كۆكۆلگە ئۆلۈمنی ئەكتێلەر ئاندە.
قەھقە كۈلۈبان زەڭگی خۇنخۋار،
شۈكۈنمەي ئێچتێلەر ئادەمی خۋار.
دێدێكێم تۇققۇزنی ئۆلتۈرۈڭلار،
مۇھەييا قێلێپ ئانی كەلتۈرۈڭلار.

مۇناجات

دىدى سەيفۇلمۇلۇك سۇببۇھ قۇددۇس،
مېنىڭ ھالىم رۇشەندۇر ئەي يارەن دوس.
سېنىڭ ئالدىڭدا ئاساندۇر رەھىما،
كى بىر سائىل ئۇرۇرمىز سەن ـ سەن كەرىما.
كەرىم ئالدىڭدا سائىل يوقدۇر نەۋمىد،
رەھىم ئاتلىق رەھىمىتىڭدىن كۆبدۇر ئۈمىد.

بۇ زەڭگى شاھزادەنى ئىككى چۆرە بىرلە قىزىغە ئېبەرگەنى

ئولتۇرۇپ زەڭگىلەر ئىچىپ شارابى.
يېدىلەر زەڭگىلەر ئادەم كابابى.
كى ناگاھ زىكرى ئېيتىبان زەڭگى كافىر،
خىياللەر قىلدى بۇ يۇردى ئاخىر.
بۇ ئۈچۈسۈن قىزىمىغە ئېلتىڭىزلار،
بولسۇن ئاڭا بۇ ئۈچى سوغىتىڭىزلار.
ئېشىتىپ بۇ سۆزنى ئۇلار زەڭگى شاھىدىن،
ئۈمىدىن ئۈزدى ئاخىر خەستە جاندىن.
تۇرۇپ بىچارىلەر باغرى جىگەر خۇن،
ۋەلى شاھزادە ئېيتۇر بولدى شۇ بۇ كۈن.
ئۈچۈۋلەننى قىزىغە چۈن ئېبەردى،
ئۇلارنىڭ بىرسى شاھزادە ئېردى.
چۇ كافىر زەڭگى بولۇپ مەستۇ خۇرسەنىد،
پەرىلەرنى قىلىبان دىۋە دەربەند.
ئېلىپ باردى ئۈچىنى زەڭگى قىزىغە،
كۆزى تۈشتى مەلىكزادە يۈزىگە.
كۆرۈپ شاھزادىنى قىز بولدى ئاشىق،
بارۇنى كۆردى بۇ ئۆزىگە لايىق.
دىدىلەر شاھ ئېبەردى سىزگە ئانى،
كاباب ئېتىپ يەڭ تامامى سىز ئانى.
دىدى زەڭگى بەچچە بەزلەر بىلالى،
كېتۈرۈڭلار نە قىلساق بىز قىلالى.
ئاتاسى ھۆرمىتىن بىجا كېتۈردى،
تەۋەززۇ بىرلە تۇردى ئاندىن ئوتۇردى.
كىتۈرگەن ئەلچىلەر كەتتى قاشىدىن،
سۆيۈندىلەر بۇ قىزنىڭ ھۆرمىتىدىن.
دىدىكىم قىز بۇلارنى ياشۇرۇڭلار،
پالان ھۇجرامىغا بارىپ تاپشۇرۇڭلار.
ئۇنۇتتىلەر بۇلارنى زەڭگىلەر ھەم،
كى زەڭگى پەيلىنى بىلدى بۇلار ھەم.

زەڭگى دەھتەر ئۆزىنى ئارەستە قىلىپ شاھزادىنىڭ قېشىغا كەلگەنى

چۇ بىر كۈن قىز ئۆزىنى راست قىلدى،
قويۇپ شاھزادىگە بىنخۋاست كەلدى.
مەراھىدە شارابى نەقلى بىسيار.
پەراغەت قىلغايۇ بولغان خەبىردار.
يۈزىگە سۈرتۈبان ئول ئوپا كەچ،
قارا يۈزىگە قارا زۇلفىن قويۇپ پەچ،
قارا كۆمۈر قاشىغە سۈرمە تارتىپ،
قالىن كىرپەچ بىلە يۈزىن ئاقارتىپ.
بويىنى كۆرسىڭىز مىسلى مۇنارە،
گەر ئاغزىغا باقسىڭىز مىسلى غارە.
قارا ئارغامچىنى قىلىپ چۇ ساچ باغ،
قويۇپ ناچاق بوينىغا چۇ ئانى چاغ.
قارا ئۆي تۈكلۈگىن ئېشەپ قىلىبان،
قارا چەكمەندىن چاشبەند قىلىبان.
قىلىپ بىر ئەسكى قەسناقنى بىلەزۈك،
سالىپ نەچە قىزىل ساغۇردىن ئۈزۈك.
چۇ فىلنىڭ تىرنىغىدەك تىرنىغىنى،
قىزىل بوياش ئۈچۈن ياقتى خېنىنى.

www.uyghurkitap.com

يۇرۇر بولسا يۇرۇر دىۋە يۇرۇشىن،
كۆلەر بولسا كۆلەر ئاياق كۆلۈشىن.
ئانىڭ ھەر ئەمچىگىدۇر سوققا،
يۇگۇرسە ئۇنى كېلۇر ساققا ـ شاققا.
يىيىلىپ قىلدەك ئىككى قۇلاغى،
سالپىيار تىۋەدەك ئاستىن دۇداغى.
قۇلاغىغە سالىبان سالىنچاق،
سىرغا ئورنىغە سوغان سارۇمساق.
كىيىپ ئۆرمەكتىن ئەڭنىگە قاراشال،
ھەۋەس بىرلە ئىگەرلەپ ھەم مەسال.
ئانىڭ ھەر بىر كۆزى مىسالى ئۆزەڭگۇ،
قۇلاقلارى مەگەر ئەسكى تىبەنگۇ.
ئانىڭ ھەربىر تىشى ئېرۇر مانەندە سەندان،
نەچە دىسەم سۇپەت قىلغۇنچە چەندان.
چۇ بۇرنىدۇر ئۇلۇغ ئاتاسى گۆرى،
تۆشۆكلەرى مەگەر بىر ئەسكى مورى.
تىلى ئانىڭ جەھەننەم ئەقرەبىدەك،
يۇزىگە باقسىڭىز يەلدا تۇنىدەك.
بۇ سۇرەت بىرلە قىلۇر نە خيالى،
يۇزۇم گۇلدۇر بويۇم تازە نىھالى.
كى ئالەمدە بىر مەندەك سەنەم يوق،
پەرىلەر ئاشىق ماڭا مەندە غەم يوق.
كۆرۇك مەندەك سەنەم بارمۇ جاھاندە،
مېنى كۆرسە بولۇر شاھزادە بەندە.
بۇ تەلئەت بىرلە كىردى شاھ قېشىغە،

كىرىپ بۇ دىۋە پەرىلەر سۆھبىتىگە.
قوپۇپ شاھزادە ھەم تەئزىم قىلدى،
زۆرۇرەتتىن يەنە تەكرىم قىلدى.
ئېلىپ زەڭگى قىزى شاھنى قاشىغە،
تىلەيدۇركىم ئانى سوقسە جانىغە.
كېلىپ شاھزادىغە بويى ناخۇش،
يىقىلدى سۇسانىپ شاھ بولدى بەھۇش.
دىدى ئۆي قىزلىرى كۆرۇپ سېنى بىل،
بولۇپ ئاشىق ئۆزىدىن باردى بىلگىل.
كى باشىن ئالدى ئول تىزىغا قويدى،
بۇلۇت يۇزىنى ئاي يۇزىگە قويدى.
قويۇپ قىلدەك لەبىنى شاھ لەبىگە،
ئالىپ گۆل غۇنچىنى پىل خارتومىغە.
سۇيەر غۇنچە لەبلەرنى مىسلى ئەژدەر،
قۇچار شاھنىڭ بېلىدىن دىۋە ھەفتسەر.
خۇمار ئۇيقۇسىدىن ئويغاتتى شاھنى،
قارا بۇلۇت ئېلىپ قويىنغا شاھنى.
ئاياق تولتۇردىلەر يورۇۋادى بادە،
بولۇپ زەڭگى دۇختەرى ئىشقى زىيادە.
بولۇپ سەرخۇش تەلئەت بىرلە قوپتى،
قۇچۇپ بويىنى تۇتۇپ ئاغزىنى ئۆپتى.
ئۆپۇپ ئېيتۇركى ئى جانىم نىچۇك سەن،
كى مەندىن باشقە جانانىم نىچۇك سەن.
مېنىڭ ھىجرىم بىرلە تالىڭ نىچۇكدۇر،
كى مەنسىز غەمدە ئەھۋالىڭ نىچۇكدۇر؟

شاھزادە زەڭگى قىزنى كۆرۇپ زەرافەت سۆزلەر ئېيتقانى

دىدى شاھزادە سەنسىز خۇش ئىدىم،
نىگارىم شەۋقى بىرلە سەر خۇش ئىدىم.
سېنىڭ دىدارىڭغا مەن خىرە بولدۇم،
تېخى ئىشقىڭ ئوتىغە خەستە بولدۇم.
جامالىڭنى كۆرۇپ خۇن بەستە بولدۇم،
ئۆزۈمدىن باردىم ھەم تىيرە بولدۇم.
قارا يۇزۇك ئۇچۇن ھەم باستى قايغۇ،
مۇنەۋۋەر خاتىرىم بولدى قاراڭغۇ.

قاشىڭ قايغۇسىدە يادىڭ پۇكۇلدۇم،
يەنە گۆل غۇنچەدەك ئاغزىڭنى كۆردۇم.
يىلاندەك زۇلفلارىڭ ئەفسۇن قىلىبدۇر،
مېنى مۇنداق ئاياغىمنى ئىلىپدۇر.
جامالىڭنى كۆرۇپ ھەيران بولۇپمەن،
كېتەر بىلمەي چۇ سەرگەردان بولۇپمەن.
كۆزۈڭدىن ئاي يۇزۇمنى كۆنلەرمەن،
يۇزۇمگە كۆپ باقما مەن ئۆلەرمەن.

بۇ قۇلنىڭ بوينىغە سالما قولۇڭنى،
چۇ ئۆزەڭگە تەڭ ئەتمە گۇل بويۇمنى.
مەلىكزادە سۆز ئېيتتى فەھم قىلماس،
زەرافەت سۆزلىرىنى زەڭگى بىلمەس.

زەڭگى دەھتەر شاھزادىنىڭ سۆزلىرىنى ئىشتىپ غەزەپ قىلغانى

ئىشىتتى زەڭگى دەھتەر ئۇشبۇ سۆزنى،
غەزەپ بىرلە يۈزىگە تىكتى كۆزنى.
كېلىپ قەھرى قويۇپ چىقتى قاشىدىن،
ۋە كۆڭلى خاراپ ئول ھەسرەتىدىن.
دىدىكىم مەن سېنىڭ ئىشىڭ قىلايىن،
ساباھ ئەرتە بىلە باشىڭ كېسەيىن.
ۋەلى ئۆلتۈرگىلى ھەيىف كېلەدۇر،
يۈزىن كۆرۈپ يەنە مېھرى كېلەدۇر.
نەچە كۈنلەر بۇيۇردى يارغۇ چەقە،
ھىلە قىلسا ئۇرارلار چەقە-چەقە.
قوللىرىمۇ قاپارىپ يارما تارتار،
كۆزلەردىن بادەئى كەلگۈن ئاقار.
يېڭى ئايدەك بولۇپ تارتار ئول ئۈن،
لەبى لەئلى قۇرۇپ بولۇر جىگەر خۇن.
بۇيۇردىكىم بۇكەز ئوتۇن توشۇسۇن،
كېچە بولسا يەنە ئاتنى قاتسۇن.
قىلۇر شاھزادىغە مۇنداق جاپانى،
كى يەئنى بۇزمايىن قىلغاي ۋاپانى.
جاپالارنى چېكۈبان نەچە يىللار،
تۈشىدىلەر قىلىپ قۇللۇق ئوتۇنلار.
پەلەكنىڭ جەۋرىنى ئېيتىپ تۈگەنمەس،
مۇرادىن تاپمايىن ئاشىق قۇۋانماس.
كىم ئۇشبۇ ماجرا بىرلە نەچە يىل،
قىلىپدۇر جەبرى ئۇلارغە سەن بىل.
كېچە بولسا تۇرۇپ ئول مۇڭدۇشۇرلەر،
كى ئىش تۈشكەنلەرىگە يىغلاشۇرلەر.
ئېرۇر بۇ ئىشقىنىڭ جەبرۇ جاپاسى،
بىرۇر خۇنابەلەر ھىجران بالاسى.
تۈشەر ئەر ئوغلىغە ئەمگەك جاھاندە،
كۆپۈشمەس مۇنچىلار جان بولسە تەندە.

شاھزادە چۆرەلىرى بىرلە قاچقالى كېڭەش قىلغانلارى

كېڭەشتى بىر كۈنى بۇ ئۈچ گىرىپتار،
كى مۇندىن بولغۇسى يوق بىزگە غەمخۇار.
بىزنىڭ تىرىكلىگىمىزنى كىشى بىلمەس،
كىشى بىزنى سوراغە مۇنداق كەلمەس.
بۇلارنىڭ ئىلكىدە ئۆلمەك نە ھاجەت،
غۇ مېھنەت ئوتىدا كۆيمەك نە ھاجەت؟
ئەگەر ئۆلسەك سۇ تۈبىدە ئۆلەيلى،
نىمە كۆرسەك سۇ يۈزىدە كۆرەيلى.
ئېرۇ پۇرسەت مۇشۇ زامان غېنىمەت،
ئېرۇر قاچماق ئۈچۈن بۇ دەم غېنىمەت.
يىغىپ خاشاكى سالنى باغلىدىلەر،
قاچار يولنى كېلىپ چاغلىدىلەر.
كېچە بىرلە كېلىبان مىندىلەر سال،
خۇدا دەپ كىردىلەر دەرياغە فىلھال.
نەچە كۈنلەر كېچە-كۈندۈز يۈرۈبان،
كى جەھد ئەيلەپ بۇلار سالنى سۈرۈبان.
كۆرۈندى بىر جەزىرە بەس كى خۇررەم،
يېتىشتىلەر يۈرۈپ بى چارىلەر ھەم.
ئاجايىپ ئول جەزىرە سىرۇ نېئمەت،
چېكىپ ئېردى بۇلار بىسيارى مېھنەت.
شۈكۈر قىلدى ئۇلار كۆپ تۇردى ئاندا،
ئاجايىپ نىمىلەرنى كۆردى ئاندا.
كى كۈن تۇغسا كۈمۈش ئالتۇن تۇغادۇر،
يەنە كۈن پاتسا ئالتۇنلار پاتادۇر.
يەنە بىسيارى سەندەل ئۇد ئەنبەر،
يەنە تۈرلۈك يېمىشلەر كۆپ گۆھەر.

www.uyghurkitap.com

قوبۇل قىلدى ئۇلار ئۇشبۇ جەزىرە،
كى قىلدىلەر بىر بىرىنە ھەزىرە.
يىغىپ تۈرلۈك يىمىشلەرنى بە تامام،
قىلىپ قىشنىڭ ياراغىنى سەرەنجام.
كى بىر قىش ئۇشبۇ يەردە ئۆمرى كەچتى،
ئۈچۆيلەن شىرىن شەربەتلەرنى ئىچتى.

شاھزادە ئاندىن كۆچۈپ مايمۇن شەھرىگە تۈشكەنى

يەنە بىر كۈن كۆچۈپ ئول مەنزىلدىن،
تۇرالماستىن پەلەكنىڭ گەردىشدىن.
نەچە كۈنلەر يۈرۈپ دىلگىرى بولدى،
كى ناگاھ خەزىرە دەستىگىرى بولدى.
كېلىپ تۈشتىلەر ئاندا نە كۆرەرلەر،
كى قورقۇپ بىر زامان ئۆزدىن بارۇرلەر.
كى ناگاھ چىقتىلەر بىسيارۇ مايمۇن،
ئۇلارنىڭ كۆزلىرى چۈن تاسەلەر خۇن.
يانادۇر كۆزلىرى مانەندە مەشغۇل،
قۇتۇلماس گەر ئۇلاردىن قاچسا ئىشغۇل.
كى ھەر ھەمدۇنەدۇر مانەندە يولبارۇس،
كۆرۈپ سەرگەشتىلەرنى ئۇردىلەر قەرۇس.
تۇتۇپ ئەلقىسسە بۇ دىل خەستىلەرنى،
كۆتەرىپ كەتتىلەر ۋابەستىلەرنى.
بار ئېردى شەھرى ھەمدۇنە دىگەن شەھەر،
ئەجايىپ شەھرۇ بىھچۈن كەمرۇ بەھەر.
ئالىپ باردىلەر ئۆز سۇلتانلىرىغە،
پۈتۈنسۇخ ھەدىيەلەرنى خانلارىغە.
كۆرۈپ سۇلتانلىرى ھەيران بولدى،
بۇلارنىڭ ھالىغە چۈن گىريان بولدى.
ئۇشۇل سۇلتان نەسلى ئادەم ئېردى،
ئاگا بۇ شەھەر ئىچىندە ماتەم ئېردى،
قوپۇپ كۆرۈشتىيۇ ئالدى قاشىغە،
دەر نىدۇركىم ئۆكۈرۈلسە باشىغە.
دىدىكىم ئەي پەرى رۇي گۈل ئەندام،
نە ھالىڭ ئالدىمىدە قىلغىل تامام.
كى ئېيتتى شاھزادە دەردۇ ھالىن،
تامامى ھالىنى ھەم قىلغۇ قالىن.
بۇكەز سەۋدايى ھالىنى شاھزادە،
كى ئول سۇلتان بۇ سۆزدىن قىلدى نالە.

مايمۇن شاھى شاھزادىغە ئۆزىنىڭ ھالىنى ئېيتقانى

دىدى: بىلگىلكى ئوممان شەھرىدىن مەن،
مەگەر تۇشتۇم خۇدانىڭ قەھرىدىن مەن.
ئاتامدۇر تەخت ئىگىسى ئۇندا بىلگىل،
كى تۇشتۇم شوقلۇغۇمدىن مۇندا بىلگىل.
خىيال ئەتتىم كېزەيىن دەپ جاھانىنى،
كۆرەيىن دۇنيادا ياخشى-يامانىنى.
يۈرۈپ دەريا يۈزىندە سەيرى ئېتەيمەن،
نەچە كۈنلەر يۈرۈپ ئۆيگە كېتەيمەن.
مۇخالىپ يەل قوپۇپ سۇندى كېمەلەر،
چېرىگىم ئاقتى قالمادى نىمەلەر.
يۈرۈر ئېردىم سىنىكدەك تاغۇ-تۈزدە،
كۆپلەپ مايمۇن يولۇقتى ئۇشبۇ يۈزدە.
بۇلارنىڭ پادىشاھى ئۆلگەن ئىكەن،
ئانىڭ كى تەخت بەختى قالغان ئىكەن.
بۇلارغا رەسىم ئىمىش سۇلتان ئۆلسە،
خوتۇن ئەرگە بارماس كۆپ يىل ئۆتسە.
ئانىڭ ئورنىغە سۇلتان كەلمىگۈنچە،
كى تەخت ئۈستىگە خان مىنمىگۈنچە.
بۇلار ئۆز ئېلىدىن خان قىلماس ئېرمىش،
ئەگەر كۆپ قىلسا تەركى بولماس ئېرمىش.
چىقار ئېرمىش ئۇلار سىر سەھرا،
كېزەر ئېرمىش ئۇندا چۆلۇ دەريا.
ئۇلارغا كىم يولۇقسا ئەۋۋەلى كار،
قىلۇر ئېرمىش ئۇندا شاھ مۇختار.

چۇمەن سەرگەشتە تالئ ئۇچراسشمەن،
ئاتام شەھرىنى گويا كۆرمىشمەن.
يەنە بىر شەھرى ئېرۇر ئىت باش شەھرى،
ماڭا تابە ئېرۇر سەھرا ۋە بەھرى.
ئانىڭ شاھى قىزىن بىزگە ئىبەردى،
تامامى مۇلكى مالىن ماڭا بەردى.
باشى ئىتدەك تامام ئەئزاسى ئادەم،
بولۇبدۇر ماڭا ئول ئۆلگۈنچە ماتەم.
بۇ سۆزنى ئېيتىبان يىغلادى بىسيار،
ئۇرار ئاھ ئۆزىگە ئول دىلفىگار.
تۇشۇبدۇرمەن بۇگۇن زىندان غېمىغە،
كىشى ئېيتماس ئاتام بىرلە ئانامغە.
كى ئىت باش شاھنىڭ قىزىنى ئالدىم،
مەن بىچارە بۇ غۇربەتكە قالدىم.

بۇلارنىڭ تەختى ئېرۇر بىزگە مەرك،
قىلىپمەن دۇنيانىڭ ئىشرەتلىرىن تەرك.
كى بول شاھزادە سەن سەرەفراز،
مېنىڭ ھالىم بۇ ئېرۇر قىشۇ ياز.
نەچە كۈنلەر تۇردى شاھزادە ئاندا،
ئىشتتى شاھۇ ئىت باش ئول زاماندا.
بار ئېردى ئۆيىدە بىر كىچىككىنە قىزى،
تۈگەل ئىتدەك بېشى ۋە يۈزى - كۆزى.
كى مېھمان شاھغە بەرسۇن قىزىنى،
ئۆزىگە قىلماسۇن ئەلبەتتە سۆزىنى.
مۇناسىپ كۆرىبان ئىبەردى قىزنى،
ئۇلۇغ كۇياۋگە ھەم سالدى سۆزنى.
تامامى مۇلكۇم ۋە بەختىم ئانىڭدۇر،
تامامى مالۇ رەختىم ھەم ئانىڭدۇر.

شاھزادەنىڭ ئىت باشلىق شاھ قىزىنى ئالغانى

كۆرۈڭ سەيفۇلمۇلۇكنىڭ ھالىنى سىز،
ئەكەلدىلەر ئانىڭ ئالدىغە بىر قىز.
باقار شاھزادە بۇ قىزنىڭ يۈزىگە،
كىيىكدەك سەسكىنىپ ھەردەم ئۆزىگە.
كۆرەر بۇ قىز مەلىكزادە يۈزىنى،
كىيىكدەك ئىت مەگەر تىكتى كۆزىنى.
كىشى بىلمەس نە سۆزلىگەي، نە دىگەي،
دەرىندۇركىم ئانى فىلھالى يىگەي.
نە سۆھبەتدۇر كىيىك ئىتكە قوشۇلسا،
نە دۆلەتدۇر كىيىك ئىتتىن قۇتۇلسا.
ئەللىك كۈن قىز بىلەن غەمخۋارە بولدى،
شاھ ئاخىر بۇ كەزدىن دىۋانە بولدى.
قىلۇر پەريادۇر ۋاۋەيلا دەيمەن،
بۇ ئىت چاڭگىلدىن نىچۈك كېتەرمەن.
مەلىكزادەغە بۇ قىز ھەم نىسپدۇر،
مەگەر دوزاخ ئىلە بۇلبۇل قەپەسدۇر.

بىل ئاخىر شاھ پىرغۇسسە بولدى،
بۇ قىز بىرلە يۈرەككە قايغۇ تولدى.
قىلىپ زارى بىلە تەئسىر قىلدى،
ئۇشۇل شاھ ھالىغە دەستگىر بولدى.
كېلىپ ئۇمان شاھغە يىغلىدى زار،
ئاياغىغە تۈشۈپ شاھى دىلفىگار.
نەچە كۈن توي ئېتىپ شاھزادىغە ئول،
ئانىڭ كۆڭلىنى ئوۋلاپ كۆرسەتتىلەر يول.
ئىچى كۆيۈپ ئىجازەت قىلدى ئاخىر،
سالىپ ئاۋازەكىم قاچتى مۇسافىر.
شاھى ئۇمان دۆلتىگە فىغانلار قىلدى،
چۇ كەتتىلەر بەدەندىن ھەم ھۇسنى ھەم رەڭگى.
سەپەر قىلدى ئۇشۇل گۈل بەرگى لالە،
قىلىپ ئۇمان شاھى تۆكتى دۇررى ژالە.
پەلەكنىڭ كۆركى نىچۈك ئىشلىرى بار،
يەنە بۇ نۇش ئۇچۇن يۈز نەشتىرى بار.

شاھزادە ئاندىن كۆچۈپ يەنە بىر خۇش جەزىرىگە ئۇچراغانى

نەچە كۈنلەر يۈرۈپ ئاندا كېزىپ يول،
ئۇلۇغ تاغ تېڭىزۇ ھەمدە ئۇزۇن چۆل.
پىيادە يۈرۈش بىلمەي ئول شاھىنشاھ،
يەنە دەرياغە تۈشتى كېلىپ ئول ماھ.
يۈرۈر دەريا ئىچىندە دەررۇ شاھى،
دېڭىزنى قايناتۇر بۇ شاھنىڭ ئاھى.
بارۇر ئېردىلەر ئالتاي ئۇ سۇدا،
ھەمىشە مەشغۇل ئېردى زىكرى ھۇدا.
يەنە بىر جەزىرە زىبا ۋە خۇررەم،
ۋە لېكىن ۋەھىمدىن ئادەمگە ماتەم.
ئەجايىپلارنى ئىشتىكىل قۇدرىتىندىن،
ئەجەپ ئېرمەس كى خالىق سۇنئىتىندىن.
كېچە بولسا ياغاچلار شۇئلە ئۇرار،
يېشىن ياشناپ يۈزمىڭ مەشئەل ئۇرار.
يەنە بەزى ياغاچلاردا سەمەرۋار،
كىشىنىڭ باشىدەك مېۋەلىرى بار.
ئۇلارنىڭ بەئزىسى ئىت ئۇلاشۇر،
يەنە بەئزىسى قەھقەھ كۈلۈشۇر.
بىلىڭكىم ياشناغان بالىقلار ئەرمىش،
ھارارەتدىن ئۇلار شۇئلە ئۇرارمىش.
ناھايەتسىز يىمىشلار كۆپ ۋە جانگال،
ئەجايىپ كۆپ ئېرۈرلەر چۆپ سەندال.
ۋە لېكىن كۆپ ئەجايىپ ئاپەتلىرى بار،
خۇدانىڭ كۆرگىن نە ھىكمەتلىرى بار.
ئانىڭ ھەر بايقۇشى مانەندە بۈركۈت،
ئۇلۇغ قۇشلارنىڭ تەئرىپىدىن ئۆت.
ئانىڭ ھەر تۈلكىسىدۇر مانەندە قاپلان،
بۆرىسى دىگەيسەن ئاچ ئارسلان.
زەبۇن جانۋارىدۇر ھەم قۇمۇرۇسقا،
مۇقابىلدۇر بۇ يولدا يولبارىسقا.
ئانىڭدۇر ساچقىنى مانەندە ئەشئەل،
يانادۇر كۆزلىرى مانەندە مەشئەل.
ئانىڭ ھەر پىشەسى مانەندە تورغاي،
ئەگەر تەگسە تامام قانىڭنى شورغاي.

ئانىڭ ھەر قارچىسى بىر قارچىغادۇر،
نە قارچە بولغاي ئۇلكىم بىر بالادۇر.
ئانىڭ ھەر تورغىيىدۇر مىسلى قازى،
تېخى ھەر ماچىسىدۇر مىسلى تازى.
ئېلىپ بارۇرلەر ئېرمىش خامە ئىتلار،
يىغىلۇر ئېرمىش ئاندا قۇشۇ-قۇرۇتلار.
تامام جانۋارلار ئاندا يىغىلمىش،
بۇ مەئنىدە نەپئى ئالىپ كېتەرمىش.
تۇرۇپ شاھزادە نەچە كۈن بۇ يەردە،
كېچە ۋە كۈندۈز يوشۇرنۇپ بىر يەردە.
تەفەررۇج قىلۇر ئول ئاپەتلىرىغە،
خۇدانىڭ قۇدرەتۇ سۇنئەتلىرىغە.
كېچە بىرلە كەتتىلەر قاچىپ ئاندىن،
ئۈزۈپ مۇتلەق ئۈمىدلەرنى جاندىن.
خۇدا گەر ساقلىسا تەگمەس ھىچ ئاپەت،
خۇدانىڭ زىكرى دايىم جانغە راھەت.
يۈرەر چۈن ساغىرىپ ئول زەنفىراندەك،
سۇ ئىچرە بولۇپ ئول مىسلى خازاندەك.
كىشىگە ئىشىق ئوتىدىن ئوت چاقىلسە،
غەمى يوقدۇر جاھان ئوتقا ياقىلسە.
كۆرۈندى بىر جەزىرە ئۇندا ناگاھ،
سۆيۈنۈپ سوردى سالنى شاھىنشاھ.
تايىنىپ كەلدىلەر ئول چىقتى ئاندا،
كۆرەرلەر كۆپ ئەجايىپ بۇ جاھاندا.
پەلەكتىن شەمس ئولتۇردى بولدى غايىپ،
كى چىقتى سۇ يۈزىگە كۆپ ئەجايىپ.
بولۇبان سۇ يۈزىدە باغ گۈلشەن،
چېچەكتەك بولدى يۈزمىڭ شەمئى رۇشەن.
كى يۈزمىڭ مەشئەللەر سۇدا يىقىلدى،
مەگەركىم ئىككى دەرياغە چىقىلدى.
تېخى يۈزمىڭ سانالار بولدى پەيدا،
بۇلار قورقۇپ بولۇر بىسيارە شەيدا.
يەنە تاڭ ئاتتى ئېرسە بارى يۈتتى،
كى دەريا تۈبىگە پاتتى كەتتى.

بۇ مەشئەللەر بالىقلار كۆزى ئەرمىش،
سانالار ھەم ئۇلارنىڭ سۆزى ئەرمىش.
كى قايسى بىر ئۇن بىرلە خۇدا دەر،
خۇدايىغا جان دىل بىلە سانا دەر.
قۇرۇق ھەم جەزىرە ئېردى پۇر مۇشەققەت،
يوق ئېردى خار خۋاستىن ئۆزگە مېھنەت.
كۆرا بىلمەي يەنە كۆچىتلەر ئاندىن،
قاناتلىق قۇش كەبى ئۇچىتلەر ئاندىن.
ئىككى بىچارە ھەم كۆڭلىن كۆزەتىپ،
يۈرۈرلەر غۇسسە ھەمدە مىلتىق ئاتىپ.
ئەجايىپ تاشلاپ ئىدى چۇ بۇ دەريا،
ئۇلار ئېيتۇر بىر خوپ يەر بولسا پەيدا.
كى ئاندىن ئۆزگە يەرگە كەتمىگەيمىز،
كۆچەر پىكرىنى ھەرگىز ئېيتمىغايمىز.
بۇ سۆزنى ئېيتۇر ئېردى ئىككى يارى،
تىگەر شاھزادىنىڭ باغرىغا خارى.
ئۇلارنىڭ كۆڭلىگە ھەق سالۇرمىش،
ئۇنىڭ ئۈچۈن ئۇشۇل جايدا قالۇرمىش.
ئۇلار بۇ سۆز ئىلە مەھكەم تۇراردە،
شاھىنشاھ ئاھ ئۇرۇپ پىكرى يۈرۈردە.
كى ناگاھ بىر ئۇلۇغ جەزىرە كۆردى،
تۈزەتىبان سالنى ئاڭا سوردى.
دىيەرمىشلەر ئانى ئىسپەندىيار باش،
تابولۇر ئەرمىش ئاندا مىۋەلەر ئاش.
كى بىر خوپ جەزىرە ئول باغۇ گۈلزار،
لۇتىف ئالۋانۇ تۈرلۈك مىۋەلەر بار.
چۆ كۆردىلەر بۇنىڭدەك باغۇ بوستان،
دىدىلەركىم تۇرارمىز بۇ زىمىستان.
يۈرۈبان ھىچ يەرگە كەتىسە بولماس،
مۇنىڭدەك يەرنى سالىپ كەتىسە بولماس.
خۇدانىڭ قۇدرەتىن كۆرمەك كېرەك بىز،
نەكىم كەلسە رىز بەرمەك كېرەك بىز.
كى سەيفۇلمۇلۇك كۆپ ئەندىشە قىلدى،
تەھەممۇل بىرلە سەبرىن پىشە قىلدى.
كى بىر يىل تۇردىلەر قىلماي تەبەسسۇم،
فىراق ئوتى بىلە دايىم تەۋەھھۇم.
تۇرۇپدۇر غەم بىلە خۇرسەندە بولۇپ،
دېگىز ئورتاسىدا دەربەندە بولۇپ.
قويۇپ دامۇ گاھى قارماق سالۇرلەر،
بىرىن ئىككى بالىقلاردىن ئالۇرلەر.
يۈرەرلەر غەم بىلەن بىچارىلەر شاد،
ئۇشۇل غەمكىن ئول غەم بىرلە دىل شاد.
كى بىر نەچەنى كۆرە بىلمەي بۇ گەردۇن،
ئۇلارنىڭ خاسىنى قىلدى دىگەرگۇن.
ئول ئىككى يارىنى بىمارى قىلدى،
يەنە شاھزادەنى ئەفكارى قىلدى.
قىلىپ سەيفۇلمۇلۇك نالانۇ ھەيران،
يۈرەگى پارە بولۇپ باغرى بەريان.
مەلىكزادە قىلىپ بىر ئايۇ تۇمار،
يۈرۈش قىلدى ئۇلار چۈن ئاخىرى كار.
ئۇلارنىڭ دەردىدە بىسيارى كۆيدى،
كۆمۈشتەك كۆكسىنى بىسيارى سۆيدى.
غېرىپلار روھىغا تەكبىرى قىلدى،
غېرىپ ئۆلىمەك بەسى تەئسىرى قىلدى.

شاھزادە ئاندىن قېچىپ بىر بالاغا گىرىپتار بولغانى

كى ئەي راۋى رەۋايەت قىل بۇ گۈپتار،
نىچۈك بولدى مەلىكزادە گىرىپتار؟
قويۇبان ئاھ ئۇرۇپ شاھ يولغە كىردى،
كېلىپ يالغۇز يەنە شاھ سۇغا كىردى.
ئۆزى بىلمەس بۇ سال قايدا بارادۇر،
كىرىپ دەرياغە سەرگەردان بولادۇر.
قىزىدىن كۆتەرە بىلمەس باشىنى،
كۆزىدىن ھەم تىيا بىلمەس ياشىنى.
مەلىكزادە ئاھ ياشىدىن تولدى دەريا،
قىلۇر ھەردەم بىر ئۆزگە مەۋجى دەريا.
چۇ قوپتى ناگىھان بىر مۇختەلىپ يەل،
كى چايقاپ ھەر تەرەپ شاھنى سىراسەل.

www.uyghurkitap.com

نىچۈك بولسە بۇ شاغان خارى خاشىك،
چىشلىدى، باغلادى بوشادى خەس پىك.
ئىلىك يۈدى مەلىكزادە جانىدىن،
يۈزنى چۇ يۈدى يۈرەك قانىدىن.
يولۇقۇپتۇ شاھقا ئاندا بىر ياغاچچى،
قۇرۇتۇپ قويۇلغان ئىكەن ئاق ياغاچى.
ئۇ كۆرۈپ يەل سۇرۇپ كەلتۈردى ئاندا،
مۇنىڭدەك مۆپتەلا يارمۇ جاھاندا.
گاھى ئاستىن باقادۇر گاھى ئۈستىن،
كى بولدى بىر تۇتام خەس يۈزمىڭ ئالتۇن.
ئۆزىنى بەركىتىپ بولدى گىرىپتار،
ياغاچ ئۈستىدە قالدى شاھ ھالى ناچار.
كېچە يۇلتۇز بارى سۇدا كۆرۈنۇر،
بۇ ئاي كۆن ئاراسىندە كۆرۈنۇر.
ئىچەر خۇنابىلار ھەر كۈندە يۈز غەم،
ئانىڭ نەقلى ئېرۇر ھەردەمدە يۈز غەم.
تۈگەنمەس دۇنيادا ئاشىق بالاسى،
كى بولماسۇن كىشى ئىشىق مۆپتالاسى.
كېلۇر ئاشىق جانىغە ئىشقى كۆپ جەبىر،
يېتەر مەقسۇدىغە ئاشىق قىلىپ سەبىر.

مەلىكزادىنىڭ ئاللا تائالاغا نالە قىلغانى

مەلىكزادە چۇ قالدى ئاندا ناچار،
كى بولدى ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز گىرىپتار.
كەرىما، قادىرا، پەرۋەردىگارا،
نىھان سۆزلەر ساڭادۇر ئاشكارا.
نە يازدىم، نە يىگىلدىم ھىچ بىلمەيمەن،
جاپادىن ياخشىلىقغا ھىچ كەلمەيمەن.
بۇ يەردە ئۆزگە ھىچ تەدبىرى يوقدۇر،
خۇدا سەندىن ئۆكۈن دەستگىرى يوقدۇر.
ئىنايەت قىلدى يەتتى قۇدرەتۇللا،
خالاس ئەيلەر ئانى ئۇل ھىكمەتۇللا.
قىلۇر ئىردى مەلىكزادە تەزەررۇئ،
ئىنايەت بىرلە كەلدى رەھىم تەۋەققۇئ.
قۇلاغىغە سادايى كەلدى ناگاھ،
كۆزۈن ئاچىپ يۇقارى باقتى ئۇل شاھ.
نەزەر قىلدى ھاۋاغە شاھى شەيدا،
كۆرەركىم بىر ئۇلۇغ قۇش بولدى پەيدا.
يازىپ چاڭگالنى قۇش قەس قىلدى،
ياغاچنىڭ باشىدا شاھ بەستە بولدى.
ئالا بولماي قونۇپ ئولتۇردى ئاندا،
ئېرۇر قەستى ئانىڭ شاھى جاھاندا.

شاھزادە ئۇل قۇش ئاياغىغە ياپۇشۇپ خالاسلىق تاپقانى

دىدى شاھ نەچە خۇنابە يۇتەرمەن،
نە بولسام بولايىن قۇشى تۇتارمەن.
قولۇمدا تۇتتۇم قۇشنىڭ ئاياغىن،
تۇتۇپ دەمدەمگە ئىچتىم تىرىك ئاياغىن.
تۇتۇپ قۇشنىڭ پۇتىنى مەلىكزادە،
يۇقارى قۇش قويىي دەريا بىندارە.
ياپۇشۇپ تىشى ھەم تىرناغى بىرلە،
ئىبسىلىپتۇر ئوشۇل تۈن ئۇپراغى بىرلە.
چۇ بىر كېچەيۇ كۈندۈز ئۈچتى زاھىر،
كى بولدى ناگىھان نەق بىر تاغ ھازىر.
يېتىشتى تاغنىڭ ئۈستىگە ئۇل قۇش،
كېلىبان ئاشيانىغە كېلىپ تۇش.
مەلىكزادە ئانىڭ كۆردى ياراغىن،
تۇشەر تۇشمەس قويۇپ بەردى ئاياغىن.
ھاۋادىن كېلىبان خوش يەرگە تۇشتى،
كىم ئۇل يەرگە بەسى قاتتىغ ياپۇشتى.
يېشىندى بىر قنيا تۈۋىگە مەھكەم،
غەنىمنى تاپمىدى فىلھال ئۇل دەم.

شاھزادە ئۇل قۇش ئاياغىدىن تۇشۇپ بىر ئەژدەرھاغا ئۇچراغانى

چۇ ئۆتتى پۇرستى ناگاھ بۇ ئەژدەر،
يولۇپ پەيدا مەگەر ئالەمنى تارتار.
دىدى سەيفۇلمەلىك كىم يا ئىلاھىم،
تېگى سەندىن ئۇ كۈن يوقدۇر پاناھىم.
بويۇن سۇندۇم ئەزەلدە قىسمىتىڭگە،
سىغىنىپ مەن ھەمىشەم ئەسمىتىڭگە،
بۇ ئەژدەرگە ھەمىشە ئادەت ئەرمىش،
كى بۇ قۇشنىڭ بالاسىن يىيەر ئەرمىش.
كۆرۈپ بۇ قۇش ئىلانغە ھەملە قىلدى،
ئىلاننىڭ ئاغزىدىن ئوتلار چېچىلدى.
بۇ قۇشنىڭ ئۆيىگە قەست قىلدى ئەژدەر،
كۆرۈپ شاھزادە دەر ئاللاھۇ ئەكبەر.
كېلىپ ئەژدەر ياپۇشتى قۇش يىراقتىن،
كىلە بىلمەي فىغان ئەيلەر يىراقتىن.

شاھزادىنىڭ ئۇل ئەژدەرھانى ئۆلتۈرگەنى

مەلىكزادە كۆرۈپ بۇ ھالنى قۇشغە،
نىيەت قىلدى ئەژدەر ئىلە ئۇرۇشغە.
بار ئېردى بىر تەبەر تاشى بېلىندە،
ئەكەلگەن ئۇل زەڭگىلەرنىڭ ئېلىندە.
يېرۈپ شاھزادە ئۇردى بېلىغە،
كى مەرەببە ئاپىرىن قىلدى ئالىغە.
كېسىلدى ئورتادىن ئەژدەر قەلەمۋار،
بۇ قۇشنىڭ دۇشمەنى بولدى نىگۇسار.
بۇ قۇش كۆردى يىگىتنىڭ زەربەدەستىن،
تەرەھھۇمدىن كۆتەرذى ئەمدى قەسدىن.
ئالىپ چىقتى قۇش ئۆيىگە ئىلاننى،
مەلىكزادىگە بەردى تەڭرى جاننى.
شۈكرى قىلدى تەڭرىگە ئۇل پاراۋان،
ئاتا قىلدى مەگەر ئاڭا يېڭى جان.
كى ساقلار بولسا تەڭرى ھىچ بالا يوق،
ئېگەر ئالەم بېغى بولسا خاتا يوق.

شاھزادە ئۆز ھالىغا نالە قىلغانى

شەئۇل قۇش قاپتىدىن ئۇچقاندا بەتراق،
تېڭگە تەگمەدى بىر زەررە تىرناق.
شۈكرىلەر قىلىبان شەھ تاغقە تۇشتى،
مەگەر ئۇل باغ ئىلە بوستانغە تۇشتى.
بەسى تاشلاپ ئىدى دەريا ھاۋاسى،
ياراشتى جانغە سەھرا ھاۋاسى.
ھوزۇر بەخىش ئېتەر ئادەمگە تۇپراق،
مەلىكزادىگىمۇ لالە ۋە ياپىراق.
كى زىبادا مەنەدۇر سەبزە خۇررەم،
تۇشەر ئېردى سۇبھى دەم گۈللەرگە شەبنەم.
دىماغىغە ياغار سەھرانىڭ ھىدى،
بۇ يالغۇزلۇقتا ھەمدە كېرەك ئىدى.
ئەجەپ ھەيران ئېرۈر قاي سارى بارغاي،
كىشى يوقدۇر ئانىڭ ھالنى سورغاي.
بەسى خوب تاغ ئېرۈر نېئمەتلىرى كۆپ،
كى ھەمدەم بولمىغاچ مېھنەتلىرى كۆپ.
ئالۇر كۆڭلىنى شاھەنشاھنىڭ كۆپ ھاۋالار،
قىلۇر ھۇ بىرلە يۈزمىڭ ئۇل ناۋالار.
بۇ ھالەتتە ئۇل نىگارىن ياد قىلدى،
كۆيۈبان نالەئى پەرياد قىلدى.

شاھزادە خۇدايى تائالاغە نالە قىلىپ فىغان ئەيلەگەنى

دىدى باۋاقىغا سىررۇلخۇفىيا،
كى يالغۇزلارغا مۇنىس سەن خۇدايا.
سېنىڭ زىكرىڭدىن ئۆزگە ئېيتۇرۇم يوق،
بېشىم باركى بۇ يولدىن قايتارىم يوق.

www.uyghurkitap.com

بۇ يالغۇزلۇقتا بولدى ھەمدەمىم ئاھ،
بىغىر قانىن ئىچىپ شامۇ سەھەر گاھ.
مىنى مىسىر ئىلىگە سۇلتان ياراتتىڭ،
ۋەلى رىزقىم يۈرەكتە قان ياراتتىڭ.
ئەگەر شاھ ياراتتىڭ بەندە قىلدىڭ،
جافا تىغى بىلە باغرىمنى تىلدىڭ.
بارى شاھزادىلەرغە راھەت بېرىپسەن،
ماڭا تۇرلۇك بالا مىھنەت بېرىپسەن،
بارى شاھلار سىپاھلارى بىلە شاھ،
ئۆزۈم مىسكىن سىپاھىم غەم بىلە ئاھ.
بارى شاھلارنى قىلدىڭ يەلگە لايىق،
مىنى مىسكىننى قىلدىڭ يەلگە ئاشىق.
بارى شاھزادىلەر قەنۇ شىكەر يەر،
ئۆزۈم بىچارىمەن جىگەر خۇنۇم زەر.
تىرىككىم سەبرى قىلغايمەن بالاغە،
ئانىڭ يولىدا شاكىرمەن جاپاغە.
ئەگەر يۈزمىڭ جاپا چەقسا ئەپلاكتىن،
يۈز ئۆرۈرمەن تىغى ئۇشبۇ تىلەكتىن.
ئىنايەت بىرلە بۇ مەقسۇدىغە يەتكۈر،
تەرەھھۇم بىرلە مەتلۇبىمغە يەتكۈر.
چۇ يىلدىن يىلغا سورارمەن خەبەرلەر،
كى ئەلدىن ئەلگە ئىستەرمەن نەزەرلەر.

شاھزادە نىگارىنى ياد ئېتىپ نالە قىلغانى

سابا يەتكۈز نىگارىمغە سالامىم،
گۈلىستانۇ ئېرەمگە ئول پايامىم.
ئول ئاندا نازى بىرلە خىرامان،
ئۆزەم مىسكىن يۈرۈرمەن گىريان.
نىگار گۈلدەك تۇرار باغۇ ئېرەمدە،
ئانى كۆرمەك ئۈچۈن مەن دەردۇ غەمدە.
نىگارىم تەختىدە ئىشرەتتە ئىيىگىز،
مىنى بىدىل يولىدا دىدى خۇنرىز.
ئۆزى نازۇك ئېرۈردۇر ئول چىمەندە،
مىنى بىچارە قىلدى ئىشقى تەندە.
ئېرۈر ئول گۈل پەرىگە شاھىنشاھ،
ئۆزۈم مىسكىن گادا دۇررى مىھراھ.
كۈچۈم يوقدۇر خىزمىتىڭغە يېتەرگە.
تىلىك يەتمەس ھەرمىگنى تۇتارغا.
يۈزىنى كۆرگىلى تىلەيمەن ئۆزنى،
سوراپ ئالەمدە ئىشتتىم مەن سۆزىنى.
پىراق ئوتىدا كۆيمەك ھەم سەراسەر،
كېچە ـ كۈندۈز ماڭا بولدى بەرابەر.
غىرىپلىق يولىدا ئۆلكىم دۇر ۋاھ ئاھ،
غىرىپلار ھالىدىن ئول ئېرمەس ئاگاھ.
مىنىڭ ھالىم بۇ ئېرۈر ياز ۋە كۈزدە،
كى جان ھىجران بىلەن بۇ تاغۇ تۈزدە.
تەلەپ يولىغە كىردىم يانمىغىم يوق،
نەچە خۇنابى ئىچسەم قانمىغىم يوق.
تەۋەككۈلنى ساڭا قىلدىم خۇداسەن،
بارى بىچارىلەرگە رەھنىماسەن.
بارىنىڭ سىرىنى بىلگۈچى سەن سەن،
بارىنىڭ يولنى تۈزگۈچى سەن سەن.
يۈز ئۆگۈرمەن تىغى كۈللى جاپادىن،
ئۈمىدىم كۆپتۇرۇر ئاخىر ۋاپادىن.
مىسالدۇر ھەركىشى چەكسە جاپانى،
كۆرەركىم ئاقىبەت ئاندىن ۋاپانى.

شاھزادە يەنە ئۇلۇغ بەھەيبەت تاغلارغە ئۇچراغانى

غېرىپ بىر يىل ئول تاغ ئىچرە قالدى،
كېتە بىلمەي يامان داغ ئىچرە قالدى.
بولۇپ ھەيران قايان بارۇرنى بىلمەي،
ھامان يىغلار قەدەم سالۇرنى بىلمەي.
ئۇلۇغ تاغلار بەھەيبەت پۇر سىياسەت،
بولۇر تاغلاردا ھەم مىڭ تۇرلۇك ئاپەت.

كېلۇر ئەژدەرۇ ئارسلانلار ئۈنى،
تېخى يولبارسمۇ قاپلانلار ئۈنى.
خۇدانىڭ ئىسمەتىگە سېغىنىپدۇر،
نەكىم بولسا قازا ئانى كۆرۈپدۇر.
بويۇن سۇندۇم كەلگەن بارچە قازاغە،
رىزا بولۇپ تۇردۇم ھېكىم خۇداغە.
تۇتۇپ يولنى تىشى تىرناغى بىرلە،
ياپۇشتى تاغقا ئول ئون بارماغى بىرلە.
چىقىپ بولدى دىگەندە ئول تاغ باشىغە،
بولۇبان تاشلارى نەم كۆز ياشىغە.
قىراۋۇلدەك كۆزەتتى تاغۇ تۈزنى،
كۆرەر دەريا تۇتۇپدۇر يەر يۈزنى.
يەنە بىر ياندۇركىم دەشتى سەھرا،
كى بولماس ئاندا بىھۇدە پەيدا.
بۇيان باقساڭ تىڭىزدۇر ھېچ ئۇچى يوق،
ئەگەر چۆلگە كىرەي دىسە كۆچى يوق.
كېلۇر ھەر ياندىن ئارسلانلار تاۋۇشى،
يىلان بىرلە يەنە قاپلان خىرۇشى.
تەۋەككۇلنى قىلىپ ئىندى دەرياغە،
چىقار چىقماستا ئۇچرىدى بىر بالاغە.

شاھزادە ئاندىن چىقىپ بىر يولبارسقا ئۇچراغانى

كۆز ئالدىدا بىر يولبارس ناگاھ،
بۇلۇت گۈكرابان قارس ئۇردى باشاھ.
بار ئېردى بىر تەبەر تىشەسى يارى،
ئېلىندە زەڭگىلەرنىڭ يادىكارى.
دىدى قاچقان بىلەن قۇتۇلسا بولماس،
قاراپ تۇرۇپ خاتۇندەك ئۆلسە بولماس.
ئەر ئوغلىكىم قەدەم قويسا چۇ يولدا،
قەدەم يولدا كېرەكدۇر باشى قولدا.
يۈگۈردى ئالدىغە ئول شاھىنشاھ،
ئاچىپ ئاغزىنى ساچراپ قوندى ناگاھ.
خۇدانى ياد ئېتىپ ئول شاھى غازى،
ئۇچۇپ قوندىكى مەگەر شاھىن بازى.
تەبەر تاشى بىلە ئۇردى ئىڭەككە،
كېسىپ ئاغزىنى ئۆتتۈپ بويۇن شۈڭككە.
يىقىلدى ئالدىدا ھايۋانۇ خەربى،
تېگىپ شاھزادىنىڭ دەستى زەربى.
كى مۇررىخ ئاپىرىن قىلدى ئىشىگە،
نە تىغ ئۇرماق نە قان تۆكمەك كىشىگە.
ئانىڭ دۈمبىسىدىن بىر تاسمە تىلدى،
ئۆزىنىڭ بېلىگە بىر بەستە قىلدى.
يۈرۈبان جىستە چاپىك چىقتى تاغدىن،
كۆتەردى مىۋىلەر مىسلى باغدىن.
يۈردى شاھ نەچچە كۈنلەر دەشتى چۆلدە،
قۇش ئۇچماس باياباندا تاغۇ تۈزدە.
يۈرۈپ يۇمشاق ئاياقلارى ئويۇلۇپ،
تېخى نازۇك تاپانلارى سويۇلۇپ.
يېگى ئايدەك بولۇپ قەددى پۈكۈلۈپ،
يۈرۈپ يىغلابان كۆزىدىن دۇر تۆكۈلۈپ.
ئاياقچى كۆز بىشىمدۇر ھەمدە ھم ئاھ،
ھەمىشە دەركى يا رەھمانۇ ئاللاھ.
مېنىڭ ھالىمنى ئۆزگە سەن بىلۇرسەن،
نىچۈك تەدبىر قىلۇرسەن سەن بىلۇرسەن.

شاھزادە ئاندىن يۈرۈپ بىر دىۋىنىڭ چاھار باغىغە كىرىپ بەدىئۇلجامالدىن خەبەر تاپقانى

كەل ئى ساقى ئەكەلگىن بادەئى نار،
راۋايەت قىلدى راۋى خوش ئاخبار.
دىدى: راۋى ئىشتىكىل خۇش خەبەرنى،
ۋەلى كۆرسەتمىسۇن تەڭرى زەرەرنى.
قىلىپ مەنزىل دەساھىللار بىساتى،
نە يەرگە يەتكۈرۈر ئول سانىئ ھەيىيى.

www.uyghurkitap.com

كۆرۈندى ئالدىدا بىر پىشتۇ ناگاھ،
يۈرۈپ جان ۋە ھاۋادىن يەتتى شاھىنشاھ.
كى چىقتى پەشتىنىڭ ئۈستىگە ئولدەم،
تۇراز ئالدىدا بىر مەيدانۇ خۇررەم.
يىقىن تۈشۈپ تۇرۇر دەريا لىبىدە،
ئاقار قاينار تېڭىز ئانىڭ تۈبىدە.
تەفەررۇج قىلسا جانۋار ئۇنى كەلمەس،
تەفەخخۇس قىلسا قۇشلار ئۇنى بىلمەس.
چۇ قۇۋۋەت يوق ئىدى بىر زەررە تەندە،
يېتىپ پىشتە ئۈزە ئولتۇردى ئاندە.
كۆرۈپ شاھزادىنى مەيدانغە كىردى،
كى باش ئويناغالى مەردانە كىردى.
دىدى مۇندا بەشەر ئېرمەس پەرىدۇر،
ئەگەر بۇدۇر پەرى دىۋىنىڭ بىرىدۇر.
ئانىڭ ئىشىگىنى كۆردى كۇشادە،
خۇدا دەپ كىردىلەر شاھزادە ئاندە.
كۆرۈك شاھزادىنى مەيدانغە كىردى،
كى باش ئويناغالى مەردانە كىردى.
تۇرارلەر چارە باغدا پەرى رەئنا،
نە تۈرلۈك مىۋىلەر بار ئېردى ئاندا.
ئاچىلىپ گۈللەر نازۇك چىچەكلەر،
كى چۇلغانۇپ نە ھال ئىلە بىچەكلەر.
يۈرۈبان سەيرى قىلدى ھىچ جانى يوق،

بەسى رەئنا چىمەندەدۇر جاھانى يوق.
تېخى بىر ئورتاسىدە بىر كوشكى ئالى،
مۇنەققەش ھۇجرىلەردۇر بارچە خالى.
كى ناگاھ چىقتى بىر شىر تىلسىمى،
ئوقۇدى شاھ خۇدانىڭ بۈزرۈك ئىسمى.
باھادۇر شاھ قاچمايىن ئوتتۇردا تۇردى،
خۇدانى ياد ئېتىپ باشىغا ئۇردى.
كېسىلدى شىر باشى ھەم يەرگە تۈشتى،
ئانىڭ تەزۋىرى مىكرى كۆككە ئۇچتى.
كۆرەركىم قەغەزدە بىر پارە سەيرىش،
قىلىپ تەزۋىر ئىلە دىۋىلەرگە ئىش.
بۇ كەز كۆڭلى تىنىپ كىردى شاھىنشاھ،
ئەجايىپ مەنزىلى خۇش كۆردى ئول ماھ.

ھەۋەس بىرلە ياساپدۇرلەر بىر ئۆيۈ،
ھەرەم قىلغاي ئىمىش ئانى شاھى دىيۇ.
سالىپدۇر ئىشىگىگە قۇلپى ئالتۇن،
مۇنۇڭدەك يەرگە كەلدى شاھى مەجنۇن.
ئاچقۇچى يوق ئانىڭ ئىشىگىن ئاچقاي،
نە بار ئېردى ئانىڭ ئىچىندە باققاي.
سۇغۇردى پالتىسىن قۇلۇپىنى ئۇردى،
ئىشىكنى ئاچىبان ئول ئۆيگە كىردى.
لۇتۇف ئۆي كۆردى لەئلى جۆھەر ئاندە،
يەنە قىممەت باھالىق گۆھەر ئاندە.

شاھزادە ئول ئۆيدە تەخت ئۈزرە بىر ماھى پارەنى كۆرگەنى

نە كۆردى شاھ ئول ئۆيدە سەن ئىشىتكىل،
قۇلاق سالۇ فەراغەت قىلىۇ كەتكىل.
تەخت ئۈزرە ياتىبدۇر بىر نىمەرسە،
چۇ شاھ كۆرگەن ئەمەس مۇنداغ كىم ئەرسە.
بارىپ چىترىشنى ئاچتى يۈزىن،
كۆرەر بىر نازىنىن جانۇ شىرىن.
ياتىبدۇر تەخت ئۈزر بىر ماھى پارە،
يۈزىن كۆرگەچ ياقاسىن قىلدى پارە.

كى يەئنى ئول تىرىك بولسا قوپاردى،
مېنى كۆرۈپ يۈزىنى ھەم ياپاردى.
ئەگەر ئۆلۈك دىسە ئاندە نەپەس بار،
ۋەلى تۇتسە ئالدىدە نەپەس بار.
يىلاندەك پىچ ئۇرۇپ ساچى ياتىندە،
كى جان بارۇ ھەركىتى يوق تەنىندە.
باشىنىڭ ئاستىدە بىر لەۋھى ئالتۇن،
مەگەر قىلغان بۇ تەختىغە جىگەر خۇن.

دىدى كۆپ تۇرمىغىم ھىكمەتتىن ئېرمەس،
بۇ تەختە قالسا ھەم دۆلەتدىن ئېرمەس.
تۇرۇپ بۇ تەختنى ئول قولىغا ئالدى،
تېخى بىر پارەدۇر قوينىغا سالدى.
ئالىپ چىقىپ ئىشىكتە بىر لەھزە تۇردى،
بۇ قىز ئۆينىڭ ئىچىندە ئەتسە ئۇردى.
كى باقسا ئولتۇرۇبدۇر نازىنىنى،
يەنە كىردى ساغىندى ئۇيقۇسىنى.
يەنە تەختقە كىرگەچ باردى ئۆزىدىن،
كۆزىن يۇمدى تېخى قالدى سۆزىدىن.
تەفەخخۇس قىلسە بۇ لەۋھى ئىچىندەدۇر بەند،
قىلىپدۇرلار ئانىڭ ئۇيقۇسىنى بەند.
بۇ كەز تەختنى تاشقا راۋا ئاتتى شاھ،
قوپۇپ ئىزلەردى تەخت ئۈستىدە ئول ماھ.
سالام ئەتتى تەۋەززۇئ بىرلە سۇلتان،
يۈزىگە باقتى شاھ قالدى ھەيران.
دىدى بارىپ پەرىدۇر يا ئادىمىدۇر،
مۇنۇڭدەك يەردە دىۋە ھەمدەمىدۇر.
بولۇپ ھەيران بۇ قىز دىدى ئولدەم،
كىلە بىلمەس پەرى خانىغە ئادەم.
قىز ئېيتتى ئەي يىگىت سۆزلە نەجان سەن،
بەسى مەئلۇم ئېرۇر دىلكەيرى جان سەن.
شاھ ئېيتۇر ئىنسى جىنسەن يا پەرىسەن،
بەشەرسەن ھۆر يا شاھۇ پەرىسەن؟
قىز ئېيتۇر ھۆل قىلما ئادىمى مەن،
زۆرۇرەتتىن بۇ دىۋە ھەمدەمىمەن.
تۇرۇپ يىغلاپ كۆرۇشتى ئىككىلەسى،
ۋەلى قورقار كىلۇر دىۋان ئىگەسى.
دىدى شاھزادە مەندەك زار ئىمىش سەن.
فىراق ئىلكىدە ھەم ئەفكار ئىمىش سەن.
نە ھالىڭدۇر ماڭا ئېيتقىن سىراسەر،
كى بولغايمۇ ماڭا دەردىڭ بارابەر؟
ئاتىڭ كىمدۇر قايۇ يەرلىك بولۇرسەن،
سەبەب نەدۇر كىلىپ مۇندا تۇرۇرسەن،
قىز ئېيتۇركىم سەن ئەۋۋەل سۆزلە ھالىڭ،
ئىشتەيكىم نە بېرۇردۇر مۇژدە ھالىڭ.
دىدى شاھزادەكىم قىسسە ئۇزۇندۇر،
كى دىۋىنىڭ ئالدىدا ئادەم زەبۇندۇر.
ئەرىز قورقۇنچ ئەمەسدۇر كەتمەي ئۆلسەم،
بولۇر ئارمان خەبەرنى ئىشتمەي ئۆلسەم.
قىز ئېيتۇر دىۋىلەر يەنە ئۈچ كۈندە كىلۇر،
كىلىپ ياخشى ـ يامان ھالىمنى بىلۇر.
كىلۇرمە ئادىتى ھەر كۈندە بولۇر،
تۇرار ئۈچ كۈن تېخى ئاۋارە بولۇر.
مىنى بەند ئېتىپدۇر ھىچ بىلەلمەيمەن،
ياتقاننى / بىلمەن سۆزلىيەلمەيمەن.
بىلۇرمەن ھەم ئۇنىڭ كىلۇر كۈننى.
قوپارمەن ئىشتىپ ئۇنىڭ ئۈننى.
كى ئون بىر يىل بولۇپتۇرمەن گىرىپتار،
بۇ ھال بىرلە كېچە ـ كۈندۈز بولۇپ زار.

شاھزادە ئۆزھالىنى مەلىكىگە ئېيتقانى

ئىشتتى ئەر سەبۇ قىزنىڭ سۆزىن شاھ،
ئىچى كۆيۈپ يالىندەك ئۇردى بىر ئاھ.
دىدى: ئەمدى مېنىڭ ھالىم ئىشتكىل،
غەلەت ئېرمەس ئى جان چىن راست بىلگىل.
ئاتامنىڭ ئاتى ئېرۇر ئاسىم ئىبنى سەفۋان،
ئېرۇر ئول مىسرى ئىقلىمدە سۇلتان.
مېنىڭ ئاتىم ئېرۇر سەيفۇلمۇلۇك بىل،
ئىشتىپ ھالىمنى ياخشى سۇلۇك قىل.
مىسىر ئىقلىمىنىڭ شاھزادىسى مەن،
كى بىر سۈرەت كۆرۈپ دىلدارىسى مەن.
يانار ئوتغە سالىبان خانلىغىمنى،
قوۇلى بولسام قويۇپ سۇلتانلىغىمنى.
بەدىئۇلجامال ئاتىدۇر بەنت شاھبال،

www.uyghurkitap.com

يېرى ئانىڭ ئېرەم باغى بۇدۇر هال.
ئىككى يىل مىسرى ئىچرە زارە بولدۇم،
داۋا تاپالماي تېخى ئەفكارە بولدۇم.
مېنىڭ ئۈچۈن تامام بىر ئىقلىمۇ بىر هەم،
بولۇپ ئېردى تامامى مىسرىدۇر غەم.
ئاتام قىلدى ئاساسى پادىشاھى،
ياساپ تۆرت يۈز كىمە يۈزمىڭ سىپاهى.
قوشۇپ ئىبەردى چۈن بىچارە بولدى،
مېنىڭ ئۈچۈن بارى ئاۋۋارە بولدى.
تۈشۈپ باشىمغا ئوتتەك ئۇشبۇ سەۋدا،
يولۇم بولدى چىۋىرخۇن خىۋار دەريا.
قوپۇپ توپان چا قىلىپ رەئدە هەم بەرق،
ئوشۇل خەلق رىپىسلىسىم بولدىلەر غەرىق،
كى يۈلداشىم بار ئىدى سائىد ئاتلىغ،
ئارامىزدا يوق ئىدى قىلچە ياتلىغ.
ئاتاسى ئېردى ئاتامىنىڭ ۋەزىرى،
ئۆزى ئېردى بۇ كۆڭلۈم دەستىگىرى.
ئەگەر كۆرمىسەم ئېردى بىر زامانى،
كۆيەر ئېردىم يەنە كىۆرگۈنچە ئانى.
ئۇن ئىككى يىل ئېرۇر ئاندىن جۇدا مەن،
بۇرۇن سۇلتان ئىدىم ئەمدى گادامەن.
بۇ غۇربەت كويىدە بەسى مۇپتالامەن،
يۈرۈپ يالغۇز گىرىپتارۇ بالامەن.
قويۇپ ئېردى بەدىئىم كۆكسۈمگە داغ،
يەنە سائىد قويۇپ داغ ئۈستىگە داغ.
ئەگەر كۆرسەم ئىدىم بەدىئۇلجامالىم،
كېتەر ئېردى بۇ كۈن بارچە خىيالىم.
بۇسۇغاسىن ئانىڭ تەخت دەرمەن،
قۇلى بولسام زەهى خۇش بەخت دەرمەن.
نەئىش تۈشكەنلەرىن ئەيدى سىراسەر،
ئىشتىپ يىغلىدى قىز هەم بەرابەر.

مەلىكە بەدىئۇلجامالنىڭ ئاتىنى ئىشتىپ يىغلاغانى

بەدىئۇلنىڭ ئاتىنى قىز ئىشىتتى،
ياقاسىن چاك ئېتىپ ئۇل پەرياد ئەتتى.
ئاتىنى قىز ئىشىتىپ يىغلىدى بىسيار،
ئانىڭ بىرلە تېخى بۇ ئاشىق ۋە زار.
دىدى قىزكىم ئىكەۋلەنمىز ئىمەكداش،
ئېرۇرمىز بىر كېچە تۇغان قېرىنداش.
چۇ ئون بىر يىل بولۇبدۇرمەن زار،
بۇ هالغا كېچە ـ كۈندۈز مەن گىرىپتار.
ئانىڭ هىجرىدە گويا جىسمۇ جانىم،
قاراڭغۇدۇر فىراقىدا جاهانىم.
نەچە يىللار ئانىڭ بىرلە يېيىشكەن،
ئانا سۈتىنى ئانىڭ بىرلە ئېمىشكەن.
كى ئۇل مەندىن خەبەر بىلمەيدۇرلەر هېچ،
مېنى قويماسلار ئېردى مۇندا ئۇلار هېچ.
ئەگەر ئۇچرىسىڭىز ئېردى ئاندا بىزگە،
كى يەتكۈزگەي ئېردىم مەقسۇدىڭىزگە.
نىتەيمەن نە قىلاي بىچارىدۇرمەن،
مەن بۇ دىۋىنىڭ ئىلكىدە ئاۋۋارىدۇرمەن.

شامزادە بۇسۆزلەرنى مەلىكەدىن ئىشتىپ نالە قىلغانى

ئىشتكەچ سۆزىنىڭ سۆزىنى ئۇل شاھ،
سۆيۈنۈپ دەردى بىرلە ئۇردى بىر ئاھ.
دىدى يارەپ نە خۇش ئاخبار ئىشىتتىم،
تۈشۈممۇ يا ئويغۇممۇ دۆلەتكە يەتتىم.
ئاياغىغە يۈزىن قويۇپ دىدى زار،
چىن ئېيغىل ئۇشبۇ سۆزنى ئى سەفادار.
ئۆزۈك بىرلە هەزىن جانىم ئاۋۇندى،
سۆزۈك بىرلە غەمكىن كۆڭلۈم سۆيۈندى.
ئىنانىمەنكىم ماڭا جاھان قىلدى تالىئ،
مۇنەججىم بىلمەدى بولغاي بۇ ۋاقىئ.

بۇ سۆزۈڭ چىنمىدۇر دىدىڭ ماڭا سەن،
نە تۈرلۈك ھەمنەشىن بولدۇڭ ماڭا سەن.
مۇھەببەت ئىزى كىلەدۇر ئۆزۈڭدىن،
ھەجەپ دۆلەت ئىشىتتىم بۇ سۆزۈڭدىن.
چىن ئېيتقىل بۇ سۆزنى تا نىھايەت،
تامامى مەئنىدىن ئىشىتۇر بىغايەت.

مەلىكە بەدىئۇلجامال بىرلە سۇت ئەمگەننى ھىكايەت قىلغانى

دىدىكىم قىز قۇلاق تۇت ئېيتايىن مەن،
سۆزۈمنى ياخشى ئىشىتىپ تىڭشاغىل سەن.
كى شايەت تۈشكەيسەن ئول سارلارغا،
دىگەيسەن بۇ خەبەرنى ئانداغىلارغا.
ئاتام ئاتى رەبىئۇلمەلىك بىلگىل،
ئېرۇر تەخت ئىگىسى شاھۇ سەرىندىل.
تېخى بىر ئىنىسى تاجىئۇلمەلىك ئول،
قىلۇر بارچە ياخشى بىلەن سۈلۈك ئول.
ئانىڭ ھەم پايتەخت شەھرى سەنكىن،
ئېرۇر شەھرۇلتەيىپ بەسى رەنكىن.
بۇ ئالەمدە تىرىك بولساڭ كۆرەرسەن،
ئەگەر مەندىن خەبەر ئالساڭ بارارسەن.
مېنىڭ ئاتىم مەلىكە بۇ جاھاندا،
ئۈزۈم مۇندا، ۋەلى كۆڭلۈمدۇر ئاندا.
ساغۇنۇرمەن بەدىئىمنى ھەمىشە،
زۆرۆرەتدىن قىلىپمەن سەبرى پىشە.
مەن ئېيتاي ئەمدى سۈت ئەمگەن سەبەبنى،
ئىشىت تەھقىق بىل قويما ھىچ تەلەپنى.
ئۇشۇل كۈنكىم ئانام ھامىل يېتىپدۇر،
كى توي ئەتمەك ياراغىنى ئېتىپدۇر.
كى باردۇر چارە باغىمىز ئارامدار،
لەتافەتلىك چىمەندۇر باغۇ گۈلزار.
بەدىئىمنىڭ ئاناسى كەلگەن ئېرەمگە،
نەزەر تاشلاپ ھەۋەس بىرلە چىمەنگە.
ئاڭا ھامىل يېتىپدۇرلەر ئۇ شاندا،
بەدىئىمنى تۇغۇرغان ئېرمىش ئاندا.
ئانام ئاندا قىلىپ تويۇ ھەشەملەر،
مۇئەننەرلەر قىلىپ تىكىپ ئەلەملەر.
نەچە كۈنلەركى مۇندا ئولتۇرۇپدۇر،
بۇلارنىڭ تويلازىنى ھەم كۆرۈپدۇر.
يىغىپ تويىغا بىھىسابۇ ھەشەملەر،
ۋە داغ ئىلكىگە بېرىپ يىغىپ ئەلەملەر.
ئانا قىلغان ئىمىش ئاق ئۆيدە ھىلۋەت،
كىرىپدۇر ئالدىغا بىر خۇبى ئۇرەت.
كۆرۈشۈپتۇر سوراپ ياخشى بىلىشىپ،
بىرى-بىرىن يەنە تەتقىق قىلىشىپ.
مېنىڭ يۈزۈمنى ئاچىبان كۆرۈبدۇر،
ماڭا مېھرى كېلىبان ئىمىزۈپدۇر.
چۇ ئېيتىپدۇر ئۇشبۇ كۈن ئىچرە بىر قىز،
تۇغۇرمەنكى مۇنى ياخشى بىلۇڭىز.
بىلىڭ ئەمدى بۇ دەم شاھى پەرىدۇر،
پەرىلەر سەرۋەرىنىڭ ھەم شاھىدۇر.
قىزىم دەپ سەنكى بەردىڭ سۈت قىزىمغە،
كى مەنمۇ سۈت بېرەي سىنىڭ قىزىڭغە.
چىنار ئۈستىدە بىر جىنغا بۇيۇرمىش،
كى بىر ياقۇتدىن باشىڭ كىتۇرمىش.
كى، بولغاي بىر-بىرى بىرلە ئىمەكداش،
ئۇلارنى دىسە بولغاي ھەم قېرىنداش.
ئانام ئاچىپ كۆرۈپدۇر گۈل يۈزىنى،
سۆيۈپ جان بىرلە ئەمگۈزۈپ قىزىنى.
ئانام دەپدۇركى ئەي شاھى پەرىزاد،
قىلۇرمەن بۇ بەدىئىمنى بەسى ياد.
كۆرەي دىسەم تاپالمادىم نەقىلاي،
ئارام باغى قايانداۇر نە بىلەي.
قىلىبدۇر شەرت ئانام بىرلە پەرىزات،
چىن ئېيتۇرسەن مۇنى ئەي ئادىمىزات.
ھەر ئۈچ ئايدا قىزىمنى سىزگە ئىبەرتەي،
كېلىپ سىزنى بەدىئىم مۇندا كۆرگەي.
بەخىللىكلەر بىلە كېتىپدۇر ئاندىن،
بولۇپدۇر سۈت ھەققى ئول زاماندىن.

www.uyghurkitap.com

ئۈچ ئاي بولغاچ كېلىپ بىزنى كۆرەر ئول،
نەچە كۈن بىزنىڭ باغدا تۇرار ئول.
قىلار ئېردۈك ئۇشۇل مەنزىلدە راھەت،
نەچە يىللار ئانىڭ بىرلە فاراغەت.
كى مەن ئايرىلغىلى بولدى ئون بىر يىل،
تېخى يۈز ئانچە بولدى ھۆسنى بىلگىل.
ئەگەر دىدارىنى مەن كۆرسەم ئېردىم،
سېنى مەقسەدىڭگە يەتكۈزەردىم.
خۇدا بەرگەي مۇرادىڭنى ئايا شاھ،
يەنە مىسىر ئېلىگە بولغايسەن پادىشاھ.

ئەجەپ بىچارە بولدۇم مەن گىرىپتار،
بۇ دىۋە ئىلكىدە ئولكىم تۇرۇر زار.
مەلىكزادە ئىشتىپ كەتتى ئۆزىدىن،
بېغىردەك قان ئاققۇزۇپ ئىككى كۆزىدىن.
يەنە يىغلاپ دىدى ئەي كىم مەلىكە،
نىچۈك تۈشدۈڭ دىۋىگە ئەي جەنىكە.
كى مۇندا تۈشكىنىڭنى قىل ھىكايەت،
فەلەكنىڭ جەۋرىغە يوقدۇر شىكايەت.
ئاتا - ئاناسىنى ئاندا يۈتۈردى،
بۇ زالىم دىۋنى نىچۈك كىتۇردى؟

مەلىكە دىۋىگە تۈشكەنىنى شاھزادىغە ھىكايەت قىلغانى

مەلىكە ئەيدى ئەي سۇلتانۇ ئالەم،
سېنىڭ بولسۇن تەفەلىڭ جان ئالەم.
جانىم بولسۇن پىدا سوراغانىڭغە،
ئۆزەم قۇربان كۆڭۈل ئاۋلاغانىڭغە.
بەدەنىم بىرلە ئويناپ يۈرۈر ئېردۈق،
خوشاللىقتا ھەمىشە تۇرۇر ئېردۈق.
بۇ زالىم بىزنى ئاندا كۆرگەن ئىكەن،
غافىللىغىمىزنى ئول بىلگەن ئىكەن.
ماڭا بولغان ئىكەندۇر ئاندا ئاشىق،
ئالىپ قاچقالى كۆرۈپدۇر مۇۋاپىق.
بەدەنىمگە ئانىڭ كى تىشى پاتماس،
ئالاي دىسە تۇتارغە ئىلكى يەتمەس:
يۈزۈمگە چىققاي ئېردى كاشكى چېچەك،
روھىمدە بولغاي ئېردى داغۇ چېچەك.
يۈزۈم بولغاي ئىدى قاپقارا چۇ خال،
قەبىلەم بىرلە ئويناپ ھەم مەھەم سال.
ساچىم بولغاي ئېردى كاشكى ئافىغى،
كى بولغايمۇ ئىدى بۇ غۇسسە دەفئى.
ماڭا كۆزىن سالمىغايدى بۇ زالىم،
چۇ ھوسنىم چۈن پىرىشان بولدى ھالىم.
كى قىرمىغاي ئىدى كۆز قاشۇ ياسىن،
چېكەدۇرمەن بىلىڭ ھۆسنۈم بالاسىن.
بويۇم بولمىسا ئېردى سەرۋى ئازاد،

بارى بولغاي ئىدىم بۇ غەمدىن ئازاد.
كى بولسا غۇنچەدەك ئاغزىم شىكەفتە،
لەبىم لەئلۇدىشىم دۇررى نىھەپتە.
مەن ئەمدى ئېيتايىن ھالىمنى سىزگە،
مۇۋاپىق بارمۇ ئىكىن دەردىمىزگە.
كى بىر كۈن باغ ئىچىدە كېزەر ئېردىم،
باشىمنى گۈل بىلە ھەم بېزەر ئېردىم.
قالىن قىزلار بىلەن مەن سۇغا تۈشدۈم،
ئۆزۈمدىن باردىمۇ مەن كۆككە ئۇچتۇم.
قاراڭغۇلۇق بولۇپ توپان يېلدىن،
يىراق تۈشدۈم تامام شەھەر ئېلىدىن.
كۆزۈم ئاچتىم ئۆزەمنى مۇندا كۆردۈم،
كى ئالدىمدا مۇقابىل دىۋە كۆردۈم.
كى قورقۇپ دىۋىدىن مەن بىھۇش بولدۇم،
ئۆزۈمدىن باردىمۇ ھەم خامۇش بولدۇم.
نەچە كۈنلەر مېنى ئالدىدى بۇ دىۋە،
سۇنۇق كۆڭلۈمنى يەنە ئوۋلادى بۇ دىۋە.
بۇ ھەم دىۋىلەرگە ئىكەن شاھزادە،
ئېرۇر سۇلتان ۋەلى گۇمراھزادە.
مۇنىڭ ئاتىنى دەرلەر شاھ ئاسۇد،
كى يوقتۇركى مۇنىڭدەك كافىرى جوھۇد.
بۇلارنىڭ يۇرتى قەلزىم خۇي ئېرمىش.
كاپىرلىق بۇلارغا كى بىر كۈي ئېرمىش.

ئېرۇر شاھبال شاھدۇھ مۇسۇلمان،
بۇلار بىرلە يېڭى ئېرمىش تۆكۈپ قان.
دىدى ماڭا: ئاتا_ئاناڭنى ئۇنۇتقىل،
غەنىمەت تۇت مېنىڭ كۆڭلۈمنى ئۇتقىل.
كى مۇندىن ئىككى يىلدا يەتسە بولماس،
مېنىڭ ئىلكىمدىن ھېچكىممۇ قۇتۇلماس.
پەرىلەرگە ئېرۇر بىر ئايچىلىك يول،
ئاراسىندە مۇھىت تاغۇ، ئېدىر، چۆل.
تەسەررۇف مەئنىسىدىن كۆپ سۆز ئېيتۇر،
رىزا بول مەن بۇ سۆزدىن يەنە قايتۇر.

كۆڭۈل بىرلە ماڭا ھەرگىز قاتىلماس،
كى ئول مەئنى بىلەن جانىمغە تىكمەس.
رىزا ئەمەسمەن ئاڭا ئۆلگۈنچە ھەرگىز،
بويۇن ئەگمەسمەن رىزا بولۇپ بىلىڭىز.
كى بۇ زالىم تۇرۇر زالىمنى بىلمەي،
كى ئول كافىر تۇرۇر جەۋرىنى بىلمەي.
تىلەيمەن كېچە_كۈندۈز تەڭرىدىن مەن،
كى ساقلىغىل دىۋنىڭ زۇلمىدىن سەن.
ئىكۆۋلەن ئولتۇرۇپ يىغلاشىلەر زار،
ئىشتكەنلەر ئۇلارنىڭ ھالىغە يىغلار.

شاھزادە مەلىكە بىرلە ئول دىۋنى ئۆلتۈرگىلى كېڭەش قىلغانى

دىدى سەيفۇلمۇلۇك بىر پىكىر ئېيتقىلى،
دىۋنى ئۆلتۈرۈپ مۇندىن كېتەيلى.
مەلىكە دىدى: نە پىكرى ئېيتارسىز،
بۇ زالىم ئىلكىدىن نىچۈك كېتەرسىز؟
كى ھەر پىكرىڭگە ھەردەم ياردۇرمەن،
سېنىڭ ھالىڭ ئۈچۈن غەمخۋارەدۇرمەن.
خۇدايىم قىلغاي ئۇشبۇ پىكرىنى راست،
خالاس ئەتكەي ئىلاھىم بىزنى بىخۋاست.
مەلىكزادە دىدىلەر ئەي مەلىكە،
سۆيۈكلۈك خاھىرىم سەن سەن جانىكە.
كېلۇر ۋاقتى بولۇپ دىۋە كەلسە ناگاھ،
بۇ ئىشلاردىن مۇبادا بولسە ئاگاھ.
كى بۇ تەختەنى ئورنىغا قويايىن،
بۇ چەترىشنى يۈزۈڭگە ھەم ياپايىن.
ئىشىكنىڭ قۇلۇپىنى ھەم بۇرۇنقىدەك،
تۈزەپ چىڭ بېكىتەي ئاۋۋالقىدەك.
ئۆزەمنىڭ ياراغىمنى مەن بىلۇرمەن،
پىشۇر مەسلىھەتنى ھەم قىلۇرمەن.
ئانىڭ بىرلە مۇھەببەتنى ساز قىلغىل،
لەتاپەت بىرلە خوپ ئاغاز قىلغىل.
ئانى مەزاق ئىلە مەشغۇل قىلىپ،
ئويۇن بىرلە ئانى سەن كۈلكۈ قىلىپ.
قىلىپ تەرىپ ئانىڭ ياشىنى سورغىل،

كى بۇ دۇنيادا ئانىڭ جانىنى سورغىل.
دىۋىلەرنىڭ بەسى ئۇزۇن ياشى بار،
بىلىپ بولماس ئانىڭ نەچچە جانى بار.
ئۇلارنىڭ جانى تەندە يوقتۇ بولغاي،
ئانىڭ ئۈچۈن بۇ كۆڭلى توقتۇ بولغاي.
دىگىل جانىڭىز قايدا تۇرۇركىم،
مەگەر سىزنىڭ بىلە ئول ھەم يۈرۈركىم.
ئادەملەر جانىنى ئەزرائىل ئالۇر،
بىلمەيمەن دىۋە پەرى جانىن كىم ئالۇر.
بۇ سۆزگە دىۋنىڭكى قەھر كەلسە،
ئاچىغلانىپ ئانىڭ كىم زەھرى كەلسە.
سەن ئاندا ناز قىلىپلا يىغلاغايسەن،
غېرىپلىق دەردىنى ئاڭا دىگەيسەن.
ئىشتكىل ئول نە ئېيتۇر بۇ مەئنىلاردىن،
تېخى تىرىكلىك ئاخىر ھەم ئۇلاردىن.
مەلىكە دىدى بۇ سۆزنى سوراپمەن،
دىۋنىڭ كۆڭلىنى چىن تىندۇرۇپمەن.
كى بىر كۈن دىۋە ماڭا ھەم زارى بولدى،
مۇھەببەت بىرلە ئول دىل سازى بولدى.
بۇ سۆزلەرنى ماڭا سىزكىم دىدىڭىز،
سوراپمەن بىر كۈن ئانى ئىشتىڭىز.
مازاق ئىكەن ئىتۇپ ئەسۋەت دىۋنى مەن،
دىدي كۈلۈپ كى كۆپ مۇنچە سورايسەن.

چۇ سوردۇم جاننى ئۇردى تەبا نەچە،
نە سۆزدۇركىم سورايسەن مەندىن ئانچە.
ئاگامەن يىغلىدىم كۆپ نازۇ قىلدىم،
ئانىڭ بىرلە كۆللى ئاغازى قىلدىم.
ئاگا دىدىم: ساگا مەندىن نە كەلگەي،
پىقىر بىچارە جانىڭغە نە قىلغاي.
سىنى دەپ جۆملە ئالەمدىن كىچىپمەن،
مۇھەببەت جامىنى سەندىن ئىچىپمەن.
مازاق ئەتكەنگە سەن مىنى ئۇرارسەن،
ئۆزەمنى ئۆلتۈرۈرمەن سەن كۆيەرسەن.
كى ئەي جانىم دىۋىلەر سەرۋەرى سىز،
كىرەك جانىم ئالۇر دەپ قورقەمۇسىز.
كىتىپ قەھرى دىۋىنىڭ ئى جان،
سىنىڭ كۆز ياشىڭغە بۇ جانىم قۇربان.
مىنىڭ جانىمغە ئىلكىڭ قايدا يىتەر،
ئەگەر بىلسە ئادەم ئەفكانە ئىتەر.
تۇرۇر جانىم بۇ دەريانىڭ تۆبىندە،
كى بىر چاھ ئىچىندە ساندۇق ئىچىندە.
ئەگەر بولسە سۇلايمان ھىكمىتىدىن،
بەنە ئانىڭ يۈزىكى ھۆرمىتىدىن.

سۇغا ئۇرسا چىقار ئەسۋەدنىڭ جانى،
ئۆزى قانى سۇلايمان مىھرى قانى.
سۇلايمان ئۆلدى دىۋىلەر قۇتۇلدى،
ئانىڭ دەۋرىدە كۆپ غۇسسە يۇتۇلدى.
ھىكايەت ئۇشبۇدۇر دىدىم سىراسەر،
دىدىكىم سەن ماگا باقغىل بىرابەر.
كۆلۈپ ئالدىغا كەلدىم مەسلىھەتدىن،
بەسى ھەيران ئىدىم ئۇشبۇ نىيەتدىن.
مەلىكە دىدى: ئى يارۇ ۋاپادار،
مىنىڭ ھالىم بۇدۇر دەپ يىغلىدى زار.
قۇتۇلماق بىلمىدىم ئەي دىلدار بۇندىن،
ئۈمىد ئۈزگىل بۈگۈن ئەي يار مەندىن.
بۈگۈن بولماي ھايالسىز يولغە چۈشۈڭ،
ئاتا ـ ئانام بىلە بارىپ كۆرۈشۈڭ.
مۇنىڭ جانىغە كىمنىڭ قولى يىتەر،
بۇ مىسكىن ئادەم ئوغلى ئاگا نىتەر.
سۇلايمان مىھرى قانى مۇندا ئەي يار،
چىقار ئەردى ئەسۋەدنىڭ جانى ئەي يار.
مەلىكە سۆزلىرىن دىدى بىرابىر،
مەلىكزادە قوپۇپ چەرخ ئۇردى چىر چىر.

شاھزادە مەلىكەدىن بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپ، مەلىكەدىن سۆيۈنچى ئالغانى

دىدى: سۆيۈنچى بەرگىل ئەي مەلىكە،
خۇدا بەردى تىلىگەننى جانىكە.
سۇلايمان مىھرى مەندە ھازىر ئىرۇر،
ئىنايەت قىلغۇچى ئول قادىر ئىرۇر.
قۇتۇلغايمىز بۇ دىۋە مىھنىتىدىن،
سۇلايمان ئۈزىگىنىڭ ھۆرمىتىدىن.
قوپ ئەمدى مەسلىھەت تۇرماقتا ئىرمەس،
فاراغەت بىرلە ئولتۇرماقتا ئىرمەس.
يىغىپ ئوزۇق گۈل نىئمەتلىرىدىن،
چىقارىپ دۇر لەئلى دانەرىدىن.
چىقىبان باردىلەر باغلاغالى سال،
قۇتۇلغايمىز تۈشۈپ دەرياغە فىلھال.

كى بارچە ئىشلارىن قىلدى سەرانجام،
كىرىپ دەرياغە ئىككى دىلئارام.
دىدىلەر ئەي تىڭىز تەڭرى ئاتىدىن،
سۇلايمان ئۈزىگىنىڭ ھۆرمىتىدىن.
كى سەن مەۋج ئۇرۇپ دولقۇن كۆتەرگىل،
بۇ دىۋەنىڭ جانىنى بىزگە بەرگىل.
ئۈزۈكنى سۇغا ئۇرغاچ جۇش قىلدى،
كى بىر ساندۇق چىقىپ سەرپۇش قىلدى.
بولۇپ خۇررەم ئىكوۋلەن چۈن كۈللى تەر،
ئاچىپ كۆردى ئاندا بىر كەبۇتەر.
كەبۇتەرنى كىسىپ فىلھال باشىن،
تۈشۈردىلەر بۈگۈن ئەسۋەدنىڭ جانىن.

ئوشۇل سائەتتە ناگاھ قوپتى توفان،
ھاۋادىن ياغا باشلادى قىزىل قان.
كېلىپ يىقىلدى ئۇل زالىم ھاۋادىن،
ئۈزۈلۈپ باشى تەقدىرى خۇدادىن.
قۇتۇلدى بۇلەر دىۋە ئاپىتىدىن،
پەرىلەر كەتتى ئول دىۋە قاشىدىن.

قىلىپ سەجدە دىدىلەر ئەي ياراتقان،
بالالارنى كېرەم بىرلە ئارىتقان.
ئىنايەت سايەسىن سال باشىمىزغە،
تەرەھھۇم قىل تېغى كۆز ياشىمىزغە.
غېرىپلار كۆڭلىنى ئەمدى كۆزەتكىل،
مۇخالىپ يولىمىزنى سەن تۈزەتكىل.

شاھزادە خۇاھىرە مەلىكە بىرلە ئاندىن كۆچۈپ كەتكەنى

خالاس ئەتتى شاھىنشاھ خىۋاھىرنى،
كى دىۋە ئىلكىدىن گويا پەرىنى.
كلىبان كىردىلەر تەكسىز تېڭىزگە،
پاناھ ئەيلەپ تايانىپ تەڭرىمىزگە.
غېرىپلەر يولىنى تۈزەت كېرەم سەن،
مۇخالىپ يوللىرىدىن ساقلىغىل سەن.
كېچە ـ كۈندۈز يۈرۈپ سالىن سورارلەر،
ئوقۇبان ئىسمى ئەزەمىنى ئۇرارلەر.
خۇداۋەندە كىشىگە يارى بولۇر،
ئوشۇل قۇلغە بارى غەمخۇار بولۇر.

كى يۈزمىڭ مۇپتالالىقدىن قۇتۇلدى،
كى سانسىز بالالاردىن قۇتۇلدى.
سېغىنساڭ گەر خۇدانىڭ قىسمىتىگە،
سېنى تارتار ئۆزىنىڭكى رەھمىتىگە.
قازان ئوت ياقمىغۇنچە جۇش قىلماس،
كى بادە جۇش ئۇرمىسا تۇش بولماس.
نەخۇش دۇركىم كىشى يۈز رەنج چەكسە،
چېكىبان رەنجۇ مەقسۇدىغە يەتسە.
تېڭىزغا كىردىلەر بۇ ئىككى ماھى،
لەھەڭنى كۆيدۇرۇر بۇلارنىڭ ئاھى.

شاھزادىنىڭ سەپەر ئۈستىدە بىر لەھەڭگە يولۇققانى

دىدى: راۋىكى ئۈچ ئاي تىنمادىلەر،
قايان بارۇرىنى ئۇلار بىلمىدىلەر.
ئوشۇل بىچارىلەركىم سۇدا ئېردى،
چۇ بىر كۈن شاھزادە ئۇيقۇدا ئېردى.
قازادىن بىر لەھەڭكي بولدى پەيدا،
مەلىكە قىچقىرىپ ئېيتۇركى ئەي شاھ.
قۇتۇلدۇق دىۋدىن بۇ نە بالادۇر،
كى ئويغاندى يەنە ئول شاھ باھادىر.
كۆرەركىم بىر لەھەڭ ئاغزىنى ئاچىپ،
يېتىپدۇر بۇلارغە سۇنى ساچىپ.
دىدى سەيفۇلمۇلۇك سۇبىبۇھۇ قۇددۇس،
مېنىڭ ھالىم ساڭا روشەندۇر ئەي دوست.

باقىپ تۇرغۇنچە بىر زەخمە ئۇرالى،
نەكىم بولسە قازا ئانى كۆرەلى.
تەبەر تىشەنى ئالدى ئوترۇ تۇردى،
خۇدانى ياد ئېتىپ باشىغە ئۇردى.
ئانىڭدەك ئۇردى باشى پارە بولدى،
پۇلاڭلاپ دېڭىزدا ئول ئاۋارە بولدى.
شۈكۈر بىرلە خۇدانى قىلدىلەر ياد،
كى بولدىلەر يەنە بىچارىلەر شاد.
يۈرۈپ ئۇلار نەچچە كۈن يىمىدى غەم،
كۆرۈندى بىر جەزىرە سەبزە خۇررەم.
دىدىلەر نەچە كۈن مۇندا تۇرالى،
نە كېلۇر تەڭرى سۇنئىنى كۆرەلى.

www.uyghurkitap.com

تايانالى شۈكۈر ئەيتىپ تەڭرىمىزگە،
سېغىنايلى ياراتقان ئىگىمىزگە.

شۈكرىلەر قىلىبان چىقدىلەر ئانىدە،
خۇدانى ياد ئېتىپ تۇردىلەر ئاندە.

ئوشۇل جەزىرىدە بۇلارغە راست كېلىپ بىر كارۋان ئۇچراغانى

كەل ئەي راۋى كىتۇر ئۆيىيىخە قىرقەف،
مۇغەننىلەر بىلە چەڭۇ مۇرددەف.
دىدى راۋى رەۋايەت قىل بۇ داستان،
ئۆتۇپ قىش ۋاقتى بولدى گۈلىستان.
گۈلىستاندە گۈل ئاچىلىپ سالچىلۇر،
بۇ داستانىنى ئوقۇ كۆڭۈل ئاچىلۇر.
گۈلىستان ۋاقتىدۇر بىر نەچە كۈنلەر،
بۇ داستان قازادۇركى ئۆتسە يىللار.
كېلىپ ئىشرەت يەنە مېهنەت تۈگەندى،
كېتىپ مېهنەت يەنە دۆلەت بۆلۈندى.
قازادىن تەڭرى تەقدىرى بىلە راست،
يېتىپ بىر كارۋانى مۇندا بىخۋاست.
ئۇلار ھەم كۆردىلەر بىر مەنزىلى خۇش،
كېلىپ تۈشتىلەر ئاندا بىر مەھەفىلى خۇش.
ئىشتىپ ئۈنلىرىنى شاھزادە،
يىراقتىن تۇرۇبان بىر ماھى پارە.
يەنە قورقار مۇخالىپ بولمىغاي دەپ،
قىلۇر تەھقىق سادىق بولمىغاي دەپ.
ئۈنلىرىنى ئاڭلابان بىر نەچە تۇردى،
يىراقتىن كۆرۇبان تەئزىم قىلدى.
بۇلار دەرلەر قاراقچى بولمىغاي دەپ،
كى بىرنى چاقلاغالىز كەلمىگەي دەپ.
كى كۆپ تەھقىق قىلدىلەر مەددە قاقىق،
بۇلار ھەم ئاڭلىغاي مۆئمىنىمۇ تەھقىق.
كۆرۇبان تەھقىق قىلدىلەر مۇنى،
بۇلار ھەم بىلدىلەر مۆئمىن سەننى.
بارىپ بۇ ھەم سالىندە ھەرنە بارىن،
مەلىكە بىرلە ئول كەلتۈردى بارىن.
ئوتۇردىلەر قۇشۇلۇپ كۆڭلى تىنىپ،
فەلەكنىڭ جەۋرى ئېتەرىدىن بەدىنى تىنىپ.
بۇلار كۆڭلىنى ئوۋلاپ سۆز سورادىلەر،
تەئەججۇپ بىرلە ئۇلارغە باقارلەر.
مۇنىڭدەك ساچى تۈشۈپ يۈزلەرىگە،
باقارلار بويى، باشى، كۆزلەرىگە.
كى ئىككىسىن كۆرۇپ تەڭلا دىدىلەر،
تەئەججۇپ بىرلە باشىن ئېرغاتۇرلەر.
چۇ دەرلەركى مەگەر خۇرى سامادۇر،
مۇنىڭدەك سارغىيىپ نۇرى تامادۇر.
كى بىلدىلەر ئانىڭ پەئلۇ نىشانىن،
بۇلار ھەم مەلۇم قىلدىلەر ئاتىن.
چۇ سوردىلەر بۇلار ھالىن سىراسەر،
بۇلاز ھەم ھالىنى دىدى بىرابەر.

بۇلارنىڭ سۆزىنى ئىشتىپ، كارۋانلارنىڭ مەلىكزادە مەلىكەنى تانىغانى

ئىشتىبان كارۋان ئۇشبۇ سۆزنى،
قىلىپ تەقرىر پەريات ئەتتىلەر بۇ سۆزنى.
بىرسى دەركى بىزنىڭ سۇلتانىمىزنىڭ،
ئاغاسىنىڭ قىزى بۇ خانىمىزنىڭ.
كى ئون بىر يىل تۇرۇر غايىپ بولۇپدۇر،
كىشى بىلمەس ئۆلۈكمۇ يا تىرىكدۇر.
بۇلار دىدى: سىزنىڭ سۇلتانىڭىزكىم؟
ئانىڭ ئۇلۇغ ئاغىسى خانىڭىز كىم؟
دىدى: تاجۇلمەلىك سۇلتانىمىزدۇر،
رەبىئىلمەلىك ئاغاسى خانىمىزدۇر.

ئۇشۇل ئەلدىن ئىرۇرمىز راستى بىلگىل،
ئاغاسى خان ئىرۇر شاھى سىرىندىل.
ئىشتىكەچ چۈن مەلىكە يىغلادى زار،
ئۇشۇل ئاۋۋارەدۇرمەن دىلفىگار.
فىغان قىلدى تامامۇ كارۋانى،
سۆيۈنۈپ ئۇچراغانىغە شاھى جاھانى.
كى بولدىلەر بۇگۈن بىچارىلەر شاد،
تامامۇ قايغۇدىن بولغاچقا ئازاد.
دىدى: كارۋانلار ئاندا بىز بارۇرمىز،
ئۇشۇل ئىقلىمدىدۇر بىزنىڭ ئۆيىمىز.
مۇسۇلمانلار ئىرۇر بارى تەلەفكار،
يەنە ئۈچ ئايدا يىتەرمۇ دەپ ئۈمىدۋار.
دىدى: بىزلەر خىتايدىن سودىگەرمىز،
بەش-ئالتى ئاي سۇدا يۈرۈپ كىلۇرمىز.

ئىككى-ئۈچ كۈن تۇرۇپ ئۇل جايدا كارۋان،
بولۇشتىلەر يەنە يولغە راۋان.
ئالىپ شاھزادىلەرنى دەرميانە،
ئۇلار ئۆز مۈلكىغە بولدى راۋانە.
ئىنايەت بولدى كەچتى بادبانى،
سالامەت بولدى ئۇل ئەيلەگكى جانى.
سۈرۈپ مىلاھىلار كۈندە بۇكىشتى،
چىنەگەن مەنزىلگە ھەم يىتىشتى.
قۇرۇغلۇق سەر ھەدىنە يەتتى كىمە،
چىقاردى خەلقى راھەت گۈل نىمە.
يىغىبان كارۋان بىشى تىبخى كىشلەر،
خىتايدىن تىبخى ياخشى قىماشلەر.
سۆيۈنچىگە كىشى ياراغلاردىلەر،
كۆچەرگە رەخت بارىن باغلادىلەر.

كارۋانلار سۆيۈنچىگە كىشى ئىبەرگەنى

ياراغلاپ كارۋانى ئىككى ئۇلۇغىن،
سۇخەن پەرۋەر ھەم ساھىپ رەقۇقىن.
دىدىلەر: شاھنى بارىپ كۆرۈگىمىزلار،
قىلىپ ئەخبار سۆيۈنچى ئالۇگىمىزلار.
ئىكوۋلەن ئاتلىنىپ ئىلگىرى چاپتى،
كىلىپ شاھنى ئۇلار ئۆيىندە تاپتى.
دىدى: شاھقا بۇگۈن بارىپ كۆرۈش،
قىلالى بۇ خەبەرگە كەلگەي ئاڭا خۇش.
ئىشىتىپ چىقتى دىۋان خانىغە شاھ،
كۆرۈنۈش بەردى ئەلچىلەرگە ئۇل شاھ.
تۇرۇپ كۆرۈندىلەر سۇلتان كۆزىگە،
دۇئالار قىلدى ئىنايەت يۈزىگە.
دىدىلەركىم دۆلىتىڭ پايىندە بولسۇن،
ئۇلۇسۇڭ ئاي يۈزۈڭ قابىندە بولسۇن.
تولۇغ ئىبىتتى ئۇنىڭغا دۆلەت ئايى،
ئۇل ئاي بىرلە تىبقى دۆلەت ھىمايى.
ئاغاڭنىڭ ئايىنىڭ نۇرىن كىتۈردىڭ،
باغىنىڭ بەرگى سۈيىن كىتۈردىڭ.
ئامان-ئىسەن سالامەت شاھبازى،
سىڭىل ئۇقۇپدۇرۇر بەر سەرۋى نازى.
ئەجەپ شاھزادەدۇر جانىغە كىرەكلىك،
باھادىرلىقتا ھەم ئارسلان يۈرەكلىك.
كۆرەر كۆزگە مەگەر خۇددى پەرىدۇر،
تەكەللۇم قىلسا گويا شەكەر لەبىدۇر.
ئاڭا تىكسە تەغىل ئادەملەر ئازدۇر،
ئاڭا بەرسە تىبقى ئالىملار ئازدۇر.
كى مىسىر پادىشاھىنىڭ ئوغلى ئىرمىش،
فەلەكنىڭ جەۋرىدىن ئۇل مۇندا كەلمىش.
ئىشتىكەچ ئۇشبۇ سۆزنى شاھى قوپتى،
سۆيۈنگەندىن جانىدىن بىر ئاھى قوپتى.
بارى ئوردا ئىشتتى بۇ خەبەرنى،
قىلىپ ئارەستە ئاڭا تەخت زەرنى.
بىزىدى سىڭىلگە بوستان سىرانى،
تىبقى ھەم شەھرىگە باغلادى ئايىنى.
ئۆزى ئوردادىن قىلھالى چىقتى،
تامامى خەلق ئەل ئىستىقبالى چىقتى.
ئاشۇقۇپ بارى يەتتى ئوردا يولدە،
فىغان قوپتى سۆيۈنۈپ ئۇ يىرىدە.

uyghurkitap.com

كۆرۈشۈپ هال سوراشىپ يىغلاشتى زار،
ئاتا ئورتاق بولۇشتى خەلقى ئەفكار.
يانىپ كەلدى تۈشۈپ ئىشرەت ئۆيىگە،
كېلىپ مەگەر ھۆرى جەننەت ئۆيىگە.
كى سۆيلەپ سودىگەر ئىلەن شاھىنشاھ،
سەرۇپايلار بېرىپ ئۇزاتتى ئول ماھ.
تۇرۇپ ئون كۈن فەراغەت تويلادىلەر،
ئىككى شاھزادە سۆزىن ئاڭلادىلەر.
قىلىپ سەيفۇلمۇلۇكنى شاھى خۇشنۇد،
كۆڭۈل بېرىپ دىدىكىم بولما بى ھەبۇد.

مەلىكەنى چۈ ئىز نازى بىرلە،
ئاغىرلەپ ئۆيدە كۆپ ئەئزازى بىرلە.
ئاغاسىغە خەبەر ئېيتىپ ئىبەردى،
سۆيۈنچى نامەلەر يېزىپ ئىبەردى.
نەچە كۈن سىڭلىسىنى ياخشى كۈزەتتى،
كى ئەلچىنىڭ سوڭىنچە پات ئۇزاتتى.
كى تاجۇلمەلىك نەچە بەگلەردىن،
يەنەكىم بىرنەچە ئۆي قىزلاردىن.
ئۇلارنى باش ئېتىپ بىرەپ ئىبەردى،
ئىككى شاھزادىنى تۈزەپ ئىبەردى.

مەلىكەنىڭ ئاتاسى ئىشتىپ ئوترۇ چاپقانى

ئىشتىپ بۇ خەبەرنى شاھى سىراندىل،
قىلىبان شەھەرنى ئاكىنى قەندىل.
ئاشۇقۇپ چىقتى ئوترۇ كۆڭلى ئوردە،
تەرلىدى ئۇشۇل گۈل بەرگى مۇردە.
رەبىئۇلمەلىك كەلدى پىشى بازى،
يېتىشتى دەپ يەنە جان سەرۋى نازى.
قوشۇلدى بىر بىرىگە جىسمۇ جانى،
ئارا يولدە ئۇشۇل دۇررى ماكانى.
تولۇغ ئېيتتى چۈشىمەس خاۋەردەك،
كۆرۈشتى ئايۇ زۆھرە مۇشتەرىدەك.
بۇلارنىڭ ھالىدىن قوپتى فىغان،
سۆيۈنۈپ خەلق يىغلار مىسلى نىسان.
ئەجەپ زور سەلتەنەت بىرلە ئەكەلدى،

سىرىندىل شەھرىنىڭ جانىن ئەكەلدى.
مۇرەسسەغ ئالتۇندىن قىلغان تەختلەر،
يايىپ تۈرلۈك قىماش خوپ رەختلەر.
كېلىبان شاھى رەبىئۇلمەلىك سىڭلى،
بىرىبان توي خۇررەم بولدى كۆڭلى.
ئوتۇردىلەر سۆيۈنۈپ شەمسى خاۋەر،
سۆيۈپ ئېيتۇر ئاتاسى جانۇ مادەر.
سىنىڭ ھالىڭ غەرىبسىم يازۇ كۆزدە،
نىچۈك كەچتى ئىكىن ئول تاغۇ تۈزدە.
سىنىڭ دەردىڭ بىلە تۇزمەدىم ئەي جان،
تىرىكلىك تانابىن ئۈزمەدىم ئەي جان.
سىنىڭ ھىجرىڭ بىلە ئۆلگۈمدۇر ئاخىر،
فىراقىڭ ئوتىدا كۆيگۈمدۇر ئاخىر.

مەلىكە ئۆزىنىڭ پاك ئامانلىغىنى ئېيتقانى

نە كىم كۆرگەنلىرىنى دىدى بىر بىر،
تېخى كىم مۇندا يوقدۇر ھىچ تەقسىر.
تەپەككۈر قىلمىغىزلار سۈتتىن ئاقمەن،
تەكەللۇم قىلماغىزلار سۇدىنمۇ پاكمەن.
تېنىمگە تەگمەدى كۆڭلاكتىن ئۆزگە،
بۇ قولۇم تۇتمەدى ھىچ يەكدىن ئۆزگە.
يۈزۈمگە تەگمىدى غەيرى بىر نىچاك،

لەبىم ئېردى ھەمىشە غۇنچىدىن پاك.
ھەمىشە غەبغەبىم روي مالى باغلىغ،
مائادەم ئېردى ئۆلگەن كىشى ياغلىغ.
قىلىڭ باۋەر بۇ مىسكىنىنىڭ سۆزىنى،
كۆزۈم كۆرمەس نامەھرەم يۈزىنى.
ئىچتىم قان، غۇنچىدەك ئاغزىمنى ئاچماي،
ئىچەر ئېردىم ئۇشۇل قانىن كى قاچماي.

ئاھ ئۇردى ئشتىپ خش قەبلە،
قلۇرلەر پكرى بسيار جۇملە ئلە.
بۇ سۆزلەرنى ددى ئول قلدى پەيمان،
ئشتكەنلەردە ھيچ قالـمادى گۇمان.
ئاتا ـ ئاناسى ئشتپ دل شادى بولدى،
كۆڭۈل تەپەككۇردىن ئازادە بولدى.
ئوغۇل ئۇقتى ئوشۇل شاھزادىنى شاھ،
ئاڭا تاپشۇردى مۈلكى مالىنى شاھ.
بۇرۇنقدەك يەنە شاھزادە بولدى،
بارى ئەسبابلارى ئمادە بولدى.

شاھزادە ساغنىپ نالە قىلغانى

كىچە ـ كۈندۈز مەئشەتدە شاھنشاھ،
ۋەلى سائد ئۈچـۈن ھەردەم ئۇرار ئاھ.
چۇ بىر كىچە پەرراخۇ روزى بولدى،
شاھنشاھ كۆڭلنى پەرشۇرى قلدى.
ئجازەت ئلدە ئول قالدى يالغۇز،
ساغنىپ يغلادى ئول كىچە تارۇز.
ئۆزۈڭكى كۆڭلۈمدە ھەم كۆزۈمدە نازىـر،
كۆزۈمدىن غايىپ كۆڭلۈمدە ھازىر.
سالام ئالغالى ھازىرۇ كۆڭلۈدە،
تىـﭙـﮕـىـزدا قالدىڭۇ يا تاغۇ چۆلدە.
سالام ئەي يارۇ جانان مېھربانى،
سالام ئەي مېھربانى جاۋىـدانى.
سالام ئەي كۆز نۇرۇم قۇت رۇخ راۋانم،
سالام ئەي دلبەرۇ جانۇ جاھانم.
سالام ئەي مېھربانى دل نەۋازىـم،
سالام ئەي بوستانۇ سەرۋى نازم.
سالام ئەي لالەرۇي گۈلئۇزارىـم،
سالام ئەي قۇۋۋەتۇ باغۇ نىـھارىم.
ماڭا سەنسىز ئازاپ ئېرۇر بۇ راھەت،
ماڭا سەنسىز يۈرەكتە مىڭ جاراھەت.
ماڭا سەنسىز بۇ ئچكەنلەر قىزىل قان،
ماڭا سەنسىز ئاچچىق ئېرۇر سۈچۈك جان.
ماڭا سەنسىز ھارام ئېرۇر بۇ سۆھبەت،
ماڭا سەنسىز مۇسبەتدۇر مەئشەت.
ماڭا سەنسىز مەئشەتلەر مۇشەققەت،
ماڭا سەنسىز بۇ سۆھبەتلەر چۇ مېھنەت.
سېنىڭ ھالىڭنى مەن بىلمەندىم ئەي دوست،
سېنىڭ قايغۇڭدىن ئايرىمادىم ئەي دوست.
سېنىڭ قايغۇڭ بلە ئاخىر ئـۆلەرمەن،
فىراقىڭ ئوتىدا ئەكسەر كۆيەرمەن.

مۇناجات ئېيتقانى

ددى شاھزادە ئەي پەرۋەردىگارا،
تلەگىم ئۇشبۇدۇر لەيلۇ نىھارا.
تىرىك بولسا ماڭا سائىدنى كەلتۈر،
چىراغىم ئشرەتىم سائدنى كەلتۈر.
بولۇپ بىر كىچىدە بەرگى خازاندەك،
ئۇ زارى ئەرغىۋانى زەئفىراندەك.

مەلكە شاھزادىنىڭ نالە قىلغانىنى ئشتىپ كەلگەنى

ئشتىپ بۇ خەبەرنى سىڭلسى ئانىڭ،
يۈگۈرۈپ كەلدى كۆيۈپ كۆڭلى ئانىڭ.
قالىن قىزلار بلەن كىردى قاشىغـە،
قىزىنى قىلدي ياستۇق شاھ باشىغە.
كۆرۈپ قىزلار ئانىڭ زىبا يۈزىنى،
كىتەرمەسلەر بارى ئككى كۆزىنى.
تىزىنغا باشىن ئالىپ ئول مەلكە،
كۆيۈبان يغلاپ ئېيتۇر ئەي جانىكە.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

كۆڭۈل سالما قوپۇپ ئۆزۈڭنى تۇتقىل،
چىقىپ ئۇۋغا بۇ ئوتۇڭنى سوۋۇتقىل.
تىرىك بولسا قوشۇلۇر سائىد ساڭا ھەم،
نەچە كۈنلەر سەپەر قىل يېمىگىل غەم.
ئىشىتتىم كېلەدۇر بەدىئۇلجامالى،
كۆرەرسەن يەنە ئۇن كۈندە ۋىسالى.
كى ئەلچىسى كېلىپ كەتتى ماڭا كىم،
بۇگۈن ئېيتماقچى ئېردىم مەن ساڭا كىم.
قوپ ئەمدى ئۇشبۇ دۆلەتكە شۈكۈر قىل،
ئانى ھەم كەلتۈرەر تەڭرى سەبىر قىل.
مېنى كۆيدۈرمىگىل ئەي مېھرىبانىم،
سېنىڭ كۆيگەنىڭگە كۆيدى بۇ جانىم.
بۇرۇن كۆيگەنلىرىمىز بىرگە يېتەر،
يەنە كۆيدۈرمىگىل سەن ئۇشبۇ نېتەر.
قوپ ئەمدى مېھرىبانىم سۆزگە كىرگىل،
بۈگۈن ئاتلان تېخى سەن ئۇۋغا بارغىل.
ئىشىتتى شاھ ئاندىن بۇ خەبەرنى،
قوپۇپ تۇن كەيدى ئول باغلاپ كەمەرنى.
زامانى سىڭلىسى بىرلە شاد بولدى،
كىم ئۇشبۇ قايغۇدىن ئازاد بولدى.
تېخى سىڭلىسى قوپۇبان ئۆيگە باردى،
يارىبان خاسسە نېئمەتلەر ئىبەردى.

شاھزادىنىڭ مەلىكە سۆزى بىرلە ئۇۋغا ئاتلانغانى

مەلىكە سۆزى بىرلە ئول دىلفىگارى
ئۇنىماقتا قىلىپ ئەزىم شىكارى.
يىراقلاپ تۇن ئۇپراغىنى قىلدىلەر،
ئوشۇل كۈن ئاتلانىپ چىقتى بەخۋاست.
مىسالدۇر ئەرتەدىن بىر سۆز ئىشىتتى،
قوبۇل قىلدى نەپەس دۆلەتكە يەتتى.
قوبۇل ئەتكىل نەپەسكىم سۇد جاندۇر،
ئىشىتمىسەڭ نەسىھەت بىل زىياندۇر.
ئانىڭ كېچەكى ئاھ ئۇقلىرى ھەم،
يارىپ تەگمىش سائىدقا بىر سىر كەم.

شاھزادە ئۇۋغا بارۇردا بىر يىگىتنى سائىدكە ئوخشۇتۇپ كەتكەنى

ئوشۇل سائەتدە كېلىپ ئاندا سائىد،
تۇرۇپ بازار ئىچىندە شەمئى شاھىد.
چىقىپ دەرۋازىدىن ئول شاھزادە،
ئانىڭ ئالدىدەدۇر ئالىم پىيادە.
كۆرەر بىر يىگىتنى مانەندە سائىد،
مۇسافىر ئۆزىغە ئېيىمگەن سائىد.
باقىبان سىنچىلاپ يۈزىگە ئانىڭ،
كۆرۈندى ئىسسىغ ئول كۆزىگە شاھنىڭ.
دېدى شاھ ئانى ئوبدان ساقلاڭىزلار،
كى مەن كەلگۈنچە ئانى باقىڭىزلار.
بېرىپ ئىككى پىيادە ئانى تۇتتى،
غېرىپ خەستە كۆڭۈلنى ھەم ئۇنۇتتى.
دىدىلەركىم بارى ئىلگەرى كەلگىل،
جاۋابىڭ بولسا تاڭلا شاھقا ئېيتقىل.
بۇ بىچارە يەنە قورقۇپ يورۇماس،
كۆزى ياشى يۈزىدىن ھېچ قۇرۇماس.
كى بىرنەچە ئۇرۇبان يولغە سالدى،
بۇ مەئنىدىن خالايىق ھەيران قالدى.
مەھاسىللار بولۇپ غافىل ئەجايىپ،
بارا تۇرغاچ ئىلكىدىن بولدى غايىپ.
كى بىر بىر ئاقتۇرۇپ بەزكۇ بۇزۇقنى،
كى تاپتىلەر ئوشۇل كۆڭلى بۇزۇقنى.
بۇ كەز ئۇرماق بىلە زۆھرەسىن قالدى،
يەنە قاچار دېبان زىندانغە سالدى.
غېرىپلىقدىن يامان ئىشمۇ بارمىدۇر،

غېرىپلارغە مېھرىبانمۇ بارمىدۇر؟
غېرىپنى قىلماڭىز غۇربەتدە ئازار،
غېرىپنى قىلماسۇن تەڭرى گىرىپتار.
غېرىپقا تۇشسە ئىش غەمخۇارى بولماس،
غېرىپلار قايغۇسىغە يارى بولماس.
غېرىپلارغە كىشى دەستگىرى يوقدۇر،
سۇنتۇقلۇقدىن ئۇ كۈن تۇفرى يوقدۇر.
غېرىبىدۇر مەجلىسى ئۇزار قىلماڭ،
سۇنۇق كۆڭلىنى تېخى ئەفكار قىلماڭ.
ئەگەر ھەركىم غېرىپنىڭ كۆڭلىن ئالۇر،
ئوشۇلكىم ئاخىرەتلىك ساۋاپ ئالۇر.

شاھزادە ئوۋدىن قايتىپ كېلىپ ئول يىگىتكە كىشى ئىبەرگەنى

قارارى قالمايىن ياندى شاھىنشاھ،
سىپاھى كەلدى تۇشتى بەھرىگاھ.
بويۇردى ئۇ يىگىتنى كەلتۇردىلەر،
ئانىڭ كۆڭلىنى ئاغرىتماي يۇرۇڭلار.
دېدىلەركىم ئايا شاھۇ جاھاندار،
ئەجەپ نە ئەيلەسۇن رەندە غەيىيار.
قىلىپ مىكرى قۇتۇلۇپ قاچىپ ئېردى،
كى قويماي دۆلتىڭىز تەڭرى بەردى.
بارىپ كەلتۇردىلەر ئىلىكنى باغلاپ،
يۈزىنى كۆزىنى تۇپراقتا بولغاپ.
بۇ ھال ئىلە ئانى كۆردى شاھىنشاھ،
تەھەممۇلسىز بولۇبان ئوردى بىر ئاھ.
غېرىبلەرنى كىشى مۇنداغ قىلۇمۇ؟
ئانىڭ ھالىنى سورمايىن بولۇرمۇ؟
بۇ مىسكىنىنىڭ گۇناھى نە بولۇپدۇر،
تەھەككىمدىن تېخى قورقۇپ ئۆلۇپدۇر.
ئىچى كۆيۇپ يەنە سوردى ئاتىڭ كىم؟
نەيەرلىك سەن ياشۇرماغىن ئاتىڭ كىم؟
دېدىكىم سائىد ئاتىم مىسرى شەھرىم،
ئون ئۈچ يىلدىن ئاچىلماي باھارىم.

شاھزادە سائىدنى تونۇپ يىغلاشىپ كۆرۈشكەنلەرى

ئىشتكەچ شاھ بۇ دەم ساچرادى يېرىدىن،
ۋەزىرلەر قوپتىلەر يەرلىك يېرىدىن.
قۇچۇپ يىغلادى دېدى: سەيغۇلۇغۇلوكمەن،
كى سەنسىز دۇنيادا مىسلى ئۆلۇكمەن.
ئوشۇل سائەت مېنى سەندىن ئايىردى،
پەلەك ئىشرەت نە ھالىنى قايىردى.
ئون ئۈچ يىل ئىلگىرى سەندىن ئايىرىلدىم،
ئۆلۈك ئەردىم سېنى كۆرۈپ تىرىلدىم.
سەرۇپاي بېرىپ شاھانە بولدۇم،
بارىپ خەمامىغە كىرىپ شادانە بولدۇم.
دېدى: كىم سىزنىڭ مېھمانىڭىزدۇر،
سىزنىڭ مېھمانىڭىز جانانىمىزدۇر.
ئايا خوش كەلدىڭىز مېھمانۇ جانى،
سورايمىز جان بىلە سىز ئىككى جانى.
دېدى شاھ كىم سوئال بولسا سورارسىز،
سۆچۈك جان شەھرىنىڭ زالىنۇرسىز.
ئوشۇل مەجلىسنى خاسۇلخاس قىلدى،
بارچە خەلق ئىچىدە خەيرۇلناس قىلدى.

سائىد ئۆز ھالىنى شاھزادىغە ئېيتقانى

كەل ئەي راۋى سائىد ھالىنى ئېيتقىل،
نىملەر كۆردى ئانىڭ ئەھۋالىنى ئېيتقىل.
ئوشۇل كۈن كىم بۇزۇقلۇق سالدى تەڭرى،
كى يۈز مىڭ خەلقنى بىر بىر قىلدى تەڭرى.

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تورى

ئايرىدى بىر بىرىمىزنى بۇ غەددار،
ئاققۇزۇپ ھەر سارى دەريايى خۇنخۋار.
نەچچە كۈنلەر ئاققۇزۇپ بىزنى دەريا،
قازادىن نەچچە زەڭگى بولدى پەيدا.
تۇتۇپ باردى ئۇلار بۈيلىرىگە،
كى تۇشتۇك زەڭگىلەرنىڭ كۈيلەرىگە.
كى بىزنى زەڭگىلەر قۇللۇققا سالدى،
كۈنۈ تۈن بىزنى ئۇل ئوتۇنغا سالدى.
ئىككى - ئۈچ يىل قىلىپ قۇللۇق بولۇپ زار،
ئۇلارنىڭ ئىلكىدە بولدۇق گىرىپتار.
نەچچە زەڭگى ئۇلارغە بولدى مېھمان،
بىرىمىزنى ئۇلارغە قىلدى قۇربان.
كېچەشتۇقكى ئۇچۈيلەن تۈندە قاچتۇق،
كېلىپ جان ھۇلىدىن دەرياغە تۇشدۇق.
خۇدا قىلدى ئىنايەت بىرلە تۈز يىل،
ئاققۇزۇپ سالىمىزنى ھەرسارى سىل.
چۇ زەڭگىلەر يۈزنى تىرىس ئەتتى تەكرى،
تېخى ئاندىن بەتەر كۆرسەتتى تەكرى.
جەزىرە ئۇچرىسا ئاندىن قاچارمىز،
بالا بولمىغاي دەپ قانلار ئىچەرمىز.

سائىد زەڭگىلەردىن قۇتۇلۇپ بىر بالاغە مۇپتالا بولغانى

كۆرەرمىز بىر بۆلەك زات ئەجايىپ،
خۇدانىڭ قۇدرىتىدىن كۆپ غارايىپ.
كېلىبان تۇتتىلەر بىر خەستىلەرنى،
تۇتۇپ بەند ئەتتىلەر ۋابەستىلەرنى.
ئۇلارنىڭ باشلارى ئارقاسى خارۋار،
ۋەلى يۈزى كۆزى ئىرۇر بەشەۋار.
قوللىرى كىشىدەك ھەم ئاياغى،
نە ئادەم، نە ھايۋان ئىككى قۇلاغى.
يۈرۈشى مىسلى ئادەم راستى بارى،
ۋەلى بويىندەدۇر يايلى ھىمارى.
تىلىنى بىلسە بولماس كىم نەدەيدۇر،
ۋەلى ئۇل خوب نېمەتلەر يەيدۇر.
بىرور بىرگە يەنە كۆپ كىشمىشلەر،
تۆكەرلەر ئالدىمىزغە كۆپ يېمىشلەر.
سۇ ئورنىغە بىرۇرلەر بادەئى ناب،
ئىككىمىز بولدىلەر گۈل بەرگى سىر ئاب.
بىر ئىككى بىزنى بوردادىلەر،
سەمىرتىپ ئىككىمىزنى خوب يىدىلەر.
ماڭا يىمەك سىنىڭ پىكرۇ فىراقىڭ،
كۆزۈمگە كۆرۈنۈر ھەردەم ۋىسالىڭ.
ئۇلارنىڭ نېمەتىدىن ھەم يىمەسمەن،
تولا ئاغزىدىغا ئالىپ چاينىماسمەن.
سېنىڭ قايغۇڭنى يەرمەن كېچە - كۈندۈز،
قورقۇدۇرمەن ئوشۇل ھۇجرىدە يالغۇز.
غېرىبى ئىككى يىل بىر ئۈيدە تۇردۇم،
سېنىڭ ھىجرى ئوتۇڭدا دائىما كۆيدۇم.
كى بىر كۈن ئورنىتى كىردى قاشىمغە،
باقىپ تۇردى يۈزىمىڭ كۆز ياشىمغە،
ئىشىكنى ئاچتى ئۇ قىلدى ئىشارەت،
كى بىلدىم قاچقىلى بەردى بىشارەت.
چىقىپ سالدىم ئۆزەمنى خارى غۇسقە،
پاناھ بولدۇم ماڭا بىر دىۋاسقە.
كى خۇرشىد ئولتۇرۇپ بولدى قاراڭغۇ،
قاچارغە يولمۇ يوق غەيرى تۇرانغۇ.
كېلىپ تۇشدۇم يەنە تىلسىز بالاغە،
تەۋەككۈل قىلدىم يالغۇز ئۇل خۇداغە.
نەچچە كۈنلەر يۈرۈپ ئىردىم خۇدا دەپ،
خۇداغە جانۇ دىل بىرلە سانا دەپ.

سائىد ئاندىن قۇتۇلۇپ يەنە بىر بالاغە ئۇچراغانى

يولۇقتى بىر جەزىردە يولدا ناگاھ،
كى چىقتى بىر بالايى ئاندا ناگاھ.
تۇتۇپ مىنى ئېلىپ باردىلەر ئاندە،
ئەجايىپلار ياراتىپدۇر جاھاندە.

ئۇلارنىڭ بويلىرى مىسلى چىنارە،
دىگەيسەن كۆرسەتكۇ بىر مۇنارە.
قۇلاقلارى ئانىڭ مىسلى كىلىمى،
كىشى بىلمەس ئۇلارنىڭ هەم تىلىنى.
ۋەلى ئىرمەسلەر ئادىمى خۋار،
يەمەس ئىردى ئۇلار هەم جىنىس مۇردار.
ۋە لېكىن كۆردىلەر مېنى ئەجايىپ،
ئۇلارنى مەن تېخى كۆردۇم غارايىپ.
مېنى تۇتۇپ ئۇلار سالدى قەپەسكە،
بۇ كەز قالدىم يەنە زارى نەپەسكە.
تەئەججۇپ بىرلە باشىن ئىرغادۇرلەر،
مېنى سايراتۇبان هەم يىغلاتۇرلەر.
ئاسارلار مېنى تامغا مىسلى بۇلبۇل،
قىلۇرمەن نالە-پەرياد بىرلە غۇلغۇل.
تەفەررۇجلار قىلۇر بۇ قەفەسدىن،
ئالۇرلەر بەهرى پەريادۇ نەفەسدىن.
چىقىر ئىچسەلەر ئىلتىپ قۇيارلەر،
مېنىڭ يىغلاغانىمنى خۇش كۆرەرلەر.
قەفەسدە ئىككى يىل بولدۇم گىرىپتار،
كېچە-كۈندۈز فىراقىڭدە بولۇپ زار.
كى بىر كۈن سەيرىگە چىقتى يىغىلىپ،
بېرىپ دەريا لەبىگە مېنى ئالىپ.
ئانىڭدەك ئىچتىلەر هەرلەهزە تىنماي،
يىقىلدىلەر ئاياق قولىنى بىلمەي.
تاپىپ پۇرسەت چىقىپ كەتتىم قەفەسدىن،
قۇتۇلدۇم ئاندا پەريادۇ نەفەسدىن.
كۆرەرمەن سۇ لەبىدە ئەسكى زوراق،
ئىچىگە سالدىم ئانىڭ نىئمەت ئازراق.
خۇدا دەپ سالدىم ئۆزەمنى چۇ سۇغا،
تەۋەججۇد قىلدىم ئاندا زىكرى هۇغا.
غېرىبى ئىككى ئاي ئول بەهرى ئىچىندە،
كېچە-كۈندۈز يۈردۇم نەهرى ئىچىندە.
كۆپ ئاپەتلەر ياراتىپدۇر خۇداۋەندە،
ئەجەلسىز ئادەم ئۆلمەيدۇ دەمى چەندە.

سائىمدقا بىر كارۋاننىڭ راست ئۇچراغانى

كى ناگاھ ئۇچرىدى بىر كارىۋانى،
بارۇر بىر كۇشتى بىرلە دەيدىۋانى.
مېنى كۆرۈپ كېلىبان ئالدى ئۇلار،
كى ئۆز كۇشتەلىرىگە سالدى ئۇلار.
سوراپ بىلىپ مېنىڭ هالىمنى بىر بىر،
كى مەن هەم بارچىنى قىلدىم تەقدىر.
ئۇلار بىرلە چىقىپ سەهرا يۈزىگە،
كۈنەيدىم دۇنيانىڭ تاغۇ-تۈزىگە.
يۈرۈپ ئىزدەپ سىنى مەن ئەلدىن ئەلگە،
چىكىبان سەيياهلار قورونى بەلگە.
نەچە يىللار يۈرۈپ كەزدىم جاهاننى،
كى ئولدىگە باتىپ ئەردىم بۇ جاننى.
ئوشۇل كۈن ئىردى مۇندا كەلگەنىمىز،
بار ئىكەن مەگەر بىز قىلغانىمىز.
بىهەمدۇلىللاهۇ يەنە كۆردۇم چۇ ئەشرەپ،
مۇبارەك يۈزىگە بولدۇم مۇشەررەپ.
ئىشتىپ هالنى شاهزادە يىغلار،
ئۆپەر يۈزىگە سىلاپ كۆڭلىنى ئاۋلار.
شۈكۈر قىلىپ بولۇپ سۆهبەتكە مەشغۇل،
ئۇلارنىڭ ئالدىغە غەم بولدى مەئزۇل.
نەچە كۈنلەر قىلىشىپ ئەيشى مەئىشەت،
كى بولدى هەر بىرى بىر هۆرى جەننەت.
ئىلاها جۈملە غەمدىن شاد قىلغىل،
كى غەمكىن بەندىلەرنى ئازاد قىلغىل.
نە خۇش بولغاي تۈزۈك يۈرسە پۇركار،
كى مەتلۇبىغە يېتىشىپ تەلەفكار.
نە خۇش بولغاي جاپا تارتىپ جاپاكەش،
مۇرادىن تاپسا ئاخىر ئول بالاكەش.
نە خۇش بولغاي جاپاسىدىن جاپاكەر،
پۇشايمان بولسا لۇتف قىلسا دىلدار.

www.uyghurkitap.com

بەدىئۇلجامال مەلىكەنى ئىشتىپ كۆرۈشكەلى كەلگەنى

ئايا ئاشىق كەل ئەمدى قىلما نەۋمىد،
ئىرۇر ئاشىققا شەرت تۇتىغىل ئۈمىد.
راۋايەت قىلدى داۋى بۇ گۇلىستان،
دىدى بولۇر مۇئەتتەر ئەمدى بوستان.
ئىمەكداشىم كېلىپدۇر دەپ پەرىزات،
ئىشتىپ بۇ خەبەرنى بولدى دىل شات.
سورار ئىردى ئانى بەس جانى بىرلە،
تىڭىل ئىيتار ئۆزىن تۇرغانى بىرلە.
ئانىڭ پىكرىدە ئىردى زادى ئەفكار،
كېچە-كۈندۈز غىمى بىرلە گىرىفتار.
ساغۇنۇر ئىردى دائىم ئەي مەلىكە،
قايان باردىڭ جانىمدىن ئەي جانىكە.

ئاتاسى ھەم ئاناسى شاد ئۇلدى،
قىزىم غەم ئىلكىدىن ئازاد بولدى.
دىدىلەر ياربان ھالىنى سوئال،
نەچە كۈنلەر تۇرۇپ تۈيغۇنچە كۆرگىل.
بەدىئۇلجامال ئىيتۇر سۆيۈنۈپ،
ياراغىمنى قىلىڭلار دەپ ئۈنۈپ.
كەلتۈردىلەر ئانىڭ تەختى راۋانىن،
قىلىپ ئەزىم سەپەر كۆرگىلى جانىن.
قالىن چىرىك بىلە بولدى راۋانە،
پەرىلەر ئالدى ئانى دەر مىيانە.
كەلتۈردىلەر سەرىندەلگە ئۇچۇرۇپ،
مەگەر باغى ئىرەمنى ھەم كۆچۈرۈپ.

مەلىكە بەدىئۇلجامالغە پىش چىقىپ كۆرۈشكەنى

ئىشتتى بۇ خەبەرنى شاھى سىرىندىل،
ئانىڭ ئۈچۈن ياسادى باغى مەنزىل.
قىلىپ تەييار ئەسبابۇ ياراغىن،
غەيىرۇ ئەنبىرۇ مۇشكى چىراغىن.
ئاڭا ئوترۇ چىقىپ ماھى مەلىكە،
كۆرۈشتى قوشۇلۇپ ئىككى جانىكە.
قۇچۇشۇپ ئىككى جاندان مېھرىبانلار،
ئۆپۈشۈپ، يىغلاشىپ قىلدى فىغانلار.
كېلىپ تۈشتى ئوشۇل باغۇ-چىمەندە،
تىكىپ ھەرگاھلار بەرگى سىمەندە.
تېخى بىر بىرىنىڭ يۈزلىرىگە،
تولاردۇر ياشى نەرگەس كۆزلىرىگە.
تىكىپ بىر بىرىنىڭ نازىنىن كۆزىنى،
قوشۇپ بىر بىرىگە شىرىن سۆزىنى.
يەنە بىر بىرىگە زار ئىيتۇشۇرلەر،

فىراق ئوتىنى مىسانە ئىيتۇشۇرلەر.
مەلىكە ھالىنى سورار پەرىزاد،
نە كۆرگەنىن دىدى ئول سەرۋى ئازاد.
ئاڭا ئىيتۇركىم ئول زارى ۋە دىلنى،
سەبەپ بىرلە ئىچلغان مۈشكۈلنى.
ئىشتىپ ھالىنى يىغلادى دۇگانە،
تۆكەر گۆل يۈزىگە مارجانۇ دانە.
قىلىپ ئەمدى بۇگۈن شۈكرى ۋىسالىن،
ياشۇرۇن توي قىلىپ بەدىئۇلجامالىن.
مۇئەتتەر قىلدىلەر مەيدان يۈزىنى،
كۆيۈپ ئەنبەر تۇتۇپ دۇنيا يۈزىنى.
قوشۇلۇپ ئايۇ كۈن ئۆيدىن چىقارلەر،
مەگەر كۈن بىرلە چۇلغاشۇپ تۇغارلەر.
كېزەرلەر باغنى ئىككى دىلئارام شۇدەم،
ياسارلار زۇلپى خالى دانەئى ھەمدەم.

بەدىئۇلجامال سەيفۇلمۇلۇكنىڭ چېدىرىنى كۆرۈپ مەلىكىدىن سورغانى

كى ناگاھ شاھىنىڭ چېدىرى كۆرۈندى،
بۇ نە ھورگاھ ئىرۇر دەپ ئانى سوردى.

مەلىكە دىدى ئانىڭ ئۇلجاسى مەن،
مېنى قىلغان خالاس ئول بەندىسى مەن.

ئۆزىدۇر مىسىر ئېلىگە شاھزادە،
بولۇبدۇر ئىشق يولىدا ئول فەتادە.
قىلىپ مەئلۇمكى ئۆتتىلەر ئاندىن،
خەبەر يوق شاھقا ھېچ كۈتكەن جاناندىن.
كەچۇرۇپ نەچە كۈنلەر ئۆمرىنى شادە،
پاراغەتدە مەي ئىچەر سەرۋى ئازادە.

بەدىئۇلجامال مەلىكەدىن ئەفسانە تىلەگەنى

كى بولدى ئىككى ھەمشىرە مائاشىر،
مەلىكە قىلدى ئۆز دەردىنى ئاخىر.
بەدىئ ئەيتۇر قىل ئەمدى بىر ھېكايەت،
كى بولغاي ئول ھېكايەتدە شارايەت.
كۆڭۈل ئاچىلغۇدەك ئەفسانە ئەيتقىل،
كى بۇ ئەفسانەئى دۇردانە ئەيتقىل.
بەدىئۇل ئاندىن ئەفسانە تىلەدى،
مەلىكى سۆزگە باھانە تىلەدى.
چىگىلگەن زۇلفىنى تاپتى ئول شانە،
تۇگۇننى يەشكىلى بولدى باھانە.
مەلىكە تاپتى تەقرىرە ھېكايەت،
كى بۇنياد ئېيتتى قىلدى ئول رىۋايەت.

مەلىكە شاھزادىنىڭ تەئرىپىنى بەدىئۇلجامالغە دەلىل ئەتكەنى

دەلىل ئەتتى شاھىنشاھىنىڭ سۆزىنى،
كى ئاچتى ئول ھىكايەتنىڭ يۈزىنى.
دىدى بىر نازىنىن شاھزادە كۆردۇم،
غېرىبۇ بىكەسۇ ھالىنى سوردۇم.
نىھالدۇر ۋەلى ھالى پەرىشان،
بولۇپدۇر تەشنەلەپ ئىشقىدا بەريان.
بىغايەت نازۇك ئول ھەم نازۇ ئېردى،
مالاھەت بىرلە جاھان ھۆرى ئېردى،
جاھاندا سەيرى ئېتىپدۇر ئاپتابى،
كۆيۈپ خۇنابە يىغلار كابابى.
ئاتى سەيفۇلمۇلۇك ئول شاھى ئالەم،
ئاڭا قۇل بولسا بولۇر جىنۇ ئادەم،
قىلىپ شاھزادىنى بىسيارە تەئرىپ،
پەرى خوردىنمۇ كۆپ ئارتتۇردى تەۋسىف.
دىدى ئاخىردا ئەي يارى ۋاپادار،
سېنىڭ ئىشقىڭدا ئېرۇر ئول گىرىپتار.
نە كۆرگەنىن نە قىلغانىن سەراسەر،
ئون ئۈچ يىل جەۋرى چەككەنىن بەرابەر
ئانىڭ ئەھۋالىنى ئەۋۋەلدىن ئاخىر.
بەدىئۇل ئالدىدا شەرھى ئەتتى زاھىر.

مەلىكەنىڭ سۆزىنى ئىشىتىپ بەدىئۇلجامالنىڭ ئاچچىغلانغانى

ئىشتتى شاھنىڭ كى دەردىنى بىر بىر،
مۇشەررەھ قىلدى بەسكى ياخشى تەقرىر.
شاھىنشاھ كۆردى ھالىنى تەبەپتە،
چىرايىن چىقتى ئەمما دىل شكەستە.
بەدىئۇل ئېيتتى ئەي جانۇ جاھانىم،
نەلەر دەيسەن ماڭا ئەي مېھرىبانىم.
ساڭا دىدىم ماڭا ئەفسانە ئېيتقىل،
قاچان دىدىم ماڭا جانانە ئېيتقىل.
بولۇپ ئاشىق پەرىگە ئادىمىزاد،
بۇ ئىش قايسى ئەقلغە قىلدى بەس ياد.
بىر ئېيتىڭ ئەمدى بۇ سۆزنى دىمەگىل،
ئانىڭ ئۈچۈن غەم-غۇسسە يىمەگىل.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

مەلىكە بەدىئۇلجامالغە ئاناسى بىرلە نەسىھەت قىلغانلارى

مەلىكە بىرلە ئاناسى ۋاپادار،
شاھىنشاھ دەردىگە ئىبرۇر ۋاپادار.
مەلىكە ئېيتتى: ئۆلۈكمەن تىرگۈزەكۆر،
ئۆزەڭنىڭ بىر گىنەسىن كۆرگۈزە كۆر.
خىجىل قىلما مېنى شاھقا كۆرۈنگىل،
كى ئۆزگە مەسلىھەتىڭنى ئۆزۈڭ بىل.
ئاناسى ھەم دىدى ئەي نۇرى دىدە،
يۈرەگىم ئىچرە فەرزەندە گەزىدە.
مەلىكە سىڭلىڭۇ ئولدۇر ئاغاسى،
مەن مىسكىن تېخى بولدۇم ئاناسى.
قىلىپدۇر ۋەئدە كۆرسەتىسە سىزنى،
كۆرۈنگىل قىلماغىل شەرمەندە بىزنى.
ئون ئۈچ يىلدۇر سىنىڭ ھىجرىڭدە ئەفگار،
غىبرىپىلىقتا سىنىڭ ئۈچۈن گىرىفتار.
ئېرۇر ئارزەندەئى ئىشقىڭغە لايىق،
قىلىپ تەڭرى سىنىڭ ۋەسفىڭغە ئاشىق.
تۈمەن ئارتۇق بىلۇرمىز ھۆسنىڭنى گۈلدىن،
ياشۇرۇرمىز سىنىڭ يۈزۈڭنى يىلدىن.
كى باردۇر بۇندا بىر سەررى ئىلاھى،
سالىبدۇر باشىغە سەۋدايى ئاھى.
بۇ سەۋدانى ئاڭا سالغان خۇدادۇر،
بۇ ئېيتقان سۆزىمىز بادە ھاۋادۇر.
ئانىڭ دەردىگە دىدارىڭ داۋادۇر،
ئانى بىر كۆرمىگىڭ ساڭا راۋادۇر.
مەلىكە كۆڭلىنى قىلغىل زىيارەت،
بۇزۇلغان كەئبىنى قىلغىل ئىمارەت.
بەدىئى تولغانىپ كۆپ نازى قىلدى،

نەچە ئالداسا نازىن سازى قىلدى.
نەچە كۈن ئالدىدىلەر بولمىدى ھىچ،
كى خۇرشىد ئولتۇرۇپ كۈن بولدى ھەم كەچ.
مەلىكە ئۆپكىلەپ ھەم تىرە بولدى،
مەگەر ئاھى تابان خىرە بولدى.
قويۇپ ئۇيقۇ ئۈچۈن تەكيە باشىغە،
بولۇبان تەكيەسى نەم كۆز ياشىغە.
بەدىئىنىڭ كۆزىگە ھىچ ئۇيقۇ كەلمەس،
كى ئۇيقۇ چىيەسىدىن ئۆتسە بولماس.
بۇ تەئرىپ ئوقى كۆكسىگە تەگدى،
مۇھەببەت رىشتىنى كۆڭلىگە چىگدى.
كىم ئول ئەلدىن ئويالىپ نازى قىلدى،
ۋەلى كۆڭۈل قۇشى پەرۋازى قىلدى.
بۇ سۆز ئۈستىدە قىلدى كۆپ دالالەت،
مەلىكە ئاقىبەت بولدى خىجالەت.
باشىن قويدى مەلىكە ئۇيقۇ باستى،
بەدىئ كۆڭلىنى ئىشق ئوتىغە ئاستى.
شاھىنشاھ ئىشقىنى ئاڭا زور قىلدى،
بەدىئىنىڭ كۆڭلىنى پىرشۇر قىلدى.
يىبرىم تۈننى ئۇزاتتى ئۇيقۇسى يوق،
كى شاھزادەدىن ئۆزگە قايغۇسى يوق.
بۇ ئەلنىڭ كۆزىدىن مەخپى راۋانە،
كى ئوخلاپ قالدى ئۆيدە ئول يىگانە.
قوپۇپ باردى كۆرەي تازە گۈلنى،
يۈزىن كۆرگەچ چۇ ئۆلدۈردى ئۆزىنى.
كېلىپ بەدىئۇلجامال ئۆيىنىڭ يانىغە،
يا قىلدى ئىشق ئوتى ئانىڭ جانىغە.

شاھزادە چۇرەلەرى بىرلە مەي ئىچىپ ئولتۇرغانلارى

مۇغەننىلەر سەرۋەرى ئەيتدى قاشىندە،
قولىدا گۈل دەستە سانچىپ باشىندە.
باشلىرىدا قۇببە ئالتۇن يەككە پۈر ھەم،

ئىچەر مەينى ئوشۇل يار دەپ يىگەچ غەم.
ئاياقچىلار تۇتۇبان بادەئى ناب،
بولۇبان شاھزادە چۈن بىرگە سەيرئاب.

مەلىكە بەدىئۇلجامالغە ئاناسى بىرلە نەسىھەت قىلغانلارى

مەلىكە بىرلە ئاناسى ۋاپادار،
شاھىنشاھ دەردىگە ئىبرۇر ۋاپادار.
مەلىكە ئىيتتى: ئۆلۈكمەن تىرگۈزەكۆر،
ئۆزەڭنىڭ بىر گىنەسىن كۆرگۈزە كۆر.
خىجىل قىلما مىنى شاھقا كۆرۈنگىل،
كى ئۆزگە مەسلىھەتىڭنى ئۆزۈڭ بىل.
ئاناسى ھەم دىدى ئەي نۇرى دىدە،
يۈرەگىم ئىچرە فەرزەندە گەزىدە.
مەلىكە سىڭلىڭۇ ئولدۇر ئاغاسى،
مەن مىسكىن تىپخى بولدۇم ئاناسى.
قىلىپدۇر ۋەئدە كۆرسەتىسە سىزنى،
كۆرۈنگىل قىلماغىل شەرمەندە بىزنى.
ئون ئۈچ يىلدۇر سىنىڭ ھىجرىڭدە ئەفگار،
غىيرىپلىقتا سىنىڭ ئۈچۈن گىرىفتار.
ئىبرۇر ئارزەندەئى ئىشقىڭغە لايىق،
قىلىپ تەڭرى سىنىڭ ۋەسفىڭغە ئاشىق.
تۈمەن ئارتۇق بىلۇرمىز ھۆسنىڭنى گۈلدىن،
ياشۇرۇرمىز سىنىڭ يۈزۈڭنى يىلدىن.
كى باردۇر بۇندا بىر سەررى ئىلاھى،
سالىبدۇر باشىغە سەۋدايى ئاھى.
بۇ سەۋدانى ئاڭا سالغان خۇدادۇر،
بۇ ئىيتقان سۆزىمىز بادە ھاۋادۇر.
ئانىڭ دەردىگە دىدارىڭ داۋادۇر،
ئانى بىر كۆرمىگىڭ ساڭا راۋادۇر.
مەلىكە كۆڭلىنى قىلغىل زىيارەت،
بۇزۇلغان كەئبىنى قىلغىل ئىمارەت.
بەدىئى تولغانىپ كۆپ نازى قىلدى،

نەچە ئالداسا نازىن سازى قىلدى.
نەچە كۈن ئالدىدىلەر بولمىدى ھىچ،
كى خۇرشىد ئولتۇرۇپ كۈن بولدى ھەم كەچ.
مەلىكە ئۆپكىلەپ ھەم تىرە بولدى،
مەگەر ئاھى تابان خىرە بولدى.
قويۇپ ئۇيقۇ ئۈچۈن تەكيە باشىغە،
بولۇبان تەكيەسى نەم كۆز ياشىغە.
بەدىئىنىڭ كۆزىگە ھىچ ئۇيقۇ كەلمەس،
كى ئۇيقۇ چىيەسىدىن ئۆتسە بولماس.
بۇ تەئرىپ ئوقى كۆكسىگە تەگدى،
مۇھەببەت رىشتىنى كۆڭلىگە چىگدى.
كىم ئول ئەلدىن ئويالىپ نازى قىلدى،
ۋەلى كۆكۈل قۇشى پەرۋازى قىلدى.
بۇ سۆز ئۈستىدە قىلدى كۆپ دالالەت،
مەلىكە ئاقىبەت بولدى خىجالەت.
باشىن قويدى مەلىكە ئۇيقۇ باستى،
بەدىئى كۆڭلىنى ئىشق ئوتىغە ئاستى.
شاھىنشاھ ئىشقىنى ئاڭا زور قىلدى،
بەدىئىنىڭ كۆڭلىنى پىرشۇر قىلدى.
يىبرىم تۈننى ئۇزاتتى ئۇيقۇسى يوق،
كى شاھزادەدىن ئۆزگە قايغۇسى يوق.
بۇ ئەلنىڭ كۆزىدىن مەخپى راۋانە،
كى ئوخلاپ قالدى ئۆيدە ئول يىگانە.
قويۇپ باردى كۆرەي تازە گۈلنى،
يۈزىن كۆرگەچ چۇ ئۆلدۇردى ئۆزىنى.
كىلىپ بەدىئۇلجامال ئۆينىڭ يانىغە،
يا قىلدى ئىشق ئوتى ئانىڭ جانىغە.

شاھزادە چۇرەلەرى بىرلە مەي ئىچىپ ئولتۇرغانلارى

مۇغەننىلەر سەرۋەرى ئەيتدى قاشىندە،
قولىدا گۈل دەستە سانچىپ باشىندە.
باشلىرىدا قۇببە ئالتۇن يەكىكە پۈر ھەم،

ئىچەر مەينى ئوشۇل يار دەپ يىگەچ غەم.
ئاياقچىلار تۇتۇبان بادەئى ناب،
بولۇبان شاھزادە چۈن بىرگە سەيرئاب.

www.uyghurkitap.com

قولىدا مەي دىلىدا يارى شەۋقى،
نەخۇش كۆندۇر هامان گۈلزار زەۋقى.
بولۇبان بىر تولۇن ئايدەك شاھىنشاھ،
هارارەتدىن ئۇرار ھەرلەھزە بىر ئاھ.
بۇ هالەتدە ئاغزىدا نە ئېردى،
كى ئىشق ئاھى بىلە شۇئرى ئېردى.
ئايا شاھزادىلەرنىڭ شاھى سەن سەن،
فەلەك ھۆرگاھىنىڭ كى ماھى سەن سەن.
شەرەف بۇرچىدا تۇغۇپ سەن هىلالى،
ئىلىك يەتمەس ساڭا نىچۈك قىلالى.
جالالەت كىشۋەرىنىڭ پادىشاھى،
قاچان يېتەر ساڭا بۇ قۇلۇڭنىڭ ئاھى.
مالاھەت شەھرى ھۆسنى جامالى،
لەتافەت بوستانىنىڭ نىھالى.
ئايا باغى ئېرەمنىڭ گۈلئۇزارى،
ساڭا يەتمەس نىتەي پەريادۇ زارى.

پەرى رۇخسارىلەرنىڭ سەرۋەرى سىز،
گۈلىستان ئىچرە گۈل بەرگ تەرك تىرى سىز.
ئېرۇرسەن پادىشاھى مەن گاداڭىز،
غېرىبلىق شەھرىدە بىر مۇپتالاڭىز.
تەخت ئۈستىدە سىز ناز ئۇيقۇڭىزدا،
كۆيەرمەن شام كەبى زار ئوتىڭىزدا.
ئايا شەمشاد بوي بىلى بىر قىل،
فىراقىڭدا كۆيەدۇرمەن رەھىم قىل.
مېنىڭ دەرتلىك دىلىمدىن بول خەبەردار،
مېنى ئىشق ئوتىغە قىلما گىرىفتار.
غېرىبىنىڭ يۈزىگە باقساڭ نە بولغاي،
ئانىڭ هالىنى بىر سورساڭ نە بولغاي.
سىنىڭ ۋەسلىڭ تىلەي بولدۇم غېرىبمەن،
ئوتۇڭدا زەر مىسالى سارغىيىپ مەن.
ئوقۇر تەقرىر پىيادە ۋە ئۇرار ئاھ،
نەدۇر دەرگاھىدىن ئۆرتەنسە ھەرگاھ.

بەدىئۇلجامال شاھزادىنى ياشۇرۇن كۆرگەلى كەلگەنى

تۇرۇپ بەدىئۇلجامال ئولتۇردى يالغۇز،
تەفەررۇج قىلدى قاشۇ كۆزى گۈل يۈز
يېقىپ بەدىئۇلجامالىنىڭ ئىشق ئوتىن شاھ،
ئاڭا مېھرى ئوقى تېگىپ ئۇردى بىر ئاھ.
كى ئىشق ئوتى ئاڭا سارى چېقىلدى،
كى كۆكسىگە بەدىئىگە يادى قىلدى.

كى ئىچمەي بادەنى ئول بىھۇش بولدى،
ھۇشىدىن كەتتى ئول ھەم خامۇش بولدى.
كى شاھنىڭ مەجلىسى ھەم مەست بولدى،
سىرۇ سازۇ نالىلەر ھەم بەست بولدى.
ئەقلىدىن كەتتىلەر بولدى خامۇش،
شاھىنشاھ ئىشقىدا كى بولدى بىھۇش.

شاھزادە ياتالماي تاشقارى چىقىپ بەدىئۇلجامالنى تاپقانى

بارى ئۇيقۇ يېرىگە قويدىلەر باش،
ۋەلى شاھزادە كۆزدىن تۆكتىلەر ياش.
ياتا بىلمەي قوپۇپ تاشقارى چىقدى،
يۈرۈپ ئۆي تەكراسىنى باقتى كۆردى.
كۆرەر بىر نازىنىنى مەست بىھۇش،
ياتۇرسىمىن بەدەن نازۇك بەنا گۇش.
كېلىپ تۇرغاچ تانىدى يارۇ سادىق،
كۆتەردى باشىنى ئول شاھى ئاشىق.

باشىن تىزىغە ئالدى ئۇردى بىر ئاھ،
كى ئويغانمادى ئۇيقۇسىدىن ماھ.
ئانىڭكى ئاھ دىمى كۆزىگە تەگدى،
كۆزىنىڭ ياشى ھەم يۈزىگە تەگدى.
كى ناگاھ سەسكىنىپ كەلدى ئۆزىگە،
چۇ ناز ئىلە يەڭىن تۇتتى كۆزىگە.
دىدىكىم سەن بۇ نە ئۇستاھلىقدۇر،
پەرى شاھقا نە گۇستاخلىقتۇر.

ئەگەر كۆرسە سېنى بىرجىن بىكبار،
قىلۇر ئۇشبۇ زامان مەئيۇبى ئەفگار.
كى بىلدى شاھ ئۇچۇن جانانىسدۇر،
مەگەر شەمئى ئۇستىدە پەرۋانىسدۇر.
چۇ يىغلاپ دىدى شاھ جاھان زىنھار،
چۇ سەن غەمخۋارى سەن ئۆزگە نە غەم بار.
مۇرادىم مەقسۇدىم كۆرەر كۆزۈم سەن،
ئون ئۇچ يىلدىن بېرى سۆزلەر سۆزۈم سەن.
ئون ئۇچ يىل بولدى مەن ھىجرىڭدە ئەفكار،
غېمىڭ بىرلە غېرىپلىقتا گىرىفتار.
بۇ بىچارە قۇلۇڭدىن يۈز ئۆگۈرمە،
تەرەھھۇم قىل تېخى ھالىمنى سۇرمە.
يۈزۈمگە باق مېنىڭ ئىككى كۆزۈم سەن،
شىكەر ئاغزىڭنى ئاچ شىرىن سۆزۈم سەن.
كىشى جانىن جانانىدىن ئايارمۇ؟
كۆرۈك پەرۋانەنى ئوتتىن تايارمۇ؟
بايان قىلغاي تىلىمىز دەردىمىزنى،
شىكەر كۆرۈك بۇ رۇي زەردىمىزنى.

بەدىئۇلجامال شاھزادىغە تەبەسسۇم قىلىپ ئېيتقانى

سوزۇلۇپ باقتى ئول قىلدى تەبەسسۇم،
قىلىبان غۇنچىدەك بىر بىر تەكەللۇم.
دىدىكىم ئادەم ئوغلى بىۋاپادۇر،
ھەقىقەت بولماس ئاندا بىر جاپادۇر.
پەرىگە ئادەم ئوغلى بولسا ئاشىق،
كى تۇپراق ئوت بىلە بولۇرمۇ لايىق؟
مەلىكزادە دىدى ئۆرتەنسە تۇپراق،
قىلۇر ئوتقا تەھەممۇل قىلسا تۇپراق.
نەچە كۆيسە كۆيەر ئوت يېلىدىن،
يۈز ئۆگۈرمەس تېخى تۇپراق يېلىدىن.

بەدىئۇلجامال شاھزادە بىرلە ئەھدە قىلىشقانلارى

قەسەمياد ئېيتتى، يىغلادى بىسيار،
مۇئەسسىر نالە بىرلە زارۇ ئەفكار.
كى كۆردى شاھنىڭ ئىشقىنى ھەقىقەت،
قىلىبان شەرت باغلادى مۇھەببەت.
مۇھەببەت بىرلە ئىچتى شەربەتۇ ئەھد،
بىرىگە بىرى سۇندىلەر شەكىرۇ شەھد.
ئىلىكلەرىن سىلىپ بويۇنلىرىغە.
پەلەك ئىتەر ھەسەد ئويۇنلىرىغە.
ئۈزۈپ شاپتالۇلەر غەبغەبلارىدىن،
تىرىلىپ سەبدە بەرگ گۆل يۈزلەرىدىن.
سۇرۇپ دەردىگە دەرمان لەبلەرىدىن،
شىپا تاپتى كۆكۆل ئاغرىقلارىدىن.
كۆكۆل تىندۇردى قوپتى ئول پەرىزاد،
ئۆيىدە قالدى شاھزادە بولۇپ شاد.
ئىچكۈدىن غافىل ئېردى ئۇشبۇ گەردۇن.
مۇرادىغە يېتىشتى ئول جىگەر خۇن.
ئەگەر بولمىسا مەشۇقدىن ئىشارەت،
كى ئاشىقتا يەنە كەلمەس بىشارەت.
ئەگەر مەشۇق يوق مەيلى بىلىڭىز،
ياتا بىلمەس ئاڭا ئۇششاقۇ ھەرگىز.

مەلىكە ئۇيقۇسىدىن ئويغانىپ ئاھ ئۇرغانى

مەلىكە غاپىل ئىككى دىلرەبادىن،
ئىچىپ شەربەت ئالار جامى ۋاپادىن.
كى ناگاھ ئويغانىپ ئول سۇبھى گاھى،
مەلىكە ئۇردى بىر دىل سۆزى ئاھى.
دىدىكىم ئەي ئەزىزىم زارى ئەفكار،
ئۆلەرمەن ئاقىبەت غەم بىرلە ناچار.

دىدى بەدئۇلجامال ئەي مىھرىبانىم،
نىگە ئاھ ئۇرارسەن كۆيدى بۇ جانىم.
مەلىكە دىدى ئاشىم ئاھ بولدى،
سىنىڭ ئىشقىڭدا ھەق ئول شاھ بولدى.
ئۇمىدىم كۆپ ئىدى بىلسەڭ سۆزۈمنى،
ئۇياتتىن يەرگە باققۇزدۇڭ كۆزۈمنى.
نە كۆز بىرلە ئانىڭ يۈزىن كۆرەرمەن،
نە تىل بىرلە ئانىڭ ھالىن سورارمەن.
ئانىڭ ئالدىدا مەن شەرمەندە بولدۇم،
تىرىك كەلدىم يەنە خىجىلدىن ئۆلدۈم.
سۆزۈمنى بىر كەررە ئالساڭ ئىردى،/
ئۆزۈڭنى بىر كەررە كۆرسەتسەڭ ئىردى.
دىدى بەدئۇلجامال ئەي داستانىم،
پىدا بولسۇن سۆزۈڭگە ئۇشبۇ جانىم.
ھايانىڭ نامۇسى كۆپ ئىشلىرى بار،
يەنە ئەلنىڭ تىلىنىڭ نەشتىرى بار.
تامانلارغا تىگەر بىر زەررە نامۇس،
يۈزۈمگە نەچە سالۇر دۇشمەنۇ دوست.
شەھەرلەر تىلىنى باغلاسا بولۇر،
ئەرىزكۆيلەر تىلىنى نىتسە بولۇر.
بارى ئانىڭ ئۇياتى ھەم ئانامنىڭ،
نىچۈك يۈزلگە باقارمەن ئانامنىڭ.
مىنىڭ كەلگەن چىرىگىم يوق دىگەيلەر،
كۆرۈپ بىلىپ ئىشتىپ تەن دىگەيلەر.
راۋا كۆرسەڭ بۇلارنى مەن كۆرەيىن،
ئانىڭ ئالدىدا ھالىنى سورايىن.
ئەگەرچە لۇتف قىلسام كۆرگۈنچە مەن،
قالۇرمەن سۆز نىشىگە ئۆلگۈنچە مەن.
مەلىكە دىدى ئەي جانۇ جاھانىم،
سىنىڭ ئۈچۈن پىدا بولسۇن بۇ جانىم.
ئەگەر بىلسە كىشى سىنى بىزگە سالغىل،
نەچچە بەدخۇينىڭ ھەم بويىننى چالغىل.
ئاناڭغە جاۋابىن بىز بىرەلىك،
ئىتابۇن ئازابىن بىز كۆرەلىك.
دىدى بەدئۇلجامال مىھرىبانىم،
ئىككى دۇنيادە سەن سەن يارۇ جانىم.
سۆزۈڭ سۇنغۇنچە دۇشمەن بويىنى سۇنسۇن،
ئانى چىللاڭ كۆرەيىن كۆڭلى تىنسۇن.
سۆزۈڭدىن ھەرنە كەلسە مەن كۆرەيىن،
ئانىڭ ھالىنى ئالدىڭدا مەن سورايىن.
بولۇپ خۇرسەند مەلىكە كۆڭلى خۇررەم،
نىتاڭ كىم ھالىنى ئالدىڭدا سورام.

مەلىكە بارىپ شاھزادەنى ئۈندەگەنى

ئۈيۈدى خەلق، ئەل بولدى غاپىل،
بارىپ شاھزادەنى ئۈندىدى ئاقىل.
قوپۇپ شاھزادەم يولغە كىردى،
چۇ ھىجرەت يولىدە لەپ تەشنا ئىردى.
چۇ زۇلمەت كىچەئى ئابۇ ھاياتى،
بولۇپ گويا يۈرەگىگە نىجاتى.
قىلىپ ئەغيارىدىن ئول ئايىنى خىلۋەت،
مۇھەييا قىلدىلەر ئول ئەسباپ مەئىشەت.
ئىجازەت بىرلە كىردى شاھزادە،
تەۋەززۇئ قىلدىيۇ بولدى فىتادە.
كۆزى يەردە ھاياسىنى كۆزەتىپ،
بەدىئى قوپتى ھەم بويىنىن تۈزەتىپ.
تۇرۇپ كۆرۈشتىلەر ئول ئىككى جانان،
قۇچاقلاشىپ ئىككى سەرۋى خىرامان.
پەلەك ھەيران بولۇپ باقتى ۋە قالدى،
كى ئول شاھباز بۇدەم سۇنانى ئالدى.
ئارادا ھىچ كىشى يوق غەيرى سىڭلى،
مۇرادىغە يەتكۈزۈپ تىندى كۆڭلى
ئولتۇرار ئىككى جانان لەئلى دۇردەك،
بىرسى خۇدپەرىندۇر، بىرى ھۆردەك.
ئەكەلدىلەر كەبابۇ نەقلۇ مەيدىن،
مۇنەۋۋەر بولدى ھۇجرە شەمسى ئايدىن.
سالىبان ئوتقا ئەنبەر مۇشكى خۇشبۇي،
مۇئەتتەر بولدى باغۇ كوچا بەكۇي.

ياراشتى ئىككى زوهره مۇشتەرىدەك،
ئېرۇر هەر قايىسسى خۇددى گۈلدەك.
قىلىۇرلەر بىرى ـ بىرى بىرلە نەزارە،
ئېرۇر هەرقايىسسى بىر ماهى پارە.
ئىچىپ مەي بىر ـ بىرى بىلەن گېزەك دەپ،
سۇنارلەر بىرى بىرىسىگە شېكەر دەپ.

ئۇزۇشۇپ بىر بىرىدىن شاپتۇلۇ يەر،
تېرىپ لەئلى لەبىدىن قەنۇ شېكەر.
يەنە بىر بىرىگە بولۇپ مۇۋاپىق،
هەقىقەتلىك مۇناسىپ ئىككى ئاشىق.
پەلەك غاپىل بولۇپ ئىككى دىلئارام،
زامانى تاپتىلەر بىر بىرىدىن ئارام.

بەدىئۇلجامال ئىناگەسىگە دەردى هالىنى ئېيتقانى

كېچەش بىرلە ئىناگەسىن كىتۇردى،
بۇ مەئىندىن ئاڭا سۆزىن يېتۇردى.
كى مۇشكۇل ئىشلىرىغە يارۇغۇمسەن،
بۇ مەخپى دەردىمە دەرمان ئانامسەن.
خىيالى ناگەهان باشىمغە تۇشتى،
ئارىغ كۆڭلىگە ناگاه ئوت ياپۇشتى.
بىلە لمەدىم بۇنىڭ تەدبىرى نەدۇر.
چۇ تەقسىر ئۆلدىمۇ تۇپرىغى نەدۇر؟
بۇ ئىشنىڭ پىكىرىنى قىلغۇچى سەن سەن،
بۇ مۇشكۇل پەتىهنى بىلگۈچى سەن سەن.

ئۇمىد سىزدە ئېرۇر ئۇشبۇ ئىشىمغا،
تەرەههۇم قىل كۆرۇبان كۆز ياشىمغا.
كىمۇندا كاشكى كەلمىگەي ئىدىم مەن،
بۇ كۆڭلۇم ئاپىتىنى كۆرمىگەي ئىدىم مەن.
يۇرە گىمنىڭ قۇۋەتى بۇ كېچە سەن سەن،
سۆز قىلما ئىشىمدىن ئۆزگىچە سەن سەن.
ئانىڭدىن كەلگۇنچە سەن غەمخارلىق قىل،
كۆيەر كۆڭلۇمگە هەم دىلدارلىق قىل.
بۇ سۆز بىرلە ئاڭا يىغلادى بىسيار،
قويۇپ يەرگە يۇزىنى ئول زارى ئەفگار.

ئىناگاسى بۇ سۆزلەرنى ئىشتىپ يىغلاغانى

كۆرۇبان ئىناگاسى يىغلادى كۆپ،
نىگە بولدۇڭ مۇنىڭدەك زارى ئاشۇپ؟
كۆڭۇللەرنى پەرىشان قىلدىڭ ئاخىر،
بۇ غەم بىرلە يۇرەكنى تىلدىڭ ئاخىر.
هاياتىمدىن قىزىم ئاخىر كېچۇردۇڭ،
سۇ ئورنىغە بېغىر قانىن ئىچۇردۇڭ.
تىرىكلىك بۇ كەز ئەمدى نىتەيىن،
بۇ ئىشىڭگە نىچۇك تەدبىر ئېتەيىن؟
بىلەلمىدىم ئىشىڭنىڭ جاۋابىن،
نىچۇك بېرەي ئاتا ـ ئانا جاۋابىن؟
ئاتاڭ سورسا دىگەيمەنكى ئەي زار،
ئەجەپ قايغۇ بىلەن قىلدىڭ گىرىپتار.
ئاناڭنىڭ يۇزىگە نىچۇك باقارمەن،
نىتاك باغى ئېرەمگە ئوت ياقارمەن؟

قىزىنىڭ بۇ ئىشىغا كۆيدى بۇ دەم،
بۇ بىچارە ئاخىر قىلدى مۇرەههەم.
دىدى چىرلاڭ كۆرەيىن شاه يۇزىنى،
سورايىن هەم بىلەيىن دەرت سۆزىنى.
مەلىكزادىنى چىرلاپ كىردى ئاندە،
كېلىپ شاهزادە تۇردى مىسلى بەندە.
تۇشۇپ مېهرى بولۇپ ئىناگا،
راۋا كۆرمەس ئانى قىزدىن يەناگا.
بولۇپتۇر چۇن قىزى ئاشىق ئاڭا كىم،
كۆرۇپ لايىق قىزغە هەم ئۆزى كىم.
دىدىكىم بۇ ئىشىڭ خۇد مەخپى ئولماس،
تېخى ياشۇرمىغىمىز ياخشى بولماس.
دىمەگىل كۆپ پۇشدە بولماس ئاخىر،
نىچۇك بىر جىنى بۇ ئىشنى قىلماس ئاخىر.

www.uyghurkitap.com

قىلۇر ئاخىر ئاناڭ مۇنى سەرانجام،
چۇ قىلدىڭ پۇختا قىلغىل بولمۇسۇن خام.
بەدئەد ئىپتۇر ئىناگاسەن بىلۇرسەن،
يامانۇ ياخشى قىلساڭ سەن قىلۇرسەن.
ئىناگا دىدى شاھزادە قوشۇلسۇن،
بارىپ قۇللۇق نىيازىن ئەرزە قىلسۇن.
ئەگەرچە غايىبانە ئىسە بولۇر،
ۋەلى يۈزىن كۆرۈبان سۆسە بولۇر.
ئەگەر ئۇلۇغ ئاناڭنىڭ كۆڭلى سۆيدى،
مۇنى تەھقىق قىلگىم ئوغلى سۆيدى.

ئىناگا شاھزادەنى ئۇلۇغ ئاناسىغە ئالىپ بارغانى

دىدى بەدىئۇلجامال ئەي نىگارىم،
سالامەت يەتكۈزگەي ئول پەرۋەردىگارىم.
قىزىلگۈللەر ئىچىندە تولغان ئايىم،
يىگىتلەر ئىچىندە شىرىن زەبانىم.
ئىناگا بىرلە ئول ئىبەردى جانىن،
دىدى ياخشى سىپارىش قىل بۇ ھالىن.
ئاتاسىنىڭ ئاناسى شەھربانۇ،
كى ئىبردى شەھربانۇ ئاتى ئانى.
ئانىڭ مەئۇىسدۇر شەرستان سەمىن،
لەقەب باغى ئىرەم ئىبردى ۋە لىكىن.
ئانى چۈن شاھى شەھرۇخ ياساپ ئىبىردى،
ئاتىنى باغۇ ئىرەم ئاتاپ ئىبردى.
مەلىكزادىنى ئالدى ئىناگا،
قىلىپ گۈل يۈزىگە جانىن كۆلاگا.
قىزىدىن كۆپرەك مايىل بولۇپدۇر،
ۋەلى ئەل دىلىدىن قايىل بولۇپدۇر.
يېتىشتىلەر ئوشۇل باغۇ ئىرەمگە،
يېقىن ئىبردى گۈلىستانۇ ئىرەمگە.
تۈشۈپ كىردى ئىناگا ئىچكىرىگە،
سالام قىلدى راۋان شاھى پەرىگە.
تەۋززۇدۇ بىرلە ئولتۇردى قاشىندە،
كى ئول سوردى قىزنى سۆز جاشىندە،
قىلىپ تەقرىر ئىباگا يىغلىدى زار،
ئىرۇر بەدىئۇلجامالنىڭ زارۇ ئەفكار.
ئىشق ئوتى يۈرەگىگە ياقىلمىش،
مۇھەببەت رەڭدى جانىغە چاقىلمىش.
كېچە-كۈندۈز يېغىسىز ئەمەسدۇر،
نىچۈك قىلماس فىكىر قىل خاس ئەمەسدۇر.
قىزىنىڭ سۆيگەن ئىرى زىندە ئىرۇر،
ئۆزى ئادەم پەرىلەر بەندە ئىرۇر.
شىكەر سۆزلۈك يىگىت نۇتقى دىلاۋىز،
ھىكايەت قىلسا ئەلپازى شەكەررىز.
مەلاھەت بىرلە ئەسىر نازىنىندۇر،
لەتافەت بىرلە كۆرگىل ماھى چىندۇر.

ئىناگا شاھزادىنى شەھربانۇغە سۆھبەت قىلغانى

ئانى نەچە سۆھبەت قىلسام تۈگەنمەس،
ۋەلى كۆرمەي كىشى ھەرگىز ئىنانماس.
ئەكەلدىم مەن ئانى ئالدىڭغە قولدەك،
كۆرەر بولساڭ يۈزى گۆزەل گۈلدەك.
ئالىپ كىردى ئىجازەت بىرلە شاھنى،
چۇ شەھربانۇ كۆردى ھۆسنى ماھنى.
كىلىپ كىرگەچ تەۋززۇدۇ قىلدى شاھزادە،
بويىدۇر چۈن نىھالى سەرۋى ئازادە.
قىلىپ قۇللۇق قاشىندا بەندىلەردەك،
ئەدەپ بىرلە تۇرۇپ شەرمەندىلەردەك.
يۈزىن كۆرگەچ ئاناسى مېھرى تۈشتى،
مۇھەببەت بىرلە چىرلادى كۆرۈشتى.
چۇ شەھربانۇنىڭ كۆڭلىگە ياقتى،
تاماشى چىرگىن ئالدىغە يىغدى.
كۆرۈك دەپ بارچىسىگە بۇ بەشەرنى،
كى قىلماغلار مۇنگا شۇررۇ ئەسەرنى.
ئانى يالغۇز قويۇپ باغى ئىرەمگە،
ئۆزى باردى سۆز ئەيغالى ھەرەمگە.

بارىپ ئوغلىغە قىلغان سىرنى ئىزهار،
قىزنىڭ بولمىش دىگەيكىم ئاشىقۇ زار.
كى يالغۇز قالدىلەر شاھزادە ئاندە،
مۇنىڭدەك باغنى كۆرەلمەس جاھاندە.
يۈرۈبان سەيرى قىلدى باغى مەيدان،
پەرىلەر مەنزىلىنى قىلدى چۇلان.
مۇئەتتەر باغ تۇرۇر رەئنا ۋە دىلكەش،
مۇتەققەش ھۇجرىلەردۇر كۇشكى زەركەش.
پاراغەت بىرلە ياتۇر شاھزادە،
ئىشتكىل نە ئويۇن كۆرسەتۇر ئاندە.
ھەسەد ئېتىپ بۇ ئىشرەتنى زامانە،
نە ئىشنى قىلدى ئول يەردە باھانە؟

شاھزادەنى تىزۇ يەر قىلىپ دىۋىلەر ئۇچۇرۇپ كەتكەنى

چۇ راۋى قىلدى بىر قىسسە رىۋايەت،
بولۇپ يۈز غۇسسەدىن ئۇشبۇ ھىكايەت.
ئۇشۇل كۈن دىۋنى ئۆلتۈردى شاھزاد،
كى ئانىڭ كۇشكى باغى بولدى بەرباد.
نەچە كۈندىن سۈڭرە بىلدىلەر ئەخبار،
قالىن دىۋەلەر كېلىپ يىغلادى زار - زار.
سوراپ ئىستەپ يۈرەرلەر ھەر دەم ئانى،
قاچان تاپسا ئەگەر كىم تۆكسە قانى.
ئۆلتۈپ بارۇر ئىدى نەچچە دىۋە ئاندىن،
كېلۇر ئادەم ھىدى ئۇشبۇ چىمەندىن.
چۇ دىۋىلەر ئازغۇرۇپ تەزۋىر قىلدى،
ئۇچۇرەرغە ئانى تەدبىر قىلدى.
دىدى دىۋنى ئۆلتۈرگەن سىز ئوخشار،
مەلىكە قىزنى كەلتۈرگەن سىز ئوخشار.
مەلىكە ئېيىتتى بىزگە كەلتۈرۈك دەپ،
ساغىنىپمىز دىدى تېز يۈرۈك دەپ.
مەلىكنىڭ ئىبەرگەن ئەلچىسىمىز،
ساڭا دىدۈك بۇدۇر بىزنىڭ سۆزىمىز.
بۇ سائىندى بەدئىشمكىم ئىبەردى،
دىۋەنىڭ مكرىنى چۇ بىلمەي ئىدى.
بۇ ئىدى كىم ئۇشۇلدۇرمەن فىقىرنىڭ،
غېرىبۇ بىكەسۇ زارۇ ھېقىرنىڭ.
چۇ شاھزادە خىيالى خامە تۈشتى،
خىيالى خام ئىلە ئول دامە تۈشتى.
ئۇچۇردىلەر دىۋەلەر كۆككە ئانى،
دىدىلەركى تۆتتى ئەسۋەدنىڭ قانى.
كى ئەي سەرگەشتە بەد بەخت ئادىمزاد،
بىزنىڭ شاھزادىمىزنى سەن قىلدىڭ بەرباد.
ئۇشۇل كۈندىن بېرى قەلزۇمنىڭ شاھى،
نەچچە كۈندىن سېنى ئىزلەپ سىپاھى.
كۇياۋ قىلغان ئىمىش شاھبالى شاھى،
كى ئەسۋەد دەردىدىن بولماس ئاھى.
كى سەن شاھبالى شاھقا كۇياۋ ئىرمىش،
ئانى ئۆلتۈرگەنىڭنى بىلگەن ئىرمىش.
كەلتۈردىلەر ئانى قەلزۇم شاھىغە،
يەنە سالدى پەلەك مېھنەت جانىغە.
كۆرۈپ زىبا يۈزىنى ھەيران قالدى،
ئېخى گۈل يۈزگە ھەم ھەيقى كەلدى.
بەسى قورقار ئىدى شەھبالدىن دىۋە،
قاچىپ بارىپ ياسادى قەلزۇمدە بىر ئۆي.
دىدىكىم نەچچە كۈنلەر ياشۇرايلىك،
خەبىرى بولغۇسىدۇركىم كۆرەيلىك.

قەلزۇم شاھىنىڭ شاھزادىنى تۇتۇپ زىندانغە سالغانى

ۋەلى شاھزادىنى زىندانغە سالدى،
ئايىرىم ياردىن ئارمانغە سالدى.
پەلەك پۇرقەت سالۇرغە دەست تاپتى.
مەلىكزادە ئىشى شىكەست تاپتى.
بۇ قەلزۇم تۇبدە شاھ غەمگە تۈشتى،
پەلەك چەرخ ئۇردى ئاي چاھغە تۈشتى.

www.uyghurkitap.com

مەلىكزادە بولۇپ دىۋەگە دەر بەند،
مىسالى چەزمەكىسلەرگە تۈشۈپ قەند.
كى سالدىلەر ئانى زىندان غەمىغە،
چۇ تۈشتى زۇلمەت ھىجران غەمىغە.

تۈشۈپ زىندانغە ئۇل دۇررى يىگانە،
سالىپ زىندانغە ئۇل دەۋرى زەمانە.
تۆكەر بادام كۆزىدىن دۇردى ژالە،
نىچۈك قىلماس كىشى ئۇل يەردە نالە.

شاھزادەنىڭ خۇدايى تائالاغە نالە قىلغانى

دىدى يارەب يەنە مىھنەتكە تۈشتۈم،
يار ۋە قۇللۇقتىن يەنە زۇلمەتكە تۈشتۈم،
تۈشۈمدا كۆردۈم ئوخشار ئۇل سەنەمنى،
خىيالىمدا كىرىپ باغۇ ئىرەمنى.
يىتىشكەندە يەنە ئابۇ ھاياتى،
كى تۈشتۈم تەشنە لەب چاھۇ ماماتى.
كى بولدۇم غەم قەپەسىندە گىرىپتار،
غىرىبغە ھىچ كىشى بولغايمۇ دۇر يار.
يەنە يۈزۈڭنى كۆرگەيمەنمۇ ئەي جان،
بۇ زىندان ئىچرە ئۆلسەم ئاھ دەرمان.
تۈشۈپدۇرمەن يەنە زىندان غەمىغە،
كى يەتكۈزگەي بۇ خەبەرنى باغ ئىرەمگە.

يۈرەگىم خەستەدۇر زىندان ئىچىدە،
يەنە كىرگەيمەنمۇ زىندان ئىچىدە.
ۋەلى نەۋمىد بولمەن ئۇل خۇدادىن،
ئاڭا ئاسان خالاس ئەتمەك بالادىن.
خۇدايا ئۆزگە يوقدۇر ماڭا غەمخۋار،
خالاس ئەتكىل بۇ زىنداندىن مىنى زار.
تۇرۇپ زىنداندا شاھى زامانە،
ئاسار ئەھلى ئوقىن ئۇرغاي نىشانە.
چۇ شەھەربانۇ ئۇل ئوغلىغە كەلدى،
تامامى جىن بۇ ئىنلەرنى بىلدى.
ئۇچۇردىلەر سۆچۈك جاننى جاھاندىن،
كى شەھەربانۇ غاپىل بۇ خەبەردىن.

شەھەربانۇ شاھزادەنى ئوغلىغە سۈفەت قىلغانى

كېلىپ ئولتۇردى ئوغلىنىڭ قاشىندە،
قىلىپ تەقرىپ شاھنى سۆز باشىندە.
سۈفەت قىلدى شەھەنشاھنى بى ناھايەت،
تامامى مەندىن ئەسرۇ بىغايەت.
دىدى بىر شاھى كۆردۈم دۆلەتكە لايىق،
قىلىپ تەگرى ئانى قىزىڭغە ئاشىق.
سۇلايمان نەبىدىن ئالۋان نەزەر ئۇل،
ئۇل ئەرنىڭ رەمزىدىن تاپقان خەبەر ئۇل.
كى مىسرى ئىبلىنىڭ سۇلتانى ئىرۇر،
مالاھەت كىشۋەرىنىڭ خانى ئىرۇر.
سۇلايماندىن بولۇپدۇر مۇژدە ئاڭا،
كۆياۋلىككە كېلىپ بەرمىش چۇ ساڭا.
ئەجەپ شاھزادەدۇر ياخشى سۈفەتلىك،
قاچان بولسا قىز ئوغلان بولۇر ياتلىق.

بولۇر ئىرمىش قىزىڭ ھەم ئاشىقى زار،
كۆرۈپ ئىرمىش مەلىكە سەدقى يار.
مۇناسىپ كۆرۈپ ئۇل قىزىڭغە لايىق،
تاپىپ ئىرمىش ئانىڭ كۆڭلىن مۇۋاپىق.
ئۇن ئۈچ يىلدۇر بەلالەر كۆرگەن ئىرمىش،
غەرىبلىقتا جاپالار چەككەن ئىرمىش.
مەلىكەنى كېتۈرگەن ئۇل شەھەنشاھ،
كى ئەسۇدە دىۋنى ئۆلتۈرگەن ئۇل ماھ.
چۇ مەن كۆردۈم مۇناسىپ سەن تىبىخى كۆر،
كېتۈرۈپ مەن كى ئالدىڭدا ئۆزۈڭ سور.
قىلىپ تەئرىپ شاھنى نەچچە مقدار،
كى كۆرمەي سۆيدى شەھبال ئانى بىسيار.
دىدىكىم كەلتۈرۈڭلار بىز كۆرەيلى،
تەرەھھۇم بىرلە ھالىن بىز سورايلى.

بارىپ كەلدىلەر تاپمايىن ئانىدە،
قايان باردى دىدىلەر بىر زاماندە.
دىدى شەھبال يالغۇز ئەردىمۇ شاھ،
خاتا قىلىپ قويۇپسىز ئاندە هايىاھ.
بۇ باغلاردۇر پەرىلەر سەيرى گاھى،
تېخى بىزگە دۇشمەندۇر قەلزۇمنىڭ شاھى.
ئاجايىپ تىرە بولدى شاھى شاھبال،
ئىبەردى ھەر تەرەف چاپخۇنچە دەرھال.
كى شەھربانۇ ئەنكىپ ئاشۇفتە بولدى،
تامامى چېرىگى ئالۇفتە بولدى.

بەدىئۇلجامالنىڭ بۇ خەبەرنى ئىشتىپ ئاشۇفتە بولغانى

ئىشتى بۇ خەبەرنى بەدىئۇلجامالى،
مۇبەددەل بولدى ھىجرانغە ۋىسالى.
مەلىكە بىرلە سائىد قىلدى فىغان،
بۇ كەز چىقتى دىبان تەتدىن ئىنىسىق جان.
بەدىئى قىلدى كۆكسىن پارە - پارە،
بۇ كەز بولدى يۈزۈم ھىجراندە قارە.
مەلىكە ھەم ياقاسىن قىلىپ چاك،
بوياپ گۈلدەك يۈزىنى قان بىلە خاك.
كىيىپ تونىن سائىد ھەم يۈز ئالىپ چاك،
بولۇپ باشتىن ئاياقى قان بىلە پاك.
گۈلىستان ئارامىدا بولدى غەمىستان،
خازان بولدى مەگەر مىسلى زىمىستان.
سەرەندىل شاھى چۈن ئاشۇفتە بولدى،
تامامۇ خەلقۇ ھەم ئالۇفتە بولدى.
نە مۈشكۈلدۇر كى جان تويغۇنچە تۇرماي،
نە ئەرماندۇر ئۈزۈلگەن غۇنچە كۈلمەي.
بەدىئى ئېيتۇركى جان بەردى نە مۈشكۈل،
مېنى مىسكىن بەقا قالدىم نە مۈشكۈل.
كېچە - كۈندۈز كۆيەر بولدۇم مەن ئەمدى،
بۇ غەم بىرلە ئۆلەر بولدۇم مەن ئەمدى.
كى شاھبال ئىشتىپ قىزى پىغانىن،
قىلۇر قۇربان قىزىغە تەندە جانىن.
ئىبەردى ھەر تەرەپ چابغۇنچى شەھبال،
خەبەر نە بولغاي ئاندىن بىلگەي ئەھۋال.

شاھى شەھبال شاھزادەنىڭ خەبەرىنى تاپقانى

كېلىپ بىر جىن خەبەر قىلدى ئايا شاھ،
ياتۇر ئىبردىم خازابۇ خەستە ناگاھ.
كى كۆردۈم نەچچە دىۋە بىر ئاددىمنى،
ئالىپ كەتتى تۇتۇپ بىر ئادەمنى.
دىدى شەھبال قەلزۇم دىۋەلىرىدىن،
ئۇلاردۇر دۈشمەن ئاندا ئويلازىدۇر.
ئىنايەت بولسا بەندىگە خۇدادىن،
ئاڭا ھەردەم مەددەت بولۇر سامادىن.
كىشى دائىم خۇدا ھۆكمىدە بولسە،
ئەجەپ بولغاي مۇرادىن تاپماي ئۆلسە.
مەلىكزادە خۇدا ۋەندەغە مەشغۇل،
دۇئاسى بولدى دەرگاھىدە مەقبۇل،
ئۇچۇپ كەلدى سائادەتلىك ھۇماي،
تولۇئ ئىيتىپ يەنە دۆلەتكە ئاي.

شەھبال قالىن چېرىك بىرلەن قەلزۇمغە بارغانى ۋە سوقۇش قىلغانى

دىدى راۋىكى بولدى پىتنە ئەنگىز،
بۇ ئىشتىن بولغۇسى بىسيار خۇنرىز.
بۇ ئىشكە تىرە بولدي شاھ شەھبال،
چېرىك چىرلاتتى قەھرى بىرلە دەرھال.
بولۇپ تەييار ھەم شەھبال چېرىگى،
بۇ تۆتىرەتتە شەھەنشاھنىڭ شېرىگى.

www.uyghurkitap.com

چىرىك تۇتتى ھاۋا يۈزىن بولۇتتەك،
يىتىپ قەلزۇمغە تۇتاشقان ئۇتتەك.
بولۇپ شەھبال قاشىندە كۆپ يار چىقتى،
مۇسەللەھ بولۇبان ئاتلاندى كەتتى.
يەغىشتۇردى بولار ھەم چىرىكىنى،
جەھدى بىرلە باغلادى ئۇلار ھەم بىلىنى.
ئىبەردى ئەلچىلەر شەھبال شاھرۇھ،
نە قىلدىڭ كەلتۈرۈپ ئۇل ماھ مەھرۇھ.
ئانى بەرگىل كىتەيلىك پىتنە قىلماي،
چىرىكلەر بىر بىرىنى خەستە قىلماي.
مۇساھىپ بولالى ئۆلگۈنچە دائىم،
ئىچەلى بادەنى تىرىكۈنچە دائىم.
يوق ئەرسە قەلزۇمنىڭ تۇپراغى توزار،
ئاقار قانلار تىخى يۇرتۇڭنى بۇزار.
دىدى قەلزۇم شاھى ئۇنىڭ جاۋابى،
نەدۇر مۇنچە يەنە قەھرى ئىتابى.
ئوشۇل ئەسۋەدنى ئۆلتۈرۈپمەن،
ئۇنىڭ يولىدا باشىن كىتەرىپمەن.
بىر ئادەم ئوغلى ئۈچۈن كۆپ پەرىزات،
باردى بولغاي بۇ قەلزۇم ئىچرە بەربات.
ئانى كەلگەچ زامان يۈز پارە قىلدىم،
بۇ قەلزۇم تۈبىدە ئاۋارە قىلدىم.
بۇ سۆزنى كىلىپ دىدى ئەلچى شەھبال،
ئاچچىغلاندى ئۆزگىچە بولدى ئەفئال.
سۇغۇردى تىغىنى قىلدى ئاھۇ شاھ،
يۈرەكىدىن چەكتى ئۇل ئوتلۇق بىر ئاھ.
تۆكۈلدى قار يامغۇردەك پەرىزات،
مۇقابىل بولدى دىۋلەر ھەمچۇ شەددات.
بولۇپ توپان تىلقاق قاراڭغۇ،
كىشى بىلمەس كى دەريا قانۇ يا سۇ.
بىرى بىرىن قەلەم قىلىپ سالۇرلەر،
بىرى بىرىنىڭ جانىنى ھەم ئالۇرلەر.
بىرى بىرىنى قىلۇرلەر زار ئەفكار،
چىقار ھەردەم بولارنى نالەئى زار.
قىلۇرلەر گۈرزىلەر چۈن پارە ـ پارە،
سۆڭەكلىرى بولۇپ خىشى ـ خىشى دانە.

بىرى بىرىنى قىلۇرلەر زار ئەفكار،
بىرى ئىيتۇر كىرۇ بىرىدۇر ۋار.
قىزىل يۈزىگە چاپارلەر تىغى خۇنىن،
قارا باشقا ئۇرارلەر گۈرزى زەربىن.
قىلۇرلەر گۈرزىلەر چۈن نادە قالغان،
سۆڭەكلىرى بولۇر خىش ـ خىش تالقان.
ئۇرارلەر بىر بىرىنى دۈككە ـ دۈككە،
بارىپ قاچىپ چىقارلەر پەردىن كۆككە.
قىلىچلەرنىڭ يۈزىدىن ئوت چاقىلۇر،
كى دەريا ھەر زامان ئوتقا ياقىلۇر.
پەرى دىۋنىڭ باشىغە يوقتۇر سانى،
بولۇپ باش ئىلىك چۈن كۆيگەنى.
تە ئەججۇپ پەرى دىۋنىڭ ئاھۇ فىغانى،
پەلەكنى تىترەتۇر مۇررىخ جانى.
قىران قوپتى قىرىلدى دىۋە بىسيار،
قارا قان بىرلە قىينار بەھرى خۇنخۋار.
بولۇپ قەلزۇم سۈيى دەريايى پۇرخۇن،
قىزىل قان بىرلە دەريا بولدى نىلگۇن.
كىسىلدى باشلىرى تۆكۈلدى كۆپ قان،
پەلەكتە قىلدى مۇررىخ ئاھۇ فىغان.
دىدىلەر مۇنچە ھەدسىز قان بولۇرمۇ؟
مۇنىڭدەك رەھىمسىز سۇلتان بولۇرمۇ؟
بولۇپ مەغلۇپ ئاخىر كار،
ئىلىككە تۈشتى قەلزۇم شاھ ناچار.
ئانىڭ بويىنۇن باغلاپ شاھى شەھبال،
بۇيۇردىكىم بۇ دىۋنى قىنە دەرھال.
تىرىك بولسا بىزنىڭ كىشىنى بەرگىل،
يوق ئەرسە قىيىن بىرلە كافىر ئۆلگىل.
بۇيۇردى قىيمە ـ قىيمە قىلىڭىزلەر،
تىرىسىن تاسما ـ تاسما تىلىڭىزلەر.
بولۇپ جالالاتلار قىينارغە مەشغۇل،
دىۋە ئىيتتى: بىر سۆز ئىيتايلى بولسا مەقبۇل.
دىدى شەھبال: ئىيغىل نە سۆزۈڭ بار،
ئۆلەرسەن ئاقىبەت ئىلىكىمدە ناچار.
دىدى: قەلزۇم مىنى ئازات قىلىڭلار،
سىنى ئۆلتۈرمەيمىز دەپ شەرت قىلىڭلار.

دىۋە قورقۇپ سەيفۇلمۇلۇكنى گەلتۈرگەنى

بېرەيىن كەلتۈرۈپ ساڭا كىشىڭنى،
كېتەرسەك مەندىن ئۇشبۇ سائىشىڭنى.
سۆيۈنۈپ بولدى شەھبال ئاندا خوشھال.
بۇ سۆز بىرلە قەسەم ياد ئەتتى فىلھال.
چۇ كىردى پەرىلەر سۇ تۈبىگە،
غەۋۋاسلاردەك چۆمۈپ قەلزۇم تۈبىگە.
سالىپ ساندۇق بىلە چاھغە شاھنى،
ياتۇرۇپ بىر تۈگۈرمەن تاش بىرلە ئانى.
غەۋۋاسلاردەك كىرىبان دىۋە خۇنخۋار،
چىقاردى بەھرىدىن لوئ لوئ شەھۋار.
چىقاردى دىۋە ئوشۇل دۇررى شەپ ئەفرۇز،
بولۇپ شەھبالغە ئول كۈن ھەيد نۇرۇز.
چىقىپ بۇلبۇل قاراڭغۇلۇق قەپەزدىن،
قىلىپ شەھبالنى خۇررەم قەپەزدىن.
كېلىپ شەھبال شاھزادە ئورتاسىندە،
تەۋازۇئ بىرلە يەر ئۇپتى قاتىندە.
دىدى شاھ كى بىر خەۋاردار بولغىل،
غېرىبلەرگە تېخى غەمخۋار بولغىل.
ئىلاھا دۆلتىڭىز يار بولسۇن،
ھەمىشە بار تەڭرى يار بولسۇن.
دۇئاچىدۇر ساڭا بۇ جىنسى خاكى،
مەدەت قىلغاي سۇلايمان رۇھى پاكى.
قىلۇرمىز دۆلتىڭگە كۆپ دۇئالار،
چۇ تۈشتۇق خىزمىتىڭگە بىز گادالار.
كۆرۈپ شەھبال شاھنى شادى بولدى،
ئۆلۈمدىن دىۋە تېخى ئازادى بولدى.
بولۇپ شاھزادە مىسلى زەئفىراندەك،
تېخى گۈلدەك يۈزى بەرگى خازاندەك.
غەم ئىلكىدە سارىغ يۈزىنى كۆردى،
تەرەھھۇم قىلىبان ھالىنى سوردى.
ئېلىپ كىردى گۈلىستانۇ ئېرەمگە،
تۈشۈردىلەر يەنە باغۇ ھەرەمگە.
تامام خەلق ئىشىتىپ بولدى خوشھال،
يەنە قوشلۇقتا مۇژدە كەلدى بۇ ھال.

شەھبال شاھ قىزىغە توي ياراغىن قىلغانى

ئايا راۋى كېتۈرگىل ياخشى داستان،
بۇ دەپتەر ئاخىرىنى قىل گۇلىستان.
دىدى راۋى قىش ئۆتىبان كېلىپ باز،
كۆڭۈلدە غەم خۇمارى مەي ئىچىپ ياز،
كۆڭۈلدىن كېتەرىپ شەھبال غەمنى،
ياساپ تۈزەپ گۈلىستان ئېرەمنى.
قىلىپ ئىنىڭىز ئەمدى توي ياراغىن،
سافا بەردى سارايۇ كۈشكۈ باغىن.
بەدىئۇلجامال بىرلە ھەم مەلىكە،
ئارام باغىدا كېلىبان جانىكە.
كى سائىد ھەم كېلىبان شاھ قاشىغە،
بولۇبان مۇنىس ئول يالغۇز باشىغە.
چۇ شەھرىبانۇ ئوغلۇم دەپ شاھنى،
دىدي مەن توي قىلارمەن مېھرى ماھنى.
ياراغىن قىلىبان گۇفتىگۇي بىرلە،
كېتۈردى توي ھاي-ھۇي بىرلە.
تىكىبان بارىگاھى خىسرووانە،
قۇلاق ئىشىتكەن بىر شامىيانە.
ئۇ تاغ ئۆي قىلىبان ئول بارىگاھى،
ئوشۇنداغ تەخت ئۇزرە ئولتۇرتتى شاھنى.
سۇلايمان سۇرمەسىن چەكتى كۆزىگە،
كۆرۈندى جۈملە پەرىلەر كۆزىگە.
كۆرۈپ مېھرى سۇلايماننى قولۇندە،
مۇسەھھەر بولدى دىۋىلەر ئوك-سولىندە.
چۇ يارلىق قىلدى ئولدەم مىسرى شاھى،
بۇ سائىدغە كۆرۈنسۇنلەر تامامى.
كىتۈردىلەر شارابۇ مەست رەنگىن،
كېرەك نەقلى كەباب شەھدى شىرىن.

يىغلدىلەر پەرىزات كۆللى ئەندام،
تۇرۇبان ساز مۇسقا ئۇل دىلئارام.
كى يارۇ خۇشبۇي ئەنبەر بىناھايەت،
ئىرەم باغ بولۇبان خۇش بىغايەت.
پەرىلەر نەغمەلەرىن سازۇ قىلدى،
كۆڭۈل بۇلبۇللىرى پەرۋازۇ قىلدى.
چىلىپ سازەندىلەر ناز ئىلە سازىن،
كى نازۇك بىلە ئارتۇردى نازىن.
پەرىلەرنىڭ چەرخىدىن بۇ چەرخى گەردۇن،
كىپچە ـ كۈندۈز قىلۇر شەۋق ئىلە جەۋلان.
پەلەك بولۇپ بۇنىڭ تويىدە چەرخى،
ئويۇنچى چەرخىلەرنىڭ سۇندى چەرخى.
يانار ھەم كىچە تولۇن ئاي مەشئەل،
تاڭ ئاتقۇنچە ياقار تويىدە مەشئەل،
تىكىپ ئالتۇن ئەلەم سۇلتانى داۋەر
ئۇرار كۇلبارىڭ ئۇل خۇرشىد خاۋەر.
ئىتەر نەقش باغلار ساز ئىچىندە،
قىلۇر نەققاشلىق ئاۋاز ئىچىندە.

بولۇبان مۇشتەرى زۆھراغە داساز،
كەرەشمە بىرلە دەست ئەنداز پەرۋاز.
مۇسەللەھ ئالدىدا مۇررىخ خۇنرىز،
كى تۆككىنىگە دۇشمەنىنىڭ قانىنى تىز.
مەئىشەت بىرلە مەشغۇل جىن ھەم باز،
تەفەررۇج بىرلە زۆھرا ئەنجۇم نەققاز.
تەنەئئۇم بىرلە سۇلتان ئىردى مەشغۇل،
بولۇپ ئاندىن يەنە بۇ غەم مەئزۇل.
يەپ ـ ئىچىپ نەچچە كۈنلەر شۈكرى شەھد،
قىلىپ ئەقدە نىكاھ مىھىر ئىلە ئەھد.
كى ئاخىر بولدى تىزىلار ئەلگە رۇخسەت،
بولۇپ ۋاقتى قوشۇلسۇن بەخت نۇسرەت.
سائادەت بىرلە دۆلەت يار بولدى،
غىرىپ شاھزادە پىرخور دار بولدى.
تۈشۈبان شەمس ھاۋۇر مەنزىلگە،
ئىجازەت بولدى كۆللى مەھفەلگە.
چۇ خىلۋەت بولدى شاھزادە بىر ئۆيدە،
يىغىلدىلەر مەھرەملىرى بىر ئۆيدە.

ئىناگەلەر شاھزادەغە بەدئۇلجامالنى ئالىپ كەلگەنى

ئىناگە بىرلەن ئۆي قىزلىرى پاك،
پەرىلەردۇر بارى گۈل سۇدىن پاك.
يىغىلىپ كەلدىلەر گۈل بەرگىن ئالىپ،
شاھىنشاھغە سەرۋى سىمەننى ئالىپ.
ئىناگە كەلتۈرۈپ تاپشۇردى جاننى،
قوبۇل ئەتتى شاھىم رۇھى راۋاننى.
مىسالى تۇرنىغا لاچىننى سالدى،
ئاچ ئىتالكو مەگەر خورراندا قوندى.
ئۈزۈپ شاپتۇل قول ئالمىغا سالدى،
مەگەركىم قارچۇغا سۇنانى ئالدى.
ئىسىپ ئىشرەت يەلى ئاچىلدى غۇنچە،
چىمەن گۈلزار چۇ بولدى ھەي دىگۈنچە.
نە سۆھبەتدۇر گۈلى غۇنچە ئاچىلغاي،
ئاچىلىپ ئورتادا گۈل ساچىلغاي.
سەدەفكە سالدى نىسان دۇررى غەلكان،

ساچىلدى دۇررى گۆھەر لەئلۇ مارجان.
قويۇپ تەكلىپ ئىرادە بولدى قانىئ،
ھەمىشە زەۋقى شەۋقتە يوقدۇر مانىئ.
كىپچە ـ كۈندۈز قۇچاقلاشماق سۆزلەشمەك،
ئىلىكلەرىن تۇتۇشماق ھەم ئۆپۈشمەك.
مۇرادىغە يىتىشىپ كۆڭلى تىندى،
پەلەك كۆرۈپ ئۇياتتىن بويىنى سۇندى.
نە خوشتۇر ئەمگەك ئىچرە تاپسا راھەت،
چۇ مەرھەم بولسا تۇتاشسا جاراھەت.
ھەسەت بىرلە زامانە قالدى ھەيران،
ھەسەتخورنىڭ يۈرەكى بولدى لەرزان.
نە خۇش كۈندۇركى غەمدىن شاد بولدى،
بۇزۇلغان كۆڭلى ھەم ئاباد بولدى.
ئىلاھا جۈملە ئاشق مەقسۇدىن بەر،
كىرەم بىرلە يۈرەككە تەسكىنىن بەر.

شاھزادە مەلىكەنى سائىدگە بەرگەنى

چۇ بولدى شاھ سەيفۇلمۇلۇك ئەفرۇز،
ئۆتۈپ مېھنەت، كېتىپ قىش، بولدى نەۋرۇز.
چىمەنلەر بولدى جەننەتتەك شكۇفتە،
بولۇپ سەھراز مۇرەدرەسىز سىفتە.
يىراق ئول كۆردىلەر سەيفۇلمۇلۇك شەھبال،
مەلىكە بىرلە سائىد بولسا ھەم ھال:
سىراندىل شاھىغە ئىبەردى سۆزچى،
ئەززال ئولغالى باردى ھەم ئاۋچى.
كېرەك بىر يەردە بولسا ئول ئىمەكداش،
يەنە بىر بىرىگە بولغاي سۆيۈكداش.
ھەر يەردە بولسىلەر قولداشلار ئېرۇر،
غېرىبلىقدا يەنە مۇڭداشلار ئېرۇر.
قوبۇل ئەتتى بۇ سۆزنى شاھ سىراندىل،
ياسادى شەھەرنى باغلادى قەندىل.
ئىنىسىن چىرلادى تاجۇلمەلىكنى،
كېتۈردىلەر سائىد سەيفۇلمۇلۇكنى.
يىغىلىپ بارچىسى ئەركان دۆلەت،
بولۇپ ھازىر يەنە ئەئيان ھەزرەت.
تەكەللۇپ بار ئىدى ئانچە كىم قىلدى،
نە كىم ئەھلى نىشاد ئېردى يىغىلدى.
تىكىپ ئول بارىگاھى خىسراۋانە،
ئالاكىندە خىتايۇ شامىيانە.
يىغىلدى شاھلار تۈزۈلدى سۆھبەت،
نەچە كۈنلەر قىلىبان ئەيشۇ ئىشرەت.
رەبىئۇلمەلىك قىلدى تويۇ ئالى،
نىچۈك بار ئېردى شاھلار پائالى.
ئىجازەت بەردى كەلگەن ئىكەن ئاندا،
بۇنىڭدەك تويلار بولماس بۇ جاھاندا.
چۇ ئېردى تەشنەلەپ ئابۇ ھاياتى،
ئېتۈردى شەربەت ۋەسلۇ نىجاتى.
قوشۇلدۇردى ئول ئىككى تەننى،
مۇقابىل قىلدىلەر جانۇ جاھاننى.

چۇ نۇقرە قەفەسنىڭ بەندى ئاچىلدى،
ھىققىق ۋە لەئلى مارجان ساچىلدى.
ئاچىلدىيۇ ساچىلدى باغ ئارا گۈل،
قىلىپ ئىشرەت گۈلىستان ئىچرە بۇلبۇل.
ئۆتۈپ پەسلى زىمىستان كەلدى بۇ ياز،
گۈلىستان ئىچرە بۇلبۇل قىلدى پەرۋاز.
كىرىپ تۈبسىز تېڭىزلەر ئىچرە كۈندە،
چىقارىپ دۇرنى ساچتىم تۇتە ـ تۇتە.
يەنە ياخشى گۈلىستانلارغا كىردىم،
بۇ ئاشىقلار ئۈچۈن گۈل دەستە تەردىم.
ئىلاھا غەم يېرىن گۈلزارى قىلغىل،
رەفقلەرنى چۇ پىرخور دارى قىلغىل.
كىم ئوقۇسا مۇبارەك پالى بولسۇن،
تامام دوستلارى خوشھال بولسۇن.
ئۆتۈبان نەچچە يىللار كەلدى نورۇز،
كى ئۇردى شاھ ئاھىيۇ دىلسۇز.
گاھى باغۇ ئېرەمگە گاھى سىراندىل،
قىلىبدۇر ئىككى يەردە باغۇ مەنزىل.
دىدى بەدىئۇلجامال ئەي دىلىستانىم،
بۇ ئاھىڭ ئۆرتەدى جانۇ جاھانىم.
بۇ ئاھىڭ بىلسەم ئاھ نەدۇر،
بۇ دەم ئېيتقىل ئىشتەي پالى نەدۇر.
دىدى ئۆتكەن جاپالارنى ساغىندىم،
يۈزۈڭگە باقتىم يۈز شۈكرى قىلدىم.
ئىشىتتى ئۇشبۇ سۆزنى شەھبال شاھرۇھ،
دىدى يۇرتىن ساغىندى شاھى مەھرۇھ.
دىدى چىرلاپ كېلىڭ شاھزادىلەرنى،
غېرىبلىق چەككەن ئول مەزادىلەرنى.
مەھەل بولدى سەن ئەمدى مىسىر بارساڭ،
ئاتا ـ ئاناڭ تاۋابىغە يىغىلساڭ.
كۆڭۈلدە بار ئىدى مىسىرغە بارغاي،
ئاتا مۇلكىگە شاھ ئەسىر بولغاي.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

شاھزادەڧە شەھبال ئىجازەت بەرگەنلەرى

كۆڭۆل بەردى قىزىغە شاھى شەھبال،
ئاڭا قىلدى نەسھەت لايىقى ھال.
مۇساھىپ لايىق ئەرزەندە بولسا،
قۇلى بولۇڭ بۇلار ھەرقايدە بولسا.
كۆڭۆل سۆيگەن ئايرىم چىمەندۇر،
بولۇپ ۋەيران قالاتۇرغان ئىرامدۇر.
سۆيۈك بىرلە سەقىر باغى چىمەندۇر،
چىمەندە سۆيگەنىڭ گۈل تىكەندۇر.
سۆيۈك بىرلە سەقىر گۈلزار ئەمەسمۇ،
سۆيۈكسىز بىرلە جەننەت تار ئەمەسمۇ.
مەلىكە بىرلە ھۆرگاھى قىزلىرى ھەم،
ئەلىق بويلۇق پەرىلەر ماھىرۇيلار ھەم.
بۇ سۆزنى ھەم رەببىئۇلمەلىك بىلدى،
قىزىنىڭ كۆچەرىگە جەھدى قىلدى.
رەببىئۇلمەلىك بەردى ھەرنە بارىن،
تېخى سائىدغە تاپشۇردى نىگارىن.
قىلىپ تەيىن شەھبال ئىبنى شاھرۇھ،
كى بىر سەردار جىن كىم ئاتى مەفەررۇھ.
بەدىئىغە ئاتالىق ئول جىن،
ئىناگەلەر بىلە تاپشۇردى كۆچىن.
مەلىكە سائىد ھەم جەمئى بىرلە،
كى سەيفۇلمۇلۇك ھەم جان شەمئى بىرلە.
كېلىپ ئولتۇردىلەر تەخت راۋانە،
قالىن چېرىكلىرى ئالدى دۇرمىيانە.
ئاساسى كۆكبە بىرلە كۆچۈردى،
مۇردەسسەھ تەختنى جىنلار ئۇچۇردى.
پەرىلەردىن بارى ئۆي قىزلىرىن ھەم،
يىغىپ تاپشۇردى جۇملە لەشكىرىن ھەم.
چىقاردىلەر ئۇلارنى كۆك ئالىمغە،
كېتۇردىلەر بىنىر شەھرى ئىقلىمغە.
كېلىپ كۆك ئالمىدىن يەرگە بىر تەخت،
تۈشۈپ ئۈز مەملىكىتىغە نۇسرەتى بەخت.
ھەيرانۇ بولۇپ مىسىر ئېلى ئاندىن،
غارايىپ تۇغدى گويا بۇ جاھاندىن.

مىسىر شاھى بۇ خەبەرنى ئىشىتىپ بەلدەرە ئەلچى ئىبەرگەنى

ئىشىتىپ بۇ خەبەرنى شاھى ئاسىم،
كىشى ئىبەردى بىلگىلى ئانى ئاسىم.
كېلىپ ئەلچى خەبەر قىلدى ئايا شاھ،
سائادەت بىرلە تۈشمىش كوشكى بىرماھ.
كېلىبان ئەلچە كۆردى شاھزادە،
سۆيۈنگەندىن يۈگۈردى ئول پىيادە.
كېلىپ سەيفۇلمۇلۇك ئول بەختى بىرلە،
تۈشۈپ كۆشكىگە ئالتۇن تەختى بىرلە.
ئىشىتىپ ئاسىم ئولدەم ئاھ ئۇردى،
قوپۇبان ئورنىدىن ياياغ يۈگۈردى.
جەملە ئىشىتىپ قوپتى يېرىندىن،
يۈگۈردى چاپسانراق ئۆي قىزلىرىدىن.
تېخى شاھزادە ھەم ئىلگىرى كەلدى،
كېلىپ كەئبە تاۋابىغە يىقىلدى.
قۇچاقلاشىپ كۆرۈشۈپ يىغلادىلەر،
سۆيۈنگەندىن تامامى خەلقى يىغلار.
كېلىپ تۈشتى قەمەر ئۆز مەنزىلىگە،
قوشۇلدى تولۇن ئاي ئۆز مەخفەلىگە.
ئاتا ـ ئانا ئېلىپ ئورتاغە ئانى،
چىقىپ ئىدى ئۇلارنىڭ كىردى جانى.
ئاتاسى يۈزىنى يۈزىگە سۈرتەر،
ئاناسى باغرىنى باغرىغە سۈرتەر.
سالامەت تاپتى ئوغلىن شاھ سۆيۈندى،
باشىغە تۈشكەن جاپالارنى سوردى.
سۆيۈنۈپ شاھ سەيفۇلمۇلۇك ئۈنى،
كى بىر بىر سوردى ئول شاھ سۈلۈكنى.
بايان قىلدى نە كۆرگەنىن مەلىكزاد،
كى يۈزمىڭ نالە قوپتى ئاھۇ پەرياد.

تېخى سائىد راۋان يەتكۇردى ئۆزىن،
ئاياقىغە تۇشۇپ ئول سۇردى يۇزىن.
ئاتا - ئاناسى باردىلەر ئۆزىدىن،
ئىشىتكەنلەر تۆكەر قانلار كۆزىدىن.
يەنە شۇكرى قىلۇر ئۇشبۇ دەمىغە،
ئېسەن بولسا نە تۇشمەس ئادەمىغە.
قىلىپ توي ھەشەملەر تاپشۇردى تەختىن،
كى ھەكىم خۇتبەئى ھەم ئالى رەختىن.
ئېيتتىكى شۇكرى قىلاي كېچەيۇ - كۇندۇز،
قىلىپ سەجدە قويار دەرگاھىغە يۇز.
بولۇپ سەيفۇلمەلىك ئۆز مۇلكىغە خان،
يەنە تۇغدى يېڭى ئول ماھى تابان.
بارى ئىقلىم ئاراسىدىن كېتىپ ئېردىم،
سۆيۇنۇپ شادى بولدى يەتتى ئىقلىم.
بولۇپ سەيفۇلمۇلۇك ئۆز مۇلكىغە شاھ،
يەنە بۇرۇنقىدەك قەۋمىغە ئول ماھ.
گاھى مىسىرگاھى شەھرى سىرانىدىل،
قىلۇر باغى ئېرەمدە گاھى مەنزىل.
قىلىپ ئۆز مۇلكىغە سائىدنى شىركەت،
قىلۇر سۆيۇكلى بەدىئى بىرلە ئىشرەت.
نە خۇش كۇندۇر ئوشۇل كۇن غەم تۇگانە،
جاپاكەشلەر ۋاپا كۆرۇپ قۇۋانە.
ئىلاھا سەن بارچىنى قىل خاتىرجەمئ،
بارى ئاشىقئە بەرگىل تالىئى شەمئ.
يورۇسۇن كۆزى كۆكسى دىلرەبانىڭ،
بارى كۆرسۇن ۋاپاسىن دىلبەرنىڭ.
نىچۇككىم شاد كۆردى يار ۋاپاسىن،
ۋەلى چەكتى ئاجايىپ كۆپ جاپاسىن.
جاپا چەكمەي كىشىگە راھەت بولماس،
ئەگەر كۆيمەس ئوتۇنغا جۇش بولماس.
چۇ دىھقان چەكمىسە جەۋرۇ جاپاسىن،
يېمىشلەرنىڭ كىشى كۆرمەس ۋاپاسىن.
خۇدايا بارچىغە لايىق يولۇقتۇر،
مۇھەببەت يولىدا سادىق يولۇقتۇر.
جاھاندا جەبرىلەر ئاشىق ئۇچۇندۇر،
ۋەلى بىلگىل ئۇلار لايىق ئۇچۇندۇر.

بائادەتتۇر مۇۋاپىق يارۇ سادىق،
مۇناسىپ بولسا خوشتۇر ئىككى ئاشىق.
ئوقۇبان مەجلىسنى ياد قىلىڭ،
دۇئا بىرلە ئانى سىز شاد قىلىڭ.
تىلەكدۇر دۇئا ئۆزگە سۆزۈم يوق،
بۇ دۇنيادا سۆزۈم قالغاي ئۆزۈم يوق.
بىھەمدۇلىللا كى تاپتى قىسسە ئەنجام،
يارانلارغە سالامىم بىرلە ئەتمام.
سالامى دوستلار سىزگە سالامى،
كېرەك سىزدىن دۇئا بىزگە پايامى.
كىلىد ئېرۇر تىلىڭ، كۆكسۇڭ گەنج،
بىلۇر قەدرىمنى ھەركىم كۆپ چەكسە رەنج.
ئېرۇر سەرراپلارغا كىم خېيردار،
بەلەند ئىدراكلار سۆزگە خېيردار.
بۇ ئاسى مەجلىسى كۆپ جان چېكىپتۇر،
كۆڭۈللەرگە ۋاپا تۇخمىن ئېكىپتۇر.
كىتابىم مۇنەسبەم دىلبەندىم ئېرۇر،
ئانىڭ ھەر بىر بېتى پەرزەندىم ئېرۇر.
ئەرزىمدۇر تېخى سەن ئەرىز قىل،
ئوقۇغىل زەۋق ئىلە ياخشى تەمىز قىل.
قىلىپ ئىنگىزلەر كۆپ بەزىم قىلدىم،
ئوقۇغىل ئاشقانە نەزىم قىلدىم.
ئىرىغ تۈركى تىلگە نەزىم ئېتىپمەن،
ھەۋەس بىرلە ئوقۇپ مۇزىن ئېتىپمەن.
خۇدايا بىزنى نەۋمىد ئەتمىگەيسەن،
ئوقۇغانلار ئۇنۇتۇپ كەتمىگەيسەن.
قەلەم قىلدى تىلىمگە ھەم زۇبانلىق،
ئىككى تىل بىرلە قىلدىم دۇررى پىشانلىق.
ئىنايەت قىلدى تەڭرىم بەردى ھىممەت،
ئىنايەت بىرلە بولدى ھەل بۇ مىھنەت.
مەدەت بولدى ئىنايەت بولدى خامە،
بولۇپ تىلگە مەدەت يېتىلدى نامە.
ئەرز نەقىش سەت كەزباز ماندى،
كى ھەستى رانىمى دانىمى بەقايى.
خۇدادىن بولمىسا ئىنئامۇ ئەنجام،

www.uyghurkitap.com

نەدۇر بۇ ئەگرى تىل بەندەئى خام.
بىلىك يوقدۇر بۇ دۇنيانىڭ ۋاپاسى،
چۇ بەش كۈندۇر بۇ ئۆمۈرنىڭ بەقاسى.
·كىشىدىن قالسا خوبىدۇر يادىكارى،
كى يوقتۇر جاھاننىڭ پايىدارى.
ئەرىز بۇدۇركى سۆز دۇنيادا قالدى،
ئوقۇپ ئاشىقلار ئاندا بەھرى ئالدى.
ئىرۇر ئاغزىڭ چۇ ھەققە گۆھەرى سۆز،
تىلىڭ ئىرۇر چۇ خەنجەر جەۋھەرى سۆز.
ئەگەر سۆز بولمىسا كىم كىمنى بىلۇر،
سۆزىدىن ئادىملەر مەلۇم بولۇر.
گۆھەردۇر سۆز ئانىڭ قەدرىنى بىلگىل،
تەلەپ بىرلە بۇ سۆز پىكرىنى قىلغىل.
كى ئەي مۇنشى چۇ ئىنشاي نەسىھەت،
چىكىپ مىھنەت ھەم رەنج مۇشەققەت.
بەلەند ئىدراك سەندە بار خۋاستىمى يار،
سۆزۈمنىڭ ئەيىبنى ياپقىل ئەي يار.

خۇدايا سەن مىنى مەھرۇم ئەتمە،
كى ئىسيان بەھرىدە مەزلۇم ئەتمە.
رەفىقا بىزنى نەۋمىد ئەتمىگەيسەن،
دۇئادىن ھەم ئۇنۇتۇپ كەتمىگەيسەن.
بىھەققى مۇستافا يا تۆرت يارى،
قىل ئاخىر دەمدە ئىمان تىلگە جارى.
كۆڭۈل شەيتاننى كور قىلغىل،
بۇ نەپسى ئىلكنى ئاۋۋارە قىلغىل.
ئىلاھا جۈملە غەمكىن شاد قىلغىل،
كى بەندەلەرنى ئازاد قىلغىل.
كىم ئوقۇسا مۇبارەك پال بولسۇن،
تامامى دوستلارى خوشھال بولسۇن.
ئىلاھا جۈملە مۆئمىنلەرگە ئىمان،
ئاتا قىلغىل كى تەندە چىقسە بۇ جان.
پۈتتۈم بۇ كىتاپنى نەچچە كۈن،
تامام بولدى ئاخىر بىر نەچچە كۈن.

موللا مۇسا سايرامى شېئىرلىرىدىن تاللانما

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئەنۋەر بايتۇر

نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن:

موللا مۇسا سايرامى (مۇللا موسا بىننى موللا ئەيسا خوجا سايرامى) ئۇيغۇر جەمئىيىتىدە مىلادى 18 - ئەسىرنىڭ كېيىنكى يېرىمىدىن 19 - ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرى ھەتتا 20 - ئەسىرنىڭ دەسلەپكى چاغلىرىغىچە داۋاملاشقان مەزمۇنى ناھايىتى مول، دائىرىسى كەڭ، تەسىرى كۈچلۈك، نەتىجىسى چوڭ ھەم ۋاقتى ناھايىتى ئۇزۇن بولغان ئەدەبىي گۈللىنىش دولقۇنىنىڭ ئاخىرقى نامايەندىلىرىدىن بىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ئۇ ئۆز ھاياتىدا بىر قانچە پارچە يىرىك تارىخىي، ئەدەبىي ۋە دىنىي ئەسەرلەرنى يازغان. بۇ ئەسەرلەر ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخى، تىلى، ئەدەبىيات - سەنئىتى، دىنى ۋە پەلسەپىسىنى تەتقىق قىلىشتا مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە.

بىز موللا مۇسا سايرامىنىڭ ھاياتى ۋە ئىجادىي پائالىيەتلىرى ئۈستىدە 1957 - يىلى ھەم 1982 - يىلى ئىككى قېتىم مەخسۇس تەكشۈرۈش ئېلىپ بارغان ئىدۇق.

موللا مۇسا سايرامى ھىجرى 1252 - يىلى (مايمۇن يىلى) ماھى جەمادىلئەۋۋەلنىڭ 10 - كۈنى (مىلادى 1836 - يىلى 8 - ئاينىڭ 23 - كۈنى) باي ناھىيىسىگە قاراشلىق سايرام رايونى ئاناقىز يېزىسى توغايلا مەھەللىسىدە ھاللىق دېھقان ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. ئۇنىڭ دادىسى موللا ئەيسا خوجا بىننى موللا ئېزىزخان خوجا خېلى دىنىي مەلۇماتقا ئىگە كىشى بولۇپ، سايرام رايونىدىكى ئەھلى مۆتىۋەرلەرنىڭ بىرى ئىدى. موللا ئەيسا خوجا تۇنجى ئوغلى موللا مۇسانىڭ ئىستىقبالىغا ناھايىتى كۆڭۈل بۆلەتتى. شۇڭلاشقا موللا مۇسا تېخى ئەمدىلا يەتتە ياشقا ئۇلاشقاندا، ئۇنى سايرام مەدرىسىگە ئوقۇشقا بەردى. «كىچىك موللا مۇسا ئۆز ئۇستازلىرى ۋە دادىسىنىڭ ياردىمى بىلەن بىر قانچە يىل ئىچىدىلا چىرايلىق ھۆسنى خەت يازالايدىغان، ھەپتىيەكنى ۋە سوپى ئاللايار، ناۋايى شېئىرلىرىنى يادقا ئوقۇيالايدىغان سەۋىيىگە ئىگە بولدى. «بالا موللا»، «موللا مۇسا» دىگەن نام بىلەن شۆھرەت قازاندى»①

ھىجرى 1263 - يىلى شەۋۋالدا (مىلادى 1847 - يىلى 9 - ئايدا) دادىسى موللا مۇسانى ئەينى زاماندا يەتتە شەھەر بويىچە چوڭ ئوقۇش يۇرتلىرىنىڭ بىرى بولغان كۇچاردىكى «ساقساق» مەدرىسىگە ئوقۇشقا ئەۋەتتى. موللا مۇسا بۇ مەدرىسىدە ئەينى زاماندىكى ئۇيغۇر ئالىمى موللا ئوسمان ئاخۇنۇمنىڭ تەربىيىسى ئاستىدا قۇرئان، ھەدىس، تارىخ، ئەدەبىيات، تەقۋىم (كالىندارچىلىق)، ئىلمىي نۇجۇم (ئاسترونومىيە)، ئىلمىي نەھۋى (گىرامماتىكا) ئىلمىي رىيازەت (ماتېماتىكا) ۋە ئەرەب، فارس، ئوردۇ تىلى قاتارلىقلارنى ئۆگىنىپ، ناھايىتى

① ئېزىز داموللا: «موللا مۇسا نەسەبنامىسى»دىن.

www.uyghurkitap.com

تېز ئارىدىلا پۈتۈن كۇچار بويىچە شۆھرەت قازاندى. ھىجرى 1270 - يىلى (مىلادى 1854 - يىلى) موللا مۇسا ئۆز يۇرتى سايراماغا قايتىپ، سايرام مەدرىسىدە مۇدەررىسلىك ۋەزىپىسىنى ئۆتىدى.

ھىجرى 1281 - يىلى ماھى مۇھەررەمنىڭ 1 - كۈنى (مىلادى 1864 - يىلى 6 - ئاينىڭ 6 - كۈنى) كۇچار شەھرىدە ئۇيغۇر دېخانلىرى ۋە قول ھۈنەرۋەنلەرنىڭ چىڭ سۇلالىسى ۋە يەرلىك فېئوداللارنىڭ مىللىي زۇلمى ۋە فېئوداللىق زۇلمىغا قارشى كەڭ كۆلەملىك قوزغىلىڭى پارتلىدى. قوزغىلاڭ تېز ئارىدا تارىم ئويمانلىقىنىڭ شىمالىي تەرەپلىرىنى زىلزىلىگە كەلتۈردى. قوزغىلاڭچىلار قوشۇنى كۇچاردىكى چىڭ سۇلالىسى ئەمەلدارلىرى ۋە يەرلىك فېئوداللارنى يەر بىلەن يەكسان قىلىپ، ئۆز ھاكىمىيىتىنى تىكلەپ، راشىدىن خوجىنى خان قىلىپ سايلاپ تەرەپ - تەرەپكە يۈرۈش قىلىشقا باشلىدى. موللا مۇسا سايرامىنىڭ ئۇستازى، ساقساق مەدرىسىنىڭ باش مۇدەررىسى موللا ئوسمان ئاخۇن قوزغىلاڭچى قوشۇنلارنىڭ باش قازىسى بولۇپ تەيىنلەندى. كۇچار قوزغىلىڭىنىڭ خۇش خەۋەرلىرى پۈتۈن شىنجاڭنىڭ ھەممە بۇلۇڭ - پۇچقاقلىرىغىچە تارالدى.

ئەينى زاماندا يۈز بەرگەن بۇ بوران - چاپقۇنلۇق جىددىي كۆرەش، بارلىق ۋۇجۇدى بىلەن ئىلمىي تەپەككۇرغا بېرىلگەن ياش موللا مۇسا سايرامىنىڭمۇ ئۆزىنىڭ شىددەتلىك دولقۇنى ئىچىگە سۆرەپ كىردى. كۇچار قوزغىلاڭچىلىرى كۇچار شەھرىنى ئىگەللىگەندىن كېيىن غەربكە قاراپ - يۈرۈش قىلدى. قوزغىلاڭچى قوشۇنلار سايرام رايونىغا قاراشلىق قىزىل دېگەن جايغا كەلگەندە، موللا مۇسا سايرامى ئۆزىنىڭ سايرامدىكى ئەھلى بۇرادەرلىرىنى ۋە باشقا دىخانلارنى باشلاپ قىزىلغا كېلىپ، قوزغىلاڭچى قوشۇنلارنىڭ سېپىگە قوشۇلدى ھەم قىزىل، سايرام، باي، ياقا ئېرىق قاتارلىق جايلاردىكى فېئودال ئەمەلدارلار ۋە ئۇلارنىڭ گۇماشتىلىرىنى باستۇرۇش كۆرەشلىرىگە پائال قاتنىشىپ، قوزغىلاڭچى قوشۇنلارنىڭ ئىچىدە ئالاھىدە ئىناۋەتكە ئىگە بولدى. موللا مۇسا سايرامىنىڭ ئۆز مەلۇماتىغا قارىغاندا بۇ قېتىم قىزىل، سايرام، باي قاتارلىق جايلاردىن يەتتە مىڭدىن ئارتۇق دېخان ۋە قول ھۈنەرۋەن ئۆز ئىختىيارى بىلەن بۇ قېتىمقى كۆرەشكە قاتناشقان.①

ھىجرى 1281 - يىلى ماھى سەفەرنىڭ ئاخىرىدا (مىلادى 1864 - يىلى 7 - ئايدا) كۇچار قوزغىلاڭچى قوشۇنلىرى ئىلگىرى - كېيىن بولۇپ ئاقسۇ، ئۇچتۇرپان قاتارلىق مۇھىم شەھەرلەرنى ئىگەللىدى. موللا مۇسا سايرامى بۇ قېتىمقى شىددەتلىك جەڭلەرگە پائال قاتناشتى. شۇنداقلا قوزغىلاڭچى قوشۇنلارنىڭ ئۇچتۇرپاندىكى باش قوماندانى مەخمۇدىن خوجىنىڭ يېنىدا باش مىرزا ۋە مۆھۈردارلىق ۋەزىپىسىنى ئۆتىدى. ھىجرى 1283 - يىلى (مىلادى 1866 - يىلى)، ئۇچتۇرپاننىڭ سابىق ھاكىم بېگى توختى بەگ قاتارلىقلار قوزغىلاڭچىلارغا قارشى توپىلاڭ پەيدا قىلىپ، ياقۇپبەگ (بەدەۋلەت) نىڭ بۇ جايلارنى ئىگەللىشىگە ياردەم بېرىشكە ئۇرۇنغان چاغدا، موللا مۇسا سايرامى يالغۇز ئۆزى توپىلاڭچىلارنىڭ بازىسىغا كىرىپ، ئۆزىنىڭ ئۇچتۇرپان خەلقى ئىچىدىكى يۇقىرى ئابرويىدىن پايدىلىنىپ، توپىلاڭنى ئۆز ئىچىدىن يوق قىلىپ، قوزغىلاڭچى قوشۇنلار ھۆكۈمىتىنى ساقلاپ قالدى. شۇڭلاشقا قوزغىلاڭچى قوشۇننىڭ قوماندانلىرىدىن بولغان ھامىدىن خوجا ۋە خېيتىپ خوجا قاتارلىقلار موللا مۇسا

① تارىخىي ھەمىدى قوليازما، 82 - بەت.

سايرامىغا «ناھايىتى خۇش بولۇپ، سەللە، كۆلاھ ۋە تون سەرۇپالار ئىنئام قىلدى... خېتىپ غىرجام خۇرسەند ۋە فەرھەمەندلىكنى ھەددىدىن زىيادە ئۆتكەرىپ، كۆز ياشلارىنى ئابى نىسان‌دەك قەتران- قەتران تۆكۈپ، يىغلاپ دۇئا قىلدى»①

لېكىن ھىجرى 1284 - يىلى ماھى مۇھەررەمدە (مىلادى 1867 - يىلى 5 - ئايدا) ياقۇپبەگ قەشقەر، يەركەن، خوتەن قاتارلىق جايلارنى ئىگەللەپ، زور قوشۇن بىلەن ئاقسۇغا ھۇجۇم قىلغان چاغدا، ئۆچتۇرپاندىكى قوزغىلاڭچى قوشۇنلارنىڭ قوماندانلىرى ئۇرۇشماي تەسلىم بولدى. موللا مۇسا سايرامى بۇ قوشۇن قوماندانلىرى بىلەن بىللە ئاقسۇدا نەزەر بەنت قىلىندى ۋە ياقۇپبەگنىڭ ئاقسۇدا تۇرۇشلۇق باش زاكاتچىسى (باش ۋالىسى) مىرزا بابابېك ھىسارنىڭ ئائىلە خىزمەتچىسى بولۇپ ئىشلىدى. ئۇزۇن ئۆتمەي، موللا مۇسا سايرامىنىڭ تالانتى مىرزا بابابېك ھىسارىغا مەلۇم بولۇپ، ئۇ موللا مۇساغا ئۆز يېنىدىكى مىرزىلىرىنىڭ قاتارىدىن ئورۇن بەردى.

موللا مۇسا سايرامى ھىجرى 1294 - يىلىغىچە (مىلادى 1877 - يىلىغىچە) مىرزا بابابېك ھىسارنىڭ قول ئاستىدا مىرزا بولۇپ ئىشلەيدۇ. شۇ يىلى چىڭ سۇلالىسى قوشۇنلىرى ياقۇپبەگ ھاكىمىيىتىنى يوق قىلىدۇ.

موللا مۇسا سايرامى بۇ دەۋردىكى ۋەقەلەر ھەققىدە بىرەر تارىخي ئەسەر يېزىش ئۈچۈن بىر قانچە يىل ۋاقىت سەرپ قىلىپ قەشقەر، كۇچار، كورلا، تۇرپان قاتارلىق جايلارغا سەپەر قىلىدۇ. ئۇ، بۇ جايلارنىڭ تارىخى، بولۇپمۇ ياقۇپبەگ ھاكىمىيىتى دەۋرىدىكى ئۇرۇشلار ھەققىدە نۇرغۇن ماتېرىيال توپلايدۇ. موللا مۇسا سايرامى ھىجرى 1295 - يىلىنىڭ ئاخىرى (مىلادى 1878 - يىلى) ئۆز يۇرتى سايرامغا قايتىپ كېلىپ، توپلىغان ماتېرىياللىرىنى رەتلەشكە كىرىشىدۇ.

ھىجرى 1296 - يىلى (مىلادى 1879 - يىلى)، موللا مۇسا سايرامى ئاقسۇدا تۇرۇشلۇق ئەھلى بۇرادەرلىرىنىڭ تەكلىۋىگە بىنائەن بۇ جايغا كېلىپ ئۆزىنىڭ ئىلمىي ئەمگەكلىرىنى باشلايدۇ. ھىجرى 1335 - يىلى ماھى جەمادىلئەۋۋەل (مىلادى 1917 - يىلى 3 - ئايدا) موللا مۇسا سايرامى ئاقسۇدا قاتتىق كېسەلگە دۇچار بولىدۇ. ئۇنىڭ يېقىن تۇغقىنى ھۇشۇر ئاخۇن خەلپەت موللا مۇسا سايرامىنى ئۆز يۇرتى سايرامغا قايتۇرۇپ كېلىدۇ، شۇ يىلى جەمادىلئاخىرنىڭ ئاخىرقى بىر ھەپتىسى (1917 - يىلى 4 - ئايدا) موللا مۇسا سايرامى ئۆز يۇرتى سايرام رايونىنىڭ ئاناقىز يېزىسىدا ئالەمدىن ئۆتىدۇ. شۇ يىلى ماھى شەۋۋالدا (1917 - يىلى 8 - ئايدا) ھۇشۇر ئاخۇن خەلپەت ھەم موللا مۇسا سايرامىنىڭ بىر تۇققان، قېرىنداشلىرىدىن بولغان ئىسلام ئاخۇن، قاسىم ئاخۇن، ھېلاخۇن ۋە سىڭلىسى زىۋەرخانلار قەشقەرلىك مەشھۇر ئۇستا يۇسۇپ ئاخۇننى تەكلىپ قىلىپ، موللا مۇسا سايرامىنىڭ قەۋرىسى ئۈستىدە چوڭ كۆك كاھىشلىق گۈمبەز ۋە قىرىق- ئەللىك كىشى پاتقۇدەك مەسچىت ياسىتىدۇ. بۇ گۈمبەز ۋە مەسچىت تاكى «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» يىللىرىغا قەدەر قەد كۆتىرىپ تۇرغان ئىدى. ئەپسۇسكى، «مەدەنىيەت ئىنقىلابى» دا بۇ ئاسارە- ئەتىقە ئورنى ۋەيران قىلىۋېتىلدى.

موللا مۇسا سايرامى ئۆزىنىڭ ھاياتىدا، بولۇپمۇ ئاخىرقى ئۆمرىدە بىر مۇنچە مۇھىم

① تارىخى ھەمىدى، قولىيازما، 107 - بەت.

ئەسەرلەرنى يېزىپ قالدۇرغان. بۇنىڭ ئىچىدە «تەزكىرەتۇل ئەۋلىيا» ياكى «تەزكىرەتۇل ئەۋلىيا فى مۇفتاھۇل ئىمان»، «دەرنەئەت ئەسھابۇل كەھفى»، «تارىخىي ئەمنىيە»، «قەسسەدەئى سىدىق»، «غەزەلىيات»، «تارىخىي ھەمىدى»، «سالامنامە» قاتارلىق ئەسەرلەر خەلق ئىچىگە كەڭ تارالغان. بەزى مەلۇماتلارغا قارىغاندا، موللا مۇسا سايرامى يەنە «تەزكىرەئى خوجا ئافاق»، «فەرھاد ۋە شىرىن» قاتارلىق تارىخىي ۋە ئەدەبىي ئەسەرلەرنى يازغان، فارس تىلىدىمۇ بىر مۇنچە شېئىرلارنى يېزىپ قالدۇرغان.

«تەزكىرەتۇل ئەۋلىيا» ھىجرى 1302 - يىلى (مىلادى 1885 - يىلى) ئاقسۇدا يېزىلغان. بۇ ئەسەر ئۇسلۇپ جەھەتتىن «تەزكىرەئى سۇلتان قۇرمىش» دېگەن ئەسەرگە ناھايىتى ئوخشاپ كېتىدۇ. ئەسەردە ئاساسەن ئىسلام دىنىنىڭ قەشقەرىيەگە تارقىلىش تارىخى، بولۇپمۇ قەشقەر، ئۇچتۇرپان، ئاقسۇ، باي، كۇچار، كورلا، تۇرپان قاتارلىق جايلارغا تارقىلىش تارىخى ۋە «غازات» جەريانىدا «شەھىد» بولغان بىر مۇنچە تارىخىي شەخسلەر، ئەۋلىيالارنىڭ مازارلىرىنىڭ تارىخى بايان قىلىنغان.

«دەربايان ئەسھابۇل كەھەب»، ھىجرى 1316 - يىلى (مىلادى 1898 - يىلى) ئاقسۇدا يېزىلغان. ئاپتور بۇ ئەسىردە ئۆز زامانىدىن ئىلگىرى تۇرپاندىكى بۇ غار توغرىسىدا تارقالغان ھەر خىل ئەپسانىلەرنى رەت قىلىدۇ. ئاپتور بۇ ئادەتتىكىچە تاغ غارىنى، مىلادى 17 - ئەسىردە ئۆتكەن ئاق تاغلىق سوپىلارنىڭ پىرى خوجا ھىدايىتۇللا (ئاپپاق خوجا) نىڭ «ئەۋلىيا غارى» دەپ نەيراڭۋازلىق قىلغانلىقىنى، ئۇنىڭ قۇرئاندا تىلغا ئېلىنغان ئەسھابۇل كەھەب ئەمەسلىكىنى ئېيتىدۇ. ئاپتور بۇ ئەسەردە ئۆزىنىڭ ئەسھابۇل كەھەب غارىنى تەكشۈرۈش ئۈچۈن، بىر مەزگىل «بۇ غاردىكى داش قازاننىڭ ئۇماچلىرىنى ئىچكەنلىكى» نى سۆزلەيدۇ. بۇ ئەسەرنىڭ قىسقىچە مەزمۇنى ئۇنىڭ كېيىنچەرەك يېزىلغان «تارىخىي ھەمىدى» ناملىق يىرىك ئەسىرىنىڭ ئاخىرىغا ئۆز قەلىمى بىلەن قوشۇپ كۆچۈرۈلگەن.

«تارىخىي ئەمنىيە» ھىجرى 1321 - يىلى (مىلادى 1903 - يىلى) ئاقسۇدا يېزىلغان. بۇ ئەسەرنىڭ شۇ يىلى ماھى رەجەپنىڭ 11 - كۈنى (مىلادى 1903 - يىلى 10 - ئاينىڭ 2 - كۈنى) ئاپتورنىڭ ئۆز قەلىمى بىلەن كۆچۈرۈپ تەييارلىغان بىر نۇسخىسى ھازىر جۇڭگو ئىجتىمائى پەنلەر ئاكادېمىيىسى مىللەتلەر تەتقىقاتى ئىنستىتۇتىدا ساقلانماقتا.

«قەسسەدەئى سىدىق»، ھىجرى 1321 - يىلى (1903 - يىلى) ئاقسۇدا يېزىلغان. ئەسەردە سىدىق ناملىق بىر غەلىتى ئادەم تەسۋىرلىنىپ ئۇنىڭ ئوبرازى ئارقىلىق شۇ چاغدىكى جەمئىيەت ئەھۋالى، شېئىرىيەت يولى بىلەن بايان قىلىنغان.

«غەزەلىيات» ھىجرى 1325 - يىلى (مىلادى 1907 - يىلى) ئاقسۇدا يېزىلغان.

«تارىخىي ھەمىدى» ھىجرى (1326 - يىلى) (مىلادى 1908 - يىلى) ئاقسۇدا يېزىلغان. بۇ ئەسەر ئومۇمىي مەزمۇن جەھەتتىن «تارىخىي ئەمنىيە» گە ئوخشاش بولۇپ، ئاپتور بۇ ئەسەرنى «تارىخىي ئەمنىيە» دىكى بەزى نۇقسانلارنى تۈزىتىشنى مەقسەت قىلىپ يازغان، ئۇ ئەسەرگە بىر مۇنچە يېڭى تارىخىي ماتېرىياللارنى قوشقان.

«سالامنامە» ھىجرى 1334 - يىلى زۇلقەئىدە ئېيىدا (مىلادى 1916 - يىلى 9 - ئايدا) يېزىلغان ئۇزۇن تىپتىكى شېئىرى داستان. بۇ ئەسەر ئاپتورنىڭ سايرامدىكى بىر تۇققان

قېرىنداشلىرى ئىسلام ئاخۇن، قاسىم ئاخۇن ۋە ھېلاخۇنغا يېزىپ ئەۋەتكەن ۋەسىيەتنامىسى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

موللا مۇسا سايرامى ئۆز ھاياتىدا بىر مۇنچە قىممەتلىك ئەسەرلەرنى يېزىپ، ئۆز ئەۋلادىغا يادىكار قىلغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ ئىچىدىن «تارىخي ئەمىنىيە» 1904 - يىلى قازاندا نەشر قىلىنغاندىن باشقا، قالغان ئەسەرلەر تا ھازىرغىچە قولىيازما ھالىتىدە ساقلىنىپ كەلمەكتە.

موللا مۇسا سايرامىنىڭ بۇ قېتىم مەن نەشرگە تەييارلىغان بۇ شېئىرلىرى ئۇنىڭ ئەدەبىي مىراسلىرىنىڭ مۇھىم بىر تەركىۋى قىسمى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. شائىر ئۆز شېئىرلىرىدا، ئۆز دەۋرىدىكى جەمىيەتنىڭ بارلىق ھۆجەيرىلىرىنى ئېچىشقا خېلى ئەھمىيەت بەرگەن. ئۇ شېئىرلىرىدا ئىجتىمائى تەڭسىزلىك ۋە ئادالەتسىزلىكنى، ئەزگۈچى سىنىپلارنىڭ ئېغىر جەۋرى-زۇلۇمىنى، ئۇلارنىڭ قورالى بولغان سوپى- ئىشانلار ۋە «ئەۋلىيالار» نىڭ ئالدامچىلىقى ۋە تەمەخورلۇقىنى، ئۇلارنىڭ ئىجتىمائى ئىشلەپچىقىرىشقا بۇزغۇنچىلىق قىلغانلىقىنى قاتتىق پاش قىلىدۇ. ئەمگەكچىلەرگە، جۈملىدىن ئىشانلارغا قول بەرگەن مۇرىدلارنىڭ ئېچىنىشلىق تۇرمۇشىغا ھېسداشلىق قىلىدۇ، خەلقپەرۋەرلىكنى، ئادالەتپەرۋەرلىكنى، ئىتتىپاقلىق ۋە بىرلىكنى مەدھىيىلەيدۇ، ھالال ئەمگەكنى كۈيلەپ، دېھقانچىلىق ۋە قول ھۈنەرۋەنچىلىكنىڭ ئەھمىيىتىنى ئالاھىدە تەكىتلەيدۇ.

ئومۇمەن، موللا مۇسا سايرامىنىڭ شېئىرلىرى خېلى زور دەرىجىدىكى ۋارىسلىق قىلىش قىممىتى ۋە تەتقىقات ئەھمىيىتىگە ئىگە.

سەنائى بى ئەدەد خەللاق خۇداغە،
سىپاسى بى قىياس رەززاق خۇداغە.
خۇدايىكىم ئىرۇر ۋۇجۇدى بەرھەق،
ياراتىپ يەرۇ كۆكنى ھەم مۇتەببەق.
تۆرەتىپ ئىنسى جىن، دىۋە، پەرىزات،
ھەممە زىجان ناپاتاتى ھەمە دات.
تاراتتى ھەم بەلەند، پەس يوق بەرابەر،
مۇنگا ھىكمەت نەدۇر ئۆزى بىلۇرلەر.
ئەمەسدۇر ھەممە ئىنسان بىر مىزاجدا،
تېخى بىردەك ئەمەس بىر رەڭدە ئەسلا.
كېفىلدۇر ئول رىزقتە ئول ھەيىي رەززاق،
سالىپ ھەر بىرىنى بىر كويغە خەللاق.
بىرىنىڭ نىئمەتىنى ئەتتى كامىل،
بىرىنى ئاچ قويۇبان قىلدى سائىل.
بىرى پادىشاھ بولۇپ يۇرت سوراماقغە،
ھەممە ئال - جاھاننى ئاسىراماقغە.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

قەدەمنى ھەر بىرى قويدى بىر ئىشقە،
تىرىكچىلىك ھەۋەسى تۇشتى باشقە.
بىرى كەسپ ـ ھۈنەرگە بولدى مەھكەم،
بىرى قىلدى سەفەرنى ئىختىيار ھەم.
بىرى شۇغۇل ئەيلەدى بەئىشراغە،
بىرى بولدى مۇئەككىل ھەم كىراغە.
تېخى قىلدى بىرى ھەم مەردىكارلىق،
يەنە بەئزى ھورۇن قىلدى گادالىق.
يەنە ئىلغاپ بىرى تېرىقچىلىقنى،
كى لازىم ئەيلەدى دېھقانچىلىقنى.
قەدىمدىن بار ئىكەن ياشلەر ئويۇندا،
دەپ ئەيتۇرلەر ئاتاڭ باردۇر نە ئىشدا.
ئەگەر باردۇر ئاتام دىسە تۆمۈرچى،
دەرسەن ھەم باربان قىلغىل تۆمۈرچى.
مۇبادا دىسەلەر ئاتام دېھقاندۇر،
بارىپ دېھقان بول ئاتاڭ ئىشىدۇر.
كىچىكلىك ئويۇندا تەرىقەدۇر بۇ،
بىكار ئېرمەس مەشايىخ سۆزىدۇر بۇ.
ئاتا قىلغاننى قىلماق لازىم ئېرمىش،
خۇدايىم رىزقنى ئاندىن ئىبەرمىش.
ئاتامىزنىڭ ئاتاسى ئادەم ئاتام،
ئاڭا ئەمىر ئەيلەدى ئول ھەيىي ئاللام.
دىدى: «تېرىقچىلىقنى پىشە قىلغىل.
ئانىڭكى ھاسىلىدىن تۇشە ئىلغىل».
دىگەن ئەمىرى فەرائىزلەر ئۇلۇغى،
خۇدانىڭ فەرزىدۇر پىرغە يورۇغى.
بۇ ۋەجىدىن ھۈنەرنىڭ ئەۋۋەلى بۇ،
تىرىك بولماقغە بائىس مادەسى بۇ.
بۇ مىراس قالدىلەر ئادەم ئاتادىن،
يەنە مىراس قالىپ ھەر بىر ئاتادىن.
كىشىكىم خاھلاسە گەر كىمىيانى،
بىلىپ قولغا ئالغاي گەر كىمىيانى.
ھەمىشە قىلسۇن ئول دېھقانچىلىقنى،
زىرائەت قىلسۇن ئول دېيقانچىلىقنى.
زىرائەت زەرئەدىن مۇشتەق بولۇرلەر،
ھەمىمە ھەرفى مۇنىڭ ئۈچ ھەرفدۇرلەر:

كى ئىككى ھەرفى ئەۋۋەلقى مۇنىڭ «زەر»،
يەنە ھەم ھەرفى «ئەيىن»نىڭ مەئناسى «زەر»
كى «زەر»نىڭ تۈركىسىدۇر يەئنى ئالتۇن،
ھەممە باشىدىن ئاياغ ئالتۇنۇ - ئالتۇن.
گەر بولماسە ئۇندە گەر خانخۇدا بىر،
كى بولغاي ئانىڭ قاچان ئىمانى بىر.
كى مۇنى بىلگەن ئەرلەر مەرد ئەرەنلەر
زىرائەتنى قىلىپ تەرك ئەتمەگەيلەر.
زىرائەت قىلسەلەر ھەممەنى قىلسە،
قوناقۇ - بۇغدايۇ ئارفە تارىسە.
كىنە قوغۇن، قاپاقنى بەلكى ماشنى،
نوخۇد، چامغۇر، فىيازى كۇللى ئاشنى.
قىرىغاندا بولۇرلەر دىھقان ئەشرەف،
تىرىخى ئۇشرە ئايرىغاندا دىھقان ئەشرەف.
زىرائەتتە مۇشەققەت تارتسەلەر ھەم،
يەنە كۈلفەتۇ مىھنەت كۆرسەلەر ھەم.
شەرىئەتنىڭ ئىچىگە ئۆزنى ئالىپ،
نامازنى تەرك قىلماي ئۇشرە ئارىپ.
نىيەت خالىس قىلىپ ساچقان ئۇرۇغلار،
يەنە قوش ھايداسە ئاسراپ ئۇلاغلار.
چاپىپ ئۆستەڭ - ئارىقنى، بەلكى كۆلنى،
سۇنى قويۇپ سۇغارسە ھەممە كۆكنى.
يەنە پىشقاندا ئورغان ھەممە ئوراغلار،
قىلىپ خىرمان شامالغا سوراغانلار.
مۇشەققەت تارتىبان قازغان ئارىقلەر،
ئۇرۇغ ساچماق ئۇچۇن ئاچقان ئاتىزلەر.
تۈشەرلەر تاڭلا مىزان پەللەسىغە،
ئىبادەت بولغۇسى كۆرگەي نەتىنجە.
بولۇر تەسبىھى تەھلىل ياكى زىكرى،
ھەممە بىلگەي مۇنى گەر بولسە ئەھلى.
بۇ يەڭلىغ قىلسەلەر ئول مەرد ئاگاھ،
بولۇر رازى ئانىڭدىن ھەق تائالاھ.
غەرەزى دىھقاننىڭ ھالال يىمەكدۇر،
مۇشەققەت تارتىباقدىن نان يىمەكدۇر.
كىرەكلىك تاش ئەگەرچە بولسا ئاغىر،

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئالىپ كىپلۇر مۇشەققەت بىرلە ئاخىر.
ھالال يىمەك فەرائىزلەر ئۇلۇغى،
نىچۇنكى مۇستافا دىدى «ھەدىس»ى:
«كى يىگەيسىزلوقما كەددى يەمىندىن،
تاناۋۇل ئەيلەگىل ئەرقى جەبىندىن».
يەنە دىدى پەيغەمبەر ياخشى ئىنسان:
«كى كىشىغە نەفئ تىگۈرسە ئىنسان،
كىمەرلەر ياخشى ئىنسان جەركەسىگە،
قوشالۇر ھەم سەخىلەر زۇمرەسىگە».
بۇ دۆلەت بارچەسى تىرىقچىلىقدا،
مۇرۇۋۋەت، نەفئ ھەم تىرىقچىلىقدا.
بولۇرلەر ھەم ھالال كەسپى ھۈنەردە،
تىجارەتۇ ھەم سەفەر بەيئىشرادە.
ۋەلىكىن بولمىغاي دىھقانچىلىقدەك،
يەنە يوق بەرەكەت دىھقانچىلىقدەك.
ھۈنەردە، كەسپىدە ئىشلەگەنلەر،
ئۆزىنى تاپىپ، ئۆزى خاس تىشلەگەنلەر.
كىشىگە نەفئ تەگۈرمەك مۇھالىدۇر،
ئۇشاقلارىن، ئايال ناچار باقادۇر.
جەمئ شاھى- شاھانە، رۇم خەلىفە،
يەنە فەغفۇر چىنى خۋاھى مەلىكە.
يەنە سۇلتان، خان خۋاھى ئىمپىراتور،
يەنە ئەمىر، ۋەزىر خۋاھى باھادۇر.
ھەممەلەر دىھقان ئاشىغە تۇتارلەر كۆز،
بۇ ۋەجىدىن ئالۇرلەر غەللەنى كۆز.
ئەگەر زۇلۇم ئەيلەسۇن خۋاھ ئادالەت،
خۇدانىڭ ئەمرىدۇر بىزگە ئىبادەت.
ئەگەر تەۋئەن ۋە كەرھەن بىز بىرۇرمىز،
بىكارغە كەتمەس ئول ئەجرىن كۆرەرمىز.
جەمئ پادىشاھلەر خۋاھى فىقىرلەر،
بولۇر ئاش ئالدىدا ھەممە زەبۇنلەر.
كى پادىشاھلارغە جەمئ خەزىنە،
دىھقان قولى بىرلە تولۇر خەزىنە.
ھەممەلەر مۇددىئاسى «نانغا بار» دەر،
جەمئ سۆز ئاياغى «نانغا بار» دەر.

بۇ جاننڭ جانلىغى ئاش بىلەن ناندۇر،
ئۆمۈرنىڭ خوپلۇغى پۇل بىلەن مالدۇر.
ئەگەر بولماسە پۇل بۇ جان كىرەكمەس،
ۋەگەر بولماسە جان پۇل ھەم كىرەكمەس.
بۇ غەمگە مۇپتىلامەن خۋاھى ناخۋاھ،
ھەجەپ دىدىم غەلەت ئەستەغفىرۇللاھ.
ئەر بولسە ئەقدە ماڭا مەھكەم،
نە لازىم گەر كەسپدۇر غەم يىمەڭ ھەم.
خۇداۋەندەم ياراتتى بىزنى ئاجىز،
ھەممە مەخلۇقلاردىن قىلدى ئەزىز.
بۇ ئالەمدە كىشى غەمسىز ئىمەسدۇر،
غەمى گەر بولماسە ئادەم ئىمەسدۇر.
ياراتىپ ئادەم ئاتامنى ئەزەلدە،
يۇغۇرۇپ لايىنى بۇ غەم سۇيىدە.
ئەزەلدە غەم بىلەن بىزنى ياراتقان،
بۇ ۋەجدىن بۇ غەم بىزلەرگە قالغان.
تىرىكدۇرمىز بۇ غەمگە مۇبتىلابىز،
تىرىكلىك لازىمى كەلدى بۇ ئاجىز.
يەنە دېھقانچىلىق ئىشاندىن ئارتۇق،
يەنە «ھۇ-ھۇ!» دىگەن زىكرىدىن ئارتۇق.
ھەممە ئىشان، ئەرەبى سەييىد دىگەنلەر،
يەنە ھەججى، مۇجاۋۇرى ھەرەملەر.
يەنە كەلتۇرگەنى ھەم كەئبە تۇفراق،
يەنە مويى مۇبارەك، شەددە بايراق.
كىچەلەر ئۇيۇماي «ھۇ-ھۇ!»نى ئېيتىپ،
يەنە چىللە ئولتۇرۇپ تەسبىھ ئېيتىپ.
ئۆزىنى كۆرسەتىپ پىرى ھىدايەت،
ۋەلىكىن ئازغۇرۇپ يولدىن زەلالەت.
يەنە ئەيتىپ خىتاپ قىلغان نەسىھەت:
«ساڭا قىلماس نەتىنجە بۇ زىرائەت،
زىرائەتنى قويۇپ «ھۇ-ھۇ!» دىگەيسەن،
ھەممەنى تاشلاپ تەرك ئەيلەگەيسەن».
مۇخالىپدۇر دىگەن سۆزى شەرىئەت،
بۇ سۆزنى تىڭلاماي قىلىڭ زىرائەت.
مۇۋافىق شۇرۇئ قىلسە گەر زىرائەت،

زىرائەتدىن ئۇلۇغ يوقتۇر ئىبادەت.
خۇدانىڭ نەزدىدە مەقبۇلۇ تائەت،
رىيا يول تاقماسە ئولدۇر ئىبادەت.
زىرائەتتە رىيا يوللار تاقالماس،
نە بەلكى دىھقان ئۆيىگە يولۇماس.
تىبخى يوقتۇر رىيا ئۇشرە، زاكاتدا،
جەمئ فەرزى، ۋاجىپ، سەۋم، سالاتدا.
ھەممە ئىشان تەمەئدىن خالى ئېرمەس،
يەنە ئۇجبۇ رىيادىن خالى ئېرمەس.
رىيا دىگەن ئىبادەت قەرچەسىدۇر،
تەخى كۆللى ئەمەلنى كەسكۈچىدۇر.
بۇ كۈندە نەفسگە قۇل ھەممە ئىشان،
نەيەردە نەفسنى ئۆلتۈرگەن ئىشان؟
تاقىلماس خالىس ئىشان مىسلى ئەنقا،
ئۆزىن مەخفى تۇتۇپ كۆرسەتمەس ئەسلا.
شەرىئەت شاھراھىدا رۇست يۈرەلمەي،
تەرىقەت تەيىدە نىچۈك يۈرەلگەي؟
بۇ ئىشانلار ھۇنۇز تۇتماي شەرىئەت،
شەرىئەتنى قويۇپ كىرەر تەرىقەت.
زامان ئىشانلىغى بەلكى خەلىفە،
كى بىر نەۋئى تىجارەت بەلكى پىشە.
ئاجايىپ پىر ئېرۇر مۇرىدنى ئوۋلاپ،
يۈرەرلەر كەنتمۇ-كەنت ئىشكنى مارلاپ.
مۇرىد بولغاي ئىدى پىرلەر ئىشكىدە،
زامانە پىرلەرى مۇرىد ئىشكىدە.
بۇ ئاسار قىيامەتدۇر ئەي بۇرادەر،
يامان نەفسى مۇنىڭ قىلدى زەبۇنلەر.
بۇ ئىشانلار ئىشى راست بولسا ئېردى،
مۇرىد ئوۋلاپ ئۆيىگە بارماس ئېردى.
بۇلاردا فەزلدە بىر نەرسە يوقدۇر،
زەھى ئالدامچى نەفس ئاۋارەسىدۇر.
تەمەئنىڭ دۇكانىنى قۇرۇپ ئىشان،
رىيانىڭ رەخلەرىنى تىزىپ ئىشان.
يىغىپ ئادەم قىلىپ سۆھبەت ئالالا،
ھەممە تەسبىھ زىكرى خاھى ئىللەللا.
بۇ قىلغان ماجرادىن مۇددىئا قۇل،

يەنە «هۇ-هۇ!» دىگەندىن ئىددىئا قىزىل.
تەمەئ خىسلەت ئىچىندە كۆپ يامانراق،
تەمەئ ئۈچ هەرفدۇرلەر ئىچى كاۋاك.
تەمەئ گەر هىچقاچان بولمىغاي توق،
يەنە كۆپىنىڭ ئىچىندە ئابرۇيى يوق.
تەمەئدىن گەر قولىغە كەلسە هاسىل،
بىلىڭ ئەلبەتتە بولغاي زەهرى قاتىل.
رىيا بىرلە تەمەئ گەر بولسا ئەي يار،
بولۇرلەر تاڭلا ئەقرەپ يا بولۇر مار.
رىيادىن مەن تىلەپ ئەئۇزۇبىللاه،
تەمەئدىن هەم تىلەپ نەئۇزۇبىللاه.

يوقلۇق ئالەمدىن ئاجىزلىق بىرلە ئىنسان يارۇقلۇق جاهانىگە كەلگەنى، كامالى ئىنساندىن بۇرۇنقى هالەتىنى فەرامۇش ئېتىپ، ماۋەنىلىك ئىددىئاسىن تۈزگەنىگە نەسىھەت بەلكى ۋەسىيەتلەر قىلىپ، شۈكرى سۇبهانە جەللە ۋەئەلا تەرەفىگە تەرغىپ ئەتكەنى بايانى

خۇدا ئىزهار ئېتىپ قۇدرەتلەرىنى،
يەنە فەيدا قىلىپ هىكمەتلەرىنى.
يوق ئېردۇك بىزنى يوقدىن بار قىلدى،
يەنە بىر قەترە سۇدىن بار قىلدى.
نەچە ئاي، نەچە كۈن بولدۇق قورساقدا،
ئانا قۇرساقدا بولدۇق سولاقدا.
ئەتا قىلدى قۇرساقدا بىزگە جاننى،
غىزا قىلدى قۇرساقدا بىزگە قاننى.
نەچە ئىسكەنجەلەر بىرلە چىقاردى،
نىجىس سۇ، قان بىلەن ئارالاش چىقاردى.
ياراتتى بىزنى خەللاق كۆپ ئېزىزلەپ،
كى قىلدى مىهمان يەنە كۆپ ئۇلۇغلاپ.
ئىبەرىپ ئىككى قوينى تۆشكۈن ئۈچۈن،
نەچە كۈن سۈتلەرىنى ئەممەك ئۈچۈن.
بولۇپمىز هەرقاچان بۇ سۈتكە مۇهتاج،
ئەگەر بەرسە بولۇپ توق، بەرمەسە ئاچ.
ئانانىڭ رەهمىدىن چىقاردى ئاجىز،
يەنە تىل يوق چىقاردى بەلكى تىلسىز.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

ئاياغلانىپ يۈگۈرۈپ يولغە كىردۇك،
نەچە كۈن ئۆتتىلەر بۇلۇڭغە يەتدۇك.
بۇ هالدا بەردى فەھمى، چىرى ئىدراك،
ئەقلنى بەردى ھەم خەللاقى ئەفلاك.
يامانۇ ياخشىنى بىلدۈردى بىزگە،
نە ياخشى يوللارىن كۆرسەتتى بىزگە،
ياراتىپ نە خەللاق ئۆلمەك ئۇچۈن،
ئۆزىنىڭ زاتىنى بىلدۈرمەك ئۇچۈن.
خۇدانىڭ زاتىنى بىلمەك نەھەددۇر،
ۋەلى قۇدرەتىن فىكىر ئەيلەمەكدۈر.
تونۇماي ھەم بىلەلمەي ئۆزىمىزنى،
نىچۈك تاتۇپ بىلۇرمىز ھەق ئىگەمنى.
ئەگەر بىلدۈرسەلەر فەزل خۇدادۇر،
نىچۈك ھۆكۈم ئەيلەسە ئول پادىشاھدۇر.
نىجىس بىر قەترە سۇدىن بىر تۆرەلدۇك،
كېلىپ بۇ ئالەم ئىچرە باش كۆتەردۇك.
قىلۇرلەرمىز ماۋمىنلىك ئىددىئاسى،
ھەجەپ غەفلەت بىلەن ئۆرلەپ ھاۋاسى.
ئۇنتۇتۇبان بىر ئۆلۈمنى ياد قىلماي،
لەھەد ئاغزىغا كەلدۇك كۆزنى ئاچماي.
ئەگەر تاپشۇرسالەر بىزنى لەھەدكە،
يەنە پۇل، مال قالۇر ئەھلى ئايالگە.
سوراغ ھىسابىنى بىزدىن ئالۇرلەر،
بۇ پۇل. مال راھەتىن ۋەرسە كۆرۈرلەر.
كىشىكىم قولى بىرلە قىلسا ئىھسان.
ئۆزى بىرلە بارۇرلەر ھەممە ئىھسان.
ئاسىغ يوق ياخشىلىقدىن ئۆزگەسىدە،
يەنە ئىھسان، كەرەمدىن ئۆزگەسىدە.
قىلۇرمەن بەئەزان مەن بىر ۋەسىيەت،
قۇلاق سالىڭ سۆزۈم باردۇر نەسىھەت.
«ۋەسىيەت مۇستافادىن پىرغە سۈننەت،
بۇ سۈننەتنى تۇتۇپ قىلدىم ۋەسىيەت.
ۋەسىيەت قىلماغان باردۇر يامانى،
ھەر ئىككى ئالەم ئىچرە بار زىيانى.
خۇدايىم ئىلتىفاتى سىز ۋە بىزنى.

مۇسۇلمان زۇمرەسىدە قىلدى بىزنى.
يەنە بەردى خۇدا ئىمانىمىزنى،
ئەتا قىلدى تېخى نىئمەتلەرىنى.
بۇ دۇنياغا كېلىپ كۆردۈك ئاسايىش،
ھەممە ئىش ئىلگەرى كەلدى كۆشايىش.
مۇنىڭ شۈكرىنى ئەمدى بىز قىلالى.
نەھەد بار مىڭىدىن بىرنى قىلالى.
مۇنىڭ شۈكرى ئەگەرچە بىھىسابدۇر،
ئادا قىلماقىغە بەندە كۆپ زەبۇندۇر.
خۇدايا ئەيلەدى بى دەھىن، بى كام،
خىتاپىنى قىلدىلەر ئول ھەيىي ئەللام.
ماڭا شۈكرى ئەيلەسە گەربەندە قۇلۇم،
ئاشۇرۇپ نىئمەتىن زىيادە قىلغۇم.
ئەگەر شۈكرى ئەتمەسە گەر بەندە قۇللار،
كېتەرلەر قوللارىدىن مالۇ فۇللار.
بۇ شۈكرىدىن بىرى ئۇشرە ئايماقدۇر،
فەقىرغە ئوندىن بىرنى بەرمەكتۇر.
يەنە بەرگەيكى زاكات قوي، كالادىن،
تېخى فۇل ـ مال بىلەن ئالتۇن ـ كۈمۈشدىن.
يەنە خىش ـ ئەقرىبالەرغە مۇرۇۋۋەت،
يېتىم باشىن سىلاپ كۆرگۈزسە شەپقەت.
بۇ يەڭلىغ قىلغانى شۈكرى ئەيتقاندۇر،
تېخى ئازراقىغە ھەمد ئەيتقاندۇر.
ئېغىز، دىل خاس ئەمەس شۈكرىدىغا ئەسلا،
بولۇر فۇل، مال بىلەن شۈكرى بەرجا.
ئىبادەت تەنىغە يا مالىغە ئەمەس خاس،
مۇنى بىلگەي خەمىئى ئام بىلەن خاس.
كىشى مىڭ يىلدا ئەگەر شۈكر ئەتسە تىلدا،
زاكاتۇ ئۇشرەنى بەرمەسە يىلدا،
ئادا قىلمابدۇر ئولكىم شۈكرى ھەقنى،
يەنە بەلكىم ئۇنۇتۇپ رەززاق ئىگەمنى»:
يەنە بار سۆزۈم ئالغاي قۇلاقىغە،
ئېغىر كەلمەي كۆڭۈلگە ھەم قۇلاقىغە:
«مەشايىخ سۆزىدۇر بىزگە نەسىھەت،
ئىككى ئىشدىن بولۇر ئىنسانغە راھەت.
بىرسى دۈشمەن ئەھلىگە چىقىشماق،

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بىرىكى دوستىغە مۇرۇۋۋەت قىلىشماق.
تېخى باردۇر سەدىقە، سىلە رەھىم،
ئۇرۇغ - تۇققاندىن ئاشسە غەيرىغە ھەم».
مەشايىخ سۆزىنى تۇتسە كىمەرسە،
ئۆزىگە - غەيرىگە يەتكەي نەتىجە.
ئەزىزلەر سۆزىگە ئەمەل قىلالماي،
نەسىھەتنى ئۆزۈمگە مەن قىلالماي.
ئۆمۈر كەلدى بۇ يەرگە مەن يېتەلمەي،
ئۈمىدىم كۆپ ئېرۇر سىلەرگە يەتكەي.
بۇ دۆلەت بولسا شايەد ئۆزلەرىگە،
ئەجەپ ئېرمەس يەنە قالغانلەرىغە.
ئەمەلغە كەلتۈرۈپ قىلسە كىمەرسە،
مەشايىخ قولداغاي كۆرگەي نەتىجە.
بىناگاھ گەر كىشىگە قىلسە دوستلۇق،
نەسىھەت قىلغاي ئۆلكىم دىندە دوستلۇق.
خۇدانىڭ ئەمرىنى ھەربىر دىگەندە،
كى چۈمۈرۈلۈر رەھمەت دەريا ئىچىگە.
بۇ دۇنيا فانىدۇر، بىز فانىدۇرمىز،
خۇدادۇر ئۆزى باقى، ھەممەدۇر ناچىز.
ۋەفا يوق دۇنيادا يەنە بۇ جاندا،
يەنە يوق ۋەفا بۇ فۇل ۋە مالدا.
بار ئېردى نەچە خانلەر، نەچە بەگلەر،
يەنە مەنمەن دىگەن نەچە بايلەر.
ھەممەلەر ئالدىمىزدىن بىر - بىر ئۆتتى،
كۆزىمىز بىرلە كۆردۈك قانچە ئۆتتى.
قايان كەتتى ھۆكۈمەت بىرلە سەۋلەت،
يەنە فۇل، مال، جانى ۋە بەلكى دەۋلەت.
بۇرۇندىن ئادەت ئاللا بۇ تەرىقە،
بولۇپ كەلگەن قۇدرەت ئاللا ئۆزىدە.
ۋەفانى قىلمادى ھىچ بىرلەرىغە،
نە بەلكى ئۆزىغە فەرزەندلەرىغە.
جەمئ ياخشىلىقدۇر خاھى يامانلىق،
ئۆزىدىن ئاشمادى بىر زەررە چاغلىق.
ھەمىشە بولماس ئىكەن دەستى قۇدرەت،
ھەمىشە تۇرماس ئىكەن نازۇ نىئمەت.

ۋەفا يوقدۇر فەلەكدە جان بۇرادەر،
قېنى قۇرداش، قېرىنداش، مالۇ جانلەر.
قولىڭىزدىن كېلىشچە كەلسە قوللاڭ،
كى مەندەك سىز يەنە غەفلەتتە قالماڭ.

نازىم ئۆز فەرزەندىغە نەسىھەت قىلىپ خىتاپ قىلغان زىلىدە، كۆالى ئىنسان فەر-زەندلەرىغە قىلغان نەسىھەتى ۋە ئەجىز ئىگسارلىق بىرلە دۇئا قىلىپ، ئادەم فەرزەندلەر-دىن دۇئا ئىلتىماس ئېتىپ قىلغان مۇناجاتى بايانى

جىگەر بەندىم بالام مەندىن تەۋەللا،
نىگاھبانىڭ سېنىڭدۇر ھەق تائالا.
خۇدايا سەن ئۆزۈڭ ئوڭلا بالامنى،
ھىدايەت يولىغە سالغىل بالامنى.
جەمىئ ياخشى مەقسۇدىدىن رەۋائەت،
يەنە تەۋفىق ھىدايەتكە ھەرىس ئەت.
تېخى نىئمەتلەرىن قىلغىل فاراۋان،
جەمىئ مۇشكىلاتىن ئەيلەگىل ئاسان.
ئاتادىن يادىكار نەمۇنە ئوغلۇم،
قۇلاق سالىڭ بالام سۆزۈمگە ئوغلۇم:
«خۇدايىم ئەقلى - ھۇشنى بەردى بىزگە،
مۇسۇلمان قىلدى ئەمما قىلماي ئۆزگە.
يەنە ھەم فەراسەت قىلدى تەۋانا،
تېخى ھەم سالىم ئەتتى ھەممە ئەئزا.
كى مەندىن سىزگەدۇر ئەۋۋەل نەسىھەت،
خۇدايىم ئەمرىگە قىلىڭ ئىتائەت.
نامازۇ رۇزە تەرك ئەتمەگەيسىز،
جامائەت جۇمئەنى فەۋت ئەتمەگەيسىز.
خۇدايىم بەرگەنىدىن ئۇشرە ئايرىڭ،
يەنە فۇل ۋە مالدىن زاكاتنى ئايرىڭ.
ھارام ۋە شۇبھەلەردىن فەرھىز ئەيلەڭ،
ئۆزىڭىزدىن ئۇلۇغقە ھۆرمەت ئەيلەڭ.
بولۇڭ ياخشىغۇ يامان ئەندىشە قىلماڭ،
يامان نىيەت قىلىپ كۆڭۈلنى بۇزماڭ.
جىدەل ھەم ماجرا قىلماڭ يا ئۇرۇشماڭ،
نە بەلكى ماجرا ئۇرۇشقا بارماڭ.
مۇبادا سۆزنى قىلىڭ قىل تەفەككۇر،
كى ئالدى ئارقەسىنى قىل تەسەۋۋۇر.

www.uyghurkitap.com

كۆڭۈلغە كەلدى دەپ تىلىڭغە ئالمە،
يەنە ئاش كەلدى دەپ ئاغزىڭغە سالمە.
تىلىڭىز ياغ بولۇپ كۆپ شەكەر ئاقسۇن،
دىلىڭىزدىن يۇمشاق ئەسەللەر ئاقسۇن،
تىلىڭىزدىن تىكەننى ساچماغايسىز،
دىلىڭىزغە نەفاقنى ئالماغايسىز.
تىرىككەك يا زىرىككەك بولماغايسىز،
كۆڭۈلچەك ھەم سۈيۈنچەك بولماغايسىز.
ئىرىنچەك ھەم ئۇشانماق بولماك ئاخىر،
چاقىلغاقۇ ياپۇشقاق بولماك ئاخىر.
ئاغىر، تەمكىن بولۇڭكى يەڭگىل بولماڭ،
يەنە تەمكىن بولۇڭكى تۆز سۆز بولماڭ.
سەھەرلەردە قوقۇپ خۇداغە يىغلاڭ،
يەنە غەفلەت بىلەن ئۇيقۇغە بارماڭ.
ئۆزۈڭىز ئىشلەمەكىدىن ئار قىلماڭ،
كىشىگە تاشلابان ھەم خار بولماڭ.
گەر ئۆز ئىشىنى ئۆزى قىلماغانلار،
بولۇرلەر ئاقىبەت خارۇ زارلار.
كىشىغە ئىشەنىپ بولماڭ فەرىفتە،
كىشىنىڭ قىلغانىدە يوق نەتىجە.
ھەممە ئىشنى كىشى ئۆز قىلماغۇنچە،
يىتەلمەسلەر مۇراد ـ مەقسەدلەرىغە.
خۇسۇس دىھقان بولساڭ باشىدا بولغىن،
كىچە ـ كۈندۈز ئانىڭ قاشىدە بولغىن،
چاقىپ كەتمەن، قوش ھايداپ ھارمىغايسىز،
مۇشەققەتدىن قاچىبان تۇرمىغايسىز.
مۇشەققەت تارتىبان راھەت كۆرەلمەس،
كى ئەمگەك تارتماغۇنچە تىنجايالماس.
نەچە يولغا سالىپ مەن سىزنى ھالا،
مۇناسىپ كۆرمەدىلەر ھەق تائالا.
ئەزەل قەسامىدا تىرىكچىلىقنى،
نەسىپ ئەتكەن ئىكەن دىھقانچىلىقنى.
مۇبارەك قىلسۇن ھەم قۇتلۇق مۇبارەك،
بىرىپ بەرىكەت يەنە ھەم ھەق تەبارەك.
جەمئ كەسىبلەردىن بۇ ئۇلۇغدۇر،
تىرىك بولماقغە بائىس مادەسىدۇر.

ياراتتى ئزى نەفسنى رزق بىرلە،
سەبەپ بىلەن تەييار بۇ ئالەم ئىچرە.
سەبەپ قىلغان كىشىنىڭ قۇرساقى توق،
سەبەپدىن قالسە قالۇر ئاغزى ئوچۇق.
خۇدادىن كۆركى بەختى تالىيىڭنى،
ئاتا مىراسىغە سالمە كۆزۈڭنى.
كى رىزقىڭنى تەلەپ قىلغىل خۇدادىن،
ئىمەسدۇر بۇ زىرائەت باغى ئاقدىن.
خۇدايىم خەزنەسى كۆپدۇر تۆگەنمەس،
نەچە بەرگەن بىلەن ئەسلى كېمىمەس.
ئاتاڭنىڭ خەزنەسى خەزنە ئەمەسدۇر،
نەچە بولغان بىلەن باقى ئەمەسدۇر.
خۇدايىم بەرگەنىگە قانىئ بولغىل،
نە كەلسە باشىڭغە هەم سەبر قىلغىل.
قانائەت سەبرى هەم گەنجى ئەزىمدۇر،
هەممە تائەت فەزىلەت ئەفزەلىدۇر.
ئاتاڭدەك نەفسى سەككە بولما تابىئ،
بىلىڭنى باغلا مەهكەم بولما تامىئ.
يامانغە ياۋۇما، يامانغە يۈرمە،
ئاتاڭدەك خەلق ئارا شەرمەندە بولمە.
تەۋازۇئ پىشە بولغىل بولمە ئۈستۈن،
تەكەببۇردىن باشىڭنى قىلمە ئۈستۈن.
تەكەببۇردىن ئەزازىل بولدى راندە،
تەۋازۇئدىن هەممە يەتدى مۇرادغە.
خۇدا قىلسا ئۇزۇن سىنىڭ قۇلۇڭنى،
هەئىشەت بابىدا تۇتغىل ئۆزۈڭنى.
هەمىشە كەركىدەك ئالدىڭغا يىغما،
يەنە هەم رەندىدەك تاشقارى چاچما.
گاهى ئالدىڭغە تارتقىن گاهى ساچقىن،
تىرىك بولغىن ئەررە ئوخشە بولغىن.
بۇ يەڭلىغ بولسەڭىز ئىززەت تاپارسىز،
ئىككى ئالەم ئىچرە ئەجرىن كۆرەرسىز.
يەنە كۆپنىڭ ئىچىدىن چىقماغايسىز،
تىبخى ئەلدىن يەنە ئايرىلمىغايسىز.
كى ئەل بىرلە ئۆلۈم يۈزلەنسە سىزگە،

www.uyghurkitap.com

بىلىك توي، مەئرىكە ئەلبەتتە سىزگە،
دەمى ئىگىز بولۇر كۆمەكلىك ئىتىنىڭ،
قۇرۇقى پەست بولۇر يالغۇز ئىتىنىڭ.
قاراقچى دەست ئۇرار يالغۇز كىشىگە،
ياۋۇماسدىن قاچارلەر كۆپ كىشىگە.
يەنە ياشىمىز غورۇر - غۇررە بولماق،
ئۆمۈرنىڭ قەدرى ئازدۇر زايە قىلماق.
بەقاسى يوق مۇنىڭ يەلدەك ئۆتەرلەر،
ۋەفانى قىلمادى كەلگەن كىتەرلەر.
ۋافاسى كۆز يۇمۇپ ئاچقۇنچە تۇرماس،
بۇ ئالەمدە كىشى قارار ئالالماس.
بۇ ئالەمغە كېلىپمىز هەم كىتەرمىز،
ئەگەر كەتسەك يانا كەلمەسمىز هەرگىز.
ئۆلۈم دىگەن ئاتادىن يىرغە مىراس،
يىتىپ كەلدى باشىمىزغە بۇ مىراس.
هەممە قۇرداش، قېرىنداش كەتتى قالماي،
كۆزىمىزنى ئاچىپ بىر ئىبرەت ئالماي.
يەتتە كۈنچە كۆرۈنمەي كۆزگە ئاخىر،
ئاشىپ ئۆمرۈم مېنىڭ يەتمىشدىن ئاخىر.
ئاتا بىرلە ئانا بىر - بىر كىتىپتۇر،
ئۆلۈمنىڭ نەۋبىتى بىزگە يىتىپتۇر.
كىتەرمىز بىر - بىر ئارقە بۇ جاهاندىن،
زوۇئافغە تاپشۇرۇرلەر ئىلگىر - كېيىن.
ئۆلۈم ئەسلا ئىمەسدۇر ياش - قېرىدىن،
ئۇمىد يوقتۇر ۋە لېكىن قېرىلەردىن.
ئەتا قىلسا خۇدايىم بىزگە ئىمان،
ئۆلۈم هەم شەربەتدۇر ئەسەلدىن ئوبدان.
فەلەكدىن ياخشىلىق هەمىشە بولماس،
يامانلىق هەم يىتەر هىچكىمنى قويماس.
ئالىپ كەلدى بۇ يەرگە بىزنى ئاخىر،
ئەگەر كەجلىكنى كۆرسەتسە ئاخىر.
ماڭا يىغلاپ يەنە ئاۋارە بولماق،
كى سەبرى ئىلە تەهەممۇل ئەيلەك.
هەمىشە ياد ئېتىپ ئاتا - ئاناڭنى،
سەهەرلەردە قوفۇپ قىلىڭ دۇئانى.

دۇئا بىرلە بولۇپ ياد ئەيلەگەيسىز،
يەنە ئۇچۇم قۇشنى شىر ئەيلەگەيسىز.
نىچۈن بىر خالىس ئىشنى قىلمادىم ھىچ،
رىيا ۋە ئەجەبدىن قىلغان ئىشىم ھىچ.
ئۇبۇدىيەت ئىشنى مەن قىلالماي،
خۇلۇسىيەت دىلىمدە ئەسلى بولماي،
ھەمىشە تەرك فەرزىغە لازىم ئەتتىم،
ئىبادەت تەركىنى بىل ۋاجىپ ئەتتىم.
يۈزۈم يوقدۇر باقارغە ھەم بۇ ھالدە،
كۆزۈم يوقدۇر قارارغە ھەم بۇ ئاندە.
قولۇم قۇرۇق، يۈزۈم ھۇرفۇك بارۇرمەن،
ئىلاجىم تاپمايان ناچار بارۇرمەن.
نەچە كۈن ياش غۇرۇر غۇررە ئۆتتۈپمەن،
ئۆمۈرنىڭ قەدرىنى بىلمەي قالىپمەن.
كۆزۈمنى مەن ئاچىپ باقسام بۇ ھالدە،
كۈچۈ قۇۋۋەت كېتىپدۇر ھەم بۇ ئاندە.
نىچۈك كەچكەي مىنىڭكى ئاندە ھالىم،
قاراڭغۇ گۆردەكى سوراق-سۇئالىم.
تەرەھھۇم ئەيلەسە قادىر خۇدادۇر،
ۋە گەر قىلسا غەزەپ ھەم پادىشادۇر.
ئۇلۇق زاتى سىفاتى رەھىمىندۇر،
يەنە بىر ئىسمى ئەكرەمىندۇر.
ئايال ئۇششاق ئۇشۇل كۈن يىغلاغايلەر،
باشىن سىلارغە ھىچكىم قالماغايلەر.
ئايال، ئۇششاق، ئاجىز بەلكى تىلسىز،
يىتىم قالغاي بولار بولۇر ئاتاسىز.
ئۇشول كۈندە بۇلارنى ئىزدەگەيسىز،
باشىن سىلاپ تەرەھھۇم ئەيلەگەيسىز.
ئەگەر يوخلاسىڭىز ئەيىن كەرەمدۇر،
ۋەگەر يوخلاماسىڭىز ئاللا كەرىمدۇر.
ۋەسىيەت توغرادىن قىلدىم بۇ سۆزنى،
كۆڭۈل قۇلاقىدا تۇتۇڭ بۇ سۆزنى.
ئامانەت ئىگەسى بەرگىن دىگەندە،
كۆزۈم يۇمۇپ، قۇتۇم سۇنغان زاماندە،
تىلىم كەلگەي بۇ سۆزگە ياكى كەلىمەي،
يەنە بۇ ھالدا سىز نە ھازىر ئولماي.

www.uyghurkitap.com

بۇ ئارمانىم ئىچىمدە كەتمەسۇنلەر،
بۇ سۆزنى ئوقۇبان ياد ئەيلەسۇنلەر.
خۇدايىم ئەجر بەرگەي ھەم كارامەت،
يەنە ئۆمرۈڭ ئۇزۇن قىلغاي سالامەت».
فۇتۇبمەن ئەۋۋەل - ئاخىر بۇ رىسالە،
نەسىھەت ھەم ۋەسىيەتتىن ئىشارە.
خىتابىنى مەن قىلىبدۇرمەن بالامغە،
ۋەلىكىن بۇ سۆزۈمدۇر خاسۇ ئامغە.
جاھاندا كىم كىشىنىڭ بالاسى يوق،
بالا - فەرزەندى يوققە ھەم سۆزۈم يوق.
ھەممە فەرزەندى بارلار ماڭا ياردۇر،
ۋەلىكىن بالانىڭ كۆپ غەمى باردۇر.
باقارلەر بىر ئاتا نەچە بالانى،
باقالماس نەچە فەرزەند بىر ئاتانى.
ئاتا بىرلەن ئانا تۇققان تافىلماس،
تارىغان بىرلە يەرگە ھەرگىز ئۈنمەس.
ئاتا بىرلە ئانانىڭ قەدرى يوقتۇر،
بۇلارنىڭ قەدرىنى بىلگەندە يوقتۇر.
قەدىمدىن ئادەم ئوغلى فىئلى بۇدۇر،
بۇلارنىڭ قەدرىنى بىلمەي كېلىپدۇر.
يىمەس ئاتا - ئانا غەمىنى بالا،
نەدۇر فەرزەندىغە مۇنچە تەۋەللا.
دىمەسۇنلەر بۇ ئىش باردۇر قەدىمدىن،
كى مىراس قالدىلەر ئادەم ئاتادىن.
بۇلارنىڭ يوق ئىدى ئاتا - ئاناسى،
بۇ ۋەجھىدىن بۇ غەمدىن فارىغ ئىدى.
ئەگەر قىلسە دۇئا ئاتا - ئانانى،
ئانىڭ فەرزەندى ھەم قىلغاي دۇئانى.
ئەگەر گۇستاخلىق قىلسا ئاتاغە،
مۇنىڭ فەرزەندى ھەم قىلغاي ئاقاغە.
كى بۇغداي تارىغان بۇغداي ئالۇرلەر،
كى ئارفە تارىسە ئارفە ئالۇرلەر.
زەرەرنى سەن ئۆزۈڭ قىلىپ ئۆزۈڭگە،
كىشىدىن كۆرمە ھەرگىز بۇ ئىشىڭگە.
كىشىدىن بىھۇدە مەلال ئولما،
ئۆزۈڭدىن ئاگاھ بولغىل غافىل ئولما.

مۇكافاتى ئەمەل ھەقىدۇر بۇرادەر،
يامانغە ھەم يامان كېلۇر بۇرادەر.
جاھاندا ياخشىلىق ئەسلا تافىلماس،
يامانلىقدىن ئىشى ئىلگەرى باسىماس.
ئاتاڭنى ئۆلتۈرۈپ كۆمگەن كىشىگە،
ئاناڭنى سەن چىقارغىل ئول كىشىگە.
كى ياخشىلىق قىلىپ دەرياغا تاشلا،
بايابان‌دا ئانىڭ ئەجرىن ئىزلە.
سۆزۈڭنى قىسقا قىل ئەي موللا مۇسا،
گۇناھىڭنى كەچۈرگەي ھەقتائالا.
مۇبادا ياخشىلار نەزەرنى سالسە،
بناگاھ تەئرىخدىن سۇئاللار قىلسە،
دىگىل ئۈچيۈز يىگىرمە بەش مۇڭا يىل،
يەنە باردۇر تېخى مىڭ ئۈستىگە يىل.
تولا سۆزنى قويۇپ تىلە ئامانلىق،
دۇئاغە سۆز ئاچىپ تىلە ئامانلىق.
ساغىنىپ مەن ساڭا كەلدىم ئىلاھىم،
سېنىڭدىن باشقا يوقدۇر باشپاناھىم.
غەزەپ ھەم مەغفىرەت سەندىن خۇدايا،
ساڭا يوق يانا بىر شىرىك ئىلاھا.
دۇئانى مەن قىلاي ھەممەلەرگە.
جەمئ مۇسلىمە، مۇسلىملەرگە.
ئىجابەت ئىشىكىن ئاچقىن يۈزۈمگە،
يەنە رەد ئەيلەمە كەلدىم ئۆزۈڭگە.
ھەجەپ ئېرمەس ئىجابەت ئەيلەسە ھەق،
جەمئ ھاجاتىن قىلسا رەۋا ھەق.
ئىلاھا ھەممەلەرنى قىل سالامەت،
جەمئ ياخشى مەقسۇدىن رەۋائەت.
يەنە تەۋفىقى تائەتنى ئەتا قىل،
سىراتەل مۇستەقىيدە مۇستەقىم قىل.
خۇدايا يەتكۈزۈپ مۇرادلەرىغە،
يەنە تەۋبە نەسىب ئەت ھەممەلەرىغە.
ئالىپ بارغىل مۇسۇلمان زۇمرەسىدە،
قوپارغىل ھەم مىساكىن جەركەسىدە.
تېخى نىئمەتلەرنى زىيادە قىلغىن،
كى دەستى دەرازا ئەفزۇن قىلغىن.

www.uyghurkitap.com

ئاشۇرۇپ، تاپشۇرۇپ نىئمەتلەرنى،
قوشۇلدۇر ياخشىلارغا ھەممەلەرنى.
ياماندىن كۆپ يىراق قىلغىن ئىلاھىم،
ئانىڭ شەررىدىن ئاسراپ ھەم خۇدايىم.
خۇدايا سەن كەچۈر گۇناھلەرىمنى،
يەنە ئاتا - ئانا، ئۇستادلارىمنى.
جەمئى مۆئمىنە ۋە مۆئمىنلەرنى،
ھەممە ئەھلى ھاياتۇ ماماتلەرنى.
رەۋا ئەيلە جەمئى ھاجەتلەرنى،
يەنە دەفئى ئەيلەگىل كۆللى بالانى.
بىھەققى ھۆرمەتى «تاھا» ۋە «ياسىن»،
ئىجابەت ئەيلەگىل ئامىنۇ ئامىن!

جاھان سەفھەسىنى كۆك ياغىن كۆكەرتىپ، زىمىن سەھنەسىنى فىتنىق قىلىپ، ئۆيدىن چىقماق مۈشكۈل بولغانىدە، مۇتەززەلمۇم ئۇلغانىدىن شىكايەتكە ئاغىز ئاچقانى، بەلكى ئۆزلۈك لايىدىن ئاياغىنى تارتىپ، ئالاماغانىغە ئاجىزلىغىن شەفقە كەلتۈرۈپ، مۇناجات بىدەرگاھى قازىئۇلھاجاتقە مۇتەرەننۇم ئۇلغانى بايانى

ياغدى يامغۇر، بولدى فاتقاق ماڭغالى بولماس ياياق،
بۇ فىتىنق بىرلە يامغۇردىن يورنىيالماس ئات - ئۇلاق.
ئۆستەك ئولدى كوچەلەر، ئەنھار بولۇپ ھەر بىر ئىشىك،
ئاسمان تۈبى تېشىلدى، يازىمىن بولدى بۇلاق.
سولاقىپ ئۆي ئىچرە بىز ئاسان ئىمەس چىقماق كىشى،
شەنى مات ئەتكەن كەبى رۇخ چۈك - كىچىك بولدۇق قاماق.
مۈشكۈل ئولدى كوچەغە چىقماق زەرۇر ھاجەت ئۈچۈن،
چىقسا ياكى بۇ فىتىنقنىڭ زەربىدىن يۇلۇر قولاق.
سەبرى قىلماي چارە يوقدۇر بۇ فىتىنق ئاسىبىدىن،
ئەزقازا چىقسا تالاغە يىقىلۇر فالاق - فالاق.
سۈت بىلەن قايماق، ئۇتۇندىن نائىلاج بولدى خوتۇن،
گۆشت، ياغ ئالماق مۇيەسسەر بولمادى ھەم سىر چىراق.
باش چىقارماق مۇمكىن ئىرمەس ھىچ ئىشىكدىن بىر كىشى،
قامالىپ ئۆي - ئۆيدە بىز جامائەتدىن قالىپ يىراق.
قەترە - قەترە ئۆتتى تامچە ھەم يىقىلدى كوھنە تام،
چىنە - چۆچەكلەر سىنىپ، قازان - قوشۇق بىرلە تاباق.
ھۆل بولۇپ كىگىز بىساتلە، بەلكى ھەم ئوتۇن ياغاچ،

ئاش قىشۇرماق، ناننى يافماق ھەم غىزا بىرلە تاباق.
ھەۋا يەڭلىغ دىل تۇتۇلۇپ قوزغالىپ سەۋدا كېسەل،
دەقىقىغە لازىم ئۇلفەت، مۇھەببەت بىرلە چاق-چاق.
بۇ سەبەپدىن كوچەدە ماڭماق مۇيەسسەر ئولماغاچ.
مۇشكۇل ئولدى ھال سوراپ ھەم بىر-بىرىنى يوخلاماق.
بولغان ئېردۇك نەچە يىل بۇ قىسىم باراندىن ئامان،
ساقلا بۇ دەرد-بالادىن سەن ئۆزەڭ ئەي ھەيىي تاق.
بولدى دىھقان خىرمىنى يۆل ھەم ئېتىزدا ئۈنچەسى،
كۆك ياغىنىڭ دەستىدىن ھەم يوقالىپ قاغۇن، قاپاق.
كېچە-كۈندۈزلەپ يېغىپ ئارام، قارار ئالماي نەفەس،
ئاسراغىل ئافەت بالادىن بەندەنىڭ ھالىغە باق.
باش قېيىبان ئۈچتى ئەقلى ھەممەلەر بولدۇق گەرەخ،
مۇزتەر ئولدۇق يا ئىلاھا ئەمدى تاقەت بولدى تاق.
كى ماۋمىنلىك فاتقاقى ھەم چوڭ-كېچىكلەرگە قېتىپ،
ئەسلا غەفلەت لايىدىن بىز چىقمادۇق سەكرەپ يىراق.
بولماغاچ ھىچ زار تەفەررۇغ بىرلە يۇرت ئەئيانلارى،
رەھمىتى يەڭلىغ غەزەپنى نازىل ئەتتى ئول خەللاق.
قاتىغ ئولدى كەمبەغەل بىچارە غېرىپلەرنىڭ كۈنى،
ئاچ-يالاڭلەر ئاچقا ئۆلسە غەم يېمەسلەر توق قوساق.
بىرنى ئاجىز، بىرنى قابىل شەھ ۋە گادا قىلدى فەلەك،
بىز ئەگەر سەبر ئەيلەسەك نۆۋبەت بىلەن توشار ئاياق.
سەن بېرىپ نۇسرەت خۇدايا نەفسى كافىر ئۈستىگە،
ھەجەپ ئېرمەس مەغفىرەت قىلساڭ تېخى ۋاقىت سوراق.
ئەي خۇدايا سەن ئۆزۈڭ ئاسان قىلىپ رەھم ئەيلەگىل،
كۆتەرەلمەي ئاجىز ئولدۇق يۈكلەمە مالا ياتاق.

ئوت تەئرىفىدە كىم زىمىستان فەسلى كەلگەندە ئاندىن خۇپىراق رەدىئە شىددەتى يەتكەندە، ئانىڭدىن مەرغۇپراق نىمەرسە بولماغانىغە تەرانە تۈزگەنى

ئوتنىڭ رەڭى قىش كۈنى گۈلشەندە گۈل فۈتكەنچە بار،
ھۆر-ھۆر ئەتكەن نالەسى بۇلبۇل سەدا ئەتكەنچە بار.
ئول ئىسىغ ئوتكىم ھەمىشە ئۇچاقىدا ئوت كۆيەر،
ياز ئەييامىدا گويا باغ ئىلە بوستانچە بار.
تۇرسە ئاتەشدانىدا چوغلار رەقس ئۇرۇپ تابان بۇلۇت،
نازىنىن مەھۋەشلەر ئوتلۇق چېھرە كۆرگۈزگەنچە بار.

ئوت نۇرنى تۇتسە ئۇچقۇن دىلرەبا مەھبۇبلەر،
ئاتەشىن ئارەزغە نازۇك پەردىنى ياپقانچە بار
ئاختارىپ باقاندە كۆلنى چىقسا گەر بىر دانە چوغ،
ئاشىقى دىلخەستەلەرگە خەندەئى جانانچە بار.
ئوت تۇتاشقاندا ئۆرلەپ مورىدىن چىققان تۈتۈن،
تىيرە كۆيۈپ تۇرغاندا گاھى بىر ھەزىن ئاۋاز ئەيتار،
مۇترىپ ئەھلى نەغمەسى تارىنى ساز ئەتكەنچە بار.
پايالىق مەجمەر بىلەن كەلتۈرسە ئوت مەجلىس ئارا،
تەختى ئۆزە زىننەت بېرىلگەن بىر ماھى تابانچە بار.
ئوت ھەرارەتدىن قىزارتىپ چىھرەنى گۈلگۈن قىلۇر،
بادە تابىدىن قىزىپ رۇخسار لەئل ئەتكەنچە بار.
ئوتقا خاس تۈشكەندە ئۆيدە ئايلانىپ كۆيگەن تۈتۈن،
شال ۋە دەستارىن يىگىتلەر باشىغە چالغانچە بار.
بارچە ئەتىرافى كۆيۈپ ئوتى ئۆچۈپ قالغان كۆتەك،
باش قويى سالىپ تەۋەججۇھ تاشلاغان ئىشانچە بار.
ياز كۈنى قىشنىڭ غەمىن ئويلاپ كىشى يىغسە ئوتۇن،
ئول كىشىنىڭ دانىشى ئەفلاتۇنۇ لوقمانچە بار.
بۇ زىمىستان شىددەتى يەتكەندە كەلتۈرگەن ئوتۇن،
كۆرگەلى مۇشتاق ئىكەندە مېھمانى كەلگەنچە بار.
سەندەل ئىچرە قۇت سۇنۇپ ئولتۇرغانىڭ پىرى زەئىپ،
تەخت ئىززەت دەۋلەتى ئەمر تىمۇر كوراگانچە بار.
مۇزلابان تىترەپ گەرەخ ئولغاندا ئۇچراشقان ئالاۋ،
دەۋزەخ ئەھلى داخىل ئولغان جەننەتى رىزۋانچە بار.

ئاجايىپ بىر مەتۇ ھەققىدە قىسسە

سىپاسى بىقىياسىر ۋاجىپ ۋۇجۇتىغە،
دۇرۇر بىھىسسىمان ئول مۇجتە باغە.
جەمئى ئال ئەسھاپ رۇسۇلغە
خۇسۇسەن چارىيار باسافاغە.
تۆرەتتى بارچە ئەشيانى ئادەمدىن،
ياراتتى بىزنى ھەم ئادەم ئاتادىن.
بار ئىردى ئاقسۇدا بىر مەردى خەستە،
ئۆزى مەئتۇ ۋە لىكىن دىل شىكەستە.
زامان ئەئجۇبەدىن ئىردى بۇ مەردۇم،

نىچۇك ئادەم ئىكەن خۇداغە مەئلۇم،
ھەممە كۈن كۈچەلەرنى كېزەر ئېدى،
كى خىزمەت بويىرۇسە قىلۇر ئېردى.
تۆمۈرچى باستۇرۇپ كۆرۈكلەرىنى،
كى نانۋاي تاشىقاتىپ ھەم ئۇنلەرىنى.
بۇ خىزمەتنى قىلىبان ئېرتەدىن كەچ،
تاماق بەرسە بولۇپ توق بەرمەسە ئاچ.
نامازنىڭ ۋاختىدا ئىشنى تاشلاپ،
قوپۇپ تاھارەت قىلىپ نامازنى باشلاپ.
مۇنىڭ قىلغان نامازى خاھى تاھارەت،
ئىسمەس تەرتىپ فەرائىز بەلكى سۈننەت.
نامازنى بەئىزدە كۆپ ئوقۇر ئېردى،
كى بەئىزدىن يۈزنى ھەم يۇماس ئېردى.
كىشىغە قىلسە خىزمەت نەچە كۈنلەر،
تەلەپ قىلماس ئىدى ئەجر بەلكى مۇزدلەر.
يەنە ھەم بەئىزى كۈن بولغان غەزەبدە،
يەنە بەئىزى بولۇبان كۈلكۈ قەھقە.
زامانە ئەھلىغە مەھبۇب ئېردى،
ئۆزى مەجنۇن داغى مەجزۇپ ئېردى.
ئەگەر ئىنسان بىر ئىشدە بولسە ھەيران،
كى فال يەڭلىغ سۆزنى سورىسا ئىنسان.
جاۋاپنى پايمۇ-پاپە قىلۇر ئېردى،
جەمئى مۇددىئانى ئەيتۇر ئېردى.
سۆزىنىڭ باشى يوقدۇر ھەم ئۇچى يوق،
يەنە ھەم ئۆزىدىن بەلكى ھۇشى يوق.
خالايىق بېرۇر ئېردى تون ۋە بۇلباق،
يەنە دەستار، كۆڭلەك بەلكى تۇماق.
كىيسان بەئزى كۈن ئۈچ-تۆرت تۇماقنى،
باشىغە يۆرگەبان ھەم نەچە خامنى.
ھەممەنى كەيگەن ئېردى ئۈستۈن-ئۈستۈن،
تومۇزدا ھەم ساۋۇقدا ئېردى بۇ كۈن.
يەنە يۇلۇر ئېردى كىرفىك-قاشىنى،
بىرىن قويماس ئېردى موي لەبلەرىنى.
يەنە ھەم بار ئېردى مۇندىن ئەجۇبە،
بىلىڭە ئاسقان ئېردى نەچە شاخچە.
نە لازىم كېرەكدۇر بۇ مۇڭگۈزلەر،

دىسەلەر ئەيتۇر ئىدى بۇ مۇڭگۇزلەر —
ئاتامدا بار دىگەنگە بۇ مۇڭگۇز،
ئانامدا بار دىگەنگە بۇ مۇڭگۇز.
تىخى مۇڭگۇز ئاكامدا بار دىگەنگە،
يەنە مۇڭگۇز بالامدا بار دىگەنگە.

كى هەر بىرلىك باشىغە بۇ مۇڭگۇزنى،
ئۇرارمەندەپ ئاسىپمەن بۇ مۇڭگۇزنى.
ئالىپ بىر-بىر ئانى كۆرسەتبان،
هەممشە بىرگە ئىردى هەم ئاسبان.
ئۆزۈڭدە بولماغانىنىڭ ئاسىغى يوق،
كىشىدە بولغانىنىڭ فايدەسى يوق.
ئاسىبدۇرمەن مۇڭگۇزلەر مۇنىڭ ئۈچۈن،
ئۇنۇتماي ئۆز ئىشىمنى قىلماق ئۈچۈن.
دەر ئىردىلەر بۇ سۆزنى لاغەبازى،
تەمەسخىر قىلىبان مەسخىرە بازى.
ئۆزىڭدىن سۆزىدۇرلەر كۆپ ئاجايىپ،
كى مەئنەسى باردۇر مۇنىڭ غەرايىپ.
زامانە كۆرسەتۇرلەر هەر زامانىدە،
بۇ يەگلىغ مەردىن هەر زامانىدە.
مۇنىڭكى هالى خۇداغە مەئلۇم،
ئۆزى مەجزۇپ ۋە لېكىن سۆزى مۇهۇم.
خەلايىق ئەيتادۇرلەر بار ئۆيىدە،
نەچە-نەچە تاغار سۆڭەك ئۆيىدە.
كىچەلەر ئۇيۇماي سۆزلەر قىلىبان،
نەچە ئادەم يىلەن سۆهبەت قىلىشقان.
ھەممە كىچە بۇ يەگلىغ ئىردى هالى،
ۋە لېكىن ئۆيلەرى بار ئىردى خالى.
ئۆينىڭ ئۈچ تامى بار بىر تامى يوق،
يەنە هەم ئۆگزەسىدۇر بەلكى ئوچۇق.
كى مۇنداغ بىرلە قىشىدە كۆپ ئىسسىغدۇر،
يەنە ياز كۈنلەرى سالقىن شامالدۇر.
ئاخىر ئۆمرىندە بۇ قىلدى ئەجوبە،
نامازىمنى ئوقۇڭلا تاڭلا ئىرتە.
نامازىمغا كېلىڭلەر دىدىلەر بۇ،
كى تەكلىف قىلىبان كۆپ قىلدى كۈلكۈ.

بۇ يەڭلىغ بولماس ئېردى ئەسلا خوشال،
ئاجايىپ كۆلگۈ بىرلە بولدى ئەلهال.
ھەممە ئەل دىدى يوقدۇر مۇڭا ئەقىل،
ئۆزى دىۋانە ھەم بىهۇش، بىئەقىل.
ئەگەر بولسە مۇنىڭكى ئەقلى - هۇشى،
تۈزۈك بولماسىدى مۇنىڭ يۈرۈشى.
ھەمىشە سۆزلەرىدۇر پايمۇ - پايە،
ئۆزى بىهۇشدۇر مەجنۇن زادە.
دىدىلەر سۆزنى قىلدى تەمەسخىر،
ۋە لېكىن سۆزنى قىلماي تەفەككۇر.
كېچە ئۆتتى ۋە لېكىن ئېرتە بولدى،
سىدىق ئاخۇن بۇ كېچە فەۋت بولدى.
دەت ئېردىلەر ھەممە ھەيران قالدى،
كى بىلمەيمىز دىبان ھەسرەتتە قالدى.
زامانە ئېچرە كۆپ مەردى باردۇر،
كىشى بىلمەس ئانىڭ هالى نىچۇكدۇر.
خۇدايىم ئاسرابان پۇشىدە قىلسە،
ئەجەب يوق ئۆزىنىڭ مەهبۇبى قىلسە.
نىچۈك قىلسا ئۆزى قادىر خۇدادۇر،
ھەممە مەخلۇقاتنىڭ هالىن بىلەدۇر.
بۇ قىسىم تايفە باردۇر زامانده،
كىشى بىلمەس نىچۇكدۇر ھەم بۇ ئانده.
هاقارەت كۆزى بىرلە قاراماڭلەر،
يامان، ياخشى دىبان ھەم ئىلغاماڭلەر.
چىقارۇر ياخشىلاردىن كۆپ يامانىنى،
ياماندىن ھەم چىقارىپ ياخشىلارنى.
كى گۈلخەن ئىچى ھەم ئۇتسىز ئىمەس،
يەنە ۋەيرانە ھەم گەنجىسىز ئىمەس.
ئەگەر تافسە بولۇر ئوت گۈلخەن ئىچرە،
كى گەنج تافسە بولۇر ھەم ۋەيران ئىچرە.
ئەجەپ يوق مەردۇمى بىر مۇردە هالدە،
يەنە كوهنە چافان دىۋانەلەردە،
ئۆزىنىڭ ئىشقىنى سالسە خۇدايىم،
ئۆزىنى تانوتۇپ تارتسە ئىلاهىم.
يەنە ئىلغاب ئۆزى مەهبۇپ قىلسە.

كى رەشك ئەيلەپ ئانى پۇشتىدە قىلسە
قىلۇرلەر هەر نە قىلسە خاهلاغاننى،
كىشى بىلمەس ئانىڭكى ئاسراغاننى.
نە هەد بولغاي بۇ كۆزدە ئانى كۆرمەك،
ئۆزى تانۇتمەسە بىزلەرغە بىلمەك.
خۇدانىڭ دوستىدۇر مەخفى هەمىشە،
ئۆزى خەستە ۋە دىلى شىكەستە.
بۇ يەڭلىغ خەستەلەرنى خار كۆرمەك،
كى بەرمەك هىچنىمە هەم نەرسە دىمەك.
ئەگەر بەرسە نەتىنجە كۆزگۈسىدۇر،
ۋەگەر تىل سۇرسە ئىمان لەغرىشىدۇر.
بۇ قىسىم خەستەلەردىن قىل هەزەرلەر،
كى مەندىندۇر نەسىھەت ئەي بۇرادەر.

ئا

ئالاۋ — ئوت، يالقۇن
ئاسايىش — كەڭچىلىك، ئاسانلىق
ئال — ئائىلە، قوۋمى-قېرىنداش
ئايماق — ئايرىماق، بەرمەك

ئە

ئەرەقى جەبىن — پىشانە تەرى
ئەقرەب — چايان
ئەنهار — سۇ، دەريا
ئەزقازا — تەسادىپى، تۇساتتىن، تۇيۇقسىز
ئەكرەمىن — سېخى
ئەفزۇن — كەڭ، ئارتۇق
ئەزەل قەسسامى — ئەزەل تەقسىماتى
ئەررە — هەرە
ئەئجۇبە — غەلىتى، ئاجايىپ
ئەرەبى سەيىيد — ئەرەبىستان سەيىتلىرى، مۇهەممەت پەيغەمبەر ۋە هەزرىتى ئەلىنىڭ ئەۋلاتلىرى.

ئەسهاب روسۇل — پەيغەمبەرنىڭ ساھابىلىرى

ب

باسافا — ناھايىتى ساپ، پاك

نادەتاپى — شاراپ ئىبسىقلىغى

باغى ئاق — سېھرىگەر

بىش — كۆپ، ناھايىتى

بەدەرگاھ — ئالى دەرىجىلىك

بەئدەزان — بۇنىڭدىن كېيىن

بەرجا — ئادا، لايىق

بۇلۇغ — باالاغەتكە يېتىش

بەئشرا — سودا - سېتىق

پ

پايەلىق مەجمەر — پۇتلۇق ئوتدان

پىرى زەئىپ — ئاجىز قېرى ئادەم

ت

تامئ — تاما، تاماگەر

تەئرىخ — تارىخ

تابان بۇلۇت — سۈزۈك بۇلۇت

تاباق — تاماق، غىزا

تەفەررۇق — ئايرىلىش، بۆلۈنۈش

تەۋانا — كۈچلۈك، ساغلام

تەۋەللاھ — ئۈمىد، ئۈمۈت

تەۋئەن — ئىختىيارى

تەمەئ — تاماگەرلىك. بۇ خەتنىڭ يېزىلىشى «طمع» بولۇپ، ئۇچلا ھەرپىنىڭ ئىچى كاۋاك.

تەناۋۇل — يېمەك - ئىچمەك

ج

جەركە — سەپ، دەرىجە

چ

چىللە — ئىشان، سوپىلارنىڭ 40 كۈنگىچە تالاغا چىقماي ئى- بادەت قىلىشى

چىزى — زىھىن

خ

خەللاق — ياراتقۇچى
خانغۇ — ئەمەلدار مەھكىمىسى، خان ئوردىسى
خۇسۇس — مەخسۇس
خۇلۇسىيەت — خالىسلىق

د

دەھىن — ئېغىز
دەرازا — ئۇزۇن
دەم — دىماق

ر

راززاق — رىسقى بەرگۈچى
راندە — قوغلاندى
رەدئە — يامان، قاتتىق
رۇخ — شاخمات دانىلىرىدىن بىرىنىڭ نامى
رىزۋان — جەننەت، باغ، باغچا

ز

زىلى — خوشاللىق
زۇئاف — ئۆلۈم، تەسادىپى ئۆلۈم
زىي — ئىگە

زەھى — ھەجەپ، ئەجىبا

زەرئە — تېرىش

زۇمرە — جامائەت، گۇرۇھ

زىبجان — جانلىقلار، جان ئىگىسى

س

سىپاسى بىقىياس — چەكسىز مىننەتدارلىق

سۆھبەت ئالالا — ئىشانلارنىڭ شاۋقۇنلۇق سۆھبەت قىلىشى

سۇبھانە جەللە ۋەئەلا — ئۇلۇق، يۇقۇرى مەرتىۋىلىك ئاللا

سىراتەل مۇستەقىم — توغرا يول

سالىم — ساغلام، ساق

ش

شاخچە — مۈگگۈز

شەنى — شاھنى

شەفىئ — شىپى، شىپى كەلتۈرۈش

شۇرۇئ — ئىشلەش، باشلاش

شاھراھ — چوڭ يول

غ

غۇررە — مەغرۇر

ف

فەرائىزلەر — پەرز بولىدىغان ئىشلار

فەرامۇش — ئۇنتۇش

فەغفۇر چىنى — بۇ سۆز ئەسلىدە شىنجاڭ ۋە ئوتتۇرا ئاسىيا رايونلىرىدا ياشايدىغان ساك قەبىلىلىرىنىڭ تىلىدا «فاكپۇر» — ئۇلۇق پادىشا دېگەن سۆزدىن كېلىپ چىققان بولۇپ، كېيىنچە فارسلار تەرىپىدىن پەقەت جۇڭگو پادىشالىرىنىلا كۆرسىتىدىغان بىر خىل ئاتالغۇ بولۇپ قالغان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

فەرىغتە — ئالدىنىش
فەۋت — قازا

ق

قۇيى — تۆۋەن
قىل تەفەككۇر — قىلدەك ئىنچىكە تەپەككۇر
قازىئۇلهاجات — هاجەتتىن چىققۇچى ئاللا
قەرجە — قايچا

ك

كەددە يەمىن — قول ئەمگىكى
كىنە — يەنە
كەرھەن — مەجبۇرى
كەركى — كەكە، چوت
كۆمەك — توت، كۆپچىلىك
كۇشايىش — ئوڭايلىق، ئاسانلىق
كام — تىل

گ

گۇستاخ — ئەدەپسىز، ئەقىلسىز، هاياسىز
گەرەخ — هۇشسىز، هەيران
گەج (كەج) — كاج، تەتۈر

ل

لەغزىش — مەنىسىز، قۇرۇق گەپ
لاغە بازى — چاقچاقچى

م

مۇيى لەب — ساقال - بۇرۇت
مۇزد — ئىش هەققى

مەئنۇ — مەنۇ، ھاكۇاقتى
مۇھۇم — مۇھىم
مۇتەزەللۇم — زۇلۇم، قىيىنچىلىق
مۇئمىننە ۋەلمۇئمىن — ئەر-ئايال مۆمىنلەر
مەساكىن — مىسكىن، كەمبەغەللەر
مۇسلىمە، مۇسلىم — ئەر-ئايال مۇسۇلمانلار
مەلال — خاپا
مۇتەرەننۇم — ناله؛ كۈي
مۇزتەر — چارىسىز
مالاياتاق — ھەددىدىن ئارتۇق
مۇجاۋۇرى ھەرەملەر — ھەرەم دەرۋىشلىرى
مۇيى مۇبارەك — مۇھەممەت پەيغەمبەرنىڭ ساقىلى
مار — يىلان
ماۋمىنلىك — مۇسۇلمانچىلىق، مۆمىنلىك
مۇھالى — ئىمكانىيەتسىز، ئاجىز
مىزان پەللەسى — قىيامەت كۈنى گۇنا بىلەن ساۋاپنى ئۆلچەيدىغان تارازا تاۋىقى
مۇشتەق — ياسىلىش
مادەسى — ئاساسى
مۇجتەبا — تاللانغان ئىنسان، پەيغەمبەر

ن

ناپاتات — ئۆسۈملۈكلەر
نەئۇزۇبىللاھ — ئاللا ساقلىسۇن
نەزدى — قېشى، يېنى
نازىل — چۈشۈش، چۈشۈرۈش
ناچىز — ئاجىز، ئەرزىمەس
نەفاق — دۈشمەنلىك، ئىككى يۈزلىمىلىك
نىگاھبان — باشپاناھ، شەپقەتچى، ساقلىغۇچى

ھ

ھۆرفۆك — خاپا، مەيۇس
ھەججى — ھاجىلار

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

هەمەدات — تاش ۋە تۇپراقلار
هەيىى — هايات، تىرىك
هەيىى ئەللام — ئەڭ بىلىملىك ئاللا

ئو

ئوراغلار — ئورمىچىلار

ئۇ

ئۇبۇدىيەت — قۇلچىلىق
ئۇشانماق — ھورۇنلۇق
ئۇچۇم قۇش — نارىسىدە بالا، نەۋرە
ئۇجىبۇ — تەكەببۇرلۇق، ھاكاۋۇرلۇق

ئۈ

ئۈندەگەر — ئالۋاكچى

ۋ

ۋەرسە — ۋارىسلىق قىلغۇچى

ئى

ئىددىئا — داۋا؛ مەقسەت

ي

يورۇغ — تەبىر
ياۋۇما — يولۇقما، يېقىن كەلمە

گۇل ۋە بۇلبۇل

سالاھى

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئابدۇرىشىت ئىسلامى

نەشرگە تەييارلىغۇچىدىن:

شائىر سالاھى «گۇل ۋە بۇلبۇل» ناملىق بۇ داستانىنىڭ مىسرالىرىدا بېرىلگەن يىلنامىغا قارىغاندا، مىلادى 17 - ئەسىرنىڭ ئاخىرى ۋە 18 - ئەسىرنىڭ ئالدىنقى يېرىمىدا ياشاپ ئۆتكەن ئۇيغۇر شائىرى. شائىر سالاھى بۇ ئەسىرىدە ئۆزىنىڭ تولۇق تەرجىمھالىنى قالدۇرمىغان. پەقەت ئەسەرنىڭ خاتىمە قىسمىدا، ئەسەرنى يېزىشتىكى مەقسىدى ۋە يېزىلغان ۋاقتى ھەققىدىلا مۇنداق دىگەن:

ئوقۇبان سەير قىلىنسۇنلار بۇ داستان،   ئىشىت تارىخنى بۇلبۇل كەبى ئۈچ،
كى ئاشىقلار ئۇچۇن قىلدىم گۇلىستان.   بولۇپ بىر مىڭ ۋە بىر يۈز ئەللىكۇ ئۈچ.

دىمەك شائىر بۇ ئەسىرىنى ھەجىرىيە 1153 - (مىلادى 1740 -) يىلى يازغان.

بۇرۇنقى زامانلاردا ياشاپ، ئىجات قىلىپ ئۆتكەن ئەدىپلەرنىڭ ۋە شائىرلارنىڭ كۆپ قىسمى مەنمەنلىك ۋە ئۆزىنى كۆرسىتىشتىن ئېھتىيات قىلىپ، ئەسەرلىرىدە نامىنى ۋە تەرجىمە ھالىنى قالدۇرماسلىقنى ئادەت قىلغان ئىدى. سالاھىنىڭ ئۆز تەرجىمە ھالىنى قالدۇرماي كەتكەنلىكىمۇ بۇ ئادەت بىلەن مۇناسىۋەتلىك.

سالاھى فېئوداللىق جەمىيەتتە، جاھالەت - مەرىپەتسىزلىك ۋە زۇلۇم ئىستىبدات ھۆكۈم سۈرگەن زاماندا ياشىغان. شائىر ئۆز ئەسىرىدە يۇرتىدىن مۇساپىر بولۇپ، چىقىپ كەتكەنلىكىنى ۋە كۆپ يەرلەرنى ئايلىنىپ سەرگەردان بولۇپ، ھەققانىيەت ۋە ئادالەت ئىزلىگەنلىكىنى، ئەمما ئاخىرى ئارزۇ - ئۈمىتلىرىدىن مەھرۇم بولغانلىقىنى ئايان قىلىپ زارلىنىپ مۇنداق دىگەن:

ئىلاھى غۇربەتىمدە رەھىم قىلغىل،   قۇرۇق جانىمغا ئىشقىڭ ئوتىنى ياق.
مۇھەببەت ئوتىدىن بىر زەررە بەرگىل.   جاھان كەزدىم كۆرەلمەي دەستىيارى،
غەرىبۇ خەستە مەن لۇتفۇڭ بىلە باق،   مەگەر خۇش سۆزكى قالسا يادىگارى.

www.uyghurkitap.com

سالاھىنىڭ «گۈل ۋە بۇلبۇل» ناملىق بۇ ئەسىرى ئۇيغۇر تىلىنىڭ قەشقەر لەھجە (شېۋە) سىدە يېزىلغان. شېئىر مىسرالىرىنىڭ قاپىيە ۋە رەدىفلىرىدا قەشقەر شېۋىسىغا خاس ئىبارىلەر نامايان بولۇپ تۇرۇپتۇ. تىل ھۆججىتى ئېتىۋارى بىلەن شائىر سالاھىنىڭ قەشقەرلىك ئىكەنلىكىنى پەرەز قىلىمىز.

«گۈل ۋە بۇلبۇل» ناملىق بۇ ئەسەر مەسنىۋى ئۇسلۇبىدا، بەھرى تاقارۇب مۇسەممەنى سالىم (فەئۇلۇن - فەئۇلۇن - فەئۇلۇن) ۋەزنىدە تۈزۈلگەن. داستان تىلىنىڭ تەلەپپۇزى يېنىك، راۋان، قاپىيە - رەدىفلىرى ئەرۇز ۋەزنى ئۆلچەملىرىگە مۇۋاپىق.

شائىر سالاھىنىڭ «گۈل ۋە بۇلبۇل» ناملىق بۇ داستانىدا، مەزمۇنەن، زۇلمەتلىك فېئوداللىق جەمئىيەت، خەلقنى جاھالەت بىلەن كىشەنلەپ تۇرغان ھۆكۈمران تەبىقە پاش قىلىنىدۇ. بۇلبۇل ھەققانىيەت - ئادالەت ئىزلىگۈچى پىداكار قەھرىمانىنى، شامال (سابا) ئۇنىڭغا ھېسداشلىق قىلغۇچى خەلق كۆپچىلىكىگە تىمسال قىلىنىدۇ. داستاندىكى پىداكار بۇلبۇلنى ھىلە بىلەن تۇتۇۋېلىپ قەپەزگە سولاپ ھالاك قىلغان زالىم، شۇ زاماندىكى فېئودال ھۆكۈمرانلارنىڭ ئوبرازىدۇر.

داستاندا يەنە، بىز شائىر سالاھىنىڭ ئاشۇ دەۋردىكى دىنىي نىقاپقا ئورۇنۇۋېلىپ ئۆزلىرىنى «ماشايىخ - ئەۋلىيا» كۆرسىتىپ، زالىم ھۆكۈمدارلارغا ئىدىيىۋى تايانچ بولۇپ، ئەمگەكچى خەلقنى ئالداپ قاقتى - سوقتى قىلىپ، تەييارتاپلىق بىلەن ھايات كەچۈرگەن ساختىپەز سوپى - ئىشانلارغا نەپرەتلەنگەنلىكىنى كۆرىمىز. ھىلىگەر ۋە ساتقىن سوپى - ئىشانلار داستاندا ھۇد - ھۇد (ھۆپۈپ) سىمۋولىدا ئوبرازلاشتۇرۇلىدۇ.

مەن بۇ قېتىم «گۈل ۋە بۇلبۇل» ناملىق بۇ داستاننى كەڭ كىتابخانلىرىمىزغا تونۇشتۇرۇشنى ۋە داستاندىن تىل - ئەدەبىيات تەتقىقاتى ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانغۇچى مۇتەخەسسىس ۋە ئوقۇتقۇچىلىرىمىزنىڭ پايدىلىنىشىنى ئۈمىد قىلىپ نەشرگە تەييارلىدىم.

ئىكەۋلەن ئەي كۆڭۈل ھەمدەم بولالى،
سىفاتىڭ گۈل بىلە بۇلبۇل قىلالى.
نە يەكلىغ بولدى ئاشق گۈلغە بۇلبۇل،
بايان قىل ئىشقى بۇلبۇل قىسسەئى گۈل،
بايان ئەيلەي ئۇلار ئىشقىنى بىر بىر،
قىلايىن قىسسەسىغا نەزم تەقرىر.
كى گۈل ئىشقىدا بۇلبۇل بىناۋادۇر،
غېرىبلىك دەردى بىرلە مۇپتالادۇر.
قىلۇر ئېردىم كېچە - كۈندۈز تەپەككۇر،
نىچە تۈرلۈك ھىكايەتلەر تەسەۋۋۇر.
مەگەر نەزم ئەيلەسەم بولغاي سازاۋەر،
دىبان دۇرلارنى ساچسام مەن بەيەكبار.
بۇ سۆز ئېردى، نادايى ئاسمانى،
كى «نەزم ئەت بۇلبۇلى گۈل داستانى».
بولۇپ مەشۇقۇ ئاشق بۇلبۇلۇ گۈل،
بۇ نەزم ئاتى ئېرۇر ھەم بۇلبۇلۇ گۈل.
بايان ئەيلەي كى ئىشقى بۇلبۇلۇ گۈل،
ئىشتىكىل داستانى بۇلبۇلۇ گۈل.
دىيۇر بۇلبۇلكى مەن مەھزۇن مىسكىن،
بايان ئەيلەي سىلەرگە چەرخى دۇندىن:
فەلەك چەرخى مېنى سەرگەشتە قىلدى،
نىگارىمدىن يەلۇز ئاشۇفتە قىلدى.
دەمادەم قان ئاقادۇر كۆزلارىمدىن،
ۋەفاسىز دىلرەبالار فۇرقەتىدىن.

سابا بۇلبۇلغا قىزىلگۈلنى تەرىپ قىلغانى

چۇ بۇلبۇل ھەر سەباھى سايرار ئىردى،
سابا ئول مەجلىس ئىچرە ھازىر ئىردى.
سابا كۆردىكى بۇلبۇل بۇ مەھەلدە،
مۇھەببەتدىن دەم ئۇردى بىر غەزەلدە.
دىدى ئەي بۇلبۇلى مەھزۇن مەھجۇر،
سىنىڭ ئاتىڭ ئىرۇر ئالەمدە مەشھۇر.
بىرىپ گۈللەرغە كۆڭۈل لال بولما،
يامان - ياخشى قاشىدا خار بولما.
بۇ گۈللەر ئارىسىدا بىر گۈلى بار،
ئاڭا لايىق ئەگەر بولساڭ گىرىپتار؛
ئۇنىڭ ئاتى قىزىلگۈلدۇر چىمەندە،
سىپاتىنى قىلۇرلەر ئەنجىمەندە،
يۈزىنىڭ رەڭگى ئانىڭ ئاتەشىندۇر،
لەتافەت ئىچرە ھەدسىز نازىنىندۇر.
دىدى ئول خۇش قەد، خۇشرۇي ئىردى.
بۇ گۈللەر ئىچرە ھەم خۇشبۇي ئىردى،
بىرۇر، راھەت تەنۇ جانغا گۈلابى،
داۋايى دەرد ئىرۇر ئۇنىڭ گۈلابى.
ۋىسال ئەھلىغە گەر بولسا مۇيەسسەر،
بۇلۇر ئۇنىڭ دىماغى بەس مۇئەتتەر.
ئۇنىڭ بۇيىدىن ئەي بۇلبۇل ئىشىتكىل،
شەكۇ شۈبھە بۇ سۆزدە يوقتۇرۇر بىل.
يىل ئايىرىن سايە تۈشسە مەۋسىمى گۈل،
يىگىتلەر گۈل تۈفەيلىدىن بۇلۇر مول.
گۈلىستان ئىچرە ھەركۈن پىرۇ - بەرنا،
تەئەججۇپ بىرلە ئەيلەرلەر تاماشا.
كۆرەرلەر گۈلنى گاھى زەۋىق بىرلە،
ئۇرۇرلەر سانچىماقغا شەۋق بىرلە.
بۇ سۆزلەردىن بۇدۇر مەقسۇد بۇلبۇل،
كى ئالەم ئەھلى دۇرلەر ئاشىقى گۈل.
ئىمەسدۇر گۈل بۇلارغە ھىچ مايىل،
قىلۇر ئەكسەر يۈزىگە پەردە ھايىل.
تىلەر ئولھەم ئۆزىگە يار دايىم،
كى بولغايلار ئىكەۋلەن يار دايىم.
ساباغە دىدي ئولدەم بۇلبۇلى زار،
بۇ يەڭلىغ گۈل ماڭا بولغاي قاچان يار؟:
جاۋاپ ئەيدى سابا بۇلبۇلغا ئولدەم،
بۇ مەئىندىن ئۆزۈڭنى قىلما پۇر غەم.
ئىشىتپدۇر سىنىڭ ئاتىڭنى ئول گۈل،
ھىمىشە ياد ئىتەر ئەي خەستە بۇلبۇل.
فىراقىڭدا بولۇبدۇر سىنەسى چاك،
سىنىڭ ئىشقىڭ قىلىبدۇر زارۇ غەمناك.
غەمۇ ئەندۇھۇ مىھنەت يەتكەن ئۇچۇن،
سىرىغ بولدى ئۇنىڭ باغرى ئۇزۇن كۈن.
فىراق ئۇتىغا ئولدەم كۆيدى بۇلبۇل،
بۇلۇپتۇر بۇ سەبەبدىن رەڭگى چۇن گۈل.
ئۆزىن گۈل ئىشقىدا كۆردى گىرىپتار،
تەزەررۇئ بىرلە قىلدى نالەئى زار.
ساباغا دىدى بۇلبۇل بۇ غەزەلنى،
ئوقوغىل قاشىغا تاپساڭ مەھەلنى.

غەزەلى بۇلبۇل

جامالىڭ ۋەسفىنى بىسيار ئەي گۈل،
ئىشىتتىم ئەرسە بولدۇم زار ئەي گۈل.
جامالىڭدىن مەن بىچارە مەھرۇم،
ساڭا مەھرەم تۇرۇر ئەغيار ئەي گۈل.
تەرەھھۇم ئەيلەغىل زىنھار - زىنھار،
منى قىلما چۇنانكى خار ئەي گۈل.
كىشى يوقتۇر سىنىڭ ئىشقىڭدا مەندەك،
غىرىبۇ بىكەسۇ ئەفگار ئەي گۈل.

www.uyghurkitap.com

گۈلغه سابانىڭ ھىكايىتى ۋە بۇلبۇلنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىلغىنى

سابا چۈن گۈل ھەرىمىغا ئۇلاشتى،
جاھان ئارا جامالىغا يىتىشتى.
دىدى ئەي گۈل كىزىپ كەلدىم جاھانىنى،
تونۇپ دۇنيادا ياخشىيۇ يامانىنى.
بار ئەركەن دەھر ئارا بىر مۇرغزارى،
چىمەن زارى ئاجايىپ لالە زارى.
يىتىشتىم ئەرسا ناگەھ بىر گۈزەرگە،
ئاجايىپ بىر تىمەرسە كەلدى كۆزگە.
سىمەن بىرلە بىنەفشە باز سۇنبۇل،
بۇلارگە زار ئىكەن بىچارە سۇنبۇل.
تەئەججۇب قىلدىمۇ تۇردۇم زامانى،
بىناگاھ باشلادى بۇلبۇل فىغانى.
قاشىغا باردىمۇ ئەيدىم كى بۇلبۇل،
ساڭا لايىق ئىمەس نەسرىنۇ سۇنبۇل.
گۈلى سەۋسەن بولار يەڭلىغ چىنچەك ھەم،
كىرەك قىلما بۇلار ئۈچۈن يىمە غەم.
سىنى تەرىف قىلدىم ئول چىمەندە،
بايان ئەتدىم سىپاتىڭ ئەنجۇمەندە.
سىنىڭ ئىشقىڭدا بولدى زار بۇلبۇل،
ئۆزىگە ۋىرد ئىتىپ ئەيتۇر گۈلۈ - گۈل.
بۇ سۆزدىن گۈل ئىچىلىپ بولدى خەندان،
نىشاتۇ ئەيش ئىتەرمەك باغۇ بوستان.
سابا تاپدى مەھەلنى ئەيتدى ئەي گۈل،
ساڭا شىرى يىبەردى خەستە بۇلبۇل.
چۇ گۈل خەندان بولۇبان بى تەھەممەل،
ئەجەب لۇتفى بىلەن ئەيتۇركى قۇل - قۇل.
تۈزۈپ نەغمە بىلەن سەۋتى ئەمەلنى،
سابا ئالدىدا قويدى بۇ غەزەلنى.
قىلىپ تەسىر گۈلغە بۇ غەزەلدىن،
بىتىدى شېئر بۇلبۇلغا ھەۋەسدىن.

گۈلنىڭ بۇلبۇلغا ئەيتقىنى

ئايا بۇلبۇل تىلەر بولساڭ ۋىسالىم،
سوغارغىل كۆز ياشىڭ بىرلە نىھالىم.
يىراقدىن قىلماغىل سەن ئىشىق بازى،
ياۋۇق كەلگىل كۆرەر بولساڭ جامالىم.
ساڭا مەلۇم بولماس ئاندا تۇرۇپ،
مىنىڭ مۇندالىغىم ھۆسنۇ جامالىم.
ئۆزۈڭنى قىلما رەسۋا ۋە مىنى ھەم،
كى ھەددىن ئاشتى ئەي بۇلبۇل جامالىم.
جاھان ئىچرە گىرىپتارىم تولادۇر،
ۋەلى تۈشتى ساڭا مىھرى خىيالىم.

گۈل سابانى ئىۋەتىپ بۇلبۇلنى كەلتۈرمەگى

گۈلى ھەمرا يىبەردى ئول سابانى،
ئىلىپ كەلدەپ گەدايى بىنەۋانى.
بەلى ئىشق ئىچرە ئاشىق بولسا سادىق،
بولۇر مەشۇق ئاشىق ھەم مۇۋافىق
سابا گۈل شىئرىنى بۇنياد قىلدى،
ئىشىتتى بۇلبۇلۇ پەرياد قىلدى.
تۇتاشتى ئوت ئىچىگە بىنەۋانىڭ،
باشىن قويدى ئاياغىغا سابانىڭ.
دىدى ئەي مەھرەمى رازى نىھانىم؛
يىتىشتى چىقماغە بۇ خەستە جانىم.
مىنىڭ دەردىمغە ئەمدى ئەيلە دەرمان،
گەر ئۆلسەم قالمىغاي كۆڭلۈمدە ئەرمان.
سابا ئەيدىڭكى ئەي دىل خەستە بۇلبۇل،
سىنى كەلسۇن دىدى قاشىمغا بۇلبۇل.
سۆيۈندى بۇلبۇلۇ پەرۋاز قىلدى،
بارۇردا بۇ غەزەل ئاغاز قىلدى.

بەھەمدۇللاھ ئەگەرچە زار بولدۇم،
مۇھەببەتدىن بارۇردا يار بولدۇم.
قىزىلگۇل فۇرقەتىدىن زارۇ ناچار،
تاڭ ئاتقۇنچە كېچە بىدار بولدۇم.
مېنى بىچارە ئى مەھزۇن مىسكىن،
غەمۇ دەردى بەلاغە يار بولدۇم.

بۇلبۇلنىڭ گۇلغە يېتىشكىنى

چۇ بۇلبۇل گۇل دىيارىغا ئۇلاشتى،
تەنۇ جانىغا باشدىن ئوت تۇتاشتى.
كېلىپ كۆردى گۇلىستان ئىچرە بۇلبۇل،
كۆرۇپ بۇلبۇلنى گۇل ئاچىلدى كاكۇل.
دېدى بۇلبۇل ئوشۇلدەم شۇكرى لىللاھ،
كى بولدۇم گۇلىستانىم بىرلە ھەمراھ.
خىيال ئەتتى قۇتۇلدۇم دەپ بالادىن،
غەمۇزۇلمۇ سىتەمدىن ھەم جاپادىن.
نە بىلسۇن ئاندا ئولكىم يۈز جاپا بار،
بەتەخسىس ئولكى گۇلدۇر ھەمدەمى خار.
گۇلىستان ئىچرە ناگەھ كىردى بۇلبۇل،
تىكەن بىرلە ئېكەۋلەن ئولتۇرۇپ گۇل.
تىكەننىڭ دەردىغە بىچارە قالدى،
باشىنى ئالدى ۋە ئاۋارە بولدى.
نەچە كۈن گۇلدىن ئول بىگانە بولدى،
چۇنان ئىشق ئەھلىغە ئەفسانە بولدى.
يەنە بىر گۇشەنى كاشانە قىلدى،
ئۆزىنى غەم بىلەن ھەمخانە قىلدى.

بۇلبۇل تىكەندىن رەشك ئەتكىنى

بولۇپ رەشكىن تىكەندىن بۇلبۇلى زار،
بۇ يەردىن كەتتى تاپتى جانى ئازار.
نەچە كۈن كەتتى بۇلبۇل گۇل قاشىدىن،
تۆكۈبان دۇررى مارجان كۆز ياشىدىن.
ئۇچۇپ بۇلبۇل نىچە كۈن قىلدى پەرۋاز،
كۆيۈپ ھىجر ئوتىغا بولدى ھەم ئاغاز.
جاھاننى چەرخ ئۇرۇپ كەزدى نىچە كۈن،
ئەدەدسىز دەرد ئىلە ھەدسىز چېكىپ ئۈن.
نىچە كۈنلەر يۈرۈپ بۇلبۇل قىلىپ سەير،
چىمەن زارى جاھان ئىچرە قىلىپ تەير.
بىناگاھ يەتتى بۇلبۇل بىر چىمەنگە،
كىلىپ تۈشدى گۇلىستانى سىنبەنگە.
كۆرەر ناگاھ گۇلىستان بۇلبۇلى زار،
گۇلى قەھقەھ ئاچىلىپ تۈزۈپە گۇلزار.
ئاجايىپ بىر چىمەندۇر لالە زارى،
ئاچىپ ھەر تۈرلۈ گۇللەر مۇرغىزارى.
نەزاكەت گۇللەرۇ ئىشقى پېچەكلەر،
گۇلى زىبارۇ رەڭگارەڭ چېچەكلەر.
گۇلى رەنارۇ سەۋسەن بىرلە رەيھان،
گۇلى نەسرىن ئىلە ئەبايى خەندان.
گۇلىستانى ئېرەمدەك گۇلۇ-گۇلزار،
دىگەيسەن باغۇ جەننەت تۈرپ گۇلزار.
مۇنىڭدۇر كۆرەرسەن باغى جەننەت،
باھارىدۇركى يوقتۇر ئاڭا زەخمەت.
چىمەن ئىچرە كېزىپ سايرازدى بۇلبۇل،
چىمەندا گۇللەر ئىچرە تۈشدى غۇلغۇل.
تاماشا قىلدى بۇلبۇل بىر گۇلىستان،
چىمەننىڭ سەھنى چۇن چەرخى گەردان.
كۆرۇپ گۇللەرنى بۇلبۇل قىلدى پەرياد،
گۇلىستانى ئېرەمنى ئەيلەدى ياد.
گۇلى قەھقەگە بۇلبۇل بولدى شەيدا،
كۈلۈپ قەھقەھ كېرشمە قىلدى پەيدا.
جامالىن كۆرسەتىبان قىلدى جىلۋە،
غېرىب بۇلبۇلغا يۈزمىڭ نازۇ ئىشۋە.
لەبى غۇنچە ئاچىلىپ ئۇردى قەھقەھ،
بۇ بائىسدىن دىدىلەر «گۇلى قەھقەھ».

www.uyghurkitap.com

دىدى بۇلبۇل كۆزىدىن ئاققۇزۇپ ياش،
گۈلى قەھقەھ ئاياغىغا قويۇپ باش.
سوراپ ھالىمنى رەھىم ئەت قىلا كۆپ ناز،
ۋەلى نازىڭگە جان بەرسەم تېخى ئاز.

ماڭە سەن بولماساڭ جانىم كېرەكمەس،
سىنىڭدۇر گۈلشەنتۇ كۈيۈك ماڭا بەس.
مېنىڭ كۆڭۈل خوشۇم سەرۋى راۋانىم،
جامالىڭ راھىتى ئارامى جانىم.

سابانىڭ قىزىلگۈل قاشىغە كەلگىنى

يېتىپ كەلدى سابا ۋەقتى سەھەرگاھ،
قىزىلگۈل قاشىدا تۇردى نەزەرگاھ.
كۆتەردى گۈل يۈزىدىن پەردەسىنى،
يىبەردى ھەر تەرەپىغە گۈل سەسىنى.
ئاچىلدى گۈل فەرەھناك ئولدى ئولدەم،
جامالى بىرلە گۈلشەن بولدى خۇررەم.
سابانى كۆردى گۈل ئالدىدا تۇرمىش،
ئەدەبدىن گۈل ئاياغىغا باش ئۇرمىش.
دىدى گۈل ئەي ساباسەن قايدا ئىردىڭ؟
نىچە كۈندۇر يوق ئىردىڭ ئەمدى كەلدىڭ.
سابا ئەيتتى يۈرۈپ ئالەمنى كەزدىم،
مۇھىبلارگە مۇھەببەت قەندىن ئەزدىم.
يۈرۈدۈم باغ ئارا چۈن بولسا گۈلزار،
ئاچىپ پەردە، قىلىپ گۈللەرنى بىدار.
تاۋازۇئ بىرلە گۈل ئالدىدا تۇردى،
ئەدەب بىرلە سابا گۈل ھالىنى سوردى.
گۈلىستان ئەھلىنىڭ سەن پادىشاھى،
جاھانىڭ گۈللىرى سەندە سىپاھى.

ئايا گۈللەر ئارا ساھىب جامالىم،
جاھان باغى ئارا ساھىب كامالىم.
ئايا گۈللەر شەھىسەن ئەي قىزىلگۈل،
قەيۇئول ئاشىقىڭ بىچارە بۇلبۇل.
قەيۇئول بۇلبۇلى مىسكىن ناۋايىڭ،
يۈزۈڭگە زار بولغان بىناۋايىڭ.
جامالىڭگە ئاجايىپ ئاشىق ئىردى،
مۇھەببەت ئىچرە يارى سادىق ئىردى.
قەيۇ ئول بۇلبۇلى سەرگەشتە ئاشىق،
سىنىڭ ئىشقىڭگە بولغان خەستە ئاشىق.
خوپ ئىردى بولسا ئول بۇلبۇل قاشىڭدا،
ھېمىشە سايەبان ئىردى باشىڭدا.
سەھەرلەر دەرد بىرلەن سايىرار ئىردى،
ئىچۈڭ جانى ئارا ئىشقىڭ بار ئىردى.
خۇش ئەلھان بۇلبۇلۇڭ كەتمىش قاشىڭدىن،
كىتىبدۇر شان ئىلە شەۋكەت باشىڭدىن.
مەگەر بىلمەم تىكەندىن يەتتى زەخمەت،
ۋە يا سەن قىلدىڭ ئاڭا ساز زەخمەت.

قىزىلگۈل ساباغە ئەھۋالىنى ئەيتقىنى

دىدى گۈل ئەي سابا ھالىمنى ئەيتاي،
تۈمەن مىڭ دەرد ئىلە سىررىمنى ئەيتاي.
مېنىڭ ئىچىمدا يۈزمىڭ دەردۇر غەم بار،
غەمىم ئەيتۇرغا مەندە يوقدۇر غەمخۋار.
ئىشىتكىل ئەي سابا بىردەم سۆزۈمنى،
كى قىلسام پارە-پارە مەن ئۆزۈمنى.
كى بادى ساباخۇش كەلدىڭ ئەي يار،
ساڭا پاش ئەيلەيىن ھەر نەۋئى ئەسرار.
ماڭا بۇلبۇل نىچە كۈن بولدى ھەمدەم،

ۋىسالىمنى قىلىپ دەردىگە مەرھەم.
نە بولدى بىلمادىم كەتتى قاشىمدىن،
فىراقى كەتمەدى ھەرگىز باشىمدىن.
دىدى گۈل ئەي سابا تەڭرى ئۈچۈن بار،
كېتۈر بۇلبۇلنى سەن زىنھار-زىنھار.
ئەگەر تاپساڭ سابا، مەھزۇن قۇلۇمنى،
ئېلىپ كەل ھەمدەم ئەيلەپ بۇلبۇلۇمنى.
دىدى گۈل ئەي سابا ھەيھات-ھەيھات!
تاپىپ بۇلبۇلنى كەلتۈرگىل ماڭا پات.

چۇ بۇلبۇل كەتكىنى ھالىم پەرىشان،
جۇدالىقدىن يۈراكىم تەھبەتەھ قان.
ساغىندىم ئەندەلىبى بىناۋانى،
تاپار ئارام كۆڭلۈم كۆرسەم ئانى.
بۇدۇر ھالىم مېنىڭ ئەي پەيكى مەھرەم،
ماڭا قىل بۇلبۇلۇمنى يارۇ مەھرەم.
دىدى گۈل، بۇلبۇل كۆڭلۈم مېھرىبانى،
مۇھەببەت گۈلشەنىنىڭ كامرانى.
بۇ گۈلشەن سەنسىزىن زىندانى غەمدۇر،
ماڭا بەرگىل كېلىپ غەمدىن ئامانى.
چەمەنىنى سەير ئېتىپ ھەرگىز جاھاندا،
تاپالمايسەن مېنىڭدەك دىلرەبانى.
نە قىلسۇن ئىككى ئالەم راھىتىنى،
كىشى يارىدىن ئايرىلغان زامانى.

سابا بۇلبۇل قاشىغا بارغىنى

چەمەندە بار ئىدى بىر ياخشى سۇنبۇل،
قونۇپ شاخىغا سايراپ ئېردى بۇلبۇل.
سابا بۇلبۇل قاشىغا كەلدى كۆزلاپ،
گاھى چەپ چەرخ ئۇرۇپ گاھ راست ئويناپ.
كۆزى بۇلبۇل سارى تۇشدى بىناگاھ،
چېكەر بۇلبۇل پىغانۇ نالە ۋە ئاھ.
كۆرۈپ بۇلبۇل ئۇنى پەيكى سابا دەپ،
سابا بىرلە كۆرۈشدى مەرھەبا دەپ.
سابا ئەيدىكى ئەي شۇرىدە بۇلبۇل،
ئالىپ كەلگىن دىدى ئول نازىنىن گۈل.
سالام ئەيدى ساڭا ئول نازىنىن گۈل،
كېلىپ كۆرسۇن دىدى ئۇ سەرگەشتە بۇلبۇل.
تۇتۇپ گۈل ئېتەكىن قىلغىل ناۋا سەن،
بۇ يەڭلىغ يەردە بولما مۇپتالا سەن.
يامانلار سۆھبەتىدە بولما ھەرگىز،
ئۇلارنىڭ سۆھبەتىدۇر فىتنە ئەنگىز.
ئىشىت ناجىنس بىرلە قىلما سۆھبەت،
يېتەر ئاندىن ساڭا كۆپ رەنج ۋە مېھنەت.
يامانلار سۆھبەتىگە تۇرما قاچقىل،
ئۇلارنىڭ سۆھبەتىدۇر زەھرى قاتىل.
ئايا بۇلبۇل، بولۇر سۆھبەت مۇئەسسىر،
ياماندىن خۇي ئالۇر بۇ نەفسى كافىر.
ئەگەر كىرسەڭ ئىرانلار سۆھبەتىگە،
تاپارسەن فەيز ئۇلارنىڭ سۆھبەتىگە.
غەنىمەت بىل نىچە كۈن سۆھبەتى گۈل،
يېتەرسەن مەقسىدىڭگە خەستە بۇلبۇل.
نىچە كۈن قىل قىزىلگۈل بىرلە سۆھبەت،
تاپارسەن بۇسەسىدىن يۈز مۇھەببەت.
سېنى گەر ئەتسە ئول گۈل بۇسەدىن مەست،
فىغانىڭنى بەلەند قىل قىلماغىن پەست.
ئۇنىڭ ئالدىغا يىغلاپ سايرىغايسەن،
يۈرەكىڭ ئىشق ئوتىغا داغلاغايسەن.
نەخۇش سەرمايەدۇر ئاشىققا گىريە،
سەھەرلەر جۇش ئۇرۇر ھەم سۆزىسىنە.
سەھەر ۋەقتىدە ئاشىق بولسا بىدار،
تاپار دىدارنى بولسا تەلەپكار.
ئەگەر ئاشىق كۆزىدىن ئاقتى ياشى،
يېقىن بىل ۋەسل جامى بولدى نۇشى.
بىلىڭ ئاشىق كىشى ۋەقتى سەھەرگە،
يېتەر مەقسۇدىغا پۇرچەشم تەرگە.
كۆزىدىن ئىشق ئىلە گەر ئاققۇزۇر ياش،
ئەجەپ يوقتۇركى مەئشۇقى ئۇرار باش.
سابا بۇلبۇلغا دىدى بارىكاللاھ،
بولۇرسەن يارۇ ئەغيارىغا ھەمراھ.
دىدى بۇلبۇل ئايا ئەي مەھرەمى راز،
ماڭا بول ئەي سابا بىر يولە دەمساز.
كېلىپسەن ياردىن ئەي پەيكى مەھرەم،
جاراھەتلىك ياراگە ئەيلە مەرھەم.
قۇلاغىڭ سال ئىشىتكىن ئەرزى ھالىم،
بۇ كۆپ ئىشق يۈكىگە ئۆرتەندى جانىم.
ئىگەم تەقدىرىغە باردۇرمۇ چارە،
بۇ فۇرقەت بىرلە باغرىم پارە-پارە.

ئىشىمدۇر ھەر چىمەندە نالە قىلماق،
يۈرەكىم چاك ئېتىپ پەركالە قىلماق.
تىكەنىنىڭ رەشكى قىلدى زارۇ سەرسان،
تۆكۈبدۇر جانىم ئىچرە تەھبەتەھ قان.
نىچۈكدۇر بارغانىم گەر بولسا ئول خار،
جاراھەتلىك يارآگە يەتسە ئازار.
مېنىڭ ئۆچۈن زامانى ئەيلەسەڭ سەبر،

ساڭا سىررىمنى ئەيدىم سەن ئەمەس غەير.
ئەدەدسىز دەردىدىن مەن بىناۋا مەن،
ۋىسالىدىن جۇدامەن بىر گەدامەن.
سالامىم بىر دىگىل بۇلبۇل چىمەندە،
قىزىلگۈل زار ئول بەيتۇلھەزەندە.
سابا بۇلبۇلغا ئەيدى دەردى سۆزىن،
قىزىلگۈل ھالىيۇزارۇ نىزارىن.

سابا بۇلبۇلغا گۈل پەياممىنى ئەيتقىنى

سابا كەلدى قىزىلگۈل قاشىغا تىز،
سالامىن ئەيتىبان بولدى شەكەررىز.
سابا ناگاھ تىلىنى قىلدى گۇيا،
قىزىلگۈل ئەرزىنى ئەيلەرگە ئىنشا.
ئالىپ سۆزىنىڭ يۈزىدىن پەردەسىنى،
ئوقۇپ بۇلبۇلغا گۈلنىڭ نامەسىنى.
شەكەردىن قىلدى گۇفتارىنى شىرىن،
دىدى بۇلبۇلغا گۈلنىڭ دەردى ھالىن.
ئايا بۇلبۇل ئىشىت مەندىن ھىكايەت،
قىزىلگۈل نامەسىدىن بۇ رىۋايەت.
مېنى ئول ئالىبان كەل دەپ يىبەردى،
ساڭا ئەرزى دىلىدىن نامە بەردى.
ئۇنىڭ ئەيتۇر سۆزىنى ئەيتايىن مەن،
ئىشىت كۆڭۈلنى مەھكەم ئەيلەگىن سەن.
ئايا بۇلبۇل نەدەپ كەتتىڭ قاشىمدىن،

كى تىنىماي چەرخ ئۇراردىڭ گىردى باشىمدىن.
باشىمدىن ئۆرگۈلۈبان سايرار ئېردىڭ،
ئاياغىمغە تۈشۈبان يىغلار ئېردىڭ.
نىھالىمغە بىرىپ كۆز ياشىدىن سۇ،
چېكىبان ئاھۇ نالە بىرلە ياھۇ.
تەپىپ كۆڭلۈم فەرەھ ھەم نالەسىدىن،
جامالىم تازەدۇر ئاۋازەسىدىن.
بۇ يەڭلىغ ئەيتەدۇر گۈل سەن ئىشىتكىن،
فىراقۇ نالە مەزمۇنىن ئىشىتكىن.
فىراقىڭدا قىلىپدۇر سىنەسىن چاك،
ساچىپ قان ھەر تەرەپتىن مەست خاشاك.
كەل ئەي بۇلبۇل ماڭا سەن ئۆتتى دۇنيا،
كى ئاشىق ئەيلەمەس ھەر يەرگە مەئۋا.
كى ئادەتتۇر جاھاندا ئاشنائى،
ئوررۇر ھەربىر تىكەنگە ئۇستىخۋانى.

بۇلبۇل چىمەنگە كېلىپ گۈلنى كۆرگىنى

كى بۇلبۇلغا بۇلۇبدۇر ھال گەردان،
كى سايرار ئاغزىدىن تامىپ جىگەر قان.
ئۇچۇپ سەھنى چىمەندە قىلدى پەرۋاز،
قىلىپ جەۋلان ساباغا ئايغالى راز.
چىمەندە قىلدى جەۋلان بارلىغىنى،
كى سايراردا بىلۇرجان بارلىغىنى.
چىمەن مەيدانىغا جان چەكدى بۇلبۇل،

كى سايرار دەرد ئىلە ياد ئەيلەبان گۈل.
كۆڭۈل شىشەسىنى قىلدى شىكەستە،
مەنى سەرگەشتە بولدۇم كۆڭلى خەستە.
ماڭا بولمىش ئاجايىب تۇرفە ھالەت،
تۇرۇردا سەبر يوق بارۇردا تاقەت.
قىزىلگۈلنىڭ تىكەنى تىك تۇرۇبدۇر،
كى بۇلبۇل كەلسە سانچاي دەپ تۇرۇبدۇر.

ئەگەر بارسام تىكەن باغرىمغا سانچار،
ۋەگەر تۇرسام فىراقى جانىم ئۆرتەر.
تۆكۈپ بۇلبۇل ساباغە كۆز ياشىنى،
چۇنان ئەرز ئەيلەدى ئىچى ـ تاشىنى.

بۇ غەزەلنى بۇلبۇل ئوقىدى

فىراقىڭ بىرلە ئەي گۈل كۆيدى بۇ جان،
نىچۈك هال ئېردى بولدۇم زار هەيران.
هېمىشە ئىشتىياقىڭ شۇرى بىرلە،
كۆڭۈلدە سەبر يوقتۇر سۆزى بىرلە.
سېنىڭ يادىڭ بىلەن شامۇ سەهەرلەر،
قىلۇرمەن نالە ۋە ئاهۇ پىغانلار.
كېچە ـ كۈندۈز سېنىڭ ئىشقىڭدا ئەي جان،
كى ياشىم ئورنىغا دايىم ئاقار قان.
سېنىڭ هىجرىڭ بىلەن مەندىن چىقار جان،
كۆرۈبان كاشكى بەرگەي ئىدىم جان.

سابانىڭ بۇلبۇلغا نەسىهەت قىلغىنى

سابا بۇلبۇل قاشىدا نالە قىلدى،
نەسىهەت قىلغىنى مەستانە كەلدى.
سابا بۇلبۇل بىلەن چۈن بولدى هەمدەم،
كى بۇلبۇل دەردىغە گەر قويسا مەرهەم.
نەسىهەت خەنجەرىدىن دۇررى جەۋهەر،
ساچىپ بۇلبۇل باشىغا لەئلۇ گەۋهەر.
سابا ئانداغ نەسىهەت ئەيلەپ ئەنگىز،
لەبىدىن ئەيلەدى بارى شەكەر رىز.
ئايا بۇلبۇل ئىشىت سەن ئاشىقى زار،
نەسىهەت بابىدا بىر نەچچە سۆز بار.
سابا ئەيدىكى ئەي بۇلبۇل نىتەرسەن،
تىكەندىن سەن غەمى بىهۇدە يەرسەن.
قېدىمىدۇركى «گۈل بىرلە تىكەن بار»،
كى «هەر ئاشىقكى بار، ئەغيارى هەم بار».
مەسەلدۇركى «بۇلالماس گۈل تىكەنسىز»،
«باهارى بولمىغاي هەرگىز خازانسىز».
غەنىمەت تۇت باهارۇ گۈلنى بۇلبۇل،
قىزىلگۈل ئالدىغا بىر نەچچە كۈن بول.
كى مېهماندۇر ساڭا بىر نەچچە كۈن گۈل،
ئۇنىڭ ئىشقىدا قىل فەريادۇر غۇلغۇل.
غەنىمەت بىل نىچە كۈن گۈل ۋىسالى،
بىنا گاه كۆرگۈسەن هىجران شامالى.
باهار ئارقاسىدا بادى خازان بار،
خازان كەلسە نە مەن بارۇ نە سەن بار.
كۆيۈپ هىجرىدا فۇرقەتكە قالۇرسەن،
نادامەت بىرلە هەسرەتكە قالۇرسەن.
يەنە كۆرسەم دىبان قىلغايسەن ئارمان،
نادامەت سۇد قىلماس هەم پۇشايمان.
ئايا بۇلبۇل ئىشىت مەندىن بۇ سۆزنى،
ئۆتەر ئۆمرۈڭ يۇمۇپ ئاچقۇنچە كۆزنى.
ئىشەنمە گۈلغە ۋە ئۆمرۈڭگە بۇلبۇل،
گۈلىستانغا نە گۈل قالغاي نە سۇنبۇل.
قىلىپ پەرۋازگۈل سارى راۋان بول،
كىرىپ گۈل قوينى ئىچرە مېهمان بول.
تىكەندىن سەن دىلىڭنى رىش قىلما،
تەۋەككۈل قىل تولا ئەندىش قىلما.
تەۋەككۈل ئەيلەگىن هىممەت بىلەن بول.
تەۋەككۈل ئەيلەسەڭ بوستان بولۇر چۆل.
تەۋەككۈل ئەيلەبان تۈشسەڭ بۇ يولدا،
نىگارىڭ لۇتفىدۇر كىرسەڭ بۇ يولدا.
تەۋەككۈل ئەيلەگەن هىممەت بىلە ئىر،
مۇرادى مۇۋەسسەدىن بولغۇسى سىر.
تەۋەككۈل پىشە قىلغان ئەرنىڭ هالى،
ئۇچاردا هىممىتىدۇر ئىككى بالى.
تەۋەككۈل شىرنەر، ئەندىشە مادە،
تەۋەككۈلغە ياراماس بولسا لادە.

www.uyghurkitap.com

ئىگەمغە قىل تەۋەككۇلنى ھېمىشە،
قىلىپ ھىممەت تەۋەككۇل ئەيلە پىشە.
تەۋەككۇل قىل، تەۋەككۇل قىل تەۋەككۇل،
تەۋەككۇلدىن تىكەنلەر بولغۇسى گۇل.
ئايا بۇلبۇل تەۋەككۇل بابىدا بول،
تىكەن دەردىنى تارتىپ كۆر قىزىلگۇل.
تىكەن دەردى بىلەن ئەيشۇ فەراغەت،
جاپاۋۇ جەۋر بىرلەن بولدى راھەت.
ئەگەر يۈزمىڭ جاپا يەتسە تىكەندىن،
بارۇ، كۆرگۇلسارى ئايرىلما ئاندىن.
كىشى يارى ئۈچۈن كۆرسە جاپانى،
ئۇنىڭ ئورنىغا يار ئەتكەي ۋافانى.
جاپاسىدىن قاچىپ ئاشىق بۇلۇرمۇ؟
مۇھەببەت يولىدا سادىق بۇلۇرمۇ؟
قاچان ئاشىق جاپادىن قاچقۇسىدۇر،
جاپا قۇفلۇ ۋافانىڭ ئاچقۇسىدۇر.
جاپا مەشۇقلارنىڭ شىۋەسىدۇر،
سۈيۈغەكدە غەزەر مەرغۇلەسىدۇر.
سەبەب مەشۇقدۇر ئەھدۇ ۋافادىن،
قاچار چۈن بولھەۋەس جەۋرۇ جاپادىن.
ئايا بۇلبۇل چەك ئەمدى گۇل جاپاسىن،
كى ئاخىر كۆرگۇسەن مېھرۇ ۋافاسىن.
ئايا بۇلبۇل كۆڭۈل قىلما پەرشان،
قىزىلگۇلدۇر ساڭا ھەم يارۇ ھەم جان.
نە خۇشدۇر گۇل ئىچىدە خۇش دۇرۇر يار،
ئىچىپ مەي ئاشىق ئولسە مەستى دىدار.
ئىلىكدا مەي، كۆڭۈلدە يار شەۋقى،
ئۇنىڭ ئاستىدا ھەم گۇلزار زەۋقى.
باھار ئولسا قىلۇرلار ئارزۇ گۇل،
جۇۋانلار، پىرلار جۇيان گۇلۇ مۇل.
جاھان رەئنالىرى ھەم گۇلغە مايىل،
بۇلۇر زىبالىرى ھەم گۇلغە نائىل.
ئېلىپ ئىلىكگە ھەركىم گۇلنى ئىسلار،
كۆزگە سۈرتۈبان باشىگە سانچار.
قىزىلگۇل باشىغا دۇرتاج ئالتۇن،
ياساپ تاجىن بۇ يەڭلىغ چەرخى گەردۇن.
ئەگەر بولسا مۇيەسسەر، بولسا ئىمكان،
قىلۇر ئېردى باشىغا تاج سۇلتان.
بەلەند پەرۋاز بول ھەرگۇلغە باقما،
سۇ يەڭلىغ ھەر شەجەر تەھتىگە ئاقما.
كۆڭۈلنى جەمئى قىلغىل ئىككى بولما،
ھەۋەس بىرلە يۈرۈپ ھەرگۇلنى سورما.
كۆڭۈلنى بىر قىلىپ بىر گۇلنى تۇتقىل،
يەنە ھەرجاي بولما بىرىنى سۆيگىل.
تىكەنغە سالما كۆزنى گۇلسارى سال،
تىكەندىن رەنج يەتسە گۇل بېرۇربال.
بۇ سۆزدىن تاپتى بۇلبۇل كۆڭلى تەسكىن،
ساچىپ بالىن كۆزىدىن قۇيدى ئەشكىن.
چۇ سايرارخۇش سەھەر ۋەقتىدە بۇلبۇل،
قىلۇر تۈرلۈ ناۋالار ياد ئېتىپ گۇل.
كىشى يارى ئەگەر بولسا يىراقدا،
كېچە-كۈندۈز كۆيەر ئول ئىشتىياقدا.
يامان دىشۋار ئېرۇر ياردىن جۇدالىق،
كۆيۈپ ھىجر ئوتىغا ھەم مۇبتالالىق.
قىلىپ تەكرار ئىشقى گۇلئۇزارىن،
كۆڭۈلدە زەۋقۇ-شەۋقى ئىشتىياقىن.
تۈشۈپ بۇلبۇل باشىغا گۇل ھاۋاسى،
يېتەر كۆكدە ئۇنىڭ ئاھۇ ناۋاسى.
تۈشۈپ بۇلبۇلغا گۇل شەۋقىدىن ئەفغان،
گەھى گىريان بۇلۇبان گاھى خەندان.
چۇ بىتاقەت بۇلۇبان زار بۇلبۇل،
بارۇرغا مەيلى قىلدى بىتەھەممۇل.
بۇلۇپ بادى سابا بىرلە ھاۋاگىر،
سىۋا ئەيلەپ ئۆزىنى ئۇردى شەبگىر.
سابا بۇلبۇل بىلەن ئۇچتى ھاۋاغا،
قاچان يەتكەيمۇ دەپ ئول دىلرەباغا.

نەچچە كۈن ئۈچۈپ بۇلبۇل بىر چىمەنگە تۈشكىنى

نىچە كۈنلەر ئۈچۈپ مەنزىل بى مەنزىل،
كى بىر يەڭلىغ چىمەندە باغلاماي دىل.
يۈرۈبان نىچە كۈن دەشتۇ-چىمەندە،
يىتىپ بىر «ۋادى خۇررەم» دىگەندە.
ئۇشۇل ۋادىگە كۆردى باغۇ گۈلزار،
ئاجايىپ تۈرفە گۈلزارۇ چىمەنزار.
بۇ ۋادى ئىردى زىبا سەبزۇ خۇررەم،
گۈلۇ كۆك رام، رەياھىن رەڭ بەرەڭ هەم.
بۇ ۋادىدا ئاچىلىپ رەڭ بەرەڭ گۈل،
گۈلى سەۋسەن، سىمەن نەسرىنۇ سۇنبۇل.
ئاقار سۇ ئايلانىپ ئەتراف ۋادى،
ئاچىلىپ ياخشى گۈللەر، تۈرفە ۋادى.
ئاچىبان لالۇگۈللەر مۈنەققەش،
ئۇتى هەر بىر گۈلى زىبا ۋە دىلكەش.
تۈمەن تۈرلۈ چىچەكلەر ئاچىلىپدۇر،
ياراشىپ لالۇ نەسرىن ئەجىبدۇر.
ياسانىپ گۈل بىلە رەئنا گۈلدەك،
ئەجەب ۋادى ئىرۇر خۇش سۇنبۇلدەك.
كىلىپ ئەييام نورۇزى باھارى،
ئاچىبان رەڭبەرەڭ گۈل لالەزارى.
ئاچىلىپ گۈللەرۇ نازۇك چىچەكلەر،
كى گۈللەر بىرلە چولغانىپ پىچەكلەر.
بۇ ۋادى خەلئەتىن باشدىن ئاياغ گۈل،
ئاجايىپ ياخشى مەنزىل كۆردى بۇلبۇل.
قىزىلگۈللەر، سىرىغ گۈللەر ئاچىلمىش،
تۈشۈبان شەبنەمۇ دۇرلار ساچىلمىش.
بۇ يەڭلىغ جۇش ئۇردى نەۋ باھارى،
كىرىپ ۋادىغا بۇلبۇل قىلدى زارى.
بار ئىردى هۇد-هۇد، تاۋۇس ۋە قۇمرى،
هۇما ۋە سۇفىيۇ هەم شاھ تۇتى.
يەنە كۇبكى خارامان، پاختەك بار،
بۇ ۋادىگە خۇش ئەلهان مۇرغى بىسيار.
كىلىپ ۋادىغا بۇلبۇل قىلدى پەرياد،
كۆرۈپ بۇلبۇلنى قۇشلار خۇررەمۇ شاد.

نىچە كۈن قىلدى قۇشلار بىرلە سۆھبەت،
بۇ قۇشلار بىرلە بۇلبۇل بولدى ئۈلفەت.
چىقارىپ جانىدىن پەريادۇ ئەفغان،
جەمئى مۇرغىدىن بۇلبۇل خۇش ئەلهان.
سورارغا بۇلبۇل ئەھۋالىنى قۇشلار،
كىلىپ بىر يانىدىن دۇشلار بەدۇشلار.
كۆرەردىلەر ئاياغىدىن باشىغا،
كىلىبان شەۋق ئىلە ئۇنىڭ قاشىغا.
دىدى قۇشلار نىچۈكدۇر دەرد ھالىڭ؟
بايان ئەتكىل نىچۈكدۇر قىلۇ-قالىڭ؟
دىدى قۇشلار نەدىبان ئاھ ئۇرارسەن؟
فىغانۇ نالە ئەيلەپ داد ئىتەرسەن؟
بۇ ۋادى ئىچرە بولدۇڭ بىزگە ھەمدەم،
كى بىزنى ئەيلەگىل سىررىڭگە مەھرەم.
جاۋاب ئەيدى بۇلۇپ ھالى پەرىشان،
دىدى بۇلبۇل جانىمغا دەردى ھىجران.
دىدى قۇشلار نەدىندۇر ساڭا بۇ ھال؟
دىدى بۇلبۇل نە ئىيتقاي خەستە بىبال.
دىدى قۇشلار نەدىن سەرگەشتەدۇرسەن؟
دىدى بۇلبۇل سىتەمدىن خەستەدۇرمەن.
دىدى قۇشلار نەدىن سەن زارۇ مەجرۇھ؟
دىدى بۇلبۇل كى جىسمىمدىن چىقار رۇھ.
دىدى قۇشلار نەدىن سەن مۇنچە گىريان؟
دىدى گۈلنىڭ فىراقى قىلدى بەريان.
دىدى قۇشلار قەيۇ گۈل ئاشقى سەن؟
دىدى بۇلبۇل قىزىلگۈل ئاشقىمەن.
دىدى قۇشلار قاچان زار ئەتتى ئول گۈل؟
ئەزەلدىندۇر بۇ قىسمەت دىدى بۇلبۇل.
دىدى قۇشلارگە بۇلبۇل سۆز ئىشىتىڭ،
مىنىڭدەك بىناۋا يوقتۇر ئىشىتىڭ.
ئايا قۇشلار كىلىپمەن سىزگە مىھمان،
سىلەرگە قىلايىن جانىمنى قۇربان.
دۇئا ئەيلەڭ كۆرەي ئول مىھرۇبان مەن،
قىزىلگۈل ئىشقىدا بىخانۇمانمەن.

بۇكۈن مۇندادۇرمەن تاڭلا كېتەرمەن،
قونۇپ ۋادىغە يۇر ۋادى كېتەرمەن.
مۇھەببەت گۈلشەنىگە بىناۋامەن،
.كۆكۈلنى ئاۋۇلدۇرۇپ كەلگەن گادامەن.
تىلىم يوقتۇر دىبان ئەيلەرگە ھالىم،
كۆيۈپ فۇرقەت ئوتىدا يوق ماجالىم.
بايان ئەتسەم ئەگەر ئىشقى ناھانىم،
كۆيەر ئىشق ئوتىغا بۇ خەستە جانىم.
قىلۇر نالە بىلە ئاھەڭگى ئۇششاق،
قىزىلگۈل يۈزىنى كۆرگەيمۇ مۇشتاق.
قىلىپ پەرۋاز ئۆتەرمەن بۇ چىمەندىن،
كېتەرمەن ئولسارى ئارى ۋەتەندىن.
گۈلۈم ئىشقىدا كۆزۈمدىن ئاقار ياش،
مېنى ئوت ئىچىدە سالدى ئوشول قاش.
قازاگە چارە يوق بىچارەدۇرمەن،
جاھان سەھراسىدا ئاۋارەدۇرمەن.
دىدى قۇشلارغە بۇلبۇل دەردھالىن،
مۇھەببەت سىررىيۇ دەردى يۈرەكىن.
قىلىپ بۇلبۇل ئوشولدەم سەۋتۇ ئەلھان،
ئوقۇپ بۇ بەيتنى بولدى غەزەلخان.

بۇلبۇلنىڭ بۇ غەزەلنى ئوقۇغىنى

سىنى ئەي گۈل كۆرۈپ قالدىم بەلاغە،
تەرەھھۇم ئەيلەغىل مەن مۇپتالاغە.
سېنىڭ ئىشقىدا كۆز تۇتتۇم ۋافانى،
ۋافانى كۆرمادىم قالدىم جاپاغە.
قىلىپ ئىشقىڭ يۈراكىم پارە-پارە،
كى قالدىم تۈرپە دەردى بى داۋاغە.
ئەزەل كۈندە ماڭا قىسمەت بۇ ئەرمىش،
نە قىلسۇن مەن رىزادۇرمەن قازاغە.
تۈشۈپ جانىمغە ئاتەش پارەئى ئىشق،
ساۋۇردى ئەخكەرى جىسمىم ھاۋاغە.

بۇلبۇلنىڭ ھۇمايۇن بىلەن ئۇچراشقىنى

چۇ بۇلبۇل ئاشىياندىن قىلدى پەرۋاز،
ھۇمايۇن بىرلە ناگاھ بولدى دەمساز.
دىدى بۇلبۇل كى ئەي شاھى ھۇمايۇن!
مېنى كەلتۈردى مۇندا چەرخى گەردۇن.
كېلىپ سىزلەرگە بولدۇم مۇندا ھەمدەم،
تىلەرمەن قىل مېنى سىررىڭگە مەھرەم.
خەبەر بەرگەيسىز ئەۋۋەل ھالىڭىزدىن،
سىپاتى خوب ياخشى زاتىڭىزدىن.
نە بولغاي بىز ئىكەۋ دەمساز بولايلى،
سوراشىپ ھالىمىز ھەمراز بولايلى.
ماڭا ئەيتغىل نە يەڭلىغ ھالىتىڭ بار؟
جاھاندا قايسى ئىشدا نىسبەتىڭ بار؟
دىدى بۇ قۇش ئىشىم جاھاندا،
ئېتىم مەشھۇردۇر، مەن ئاسماندا.
ئەگەر سورساڭ مېنى دەرلەر ھۇمايۇن،
قانائەتدىن يۈيۈپ جانۇ تىنىم خۇن.
بۇ ۋادىنى قىلىپمەن سەيرىگاھى،
ئېرۇرمەن جۇملە قۇشلار پادىشاھى.
ئىشىت مەندە يانا بىر خاسىيەت بار،
ئۇنى بۇلبۇل ساڭا مەن ئەيلەي ئىزھار:
ئەگەر ھەر كىم باشىغا تۈشسە سايەم،
جاھاندا پادىشاھ بولغاي ئۇ شۇلدەم.
جاھان خەلقى مېنىڭ سايەمگە مۇھتاج،
چۇ سايەم تۈشسە باشىغا كىيەر تاج.
ھۇمايى سايە بەخشى رەھنامامەن،
بۇ ۋادى قۇشلىرىغا پادىشاھ مەن.
ئىشىتكىن ۋادىگە شاھى تەيۇرمەن،
نىچۇك ھۆكىم ئەيلەسەم ئانداق قىلۇرمەن.
قىلىپ نەفسىمنى مەھبۇسى قانائەت،
سىتەم بەردىم جانىمغا يوقتۇر راھەت.

يىدىم قانئلغىمدىن ئۇستىخۋاننى،
كەرەمدىن قىلمادىم ئازۇردە جاننى.
پەرئۋەش ئەهلى ئەيلەر ئارزۇلار،
پەرىمدىن بىر نىشانە تاپماغىلار.
كىيىبان نازىنىلار تاج ئالتۇن،
قۇبالار باشىغا پەررى هۇمايۇن.
جىغە لەرزان قىلىپ زىبا پەرىمنى،
سۇقۇرلار باشلارىغە شەه پەرىمنى.
هۇمايۇن كىم بايان ئەتتى ئۆزىنى،
تامام ئەتتى لەتافەتلىك سۆزىنى.
ئىشىتتى بۇلبۇلۇ بولدى دىگەرگۇن،
دىدى شاهسەن ياكى هۇمايۇن؟
ماجازى ئالەمىغا پادىشاهسەن،
بۇ كۇن سەن پادىشاه تاڭلا گاداسەن.
ئەگەر شاه قىلمىسا ئەدلى بىرلە ئىهسان،
قىلۇر تاڭلا شاهلىقتىن پۇشايمان.
ئۆزۈڭگە بولماگىن زىنهار مەغرۇر،
بىناگاه يەتمەگەي ئەلگە شەرۇشۇر.
غىجىرسەن ئىت كەبى ئەسكى سۆڭەكنى،
جاراهەتلەر قىلۇر جانۇ يۈرەكنى.

يىمەكىڭ بولسا ئەسكى ئۇستىخۋانى،
دىمە مەن شاهى مۇرغانى جاهانى.
ئىكەنسەن پەست هىممەت، پەست نىيەت،
ئۆزۈڭنى بەرمەگىن شەهلىققە نىسبەت.
بۇلۇرلار ئالى هىممەت پادىشاهلار،
ئۇلار ئىشىكىدا بولغايلار گادالار.
بۇ ۋادى قۇشلىرىغا پادىشاهلىغ،
قىلۇردىن ياخشىراق بولغاي گادالىغ.
كى ساڭا بار ئىكەن بىر ياخشى كىردار،
قانائەت قىلغۇچى نەفسى سەبۇكبار.
هەزەر قىل بارما نەفسىڭ خۋاهىشىغە،
قانائەت خەنجىرى چاپقىل باشىغە.
بۇ ۋادى ئىچرە نەفسىڭدىن كىچىپسەن،
قانائەت ئەيلەمەككە ئولتۇرۇپسەن.
سىنى شاه ئەيلەگەن بۇ ياخشى نىيەت،
هىمىشە ئەيلەگىن سەن شۈكرى نىئمەت.
هۇما كەچكىن بۇ دۇنيا دەۋلىتىدىن،
خالاس بولغىل قىيامەت مىهنەتىدىن.
ۋافاسى يوق بۇ دۇنيا بىۋافادۇر،
ئۇنى كىم سۆيسە جانىغە جاپادۇر.

بۇلبۇلنىڭ تاۋۇس بىلەن سۆزلەشكىنى

قىلىپ پەريادۇ نالە بۇلبۇل ئاندا،
كۆزىدىن ياش ئاقىپ ئاهۇ فىغاندا.
كۆرۈپ تاۋۇسنى بۇلبۇل شادۇ خۇررەم،
كېلىپ بۇلبۇل تاۋۇسغا بولدى هەمدەم.
دىدى بۇلبۇل ئاڭا ئەي تاۋۇسى مەست،
سىنى كۆردۈم بارى قۇشدىن زەپەردەست.
ئىكەۋلەن بىر زامان هەمدەم بولايلى،
زامانى ئولتۇرۇشۇپ سۆزلىشەيلى.
بۇلۇپمەن ياخشى رەفتارىڭگە ئاشىق،
كى هالىڭنى بايان ئەيلە مۇۋاپىق.
ئايا تاۋۇس مەست، خۇش خارامى،
بۇ ۋادىگە كىلىپ تۇتتۇڭ ماقامى.
ساماۋۇ-رەقس ئېتەرسەن مەستلىغىڭدىن،
سىپاتىڭنى بايان قىل دوستلىغىڭدىن.
دىدى تاۋۇس ئىشىت ئەي يارۇ ياۋەر،
بۇ ۋادى بارچە قۇشلارىغا سەرۋەر.
قىلىپ مەن ئەلبەسە تىللا ۋە زەرناب،
كىيىپ مەن شاه يەڭلىغ زەر ۋە كىمخاپ
خارامان هەر تەرەپكە جىلۋە بىرلە،
ساچىپ بالۇ پەرىمنى شىۋە بىرلە.
ساماۋۇ چەرخ ئۇرۇپ ساچسام پەرۇبال،
زەر ئەفشانلىغىنى كۆرسەتسەم بىيەكمال.
مىنى هەركىمسە كۆرسە بولسا بەندە،
قىلۇرلەر خىزمىتىمنى هەر زاماندە.
بۇ ۋادى قۇشلىرىغا پادىشاه مەن،
ئادالەت تەختى ئۈزرە پادىشاه مەن.

www.uyghurkitap.com

كىزەرمەن قۇش ئارا چۇن سەلتەنەتلىك،
مېنىڭدەك يوقتۇ ھەرگىز مەنزىلەتلىك،
كۆزەرسەن ھەم جىسمىمە سىم، زەرنى،
ئالۇر ئەل باشىغا ئالتۇن پەرىمنى.
دىدى بۇلبۇل تاۋۇس چەرخى،
سىنار بۇ شاھلىغىڭ بىر كۈندە تەرھى.
لىباسىغا بولماغىل مەغرۇر چەندان،
كىيەر ئەگنىگە فەخر ئەتكۈچى نادان.
لىباسىڭنى كۆزۈڭگە سالما چەندان،
فەلەك ئەيلەر ئۇنى يەر بىرلە يەكسان.
لىباسى شاھلىغىڭ بىل ئارىيەتتۇر،
ساڭا تاڭلا گادالىق مەنسەبەتدۇر.
دىدىڭ ئالتۇن ئەلەمسەن قۇيرۇغۇڭنى،
قايۇ قۇش تۇتقۇسىدۇر بۇيرۇغۇڭنى.
ئەمەس ئالتۇن ئەلەم بويلاق سۈپۈرگى،
تامىپ ھەر تۇرلۇ رەڭ ئۈستىدە رەڭگى.
سۈپۈرگىل مەرد بولساڭ راھى ھەقنى،
ئىگەم يادىغا بول ياد ئال سەبەقنى.
ئەگەر ئالتۇننى تاپساڭ قىل كەرەمنى،
ئىگەم يولىگە قىل سەرف دەرەمنى:
ئىگەمدىن نەشئە تاپقان بەندەگانلار،
ماجازى پادىشاھلىغىدىن قاچارلار.
تۇتۇپ ياخشى نىيەت، ياخشى ئەمەل قىل،
ساخاۋەت پىشە بولغىل خەيرىيەت قىل:
بەلەند ئەت ھىممەتىڭنى قىل ساخاۋەت،
كىرىپ جەننەتكە تاڭلا قىل ھالاۋەت.
سۇلايمان مۈلكى قالماس، نۇھ ئۆمرى،
ۋافاسىز ۋادىدۇر يوقتۇر سۇرۇرى.
نە شاھ قالغاي جاھاندا نە گادالار،
نە ئاشىق، زاھىدۇ نە پادىشاھلار.
ئىشەنمە زىنھار شاھلىقغا تاۋۇس،
نە سەن قالغاي ئالەمدە نە قەقنۇس.

بۇلبۇلنىڭ تۇتى قاشىغا كەلگەنى

بولۇپ بۇلبۇل يەنە گۈل ئىشقىدىن مەست،
فىغانۇ نالەسىنى قىلمادى پەست.
بولۇپ غەرقى مۇھەببەت كۆز ياشىغا،
كى بۇلبۇل كەلدى تۇتىنىڭ قاشىغا.
بولۇپ گاھى مۇلۇل گاھ خۇشھال،
سوراي دەپ كەلدى بۇلبۇل تۇتىدىن ھال.
فىغان ئەيلەپ تۇتاشىپ ئىشق ئوتى،
دىدى بۇلبۇل كىلىپ ئەي شاھ تۇتى.
ئېرۇرسەن بارچە قۇشلاردىن سۇخەنۋەر،
ماڭا ئەھۋالى باتىندىن خەبەر بەر.
بۇ ۋادىدە نە تۇرلۇك ھالىتىڭ بار؟
بىلەيىن قايسى ئىشقا نىسبەتىڭ بار؟
بولايلى بىز ئىكەۋ بىر لەھزە ھەمدەم،
نىدۇر قىلساڭ مېنى سىرىڭگە مەھرەم.
دەر ئېردى تۇتى سىرىن قىلدى ئىزھار،
قۇلاق سال تالىب ئەرسەڭ سۆزگە ئەي يار.
دىگەيمەن ساڭا ئەي ئەھلى مۇھەببەت،
ماڭا قىل مېھرۇبانلىغ بىرلە شەپقەت.
جاھاندا يوقتۇر مېنىڭدەك سۇخەنۋەر،
جاھان خەلقى ئىشىتسە قىلسا باۋەر.
مېنىڭ يەڭلىغ جاھاندا يوقتۇر زىرەك،
بىلۇرمەن بارچەنىڭ سىررىنى بىشەك.
ئېرۇرمەن سادىق، نى بولھەۋەسمەن،
ئەزەلدە ئىسا يەڭلىغ خۇش نەفەسمەن.
ئەگەر فاش ئەيلەسەم ئەلفازى شىرىن،
مەسىھادەك بېرۇرمەن جانى شىرىن.
تەبىبى ھازىقۇ ساھىب نەزەرمەن،
ھەمە مۇرغى چىمەندە مۇئتەبەرمەن:
قىلۇر مۇرغى چىمەن ئىزازۇ ئىكرام،
ھېمىشە تۇتى دەرلەر ئەي نىكۇ نام.
غىزا ئۇچۇن بېرۇرلەر شەھدۇ شەككەر،
پەرىسىدۇر سەبزە مىۋە لەئلۇ گۆھەر.
لىباسى سەبزدۇر ئەگنىمگە ئەي يار،
بۇ يەڭلىغ قۇشلار ئىچرە مەن كەبى بار.

تەكەللۇم ئەيلەسەم ئيسادۇر ئۇستاد،
تىلىم دۇرلار ساچار، ئالەم بىلۇر ياد.
ھۇزۇرۇم تاپساھەر بىئەقل جاھىل،
بولۇر بىرلەھزەدە دانا ۋە ئاقىل.
ماڭا قۇلدۇر بەرى شاھزادە ۋە شاھ،
قىلۇرلەر خىزمەتىم ھەرگاھ - ھەمراھ.
شەكەرلەر ساچىلۇر لەبلىرىمدىن،
جاھان جان ئىلتەدۇر شىرىن سۆزۈمدىن.
دىدى بۇلبۇل ئايا ئەي شاھ تۇتى،
ئەگەر بولساڭ شەكەر خۇارى بۇ ۋادى.
ئەگەر لەئلى لىبىڭدىن تامسا شەكەر،
تولار ئاخىردە قانۇ تۆكسە پەرلەر.
ئۆزۈڭ تەرىپ ئيتەرگە بولما گويا،
ساڭا شاگىرد ئيسە خىزرۇ مەسيھا.
ئاغىزدىن گەر ساچىلسا شەككەرۇ قەند،
ئۆزۈڭ تەرىپ قىلما بولماغىن بەند.
دەم ئۇرماغدىن سىرىڭنى قىلماغىن فاش،
قۇلاق سال ئيشىتكىن ئۇرماغىن باش.
ئيشىتكىل تۇتى دانايى ئەسرار،
سىرىڭنى ھەركىشىگە قىلما ئيزھار.
ئەگەر بولسا ساڭا كىم ئەقلۇ ھۇشۇڭ،
تۇشۇڭنى ئەيتماغىن گەر بولسا تۇشۇڭ.

ئاجايىپ خۇد پەسەندۇ خۇدناما سەن،
ھەمىشە لاف ئۇزار خۇدبىن گاداسەن.
قاچان ئاقىل ئۆزىن ئەيتىپ ئۇرار لاف،
قىلۇرمۇ تالىبى ھەق ئۆزىن ئەۋساف.
كىشى ھال ئەھلىدۇر سىر ئەيلەمەس فاش،
قىلۇر پىنھان كۆزىدىن قەترەئى ياش.
تىيشىلىك زەڭگار ئيرۇر ئيچىڭگە ھەمرەڭ،
ئيچىڭ تىيشىڭ بىلە بولدى بىيەكرەڭ.
ئايا تۇتى سۆز قىلدىڭ ھىكايەت،
ماڭا قىل ئەھلى مەئنىدىن ھىكايەت.
دىدىڭ ھەرنە سۆزۈڭ ئەفسانەئى دۇر،
كى سىررى مەئنىسىدىن بىگانەئى دۇر.
دىلىڭ پاكىزە ئەيلەپ پاك دىل بول،
كى سىررى مەئنىگە ئاگاھى دىل بول.
كىشىكىم مەئنىگە ساھىب يەقىندۇر،
بارى مەخلۇق ئارا ئول پاك دىندۇر.
قاراماس ئەگرى تىيشىڭ سۇرەتىغە،
نەزەر ئەيلەر ئيچىڭدىكى دىلىڭغە.
تىلەگىن سىدق ئىلە كۆڭۈلنى قىل ساف،
قىلۇر ئەگرى ساڭا ئيھسانۇ ئەلتاف.
ئايا تۇتى جاھاندا بى رىيا بول،
ئەگەر ئەيتساڭ ھەق ئەيتقىل بى ئيبا بول.

بۇلبۇلنىڭ كۆبكى بىرلە سۆزلەشكىنى

ئۇچۇبان چىقتى بۇلبۇل ئاشياندىن،
خەبەر تابغايمۇ دەپ كۆبكى جاھاندىن.
كىزىپ ۋادىنى چىقتى كوھساران،
كۆرەر بۇلبۇل يۈرەر كۆبكى خىرامان.
دىدى بۇلبۇل كۆرۈپ ئەي كۆبكى خەندان،
جەھەت نيدۇر قىلۇرسەن مۇنچە ئەفغان.
قىلۇرسەن ھەرزامانى قەھقەھ ئاغاز،
بۇ قەھقە بابىدىن ئەيتقىل ماڭاراز.
دىدى بۇلبۇل كىم ئول كۆبكى تاغى،
ئاچىپ مەن لۇتفى ھەق بىرلە دىماغى.

كۆرۈنۈرسەن زەئىفۇ تۇرفە مەجرۇھ،
كىتىپ نەفسانىيەت بولدۇڭ نەگەررۇھ.
دىدى بۇلبۇل سورار ھەسبۇ ھالىم،
ئيشىتكىن تۇتى شىرىن ماقالىم.
مەن ئاندىن ئاندا قونسام لىك بىسيار،
يۈرۈرمەن بولسا ھەر يەردە چىمەنزار،
مىنىڭ ئاتىم ئيرۇر كۆبكى خارامان،
مىنىڭ سەرمەنزىلىم دۇركۇھى ئيرفان.
قۇش ئيچرە يوق مىنىڭ يەڭلىغ خوش ئاۋاز،
قىلۇرلەر بارچە قۇشى ئيكرامۇ ئيئزاز.

ئۆزۈم زىبا، دىلىم رەۋشەن، خىسرەدمەند،
ئىگاھىم ياخشى ۋە لىبىم شەكەر خەند.
چىمەن زار ئىچرە دايىم مەست ئېرۈرمەن،
گاھى بالا ۋە گاھ پەستكە يۈرۈرمەن.
تىلەپ قەھقەھ قىلىپ مەن شادلىقنى،
تىلەرمەن دايىما ئابادلىقنى.
يۈرۈپ تاغلار ئارا يەرمەن ئۇششاق تاش،
لىبىم ياقۇت، كۆزۈم نەرگەس، قەلەمقاش.
ئاياغىم ئۇستىگە لەئلۇ گۆھەردۇر،
ماڭا چاقماق تېشى شەھدۇ شەكەردۇر.
بۇ ۋادىلار ماڭا دايىم ۋەتەندۇر،
نەزەر گاھ تاغلار، باغۇ چىمەندۇر.
كى مەندىن يۇقۇرى قۇشلار چىقالماس،
بىقىندا يوقارىدىن ئولتۇرالماس.
چىمەندە كۈبكى خۇش رەفتاردۇرمەن،
گۈلى خەندانۇ خۇش گۇفتاردۇرمەن.
شىجائەتلىك باھادۇر پەھلىۋانمەن،
فەردۇن ھەممەتۇ ساھىبقىرانمەن.
قىلۇرمەن ھەززامان جەڭ ۋە ئۇرۇشنى،
سالىپ ئالەمدە پەريادۇ خەرۇشنى.
تەفەررۇھ ئەيلەگەچ پەرزەند ئادەم،
گۈلۈم قەھقەھ رەۋىشىم شادۇخۇررەم.
قىلۇرمەن جەڭ ئۇچۇن جۇببە، جۇشەن،
دىگەي ھەركىم ئۇرۇشۇم كۆرسە ئەھسەن.
دىدى بۇلبۇل كى ئەي كۈبكى قىزىل كۆز،

كىشى كۆپ سۆزلىسە يالغان بۇلۇر سۆز.
مەگەر دىۋانە سەن ئۇسىتۇڭدە جەندە،
نە سۈرەتدىن يىمەگىنىڭ سەڭگى بەندە.
نېدۇر كۆپ سۆزلىمەك ئەي كۈبكى تاغلىق،
كىيىپ ئەگنىڭگە تون جەندە يامانلىق.
قىزىل پاچە ئېرۈرسەن كۆتە قۇيرۇق،
قىلۇرسەن يىخەبەر مۇنچە ئۇلۇغلۇق.
تۇشۇپ نەفسىڭ ئۇچۇن دايىم تۇزاققا،
يىمىش بولساڭ ھېمىشە تۇش ئۇزاققا.
ئۇزۇن كۈن يۈرغالاپ دايىم يۈرەرسەن،
تىلەپ نەفسىڭگە دايىم ئاھ ئۇرارسەن.
باھادۇرلۇغ قىلىبان ئۇرماغىل لاپ،
چىن ئۇرماس سۆزنى يالغانچىسى كاززاپ.
ئەگەر ئەرسەن قىلا كۆزنەفس ئىلە جەڭ،
باشىڭنى ئۇرماغىل دايىم يىبان سەڭ.
ساڭا ئەيتاي باھادۇرلىغنى ئولدۇر،
قىلىپ جەڭگۇ جىدەل نەفسىڭ ئولتۇر.
بۇ نەفسىڭ دۇشمىنى قاتىل ئۆزۈڭگە،
ئەگەر سەن ئۇرماساڭ ئۇرغاي كۆزۈڭگە.
ھاۋاۋۇ ھەرس ۋە نەفسىڭ يارچە دۇشمەن،
باقىپ كۆرگىن ھەمەدۇر ساڭا رەھزەن.
ياتىپ نەفسىڭ كىمىنگە سەن، بالا كۆر،
كۆرەلمەيىن گە كۆزنى ئەيلەگىن كور.
ھېمىشە نەفس ئىشىگە بولما تالىپ،
كۈچۈڭ يولغۇنچە بول نەفسىڭگە غالىپ.

بۇلبۇلنىڭ قۇمرى قاشىغا كەلگىنى

ساغىندى گۈلنى بۇلبۇل چەكدى بىر ئاھ،
ئۇچۇپ قۇمرى قاشىغە كەلدى ناگاھ.
تۇتاشتى ئىشق ئوتى بۇلبۇل باشىغا،
كېلىپ ئولتۇردى ئول قۇمرى قاشىغا.
دىدى مەقسەدىندۇر قىلماققا ئەفغان،
يۈرەرسەن دايىما ھەر يەردە نالان.
كەل ئەي قۇمرى ئىنكەۋلەن دوست بولالى،
تاشىپ ئەرتە بىلەن ئاقشاملاشالى.

نەدەردىڭ بارچۇن نالان ئېرۈرسەن،
نە يىگلىغ رەنجەدىن گىريان ئېرۈرسەن.
كۆرەرمەن مۇنچە ئەھۋالىڭ پەرىشان،
كېچە ـ كۈندۈز نىدۇر مۇنچە ئەفغان.
گاھى نالان ئېرۈرسەن گاھ خاموش،
مەگەر جامى مۇھەببەت ئەيلەدىڭ نۇش.
سىنى كۆردۈم ئەجەپ شۇرىدە ئەھۋال،
كۆڭۈلدە بولسا ئەيتقىل ھەرنىچۈك ھال.

دىدى قۇمرى بىر كۆردۈڭ مەن كەبى زار،
ساڭا ھالىمنى ئەيلەي شەممە ئىزھار.
ئېرۇرگۈل ئىشقىدىن باغرىم ئېرۇرقان،
يۈرۈدۈم تاپمىدىم دەردىمغە دەرمان.
مۇھەببەت بادەسىنى ئەيلەدىم نۇش،
يۈرەك باغرىم ئۇرار ھەرلەھزەئى جۇش.
ئېرۇرمەن كىشۋەرى ئىشق ئىچرە سەرۋەر،
مۇھەببەت ئىشقىدىن كۆڭلۈم مۇنەۋۋەر.
ئېرۇرمەن كېچە-كۈندۈز ھەققە زاكىر،
قازاغە رازىمەن نە كەلسە شاكىر.
پەرىشان ھالىتىم، ئوتلۇغ دىلىم بار،
يەنە گىريان كۆزۈم، زاكىر تىلىم بار.
مېنىڭ زىكرىمدە توقسان توققۇز ئاتى،
مېنىڭ تىلىمدە مىڭ بىر ئىسىم زاتى.
كۆڭۈلدە شۇئىلەئى ئىلمى لەدۇنى،
كۆڭۈلدىن تاشلادىم دۇنيائى دۇنىنى.
ئوقۇماي ئىلىم زاتىنى بىلىپ مەن،
ھەقىقەت گۈلشەنىدىن بوي ئالىپمەن.
ئوقۇيلار ئىلىم ھەق جۇملە خالايىق،
قىلار بەھسۇ جىدەل نىچە خالايىق.
سەبەق تەكرار ئېتىپ ئۆمرىن قىلار سەرف،
ئوقۇغان دەرسى «ئىسمۇ، فىئل، ئىلە ھەرف».
ھېمىشە تىل بىلەندۇر قىلۇ-قالى،
ئۆتەر ئۆمرى ئۇنىڭ بىھۇدە خالى.
ئىگەمدىن نەشئەئى ئالسا قالەئى قىل،
ھىدايەت مۈلكىگە سەرۋەر دۇبىقىل.
ئەگەر ئەللامەئى ئەسرى زاماندۇر،
ئىگەمدىن بىخەبەر «يايگە» نىشاندۇر.
ئوقۇپ ھەم توتسا ئانداق پىرى كامىل،
نىگاردىن نەشئە ئالغاي بولسا قابىل.
نىگاردىن بولسا گەر ئىھسانۇ ئەلتاف،
سالۇر بويى مۇھەببەت دىل ئېرۇر ساف.
دىدى بۇلبۇلگە قۇمرى ئەي يىگانە،
مېنىڭدەك مۇرشىدى يوقتۇر جاھاندە.
بۇ ۋادى ئىچرەمەن شەيخى زامانە،
نىگارىم بار ئىشىم يوقتۇر زامانە.

ئايا بۇلبۇل تاپالماي ھەمزابانىم،
كۆيۈپ ئىشقى ئوتىغا ئۆرتەندى جانىم.
ئۇچار قۇشىگە بولۇرمەن شەيخۇ پىرى،
ئىشىم يوقتۇر ۋەزىرغە بەل ئەمىرى.
ئالىپ كەلسە نىياز ئالمايمەن ئانى،
غەمىم يوقتۇر ئەگەر كەتسە جاھانى.
ئۆزۈمغە يىغمىدىم دۇنيا مالىنى،
ئايا بۇلبۇل ئىشىت بۇ قۇل ھالىنى.
پەقىرلىق ھالىتىم تەجرىد ئۆتەرمەن،
بۇ ئالەم مۈلكىدىن تەفرىد ئۆتەرمەن.
ئىشت بىشەرىكى ھادى مەن خۇداغە،
كىشى تاپماس مېنىڭدەك رەھنەماغە.
ئەمەس پىنھان ماڭادۇر كەشفى ئەسرار،
مېنىڭ مۇخلىس مۇرىدۇ تالىبىم بار.
ھىدايەت كىشۋەرىگە رەھنەمامەن،
قىلىپ زۇھد ئىلە تەقۋا پارسامەن.
تەرىقەت مەسنەدىنىڭ ئۈزرە كامىل،
لىۋايى ئەمرى مەرۇف بىرلە ئامىل.
شەرىئەت مەخزەنىنىڭ گەۋھەرىمەن،
ھەقىقەت ئەھلىنىڭ ھەم سەرۋەرىمەن.
بارى مەندىن ئېتەر كەسبى كامالات،
بۇلۇرلەر جەزبە بىرلە مەست ھالات.
ئىشىتتى قۇمرىنىڭ بۇلبۇل مەقالىن،
تاماشا ئەيلەدى شىرىن مەقالىن.
دىدى بۇلبۇل ئايا قۇمرى سۇخەنچىن،
سۆزۈڭ يالغان ئېرۇر ھەرگىز ئەمەس چىن.
بۇ ۋادى ئىچرە نادانى ئەبەدسەن،
ئۇنىڭدىن نەشئەسىز بىھۇدە بەدسەن.
ئىگەمنى تانىدىم دەپ قىلما پىندار،
تانىساڭ قىلماس ئىدىڭ فاش ئەسرار.
رەسۇلۇ ئەنبىيالار چۈست چالاك،
بۇ ياب ئىچرە دىدىلەر «مائەرەفناك»
شەرىئەت يولىدا ئاراستە بول،
ھەقىقەت يابىدا پىراستە بول.
پەيغەمبەر مۇستافا شەرئىگە قىل رۇي،
تەخەللۇق قىلماغىل ھەرگىز سەرى مۇي.

www.uyghurkitap.com

شەرىئەت بىرلە گەر بولساڭ يېتەرسەن،
ھەقىقەت ئىلمىنى ئىزلەپ بىلەرسەن.
ۋەرىئستەرسەڭ شەرىئەت يولىدا يول،
پەيغەمبەر تابىئى بول تاپقاسەن يول.
شەرىئەت پوست دۇرمەغزى ھەقىقەت،
تەرىقەتدۇر سەدەف، «دۇر» دۇر ھەقىقەت.
سەدەفنى تاپقىل ئاندىن دۇر تەلەب قىل،
سەدەفدىن دۇرنى ئالماقنى تەلەب قىل.
سىنىڭ دايىم ئىشىڭدۇر دامى تەزۋىر،
بولۇبسەن مەكرى پۇر، مۇرشىد ۋە پىر.
تاراشلارسەن ئۆزۈڭنى شەيخ ۋە دەرۋىش،
پەقىر تاپساڭ قىلۇرسەن كۆڭلىنى رىش.
قۇرۇق مەئنى يوق سۆھبەت قىلۇرسەن،
ئۆزۈڭنى «شەيخ» دەپ دەئۋا قىلۇرشەن.
سۆزۈڭگە قىلمايىن ھەرگىز ئەمەلنى،
بۇ ۋادى قۇشلارىغە دەرسەن ئانى.
ئەگەر زاكىر ئىسەڭ زىكرئەيت خۇفىيە،
ھۇزۇرى دىل بىلەن يۈرغىل ھېمىشە.
ئىشت ئەي قۇمرى «ئۇدئۇرەببە كۇم» نى،
تەزەررۇئ خۇفيە قىل، كەم ئەيت «مەنى»نى.
ھۇزۇرى دىل بىلەن زىكرىڭنى ئەيتقىل،
كۆڭۈل غەفلەتكە بولسا زىكر ئەمەس بىل.
ئەبەسدۇر زىكر، كۆڭۈل بولسا مايىل،
بۇ يەڭلىغ زىكرغە سەن باغلاما دىل.

بۇلبۇلنىڭ فاختەك بىرلە سۆزلەشكىنى

يەنە بۇلبۇل تۇرۇبان قىلدى پەرۋاز،
بىناگاھ بولدى فاختەك بىرلە دەمساز.
يۈزىنى قىلدى بۇلبۇل فاختەكگە،
تەرەھھۇمدىن نەسىھەت ئەيلەمەككە.
دىدى ئەي فاختەك رازىڭنى ئەيتقىل،
نىچۈك ھالىڭ بىلە سەرۋىڭگە مايىل.
قونۇپ سەرۋىڭغە «گۇ - گۇ» ئىلە ئاغاز،
ماڭا رازى دىلىڭنى ئەيلەگىن باز.
بىناگاھ كۆردى فاختەك ئىشق جۇشى،
قىلىبان ئاھۇ پەرياد خەرۇشى.
دىدى بۇلبۇلغا فاختەك ئەي قېرىنداش،
ئېرۇر ئىشق ئوتى كۆز باشقادۇر تاش.
جاھاندا يوقتۇر مەندەك ئاشىقى زار،
يۈرۈبان سەير ئېتەرمەن باغۇ گۈلزار.
ئەسىرى ئىشق ئېرۇر جانىمغا پەيدا،
بىلۇر ئالەم مېنى مەمۇرى شەيدا.
ئېرۇرمەن مەستۇھەم شۇرىدە ئاشىق،
بۇ كۆڭلۈم ئىشق ئەتۋارىغا سادىق.
مېنىڭ ئىشقىم ھېمىشە سەرۋىغەدۇر،
ئۇنىڭ ھەم دەردۇ داغى باغرىمەدۇر.
ئىچىپ مەن جۇرئەئى جامى مۇھەببەت،
ئىچىمدە ئىشق ئېرۇر بۇ تۈرلۈك مېھنەت.
سالىب بويىنۇمغا تەۋقى بەندەلىكنى،
كۆڭۈلدە شەۋقۇ - زەۋقى بەندەلىكنى.
مۇھەببەت تارىدىن بويىنۇمغا تەۋقىم،
كۆڭۈلدە جۇش ئۇرار ئىشق ئىلە شەۋقىم.
دىدى بۇلبۇل كى فاختەك ئۇرماغىل لاف،
كى ئەھلى ئىشق قىلماس ئۆزىن ئەۋساف.
مۇھەببەتدىن دەم ئۇرما فاختەك سەن،
كى ئىشق ئوتىغا پىشماي خام ئېرۇرسەن.
كۆڭۈلدە جاھ تاپسا مېھرىبيارى،
دىيەس گۇگۇ قاشىدا بولسا يارى.
نېدىن سەن فاختەك سەرۋىغە ئاشىق،
تەكەللۇم ئەيلەغىل ھالىڭغا لايىق.
دىلۇجان بىرلە سەن سەرۋىغە مايىل،
ئۆزۈڭنى بىھۇدە ئاشىق دىمەگىل.
ئەمەس سەن راست ئاشىق بولىھەۋەس سەن،
دىلۇجانىڭ بىلە ئاشىق ئەمەس سەن.
بولۇر پۇردەرد ئاشىق ئۆزگەلەردىن،
ئەگەر ئاھ ئەتسە قان تۆكەر جىگەردىن.
بولۇر ئىشق ئىلگىدىن دىلخەستە ئاشىق،
جۇنۇن ۋادىسىغا سەرگەشتە ئاشىق.

قىلۇر شامۇ سەھەر ئاھ ئىلە ئەففان،
كى ئىشق ئوتىغە ھەردەم كۆيدۇرۇر جان.
كى جوشى ئىشق ئىلە ئارتار فىغانى،
كى ئۇنىڭ ئۇچقۇنى ئۆرتەر جاھانى.
سالىپ سەن بويىنۇڭغە تەۋقى تەكەببۇر،

ئىلىگدىن كەلسە ئىش تەۋقىڭنى سىندۇر.
مۇھەببەت تەۋقى ئېرمەس تەۋقى مىننەت،
تەكەببۇرنى قويۇپ قىل ياخشى نىيەت.
مۇھەببەت تەۋقى ئېرمەسدۇر بۇ تەۋقىڭ،
ئەمەسدۇر چىن بىلەندۇر بارچە شەۋقىڭ.

بۇلبۇلنىڭ سۇفىيا قۇش قېشىغا بارغىنى

كېلىپ ۋادىغا فەسلى نەۋ باھارى،
كى گۇل ئاچىلدى بۇلبۇل قىلدى زارى.
يېڭىدىن تازە گۇللەر بولدى پەيدا،
دىلى بۇلبۇل ئىدى ئول گۇلغە شەيدا.
بار ئېردى ۋادى ئىچرە رەڭبەرەڭ گۇل،
قىزىلگۇل ئىشقىدا سايرار ئىدى بۇلبۇل.
قىزىلگۇل ئىشقى ئۇردى كۆڭلىدە جوش،
قىلىپ ئاھۇ فىغان بولمادى خاموش.
قىزىلگۇل فۇرقەتىدىن يىغلادى زار،
يۈرۈبان سەير قىلدى باغۇ گۇلزار.
ئۇچۇبان ئاشىياندىن چىقتى بۇلبۇل،
قونار شەرقى سەھىگە ياد ئېتىپ گۇل.
تاماشىدا قىلدى بۇلبۇل كۆردى بىر قۇش،
ئىشىدۇر سايرىماق سەرۋ ئۈستىگە خوش.
ئىشىتاب ئېردى بۇلبۇل مۇنداغ ئاۋاز،
دىدىكى ياخشى قۇش ئەركەن خوش ئاۋاز.
خوش ئاۋازى قىلىپ بۇلبۇلغە تەسىر،
بولۇپ كۆڭلىدە ئىشق تازە تەھرىر.
تاپىپ بۇلبۇل فەرەھ ئاۋاز خوشدىن،
ئېلىپ بەھرە بۇ پەريادۇ خەرۇشدىن.
سۇفىيا قۇش قاشىغا كەلدى بۇلبۇل،
چۇ كۆردى ناگىھان پەريادۇ غۇلغۇل.
دىدى بۇلبۇل نەدۇر ھالىڭ، نەپىشە؟
«سوفى – سۇفى» دۇرۇر ۋىردىڭ ھەمىشە؟
فەرەھ تاپدىم نە ياخشى سايرادىڭ دوست،
نەدەردىڭ بار، سېنىڭ گۇلدەك ئېرۇر پوست،
كى ئەيتقىل قايسى گۇلدىن رەڭ ئېلىپ سەن،
بۇ يەڭلىغ زەئفىراندەك سارغارىپ سەن.

رەفىقى ئىشق سەن ھەمدەم بولالى،
زامانى ئولتۇرۇب بىغەم بولالى.
دىدىكىم بۇلبۇلا كۆكۈل ئاداشتىم،
ئەزىز جانىمدىن ئارتۇق مەن قاناشتىم.
فىراقىم سۆزىگە قىلغىن تەرەھھۇم،
كى سەيرى ئىشقدىن قىلغىن تەكەللۇم.
لىباسىمدۇر مېنىڭ بەرگى خازاندىن،
تېنىم رەڭ ئالدى دايىم زەئفىراندىن.
ئاتىمدۇر سۇفىيا سۇفى سەھەرخىز،
لىباسىم ئىشق قىلدى زەنفەر ئامىز.
رىيازەتدىن بولۇبدۇرمەن بۇ يەڭلىغ،
قىلىپ رەڭگىم قانائەت رەنجى سارىغ.
مۇھەببەتدىن چىقارىپ ھەردەم ئاۋاز،
سەھەرلەردە ئېگەمگە ئەيتەمەن راز.
بۇ خوش ئاۋاز ئىلە سايراپ سەھەرگە،
مۇناجات ئەيلەبان ھەردەم ئىگەمگە.
ئوقۇبدۇرمەن غەزەلنى گاھى ھىكمەت،
كۆڭۈلگە جوش ئېرۇر جامى مۇھەببەت.
بۇ ئاۋازىم ئىشىتكەن بەھرە ئالۇر،
ئىشىتمىگەن كىشى ھەسرەتكە قالۇر.
بۇ ۋادى ئىچرە مەن سۇفى سافى،
تەبەررۇك مەن مېنى قىلغىل تاۋافى.
بۇ ۋادى سۇفى سېنىڭ خاندۇرمەن،
كى بىجان ئەھلىنىڭ جانانى دۇرمەن.
مېنى سۆيەر كىشىدۇر ئىشتىياقدا،
كېلىپ قاشىمغا قالماسدۇر فىراقتا.
ئىشىت ئەي بۇلبۇل شۇردە ئەھۋال،
بۇ يەڭلىغ ئىلمنى مەندىن سەبەق ئال،

www.uyghurkitap.com

مىنىڭ سۇفىلىغىمدا مۇئتەقىد بول،
ھەقىقەتتىن ئىشتىپ مۇنبەسىت بول.
مىنىڭ ئىشقىمدىن ئالغىل بەھرە بۇلبۇل،
كى كەسىپ مەندىن ئېتىپ بول ئاشىقى گۇل.
سۇفىياكىم ئايان ئەيلەپ ئۆزىنى،
تامام ئەيلەپ بايان ئەتتى سۆزىنى.
دىدىلىڭ ئۆزۈڭنى سەن مەن سۇفى ساپ،
ھىمىشە يالغان ئەيتىپ ئۇرماغىن لاپ.
سۇفى ئولدۇركى بولسا باتىنى ساپ،
كۆڭۈلدە شۇئىلە ئۇرسا نۇرى ئەۋساپ.
ئەگەرچە جايى بولسا توققۇز ئەفلاك،
بولۇر ئاشىقى كىشى مانەندەئى خاك.
بۇ جادەگە بولۇر سۇفى سافالىق،
ئۆزۈڭنى دىمەگىن يالغانچى ئاشىق.
يىراقسەن ئىشقىدىن ئاشىق ئەمەس سەن،
جاھان خەلقى ئارا بىر بولھەۋەس سەن.

تەرىقەت ئىچرە سۇفى خوش نەفەسدۇر،
دىلىدا ھەم تىلىدا مەرىپەتدۇر.
بارى مەخلۇق ئارا تۇتسا ئۆزىن كەم،
خۇدانىڭ سىررىغە گەر بولسا مەھرەم.
سۇفى مەن دەپ قىلۇرسەن مەكرۇ ھىلە،
غىرىب ھالىڭغە قىلماي رەھىم پىشە.
يۈرۈپ دايىم ھاۋا بىرلە ھەۋەسگە،
ئىگەم يادى قىلالماي بىر نەفەسگە.
سۇفى مەندەپ ئىشىڭ دايىم ھەۋەسدۇر،
ئالاي بىر نەرسە دەپ ئۇرماق نەفەسدۇر.
بۇ يەكلىغ سەن غىرىب ئىچىڭ غىمىدا،
يۈرۈپ ھەيران بولۇپ ۋادى چۆلىدا.
سۇفىلىق ئىستىسەڭ كۆڭلۈڭنى قىل پاك،
سۈپۈر كۆڭۈل ئۆيىدىن خارۇ خاشاك.
سۇفىلىق جادەسىدا تەننى دىل قىل،
باشىڭغا ھەرنە كەلسە سەن بىھىل قىل.

بۇلبۇلنىڭ ھۇدھۇد بىلە سۆزلەشكىنى

قىلىبان نالە بۇلبۇل ئاشىياندا،
قىلۇردى ئاھۇ ئەفغان بوستاندا.
بىناگاھ قىلدى بۇلبۇل ئىشقى تۇغيان،
قىلىپ پەريادۇ نالە ئاھۇ ئەفغان.
ئۇچۇپ بۇلبۇل يەنە كاشانەسىدىن،
ئوزۇلۇپ چىقتى مىھنەت خانەسىدىن.
بولۇبان مەست بۇلبۇل گاھى ھۇشيار،
دىدى يارىب سوراي ھۇدھۇددىن ئەسرار.
بولۇپ گاھى مولۇل ۋە گاھ خۇشھال،
كىلىپ بۇلبۇل قاشىغا سوردى ئەھۋال.
دىدىكى ھۇدھۇدا سەن بىر ئەسەربەر،
ماڭا سەن قىلمىشىڭدىن بىر خەبەر بەر.
نىدۇر ئايغىل جاھاندا كەسبۇ كارىڭ؟
قايۇ ئىشكە بىرىپسەن ئىختىيارىڭ؟
دىدى بۇلبۇلغا ھۇدھۇد سوردۇڭ ئەھۋال،
ماڭا ئەيتاي ئىشىت مەندىن بۇدۇر ھال.
دىدى ھۇدھۇد مىنىڭ رەختىم بەلەنددۇر.

تىلىمنىڭ تاتلىغى مانەندى قەندۇر.
مۇھەببەت بادەسىنى ئەيلەيىن نۇش،
ئىچىم باغرىم ئۇرادۇر ھەرزامان جوش.
كى خوش گۇفتارۇ ھەم شىرىن زابانمەن،
كى خوش بۇيلۇقدا مۇشكۇ زەئفىرانمەن.
بۇۋادى قۇشلىرىغا مۇئتەبەر مەن،
ھەقىقەت سىررىگە ھەم باخەبەرمەن.
قىلىپدۇرھەق مىنى پەيكى سۇلايمان،
بولۇبدۇرمەن جاھان مۇرغىگە سۇلتان.
قىلىپ باشىمغا مىن شاھانە تاجىم،
بۇتاجىم شاھلىغىمدادۇر راۋاجىم.
باشىمدا تاج ئېرۇر، ئەگنىمدە زەركەش،
ئۇچار قۇشلار ئارا دۇرمەن مۇنەققەش.
ئۇچارقۇشلارگە پىرۇ پىشۋا مەن،
شەرىئەت ئىچرە كامىل باساپامەن.
ساناۋۇ ھەمد ئەيتۇرمەن ئۇنىڭغە،
دۇرۇدى بىئەدەد ھەم ئول باساپاغە.

كېچە-كۈندۈز ئىشىم تەسبىھ ئوقۇماق،
قىلىپ تائەت ئۇنىڭغە زىكرى ئەيتماق.
دېدى ھۇد ھۇد قىلىپ ئۇنىڭغا تائەت،
ھېمىشە ئىش ماڭا قىلماق ئىبادەت.
ئۇنىڭ يولىغا مەن زاھىدۇ ئابىد،
ئىبادەتنى قىلىپ ھەر كۈندە زايىد.
ئۇچارقۇشلار ئىمامۇ پىشۋاسى،
بۇ ۋادى ئىچرە پىرۇ رەھنەماسى.
ھۇدا قىلىپ تەقۋانى ئانداق مۇتتەقىمەن،
كى پىرۇ رەھنە ماۋۇ مۇتتەھىمەن.
مېنىڭدەك يوقتۇ ناسىھ پىشە سالىھ،
ئىرۇرمەن ھەرنە مۇشكۈل بولسا فاتىھ.
ئىگەم لۇتفى ئەيلىسە كىرسەم بېھىشتگە،
كۆرەي دىدارىنى ئول ئەنبەر سىرىشتگە.
دېدى بۇلبۇلكى سەن زاھىد ئەمەس سەن،
ئىگەم تائاتىدىن بوي ئالمىغانسەن.
كىشى قىلسا نىيازنى خالىس ئەيلەر،
نامازغە قاچان ئول تەكيە ئەيلەر.
نامازىڭغا ئىشەنىپ تەكيە قىلما،
نىيازىڭگە ئىنانىب نۇكتە قىلما.
نامازىڭ بىرلە گەرچە تائەتىڭ بار،
ماتائىم باردۇر دەپ ئەيتما زىنھار.
ئىشەنمەگىلىك نامازۇ تائەتىڭگە،
قاراغاي تەڭرى بەندە نىيەتىگە.
نامازغا قىلما ھۇدھۇد ئېئتىمادى،
ئۇنىڭكى رەھمەتىدىن قىل ئۈمىدى.
مۇسۇلمانلىغ بۇدۇر خەۋفۇ رەجادا،
ئۈمىدۇ خەۋف كۆپ بولغاي ئارادا.
رەجال ئولدۇر ئۈمىد ئەتكەن ئۇنىڭدىن،
نامازىڭغا ئىشەنمە تەۋبە قىلغىن.
ئايا ھۇدھۇد زىيادە خۇدناماسەن،
كى خۇدبىنلىق ئىلە زاھىد ناماسەن.
كىيبان گاھى قالپاق، گاھى دەستار،
ئەبەس سۆز قىلماغىن سەن ئەي تەبەھكار.
ئايا ھۇدھۇد ئىشىتكىن سەن بۇ گۇفتار،
ئۈمىد ئەتكىن ئۇنىڭدىن سەن ئۈمىدۋار.
ئۇنىڭكى رەھمەتىدىن ئەيلە ئۈمىد،
گۇناھىڭ كۆپ ئىسە ھەم بولما نەۋمىد.
ئۇنىڭ ھۆكمىگە كىرمەك بەندەلىكىدۇر،
ئۇنىڭ تەقدىرىگە بىچارەلىقدۇر.
دېدى بۇلبۇل كى ئەرسەن سۇفى خۇش،
مەيى ھەق ھالىڭ ئىچرە باردۇر جۇش.
مېنى سالىھ دېسۇنلەر دەپ ئىبادەت،
قىلىپ زۇھدۇ رىيا بىرلە ئىبادەت.
ئەجەب بولماس غۇرۇر ئىلە نامازىڭ،
نامازىڭگە ئىشەنىپ كۆپتۇر نازىڭ.
كىشى تائەت قىلىبان زۇھد قىلسا،
كى تائەت شەرتلىرىنى كۆرسە بىلسا.
ھۇزۇرى دىل بىلە قىلساڭ نامازى،
ئۈمىد ئولدۇر قەبۇل ئەتسە نىيازى.
كېزىپ ۋادىغا بۇلبۇل سەير قىلدى،
بۇ ۋادى قۇشلىرىنى سەير قىلدى.
بۇ سەككىز قۇش بىلەن ھەمسۆھبەت ئولدى،
كى بۇلبۇل كۆڭلى دەردۇ غەمگە تولدى.
بۇ سەككىز مۇرغىدىن بىگانە بولدى.
قىزىلگۈل ئىشقىگە دىۋانە بولدى،
چۇ بۇلبۇل ئۆزىگە تاپمادى مۇنىس،
دېدىكىم يوق ئىكەن ھەم دەردۇ ھەم جىنس.
قىلىپ پەرياد بۇلبۇل ئۇردى ئەفغان،
قىزىلگۈل فۇرقەتىدە بولدى نالان.
چۇ تەرھى ھال بولدى مەنتىقۇتتەير،
تامام ئولدى سۇئالۇ ھەم جاۋابى تەممەتۇلخەير.

بۇلبۇلنىڭ سابانى ئالدىغا چىرلاغانى

قاشىغا چىرلادى بۇلبۇل سابانى،
دېدي دەردىمغە سەن قىلغىن داۋانى.
دېدى بۇلبۇل سابانى سەن پىرىمسەن،
مېنىڭ يول باشلاغۇچى رەھبەرىمسەن.

مېنى باشلاپ سىراتى مۇستەقىمغە،
يەنە يەتكۈر ئۇشۇل خۇشبۇ گۈلۈمغە.
كى سەندىن بىر زامان ئايرىلماغايمەن،
تىرىك بارمەن جۇدالىق قىلمايىن مەن.
قىزىلگۈل ئىشقى مېنى ئەيلەمىش مەھۋ،
خاتا قىلدىم مېنىڭ سەھۋىمنى قىل ئەفۋ.
بارىدىن كۆرمىدىم مەن بىر ۋافانى،
ئۆزۈم جانىمغە قىلمىش مەن جاپانى.
سابا ئەرتە بىلەن گۈللەر ئاچىلۇر،
كۈن ئاقشام بولمايىن بارى ساچىلۇر.
بۇ ۋادى گۈللىرىغە باغلاماق دىل،
ئەبەس ئەرمىش كى قىلماق جاھ مەنزىل.
سابا ئەيتتىكى بۇلبۇل بولما غەمناك،
بۇ ۋادىنى كۆرەر كىمسە ھەۋەسناك.
ھەۋەسلىك ئەھلىنى ئاشىق دىمەسلەر،
تەرىقى ئىشقدا سادىق دىمەسلەر.
ئايا بۇلبۇلكى قىلغىن تازە پەرۋاز،
ھەقىقى ئىشىدا بولغىن سەرەفراز.
بۇ ۋادىغا مۇھەببەت باغلاماغىن،
ئۇنىڭ مېھرىنى كۆڭۈلدىن چىقارغىن.
ئەگەر ئاشىق ئىسەڭ جويەندەئى يار،
بۇ ۋادىدىن چىقىبان ئىستەگىن يار.
كى بۇلبۇل ئىشق بازارىغا كىرگىن،
بۇ ۋادى ئىچرە ھەرگىز قونماي ئۆتكىن.
بۇ ۋادى ئىچرە قىلماي ئاشيانە،
يۈرۈر ئاشىق كىشى بىر سۈكەرانە.
بۇ ۋادى گۈللىرى قەيدىدىنى ئۈزگىن،
بۇ گۈللەرسەيدى ئولمازۇد ئۆتكىن.
بۇ ۋادى گۈللىرى پۈربى ۋافادۇر،
ئۇنىڭ خۇش رەڭگى ھالى ئارىيەتتۇر.
بۇ ۋادى تەرھىدۇرخۋابۇ خىيالات،
كەچۈرمەك ئۆمرزايە ھەيف ئەۋقات.
بۇ ۋادى ئىچرە بولماقدىن نە ھاسىل،
ھەقىقى يارىغە بولماقدۇر ۋاسىل.
ئاجايىپ ۋادىلار پايانى يوقتۇر،
سېنى شاد ئەيلەمەك ئىمكانى يوقتۇر.
مۇسافىرسەن بۇ يەردە قىلماغىن جاي،
كى دەرسەن تاڭلاسى ۋاھەسرەتا ۋاي.

سابانىڭ بۇلبۇلغا رەھبەر بولغىنى

سابا ئەيلەپ ساباكىم يولغا تۈشدى،
سابانىڭ ئارقاسىدىن بۇلبۇل ئۇچتى.
ئۇچۇبان بارۇر ئىبرىدى نىچە كۈنلار،
يۈرۈبان سەير قىلدى تاغۇتاشلار.
ئۇچارگاھى بەلەندۇ گاھ ئۇچارپەست،
بولۇپ بۇلبۇل قىزىلگۈل ئىشقىدىن مەست.
ساباتىغى زابانىغا بىرىپ سۇ،
ھېمىشە ۋىردى ئەيلەپ زىكرى ياھۇ.
خەتەرلىكدۇر تەرىقى ئىشق بىسيار،
ئەدەدسىز بىر تەرەفدە دۇشمنى بار.
تەرىقى ئىشق نازۇك يولدۇر بىلگىن،
كى جاندىن كىچىبان بۇ يولغا كىرگىن.
كىرەك بۇ يولدا كەچمەك خانۇماندىن،
تەنۇجانى بىلە ئىككى جاھاندىن.
ئۆزىن تەجرىد ئىتەر ئالەمدىن ئانداغ،
كۆڭۈلگە قويمامىش بىگانەدىن داغ.
كۆڭۈلنى بارچە ئىشدىن خالى ئەتكەي،
سالامەت ھەم بولۇپ مەقسەدگە يەتكەي.
تەرىقى ئىشدە ئول بولغاي ئەشرەف،
جامالى يارغە بولغاي مۇشەررەف.
كى بولسا ئىشقدىن سەرمەستۇ شەيگىر،
يەنە يول باشلاغۇچى بولسا ھەم پىر.
چۇ بۇلبۇل يولغا كىردى بى مالالەت،
سابا بۇلبۇلنى ئۆتكەردى سالامەت.
چۇ بۇلبۇل يەتتى مەقسەدگە تاپىپ يول،
سابا بولدى سۇئال ئەيلەرگە مەشغۇل.
دىيۇر بۇلبۇلغا كىم بولغىن سەن ئاگاھ،
كىشي مەقسەدگە يەتسە كۆپ ئۇرار ئاھ.

سۇئالىم بار قىلاكۆر كۆڭلۈڭ ئاگاھ،
كى ئىشقىڭ بولسا بول ئۆزۈڭدىن ئاگاھ.
دىدى بۇلبۇل سۇئالىڭ بولسا سورغىل،
بىرۇر شايەد جاۋابى تاپسا بۇ تىل.
سابا بۇلبۇلغا ئەيتتى ئەي شەكەرخۋاھ،
نە بائىسدىن چېكەرسەن نالەۋۇ ئاھ.
دىدى بۇلبۇل كى قىلسا ئىشق تۇغيان،
قىلۇرمەن ئولزامان پەريادۇ ئەفغان.
سابا ئەيتتى ماڭا ئىشقىڭ بايان قىل،
دىدى بۇلبۇل بايانغا ھەددى يوق تىل.
سابا ئەيتتى نىدۇر ئىشقىڭ كامالى؟
دىدى بۇلبۇل يىتەر كۆرسەم جامالى.
سابا ئەيتتى نىدۇر ئىشقىگە كۆيمەك؟
دىدى بۇلبۇل كۆيۈپ ھىجرىدە ئۆلمەك.
سابا ئەيتتى نەكۆڭلۈڭ مۇددىئاسى؟
دىدى بۇلبۇل ئۇنىڭ بولسام پىداسى.
سابا ئەيتتى ئەزىز جاندىن نە ئەرمىش؟
دىدى بۇلبۇل ئەزىز جانانە ئەرمىش.
سابا ئەيتتى بۇ ئىشقىڭدىن نە ھاسىل؟
دىدى بۇلبۇل ۋىسالى بولسا ۋاسىل.
سابا ئەيتتى قاچاندىن زار ئىمىش سەن؟
دىدى بۇلبۇل ئەزەلدىن زار ئىمىش مەن.
سابا ئەيتتى كى ئەيتغىل ئىشق قايدا؟
دىدى بۇلبۇل كى جاقىلىپىش بۇدىلدا.
سابا ئەيتتى نەدۇر ئىشق «ئەھلەن ئەلا م؟»
دىدى بۇلبۇل ئىلدىن ئىشق ئىلھام.
سابا ئەيتتىكى ئايغىل ئىشق قايسى؟
دىدى بۇلبۇل ئۇ مەشۇقوم ئاتاسى.
سابا ئەيتتى قىزىلگۈل يادىغا بول،
دىدى بۇلبۇل كۇكۇلدە ئول قىزىلگۈل.
سابا ئەيتتىكى سايراپ بول غەزەلخۋان،
دىدى بۇلبۇل قىلۇرمەن ئاھۇ ئەفغان.
دىدى بۇلبۇل ماڭا ۋەسفىن ئايانقىل.
سابا ئەيدى نەياخشى سايرادىڭ خۇش،
دىدى بۇلبۇل مىنىڭ ئىشقىم قىلۇر جوش.
سابا ئەيدى فىغانىڭ ھەددىن ئاشتى،

دىدى بۇلبۇل بۇ جانغا ئوت تۇتاشتى.
سابا ئەيدىكى سەن كۆپ قىلما زارى،
دىدى بۇلبۇل ماڭا يوق ئىختىيارى.
سابا ئەيدى زامانى ئەيلەراھەت،
دىدى بۇلبۇل نىتەي جانىم جاراھەت.
سابا ئەيدى بۇ دەردىڭگە داۋا قىل،
دىدى بۇلبۇل بۇ دەردنى بى داۋا بىل.
سۇئال ئەيلەپ سابا، بۇلبۇل ھاۋادا،
تۆكۈپ كۆز ياشىنى ئاھۇ ناۋادا.
فەلەك تىترادى بۇلبۇل كۆز ياشىدا،
يىتىشتىلەر قىزىلگۈللەر قاشىدا.
سابانىڭ ئول سۆزىگە ئەيلەمەي گۇش،
غىرىب بۇلبۇل ئۇزالىپ كەتتى بىھۇش.
قىزىلگۈللەر كۆرۈپ پۇرسەت غەنىمەت،
كى بۇلبۇل ئالىبان دەرلەر غەنىمەت.
قەفەسگە سالىبان مەھكەم قىلىپ باب،
تۆكۈبان ئالدىغا ھەم شەككە رۇناب.
كۆرۈپ بۇلبۇلنى بىر مەردى جاھانى،
تۇرۇپ كەلدى قاشىگە بىر زامانى.
كېلىپ سوردى بۇلبۇلنى ساتارسىز؟
باھاسى قانچە تەئيىن ھەم ئىتارسىز؟
دىدى بۇلبۇل قەفەس بىرلە ئۇن ئالتۇن،
بىرە ھەركىم ئۇن ئالتۇن بەرسە ئالسۇن.
سۆيۈندى ئىل جاۋان ئالدىغا قالدى،
ئۇن ئالتۇن بىرىبان بۇلبۇلنى ئالدى.
چۇ بولدى بۇلبۇل ئول ھالەتدىن ئاگاھ،
ئۆزىن كۆردى قەفەس ئىچرە بىناگاھ.
ئۆزىنى كۆردى ئاندا بولدى غەمگىن،
دىدى قايداغ گۇناھى ئۆتتى مەندىن؟
كى بۇ يەڭلىغ بولۇپتۇرمەن گىرىپتار؟
مىنى بىچارەئى مەھزۇنۇ ئەفگار.
دىدىيۇ چەكتى بىرئاھى جىگەر سۆز،
قارا بولدى مىسالى كېچە كۈندۈز.
سابا كەلدى بىنا گاھ ئولنەفەسدە،
كۆرۈندى كۆزىگە بۇلبۇل قەفەسدە.
كىرىبان سوردى بۇلبۇلدىن نە يەتتى؟

www.uyghurkitap.com

گىرىپتارى قەفەس سىزنى كىم ئەتتى؟
دىدى ئۇل باغبانى بى دىيانەت،
قەفەس ئىچرە سالىب قىلدى ئامانەت.
سابا بىرلە قىلىپ رەفئى مالالەت،
تېكەللۇم باشلابان كۆرسەتتى ھالەت.
ساغىندى گۈلىيۇ پەرياد قىلدى،
قەفەستە بۇ غەزەل بۇنياد قىلدى.

بۇلبۇلنىڭ بۇ غەزەلنى گۈل فىراقىغا ئوقۇغىنى

مۇھەببەت ئوتىغا كۆيدۈم نىگارىم،
رەقىبلار ئىلكىگە تۈشتۇم نىگارىم.
قەفەس ئىچرە قىلىبدۇرلەر مىنى بەند،
سىنى ئىستەرگە يوقتۇر ئىختىيارىم.
سىنىڭ ئىشقىڭغا بىخەبەر بولدۇم ئەي گۈل،
ئەدەم بولدى ۋۇجۇدۇمۇ دىيارىم.
رەقىبلەر ئىلگىدە بولدۇم چۇ ھەيران،
ئۆزۈمگە قالمىدى بىر ئىختىيارىم.
فىراقىڭ ئوتىگە كۆيدۈم تۈگەندىم،
ساۋۇردى بارى غەم بۇ جىسمى زارىم.

بۇلبۇلنىڭ بىرئاھ ئۇرۇپ ئۆلگىنى

ماڭا راۋى رىۋايەت قىلدى مۇنداغ،
ئاجايىپ بىر شىكايەت قىلدى مۇنداغ.
كى گۈل ئىشقىدا بۇلبۇل چەكتى بىرئاھ،
كى ئول ئاھ ئىلە جانى چىقتى ناگاھ.
كۆرۈپ مۇنى ساتىپ ئالغان جاۋانى،
ياقاسىن يىرتىبان قىلدى فىغانى.
ئەگەر بىلسەم ئىدى مۇنداغ ئۆلۈمنى،
قاچان زايە قىلۇر ئىردىم پۇلۇمنى.
ئۆزىنى مۇشت بىرلەمەردى ئەھمەق،
چۇنان ئۇردىكى جانى چىقتى مۇتلەق.
كۆرۈڭ بۇلبۇل بىلە گۈلنى ئىكەۋلەن،
مۇھەببەت ئوتىدىن كۆيۈپ تۈگەنگەن.
ئۇلاردىن ئىبرەت ئالىڭ ھەمنەفەسلەر،
مۇھەببەت يولىدا ئەيلەڭ ھەۋەسلەر.
تىرىكلىكدە قىلىڭلار ئىشقبازى،
ھەقىقەت بولمىسا بارى ماجازى.
ئىلاھى غۇربەتىمدە رەھىم قىلغىل،
مۇھەببەت ئوتىدىن بىر زەررە بەرگىل.
غېرىبۇ خەستەمەن لۇتفۇڭ بىلە باق،
قۇرۇق جانىمغا ئىشقىڭ ئوتىنى ياق.
كەل ئەي ئاشىق مۇھەببەتلىك كۆزۈڭ ئاچ،
مۇھەببەتسىز كىشىدىن قۇش بولۇپ قاچ.
ئاڭا بەرگىل قولۇڭنى بەلكى تۇتقىل،
ئۇل ئەرنىڭ قىل دىگەن ئەمرىنى قىلغىل.
قىلىپ خىزمەت ئۇ، ئۇستاد قىل گۈلىستان،
جەمئى مۇشكىلاتىڭ بولغاي ئاسان.
ئىشتىكىل بۇ جاھان باقى ئەمەسدۇر،
ھاۋايى نەفس جانىڭغا قەفەسدۇر.
ئۆزۈڭ سۆزۈڭگە ھېچ بولدۇڭمۇ قايىل،
نە فايدا جۇرمۇ ئىسيانىڭگە بىلگىل.
ئوقۇبان سەير قىلسۇنلەر بۇ داستان،
كى ئاشىقلار ئۈچۈن قىلدىم گۈلىستان.
ئىشىت تارىخىنى بۇلبۇل كەبى ئۈچ،
بولۇپ بىر مىڭ بىريۈز ئەللىكۇ ئۈچ.
تامام ئەيلەپ گۈلۇ بۇلبۇل بىلە بۇ مەنتىقۇتتەير،
بايانى ئىشق بۇلبۇل بىرلەگۈلدۇر تەمىمە تۇلخەير.
«سالاھى» گە ئىلاھى رەھمەت ئەيلە،
كىتابىن كىمسە كۆرسە رەھمەت ئەيلە.
جاھان كەزدىم كۆرەلمەي دەستىيارى،
مەگەر خۇش سۆزكى قالسا يادىكارى.

لۇغەت

ئا

ئاشۇفتە — بىئارام، بىقارار
ئاشيان — قۇش ئۇۋىسى، ماكان
ئامىل — ئەمەل قىلغۇچى، ئىشلىگۈچى
ئابىد — ئىبادەت قىلغۇچى

ئە

ئەغيار — يات، ئەجنەبى ئادەملەر
ئەكسەر — كۆپ، تولا
ئەفگار — يارىدار، كۆڭلى يارىلىق
ئەسرار — مەخپىيەتلىك، ئىچكى ھال
ئەندىلىب — بۇلبۇل
ئەلبەسە — كىيىم - كېچەك
ئەلفاز شىرىن — تاتلىق سۆزلەر
ئەلتاف — مەرھەمەت، شەپقەتلەر
ئەھسەن — بەك ياخشى، ئاپىرىن
ئەللامە — ئالىم، دوكتۇر
ئەبەس — مەنىسىز، بىكار، ئورۇنسىز
ئەتۋار — يوللار، رەۋىشلار
ئەۋقات — ۋاقىتلار
ئەييام نەۋرۇزى — يېڭى يىل (يېڭى يىل كىرىش كۈنلىرى)

بىناۋا — بىچارە، ئاجىز، زارلانغۇچى
بىيەكبار — بىردىنلا، بىر يوللا
بەرنا — ياش ئادەم، ياش ئايال
بىتەخسىس — خۇسۇسەن، مەخسۇس
بالى — قانىتى
بى تەھەممۇل — توختىماستىن
بەريان — كۆيگەن، كاۋاپ بولغان

www.uyghurkitap.com

بال ـ پەر — قانات ـ قۇيرۇق
باۋەر — ئىشىنىش
بىگانە — يات ئادەم
بىئىبا — ھەقىقەتنى سۆزلەش ۋە ئىشلەشتە تارتىنماسلىق
بالا — ئىگىز، يۇقۇرى
بەد — يامان
بىھەل — راز بولماق
بادى سابا — شەرق شامىلى
بەندەگانلار — بەندە ـ قۇللار

پ

پۇرغەم — غەم ـ قايغۇ تولماق
پەيكى مەھرەم — سىراش، خەۋەرچى، ئەلچى
پەركالە — پارچە ـ پارچە
پەررى ھۇمايۇن — بەخت قۇشىنىڭ پەرلىرى
پەر — قانات
پارسا — يامان ئىشلاردىن ئۆزىنى ساقلىغۇچى
پىندار — گۇمان قىلماق
پىشە — ھۈنەر، كەسىپ، ئادەت
پەيكى سۇلايمان — سۇلايمان پەيغەمبەرنىڭ ئەلچىسى

ت

تەزەررۇئ — زارلىنىش
تەرەھھۇم — رەھىم قىلماق
تەھەممۇل — ئېغىرلىق كۆتەرمەك، سالماغلىق
تەير — ئۇچۇش
تەھبەتەھ — قاتمۇ ـ قات
تۇرفە ھالەت — ئاجايىپ ھالەت
تاۋۇس — توز
تالىب — تەلەپكار، ئۇگىنىشنى تەلەپ قىلغۇچى
تەبىبى ھازىق — ماھارەتلىك، قابىلىيەتلىك دوختۇر
تەفەررۇج — تاماشا قىلماق

تەجرىد — دۇنيانىڭ مال ـ مۈلىك، لەززەتلىرىدىن ئۆزىنى تارتىش

تەفرىد — يالغۇزلۇق (ئۆزىنى چەتكە ئېلىش)

تەزۋىر — ھىلە ـ مىكىر

تەخەللۇف — قارىمۇ ـ قارشىلىق

تۇغيان — ھەددىدىن ئاشماق، تاجاۋۇز قىلماق

تەبەھكار — يامان ئىشلارنى قىلغۇچى

تەكيە — تايىنىش، يۆلىنىش

ج

جىغا — خوتۇن ـ قىزلار زىننەت ئۈچۈن بېشىغا
— ئېسىۋالغان ئالتۇندىن قىلىنغان بۇيۇم

جۇببە — جۇۋا

جەزبە — تارتىماق

جۇرئە — بىر يۇتۇم، بىر ئوتلام

جۇرم — گۇنا

چ

چەرخى دۇن — پەس ۋە پەسكەش زامان

چۇنان — ئۇنىڭغا ئوخشاش، شۇنداقلا

چەرخى گەردان — ئايلىنىپ تۇرغۇچى پەلەك (پىلانىت)

خ

خەستە — ئاغرىق، كېسەل

خار — تىكەن

خۇدبىن — ئۆزىنى كۆرگۈچى

خىرەدمەند — دانا، ئەقىللىق

د

دەمساز — ھەمنەپەس، مۇڭداش

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ر

رەشكىن — كۈندەشلىك، چىدىماسلىق
رازى ناھان — مەخپىي سىر
رىش — يارا
رەياھىن — رەيھانلار، خۇشپۇراقلىق گۈل ئۆسۈملۈكلەر
رەجا — ئۈمىدۋارلىق
رىيا — مەنمەنلىك قىلىش، ساختىلىق
رەجال — ئەركەك ئادەملەر (مەرت ئادەملەر)
رەفئى مەلالەت — كۆڭۈل ئاچماق

ز

زاھىدنامە — ئۆزىنى تەركى دۇنيا كۆرسەتكۈچى ھىلىگەر
زۇد — چاپسان، تېز

س

سايا — شەرق شامىلى
سىنىەچاك — يۈرىگى يارىلىق
سەمەن — ئاق رەڭلىك خۇشپۇراق گۈل
سەۋت — ئاۋاز
ساھىپ كامال — كامالەت ئىگىسى
سەس — خۇشپۇراق
سوزى — كۆيدۈرۈش
سۇبۇكبار — يېنىكلىك، يۈكى ئازلىق
سۇرۇر — خوشاللىق
سەڭگى مەيدە — ئۇششاق تاش
سۇخەنچىن — چىقىمچى، سۆز توشۇغۇچى
سەرسمۇي — قىلچىمۇ
سەھەرخىز — سەھەر تۇرغۇچى
سەرەفراز — بېشى ئۈستۈن، باش كۆتەرگۈچى
سالاھى — سالاھىيەتلىك (ياخشى ئىشلارغا مەنسۇپ ئادەم)
سۇد — پايدا

ش

شەكەرريز — شېكەر تۆككۈچى (شېرىن سۆزلىگۈچى)
شۇرى — ئارامسىزلىق
شىرنەر — ئەركەك ئارسلان
شەجەر — دەرەخ
شەبگىر — كېچىلەپ يول يۈرگۈچى
شەرۇشۇر — يامانلىق، توپىلاڭ، پاراكەندىچىلىك
شەھد — ھەسەل
شەمە — ئازغىنا

ق

قۇفل — قۇلۇپ
قۇمرى — پاختەكنىڭ بىر خىلى
قەقنۇس (قۇقنۇس) — بۇ گېرىكچە سۆز بولۇپ، رىۋايەتلەردە
— بايان قىلىنىشىچە، تۇمشۇغى كۆپ تۆشۈكلۈك
— ۋە تۈرلۈك ئاۋاز بىلەن سايرايدىغان بىر
— قۇش، قەدىمقى پەيلاسوفلار مۇزىكاشۇناسلار
— ئاشۇ قۇشنىڭ تۇمشۇغىدىن ئاڭلانغان
— ئاۋازدىن پايدىلىنىپ نەغمە (مۇزىكا)نى
— كەشپ قىلغان ئىمىش

ك

كاشانا — ماكان، قۇش ئۇۋىسى
كامران — مەقسەتكە يەتكۈچى
كېمىنگا — يوشۇرۇن تۇرۇش
كۇھى ئىرفان — مەرىپەت ـ بىلىم تېغى
كەرانە — چەت يەر

گ

گۇلاب — قىزىلگۈل شەربىتى
گۈزەر — ئۆتەر يول، خەلق توپلۇنۇپ سودا ـ سېتىق
— قىلىدىغان يەر

www.uyghurkitap.com

گۈلى سەۋسەن — ھاۋارەڭ خۇشپۇراقلىق گۈل
گۈلى ھەمرا — قىزىلگۈل
گىردى — چۆرىسى، يېنى
گۇش — قۇلاق سىلىپ گەپ ئاڭلىماق

ل

لەتاپەت — نازۇكلۇق، ئىنچىكە تەبىئەتلىك

م

مەھزۇن — غەمكىن، قايغۇلۇق
مۇئەتتەر — خۇشپۇراق
مۇرغىزار — چىمەنلىك، تۈرلۈك قۇشلار سايرىشىپ تۇرىدىغان ئورمان
مۇھىب — مۇھەببەتلىك كىشى، دوست
مەھرىمى راز — سىرداش
مەئۋا — ماكان، ئۆيى
مۇنەققەش — گۈللۈك، نەقىشلىق
مەنزىلەت — مەرتىۋە، دەرىجە
مۇخلىس — ئىخلاسلىق، خالىس ئادەم
مەخزەن — خەزىنە
مائەرەفناك — بىز سىنى تونۇيالمىدۇق
مۇئتەقىد — ئېتىقات قىلغۇچى
مۇنبەسىت — كۆڭلى ئېچىلغۇچى
مانەندە خاك — تۇپراققا ئوخشاش
مۇتتەقى — ئۆزىنى يامان ئىشلاردىن ساقلىغۇچى
مۇنتەھى — مۇكەممەل، يېتىشكەن كىشى
مۇشك — ئىپار
مەھۋى — يوق قىلىش
مۇنىس — مۇڭداشقۇچى
مۇشەررەف — ئۇلۇغلانغۇچى
مۇل — شاراپ، مەي

ن

نەزم تەقرىر — نەزم بايان قىلىش
نىشات — خوشال بولماق
نەھال — گۈل ۋە دەرەختىنىڭ كۆچىتى
نەزەرگاھ — كۆز ئالدىدا
نەفسى كافىر — يامان نەپسى
نىزار — ئاجىز، بىچارە
نىكۇنام — ياخشى ناملىق ئادەم
ناسىھ — نەسىھەت قىلغۇچى
نالان — نالە قىلغۇچى
نەۋباھار — باھار پەسلى

ھ

ھائىل — توسقۇچى، توسالغۇ بولغۇچى
ھەرىمى — ئەتراپى، يېنى
ھالى گەردان — باشقىچە ئەھۋال
ھۇما (ھۇمايۇن) — بەخت قۇشى
ھاۋاگىر — ھاۋادا يۈرگۈچى
ھەۋەسناك — ھاۋايى ھەۋەس قىلغۇچى
ھەيف — زايا قىلماق

ئىككى چۆچەك

قىلىچ ئۆمەر

بۇرۇنقى زاماندا بىر ئادىل پادىشا ئۆتكەن بولۇپ، ئۇنىڭ ئۆزى دىيانەتلىك بىر سادىق ۋەزىرى بار ئىكەن. بىرسى پادىشا، يەنە بىرسى ۋەزىر بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار سىرداش، جان دوست - ئاغىنىلەر ئىكەن. بىرىنىڭ توغرا يولىنى بىرسى قوللايدىكەن. شۇڭلاشقىمۇ ئۇلارنىڭ ئېلى ئاۋاتلىشىپ روناق تېپىپتۇ. پۇخرالار ئۆزلىرىنىڭ پادىشا ۋە ۋەزىرىدىن رازى ئىكەن. پادىشا ۋە ۋەزىر ئادىللىق بىلەن خېلى بىر مەزگىل دەۋر سۈرۈپتۇ. پادىشانىڭ مەملىكەت ۋە خەلققە نىسبەتەن كۆڭلى توق، ۋاقتى شوخ ئۆتۈپتۇ. ئەمما ۋەزىر كۈندۈزى ئوردىدا خوشال - خورام يۈرسىمۇ، ئۆيگە قايتقاندا كۆڭلى يېرىم بولىدىكەن. چۈنكى ۋەزىرنىڭ ساقلى كۆكسىگە چۈشۈپ، چاچلىرىغا ئاق كىرگەن بولسىمۇ، بىرەر پەرزەنتى يوق ئىكەن. ۋەزىرنىڭ خوتۇنى ئاق كۆڭۈل، ساددە ئايال بولغاچقا ۋەزىرنى ئۆزىنىڭ ئۈستىگە يەنە ئۆيلىنىپ، بالا يۈزى كۆرۈشكە بىرقانچە قېتىم دەۋەت قىلغان بولسىمۇ، ۋەزىر ئۇنىمايدىكەن. ۋەزىرنى كۆندۈرەلمىگەن خوتۇن نۇرغۇن سەۋەپلەرنى قىپتۇ. ھەركۈنى بەش ۋاخ نامىزىدا خۇدادىن پەرزەنت تىلەپتۇ. كۈنلەر ئارقىسىدىن كۈنلەر، ئايلار ئارقىسىدىن ئايلار ئۆتۈپ ۋەزىرنىڭ خوتۇنى ھامىلدار بولۇپتۇ. بۇنىڭدىن خەۋەر تاپقان ۋەزىر ئىنتايىن خوشال بولۇپتۇ. خوتۇنىغا بولغان مېھرى - مۇھەببىتى ھەسسىلەپ ئېشىپتۇ. لېكىن ئۇزۇن ئۆتمەي ۋەزىر كېسەل بولۇپ، ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قاپتۇ. پادىشا قەدىردان دوستى ۋە سادىق ۋەزىرىنىڭ ئاغرىپ قالغان-

لىغىنى ئاڭلاپ قاتتىق قايغۇرۇپتۇ، ئۇنى ھەركۈنى يوقلاپ تۇرۇپتۇ. تىۋىپلارنى چاقىرىپ كېلىپ ۋەزىرنىڭ كېسەلىنى كۆرسىتىپتۇ. كۆزى كۆرگەن، قۇلىغى ئاڭلىغان ئىشلارنىڭ ھەممىسى بىلەن ۋەزىرنى داۋالىتىپتۇ. ئەمما داۋالاش ئۈنۈم بەرمەي ۋەزىرنىڭ كېسىلى كۈندىن-كۈنگە ئېغىرلىشىپ كېتىپتۇ. ۋەزىر ئۆزىنىڭ ساقىيالمايدىغانلىقىغا كۆزى يېتىپ خوتۇنىغا:

— بالىخانىدا بىر كونا ساندۇق بار. ئۇ ساندۇقتا بوۋامدىن مىراس قالغان ئۇزۇنلۇغى بىر غېرىچ كېلىدىغان بىر قىلىچ بار. بۇ قىلىچنىڭ خاسىيىتى شۇكى، قىلىچنى بىر سىلكىتسە قىرىق گەز ئۇزىرايدۇ. قىلىچنى كىمدە-كىم ئاسسا، ئاسقان ۋاقتىن باشلاپ، ئۇ كىشىنىڭ جېنى شۇ قىلىچقا ئۆتۈپ كېتىدۇ. قىلىچ شۇ كىشىدىن ئايرىلسا، ئۇ، كىشىنىڭمۇ جېنى تۈگەيدۇ. ئەگەر پەرزەنتىمىز ئوغۇل بولسا ئۆمەر دەپ ئات قويغىن. ئەقلى-ھوشلۇق بولسۇن. بالاغەتكە يېتىپ كۈچ-قۇۋۋەتكە تولغاندا قىلىچنى بەرگىن. ئەگەر قىز بولسا، ئەھۋالغا قاراپ ئۆزەڭ بىر ئىش قىلارسەن. مەن بالىمىزنى كۆرەلمەي بۇ دۇنيادىن كېتىپ بارىمەن. بالىنى ئوبدان ئوقۇتۇپ، بىلىملىك، ئەقىللىق، باتۇر قىلىپ تەربىيىلەرسەن. يېتىشەلمىگەن يېرىڭدە پادىشادىن ياردەم سورا، — دېگەنلەرنى ۋەسىيەت قىلىپ تاڭ ئاتاردا ئاخىرەتكە يول ئاپتۇ.

ۋەزىرنىڭ خوتۇنى يىغلاپتۇ، قاخشاپتۇ. ۋەزىرنىڭ ۋاپاتىدىن خەۋەر تاپقان پادىشا ئوردىدىكى چوڭ-كىچىك ئەمەلدارلىرىنى باشلاپ كەپتۇ. شەھەردىكى ئەل-جامائەتمۇ يىغلىشىپ، يېتىپ پادىشانىڭ باشچىلىغىدا مېيىتىنى ئۇزىتىپتۇ.

پادىشا ئوردىغا قايتار چاغدا، ۋەزىرنىڭ خوتۇنىغا سەۋىر قىلىشنى، ئارتۇقچە قايغۇرۇپ كەتسە، قوساقتىكى بالىغا دەخلىسى بولىدىغانلىقىنى چۈشەندۈرۈپ، تەسەللى بېرىپتۇ. ۋەزىرنىڭ نەزىر-چىراقلىرىنى ئۆزى باش بولۇپ ئۆتكۈزۈپ بېرىدىغانلىقىنى ئېيتىپ مىڭ تىللا قالدۇرۇپ كېتىپتۇ.

پادىشا ۋەدىسىدە تۇرۇپ، ۋەزىرنىڭ نەزىر-چىراقلىرىنى كەڭ-كۇشادە ئۆتكۈزۈپ بېرىپتۇ. بۇنىڭدىن پۈتۈن شەھەر خەلقى رازى بوپتۇ، ۋەزىرنىڭ ئالەمدىن ئۆتكىنىگە قىرىق بىر كۈن بولغان تاڭ سەھەردە ۋەزىرنىڭ خوتۇنى ئوغۇل تۇغۇپتۇ. بۇ خۇش خەۋەر ئوردىغا يېتىپ بارغاندىن كېيىن پادىشا خوشال بولۇپ مىڭ تىللا بىلەن بىر ئالتۇن بۆشۈك ئەۋەتىپ بېرىشنى خەزىندارغا ئەمىر قىپتۇ. ۋەزىرنىڭ خوتۇنى مەھەللە مەچىتىنىڭ مەزىنىنى چاقىرتىپ كېلىپ، تەكبىر ئېيتقۇزۇپ ئەزان توۋلىتىپ، ۋەزىرنىڭ ۋەسىيىتى بويىچە بالىغا ئۆمەر دەپ ئات قويۇپتۇ. بۆشۈك تويى ئۆتكۈزۈپ، پادىشا ئەۋەتكەن ئالتۇن بۆشۈككە بۆلەپتۇ.

بۇ بالىدا بىر خىل خاسىيەت بولۇپ، بۇ بالا كۈنلەپ ئەمەس، سائەتلەپ چوڭ بولۇپتۇ. ئۈچ ياشقا كىرگەندە يەتتە-سەككىز ياشلىق بالىدەك چوڭ بولۇپتۇ. ئۆمەر يەتتە ياشقا تولغاندا ئانىسى ئۇنى مەكتەپكە بېرىپتۇ. ئۇ شۇ زاماندا بار بولغان بارلىق ئىلىملەرنى ئۆگىنىپ بولۇپ، مەكتەپ پۈتتۈرۈپ ئۆيگە يېنىپ كەپتۇ. ئۇ ناھايىتى چىرايلىق، كېلىشكەن قاۋۇل بىر يىگىت بولۇپتۇ. ھەرقانداق بىر كىشى ئۇنى كۆرسە پەرىزات ئەۋلادى دەپ قالىدىكەن. ھەرقانداق بىر قىز ئۇنى كۆرسە ئۆزىنى يوقىتىپ مەيلىنى بېرىپ قويىدىكەن.

www.uyghurkitap.com

ئۆمەر كۈنلەرنىڭ بىرىدە زېرىكىپ باغنى ئارىلاپ تاماشا قىلىپتۇ، ھېرىپ كېتىپ، بۇرۇن دادىسى دەم ئالىدىغان شىپاڭدىكى سۇپىدا يېتىپ ئۇخلاپ قاپتۇ. ئۇ بىر چۈش كۆرۈپتۇ. چۈشىدە ئۆزى بىر سۇپىدا ئاسمانغا قاراپ ياتارمىش، بىر ۋاقىتتا بىر پەرىزات ئاسماندىن پەسلەپ ئۇچۇپ ئۆتۈپ كېتىپ بارغۇدەك، ئۇ پەرىزاتنى كۆرۈپ ئاشىقى بىقارار بولغانلىقىنى ئىزھار قىلىپ كەينىدىن ماڭغۇدەك. قىزمۇ توختاپ: «مەنمۇ سېنى چۈشۈمدە كۆرۈپ ئاشىق بولۇپ ئىزلەپ چىققان ئىدىم، قارىسام مۇشۇ يەردە يېتىپسەن. ئەگەر سەن ماڭا ھەقىقى ئاشىق بولساڭ كۈن چىقىشقا قاراپ مېڭىۋەر، مېنى تاپىسەن» - دەپتۇ - دە، ئىگىزلەپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ. ئۆمەر ئىسىنى يىغىپ: «توختاڭ، باققا چۈشۈپ مەن بىلەن تاماشا قىلىڭ!» دەپ ۋاقىراپ، ئۆزىنىڭ ئاۋازىدىن ئۆزى ئويغىنىپ كېتىپتۇ. شۇندىن ئېتىۋارەن ئىشىق دەردىگە گىرىپتار بوپتۇ. گۈلىدىن غىزا ئۆتمەي مەيدىسىنى زەي يەرگە چاپلاپ يېتىپ، چىرايى سارغىيىشقا باشلاپتۇ.

شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە، پادىشا تەختتە ئولتۇرۇپ مەرھۇم ۋەزىرىنى ئەسلەپ قاپتۇ ۋە مەرھۇم ۋەزىرنىڭ خوتۇنى ۋە بالىسىنى ئوردىغا باشلاپ كېلىشكە بۇيرۇپتۇ. ئۇزۇن ئۆتمەي موماي بىلەن ئۆمەر ئوردىغا يېتىپ كەپتۇ. پادىشا تەختتىن چۈشۈپ ئۇلار بىلەن كۆرۈشۈپتۇ. پادىشا يەتتە ياشلىق بالىنىڭ شۇنچىۋالا چوڭ يىگىت بولۇپ كەتكەنلىكىگە ئەجەپلىنىپتۇ. پادىشا ئۆمەرنى يېنىدا ئولتۇرغۇزۇپ، بالىنىڭ چىرايىدىكى سېرىقلىقنى كۆرۈپ تەئەججۇپلىنىپ ئوردا تېۋىپىغا كۆرسىتىپتۇ، تېۋىپ ئۆمەرنىڭ كېسىلىنى تاپالماي «زېرىكىپ، ئىچى پۇشۇپ، سولىشىپ قالغاندەك تۇرىدۇ» دەپتۇ. پادىشا تېۋىپنىڭ گېپىگە ئىشىنىپ، ياخشى ئارغىماق، قىلىچ، ئوقيا، نەيزە، قالقان ۋە تۆت دانە ئالتۇندىن سوقۇلغان ساقا ئەكەلدۈرۈپ، بالىغا ئىنئام قىپتۇ، مومايغا مىڭ تىللا بېرىپ ئۇزىتىپ قويۇپتۇ.

ئۆمەر دەردىنى بېسىشنىڭ ئىلاجىسىنى قىلالماي، بەزىدە ئوۋغا چىقسا، بەزىدە كوچىدا ساقىسىنى دومۇلىتىپ ئويناپ يۈرۈپتۇ. بىر كۈنى ئۇ كوچىدا خىيال سۈرۈپ كېتىپ بېرىپ ساقىسىنى دومۇلىتىپتۇ، خىيالى باشقا ياقتا بولغاچقا، ساقا دومىلاپ بېرىپ يىپ ئىگىرىۋاتقان مومايىنىڭ چاقىغا تېگىپتۇ. ئۆمەر بۇنى كۆرۈپ قاتتىق خىجىل بولۇپتۇ ۋە مومايدىن ئەپۇ سوراپتۇ. مومايىنىڭ ئاچچىقى يامان ئىكەن، ئەپۇ سورىغىنىغا ئۇنىماي، ئۆمەرگە:

— ھۇ دادىسى يوق يېتىمەك، شۇ بوي بىلەن ساقا ئويناپ يۈرگىچە بىرەر مەشۇقىڭنى تاپساڭ بولمامدۇ! — دەپ كايىپتۇ. ئۆمەر «مېنىڭ ئاشىق ئىكەنلىكىمنى بۇ موماي قانداق بىلىدىغاندۇ؟» دەپ ئويلاپ مومايدىن:

— موما، مەشۇقىمنى قانداق تاپىمەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئالدى بىلەن ئۆيگە بېرىپ، ئاناڭغا قوماچ قورۇت، ئۆزەڭ ئۆگزىگە چىقىۋال. قوماچ راسا قورۇلغاندا «ئانا ئۇچۇمۇڭ بىلەن تۈڭلۈكتىن سۇنۇپ بەر» دەپ تۇرۇۋال. ئۇنىمىسا، سەنمۇ ئۇنىما. ئاناڭ ئاخىرى ئۇنايدۇ. قوماچنى ئۇچۇمى بىلەن سۇنغاندا، ئاناڭنىڭ قوماچ تۇتقان قولىنى مەھكەم تۇتۇۋال، ھەم «دادامدىن ماڭا نىمە قالغان؟» دەپ سوراپ تۇرۇۋال. دەپ بەرمىگۈچە قولىنى قويۇپ بەرمە. شۇنىڭدىن كېيىن دەرھال كۈن چىقىشقا قاراپ ئاتلان! — دەپتۇ موماي.

ئۆمەر مومايغا تەشەككۈر بىلدۈرۈپ،

تۆت دانه ئالتۇن ساقسىنى مومايغا بېرىدۇرىپتۇ - دە، ئۇچقاندەك يۈگرەپ ئۆيگه يېتىپ كەپتۇ. ئۇ مومايىنىڭ ئۆگەتكىنى بويىچه ئانىسىغا قوماچ قورۇتۇپ، ئۆزى ئۆگزىگه چىقىپ، تۈڭلۈكتىن ماراپ تۇرۇپتۇ. قوماچ قورۇلۇپ بولغاندا:

— مۇشۇ تۈڭلۈكتىن ئۇچۇمۇڭ بىلەن سۇنۇپ بەر، — دەپ تۇرۇۋاپتۇ.

ئانىسى قىزىق قوماچنى ئۇچۇمىدا ئېلىپ بالىسىغا تۈڭلۈكتىن سۇنۇپتۇ. ئۆمەر ئانىسىنىڭ قولىنى كاپپىدا تۇتۇۋېلىپ:

— دادامدىن ماڭا نىمه قالغان؟ — دەپ سوراپ تۇرۇۋاپتۇ. ئانىسى:

— قولۇمنى قويىۋەت، قولۇم كۆيۈپ كەتتى، — دەپ ۋاقىراپ كېتىپتۇ. ئەمما ئۆمەر:

— دادامدىن ماڭا نىمه قالغان؟ — دەپ سوراپ تۇرۇۋاپتۇ. قولى كۆيۈپ كەتكەن ئانا نائىلاج:

— بالىخانىدىكى كونا ساندۇقتا بىر غېرىچ ئۇزۇنلۇقتىكى بىر قىلىچ بار، داداڭدىن شۇ قىلىچ قالغان، — دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ.

ئۆمەر ئانىسىنىڭ قولىنى قويۇپ بېرىپ، بالىخانىدىكى كونا ساندۇقنىڭ ئاغزىنى ئاچسا كۆمۈش غىلاپلىق، ئالتۇن ساپلىق بىر غېرىچچه كەلگىدەك بىر قىلىچ تۇرغىدەك، ئۇنىڭ «بۇنى قانداقمۇ قىلىچ دىگىلى بولسۇن، بۇ بىر پىچاقكەنغۇ» دەپ كۆڭلى غەش بوپتۇ، ئەمما ئۇ: «بۇ پىچاقنى ئانام قىلىچ دىدى، بۇ يەردە بىر سىر بار. بۇنى ئانامدىن يەنە سوراي» دەپ تۇرۇشىغا، ئانىسى شوتىدىن ئۆملەپ ئۆگزىگه چىقىپ:

— جېنىم بالام، سەن كىچىك. بۇ قىلىچنى يېنىڭغا ئاسما، — دەپ بالىسىغا يېلىنىپتۇ. ئۆمەر بۇ گەپتىن تېخىمۇ تەئەججۈپلىنىپ:

— ئانا، بۇ پىچاقنىڭ نىمه خاسىيىتى بار؟ — دەپ سوراپتۇ.

— بالام، داداڭنىڭ دەپ بېرىشىچه بۇ قىلىچنىڭ ئىككى تۈرلۈك خاسىيىتى بار ئىكەن. بىرسى بۇ قىلىچ بىر سىلكىسه قىرىق گەز ئۇزۇرايدىكەن. يەنە بىرسى، بۇ قىلىچنى كىمدە - كىم يېنىغا ئاسىدىكەن، ئاسقان ۋاقىتتىن باشلاپ، شۇ كىشىنىڭ جېنى بۇ قىلىچقا ئۆتۈپ كېتىدىكەن. سەن بۇ قىلىچنى ئاسساڭ بولمايدۇ. ئەگەر بالام، ساندۇقتا سېلىپ قوياي. بۇ قىلىچ هامان سېنىڭكى. چوڭ بولغىنىڭدا بېرەي، — دەپتۇ ئانىسى.

ئۆمەرنىڭ قۇلىقىغا بۇ گەپ كىرمەپتۇ. قىلىچنى يېنىغا ئېسىپ، غىلاپتىن چىقىرىپ بىر سىلكىگەن ئىكەن. قىرىق گەز ئۇزۇراپتۇ. بۇنى كۆرۈپ ئۆمەر قىن - قىنىغا پاتماي خۇشال بولۇپ كېتىپتۇ ۋە قىلىچنى غىلاپقا سېلىپ ئانىسىغا:

— بۇ قىلىچنى ئاسقىنىم ئاسقان، مېنىڭ ئىسمىم بۈگۈندىن ئېتىۋارەن «قىلىچ ئۆمەر»، ئەته مەن يىراق سەپەرگه ئاتلىنىمەن. مېنىڭ سەپەردىكى يېمەك - ئىچمىكىمنى تەييارلاپ بەرگىن! — دەپتۇ.

ئانىسى ئوغلىنى رايىدىن ياندۇرالماي نائىلاج ئوغلىنىڭ دىگىنىنى قىلىشقا كىرىشىپتۇ. ئەتىسى ئەتىگەندە قىلىچ ئۆمەر ئانىسى تەييارلاپ بەرگەن بىر خورجۇن نان بىلەن ئىككى تۇلۇمدىكى سۇنى پادىشا بەرگەن ئارغىمىغىغا ئارتىپ، پادىشا بەرگەن قورال - ياراقلىرىنى ئېسىپ ئاتقا مىنىپتۇ. ئانىسىنىڭ «خوش بالام، سالامەت قايتىپ كەلگەيسەن، سېنى ئاللاغا تاپشۇردۇم» دىگەن دۇئالىرىنى ئاڭلاپ، «چۇھ» دەپ ئاتقا قامچا ساپتۇ.

قىلىچ ئۆمەر بىر نەچچه كۈن يول يۈرۈپتۇ، يول يۈرسىمۇ مول يۈرۈپتۇ. يۈرۈپ - يۈرۈپ بىر پايانسىز چۆلگه كىرىپ قاپتۇ، چۆل ئىچىدە بىر -

نەچچە كۈن يول يۈرگەندىن كېيىن ئېتى ئۇسسۇزلۇقتىن ئۆلۈپ قاپتۇ. ئۇ خورجۇن-قاچىلىرىنى يۈدۈپ ئاۋامىلىق يول يۈرۈپتۇ. ئانلىرى تۈگەپ، سۇلىرى ئاز قاپتۇ. بىر دۆڭنىڭ ئۈستىگە چىقىپ قارىسا، يىراقتا بىر نىمە ئاپپاق پارقىراپ كۆرۈنۈپتۇ. «ئېھتىمال سۇ بولسا كېرەك» دەپ ئويلاپ، قەدىمىنى تېزلىتىپ، پارقىرىغان تەرەپكە قاراپ مېڭىپتۇ. بىر ھازا ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن يېتىپ بېرىپ قارىسا بىر شورلۇق دۆڭ ئىكەن. ئۇنىڭ تۈۋىدە بىر يىگىت ھوشسىز ياتقان ئىكەن. قىلىچ ئۆمەر ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ، يۈرىكىنى سىلاپ باقسا، يۈرىكى بىلىنەر-بىلىنمەس سوقۇۋاتقان ئىكەن. ئۇ دەرھال تۇلۇمدىكى سۇدىن ئۇ يىگىتنىڭ ئاغزىغا تېمىتىپتۇ. يىگىت ئاستا-ئاستا ھوشىغا كېلىپ كۆزىنى ئېچىپتۇ. ئۇلار بىر-بىرىدىن ھال-ئەھۋال سورۇشۇپتۇ. ئەھۋاللىشىپ مۇڭدۇشۇپتۇ. ئۇ يىگىت: «بىز ئاكا-ئۇكا بولايلى!» دەپ تەكلىپ بېرىپتۇ. قىلىچ ئۆمەرمۇ رازى بوپتۇ. ياش سۈرۈشتۈرسە، ئۇ يىگىت قىلىچ ئۆمەردىن خېلىلا چوڭ ئىكەن. ئۇلار قەسەم قىلىشىپ، ئاكا-ئۇكا بولۇشۇپ بىرلىكتە كۈن چىقىشقا قاراپ داۋاملىق يولغا راۋان بوپتۇ. يول ئۈستىدە قىلىچ ئۆمەر ئاكىسىغا قورالۋازلىقنى، يۇلتۇز ساناشنى ئۆگىتىپتۇ ھەمدە ئۆزىنىڭ ۋە ئاكىسىنىڭ يۇلتۇزىنى كۆرسىتىپ قويۇپتۇ.

ئۇلار شۇنداق كېتىشىۋېتىپ يەنە بىر دۆڭنىڭ تۈۋىدە ھوشىدىن كېتىپ ياتقان بىر يىگىتنى ئۇچرىتىپتۇ. ئۇنىڭمۇ تىنىقى توختىمىغان ئىكەن. ئۇنىڭمۇ ئاغزىغا سۇ تېمىتىپ ھوشىغا كەلتۈرۈپتۇ. ھال-مۇڭ ئېيتىشىپتۇ. ئۇ يىگىتمۇ «ئاكا-ئۇكا بولايلى!» دەپ تەكلىپ بېرىپتۇ. ئۇنىڭ يېشىنى سۈرۈشتۈرسە، ئۇ ئوتتۇرانچى ئاكا بولۇشقا توغرا كەپتۇ. بۇ ئۈچ يىگىت قەسەم قىلىشىپ ئاكا-ئۇكا بولۇشۇپتۇ. بۇلار بىر نەچچە كۈن يول يۈرۈپ بىر شەھەرگە يېتىپ كەپتۇ. قارىسا شەھەر خەلقى ماتەم كىيىمى كىيىشكەن، يىغا-زارە قىلىشىۋاتقان ئىكەن. ئۇلار شەھەرنىڭ چەترەكىدىكى بىر ئۆيگە كىرىپتۇ، ئۆيدە بىر موماي بار ئىكەن. ئۇلار مومايغا سالام بېرىپتۇ. موماي:

— سىلەر مۇساپىر ئوخشايسىلەر-ھە، — دەپتۇ ۋە تۆرگە باشلاپ چاي بېرىپتۇ. بۇلار چاي ئىچكەچ شەھەردە كۆرگەن ئەھۋالنىڭ سەۋەبىنى سوراپتۇ. موماي:

— بۇنىڭدىن قىرىق يىل ئىلگىرى شەھىرىمىزگە بىر ئەجدىھار كېلىپ، خەلقنى دەم تارتىپ يېگىلى تۇردى. پادىشايىمىز نۇرغۇن ئەسكەر بىلەن چىقىپ ئەجدىھار بىلەن جەڭ قىلىپ تەڭ كېلەلمەي، ئەجدىھارغا يالۋۇردى. ئەجدىھار ھەر قىرىق كۈندە بىر قوي بىلەن بويىغا يەتكەن قىزدىن بىرنى تاقىقا ئەۋەتىپ بەرسە شەھەرگە كىرمەيدىغانلىقىغا ۋەدە بەردى. پادىشامۇ، خەلقمۇ بۇنىڭغا نائىلاج كۆندى. شۇندىن بېرى بۇ ئىش داۋاملىشىپ كەلدى، — قىرىق يىلدىن بۇيان تالاي-تالاي قىزلار ئەجدىھارغا يەم بولۇپ كەتتى. بۇ قېتىمقى نۆۋەت پادىشانىڭ يالغۇز قىزىغا كەلگەن. مەلىكىمىز ئاي دېسە ئاغزى بار، كۈن دېسە كۆزى بار، پەرىشتىدەك بىر قىز ئىدى. خەلق ئەنە شۇنىڭغا يىغلايدۇ، — دەپ ئەھۋالنى بايان قىپتۇ. قىلىچ ئۆمەر:

— مەن بېرىپ ئۇ ئەجدىھارنى ئۆلتۈرىمەن، — دەپ ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. موماي:

— بالام، نادانلىق قىلما، ساڭا ئوخشاش نى-نى پالۋانلار ئەجدىھار بىلەن

ئېلىشالماي، ئەجدىھارغا يەم بولۇپ كەتكەن.
ياش ئۆمرۈڭنى نابۇت قىلما، — دەپ توسۇپ-
تۇ. قىلىچ ئۆمەر بۇ گەپلەرگە پىسەنت قىل-
ماي تاققا قاراپ راۋان بوپتۇ.

قىلىچ ئۆمەر تاغ باغرىغا بېرىپ قا-
رىسا، بىر ئەجدىھار ئىككى تاغنىڭ ئوتتۇ-
رىسىدا يەنە بىر تاغدەك بولۇپ ياتقۇدەك،
يەنىمۇ يېقىنراق بېرىپ قارىسا، بىر قىز بىر
قوينى يېنىدا تۇتۇپ يىغلاپ ئولتۇرغىدەك،
قىلىچ ئۆمەر قىزنىڭ قېشىغا بېرىپ:

— مەن ئەجدىھارنى ئۆلتۈرۈپ سىزنى
ۋە شەھرىڭىزدىكى خەلقنى قۇتقۇزۇشقا كەل-
دىم، — دەپتۇ.

قىز بۇ يىگىتنىڭ ناھايىتى چىرايلىق-
لىقىنى كۆرۈپ، يىگىتكە ئىچى ئاغرىپتۇ ھەم:
«بۇ ئۆلۈم مېنىڭ پېشانەمگە پۈتۈلگەن ئوخ-
شايدۇ. سىز قايتىپ كېتىڭ!» دەپ قىلىچ
ئۆمەرنى ياندۇرماقچى بوپتۇ. قىلىچ ئۆمەر
ئۇنىمايتۇ. ئۇ: «كىيىملىرىمىزنى ئالماشتۇ-
رايلى» دەپ قىزنىڭ كىيىمىنى ئۆزى كە-
يىپ، ئۆزىنىڭ كىيىمىنى قىزغا كىيدۈرۈپتۇ.
ئەجدىھارنىڭ ئەھۋالىنى سوراپتۇ. قىز:

— ئەجدىھار ھەر قېتىم بىر قىز بىلەن
بىر قوينى يىگەندىن كېيىن قىرىق كېچە-
كۈندۈز ئۇخلايدۇ. ئويغىنىدىغان ۋاقتىدا ئۈچ
قېتىم سىلكىنىدۇ. ھازىر بىر قېتىم سىلكىنىپ
بولدى. بىر ئاش پىشىمدا بىر قېتىم سىل-
كىنىدۇ، — دەپتۇ.

— مەن يىراقتىن كەلدىم، — دەپتۇ
قىلىچ ئۆمەر، — مەن سىزنىڭ تىزىڭىزغا
بېشىمنى قويۇپ كىچىككىنە ئۇخلاپ ئالاي.
ئەجدىھار ئىككىنچى قېتىم سىلكىنىپ بول-
غاندا مېنى ئويغىتىپ قويۇڭ! — دەپ قىزنىڭ
تىزىغا بېشىنى قويۇپ ئۇخلاپ قاپتۇ.

بىر ئاش پىشىمغا يېقىن ۋاقىت ئۆتە-
كەندىن كېيىن ئەجدىھار ئىككىنچى قېتىم
سىلكىنىپتۇ. قىز قورقۇنچلۇقتا تىزىدا ئۇخ-
لاۋاتقان يىگىتنى ئويغىتىپ، ئون گۈلنىڭ
بىر گۈلىمۇ ئېچىلماي تۇرۇپ، ياش ئۆمرى-
نىڭ خازاڭ بولىدىغانلىقىنى ئويلاپ يىغلاپ
كېتىپتۇ. قىزنىڭ كۆزىدىن ئاققان ياشتىن
بىر تامچىسى قىلىچ ئۆمەرنىڭ يۈزىگە چۈ-
شۈپتۇ. قىلىچ ئۆمەر چۆچۈپ ئويغىنىپتۇ.
قارىسا قىز يىغلاۋاتقان. قىز يىگىتنىڭ ئۆز
تىزىدىن باش كۆتىرىپ ئولتۇرغانلىقىنى
كۆرۈپ، ئۆزىنىڭ جان قايغۇسىدا يىگىتنى
ئۇنتۇپ قېلىپ يىغلاپ ئولتۇرغانلىقىنى، ھازىر
ئەجدىھارنىڭ ئىككىنچى قېتىم سىلكىنىپ
بولغانلىقىنى يىگىتكە سۆزلەپ بېرىپتۇ. قىلىچ
ئۆمەر قىزغا:

— سىز قوينى ئېلىپ دەرھال تاغدىن
چۈشۈپ كېتىڭ، مەن بۇ ئىپلاسنىڭ جاجى-
سىنى بېرەي، — دەپ قىزنى پەسكە چۈشۈ-
رۈۋېتىپتۇ. قىز «نىمە ئىشلار بولاركىن؟»
دەپ تاغ باغرىدىكى يوغان بىر قورام تاش-
نىڭ دالدىسىدا ماراپ تۇرۇپتۇ.

قىلىچ ئۆمەر خاسىيەتلىك قىلىچنى
قىنىدىن چىقىرىپ سىلكىپ ئۇزارتىپتۇ ۋە
ئۇنى قوسىغىغا مەھكەم تېڭىپتۇ. شۇ ئارىلىقتا
ئەجدىھار ئۈچىنچى قېتىم سىلكىنىپ كۆزىنى
ئېچىپتۇ. قارىسا ئالدىدا قىز بالىنىڭ كى-
يىمىنى كىيگەن قىلىچ ئۆمەر تۇرغان. ئەج-
دىھار خوشاللىقىدا قاقاخلاپ كۈلۈپ كېتىپ:

— ھەي يىگىت! قىز بالىنىڭ كىيىمىنى
كىيىۋاپسەن. مەن بۇنىڭدىن قىرىق يىل
ئىلگىرى سېنى چۈشۈمدە كۆرۈپ، سەن
بىلەن جەڭ قىلماقنى ئارزۇ قىلىپ يۈرەت-
تىم. بۈگۈن ئۆزەڭ مېنى ئىزلەپ كەپسەن.
مەن بىلەن مەيدانغا چىقىپ ئېلىشىشقا رازىمۇ-
سەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

— مەن رازى، شۇنىڭ ئۈچۈن سەن
بىلەن جەڭ قىلاي دەپ دەرگاھىڭغا كەل-

www.uyghurkitap.com

دىم، — دەپتۇ قىلىچ ئۆمەر.

— ئۇنداق بولسا، — دەپتۇ ئەجدىھار، — سەن ئۇستۇڭدىكى قىزچە كىيىمنى سىلىۋەت. ئۆلسەممۇ ئوغۇل بالىنىڭ قولىدا ئۆلەي. سەن ئۆلسەڭمۇ ئوغۇل بالىدەك ئۆل! — دەپتۇ.

— ئەگەر سىنىڭ مۇددىئايىڭ شۇ بولىدىغان بولسا، سىلىۋەتسەم، سىلىۋەتتىم، — دەپتۇ قىلىچ ئۆمەر ۋە قىزنىڭ كىيىمنى سىلىپ تاشلاپ جەڭگە تەييار بوپتۇ.

ئەجدىھار ئاغزىنى يوغان ئېچىپ قىلىچ ئۆمەرنى دەم تارتىپتۇ. قىلىچ ئۆمەر مىدىراپمۇ قويماپتۇ. ئەجدىھار كۆزىنى ئېچىپ قارىسا، رەقىبى مىدىر-سىدىر قىلماي تۇرغىدەك. ئىككىنچى قېتىم تۈگۈلۈپ تۇرۇپ كۈچەپ دەم تارتىپتۇ. قارىسا ئۇ يەنە مىدىر-سىدىر قىلماي تۇرغىدەك. ئەجدىھار دەرغەزەپ بولۇپ ئۈچىنچى قېتىم دەم تارتىپتۇ. قىلىچ ئۆمەرمۇ مۇشۇنى كۈتۈپ تۇرغان ئىكەن. ئۆزىنى قويىۋېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئەجدىھارنىڭ ئاغزىدىن كىرىپ قۇيرۇغىدىن چىقىپ كېتىپتۇ.

ئەجدىھار كۆزىنى ئېچىپ قارىسا، ئالدىدا يىگىت يوق. يۇتۇۋېتىپتىمەن دەپ خوشال بولۇپ تۇرسا، يىگىت ئەجدىھارنىڭ ئالدىدا يەنە پەيدا بولۇپتۇ. ئەجدىھار:

— ھەي يىگىت، تىرىكمۇسەن، ئۆلدۇڭمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— مەن ئۆلمىدىم. سەن ئۆلدۇڭ. ئىشەنمىسەڭ سىلكىنىپ باق، — دەپتۇ قىلىچ ئۆمەر.

ئەجدىھار بىر سىلكىنگەن ئىكەن، كاسا قىلىنغان قوغۇندەك ئىككى پارچە بولۇپ كېتىپ جېنى چىقىپتۇ. بۇنى كۆرگەن قىز قويني تاشلاپ، چۈشۈپ قالغان كەشگە قارىماي ئوردىغا يۈگرەپتۇ. قىزنىڭ ئوردىغا قايتىپ كەلگەنلىكىنى كۆرگەن پادىشا «ئەجدىھار تاغدىن چۈشۈپ شەھەرنى ۋەيران قىلىۋېتىدىغان بولدى»، دەپ قورقۇپ كېتىپ، دەرھال قىزنى تۇتۇپ ئەجدىھارنىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ تاشلاشقا ئەمىر قىپتۇ. جاللاتلار قىزنى تۇتۇپ ئەجدىھارنىڭ ئالدىغا سۆرەپ مېڭىپتۇ. قىز:

— دادا، مېنىڭ ئىككى ئېغىز گېپىمنى ئاڭلا! بىر مۇساپىر يىگىت ئەجدىھارنى ئۆلتۈرۈپ مېنى ۋە بۇندىن كېيىن ئەجدىھارغا يەم بولۇشنى كۈتۈپ غەمدە تۇرغان پۈتۈن قىزلارنى ئازات قىلدى. ئىشەنمىسەڭ راۋاقتا چىقىپ قاراپ باق، — دەپتۇ.

پادىشا قىزىنىڭ گېپىگە بىر ئىشىنىپ، بىر ئىشەنمەي، راۋاقتا چىقىپ قارىسا، ئەجدىھار ياتقان تاغ قىپ-قىزىل قانغا بويىلىپ كەتكەن. ئەجدىھارنىڭ تېنى ئىككى پارچىغا بۆلۈپ تاشلانغان. پادىشا خوشاللىقىدىن راۋاقتىن ئۇچقاندەك چۈشۈپ جاكاچىلارغا شەھەر دەرۋازىسىدىن تارتىپ تاقچە پاياندار سېلىشنى، شەھەر خەلقىنىڭ كوچىنىڭ ئىككى تەرىپىدە تۇرۇپ، بۇ باتۇرنى قارشى ئېلىشنى جاكالاشنى بۇيرۇپتۇ. ئۆزى ھازا كىيىملىرىنى سېلىپ، پادىشالىق تونىنى كىيىپ، ۋەزىر-ئەمەلدارلىرىنى ئېلىپ يىگىتنى قارشى ئېلىشقا مېڭىپتۇ. قىلىچ ئۆمەرمۇ قايتىپ كېلىپ، سۈت بىلەن يۇيۇنۇپ ئەجدىھارنىڭ زەھرىنى تازىلاپ ئاكىلىرى بىلەن پاراڭلىشىپ تۇرۇشىغا پادىشامۇ يېتىپ كېلىپ ئۇنى ئوردىغا باشلاپتۇ. شەھەر خەلقى بولارنى تازىم بىلەن كۈتۈپ ئاپتۇ. پادىشا باتۇرلارنى ئوردىغا باشلاپ كېلىپ كاتتا زىياپەت بېرىپتۇ ھەمدە پۈتۈن شەھەر خەلقىگە قىرىق كېچە-كۈندۈز توي قىلىپ بېرىپتۇ. قىرىق بىرىنچى كۈنى پادىشا بۇ

باتۇرلار بىلەن چاي ئىچىپ ئولتۇرۇپ، قىلىچ ئۆمەرگە ئۆزىگە كۆيئوغۇل بولۇشنى تەكلىپ قىپتۇ. قىلىچ ئۆمەر پادىشادىن:

— سىلەرنىڭ بۇ شەھەردە كۆينەكنى ياقىسىدىن كىيەمدۇ ياكى ئېتىگىدىنمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ياقىسىدىن كىيىمىز، — دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ پادىشا.

— ئۇنداقتا، مېنىڭ ئاكىلىرىم تۇرغان يەردە مەن ئۆيلىنىۋالسام بولمايدۇ. بۇ قىز چوڭ ئاكامنىڭ بولسۇن! — دەپتۇ قىلىچ ئۆمەر.

پادىشامۇ رازى بولۇپ، يەنە قىرىق كېچە-كۈندۈز توي ئۆتكۈزۈپ بېرىپتۇ. قىرىق بىرىنچى كۈنى چوڭ ئاكىسى ئىككى ئىنىسىنى ئۆيگە تەكلىپ قىلىپتۇ. ئۈچ ئاكا-ئۇكا قىزغىن پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇشۇپتۇ. كەچ بولغاندا قىلىچ ئۆمەر چوڭ ئاكىسىغا بىر قاچا سۈت ئەكەلدۈرۈپ تورۇسقا ئېسىپتۇ ۋە چوڭ ئاكىسىغا:

— ئەتە ئوتتۇرانچى ئاكام بىلەن يولغا چىقىمىز، سىز ھەركۈنى ئەتىگەندە سۈتكە قاراپ قويۇڭ. ئەگەر سۈتنىڭ رەڭگى بۇزۇلمىسا، مېنى سالامەت ئىكەن دەپ بىلىڭ؛ سۈت رەڭگى يىرىڭ رەڭگە ئايلانسا ھاياتى خەۋپ ئاستىدىكەن، دەپ بىلىڭ. ئەگەر سۈتنىڭ رەڭگى قان رەڭگە ئايلانسا، ئۇكاڭنىڭ جېنى يوقكەن، دەپ بىلىڭ ۋە مېنى ئىزلەپ چىقىڭ! — دەپ تاپىلاپ خوشلىشىپ چىقىپ كېتىپتۇ.

ئەتىسى بولار سەپەرگە ئاتلىنىپتۇ. پادىشا ئۇلارغا ئىككىدىن ئات يوللۇق تۇتۇپ:

— بىرىگە مىنىڭلار، بىرىگە ئوزۇق-تۈلۈك ۋە سۇ قاچىلانغان تۇلۇمنى ئارتىڭلار! — دەپتۇ.

پادىشا، چوڭ ئاكا ۋە پۈتۈن شەھەر خەلقى شەھەر دەرۋازىسىنىڭ سىرتىغىچە چىقىپ ئاكا-ئۇكىلارنى قىزغىن ئۇزىتىپ قويۇپتۇ.

بۇ ئىككى ئاكا-ئۇكا چۆل كېزىپ، تاغ ئېشىپ، دەريا كېچىپ يول يۈرۈپتۇ. ئاتلىرى ئۇسسۇزلۇقتىن ئۆلۈپتۇ. بۇلار يولنى پىيادە داۋاملاشتۇرۇپتۇ. يول يۈرگەچ قىلىچ ئۆمەر ئاكىسىغا قورالۋازلىقنى، دەريا باغلاشنى ئۆگىتىپتۇ. ئۇلار توپ-توغرا قىرىق كۈن بولغاندا، چىڭقى چۈش ۋاقتىدا بىر شەھەرگە كىرىپ بېرىپتۇ. شەھەرگە كىرسە بىرمۇ ئادەم يوق، ھەممە ئىشىكلەر تاقاقلىق. بۇلار ھەيران بولۇپ، ئۇ ئىشىككە، بۇ دەرۋازىغا قارىشىپ كېتىشىپبارسا، بىر ئۆيدىن باشتىن-ئاياق قارا كىيىم كىيگەن بىر بوۋاي يۈگرەپ چىقىپ، بۇلارنىڭ قوللىرىدىن يېتىلىگەنچە ئۆيگە ئېلىپ كىرىپ كېتىپتۇ. يىگىتلەر بۇ ئەھۋالدىن ئەجەپلىنىپ بوۋايدىن سەۋەبىنى سوراپتۇ.

— بىزنىڭ بۇ شەھىرىمىزنى بۇنىڭدىن سەكسەن يىل ئىلگىرى يەتتە قارا دىۋە بېسىۋالغان ئىكەن. ئۇلار پۈتۈن شەھەر خەلقىنى قارا كىيىم كىيىشكە مەجبۇر قىلغان. بۇلار كۈندۈزى ئۇخلاپ كېچىسى ئوۋغا چىقىدۇ. تالا-تۈزدە ئۇچرىغانلىكى ئادەمنى تۇتۇپ يەيدۇ. پۇقرالار بۇياقتا تۇرسۇن، پادىشامۇ قارا كىيىم كىيىپ ئوردىسىدىن چىقالماي ياتىدۇ، — دەپتۇ بوۋاي. بۇنى ئاڭلىغان قىلىچ ئۆمەرنىڭ غەزىۋى ئۆرلەپ، دەرھال بېرىپ دىۋىلەرنى ئۆلتۈرۈپ، خەلقنى ئازاتلىققا چىقارماقچى بوپتۇ. بوۋاي يىگىتنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ

— سەن راستىلا شۇ دىۋىلەرنى ئۆلتۈرەلەمسەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

— چوقۇم ئۆلتۈرىمەن، — دەپتۇ قىلىچ ئۆمەر.

— ئۇنداق بولسا گېپىمنى ئاڭلا، — دەپتۇ بوۋاي، — مۇشۇ يول بىلەن مېڭىۋەرسەڭ، تۆت كوچىنىڭ دوقمۇشىدا ئىككى قاناتلىق چوڭ بىر قارا دەرۋازا بار. دەرۋازىنىڭ ھەر بىر قانىتىنى ئۈچتىن ئالتە دىۋە پۇتلىرى بىلەن تىرەپ تاقاپ ياتىدۇ. بۇلار كېچىكرەك دىۋىلەر. سەن بارغاندىن كېيىن بىرقاناتىنى تاقاپ ياتقان دىۋىلەرنىڭ پۇتلىرىنى قىچىقلىساڭ، ئۇلار پۇتلىرىنى يىغىۋالىدۇ. سەن دەرۋازىنى قىيا ئېچىپ كىرىپلا دەرۋازىنى تاقاپ ياتقان ئالتە دىۋىنىڭ كاللىسىنى ئال. دەرۋازىنىڭ ئۇدۇلىدا ئىككى قەۋەتلىك چوڭ بىر بىنا بار. ئىككىنچى قەۋەتكە چىقساڭ، چوڭ سارايدا دىۋىلەرنىڭ باشلىقى چوڭ دىۋە بار. ئۇ ھەددىدىن زىيادە چوڭ. ئىلاجى بار بىر قىلىچ چېپىپلا ئۇجۇقتۇرۇۋەت. ناۋادا جېنى چىقماي قالسا، ئىككىنچى قېتىم قىلىچ ئۇرما. ئەگەر ئىككىنچى قېتىم قىلىچ ئۇرساڭ دىۋىنىڭ بىر تامچە قېنىدىن مىڭ دىۋە پەيدا بولىدۇ-دە، ئۇلارغا تاقابىل تۇرالماي قالىسەن، — دەپ جېكىلەپتۇ.

قىلىچ ئۆمەر بوۋاينىڭ دەپ بەرگىنى بويىچە بىر دەمدىلا ئالتە دىۋىنىڭ كاللىسىنى ئېلىپ، دېمىنى روسلىۋېلىپ، قەۋەتلىك بىنانىڭ ئىككىنچى قەۋىتىگە چىقىپ، چوڭ سارايىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ كىرسە، پەردىز قىلغىنىدىنمۇ نەچچە ھەسسە چوڭ بولغان، كۆزلىرى جامدەك، بۇرۇن-تۆشۈكلىرى موردىدەك، قاپ-قارا، بەكمۇ سەت بىر دىۋە ياتقۇدەك. ئۇ ئۇخلىمىغان بولۇپ، قىلىچ ئۆمەرنى كۆرۈپلا ئورنىدىن تۇرۇشقا تەمشىلىپتۇ. قىلىچ ئۆمەر ئالدىن تەييارلاپ قويغان قىرىق گەزلىك قىلىچىنى دىۋىنىڭ بويىنىغا كۈچ بىلەن ئۇرۇپتۇ. شۇنچىۋالا زور كۈچ بىلەن چېپىلغان قىلىچ، ئۇنىڭ دولىسىدىن كىرىپ، كۆكرىكىنىڭ ئوتتۇرىسىغا كېلىپ توختاپ قاپتۇ. قىلىچ ئۆمەر قىلىچنى سۇغۇرۇپ ئېلىپ، كەينىگە ئۆرۈلۈپ ماڭاي دەپ تۇرسا دىۋە:

— سەن بىر نامەرت ئىكەنسەن، ياكى مېنى چاپماي قويمۇدۇڭ. چاپقاندىن كېيىن مېنى چالا ئۆلۈك تاشلاپ چىقىپ كەتمەي، ئۈزۈل-كېسىل ئۆلتۈرۈۋېتىپ چىقىپ كەتمەمسەن! جېنىم بەك قىينىلىپ كەتتى، — دەپ يىغلاپتۇ. قىلىچ ئۆمەر بۇ قارا دىۋىنىڭ نامەرت دىگەن گېپىنى ئاڭلاپ ئۆزىنى باسالماي قىلىچىنى قىنىدىن چىقىرىپ بىر سىلكىپ قىرىق گەزگە ئۇزارتىپ، دىۋىنى چېپىش ئۈچۈن قىلىچنى شۇنداق كۆتىرىشكە دىۋە خوشاللىقىدىن قاقاخلاپ كۈلۈپ تاشلاپتۇ. قىلىچ ئۆمەر بۇ كۈلكىنى ئاڭلاپ تاڭ قېتىپ تۇرۇپ قېلىپ، بوۋاينىڭ دىگەنلىرىنى ئېسىگە ئېلىپ، قىلىچىنى قىنىغا سېلىپ، كەينىگە بۇرۇلۇپ ئۇدۇل چىقىپ كېتىپتۇ. دىۋە ئىڭراپ يېتىپ قاپتۇ. قىلىچ ئۆمەر دىۋىلەرنىڭ ئوردىسىدىن چىقىپ بوۋاينىڭ ئۆيىگە قايتىپ كەپتۇ. بوۋاي قىلىچ ئۆمەردىن:

— ئۆلتۈردۈڭمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

قىلىچ ئۆمەر:

— ھەئە، ئۆلتۈردۈم. ئەمما چوڭ دىۋە ئېغىر زەخمە يىدى، ئەتىگىچە قانسىراپ ئۆلسە كېرەك، — دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ.

بوۋاي تاماق پىشۇرۇپ تۇرغان ئىكەن. بوۋاي پىشۇرغان تامىقىنى يىگىتلەرنىڭ ئالدىغا قويۇپ:

— سىلەر تارتىنماي قوسىقىڭلارنى تويغۇزۇڭلار. مەن بېرىپ پادىشاغا خەۋەر قىلاي، — دەپ ئۆيدىن چىقىپتۇ. بوۋاينىڭ يولى دىۋىلەرنىڭ ئوردىسىنىڭ ئالدىدىن

ئۆتىدىكەن. شۇڭا ئۇ دىۋىلەرنىڭ ئوردىسىغا
كىرىپ ھەقىقى ئەھۋالنى كۆرۈپتۇ ۋە خوشال-
لىغىدىن پادشاغا خۇشخەۋەر يەتكۈزۈش
ئۈچۈن ئوردىغا قاراپ يۈگرەپتۇ، ئۆزى
ئالدىغا كەتسىمۇ پۇتى كەينىدە قاپتۇ، شۇن-
داق يۈگرەپ پادشانىڭ ئوردىسىغا يىتىپ
كەپتۇ. ئەمما دەرۋازىنى مۇشلاپ، توۋلاپ،
زادى ئاچتۇرالماپتۇ. ئوردا ئىشىگىنى ساق-
لاۋاتقان نامى چىققان پالۋانلارمۇ دەرۋازىنى
ئىچىشقا جۈرئەت قىلالماي، شوتا قويۇپ
تامدىن مارسا بىر بوۋاي تۇرغىدەك.

— نىمە گىپىڭ بار؟ — دەپ سوراپتۇ
پالۋانلار.

بوۋاي:

— دەرھال دەرۋازىنى ئىچىڭلار. پاد-
شاغا دەيدىغان خۇشخەۋىرىم بار، — دەپتۇ.
پالۋانلار دىر-دىر تىترىشىپ، دەرۋازىنىڭ
كىچىك ئىشىگىنى قىيا ئىچىپ، بوۋايىنى
كىرگۈزۈپلا يەنە ئىتتىك تاقىۋاپتۇ. پادشانىڭ
ئوردىسى ئىككى قاتار ئون ئالتىدىن ئوتتۇز
ئىككى تۈۋرۈگى بار زور ساراي ئىكەن.
بوۋايىنىڭ خوشاللىغىدىن كۆزىگە ھىچنىمە
كۆرۈنمەي، ئۇدۇل بىرىپ بىرىنچى تۈۋرۈككە
ئۈسسۈپ ساپتۇ. ئۇنىڭدىن قاڭقىپ چىقىپ
ئىككىنچى تۈۋرۈككە ئۈسسۈپ ساپتۇ. شۇنداق
قىلىپ پادشانىڭ ئالدىغا يىتىپ بارغىچە
ئوتتۇز ئىككى تۈۋرۈكنىڭ ھەممىسىگە ئۈس-
سۈپ، قىپ-قىزىل قان بولۇپ كىتىپتۇ.
پادشا شۇنداق قارىغۇدەك بولسا، قىپ-قى-
زىل قانغا بويۇلۇپ كەتكەن بىر مەخلۇق
ئالدىدا تۇرغان. بۇنى كۆرۈپ پادشانىڭ
جىنى چىقىپ كەتكىلى تاس قاپتۇ ۋە:

— نىمە... نىمە ئادەمسەن؟ نىمانچە
قانغا بويۇلۇپ كەتتىڭ؟ — دەپ سوراپتۇ.

بوۋاي ئەھۋالنى مەلۇم قىلىپتۇ.
پادشا داڭدار پالۋانلىرىدىن ئىككىسىنى
بوۋايىغا قوشۇپ، ھەقىقى ئەھۋالنى بىلىپ
كىلىشكە يولغا ساپتۇ. بۇ پالۋانلار قورقۇپ،
بوۋايىنىڭ دالدىسىدا مىڭىپ، دىۋىلەرنىڭ
ئوردىسىغا يىتىپ كەپتۇ. بوۋاي دەرۋازىدىن
كىرگەن بولسىمۇ، بۇلار قورقۇپ كىرىشەل-
مەي تۇرۇپ قاپتۇ. بوۋاي ئۇلارنىڭ قولى-
دىن تارتىپ دەرۋازىنىڭ ئىچىگە ئىلىپ
كىرىپ ئالتە دىۋىنىڭ ئۆلۈگىنى كۆرسىتىپتۇ.
پالۋانلار دىۋىلەرنىڭ ئۆلۈگىنى كۆرگەندىن
كىيىن بىرئاز يۈرىگىنى توختىتىشىپ، بو-
ۋايىنىڭ كەينىدىن بىنانىڭ ئىككىنچى قەۋى-
تىگە چىقىشىپتۇ. قارىسا چوڭ دىۋە ئۆلمىگەن.
چوڭ دىۋە بۇلارنى كۆرۈپ: «بىر نامەرت
مىنى يىرىم جان قىلىپ تاشلاپ كەتتى.
جىنىم بەك قىينىلىپ كەتتى. قايسىڭلار مەرت
بولساڭلار يەنە قىلىچ سىلىپ جىنىمنى ئىلىپ
بۇ زۇلۇمدىن قۇتۇلدۇرساڭلار، كۆزۈم ئوچۇق
كەتمىسە، — دەپ يىلىنىپ يالۋۇرۇپتۇ، پال-
ۋانلارنىڭ ئىچىدىكى يۈرەكلىكرەكى قىلىچىنى
قىنىدىن چىقىرىپ دىۋىنى شۇنداق بىر چاپ-
ماقچى بولغان ئىكەن، بوۋاي ئۇنى غەزەپ
بىلەن شۇنداق ئىتتىرىپتىكى، ئۇ پالۋان
كەينىدىكى پالۋانغا سوقۇلۇپ، ئىككىسى بىر-
لىكتە ئىككىنچى قەۋەتتىن يەرگە دومىلاپ
چۈشۈپ كىتىپتۇ. ئۇلار ئورنىدىن قوپۇپلا،
ئالدى كەينىگە قارىماي، ئۇدۇل ئوردىغا
قاراپ يۈگرەپتۇ. ئوردىنىڭ ئىشىگى ئىچىلىشى
بىلەن تەڭ بۇلارمۇ ئوردىنىڭ ئىچىگە ئۆ-
زىنى ئىتىپتۇ ۋە تەڭلا تۈۋرۈككە ئۈسسۈپ
ساپتۇ. قاڭقىپ چىقىپ، بىر-بىرىگە ئۈس-
سۈپتۇ. يەنە قاڭقىپ تۈۋرۈككە، يەنە قاڭقىپ
بىر-بىرى بىلەن ئۈسسۈشۈپ، پادشانىڭ
ئالدىغا يىتىپ بارغىچە ھىلىقى بوۋايدىنمۇ
بەتتەر قان بولۇپ كىتىپتۇ. پادشا بۇلارنى
كۆرۈپ قورقۇپ كىتىپ:

— نىمە گەپ؟ نىمە بولدۇڭلار؟ — دەپ

www.uyghurkitap.com

سوراپتۇ.

بۇ ئىككى پالۋان تەكلا:

— بىزنىڭ نىمە بولغانلىغىمىزنى سورىمىسىلا پادىشاھى ئالەم، بوۋاينىڭ دىگىنى راست ئىكەن. دىۋىلەر راستىن ئۆلۈپتۇ، — دىيىشىپ ھۇشىدىن كىتىپ يىقىلىپتۇ، ئاڭغىچە بوۋايمۇ يىتىپ كەپتۇ. پادىشا بوۋايدىن بۇ ۋەقەنىڭ تەپسىلاتىنى يەنە بىر قىتىم ئاڭلاپتۇ ۋە خوشاللىغىدىن بوۋاينى قۇچاقلاپ سۆيۈپتۇ. ئۇ جارچىلىرىغا پۈتۈن شەھەر خەلقىگە بۇ ۋەقەنى ئاڭلىتىشنى، ئوردىدىن تارتىپ بوۋاينىڭ ئۆيىگىچە بولغان كوچىغا پاياندار سىلىشنى، شەھەر خەلقى كوچىنىڭ ئىككى تەرىپىدە تۇرۇپ بۇ باتۇرلارنى كۇتۈۋىلىشنى ئەمىر قىپتۇ. ئۆزىمۇ لەنتى قارا كىيىملىرىنى سىلىپ تاشلاپ، ئوت قويۇۋىتىپ، پادىشالىق تون ۋە تاجلىرىنى كىيىپتۇ، ۋەزىر-ئەمەلدارلىرىنى ئىلىپ بوۋاينى يول باشلىتىپ، بوۋاينىڭ ئۆيىگە بىرىپ باتۇرلار بىلەن كۆرۈشۈپتۇ ۋە ئۇلارنى ئوردىغا باشلاپ مىڭىپتۇ، شەھەر خەلقى بۇ يىگىتلەرنى تازىم بىلەن كۇتۈۋاپتۇ. پادىشا يىگىتلەرنى ئوردىغا باشلاپ كىلىپ زىياپەت بىرىپ، بۇ خوشاللىقنى تەنتەنە قىلىپ شەھەر خەلقىگە قىرىق كىچە-كۈندۈز توي قىلىپ بىرىپتۇ. توي ئاياقلاشقاندىن كىيىن، پادىشا بۇ ئىككى ئاكا-ئۇكا بىلەن چاي ئىچىشىپ ئولتۇرۇپ قىلىچ ئۆمەرنى ئۆزىگە كۈيئوغۇل بولۇشقا ھەمدە قىرىپ قالغانلىغى ئۈچۈن ئورنىغا پادىشا بولۇشقا تەكلىپ قىلىپتۇ. قىلىچ ئۆمەر پادىشادىن:

— سىلەرنىڭ بۇ شەھەردە چاپانىنى ياقىسىدىن كىيەمدۇ ياكى ئىتىگىدىنمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ:

— ئەلۋەتتە ياقىسىدىن كىيىدۇ، — دەپ جاۋاپ بىرىپتۇ پادىشا.

— ئۇنداق بولسا، — دەپتۇ قىلىچ ئۆمەر، — نۆۋەت ئوتتۇرانچى ئاكامنىڭ. ئوتتۇرانچى ئاكام سىلىگە كۈيئوغۇل بولسۇن، — دەپتۇ. پادىشامۇ رازى بولۇپ، يەنە قىرىق كىچە-كۈندۈز توي بىرىپ، قىزىنى قىلىچ ئۆمەرنىڭ ئاكىسىغا نىكالاپ بىرىپتۇ، قىرىق بىرىنچى كۈنى ئاكىسى قىلىچ ئۆمەرنى ئۆيىگە قىچقىرىپتۇ ھەمدە ئوبدان مىھمان قىپتۇ. شىرىن سۆھبەت قىلىپ ئولتۇرۇشۇپتۇ. چوڭ ئاكىسىنى ئەسلىشىپتۇ.

كەچ بولغاندا قىلىچ ئۆمەر:

— ئاكا، مىنىڭ مەقسىدىم تىبىخى ئەمەلگە ئاشمىدى. مەن مەقسىدىمگە يىتىش ئۈچۈن سەپىرىمنى يەنە داۋاملاشتۇرۇشۇم كىرەك. شۇڭلاشقا مەن سىز بىلەن خوشلىشىپ ئەتە يولغا چىقماقچى، — دەپ مۇددىئاسىنى بايان قىلىپتۇ. ئاكىسىمۇ ئۇنىڭ رايىنى قايتۇرماپتۇ، رازى بوپتۇ. قىلىچ ئۆمەر ئاكىسىغا بىر قاچا سۈت ئەكەلدۈرۈپ تورۇسقا ئىسىپتۇ ۋە ئاكىسىغا، چوڭ ئاكىسىغا تاپىلىغاندەك تاپىلاپ، خوشلىشىپ قايتىپ چىقىپتۇ. ئەتىسى ئۆزى يالغۇز خورجۇن-قاچىلىرىنى ئاتقا ئارتىپ، ئۇزىتىپ قويغىلى چىققان پادىشا، ئاكىسى ۋە پۈتۈن شەھەر خەلقى بىلەن خوشلىشىپ كۈن چىقىشقا قاراپ راۋان بوپتۇ. بىر نەچچە كۈن يول مىڭىپلا، بۇرۇن ئىسىپ ئۆتكەن چۆللىرىدىنمۇ بىر نەچچە ھەسسە چوڭ بولغان بىر چۆللۈككە كىرىپ كىتىپتۇ. يەنە بىر نەچچە كۈندىن كىيىن ئىتى ئۆلۈپتۇ. يەنە بىر نەچچە كۈندىن كىيىن يەيدىغىنىمۇ، ئىچىدىغىنىمۇ تۈگەپتۇ. ھالسىزلىنىپ، تىرىشىپ-تىرمىشىپ يول يۈرۈپتۇ. بىر تاغنىڭ باغرىغا كەلگەنىدە ماغدىرىدىن كىتىپ يىقىلىپ يىتىپ، كۆزى ئۇيقۇغا كىتىپتۇ. ئۇ بىر چۈش كۆرۈپتۇ. چۈشىدە بىر ئاپپاق ساقال بوۋاي پەيدا بولۇپ: «ھەي بالام نە-

دىن كەلدىڭ؟ نەگە ماڭدىڭ؟» دەپ سوراپتۇ. قىلىچ ئۆمەر بېشىدىن ئۆتكەنلەرنى ھېكايە قىلىپ بېرىپتۇ. بوۋاي قىلىچ ئۆمەرنىڭ سەرگۈزەشتىلىرىنى ئاڭلاپ بولۇپ: «بۇ ئىقلىمدا ئۈچ ئاپەت بار ئىدى. سەن ئىككىسىنى يوقىتىپسەن. يەنە سەپىرىڭنى داۋاملاشتۇرساڭ ئۈچىنچى ئاپەتكە يولۇقىسەن. بۇ ئۈچىنچى ئاپەت سېنىڭ مەشۇغۇڭ مەلىكە قانخوردۇر. ئۇ بۇ ئۆپ-چۆرىگە كېلىپ قالغان پۈتۈن ئادىمىزاتنى قىرىپ يوقىتىپ، جەسەتلەرنى ئېتىغا تۇغراپ بېرىپ «قانخور» دەپ نام ئالغان. ئۇنىڭغا ئۆيلىنىشنى نىيەت قىلغان نۇرغۇنلىغان شاھ، شاھزادىلەر، باتۇر-پالۋانلار ئۇنىڭ قىلىچى ئاستىدا ئۆلۈپ ئېتىغا يەم بولغان. ئۇ ئۆزى يالغۇز بولسىمۇ لەكمىڭ-لەكمىڭ لەشكەر ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلىگەن ئەمەس. سەن گەرچە ئەجدىھار ۋە دىۋىلەرنى يەڭگەن بولساڭمۇ، ئەمما ئۇنىڭغا تەڭ كېلەرمەسسەنمىكىن» دەپتۇ. قىلىچ ئۆمەر: «ھىجران ئازاۋىنى جىق تارتتىم. شۇنچە ئۇزۇن يولنى بېسىپ، دوزاقنىڭ ئازاۋىنى تارتىپ، مۇشۇ يەرگە كەپتىمەن، ياكى جانانىغا يېتەي، ياكى جانىدىن كېچەي. مەشۇغۇمنىڭ قولىدا جان بەرسەم بۇ دۇنيادىن ئارمانسىز كېتىمەن» دەپتۇ. بوۋاي: «خەير بوپتۇ، ئۇنداق بولسا، مۇشۇ كۆرۈنگەن تاغنىڭ كۈنگەي تەرىپىگە ئۆتسەڭ بىر تۈلكە ئۇچرايدۇ. سەن تۈلكىگە مۇشكۇلۇمنى ئاسان قىلساڭ، دىسەڭ، تۈلكە ماقۇل كۆرۈپ، شۇ ئورۇندا ئولتۇرۇپ تۇرۇۋۇشۇڭنى بۇيرۇپ، ئۆزى يەرنى كولاپ كىرىپ كېتىدۇ. تۈلكە يەرنى كولاپ، سەن ئۈچۈن يول ئېچىپ، بۇ يولنى مەلىكە قانخورنىڭ ئات ئوقۇرىنىڭ تۈۋىگىچە ئاپىرىپ قويۇپ يېنىپ چىقىدۇ. سەن تۈلكە كولىغان يەر ئاستى يولىنىڭ ئاخىرىغىچە بېرىپ، كۆرسەتكۈچ بارمىقىڭ بىلەن يەر ئۈستى تەرەپنى ئىتتەرسەڭ، بىر تۆشۈك ئېچىلىدۇ.

مەلىكە قانخورنىڭ ئېتى ئون كۈنلۈك يىراقلىقتىكى ئادەم ھىدىنى سېزەلەيدۇ ھەمدە بىر سائەتتە قىرىق كېچە-كۈندۈزلۈك يول باسالايدۇ. سەن قولۇڭنى شۇنداق چىقارساڭ سېنىڭ ھىدىڭنى پۇرىغان ئات قاتتىق كىشنەيدۇ. ئاتنىڭ كىشنىگىنىنى ئاڭلىغان مەلىكە قانخور ساۋۇتلىرىنى كىيىپ، قىلىچ-نەيزىلىرىنى ئېلىپ ئاتنى ئىگەرلەپ، پۈتۈن چۆل-جەزىرىلەرنى ئايلىنىپ كېلىپ، ھېچنىمىنى تاپالمىغانلىقىدا ئاچچىقى كېلىپ ئاتنى تىللاپ ئۆيگە كىرىپ كېتىدۇ. بىرئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن يەنە قولۇڭنى ئازراقلا چىقارساڭ ئات يەنە كىشنەيدۇ. مەلىكە قانخور يەنە ئالدىنقى قېتىمقىدەك قۇرۇق ئايلىنىپ كېلىپ، قاتتىق خاپا بولۇپ، ئاتنى ئالجىغان قىرچاڭغۇ، بۇندا يەنە كىشنەيدىغان بولساڭ ھەرگىز چىقمايمەن، دەپ ئاتنى تىللاپ قاغاپ كىرىپ كېتىدۇ. ئەنە شۇنىڭدىن كېيىن سەن ئۇ يەردىن ئۆسۈپ چىقىپ مانا بۇ ئادەمنىڭ قۇلاقلىرىنى ئاتقا تاشلاپ بېرىسەن. ئات بۇ قۇلاقلارنى يەپ جىم تۇرىدۇ. سەن يۈگرەپ مەلىكە قانخور ياتقان ئۆيگە بېسىپ كىرىسەن. ئۇ چاغدا مەلىكە قانخور ئاچچىقىدا قولىنى بېشىنىڭ ئاستىغا قويۇپ، ئۇلۇق-كىچىك تىنىپ ياتقان بولىدۇ. سەن كىرگەن پېتىڭ ئۇنىڭ قوينىغا مىنىپ ئالساڭ-دە، ئىككى قولىنى ئىككى قولۇڭ بىلەن ئىككى يانغا بارلىق كۈچۈڭ بىلەن كېرىپ تۇرۇۋالساڭ. ئۇ قولىنى يىغىشقا جىق كۈچەپ باقىدۇ. ئەگەر ئۇ قولىنى يىغىپ ئالسا، تۈگەشكىنىڭ شۇ. ئۇ قولىنى يىغالمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتسە ساڭا تەسلىم بولىدۇ. مۇرادىڭغا يېتىسەن. خەير سەپىرىڭ ئۇڭۇشلۇق بولغاي ئامىن ئاللاھۇ ئەكبەر!» دەپ كۆزدىن غايىپ بولۇپتۇ. قىلىچ ئۆمەر چۆچۈپ ئويغانسا، ئىنسى-جىن يوق. بېقىنىدا بىر دۈۋە ئادەم قۇلىقى تۇرغىدەك. ئۇ قۇلاقلارنى ئېتىگە ئېلىپ، كۆرۈنگەن تاغنىڭ

كۈنگەي تەرىپىگە قاراپ مېڭىپتۇ. راست دېگەندەك، بىر تۈلكە ئۇنىڭغا قاراپ زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپتۇ. قىلىچ ئۆمەر چۈشىدە كۆرگەن بوۋاينىڭ گەپلىرىنى ئېسىگە ئېلىپ، «مۇشكۇلۇمنى ئاسان قىلساڭ!» دەپ تۈلكىگە مۇراجەت قىلىپتۇ. ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئىشلارنىڭ ھەممىسى بوۋاي دېگەندەك بوپتۇ. بىرھازا ئۆتكەندىن كېيىن تۈلكە كامادىن ھاسىراپ-ھۆمۈدەپ چىقىپ كامارنى كۆرسىتىپ قويۇپ كۆزدىن غايىپ بوپتۇ. قىلىچ ئۆمەر كامارغا كىرىپ ئۆمۈلەپتۇ، ئۆمۈلەپتۇ، قانچىلىك ۋاقىت ئۆمۈلىگەنلىكىنى پەملىيەلمەپتۇ. ئاخىرى كامارنىڭ تۆۋىگە يېتىپ بېرىپ، بوۋاينىڭ دېگەنلىرىنى بىر-بىرلەپ قىپتۇ. ئىككىنچى قېتىم مەلىكە قانخور ئايلىنىپ كېلىپ، ئېتىنى تىللاپ قاغاپ يېنىپ كىرىپ كەتكەندىن كېيىن، بوۋاينىڭ دېگىنىدەك، كامارىدىن ئۇسسۇپ چىقىپ، ئات كىشنەپ بولغىچە قۇلاقلارنى ئاتقا تاشلاپ بېرىپ، مەلىكە قانخورنىڭ ئۆيىگە كىرىپتۇ. قارىسا مەلىكە ياتقۇدەك. قىلىچ ئۆمەر يۈگرەپ بېرىپ، مەلىكە قانخور ئۆزىنى ئوڭلاپ بولغىچە ئۇنىڭ قوسىقىغا مىنىپ ئېلىپ، قولىنى كېرىپ بېسىپ تۇرۇۋاپتۇ. مەلىكىمۇ بوش كەلمەپتۇ. قولىنى يېغىشقا بەكمۇ كۈچەپتۇ. قىلىچ ئۆمەرنىڭ بېلەكلىرى قىرسلداپ-سىقىراپ كېتىپتۇ. مەلىكىمۇ بەك كۈچەنگەنلىكتىن چىرايلىرى ئانار دەك قىزىرىپ، تەرلەپ كېتىپتۇ. ھەر ئىككىلىسى بوش كەلمەپتۇ. بىر كېچە-كۈندۈز ئېلىشقاندىن كېيىن مەلىكە قانخور:

— مەن بولالمىدىم. مەن ساڭا ئەل بولدۇم، — دەپ قىلىچ ئۆمەرنى مەيدىسىگە تېڭىپتۇ، — سەن مېنىڭ ئاشىقىم، مەن سېنىڭ مەشۇقۇڭمەن. سېنى سېغىنىپ، ھىجران ئازاۋىنى تارتىپ كۈنلىرىم تۈنگە، تۈنلىرىم كۈنگە تەستە ئۇلىنىپ، يولۇڭغا بەكمۇ ئىنتىزار بولۇپ يۈرگەن ئىدىم. خۇيىمۇ ئوبدان يېتىپ كەلدىڭ. سەن ئىشىكتىن كىرگەن چاغدىلا تونۇغان ئىدىم. مەن ئۆزەمنى سېنىڭ باغرىڭغا ئاتاي دەپ تۇرسام سەن مەن بىلەن كۈچ سىنىشىپ قالدىڭ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، مېنىڭ نامىم ساڭا ئۈن-تىنسىز ئەل بولۇشقا يول قويماي سەن بىلەن ئېلىشىپ قالدىم. ئەمدى مەن مەڭگۈ سېنىڭكى، كۈچ سىناشقانلىغىمنى ئەپۇ قىلغىن. بىر ئايىنى گۇۋا قىلىپ نىكاللىنايلى. مەن ئەرگە تەككەندىن كېيىن ئادەتتىكى ئايالغا ئايلىنىمەن، كۈچۈممۇ تۈگەيدۇ. مەن ئەنە شۇنداق سېھىرلەنگەن. سەن مېنىڭ ئېرىم. مەن سېنىڭ ۋاپادار خوتۇنۇڭمەن، — دەپتۇ ئۇ.

ئۇلارنىڭ شىرىن، لەززەتلىك كۈنلىرى باشلىنىپتۇ. بىر-بىرىگە بولغان مېھرى-مۇھەببىتى كۈندىن-كۈنگە ئېشىپتۇ. بىر-بىرىگە قاراپ تويۇشماپتۇ.

ئەمدى گەپنى مەلىكە قانخور تۇرغان قەلئەنىڭ كۈن چىقىش تەرىپىدىكى بىر شەھەردىن ئاڭلايلى: ئۇ شەھەرنىڭ پادىشاسىمۇ مەلىكە قانخورغا ئاشىق ئىكەن. بىر قانچە قېتىم ئەلچى ئەۋەتىپ ئەلچىلىرىدىن ئايرىلىپ، لەشكەر تارتىپ بېرىپ لەشكەرلىرىدىن ئايرىلىپ ئۆزى ئاران قېچىپ قۇتۇلۇپ، مەلىكە قانخورنىڭ ۋىسالىغا يېتەلمەي ياكى ئۇنىڭدىن ئۈمىدىنى ئۈزەلمەي يۈرەكلىرى زەرداپ بولۇپ، كۆك يەرگە مەيدىسىنى يېقىپ ياتقان ئىكەن. كۈن پېتىش تەرەپتىن كەلگەن بىر يىگىتنىڭ مەلىكە قانخورنى نىكايىغا ئالغانلىغىنى ئاڭلىغان بۇ پادىشا ئورنىدىن چاچراپ قوپۇپ: «كىمدە-كىم ماڭا مەلىكە قانخورنى ئەكىلىپ بەرسە، بېشىدىن ئايىغىچە ئالتۇن، كۈمۈش بىلەن قاپلايمەن» دەپ جارچىسىنى شەھەرگە چىقىرىپتۇ. جارچىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغان شۇ شەھەردىكى بېلى موكچەيگەن، ئاغزى ئۆمچەيگەن، ئوغرى موشۇكنىڭ كۆزىدەك

كۆزى بار، تىلەتىدىن قۇۋلۇق ـ شۇملۇق يېغىپ تۇردىغان ئىلمەك يۇزۇن بىر موماي پادىشانىڭ ئوردىسىغا كىرىپ كەپتۇ ۋە پادىشاغا:

— ۋەدە قىلغان ئالتۇن ـ كۈمۈشلىرىڭنىڭ يېرىمىنى ھازىر بەر. قالغان يېرىمىنى مەلىكىنى قولۇڭغا تاپشۇرغانىدىن كېيىن ئالىمەن، — دەپتۇ. خۇشال بولۇپ كەتكەن پادىشا بىر تاغار ئالتۇن ـ كۈمۈش، ئۈنچە ـ مەرۋايىت، قىممەت باھالىق جاۋاھىر تاشلارنى مومايىنىڭ ئۆيىگە ئاپىرىپ بېرىشكە ئەمىر قىپتۇ. ئۇ مومايىدىن مەلىكىنى قانىداق ئېلىپ كېلىدىغانلىغىنى سوراپتۇ. موماي:

— ئۇ تەرەپلىرىنى سورىما. سەن ئالدى بىلەن ئادەملىرىڭگە ئېيت. ئۇلار مېنىڭ پۇت ـ قوللىرىمنى باغلاپ، ئۇرۇپ بەدەنلىرىمنى كۆكەرتىۋەتسۇن. ئانىدىن كېيىن ناھايىتىمۇ يۈگرەك ئاتلىرىڭنىڭ بىرىگە بىر نەۋكىرىڭنى مىندۇر. ئۇ مېنى ئاتنىڭ ئالدىغا ئېلىپ مەلىكە قانخورنىڭ يولىغا تاشلاپ قايتىپ كەلسۇن. قالغىنىنى ئۆزەم بىر ئىش قىلىمەن، — دەپتۇ.

پادىشا شۇ كۈنىلا مومايىنىڭ دېگىنىنى قىلىپ مومايىنى مەلىكە قانخورنىڭ يولىغا تاشلىتىپ كەپتۇ. قىلىچ ئۆمەر بىلەن مەلىكە ئىككىسى شىرىن پاراڭ بىلەن ئولتۇرسا، ئات قاتتىق كىشنەپتۇ. قىلىچ ئۆمەر ئاتقا مىنىپ چىقىپ، يول ئۈستىدە قول ـ ئاياقلىرى باغلانغان، يۈز ـ كۆزى يارىلانغان بىر مومايىنى كۆرۈپتۇ. قىلىچ ئۆمەر ئاتتىن چۈشۈپ مومايىنىڭ قول ـ ئاياقلىرىنى يېشىپ، ھال ـ ئەھۋال سوراپتۇ. موماي بىر ھازاغىچە يىغلاپ، قىلىچ ئۆمەرگە:

— مېنىڭ ناھايىتىمۇ چىرايلىق بىر قىزىم بار ئىدى. قىزىمنى سوغا چىقارسام، پادىشانىڭ شىكاردىن يېنىشىغا توغرا كېلىپ قېلىپ، پادىشا بىلەن يۈزلىشىپ قاپتۇ. پادىشانىڭ كۆزى قىزىمغا چۈشكەنىدىن كېيىن، قىزىمنى ئۆزىگە خوتۇنلۇققا دەپ ئەلچى ئەۋەتىپتۇ. قىزىمنىڭ ئۇنۇشۇپ قويغان يىگىتى بار ئىدى. كىچىكىدىن بىللە ئويناپ بىللە چوڭ بولغان ئىدى. قىزىممۇ ئۇنىمىدى. مەنمۇ ئويلاپ قارىسام، قىزىم ئوردىغا كەتسە مەڭگۈ كۆرەلمەيدىكەنمەن. مېنىڭ قىزىمدىن باشقا قارايدىغان ئادىمىم يوق، ماڭا كىم قارايدۇ؟ شۇنىڭ بىلەن مەنمۇ رازى بولماي، ئەلچىلەرگە بىر مۇنچە يالۋۇرۇپ، پادىشانىڭ ئىناۋىغا دۇئا قىلىپ يولغا سالدىم. ئەلچىلەر بۇ گەپنى پادىشاغا دەپ بارغان ئىكەن. پادىشانىڭ غەزىۋى ئۆرلەپ «قىزىنى ياخشىلىقچە بەرسە بەرسۇن، بەرمىسە، ئۇ قېرىنىڭ پۇت ـ قولىنى باغلاپ مەلىكە قانخورنىڭ يولىغا تاشلاپ كېلىڭلار. مەلىكە قانخور ئۇ قېرىنىڭ جەسىدىنى ئىتىغا تاشلاپ بەرسۇن، قىزىنى ئاتنىڭ ئالدىغا ئۆڭگۈرۈپ ئېلىپ كېلىڭلار»، دەپ بۇيرۇپتۇ. پادىشانىڭ جاللاتلىرى بۇ ئىشنى بىر دەمدىلا ئەمەلگە ئاشۇردى. مېنىڭ بۇ يەردە توپىغا مىلىنىپ يېتىشىمنىڭ سەۋەۋى شۇ، — دەپ زار ـ زار يىغلاپتۇ. ئاندىن:

— بىر يىگىت مەلىكە قانخورغا ئۆيلىنىپتىمىش دېيىشىۋاتاتتى. سەن شۇ يىگىتمۇ ـ ئەمەسمۇ دەپ سوراپتۇ. قىلىچ ئۆمەر:

— ھەئە، شۇ يىگىت مەن، — دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ. موماي:

— نى ـ نى يىگىت، پالۋانلار، پادىشا، شاھزادىلار ئالالمىغان مەلىكە قانخورنى سەن ئاپسەن. تەلەيلىك يىگىت ئىكەنسەن، مۇبارەك بولسۇن. ئاتا ـ ئاناڭ بارمۇ؟ ئۇلار نەدە؟... دەپ سوراپتۇ. بۇ سوئال ۋە ئالدىدا تۇرغان بۇ مومايىنىڭ جىسمى قىلىچ ئۆمەرنىڭ يىراقتا قالغان ئانىسىنى ئەسلىتىپتۇ. قىلىچ ئۆمەر چوڭقۇر خىيالغا چۆكۈپتۇ. موماي:

— ئويلىنىپ قالدىڭمۇ بالام؟ مېنىڭ

قىزىمنى بۇلاپ كەتكەن پادىشامۇ مەلىكە قان-
خورنى قولىغا چۈشۈرۈش ئۈچۈن كۆپ ئۇرۇن-
غان. ئەمدى تاۋۇزى قولتۇغىدىن چۈشۈپتۇ.
مەلىكە قانخور ساڭا ئوخشاش باتۇر يىگىتلەر-
گە مەنسۇپ، بالام، مېنىڭ بارىدىغان يېرىم
يوق. سىلەر ياش. ئەر-خوتۇنلار بىر-بىرىڭ-
لاردىن ئايرىلالمايسىلەر. سەن ئەركىشى،
باتۇر يىگىتسەن. سەن ھەمىشە ئۆيدە ئولتۇ-
رۇۋەرسەڭ زېرىكىسەن. مەلىكىنى تاشلاپ چى-
قىپ كەتسەڭ، بۇ يەردە ئۇنىڭ سەندىن باش-
قا ھېچنىمىسى يوق، ئۇ زېرىكىدۇ. مېنى ئال-
غاچ كەتسەڭ، قىزىمنى كۆرگەن كۆزۈمدە
مەلىكىنى كۆرسەم، سەن سىرتقا چىقساڭ،
مەن خوتۇنۇڭغا ھەمرا بولۇپ، ئىككىڭلارنىڭ
خىزمىتىنى قىلسام، — دەپ يېلىنىپتۇ ۋە زار-
زار يىغلاپتۇ. قىلىچ ئۆمەرنىڭ مومايغا ئىچى
ئاغرىپتۇ، ئۇنىڭ گەپلىرىدىن تەسىرلىنىپ،
ئۆيىگە ئېلىپ كەپتۇ.
بۇنى كۆرگەن مەلىكىنىڭ تېنى غۇژژىدە بوپ-
تۇ، ئەمما چاندۇرماپتۇ. موماي سالاملىشىپ
بولۇپلا چىلەك، سۈپۈرگىنى كۆتىرىپ ھويلىنى
سۈپۈرۈپ، تازىلىغىلى چىقىپ كېتىپتۇ. موماي
چىقىپ كەتكەندىن كېيىن مەلىكە قىلىچ ئۆ-
مەرگە:
— بۇ مومايىنى بىكار ئېلىپ كەپسىز.
چىرايىدىن شۇملۇق يېغىپ تۇرىدۇ. تايىنلىق
مېنى ئالىمەن، دەپ يۈرگەن پادىشا ئەۋەتكەن
غالچىمىكىن، دەيمەن، — دەپ ئۆز گۇمانىنى
سۆزلەپتۇ.
— بۇ مومايىنىڭ قولىدىن نىمە ئىش
كېلەتتى. ياخشى بولسا ئىشىنى يەيدۇ، يامان
بولسا بېشىنى! — دەپتۇ قىلىچ ئۆمەر.
موماي كەلگەندىن كېيىن ناھايىتى تى-
رىشىپ ئىشلەپتۇ. ئۆي-ئىچى، ھويلا-ئارام-
لارنى تازىلاپ، سۇ چېچىپ، ئۆيىنى ئالاھىدە
ياسداق، ھويلىنى پاكىزە قىلىۋېتىپتۇ. مەلىكى-
نىڭ بەدەنلىرىنى يۇيۇپ، چاچلىرىنى تاراپ،
بېشىنى بېقىپ، ئېشىنى ئېتىپ، شېرىن سۆز-
لەپ يۈرۈپ، مەلىكىنى ئۆزىگە رام قىلىپ ئاپ-
تۇ. قىلىچ ئۆمەر بۇرۇن ئوۋغا چىقاي دىسە،
مەلىكە ئۇنىمايدىكەن. موماي كەلگەندىن كې-
يىن، «بارسىڭىز بېرىڭ!» دەيدىغان بوپتۇ.
موماي بىكار قالغان ۋاقىتلىرىدا تۈرلۈك چۆ-
چەكلەرنى سۆزلەپ، مەلىكىنى كۈلدۈرۈپ،
كۆڭلىنىڭ قانداق كەچ بولغانلىغىنى سەزدۈرمە-
پتۇ. موماي كۈندۈزى ئىشلىسە، كېچىسى قى-
لىچ ئۆمەر بىلەن مەلىكە ياتىدىغان ئۆيدىكى
كارۋاتنىڭ تېگىگىچە لەخمە كولاپتۇ. لەخمە
پۈتۈپ، تام تۈۋىدىكى بۇلۇڭدىن كىچىككىنە
تۆشۈك ئېچىپ بولغاندا كۆڭلى ئارامغا چۈ-
شۈپتۇ. شۇ كۈنلەردە قىلىچ ئۆمەر ئوۋغا
چىقىپ كېتىپتۇ. موماي ئۆي ئىچى ۋە ھويلا-
ئاراملارنى تازىلاپ بولۇپ:
— قىزىم، ماۋۇ ئاپتاپقا كەل. بېشىڭنى
بېقىپ قوياي — دەپتۇ. مەلىكىمۇ ئۆز ئانىسى-
دەك ئۆگىنىپ قالغان بۇ مومايىنىڭ قۇچىغىغا
بېشىنى قويۇپ يېتىپتۇ. موماي مەلىكىنىڭ
بېشىنى باققاچ ئۇ ياقتىن-بۇ ياقتىن گەپ
قىلغاچ:
— قىزىم، ئېرىڭ سېنى ياخشى كۆرەم-
دۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.
— ياخشى كۆرىدۇ. مېنى ئۆزىنىڭ جې-
نىدىنمۇ بەك ياخشى كۆرىدۇ. ياخشى كۆرمى-
سە، يالغۇز ئانىسىنى تاشلاپ، شۇنچە جاپا-
لىق يوللىنى مېڭىپ، مېنىڭ يېنىمغا كېلەمدۇ؟
دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ.
— ئادەتتە بۇنداق باتۇرلارنىڭ جېنى
ئۆزىنىڭ تېنىدە بولمايدۇ. ئېرىڭنىڭ جېنى
نەدىكەن؟ بىلەمسەن؟ دەپ سوراپتۇ موماي.
— بىلمەيمەن، — دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ
مەلىكە.
— ئەگەر ئۇ ھازىرغىچە جېنىنىڭ نىمە

دىلىگىنى ساڭا دەپ بەرمىگەن بولسا، دەپتۇ موماي، ئۇ چوقۇم سېنى ياخشى كۆرمەيدىكەن. ساڭا ئىشەنمەيدىكەن. ئەگەر سېنى ياخشى كۆرگەن بولسا، ساڭا ئىشەنگەن بولسا، جېنىنىڭ نېمىدىلىگىنى دەپ بەرگەن بولاتتى.

مەلىكە بۇ كۈننى چىۋىن يەۋالغاندەك بىئارام بولۇپ، ناھايىتى تەستە ئۆتكۈزۈپتۇ. كەچقۇرۇن قىلىچ ئۆمەر ئوۋدىن يېنىپ كېلىپ، ئوۋلاپ كەلگەن كىيىكنى سويۇپ گۆش قىلىپ مومايغا تاشلاپ بېرىپتۇ ھەمدە ئەتىگەنلىككىچە ئوبدان پىشۇرۇپ قويۇشنى تاپىلاپ ئۆيگە كىرىپتۇ. ئۆيگە كىرسە مەلىكە خامۇش ئولتۇرغىدەك، ھاردۇقىمۇ سورىماپتۇ. قىلىچ ئۆمەر «مەن يوق زېرىكىپ قالغان ئوخشايدۇ» دەپ ئويلاپ چاقچاق قىپتۇ، قىچىقلاپ بېقىپتۇ، ئەكىلىتىپتۇ، مەلىكە سۆز قىلماپتۇ. ئاخىرى گەپ-سۆز قىلىشماي ئورۇنغا كىرىپ يېتىپتۇ. بىر ھازا ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن مەلىكە ئۇلۇق-كىچىك تىنىپ:

— سىز زادى مېنى ياخشى كۆرەمسىز؟ — دەپ سوراپتۇ. قىلىچ ئۆمەر خوتۇنىنىڭ بۇ سوئالىدىن ھەيران قېلىپ:

— سەن ھازىرغىچە مېنىڭ سېنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىمغا ئىشەنمەمسەن؟ مەن سېنى ياخشى كۆرمىسەم، يۇرتۇمنى، مېھرىۋان ئانامنى تاشلاپ، چۆل-باياۋانلارنى كېزىپ، مۇشۇ يەرگە كېلەرمىدىم؟ سېنى ياخشى كۆرمىسەم سەن بىلەن ئەر-خوتۇن بولۇشقاندىن كېيىن، سېنى ئۆزى چوڭ بولغان يەردىن ئايرىلىپ كۆڭلى يېرىم بولمىسۇن دەپ ئۆز يۇرتۇمغا ئېلىپ كەتمەي مۇشۇنداق ئادەمسىز چۆل-باياۋاندا يۈرەرمىدىم؟ — دەپ سوئال بىلەن جاۋاپ بېرىپتۇ.

— مېنى ياخشى كۆرسىڭىز نېمىشقا جېنىڭىزنىڭ نېمىدە ئىكەنلىكىنى ھازىرغىچە دەپ بەرمەي مەندىن يوشۇرىسىز؟ — دەپتۇ مەلىكە. قىلىچ ئۆمەر:

— سەن سورىمىساڭ مەن ئېيتىشنىڭ پايدىسىز، — دېگەن ئىكەن، مەلىكە مىشىلداپ يىغلاپ، دومسىيىپ يېتىۋاپتۇ. قىلىچ ئۆمەر تەڭلىكتە قېلىپ، خوتۇنىنى ئۆزىگە قارىتىپ قۇچاقلاپ يېتىپ:

— ئىنىسى-جىنىغا تىنما. مېنىڭ جېنىم مۇشۇ يېنىمدىكى قىلىچىمدا، — دەپتۇ. بۇ گەپنى كارۋاتنىڭ ئاستىدىكى لەخمىدە ياتقان ھىلىگەر شۇم موماي ئاڭلىۋاپتۇ. بۇلار قاتتىق ئۇيقۇغا كەتكەندە موماي ئاستا ئۆيگە كىرىپ قىلىچ ئۆمەرنىڭ قىلىچىنى غىلىپىدىن سۇغۇرۇپ ئېلىپ، مەلىكە قاڭجۇرنىڭ ئىشىنى مىنىپ قېچىپ، قىلىچنى يىراقتىكى بىر دەرياغا تاشلىۋېتىپتۇ. ئەتىگىنى مەلىكە ئويغانسا، قىلىچ ئۆمەر شۇك ياتقۇدەك. «تۇرۇڭ ئورنىڭىزدىن!» دەپ تۈرتۈپ بېقىپتۇ. «ھىلىگەرلىك قىلماڭ!» دەپ قىچىقلاپ بېقىپتۇ. شۇ چاغدا كۆزى قىلىچى يوق قۇرۇق غىلاپقا چۈشۈپ، ئەھۋالنى چۈشىنىپتۇدە، يىغلاپ كېتىپتۇ.

ياۋۇز موماي قولىغا بىر ئاغامچىنى ئېلىپ «ھى... ھى...» دېگىنىچە ئۆيگە كىرىپ، «ئەمدى قولىغا چۈشتۈڭمۇ مەلىكەم» دەپ كېلىپ، مەلىكىنى باغلىماقچى بوپتۇ. مەلىكە قارشىلىق كۆرسىتىپتۇ. موماي چاققانلىق قىلىپ مەلىكىنىڭ بوينىغا ئاغامچا بىلەن سىرتماق سېلىۋېلىپ، مەلىكىنى باغلاپ ئاتنىڭ ئالدىغا ئۆڭگۈرۈپ، پادىشانىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ تاشلاپتۇ ۋە مەلىكىنى قولغا چۈشۈرۈشتىكى جەرياننى سۆزلەپ بېرىپ، پادىشادىن ۋەدە قىلىنغان ئالتۇن-كۈمۈشنىڭ قالغان قىسمىنى ئېلىپ ئۆيگە كېتىپتۇ. پادىشا مەلىكىنى كۆرۈپ، خوشاللىقىدا ھوشىدىن

www.uyghurkitap.com

كېتىپتۇ. ھۇشىغا كېلىپ مەلىكىگە ئۆزىگە خوتۇن بولۇش تەلىۋىنى قويۇپتۇ. مەلىكە:

— ماقۇل. ئەمما مېنىڭ شەرتىم بار. بىرىنچى شەرتىم، مېنىڭ ئېتىمنى قويۇپ بېرىڭ، مەن تۇرغان قەلئەنى ساقلىسۇن. ئىككىنچى شەرتىم، ئېرىم ئۆلدى. قىرىق كۈن ماتەم تۇتىمەن. ئۇنىڭدىن كېيىن پۈتۈن شەھەر خەلقىگە قىرىق كېچە-كۈندۈز توي ئۆتكۈزۈپ بېرىسىز. ئاندىن كېيىن نىكايىڭىزغا ئۆتىمەن. بۇ شەرتلىرىمگە كۆنمەي بىركۈن بۇرۇن يېقىنلىشىمەن دەيدىكەنسىز، مېنىڭ ئۆلۈكۈمگە ئېرىشىسىز، — دەپتۇ. پادىشا نائىلاج بۇ شەرتلەرگە كۆنۈپتۇ.

ئەمدى گەپنى قىلىچ ئۆمەرنىڭ ئاكىلىرىدىن ئاڭلايلى: بۇ ئىككى ئاكا-ئۇكا ۋەدە بويىچە ھەركۈنى سەھەردە سۈتكە قاراپ تۇرۇشۇپتۇ. دەل ياۋۇز جادىگەر موماي قىلىچ ئۆمەرنىڭ قىلىچىنى دەرياغا تاشلىۋەتكەن كۈنى ئەتىگەندە سۈتكە قاراشسا، سۈت قىپ-قىزىل قان رەڭگىگە ئۆزگەرگەن. چوڭ ئاكا دەرھال قىرىق پالۋاننى، سەكسەن ئاتنى تاللاپتۇ، قىرىق پالۋاننى بىردىن قىرىق ئاتقا مىندۈرۈپتۇ. يەنە قىرىق ئاتقا ئوزۇق-تۈلۈك ۋە سۇ قاچىلانغان تۇلۇملارنى ئارتىپ، يولغا چىقىپتۇ. بىر نەچچە كۈن يول مېڭىپ، ئوتتۇرانچى ئۇكىسى تۇرغان شەھەرگە يېتىپ كەپتۇ. ئۇكىسىمۇ ئاكىسىغا ئوخشاش تەييارلىق قىلىپ، ئاكىسىنى كۈتۈپ تۇرغان ئىكەن. بۇلار سەكسەن نەپەر پالۋاننى ئېلىپ يولغا راۋان بولۇپتۇ. سەپەرنىڭ ئوتتۇز توققۇزىنچى كۈنى تاڭ سەھەردە مەلىكە قانخورنىڭ قەلئەسىگە يېتىپ كەپتۇ ۋە قەلئەگە كىرىپتۇ. قارىسا، ئۇكىسى ئۇخلاۋاتقاندەك ياتقۇدەك. چوڭ ئاكىسى يۇلتۇزلارغا قاراپ، قىلىچ ئۆمەرنىڭ يۇلتۇزىنى ئىزلىسە، يۇلتۇزى ئاسماندا كۆرۈنمەپتۇ. «نەگە ئېقىپ چۈشكەندۇ؟» دەپ تاغ-داۋان، دەريا-كۆللەرگە قارىسا بىر دەريانىڭ تېگىدە تۇرغىدەك. يۇلتۇزنىڭ يېنىدا ئۇكىسىنىڭ قىلىچىمۇ تۇرغىدەك. بۇلار دەرھال ئاتلىرىغا مىنمەكچى بولغان ئىكەن، مەلىكە قانخورنىڭ ئىتى بۇ ئىككى ئاكا-ئۇكىنى ئۇلارنىڭ ئاتلىرىغا مىنگىلى قويماي، چاپانلىرىنىڭ پېشىدىن، يەڭلىرىنىڭ ئۇچىدىن چىشلەپ، ئۆزىگە مىندۈرۈپ، ھېلىقى دەريانىڭ تۈۋىگە بىردەمدىلا ئېلىپ كەپتۇ. ئوتتۇرانچى ئاكا دەرھال دەريانى باغلاپ، قىلىچنى ئېلىپ چىقىپ قەلئەگە قايتىپ كېلىپ، قىلىچنى غىلاپقا ساپتۇ. قىلىچ ئۆمەر قاتتىق بىر چۈشكۈرۈپ: «ئەجەپ قاتتىق ھەم تاتلىق ئۇخلاپتىمەن. ھەي، مەلىكە! قېنى سەن؟» دەپ توۋلاپ كۆزىنى ئاچسا، ئىككى ئاكىسى بېشىدا قاراپ تۇرغىدەك. ئۇ ئاكىلىرى بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپتۇ. بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنى چۈشىنىپتۇ. قىلىچ ئۆمەر ئاكىلىرىغا «دەرھال ئاتلىنايلى» دەپ سىرتقا چىقىشىغا ئىتىمۇ ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ تۇرۇپتۇ. قىلىچ ئۆمەر ئىتىغا مىنىپ ئوقتەك ئۇچۇپتۇ. ئىككى ئاكىسىمۇ سەكسەن پالۋاننى ئەگەشتۈرۈپ ئۇكىسىنىڭ كەينىدىن ئاتلىرىنى قويۇۋېتىپتۇ. بۇلار تويىنىڭ قىرىقىنچى كۈنى چۈش بىلەن پادىشانىڭ قەلئەسىگە بوراندەك بۆسۈپ كىرىپتۇ، پادىشا لەشكەرلىرىنىڭ قارشىلىق كۆرسەتكەنلىرىنى چېپىپ تاشلاپ، پادىشانى تىرىك قولغا چۈشۈرۈپ، ئوردا سارىيىنىڭ تورۇسىغا ئېسىپ قويۇپتۇ. ئۇلار پادىشا ھەرەمدىن مەلىكىنى تېپىپتۇ. ئەگەر شۇ بۈگۈن بۇلار يېتىپ

كەلمىگەن بولسا ۋەدە بويىچە مەلىكە
پادىشانىڭ خوتۇنى بولۇشقا توغرا كېلىدىكەن.
مەلىكە «بۈگۈن ئۆلىدىغان بولىدۇم» دەپ
ھاياتىدىن ئۈمىدىنى ئۈزۈپ بىر بولاق
زەھەرنى تەييار قىلىپ قويغان ئىكەن.
مەلىكە قىلىچ ئۆمەرنى كۆرۈپ ئۆزىنى
ئۇنىڭ قۇچىقىغا ئېتىپ يىغلاپ كېتىپتۇ.
سورىمايدىغان ئىسرنى سوراپ ئۆزىنىڭ
جۇدالىققا ئۇچرىغانلىقىنى ئەسلەپ ئېرىدىن
ئەپۇ سوراپتۇ. بۇلارنىڭ كۆڭلى ئېرىغا چۈشۈ-
كەندىن كېيىن جادىگەر موماينى تېپىپ
كەپتۇ. پادىشانى دارغا ئېسىپتۇ. جادىگەر
موماينى يامان ئاتنىڭ قۇيرۇقىغا باغلاپ،
ئاتنى چۆل-باياۋانغا قويۇۋېتىپتۇ. بۇ
شەھەرنىڭ خەلقىمۇ بۇ زالىم پادىشانىڭ
زۇلۇمىدىن ئازان تۇرغان ئىكەن. ئۇنىڭغا
ئۇنىماي، بۇلارنى «پادىشا بولۇڭلار»
دەپ تەلەپ قىپتۇ. قىلىچ ئۆمەر چوڭ ئاكىسىغا:
— سىز پادىشا بولۇڭ — دەپ تەكلىپ
قىلىپتۇ. چوڭ ئاكىسى:
— مەن ھازىر قىيناتام ئۆلۈپ كېتىپ،
ھېلىقى شەھەرگە پادىشا بولدۇم. بۇ شەھەرگە
پادىشا بولالمايمەن، — دەپ ئۇنىماپتۇ.
ئوتتۇرانچى ئاكىسىمۇ بۇ شەھەرنىڭ
پادىشالىقىدىن ۋاز كېچىپ چوڭ ئاكىسىغا
ئوخشاش جاۋاپ بېرىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن
بۇ شەھەرنىڭ پادىشالىقى قىلىچ ئۆمەرگە
قاپتۇ. قىلىچ ئۆمەر ئاكىلىرىنىڭ شەرىپىگە،
خەلقنىڭ زالىم پادىشادىن قۇتۇلغانلىقى ۋە
ئۆزىنىڭ تويى ئۈچۈن قىرىق كېچە-كۈن-
دۈز بەزمە-تاماشا قىلىپ بېرىپتۇ. قىرىق
بىرىنچى كۈنى قىلىچ ئۆمەر ئىككى ئاكىسىنى
يولغا سېلىپ قويۇپتۇ. ئۆزى بۇ شەھەردە
پادىشا بولۇپ قاپتۇ. ئەلنى ئادىل سوراپتۇ.
ئەل پاراۋان، مەملىكەت قۇدرەتلىك بولۇپتۇ.
ئۇ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغىچە مەلىكە بىلەن
خۇشال-خورام كۈن كەچۈرۈپتۇ.

شىرزات

بۇرۇنقى زاماندا نەزەر باي دېگەن
بىر كىشى ئۆتكەن ئىكەن. نەزەر باي سان-
ساناقسىز مال-چارۋىغا ئىگە بولۇپ، يىراق
ئەل-يۇرتلار بىلەن سودا-سېتىق ئېلىپ
بارىدىكەن. ئۇنىڭ سەككىز ئوغلى بار ئىكەن.
بىر يىلى قىش ئىنتايىن قاتتىق كېلىپ، مال
ئىگىلىرى چارۋا پادىلىرىنى يىراق بولسىمۇ
ئوت-چۆپى مول، ئىسسىق يەرلەرگە ھەيدەپ
كېتىپتۇ. نەزەر باينىڭ سەككىز ئوغلىمۇ
شۇلارنىڭ قاتارىدا ئاتىسىنىڭ مال-چار-
ۋىسىغا ئىگىدارچىلىق قىلىپ كېتىپتۇ. نەزەر
باي بىلەن خوتۇنى ئۆيدە قاپتۇ. مانا
شۇ كەتكەنچە باشقىلار كېلىپ، نەزەر باينىڭ
ئوغۇللىرىدىن ھېچبىر خەۋەر بولماپتۇ.
كۈنلەردىن بىر كۈنى نەزەر باينىڭ
خوتۇنى ھامىلدار بولۇپ، ۋاقتى-سائىتى
توشقاندا شىردەك قاۋۇل، سۈمباتلىق بىر
ئوغۇل تۇغۇپتۇ، بالا ئەنە شۇنداق تۇغۇلغانلىقى
ئۈچۈن ئۇنىڭغا شىرزات دەپ ئىسىم قويۇپتۇ.
شىرزات ئۆزگىچە بالا بولۇپ ئۆسۈپ-
تۇ. بىر ئايدا بىر ياشتىكى بالىدەك، ئىككى
ئايدا ئىككى ياشتىكى بالىدەك، بىر يىلدا
ئون بەش ياشتىكى ئۆسمۈردەك چوڭ بوپتۇ.
ئىككى يېشىدا مەن-مەن دېگەن كىشىلەر-
نىمۇ ئۇرغىدەك پالۋان يىگىت بولۇپتۇ. ئۇ
ئاتقان ئوقياسىنى توققۇز قەۋەت كەتمەن-
دىنمۇ ئۆتكۈزۈۋېتەلەيدىكەن. شىرزات دائىم
ئوۋغا چىقىپ، ئوۋ ئوۋلاپ، ئاتا-ئانىسىغا

غەمخورلۇق قىلىپ كەپتۇ.

شىرزات بىركۈنى تېرەك ئۈچىدا ئولتۇرغان بىر سېغىزخانغا ئوقيا ئېتىپتىكەن، ئوق سېغىزخانىنىڭ قانىتىنى ئۈزۈپ چۈشۈرۈۋېتىپتۇ. سېغىزخان ئۆلمەي بىر قانىتىنى كېرىپ يەرگە چۈشۈپتۇ. سەكرەپ قېچىپ كېتىۋېتىپ، سالقىندا چاق ئېگىرىپ ئولتۇرغان بىر موماينىڭ چاقى ئۈستىدىن سەكرەپ ئۆتكەندە، بىر قانىتى يىپقا ئىلىنىپ قېلىپ، بىر مۇنچە يىپ ئۈزۈلۈپ كېتىپتۇ. يىپ ئىگىرىپ ئولتۇرغان موماي شىرزاتقا:

— ھەي بىكار تىلەت! يىپىمنى ئۈزۈۋەتتىڭغۇ! ئەتىدىن - كەچكىچە مۇنداق لاغايلاپ يۈرگىچە، يوقاپ كەتكەن سەككىز ئاكاڭنى ئىزلەپ تاپساڭ بولماسمىدى؟! — دەپ كايىپتۇ.

موماينىڭ «سەككىز ئاكاڭ» دىگەن سۆزىدىن ھەيران بولغان شىرزات تۇرغان جايىدا تۇرۇپلا قاپتۇ. ئۇ ئىلگىرى ئاكىلىرى بارلىقىنى ئاڭلىمىغان ئىكەن. ئاتا - ئانىسىمۇ بۇ ھەقتە ھېچنىمە دىمىگەن ئىكەن. شىرزات بىر ھازادىن كېيىن يۈگرىگەن پېتى ئۆيىگە كېلىپ، ئانىسىغا:

— ئاكىلىرىم نەدە؟ نىمىشقا كەلمەيدۇ؟ مەن ئىزدەپ كېلىمەن! — دەپتۇ.

— ئۇ قېرى جادىگەر يالغان سۆزلەپتۇ. سېنىڭ ئاكىلىرىڭ يوق، — دەپتۇ ئانىسى ئىشەندۇرۇپ.

يەنە بىر كۈنى شىرزات ئوشۇق ئويناپ يۈرۈپ، ھىلىقى موماينىڭ يالغۇز ئوغلى بىلەن جېدەللىشىپ قېلىپ، بىر مۇش ئۇرغان ئىكەن، بالا ئۆلۈپ قاپتۇ. موماي شىرزاتنى تىللاپ - قاغاپ، يامانلاپتۇ:

— ھوي، ھارامزادە ئۆلگۈر! مېنىڭ يالغۇز بالامغا زورلۇق ئىشلەتكىچە، تەمتىرەپ ئۆلگەن سەككىز ئاكاڭنىڭ قورىغان سۆڭىكىنى تېپىۋالساڭچۇ!

بۇ گەپنى ئاڭلىغان شىرزات ئاكىلىرى بارلىقىغا راستىنلا ئىشىنىپ، ئاپىسىدىن سوراپ تۇرۇۋاپتۇ. ئاپىسى راستىنى ئېيتىشقا مەجبۇر بولۇپتۇ:

— سەككىز ئاكاڭ بار ئىدى. قاتتىق جۇت بولغان يىلى مال ھەيدەپ كەتكەن پېتى ھازىرغىچە ھېچ خەۋىرى يوق، نەدىلىگىنى بىلمەيمىز.

شىرزات ئاتا - ئانىسىغا يېتەرلىك ئوزۇق - تۈلۈك تەييارلاپ بېرىپ، بىلىگە ساداقلىرىنى باغلاپ، قولىغا تۆمۈر ھاسا ئېلىپ، چۆيۈن كەش كىيىپ ئاكىلىرىنى ئىزدەشكە ئاتلىنىپتۇ. ئۇ ئاي يۈرۈپتۇ، يىل يۈرۈپتۇ. تالاي ئەلنى، تالاي يەرنى ئارىلاپتۇ. تۆمۈر ھاسىسى يىڭنىدەك، چۆيۈن كەشى تەڭگىدەك قالغاندا، يىراق بىر دۆڭنىڭ ئارقىسىدىن كۆتىرىلگەن ئىس كۆرۈنۈپتۇ. ئۇ ھېرىپ - ئېچىپ دۆڭگە چىقىپ قارىسا، كەڭ يايلاق، سانسىز قوي، كالا، يىلقا ۋە ئۆيلەر كۆرۈنۈپتۇ.

بۇ يەردە كاتتا توي بولۇۋاتقان ئىكەن. شىرزات «ئاكىلىرىمنى مۇشۇ يەردىن سۈرۈشتۈرۈپ كۆرەي» دەپ شۇ يەرگە بېرىپتۇ. كۈتكۈچىلەر ئۇنى دىۋانە بولسا كېرەك دەپ ئويلاپ، تويغىدەك ئاش ۋە گۆش بېرىپتۇ. لېكىن شىرزات يەنىلا كەتمەپتۇ. بىر چاغدا بىر خىزمەتچى كېلىپ:

— ھەي قەلەندەر، تېخىچە تويمىدۇڭمۇ؟ — دەپ ۋاقىراپتۇ. شىرزات بۇ ئاھانەتكە چىدىماي، ئۇنىڭ كاچىتىغا بىرلا ئۇرۇپتىكەن، ئۇ مۇللاق چۈشۈپتۇ. كۆپچىلىك:

— ساڭا نىمە كېرەك؟ نىمە ئادەمسەن؟ — دەپ سوراپتۇ قورقۇشۇپ.

— ماڭا نەزەر، باينىڭ سەككىز ئوغلى

كېرەك. سەككىز ئاكامنى ئىزلەپ يۈرسەن،— دەپتۇ شىرزات.

شۇ ئارىدا سەككىز يىگىت يۈگرەپ كېلىپ، شىرزات بىلەن قۇچاقلىشىپ، يىغلىشىپ كۆرۈشۈپتۇ.

بۇ مال-چارۋىلارنىڭ ھەممىسى سەككىز ئوغۇلنىڭ ئىكەن. شىرزاتتىن ئاتا-ئانىسىنىڭ ئەھۋالىنى بىلگەندىن كېيىن، ئۇلارمۇ يۇرتىغا يانماق بولۇپتۇ.

سانسىز يىلقىلار بىرلا كۈرەڭ بايتالنىڭ ئەۋلادى ئىكەن. شىرزات ئەنە شۇ كۈرەڭ بايتالنى تۇتۇپ، يېتەكلەپ ئالدىدا مېڭىپتۇ. يىلقىلار كەينىدىن ئەگىشىپ مېڭىشىپتۇ. ھېچكىم «يىلقا ھەيدەيمەن» دەپ ئاۋارە بولماپتۇ. شۇنداق قىلىپ، تالاي تاغدىن ئېشىپ، چۆللەرنى بېسىپ، توققۇز ئوغۇل ساق-سالامەت ئۆز ئېلىگە كەپتۇ.

باللىرى قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، نەزەر باي يۇرت-جامائەتكە چوڭ توي ئۆتكۈزۈپ، تۆگىدىن بۇغرا، يىلقىدىن ئايغىر، قويدىن قوشقار سويۇپ، ياش-قېرىلارنى مېھمان قىپتۇ.

توي تۈگىگەندىن كېيىن، نەزەر باي ئوغۇللىرىنى ئۆيلەيمەكچى بوپتۇ-دە، توققۇز قىزنى بىرلا ئۆيدىن تاپماقچى بولۇپ يۇرت ئارىلاپتۇ. بىر كۈنى چەت بىر يېزىدىكى كونا بىر ئۆيدە قونۇپ كەتمەكچى بولۇپ كىرسە، ئىلغىدا سەككىز ھالقا ئېسىغلىق تۇرغىدەك. بۇنى كۆرگەن نەزەر باي خىيال سۈرۈپ قاپتۇ. بۇنى سەزگەن ئۆي ئىگىسى:

— نېمىنى خىيال قىلىپ قالدىڭىز؟— دەپ سوراپتۇ.

— خىيال سۈرگىنىمنىڭ سەۋەبى: توققۇز ئوغلۇم بار. شۇلارغا توققۇز قىز ئىزلەپ يۈرۋاتىمەن. خۇددى ئۆز باللىرىمدەك، ئۇلارمۇ بىر ئاتا-ئانىدىن بولۇشى لازىم. ئىلغىدىكى ھالقىلارنى كۆرۈپ، مەقسىتىمگە يەتتىم دەپ خۇشال بولغان ئىدىم. سانىسام بىرسى كەم ئىكەن. شۇنى خىيال قىلىپ قالدىم،— دەپتۇ نەزەرباي.

— ئۇنداق بولسا، ئويلانماڭ! يەنە بىرسى ئەنە،— دەپ ئۆي ئىگىسى باشقا ئىلغىدىن يەنە بىر ھالقىنى ئېلىپ كۆرسىتىپتۇ،— بۇ كەنجى قىزىمنىڭ ھالقىسى. بۇنى سەككىز قىزىمنىڭ ھالقىسىغا قوشمايمەن. ئاۋۇ سەككىز قىزىم بىر بولسا، كەنجى قىزىم ئۆزى بىر،— دەپ ھالقىنى يەنە ئۆز جايىغا ئېلىپ قويۇپتۇ. نەزەرباي ئۇنىڭغا:

— سىزنىڭ سەككىز قىزىڭىز بىر، كەنجى قىزىڭىز بىر بولسا، مېنىڭمۇ سەككىز ئوغلۇم بىر، كەنجى ئوغلۇم ئۆزى بىر، كەنجى قىزىڭىز شىرزاتقا بولسۇن!— دەپتۇ.

نەزەر باي مەسلىھەتنى پۈتكۈزۈپ، توي كۈنىنى بەلگىلەپ قايتىپتۇ. ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي، نەزەرباي ئوغۇللىرىنى باشلاپ ھېلىقى توققۇز قىزى بار ئادەمنىڭ يۇرتىغا كېلىپ، ئوتتۇز كۈن ئويۇنىنى، قىرىق كۈن تويىنى ئۆتكۈزۈپ كېلىنلىرىنى ئېلىپ قايتماقچى بولۇپتۇ.

كەنجى پەرىزاتنىڭ ئاتىسى قىزلىرىغا ھەرخىل لازىمەتلىكلەرنى بېرىپتۇ. شۇچاغدا پەرىزات ئاتىسىنىڭ بەرگەن نەرسىلىرىگە رازى بولماي:

— ئاتام ماڭا قاراگىر ئېتىنى، ئاقباش تۆگىسىنى ۋە دۇبۇلغا، ساۋۇتىنى بەرسۇن،— دەپ ئادەم ئەۋەتىپتۇ، بىراق، پەرىزاتنىڭ ئاتىسى ئاچچىغلىنىپ، كەلگەن كىشىگە:

— قىزىمغا ئېيتقىن، نەزەر بايىنىڭ

www.uyghurkitap.com

بايلىقى ئۇنىڭغا يېتىپ ـ ئاشسىدۇ، قۇرۇق تاما قىلمىسۇن! ــ دەپتۇ.

پەريزات ئاتىسىغا يەنىمە ئادەم ئەۋەتىپ: ــ قاراگىر ئاتنى سورىغىنىم، پالۋانلارغا لايىق ئات ئىدى، شىرزاتنى مىنسۇن دىگەن ئىدىم؛ ئاقباش تۆگىنى سورىغىنىم، شىرزات تۆگىلىرىگە باش قىلسۇن دىگەن ئىدىم؛ ئاتا ـ بوۋىمىزدىن مىراس قالغان دۇبۇلغا، ساۋۇت شىرزاتقا لايىق ئىدى، شۇ پالۋان كىيسۇن دىگەن ئىدىم، ــ دەپتۇ.

پەرىزاتنىڭ ئاتىسى ئاخىرى قىزىنىڭ سورىغانلىرىنى بېرىشكە مەجبۇر بوپتۇ ۋە:

ــ قىزىمغا ئېيت، شور قۇدۇقنىڭ ئەتراپىدا قونمىسۇن، خەتەرلىك! ــ دەپتۇ.

نەزەرباي كېلىنلىرىنى ئېلىپ قايتىپتۇ. بىر كۈنى ئۇلارغا يول ئۈستىدىكى تىرەك تۈۋىگە جايلاشقان كونا بىر قومۇش كەپە ئۇچراپتۇ. بۇ ئەسلى جادىگەرنىڭ قىزىنىڭ كەپىسى ئىكەن. جادىگەر قىز شىرزاتقا غايىۋانە ئاشىق بولۇپ، ئۇنى قەستلەپ يۈرگەن ئىكەن. يولۇچىلار ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا، جادىگەر قىز كەپىسىدىن چىقىپ غىلجىڭلاپ، سەت ھىجىيىپ مۇنداق دەپتۇ:

سۆيگەن يارىڭ شىرزات،
قۇتلۇق بولسۇن پەرىزات.
مىنگەن ئېتىڭ قاراگىر،
قۇتلۇق بولسۇن پەرىزات.

ئاقباش تۆگەڭ ياراملىق،
قۇتلۇق بولسۇن پەرىزات.
دۇبۇلغا ۋە ساۋۇتۇڭ
قۇتلۇق بولسۇن پەرىزات.

يار بويىدا دىسسەڭ،
قومۇش كەپە دىمىسەڭ،
بىزنىڭ ئۆيگە چۈشۈپ كەت،
ئىككى ـ ئۈچ كۈن تۇرۇپ كەت.

شىرىن سۆھبەت قۇرۇپ كەت،
ئىچ سىرىمنى بىلىپ كەت.
ھېچ بولمىسا دەم ئېلىپ،
تۇز ـ تەممىنى تېتىپ كەت،
سىنى چېيىمنى ئىچىپ كەت.

جادىگەر قىزنىڭ زاڭلىق قىلىپ سۆزلەۋاتقانلىقىنى بىلگەن پەرىزات مۇنداق جاۋاپ بېرىپتۇ:

ــ ئەي ناتونۇش بىگانە،
ئۆي تۇتۇپسەن يىگانە.
يامان نىيەت بولمىسا
يۈرەتتىڭمۇ پىنھانە.

سۆيگەن يارىم شىرزات،
ئۆز يارىمنى سۆيىمەن.
مىنگەن ئېتىم قاراگىر،
ئۆز ئېتىمنى مىنىمەن.

يۈك ـ تاقامنى يەقەتلا
ئاق تۆگەمگە ئارتىمەن.
كىيگەن ساۋۇت، دۇبۇلغا
ئۆز كىيىمىم، كىيىمەن!

يار بويىدا دىمەيمەن،
قومۇش كەپە دىمەيمەن.
زورلىساڭمۇ، بىلىپ قوي،
بۇ ئۆيۈڭگە كىرمەيمەن.

بىرسائەتمۇ تۇرمايمەن،
سۆھبەت تۈزۈپ يۈرمەيمەن.
ئىچ سىرىڭنى بىلمەيمەن،
سىن چېپىڭنى ئىچمەيمەن.

جادىگەر قىز ئىخىز ئاچالماي «خەپ، ساڭا بىر كۆرسەتمىسەم!» دەپ دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ، چىشىنى بىلەپ قاپتۇ. يولۇچىلار كېتىۋېرىپتۇ.

بىر كۈنى ئۇلار شور قۇدۇقنىڭ يېنىغا كەپتۇ. پەرىزات قىيناتىسىغا ئادەم ئەۋەتىپ: «بۇ يەردە قونمايلى، خەۋپلىك يەر» دەپتۇ. نەزەر باي «كېلىنىم ئۆيىگە بارماي تۇرۇپلا مېنى باشقۇرماقچى بوپتىمۇ؟» دەپ ئاچچىغلاپ، شۇ يەردە قونۇشقا بۇيرۇپتۇ.

شۇ كېچىسى پۈتۈن ئەتراپنى قاراتۇمان قاپلاپ كېتىپتۇ. نەزەر باي شۇ چاغدىلا كېلىنى پەرىزاتنىڭ سۆزىگە كىرمىگەنلىكىدىن پۇشايمان يەپتۇ-دە، ئۇخلىماپتۇ. پەرىزاتمۇ تاڭغىچە كىرپىك قاقماپتۇ. ئەتىسى ئەتىگەندە ئاقباش تۆگىنىڭ يوقلۇغى مەلۇم بوپتۇ. بۇ خەۋەر نەزەر بايغا يەتكۈزۈلۈپتۇ. نەزەر باي دەرھال ئىزلەپ مېڭىپتۇ. بىر يەرگە بارسا، يىراقتا تۆگە كۆرۈنۈپتۇ. يېقىن بېرىپ ئاقۋاش تۆگىنىڭ نۇقتىسىنىڭ بىر قوڭغۇراق تىكەنگە ئىلىنىپ قالغانلىغىنى بىلىپتۇ. يانتاق يېنىدا بىر قېرى دۈمچەك موماي ئولتۇرغىنىدەك.

نەزەر باي:

— موما، ھەي... موما! ئاۋۇ چۇلۋۇرنى ماڭا ئېلىۋېتىڭا!— دەپتۇ.

— قوپسام ئولتۇرالمايمەن. ئولتۇرسام قوپالمايمەن، بالام! ئۇنىڭغا ھالىم يەتمەيدۇ،— دەپتۇ موماي مۆلايىملىق بىلەن.

مومايىنىڭ سۆزىگە ئىشەنگەن نەزەر باي، چۇلۋۇرنى ئالاي دەپ ئاتتىن ئېڭىشكەندە، مومايىنىڭ قولى خۇددى ئامبۇردەك كېلىپ، نەزەر بايىنىڭ كېكىرتىگىنى قىسىۋاپتۇ. نەزەر باي مومايىنىڭ جادىگەرلىگىنى ئەنە شۇ چاغ-دىلا بىلىپتۇ. ئۇ ئۇياق-بۇياققا يۈلقۇنۇپ كۆرۈپتۇ. بىراق موماي تېخىمۇ قاتتىقراق قىسىپتۇ. نەزەر باي «قويۇۋەت!» دىگەنسېرى موماي شۇنچە قاتتىق سىقىپتۇ. بايىنىڭ جېنى قىينىلىپتۇ. ئىلاجسىز قالغان باي ئاخىرى يې-لىنىپ-يالۋۇرۇشقا باشلاپتۇ:

— قاردەك ئاقارغان ساقال، چېچىم بار! قېرىپ قالغان يېشىم بار! مېنى قويۇۋەت، جان موما!— دەپتۇ. موماي «ياق!» دەپ تېخىمۇ قاتتىق سىقىپتۇ.

— تۇققۇز كېلىن كۆچۈرۈپ،
بۈگۈن كەلدىم بۇ يەرگە.
بايلىغىمدىن قانچىلىك —
ئالساڭ، ئالغىن ئۆزەڭگە.

قويۇۋەت مېنى جان موما! — دەپتۇ نەزەر باي. موماي «ياق» دەپ يەنە بىر سىققان ئىكەن، باي تەرلەشكە باشلاپتۇ.

— يەنە رازى بولمساڭ،
سان-ساناقسىز قويۇم بار.
قانچە ئالساڭ، ئال ئانا!
يەنە نىمە ئويۇڭ بار؟
بوشات مېنى، جان ئانا!— دەپتۇ باي. «ياق» دەپ، موماي چىڭراق قىسقان ئىكەن، بايىنىڭ كۆزى ئالىيىپ قاپتۇ.

— يەنە رازى بولمساڭ،
نىيىتىڭدىن يانمساڭ.
قورا-قورا تۆگەم بار،
ئال، جېنىمنى قىلما خار.

قويۇۋەت مېنى ئانىجان!— دەپتۇ باي يەنە. موماي «ياق» دەپ سىقىپ قويۇپتۇ. نەزەر بايىنىڭ جېنى چىقىشقا ئازلا قېلىپ، ئۆلۈشكە كۆزى يېتىپ:

www.uyghurkitap.com

— يەنە رازى بولمساڭ،
ساي ـ سالادا يىلقام بار.
رەھمى قىلغىن ئانىجان،
(سەندە بولسۇن ئىختىيار)
ئۇ ھەم بولسۇن سىڭىڭكى.
جېنىم قالسۇن مېنىڭكى!— دەپتۇ

يىغلاپ. موماي «ياق ـ ياق!» دەپ تېخىمۇ قاتتىق سىققان ئىكەن، نەزەر باينىڭ جېنى ھەلقۇمىغا كېلىپ قاپتۇ. ئىلاجىسىز قالغان باي:

— يەنە رازى بولمساڭ،
نىيىتىڭدىن يانمساڭ،
جان كېلىنىم پەرىزات
ساڭا بولسۇن قول ـ قانات.
سېغىزخاندەك ساقلىغى،
قوي سۈتىدەك ئاقلىغى،
كۆچكە تولغان بىلىكى،
بولۇپ قالار كېرىكى.
مەرۋايىتتەك بالا ئۇ،
«ئەقلى تولغان دەنا ئۇ.
ئۇ ھەم بولسۇن سىڭىڭكى
جېنىم قالسۇن مېنىڭكى
ئەمدى قويىۋەت جان موما!— دەپ

تۇ. «ياق ـ ياق!» دەپتۇ موماي نەزەر باينىڭ گېلىنى تېخىمۇ بەكرەك سىقىپ. نەزەر باينىڭ جېنى چىقىشقا ئازلا قاپتۇ. قورقۇپ كەتكەن باي:

— يەنە رازى بولمساڭ،
سەككىز قىران ئوغلۇم بار.
سەكسەن ئەرنىڭ كۈچى بار.
پاراسەتلىك، ئەقلى بار.
شۇلار بولسۇن سىڭىڭكى،
جېنىم قالسۇن مېنىڭكى.
قويىۋەت مېنى، جان موما!
كۈچكە تولغان خان موما!— دەپتۇ.

موماي «ياق ـ ياق!» دەپ نەزەر باينىڭ گېلىنى بىر سىققان ئىكەن، نەزەر باينىڭ جېنى تۇمشۇقىغا كېلىپ قاپتۇ-دە، خىرىلداپ تۇرۇپ:

— يەنە رازى بولمساڭ
خۇي ـ پەيلىڭدىن يانمساڭ.
ساڭا قوياي بىر تىلەك
سەككىزىدىن بىر بۆلەك.
كەنجى ئوغلۇم شىرزات
پالۋانىم ئەزىمەت.
ئۇ ھەم بولسۇن سىڭىڭكى
جېنىم قالسۇن مېنىڭكى.
قويىۋەت مېنى جان موما
بارلىغىمنى ئال، موما!— دەپتۇ.

جادىگەر موماي شۇندىلا قولىنى بوشىتىپتۇ ۋە:
— شىرزاتنى ماڭا قانداق كەلتۈرۈپ بېرىسەن؟— دەپ سوراپتۇ.
— يانچۇقۇمدا شىرزاتنىڭ ئوق ئۇچىلايدىغان بىلىيى بار. شىرزات ئۇنىڭسىز يۈرەلمەيدۇ. مەن ئۇنى مۇشۇ يەرگە تاشلاپ كېتەي، شىرزات ئىزلەپ كېلىدۇ. شۇ چاغدا ئۇنى تۇتىۋال— دەپتۇ.
پەرىزات بۇلارنى پىنھان جايدا تۇرۇپ كۆرۈپ ۋە ئاڭلاپ تۇرۇپتۇ.
باي تۆگىسىنى ئېلىپ قايتىپ كەپتۇ-دە، يۈكلەرنى ئارتىپ يولغا چۈشۈپتۇ. بىرنەچچە كۈن يول يۈرۈپتۇ ۋە بىر قونالغۇغا چۈشۈپتۇ. بۇ بىر قانچە كۈن ئىچىدە پەرىزات خىيال سۈرۈپ، خاپا ھالەتتە يۈرۈپتۇ. ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلەلمەي يۈرگەن شىرزات پەرزاتتىن ئۇنىڭ سەۋەبىنى سوراپتۇ.
— ئاتاڭ سېنى جادىگەر مومايغا بېرىۋەتتى. سەن ئەمدى مېنىڭ ئەمەس. ئاشۇ مومايدىن بىر يولى قۇتۇلۇپ كەل!— دەپتۇ.
— ئاتام مېنى جادىگەرگە نېمىشقا بېرى-

دۇ؟— دەپتۇ شىرزات.

— ئىشەنمىسەڭ، بىلەي تىپشىنى سوراپ كۆرگىنە؟— دەپتۇ پەرىزات.

ئەتىسى ئەتىگەندە شىرزات ئاتىسىدىن بىلەي تىپشىنى سوراپتۇ. نەزەر باي گاڭگىراپ، يالغاندىن يانچۇغىنى ئىزلىگەن بولۇپ:

— ھەتتىگىنەي! شور قۇدۇقنىڭ يېنىدا تۆگە ئىزلەپ چىققاندا، بىر تىكەنلىكتە ئات باققان ئىدىم. شۇ يەردە چۈشۈرۈپ قويغان ئوخشايمەن،— دەپتۇ.

شىرزات بىلەي تىپشىنى ئىزلىمەكچى بوپتۇ. شور قۇدۇق بىرنەچچە كۈنلۈك يىراق بولغاچقا، ئاتىسىنىڭ مەسلىھەتى بىلەن ئالتە ئاياقلىق ئالا ئاتنى، يەتتە ئاياقلىق جىرەن ئاتنى مىنمەك بوپتۇ. شىرزات ئالا ئاتنى مىنىپ، جىرەن ئاتنى يېتەكلەپ كېلىۋاتقاندا، پەرىزات چىقىپ مۇنداق دەپتۇ:

شور قۇدۇقنىڭ يېنىدا
ئاخماق بولۇپ قوندى ئاتام.
يالماۋۇزغا يالغۇزنى
جاندىن قورقۇپ بەردى ئاتام.

قولان ئۆتمەس چۆللەردىن
يۈرگۈت بولۇپ ئۆتەرسەن.
قىران ئۆتمەس قىيادىن
شۇڭقار سۈپەت ئۆتەرسەن.

ئالتە ئاياقلىق ئالا ئات
ئورۇق بايتال قۇلۇنى.
قىيىنچىلىق بوپ قالسا
تاپالمايدۇ يولىنى.

تاپىنىغا تاش پاتسا
ئاقساقلاپ ھېچ ماڭالماس.
ماڭلىيىدىن كۈن ئۆتسە
ئالتە كۈنگە يارىماس.

يەتتە ئاياقلىق جىرەن ئات
قىرى بايتال قۇلۇنى.
ئېغىر كۈنگە يولۇقساڭ
تاپالماس ئۆڭ- سولىنى.

تاپىنىغا تاش پاتسا
تۇلپار بولۇپ چاپالماس.
ماڭلىيىدىن كۈن ئۆتسە
يەتتە كۈنگە يارىماس.

يورغا ئاتنى ئالمىدىم،
ئەر ئېتى دەپ تاللىدىم.
ئىگەر- توقۇم، يۈگەننى
ئاللا بۇرۇن راسلىدىم.

قاشاڭ ئەمەس، چۈۋەر (ئات)
ساڭا ھەمدەم، قول- قانات.
توققۇزۇڭنى تەل قىلار
قاراگىرنى مىن شىرزات.

باشقا بايلىق ئالمىدىم،
سەن ئۈچۈنلا تاللىدىم.
دۇبۇلغا ۋە ساۋۇتنى
بۇ سەپەردە كىي شىرزات.

شىرزات پەرىزاتنىڭ مەسلىھەتى بىلەن قاراگىرنى مىنىپتۇ. شىرزات ماڭىدىغان ۋاقىتتا پەرىزات ئاقباش تۆگىنى تۇتۇپ «سەن شىرزات كەلگەن كۈنى ياكى شىرزات ۋاپات بولغان كۈنى بوتىلا» دەپ، بېلىنى شايى رومال بىلەن چىڭ باغلاپ «سەن شىرزات كەلگەن ياكى ئۆلگەن كۈنى يېشىل!»

دەپتۇ. شىرزات يولغا چىقىپتۇ. ئۇ يۇرتىدىن خېلى ئۇزاپ كەتكەندىن كېيىن، قاراگىر زوۋانغا كېلىپ:

— شىرزات، ئەمدى ئىككىمىزنىڭ ھاياتى بىر. بېشىمىزغا كەلگەننى تەڭ كۆرىمىز. مۇنۇ سۆزلىرىمنى ئېسىڭدە چىڭ ساقلا: بىلەي تاش يېنىدا ھىلىقى يالماۋۇز جادىگەر سېنى كۈتۈپ تۇرۇۋاتىدۇ. سەن بىلەينى ئالماقچى بولغاندا ئۇ تۇتۇۋالماقچى. يېقىن بارغاندا ئۇنى ئالدايدىغان بىر ئامال تاپ. موماي ئالدىنىپ قالغاندا، مەن قورايدىن پاكار، جۇسەيدىن ئىگىزرەك بولىمەن، شۇ چاغدا سەن بىلەيىڭنى ئېلىپ قاچ. ئارقاڭغا قارىغۇچى بولما! — دەپ جىكىلەپتۇ.

شىرزات يول مېڭىپ، ماڭغاندىمۇ مول مېڭىپ، جادىگەر مومايىنىڭ يېنىغا كەپتۇ-دە، يېقىن بېرىپ:

— موما، موما. كەينىڭىزدىكى قىزلارنىڭ ھەممىسى سىزنىڭ قىزلىرىڭىزمۇ؟— دەپتۇ. موماي دەرھال كەينىگە قاراپتۇ. دەل شۇ چاغدا قاراگىر قورايدىن پاكار، جۇسەيدىن ئىگىزرەك ھالەتكە كەپتۇ. پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلگەن شىرزات بىلەينى ئاپتۇ-دە، قېچىپتۇ. شۇ چاغدا موماي:

— ھە، شىرزات، سەنمىدىڭ مېنى ئالدىغان؟ خەپ سېنى!...— دەپتۇ. ئۇنىڭ ئېگەكلىرى جاقىلداپ، چىشلىرى كاسىلداپ، كۆزلىرى ئوتتەك يېنىپتۇ. ئۇ چېچىنى يېيىپ شىرزاتنى قوغلاپتۇ.

شىرزات كەينىگە قارىماي قېچىپتۇ. موماي توختىماي قوغلاپتۇ. قاراگىرنىڭ تۇياقلىرىدا ئېزىلگەن تاغلار قامغاقتەك ئۇچۇپ، تاشلار خۇددى مۆلدۈردەك يېغىشقا باشلاپتۇ. ئاخىرى قاراگىرنىڭ چېپىشىدىكى سالمىغىغا بەرداشلىق بېرەلمەي، قارا يەر قاق يېرىلىپ كېتىپ، شىرزات بىلەن قاراگىر يەر ئاستىغا چۈشۈپ كېتىپتۇ.

يەر ئاستىغا چۈشكەندىن كېيىن، قاراگىر يەنە زوۋانغا كېلىپ:

— بىز ئەمدى يەر ئاستىغا چۈشتۇق. ئازراق يۈرسەك، ئىلان پادىشاسى — بانۇخانىنىڭ ئوردىسىغا بارىمىز. ئوردىغا بارغىنىمىزدا مېنى يىراقتا قالدۇرۇپ، ئۆزەڭ ئوردىغا كىرگىن. ئېسىڭدە بولسۇنكى: ئوردا بوسۇغىسىدىن ئىككى قارا ئىلان ۋىشىلداپ، ساڭا خىرىس قىلىپ چىقىدۇ. ھەرگىز قورقۇپ سەسكەنمە. ئۇلار بانۇخانىنىڭ ئىشىك باقارلىرى. تەخت يېنىغا بارغاندا ئىككى ئاق ئىلان ۋىشىلداپ كېلىپ، ئىككى يېڭىڭدىن كىرىپ ياقاڭدىن، قوينۇڭدىن كىرىپ قونجۇڭدىن چىقىدۇ. بۇلار بانۇخانىنىڭ ئوغلى بىلەن قىزى بولىدۇ. ئۇلاردىنمۇ سەسكەنمە. تەخت يېنىغا بېرىپ ئولتۇر. شۇ چاغدا ھەيۋەتلىك چوڭ ئىككى سېرىق ئىلان كۆشۈلداپ باشلىرىنى كۆتىرىدۇ. ئۇلاردىنمۇ قورقما. بۇلار بانۇخانىنىڭ ئۆزى بىلەن ئايالى. ئەگەر قورقۇپ، سەسكەنسەڭ، سېنى پالۋان دېمەيدۇ، يەر ئاستى ئېلىدە قەدرىمىز بولمايدۇ. يەر ئۈستىگە يول تېپىپ چىقالمايمىز،— دەپتۇ.

خېلى ئۇزاق ماڭغاندىن كېيىن، قاراگىر ئېيتقاندەك بانۇخانىنىڭ ئوردىسى كۆرۈنۈپتۇ. شىرزات ئېتىنى قويۇپ، سالام بېرىپ ئوردىغا كىرىپتۇ. شىرزات بوسۇغىدىكى ئىككى قارا ئىلاندىنمۇ، ئىككى ئاق ئىلاندىنمۇ ۋە ھەتتا ئىككى چوڭ سېرىق ئىلاندىنمۇ قىلچە سەسكەنمەي، تەخت يېنىغا بېرىپ ئولتۇرۇپتۇ. بىر چاغدا سېرىق ئىلانلارنىڭ بىرى بانۇخانغا، بىرى خانىشقا ئايلىنىپ:

— مەرھەمەت، شىرزات! يەر ئاستى ئالىمىنىڭ ئەھلى سېنى رەنجىتمەيدۇ، بەلكى

خىزمىتىدە بولىدۇ،— دەپتۇ.

ئىككى ئاق ئىلاننىڭ بىرى قىران يىگىت، بىرى چىرايلىق قىزغا ئايلىنىپتۇ. ئۇلار مۇ ئەبەسسۇم بىلەن:

— سالام، يەر ئۈستى ئالىمىنىڭ پالۋانى. يەر ئاستىغا كەلگىنىڭىزنى قارشى ئالىمىز. يەر ئاستى پالۋانلىرى، ئىلمى — ھېكمەت ئەھلى سىز بىلەن ھەمسۆھبەتتە بولىدۇ،— دەپتۇ.

بوسوغىدىكى ئىككى قارا ئىلان ئىككى خىزمەتچىگە ئايلىنىپ، شىرزاتنىڭ ئالدىدا قول باغلاپ تۇرۇپتۇ.

شىرزات بۇ يەردە خېلى ۋاقىت تۇرۇپتۇ. بانۇخاننىڭ تۆمۈرخان دىگەن خاننىڭ قىزىغا كۆڭلى بار ئىكەن. ئۇ قىزنى سوراپ، ئەلچە ئەۋەتسە تۆمۈرخان بىرىشكە رازى بولمىغان ئىكەن. بانۇخان شىرزاتنىڭ ئەنە شۇ قىزنى ئېلىپ كېلىشنى ئېيتىپتۇ. ئەگەر ئېلىپ كېلەلىسە، ئۆزىنىڭ قىزىنى شىرزاتقا بەرمەكچى بوپتۇ.

تۆمۈرخاننىڭ يۇرتى يەتتە ئايلىق يول ئىكەن. شىرزات يولغا چىقىپ، بىرقانچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، يىراقتا بىر ئادەم كۆرۈنۈپتۇ. «بۇ نىمە ئادەمكىنە» دەپ قارىسا، ھېلىقى ئادەم تېرەك ئۈستىدە ئولتۇرغان ئىككى سېغىزخاننىڭ قۇيرۇغىنى سەزدۇرمەي يۇلۇۋېلىپ، يەنىلا سەزدۇرمەي بىرىنىڭ قۇيرۇغىنى يەنە بىرىگە بىكىتىپ قويۇۋاتقىدەك. شىرزات ئۇنىڭ يېنىغا بېرىپ:

— ھەي، نىمە قىلىۋاتقان ئادەمسەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

— يەر ئۈستى ئالىمىنىڭ پالۋانى شىرزات يەر ئاستىغا چۈشتى دىگەننى ئاڭلاپ شۇنىڭغا ھەمرا بولاي دەپ كۈتۈپ تۇرغان كىشىمەن،— دەپتۇ ھېلىقى كىشى.

— شىرزاتقا ھەمرا بولغىدەك نىمە ھۈنەرىڭ بار،— دەپ سوراپتۇ شىرزات يەنە.

— ئالغىنىمنى سەزدۇرمەيمەن. كۆرگەنسەن، ھەتتا سېغىزخاننىڭ قۇيرۇغىنىمۇ سەزدۇرمەي يۇلۇۋېلىپ بىرىنىڭكىنى بىرىگە قاداپ قويدۇم،— دەپتۇ ھېلىقى كىشى.

— ياخشى، شىرزات دىگەن مەن بولمەن،— دەپتۇ شىرزات.

ئىككىسى يولغا راۋان بوپتۇ. كېلىۋاتسا، ئىككى يوتىغا قازاندەك ئىككى قارا تاشنى باغلىۋېلىپ، كىيىكلەرنى قوغلاپ يۈرگەن يەنە بىر كىشى يولۇقۇپتۇ.

— ھە، نىمە قىلىۋاتقان ئادەمسەن؟ — دەپ سوراپتۇ شىرزات.

— يەر ئۈستىنىڭ كۈشتىنگىرى شىرزاتنى يەر ئاستىغا چۈشتى، دەپ ئاڭلىۋىدىم. شۇنىڭغا ھەمرا بولاي دەپ يولغا قاراپ تۇرۇۋاتقان ئادەممەن،— دەپتۇ ھېلىقى ئادەم. شىرزات:

— ئۇنىڭغا ھەمرا بولغىدەك نىمە ھۈنەرىڭ بار،— دەپ سوراپتۇ.

— ئايىغىمغا چاڭ قونماس يۈگرۈكمەن. ئۇچار قۇشمۇ مەندىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ. شامال ئاياق-يەل تاپان دىگەن يۈگرۈكمەن،— دەپتۇ ئۇ كىشى. شىرزات:

— ئۇنداق بولسا، ياخشى! يۈر، بىز بىلەن، شىرزات دىگەن مەن بولىمەن!— دەپتۇ.

ئۇلار بىللە مېڭىپتۇ. بىرنەچچە كۈن ماڭغاندىن كېيىن، يەنە بىر كىشىنى يولۇقتۇرۇپتۇ. قارىسا، بۇ ئادەم يەرگە قۇلىقىنى يېقىپ، يەر ئاستىدىن بىرنەرسە تىڭشاۋاتقاندەك ياتقۇدەك.

— ھە، نىمە قىلىۋاتقان ئادەمسەن؟ — دەپ ئۇچىيلەن ئۇنىڭ يېنىغا كەپتۇ.

— يەر ئۈستىدىكى شىرزاتنى يەر ئاستىغا چۈشتى دەپ ئاڭلىدىم. مەن ئۇنىڭغا ھەمرا بولماقچىمەن،— دەپتۇ ئۇ كىشى.

— شىرزاتقا ھەمرا بولغىدەك نىمە خىسلىتىڭ بار؟ — دەپتۇ شىرزات.

— يەر ئاستىنىڭ مەشھۇر تىڭ-تىڭچىسىمەن. ھەرقانداق يوشۇرۇن گەپ بولسىمۇ يىراق-يېقىندىن تولۇق ئاڭلىۋالىدىغان ساقۇلاق باتۇرمەن، — دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ ئۇ كىشى. شىرزات:

— شىرزات دىگەن مانا مەن، يۈر بىز بىلەن! — دەپتۇ.

ئەمدى ئۇلار تۆت كىشى بولۇپ مېڭىپتۇ. ئۇلار بىر تۈزلەڭدە كېلىۋاتسا، بىر ئادەم تاغلارنى ئۇياق-بۇياققا يۆتكەپ يۈرگىدەك.

— ھەي، نىمە ئىش قىلىۋاتىسەن؟ — دەپتۇ شىرزات ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ.

— يەر ئۈستى ئالىمىنىڭ پالۋانى شىرزاتنى يەر ئاستىغا چۈشتى دەپ ئاڭلىغان ئىدىم. شۇنىڭغا ھەمرا بولاي دەپ، شۇنى كۈتۈۋاتقان ئادەممەن، — دەپتۇ ھىلىقى كىشى.

— شىرزاتقا ھەمرا بولغىدەك نىمە پەزىلىتىڭ بار؟ — دەپتۇ شىرزات.

— مەن ئاجايىپ كۈشتىنىگىرمەن، يەر ئۈستىدىمۇ، يەر ئاستىدىمۇ ماڭا تەڭ كېلىدىغان ئادەم يوق، قۇدرىتىم تېنىمگە سىغمىغاچقا تاغ يۆتكەپ يۈرۈمەن. تاغ باتۇرى دىگەن كىشىمەن، — دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ ئۇ.

— سەن ئىزلىگەن شىرزات مەن بولىمەن. بىز بىلەن يۈر دەپتۇ شىرزات.

بەش پالۋان كېتىۋاتسا ئالدىدا بىر كۆل كۆرۈنۈپتۇ. كۆلنىڭ سۈيى بىردىنلا يوقۇلۇپ، بىردىنلا پەيدا بولۇپ تۇرغىدەك. يېقىن كېلىپ قارىسا كۆل ياقىسىدا بىر ئادەم ئولتۇرۇۋېلىپ، كۆلنىڭ سۈيىنى گاھ سۈمۈرۈپ، گاھ چىقىرىپ ئولتۇرغىدەك. ئۇلار بېرىپ ئەھۋال سوراپتۇ:

— ھە، نىمە قىلىپ ئولتۇرغان ئادەمسەن؟

— شىرزاتنى كۈتۈپ ئولتۇرۇرمەن. شۇنىڭغا ھەمرا بولاي دىۋىدىم.

— شىرزاتقا ھەمرا بولغىدەك نىمە ھۈنىرىڭ بار؟

— ئالەمدە بار نەرسىنى يالمايمەن. تويغىنىمنى بىلمەيمەن. قانچىكى چوڭ دەريا، كۆل بولسىمۇ، سۈيىنى بىرلا سۈمۈرۈپ تۈگىتىمەن. كۆل باتۇر دىگەن ئادەممەن، — دەپتۇ ھىلىقى كىشى.

— ئۇنداق بولسا، يۈر، شىرزات دىگەن مانا مەن. — دەپتۇ شىرزات.

ئۇلار ئالتىلەن بولۇپ مېڭىپتۇ. خېلى ئۇزۇن ماڭغاندىن كېيىن ئىگىز بىر موما ياغاچ كۆرۈنۈپتۇ. يېقىن كېلىپ قارىسا، ئۇنىڭ ئۈستىدە بىر ئادەم ئەتراپقا نەزەر سېلىپ ئولتۇرغىدەك.

— ھەي، ئۇ يەردە نىمە قىلىپ ئولتۇرۇسەن؟

— مەن سېنىڭ يەر ئۈستىدىن چۈشۈپ باتۇرخاننىڭ ئوردىسىغا كىرگەنلىگىڭنى، ئۇ يەردىن تۆمۈرخاننىڭ يۇرتىغا ماڭغانلىغىڭنى، يولدا يەر ئاستى پالۋانلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ كېلىۋاتقانلىغىڭنى كۆرۈپ، ساڭا ھەمرا بولاي دەپ كۈتۈپ تۇرغان ئىدىم. مەن ھەرقانداق نەرسىنى بۇلجىتماي ئېنىق كۆرەلەيمەن.

— ياخشى، ئۇنداق بولسا، ماڭا ھەمرا بول!

يەتتە باتۇر يولغا چۈشۈپ، يەتتە ئاي، يەتتە كۈن دىگەندە تۆمۈرخاننىڭ يۇرتىغا يېتىپ كەپتۇ. ئۇلار كەلگەندە تۆمۈرخاننىڭ قىزىغا كاھىش خانمۇ ئەلچى ئەۋەتكەن ئىكەن. شىرزات كەلگەندىن كېيىن تۆمۈرخان ھەر ئىككى تەرەپكە: «ھۈنەر كۆرسىتىڭلار، قايسىڭلار غالىپ كەلسەڭلار قىزىمنى شۇنىڭغا بېرىمەن» دەپتۇ. ئىككى تەرەپنىڭ ھۈنىرىنى كۆرۈشكە بۇ يۇرتنىڭ يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە بولغانلارنىڭ ھەممىسى يىغىلىپتۇ. ساناق-

سىنز قوي، كالا، تۆگە، ئاتلار سويۇلۇپ زىياپەت بېرىلىپتۇ. شىرزاتنىڭ پالۋانلىرى ئايرىم ئۆيدە ئولتۇرۇشقان ئىكەن. تۆمۈرخان ئۇلارنى تويغۇزۇمەن دەپ، ھەر قانچە ئاش ۋە گۆش ئېلىپ كەلسىمۇ، ئۈلگۈرمەپتۇ. زىياپەتكە تەييارلانغان ھەممە نەرسىنى بىرلا كۆل باتۇر يەپ تۈگىتىپتۇ. ئىلاجىسىز قالغان تۆمۈرخان بىلەن كاھىشخان مەسلىھەتلىشىپ، پالۋانلارغا زەھەر بەرمەكچى بولۇشۇپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان ساقالۇلاق باتۇر ئەپلىك پالۋانغا خەۋەر قىلغان ئىكەن، ئۇ ئۇغا سېلىنغان ئاشنى كاھىش خاننىڭ ئېشى بىلەن ئالماشتۇرۇپ قويۇپتۇ. كاھىش خاننىڭ ۋەزىر-ۋۇزرالىرىدىن ئۈچ كىشى ئۆلۈپ قاپتۇ. بۇنىڭدا مەغلۇپ بولغان تۆمۈرخان ئات بەيگىسى ئويۇشتۇرۇپ، ئۆزىنىڭ ھەممە يۈگرۈك ئاتلىرىنى بەيگىگە ساپتۇ. شىرزات قاراگىرنى تەييارلاپتۇ. شۇ چاغدا قاراگىرغا زۇۋان كىرىپ:

— ئەگەر بەيگىنى يىراقتىن باشلىسا، مېنىڭ يۈگۈرۈشۈممۇ تېز بولىدۇ. ئۈچ كۈن چاپسام تۇياقلىرىم قىزىپ، ئۆزەمنى توختىتىشقا قۇدرىتىم يەتمەي قالىدۇ. مەن كېلىۋاتقاندا ئالدىمدىن ئارقان تارتىپ قوي. ئارقاننىڭ بىر قەۋىتى كەندىردىن بولسۇن. ئارقان بىراقلا ئۈزۈلۈپ كەتسە، ئۆلگۈنۈم شۇ. ئەگەر ئارقاننىڭ بىرەر قەۋىتى ئۈزۈلمەي قالسا، مەن توختايمەن، يىقىلىپ جان ئۈزسەممۇ، يەنە جان كىرىدۇ. ئۈمىت ئۈزمە! — دەپتۇ.

بەيگە بىر ھەپتىلىك جايدىن باشلىنىپتۇ. ئۇنىڭغىچە چېلىش ئويۇشتۇرۇلۇپتۇ. تاغ باتۇرغا ھېچكىم تەڭ كېلەلمەپتۇ. تاغ باتۇرغا كىشى چىقمىغاندىن كېيىن، باتۇر ئىككى تاغنى ئىككى قولىدا كۆتىرىپ، يۇرتقا كۈچىنى نامايەن قىلىپتۇ. تۆمۈرخان بىلەن كاھىش خان ھودۇقۇپ قاپتۇ-دە، شىرزاتقا: «تاغنى بىز تەرەپكە قويىسۇن!» دەپ يېلىنىپتۇ. شىرزات تاغنى ئۆز ئورنىغا قويغۇزۇپتۇ. بىر ھەپتىدىن كېيىن بەيگى ئاتلىرى يېتىپتۇ. ئىككى تەرەپ ئاتلىرىنى كۈتۈپتۇ. بىر چاغدا يىراقتىن چاڭ-توزاڭ كۆتىرىلىپتۇ. كېيىن بىر قارا نەرسە كۆرۈنۈپتۇ. بۇ قاراگىر ئىكەن. شىرزات دەرھال ئۈچ قەۋەت ئارقاننى تارتىپتۇ. قاراگىر ئۇچقاندەك كېلىپ، ئارقانغا ئۆزىنى ئۇرۇپ يىقىلىپتۇ. ئارقاننىڭ ئىككى قەۋىتى ئۈزۈلۈپ بىر قەۋىتى قالغان ئىكەن. قاراگىر ھوشىدىن كېتىپتۇ. شۇ چاغدا شىرزات ئېتىنىڭ بېشىغا كېلىپ:

— ئۈچ جېنىڭ بار ئىدى. ئىككىسى چىقسىمۇ بىرى قالغاندۇر. تۇر، قارا گىرىم، تىرىل قاراگىرىم! — دەپتۇ.

شۇ ھامان قارا گىر ئاتقا جان كىرىپ، كىشنەپ، پۇشقۇرۇپ ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. باشقا ئاتلار بىرقانچە كۈندىن كېيىن كېلىشىپتۇ. نىمە قىلارنى بىلمەي قالغان تۆمۈرخان بىلەن كاھىشخان «ئەمدى يۈگرەش ئۆتكۈزەيلى» دەپتۇ.

يۈگرەش مۇسابىقىسىنى بىر كۈنلۈك يەردىن باشلىماقچى بوپتۇ. شىرزات يەل تاپاننى چىقىرىپتۇ. تۆمۈرخان بىر جادىگەر مومايىنى چىقارغان ئىكەن، ئۇ:

— بۇ يەرگە كەلگىچە ھېرىپ قالدىڭ. ئۇخلا! يۈگۈرۈدىغان چاغدا ئۆزەم سېنى ئويغىتىمەن، — دەپتۇ يەل تاپانغا. يەل تاپان مومايىنىڭ گېپىگە ئىشىنىپ ئۇخلاپ قاپتۇ. ئۇ ئەتىسى چۈش مەزگىلىدە ئويغىنىپتۇ. قارىسا موماي ئاللىقاچان كېتىپ قالغان ئىكەن. ئۆزىنىڭ ئالدانغانلىقىنى سەزگەن يەل تاپان بىر چاڭگال قۇمنى ئېلىپ كەينىدىن يۈگۈرۈپتۇ. ئۇ قۇشتەك ئۇچۇپ، قۇيۇندەك يىقىراپ خېلىقى مومايغا يېتىشىۋېلىپ، قولىدىكى قۇمنى جادىگەرنىڭ كۆزىگە چېچىۋېتىپ ئۆتۈپ كېتىپتۇ. جادىگەر موماي كۆزىنى ئۇ-

ۋىلاپ قاپتۇ. شۇنداق قىلىپ، يۈگۈرۈشتىمۇ شىرزات تەرەپ يېڭىپ چىقىپتۇ.

تۆمۈرخاننىڭ قىرىق غۇلاچ كەڭلىكتىكى بىر قازىنى كۆلگە چۈشۈپ كەتكەن ئىكەن. ئىلاجىسىز قالغان خان ئەنە شۇ قازاننى ئېلىپ بېرىشنى تەلەپ قىپتۇ. «كۆل سۈيىنى قۇرۇتۇۋەت!» دەپ شىرزات كۆل باتۇرغا بۇيرۇپتۇ. كۆل باتۇر ئىككىلا سۈمۈرۈپ كۆل سۈيىنى تۈگىتىپتۇ. تاغ باتۇرى كۆلگە چۈشۈپ قازاننى تارتىپ چىقىپتۇ. تۆمۈرخاننىڭ ھېچ ئىلاجى قالماپتۇ. ئاخىرى پالۋانلارغا ئاتاپ ئالاھىدە تۆمۈر ساراي سالدۇرۇپ، ئۇلارنى شۇنىڭغا ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ. ساراي ئالاھىدە ھىكمەت بىلەن سېلىنغان ئىكەن. پالۋانلار كىرىشى بىلەنلا ئىشىك يېپىلىپ قاپتۇ. تۆمۈرخان پۇرسەتنى غەنىمەت بىلىپ، ئالدىن تەييارلانغان ئوتۇننى تۆمۈر سارايىنىڭ ئەتىراپىغا دۆۋىلىتىپ ئوت ياققۇزۇپتۇ. ساراي قىزىشقا باشلاپتۇ. دەل شۇ چاغدا تاغ باتۇر ئىشىكنى بىر تەپكەن ئىكەن. ئەبجىقى چىقىپ كېتىپتۇ. كۆل باتۇر قوسىقىدىكى سۇنى پۈركۈپ ئوتنى بىردەمدىلا ئۆچۈرۈپتۇ. تۆمۈرخاننىڭ ھەممە ھىيلىسى بەربات بولۇپتۇ-دە، شىرزاتقا قىزىنى قوشۇپ بېرىپ يولغا ساپتۇ. شىرزات بانۇخاننىڭ يۇرتىغا قايتىپتۇ. يولدا ھەمرالىرىنىڭ ھەممىسى شىرزات بىلەن خوشلىشىپ، ھەر قايسىسى ئۆز يېرىدە قاپتۇ.

شىرزات يول مېڭىپ، ماڭغاندىمۇ مول مېڭىپ، بانۇخاننىڭ ئېلىگە كەپتۇ. بانۇخان شىرزاتتىن بەكمۇ رازى بوپتۇ ۋە ئۆزىنىڭ قىزىنى بېرىپ:

— يەنە نېمە خالايسەن؟ — دەپ سوراپتۇ. شىرزات:

— يەر ئۈستىگە چىقىپ كېتەي. ئەل-يۇرتۇمنى سېغىندىم، — دەپتۇ. بانۇخان شىرزاتنىڭ تەلىۋىنى ئورۇنلاپ، بىر قانچە ھەمرالارنى قوشۇپ، يەر ئۈستىگە چىقىدىغان ئورۇنغا ئېلىپ كېلىپ، خوشلىشىپ قايتىپ كېتىپتۇ. بۇ يەرگە كەلگىچە ئالتە ئايلىق يول ئىكەن. يول ئازاۋىغا چىدىماي، بانۇخاننىڭ قىزى ۋە بىر قانچە ھەمرالىرى قازاغا ئۇچراپتۇ. قىزنىڭ باش كىيىمىگى-قەمەرگۈل، شىرزات ۋە قاراگىر يەر ئۈستىگە قاراپ مېڭىپتۇ. بۇ ئۈچىيلەن يول مېڭىپ، بىر بۇلاقنىڭ يېنىغا كېلىپ، دەم ئېلىشقا توختاپتۇ. بۇلاق تۈۋىدە چوڭ بىر تۈپ چىنار دەرىخى بار ئىكەن. بىر چاغدا چىنار ئۈستىدىن ھەسرەتلىك چۇۋۇلدىغان تاۋۇش ئاڭلىنىپتۇ. قارىسا سۇمرۇغ قۇشىنىڭ باللىرى ئىكەن. بۇلارنى يىيىشكە بىر ئەجدىھار يۇقۇرىغا يامىشىپ چىقىۋاتقان ئىكەن. شىرزات سادىغىنى ئېلىپ، ئەجدىھارنى ئېتىپ چۈشۈرۈپتۇ. سۇمرۇغ باللىرى چۇۋۇلداشتىن توختاپتۇ. شۇ ئارىدا قاتتىق بوران كۆتىرىلىپ، ئانا سۇمرۇغ ئۇچۇپ كەپتۇ-دە، شىرزاتقا ئېتىلماقچى بولۇپتۇ. بىراق باللىرى چۇۋۇلدىشىپ ئۇنى توختۇتۇپتۇ.

سۇمرۇغنىڭ ئىككى بېشى بار ئىكەن: بىر بېشى ئادەمنىڭكىدەك، بىر بېشى قۇشنىڭكىدەك ئىكەن. ئانا سۇمرۇغنىڭ ئادەم بېشى شىرزاتقا:

— ھەي، ئادىمىزات، بۇ يەرگە نېمە ۋەجىدىن كېلىپ قالدىڭ؟ — دەپتۇ.

— مەن يەر ئۈستىنىڭ ئادىمى، باللىرىڭنى ئەنە ئاۋۇ ئەجدىھاردىن قۇتقۇزۇۋالدىم، — دەپتۇ شىرزات.

سۇمرۇغ ھەر يىلى بىر قېتىم بالا چىقىرىدىكەن. بىراق ئەجدىھار ھەر يىلى يەپ كېتىدىكەن. سۇمرۇغنىڭ باللىرىنى سالامەت كۆرۈشى پەقەت مۇشۇ قېتىملا ئىكەن. سۇمرۇغ باللىرى شىرزاتنىڭ ياخشىلىقىنى سۆزلەپ بەرگەندىن كېيىن، سۇمرۇغ شىرزاتنىڭ ئايىغىغا يىقىلىپ،

ئۇنىڭ بىلەن ئايرىلماس دوست بولۇپتۇ- دە:

— نىمە خالايسەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

شىرزات كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەپ بېرىپ، يەر ئۈستىگە چىقىشىنى تەلەپ قىلىپتۇ. سۇمرۇغ شىرزات، قاراگىر ۋە قەمەرگۈلنى ئۈستىگە مىنگۈزۈپ، يەر ئۈستىگە چىقىرىپتۇ. خوشلاشقان چېغىدا شىرزاتقا بىر تال قانىتىنى ئۈزۈپ بېرىپ:

— بېشىڭغا كۈن چۈشسە، مۇشۇنى كۆيدۈرسەڭ، مەن ھازىر بولىمەن، — دەپتۇ.

يەر ئۈستىگە چىققاندىن كېيىن، ئۇلار دەم ئېلىپ، كۆزلىرى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ.

شىرزاتنى تۇتالمىغاندىن كېيىن، جادىگەر قىز ئاچچىغلىنىپ، مومايىنى بوغۇپ ئۆلتۈرگەن ئىكەن. مومايدىن چۆيۈنقۇلاق دىگەن بىر ئوغۇل قالغان بولۇپ، جادىگەر قىز ئۇنىڭغا شىرزات چىقىدىغان ئورۇننى گۆزەت قىلىپ تۇرۇشنى تاپىلىغان ئىكەن. چۆيۈنقۇلاق شۇنىڭدىن بۇيان شىرزاتنى كۈزىتىپ يۈرگەن ئىكەن. ئۇ يەر ئۈستىگە چىققان شىرزاتنىڭ ئۇخلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنى تۇتۇپ، پۇت- قولىنى باغلاپ جادىگەر قىزنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كەپتۇ. ئۇ شىرزاتنى زىندانغا تاشلاپ، قەمەرگۈلنى چۆيۈنقۇلاققا بېرىپتۇ. قاراگىر ئاتقا تۆمۈر كىشەن سېلىۋېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن شىرزات ئۇزۇن ۋاقىت زىنداندا تۇرۇپ قاپتۇ. قەمەرگۈل چۆيۈنقۇلاقتىن بىر بالا تېپىپتۇ. چۆيۈنقۇلاق قاراگىرنى مىنىپ ئوۋ ئوۋلاپ يۈرۈپتۇ. بىر كۈنى چۆيۈنقۇلاق قاراگىرنى ئۆزىنىڭ قىرىق غۇلاچ تاسما بەلۋىغى بىلەن باغلاپ قويۇپتۇ. بىر ئازدىن كېيىن تاسما يېشىلىپ كېتىپتۇ. ئات دەرھال زىندان بېشىغا كېلىپ، يەرنى چاپچىپ تاسما ئارقانىنى قۇدۇققا چۈشۈرۈپ بېرىپتۇ.

شىرزات تاسمىغا يامىشىپ زىنداندىن چىقىپ، سۇمرۇغنىڭ قانىتىنى كۆيدۈرۈپتۇ. سۇمرۇغ يېتىپ كەلگەندىن كېيىن شىرزات بېشىغا كەلگەن كۈننى سۆزلەپ بېرىپتۇ. سۇمرۇغ:

— چۆيۈنقۇلاقنىڭ جېنى ئۆزىدە ئەمەس، ئۇ جېنىنى باشقا يەردە ھېچكىمگە سەزدۈرمەي ساقلايدۇ. ھەر نىمە قىلىپ، ئۇنىڭ جېنىنى تېپىۋال. بولمىسا ئۇنىڭدىن زادىلا قۇتۇلالمايسەن، — دەپتۇ.

شىرزات ئېتىغا مىنىپ، چۆيۈنقۇلاقنىڭ ئۆيىگە كەلسە، چۆيۈنقۇلاق ئاتنى ئىزلەپ كەتكەن ئىكەن. قەمەرگۈل شىرزات بىلەن يىغلاپ كۆرۈشۈپ، كۆرگەن خورلۇقلىرىنى سۆزلەپ كېلىپ، «چۆيۈنقۇلاقتىن مېنى قۇتقاز!» دەپ يېلىنىپتۇ. شىرزات قەمەرگۈل- دىن چۆيۈنقۇلاقنىڭ سىرىنى بىلىۋېلىپ، ئۇنىڭ جېنىنى سوراشنىڭ ئۇسۇل- چارىلىرىنى ئۆگىتىپ قويۇپتۇ- دە، ئۆزى بوشۇكنىڭ نەق ئاستىنى قېزىپ، يوشۇرۇنۇپ يېتىپتۇ. كەچتە چۆيۈنقۇلاق كەپتۇ. شىرزات دىگەندەك، قەمەرگۈل ئېرىنى تاماققا راسا تويغۇزۇپ ياتقۇزۇپتۇ. ياتقاندىن كېيىن بالىسىنى چىمداپ يىغلىتىپتۇ. بالا يىغلاۋەرگەچكە، چۆيۈنقۇلاق:

— قەمەر، بالىنى پەس قىل! — دەپ ۋاقىراپتۇ، قەمەر بالىنى ئەللەي ئەتكەن بولۇپ، تېخىمۇ قاتتىغىراق چىمداپ يەنە يىغلىتىپتۇ. بالا يىغلاۋەرگەندىن كېيىن چۆيۈنقۇلاق:

— بالا نىمىشقا يىغلايدۇ؟ — دەپتۇ.

قەمەر بالىنىڭ يىغلىغىنىنى سورىغان بولۇپ، چۆيۈنقۇلاققا:

— بالاڭ «مەن چۆيۈنقۇلاقنىڭ بالىسى ئەمەس، شىرزاتنىڭ بالىسى بولسام كېرەك. ئەگەر چۆيۈنقۇلاق ئاتام بولسا، جېنىمنى ئۆز جېنىغا قوشۇپ قويار ئىدى.

www.uyghurkitap.com

ھەتتا جىنىنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنىمۇ ئېيتمىدى، شىرزات بولسا، جىنىنىڭ نەدىلىكىنى ئالـلىقاچان ئېيىتىپ بەرگەن بولاتتى، شۇنىڭغا يىغلايمەن» دەيدۇ، ــ دەپ چۆيۈنقۇلاقنى ئىشەندۈرۈپتۇ. چۆيۈنقۇلاق:

ــ بالام جۆيلىمىسۇن، ئۇنىڭ ئاتىسى شىرزات ئەمەس. ئۇنىڭغا مېنىڭ جىنىم كېرەك بولسا، ئۆزىگىلا ئېيتىپ بېرىمەن، ــ دەپ، قەمەرگۈلنى ئۆيدىن چىقىرىۋېتىپ، بالىنىڭ قۇلىغىغا پىچىرلاپتۇ ــ جىنىم يىراقتا. ئۇنى ئۆزەمدە ساقلىمايمەن. «تامچى بۇلاق» نىڭ ئەتراپىدا قىرىق ئىرىك بار. شۇنىڭ ئىچىدىكى قارا ئىرىكنىڭ قارنىدا توققۇزقارا ساندۇق بار. شۇ ساندۇقـنىڭ ئەڭ كىچىگىدە توققۇز چۈجە بار. شۇ توققۇز چۈجە مېنىڭ جىنىم. جىنىنىڭ گەۋدەمگە سىغمايۋاتسا، شۇنىڭغا قوشۇپ قويۇي. يىراق ھېچكىم بىلمىسۇن. سېنىزىپ قالسا تىرىك قالمايمىز، ــ دەپتۇ ـ دە، ئورنىغا بېرىپ يېتىپتۇ.

شىرزات چۆيۈنقۇلاقنىڭ جىنىنىڭ نەدىلىكىنى بىلىۋالغاندىن كېيىن، شۇ ھامان «تامچى بۇلاق» نىڭ بېشىغا بېرىپ ئىرىكلەر سۇ ئىچىدىغان يەردە يوشۇرۇنۇپ يېتىپتۇ. چىڭقى چۈش مەزگىلىدە ئىرىكلەر سۇ ئىچكىلى كېلىپ، بىردىنلا توختاپ قاپتۇ ۋە ئۆزئارا سۆزلىشىپ «ئادەم پۇرىقى كېلىۋاتىدۇ، بەلكىم چۆيۈنقۇلاقتا قەست قىلغۇچىدۇر!» دېيىشىپتۇ. بولۇپمۇ قارا ئىرىك ھەممىنىڭ ئارقىدا تۇرۇۋېتۇ. شۇ چاغدا شىرزات ئىرىكلەرگە مۇنداق دەپتۇ:

جان ھەمرىيىم قارا ئىرىك،
جىنىم سەندە بىلگەن ئىرىك.
جان ساقلىغان قارا ئىرىك.
چۇچۇتقان كىم سىنى كېلىپ؟
سۆيىك تىنىق بولغانمىغان،
قاچىسىلەر نىمە سېزىپ؟
شىرزاتنى مەن ئولجا ئالدىم،
قەمەرگۈل ۋە ئاتنى ئېلىپ.
چۇچۇتقانىمەن ھەممىڭىزنى،
ئادەم ھىدى شۇندىن سىڭىپ.
ۋاقتىم بولماي كېلەلمىگەن،
ھازىر كەلدىم قولۇم تېگىپ.
يالغۇز ئوغلۇم جىنىنىمۇ
ئۆزەم بىلەن كەلدىم ئېلىپ.
جان ساقلىغان، قارا ئىرىك،
تالاي بولدۇڭ ماڭا شىرىك.
ئادەم ھىدى كەلدى دىمە،
مەندىن قېچىپ يىراق يۈرمە.

ئىرىكلەر يەنىلا ئىشەنمەي، ھۈركۈپ، چەكچىيىپ تۇرۇۋېتۇ. شۇ چاغدا شىرزات يەنە مۇنداق دەپتۇ:

سۆزلىرىمگە ئىشەنمەي،
بەرمەي قاچساڭ جىنىمنى،
چۆيۈن ئېتىم قۇرۇسۇن،
ئالمىسام مەن جىنىڭنى.
ھەمرالىقتىن قول يۇيۇپ
سۇدەك چاچاي قېنىڭنى!

پەقەت شۇ چاغدىلا ئىرىكلەر بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى كېلىپ سۇ ئىچىشكە باشلاپتۇ. ئەڭ كەينىدە قارا ئىرىكمۇ سۇ ئىچىپتۇ. دەل شۇ چاغدا شىرزات ئۇنى چەنلەپ تۇرۇپ ئوقيا ئاتقان ئىكەن، ئىرىكنىڭ قارنى چۇۋۇلۇپ، توققۇز قارا ساندۇق يەرگە چېچىلىپ چۈشۈپتۇ. شىرزات ئۇلاردىن ئەڭ كىچىگىنى ئېلىپ ئېچىپ، سەككىز چۈجىنىڭ بوينىنى يۇلۇپ تاشلاپ «چۆيۈنقۇلاقنى جان تالىشىۋاتقاندا بىر كۆرەي» دەپ، ئۇنىڭ

ئۆيگە كەپتۇ ۋە قەمەرگۈلدىن:

— چۆيۈنقۇلاق قانداق؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئۇ ھالسىراپ قالدى، — دەپتۇ قەمەر گۈل. شىرزات ئۆيگە كىرىپ قارىسا، چۆيۈنقۇلاقنىڭ كۆزلىرى ئالىيىپ، ئاران-ئاران نەپەس ئېلىۋاتقان ئىكەن. شىرزات ئۇنى «ھە، باتۇر قانداق؟» دەپ مەسخىرە قىلىپ يېقىن كەلگەن ئىكەن، چۆيۈنقۇلاق ئۇنىڭ ياقىسىدىن ئاپتۇ-دە، شىرزات بىلەن ئېلىشىپتۇ. چۆيۈنقۇلاق ئېلىشقانسېرى كۈچىيىپ كېتىپتۇ. شىرزات كۈچەپ، قارا تەرگە چۆمۈپتۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە تاغ يىقىلىۋاتقاندەك، گەۋدىسىنى تۆمۈر ئىسكەنجە بوغۇۋاتقاندەك بولۇپتۇ. شۇ چاغدا شىرزات قەمەرگۈلگە مۇنداق يېلىنىپتۇ:

قارا يەرنىڭ قەھرىدىن،
بانۇخانىنىڭ ئېلىدىن،
شىرزاتقا ئەگىشىپ
بىللە كەلگەن قەمەرگۈل.

شىرزاتتىن ئايرىلىپ،
قاناتلىرى قايرىلىپ،
چۆيۈنقۇلاق قولىدا
تۇتقۇن بولغان قەمەرگۈل.

كېيىمىڭ يوق كىيگىدەك،
چۈشلۈكۈڭ يوق يېگىدەك،
خورلۇق بىلەن كۈن كۆرۈپ
ۋەيران بولغان قەمەرگۈل.

قېتىپ ئاجىز باشلىرىڭ،
تۆكۈلدى كۆز ياشلىرىڭ.
زۇلۇم بىلەن خار بولۇپ
ئازاپ چەككەن قەمەرگۈل.

جان چىقىشقا ئاز قالدى،
ھالىمغا بىر يەتسەڭچۇ.
سەندە قالدى ئۈمىدىم،
ياردىمىڭنى بەرسەڭچۇ.

قوينۇمدا بىر قۇتا بار،
ئىلدام كېلىپ ئالساڭچۇ.
ئۇنىڭدىكى چۈجىنىڭ
بوينىنى تېز يۇلساڭچۇ.

ئىلتىماسىم، قۇتىنىڭ
تېز ئاغزىنى ئاچساڭچۇ،
رەھىم قىلىپ ھالىمغا
بىرەر تۆھپە قاتساڭچۇ!

قەمەرگۈل دەرھال شىرزاتنىڭ قوينىدىن قۇتىنى ئېلىپ، ئۇنىڭدىكى چۈجىنىڭ بوينىنى ئۈزۈپ تاشلاپتۇ. چۈجە ئۆلگەندىن كېيىن، چۆيۈنقۇلاقمۇ ئۆلۈپتۇ. دادىسىنىڭ ئۆلگەنلىگىنى كۆرگەن بالا بۆشۈكتە تۇرۇپ:

— خەپ ئاتامنىڭ ئىنتىقامىنى ئالمىسام، — دەپ يىغلاپتۇ. شىرزات بۇنى ئاڭلاپ، بالىنى بۆشۈك-مۆشۈكى بىلەن قوشۇپ سۇغا تاشلىۋېتىپتۇ.

شىرزات يەر ئاستىغا چۈشۈپ كەتكىلى ئۇزاق يىللار بولۇپ كېتىپتۇ. شۇڭا پەرىزاتتىن باشقىلىرى ئۇنىڭدىن ئۈمىدىنى ئۈزگەن ئىكەن.

بىر كۈنى پەرىزات سەھەر تۇرۇپ ئاقۋاش تۆگىنىڭ يوق ئىكەنلىگىنى كۆرۈپتۇ. ئۇنى ئىزلەپ ماڭغاندا، بېلىگە ئۇرالغان بەلۋېغى يېشىلىپ، پۇتىغا يۆگىلىۋاپتۇ. ئۇ رومىلىنى ئېلىپ، ئاقۋاش تۆگىسىنى ئىزلەپ بارسا، بىر سايدا بوتىلىغان ئىكەن. سايىنىڭ ئۇ تەرىپىدە ئاقساق قاراگىرغا مىنگەن بىر

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

ئاقساقال كۆرۈنۈپتۇ.
پەرىزات تۆگىنىڭ تۇۇقانلىغىنى، بەلۋىغىنىڭ يېشىلگەنلىگىنى كۆرۈپ: «شىرزات ۋاپات بوپتۇ، ھايات بولسا ئاللىقاچان بىر خەۋىرى كېلەر ئىدى» دەپ ھەسرەت بىلەن مۇنداق كۈيلەپتۇ:

جان تۆگەم، ئاقۋاش تۆگەم،
شەرتلەشكەنتىڭ مەن بىلەن.
شىرزاتتىن خەۋەر كەلسە،
سۆزلىشەتتىڭ مەن بىلەن.
ھاياتلىق ۋە ماماتلىقتىن
بەلگە بېرەي دىگەنسەن.

ئۈمىدىمنى ئۈزمىدىم
قانچە يىللار ئۆتتىمۇ،
بىر كېلەر دەپ كۈتكەنتىم
ئۆمرۈم ئۆتۈپ كەتتىمۇ.

ئۆزى ساغۇش بوتىلاق
بوتىلاپسەن ئىسلىپ.
تولدۇڭمۇ سەن شاتلىققا
بوتىلاققا ئېتىلىپ.

كېلىشىدىن خەۋەر يوق،
بەلكىم شىرزات ئۆلدىمۇ؟

رومىلىم ھەم يېشىلدى،
تۇرمىدى ھىچ بەلدىمۇ.

شىرزاتتىن خەۋەر بەر،
بۇزمىغىن سەن شەرتىڭنى.
بەلدىن رومال يېشىلدى،
بۇ — شىرزاتنىڭ ئۆلگىنى!

پەرىزات ئەنە شۇنداق زار يىغلاپ تۇرغاندا، ئاقساقال بوۋاي مىنگەن قاراگىر قاتتىق كىشنەۋېتىپتۇ. پەرىزات ئاتنىڭ ئاۋۇ-شىدىن ئۇنىڭ ئۆز ئېتى ئىكەنلىگىنى تونۇپتۇ. شىرزاتمۇ پەرىزات بىلەن ئاقۋاش تۆگىنى تونۇپتۇ. ئۇلار يۈگۈرۈپ كېلىشىپ، بىر-بىرى بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپ، ھۇشلىرىدىن كېتىپتۇ. ئۇلار ھۇشىغا كەلگەندە دەسلەپ ئايرىلغان كۈنلىرىدىكىدەك ياش، قىران ھالىتىگە كېلىپ قاپتۇ.
مانا شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈپ، مۇرات-مەقسەتلىرىگە يېتىپتۇ.

بۇ ئىككى چۆچەكنى قەشقەر ييېڭىشەر يايلاق 10-دادۈيدىكى تۇردى ئاخۇن ئېيتىپ بەرگەن.

رەتلىگۈچى: ماخمۇتجان ئىسلام

ئاچكۆز شاھنىڭ تۆۋە قىلىشى

(چۆچەك)

بۇرۇنقى زاماندا ئوسمان ئىسىملىك بىر پادىشا ئۆتكەن ئىكەن. ئۇ مال-دۇنياغا زادى تويماس ئاچكۆز ئىكەن. شۇڭا ئۆزىنىڭ خاس ھۇجرىسىنىڭ ئاستىغا غەزنە سالدۇرۇپ، ئىشىگى ئۈستىگە ئۆز تەختىنى قۇرغان ئىكەن. كۈندۈزى پادىشالىق قىلسا، كېچىسى دەككە-دۈككىدە ئۆمۈر ئۆتكۈزىدىكەن. بىر كۈنى ئۇ تەختى ئۈستىدە ئولتۇرۇپ مۈگدەپ قېلىپ،

ئاجايىپ بىر چۈش كۆرۈپتۇ. چۈشىدە ئۇ بىر گۈزەل باققا كىرىپ قاپتۇ. ئەتراپقا نەزەر سالغىدەك بولسا، باغدىكى ھەممە گۈل - گىيالار، دەل - دەرەخلەر ئالتۇندىن بولۇپ، كۆزنى قاماشتۇرۇپ تۇرغۇدەك. ئوسمان شاھنىڭ خوشاللىقتىن جېنى ئىچىگە پاتماي: «ئەمدى مۇرادىمغا يەتتىم. بايلىقتا قايسى پادىشا ماڭا تەڭ كېلەلىسۇن!» دىگەن خىيال بىلەن باغدىكى ئالتۇنلارنىڭ ھەممىسىنى يىغىشتۇرۇپ، غەزنىگە قاچىلىماقچى بوپتۇ، ياساۋۇللىرىغا دەرەخلەرنى كېسىپ، گۈل - گىيالارنى قومۇرۇپ ئېلىشنى بۇيرۇپتۇ. ئارىدىن كۆپ ئۆتمەي كېسىلگەن دەرەخلەر، گۈل - گىيالارنىڭ ئورنىدىن قاپ قارا جىغان - تىكەنلەر ئۈنۈپ چىقىپ، يىرتقۇچ ھايۋان، يىلان - چايانلار پەيدا بولۇپ، ياساۋۇللارنىڭ ھەممىسىنى چېقىپ ئۆلتۈرۈپتۇ. بىر دەمدىلا شۇنچە گۈزەل ماكان ھۇقۇشلار ئۇۋىسىغا ئايلىنىپتۇ. پادىشا قورققىنىدىن ئەس - ھۇشىنى يوقىتىپ جىغان - تىكەنلەرگە دەسسىگەن ھالدا قېچىپتۇ. ئۇنىڭ ئالدىنى بىر چىلبۆرە توسۇپ چاڭ سالاي دىگەندە، قاتتىق ۋاقىرىغان پېتى ئويغىنىپ كېتىپتۇ. چۈشىنى ئەسلەپ قارا تەرگە چۈمۈپتۇ. بىخوت بولۇپ ھۇجرىسىدىن چىقالماي يېتىپتۇ. بۇنىڭدىن خەۋەر تاپقان ۋەزىر - ئۆلىمالار پادىشانىڭ ھۇجرىسىغا يىغىلىپتۇ.

ئوڭ قول ۋەزىر پادىشادىن سوراپتۇ:

— ئەي ئادالەتلىك سەلتەنەتلىك شاھىم، ئالىلىرىغا نىمە مالاللىق يەتتى؟

ئوسمان شاھ خامۇش ۋە پەرىشان ھالدا ئۇلارغا كۆرگەن چۈشىنى بايان قىلىپ، ئۇنىڭ تەبىرىنى سوراپتۇ ۋە ئۇلار چۈشىنىڭ بىر كېلىشمەسلىكتىن بىشارەت بېرىدىغانلىقىنى سەزگەن بولسىمۇ شاھنىڭ غەزىۋىدىن قورقۇپ ھېچكىم تەبىر بېرەلمەپتۇ. ئارىدىن يەنە ئوڭ قول ۋەزىر سۆز ئېلىپ:

— ئى قۇدرەتلىك پادىشاھى ئالەم، ياخشى چۈش بولسۇن ۋە ياكى يامان چۈش بولسۇن نەزىر - چىراق ئۆتكۈزۈش، سەدىقە بېرىش ۋەجىپتۇر، چۈنكى، سەدىقە بالانى يەر، تۆبە گۇنانى، — دەپتۇ.

پادىشانىڭ مۇنداق ئورۇنسىز چىقىم ئۈچۈن ئىچىي ئاداپ تۇرسىمۇ، ئىلاجىسىزلىقتىن نەزىر - چىراق ئۆتكۈزۈشكە ئىجازەت بېرىپتۇ، بىراق ئۇزۇن يىل ئامباردا ساقلىنىپ، كۆكىرىپ، كەتكەن ئاشلىقلارنى، قېرى ۋە ئورۇق كالا - ئاتلارنى ئىشلىتىشكە بۇيرۇپتۇ. نەزىر كۈنى پادىشانىڭ ئالدىغا، ئۆزىنىڭ ئوتتۇرا ياشلىق بولسىمۇ، چاچ - ساقىلىنى دەرۋىشلەردەك ئۆستۈرۈۋەتكەن، چېقىر كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ تۇرىدىغان، بەلۋىغىغا ساپايى قىستۇرۇلغان جۇل - جۇل كىيىملىك بىر كىشى پەيدا بولۇپ، يەرنى سۆيۈپ تازىم بىجا كەلتۈرۈپ:

— ئەي سېخىلارنىڭ سەردارى، ئاجىزلارنىڭ غەمخورى، شانۇ - شەۋكەتلىك ئۇلۇغ شاھ، شۇ خاسىيەتلىك جۈمە كۈندە، جانابىلىرىدىن بەش دانە تىللا سەدىقە تىلەيمەن، — دەپتۇ.

— سەن قەيەرلىك؟ ئۆزەڭ كىم بولىسەن؟ — دەپتۇ ئوسمان شاھ.

— مەن بىر غېرىپ مۇساپىرمەن، ئىسمىم قۇددۇس، — دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ قەلەندەر.

— بەش تىللانى نىمە قىلىسەن؟ — دەپ سوراپتۇ شاھ.

— مەن بىر مۇنەججىم تىۋىپمەن، — دەپتۇ قۇددۇس، ئالىلىرى بەرگەن پۇلنى غېرىپ - مىسكىنلەرنىڭ كېسىلىنى داۋالاشقا سەرپ قىلىمەن. بېخىل شاھ خەلقى ئالەم ئالدىدا ئۆزىنىڭ سېخىلىقىنى بىر كۆر-

www.uyghurkitap.com

سىنەتمەكچى بولۇپ غەزنىچىگە قۇددۇسقا بەش تىللا بېرىشنى بۇيرۇپتۇ. ئەزەلدىن خەيرى-ئېھسان دېگەننى بىلمەيدىغان بېخىل پادىشا — نەزىر ئۈچۈن بىر مۇنچە نەرسىلەردىن قۇرۇق قالغانلىقى ئۈستىگە يەنە بەش تىللادىن قۇرۇق قالغىنى قاتتىق ئەلەم قىلىپ، ئوردىسىغا يېتىپ كېلىپلا بىتاپ بولۇپ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قاپتۇ. مەملىكەتنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن تەكلىپ قىلىنغان داڭلىق تېۋىپلار تەييارلاپ بەرگەن تىنى-نى ئىسسىل دورىلارمۇ ئۇنىڭ كېسىلىگە قىلچە پايدا قىلماستىن ئەكسىچە كېسىلى كۈندىن كۈنگە ئېغىرلىشىپتۇ. پادىشا تەقدىرگە تەن بېرىپ، ئۇ ئالەمگە سەپەر قىلىشقا ھازىرلىنىپتۇ ۋە ئۆلۈمىدىن كېيىن ۋەزىرلەرنىڭ تەخت تالىشىش ماجراسى قىلىپ، مەملىكەتنى ۋەيران قىلىشى ھەتتا غەزىنىگە ياتلارنىڭ ئىگىدارچىلىق قىلىۋېلىشىدىن ئەنسىرەپ، يالغۇز قىزى رەنانى ئۆز تەختىنىڭ ۋارىسى دەپ جاكا قىپتۇ. رەنا پەرىلەردەك گۈزەل، ئەقىل-پاراسەتلىك ئەلەمگىمۇ-قەلەمگىمۇ ماھىر قىز ئىكەن، كىچىكىدىلا ئانىسى ئۆلۈپ كەتكەچكە دادىسىغا بەك ئامراق ئىكەن. شۇڭا، ئۇ دادىسىنىڭ ھالىدىن قاتتىق ۋەھىمىگە چۈشۈپ، پۈتۈن مەملىكەتكە — ئەگەر كىم پادىشانى داۋالاپ ساقايتسا ئۇ كىشىنىڭ نېمە تەلەپ-ئارزۇسى بولسا دەرھال بەجاكەلتۈرىدىغانلىقى توغرىسىدا پەرمان چىقىرىپتۇ. بۇ پەرماندىن خەۋەر تاپقان قۇددۇس ئوردىغا كىرىپ كەپتۇ. پادىشا ئۇنى كۆرۈپ، «كېسەل بولۇشۇمغا سەۋەپچى بولغان بۇ قەلەندەر ئەمدى جېنىمغا زامىن بولىدىغان بولدى» دەپ ئويلاپ، قويغا چاچلىرى تىك تۇرۇپتۇ. ئەھۋالى تېخىمۇ يامانلىشىپ تىلى گەپتىن قاپتۇ، قۇددۇس گويا ھېچ ئىش بولمىغاندەك، بىر تەرەپتىن شاھنىڭ تومۇرىنى تۇتۇپ، يەنە بىر تەرەپتىن، شېرىن سۆزلەر بىلەن شاھنىڭ كۆڭلىنى تىندۇرۇپ ئېلىپ كەلگەن دورىلارنى ئىچكۈزۈپتۇ. ئۇزۇنغا قالماي پادىشانىڭ كۆڭلى ئازراق ئېچىلغاندەك بوپتۇ. شاھقا تېۋىپنىڭ دورىلىرىدىن كۆرە سۆزلىرى كۆپرەك راۋا بوپتۇ. ئۈچ كۈن ئۆتۈپ، پادىشا خېلىلا ياخشىلىنىپ قاپتۇ. بۇنىڭدىن خەۋەر تاپقان مەلىكە رەنا كېنىزەكلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ، شاھنىڭ ھۇزۇرىغا كىرىپ، ئۇنىڭدىن ئەھۋال سوراپتۇ ۋە قۇددۇسقا تەشەككۈر بايان قىپتۇ. شۇچاغ دەرىزىدىن ئۇچۇپ كىرگەن شامال مەلىكىنىڭ چۈمبىلىنى ئېچىۋېتىپتۇ. مەلىكىنىڭ چىرايىغا كۆزى چۈشۈپ قالغان قۇددۇسنىڭ يۈرىكىگە مەلىكىنىڭ بەرگى قىياقتەك قاشلىرى ئوقيادەك سانچىلىپ، ئىشىق نەشتىرىنى ئۇرۇپتۇ. شامال ئېلىپ كەلگەن ئەتىرنىڭ خۇشبۇي ھىدىدىن قۇددۇس ئەس-ھوشىنى يوقىتىپتۇ. مەلىكە ئاتىسى بىلەن خوشلىشىپ چىقىپ كېتىپتۇ. پادىشا غەزنىچىسىگە — قۇددۇسنىڭ كۆرسەتكەن خىزمىتى ئۈچۈن يۈز تىللا بېرىشنى بۇيرۇپتۇ.

— ئەي شانۇ-شەۋكەتلىك پادىشاھىم، — دەپتۇ قۇددۇس، — ئۆزەمنى خۇدا يولىدا ساۋاپلىق ئىشلارغا بېغىشلىغان بىر بەندىمەن. ئالىلىرى بەرگەن بەش تىللا ماڭا يېتىپ ئاشىدۇ. ماڭا ئارتۇقچە بىر نەرسە كېرەك ئەمەس. بۇ گەپ پادىشاغا ياغدەك خوش يېقىپتۇ. قۇددۇسنىڭ شۇنداق ئاقكۆڭۈل ۋە خالىسلىقىغا ئەتراپتا تۇرغانلارمۇ ھەيران قاپتۇ. پادىشا ئۇنى ئۆزىگە مەخسۇس تېۋىپ قىلىپ، ئىسسىل سەرپاياتلارنى ئىنئام قىپتۇ، ئوردا ئەھلى ئۇنى تەبرىكلىشىپتۇ.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە قۇددۇس پادىشاغا

مۇنداق مەسلھەت بېرىپتۇ:

ــ ئى پادىشاھى ئالەم! ھازىر خېلىلا
ياخشىلىنىپ قالدى، ئەمما كۆڭۈللىرىنى بىر
ئەنسىزلىك چىرماپ تۇرۇپتۇ. بۇ ئەنسىزلىكنىڭ
بىردىن - بىر شىپاسى ھەج سەپىرىگە بارغاچ
شەھەرلەرنى ساياھەت قىلىپ، كۆڭۈل ئېچىش
تۇر. سەپەر ئىنسانىنى غەم - غۇسسىدىن
خالاس قىلىپ، ئۆمرىنى ئۇزارتقۇسى.

ئەسلدە پادىشا ئۆمرىدە بىر قېتىم
ھەج قىلىشنى كۆڭلىگە پۈكۈپ يۈرگەن
بولسىمۇ، بىراق چىقىمدار بولۇشتىن قورقۇپ
بارمىغان ئىكەن. قۇددۇسنىڭ بۇ گېپىنى
پادىشاغا ماقۇل كەپتۇ. ئۇ پۈتۈن ئوردا
ئەھلىنى يىغىپ، ئۆزىنىڭ ھەج تاۋاپ
قىلىش ئۈچۈن مەككە - مەدىنىگە سەپەرگە
چىقىدىغانلىقى، سەپەردىن قايتىپ كەلگىچە
دۆلەت ئىشلىرىنى مەلىكە رەنا باشقۇرۇپ
تۇرىدىغانلىقىنى جاكالاپتۇ.

بۇ گەپنى ئاڭلىغان يۇرت ئەھلى
ئىچىدە كەمبەغەل يوقسۇللار بىر مەزگىل
بولسىمۇ، پادىشانىڭ زۇلمىدىن قۇتۇلىدىغان-
لىقىغا خوشال بولۇشۇپتۇ، لېكىن ئەمەلدارلار
ۋە يۇرت مۆتىۋەرلىرى پادىشاغا قىلىنىدىغان
سوغا - سالامنىڭ ئۆزلىرىگە ئېغىر يۈك بولى-
دىغانلىقىنى ئويلاپ غەمگە چۆمۈپتۇ. شۇنداق
قىلىپ پادىشا سەپەرگە تەييارلىنىۋاتقان كۈن-
لەردە قۇددۇس پادىشانىڭ ئەتراپىدا پاي -
پېتەك بولۇپ ساداقەتمەنلىك بىلەن ئىشلەپ-
تۇ، شاھنى ماختاپ ئۇچۇرۇپ خۇشامەت قى-
لىپ ھارماپتۇ. ئۇنىڭ بۇ ئىشى پادىشاغا
تېخىمۇ ياراپ، ئۇنىڭغا بولغان ئىخلاسى
تېخىمۇ كۈچىيىپتۇ ۋە ئۇنى سەپەردە ئۆزىگە
ھەمراھلىققا تاللاپتۇ. ئۈچ كۈن تەييارلىق
قىلغاندىن كېيىن پادىشا قۇددۇس بىلەن ھەج
سەپىرىگە ئاتلىنىپتۇ. ئۇلار تىنىمسىز يول
يۈرۈپ، يول يۈرسىمۇ مول يۈرۈپ، كۆز
باغلانغان مەھەلدە بىر باياۋاننىڭ ئوتتۇرى-
سىدىكى ئۆتەڭگە كېلىپ غىزالىنىپتۇ. غىزادىن
كېيىن قۇددۇس تۇيدۇرماستىن پادىشانىڭ
چېيىغا دورا بېھۇشنى سېلىۋېتىپتۇ. چاينى
ئىچىش بىلەنلا پادىشا بىھۇش بولۇپ يىقى-
لىپتۇ. قۇددۇس ئوردىدا تۇرغان مەزگىلدە
ئۆگىنىۋالغىنى بويىچە، پادىشانىڭ قول يازمى-
سىغا ئوخشىتىپ مەلىكە رەناغا خەت يېزىپ
پادىشانىڭ بېلىدىكى شاھانە ئالتۇن مۆھرىنى
ئېلىپ بېسىپتۇ. يېرىم كېچىدىن ئۆتكەندە
پادىشانى سىرتقا ئېلىپ چىقىپ ئاتقا غانجۇغى-
لاپتۇ ۋە ئۆتەڭدىن كۆپ يىراقتىكى ئادەم
ئايىغى يەتمىگەن بىر سايلىققا ئاپىرىپ تاش-
لىۋېتىپتۇ، ئاندىن ئۆتەڭگە قايتىپ كېلىپ،
پادىشانىڭ بارلىق نەرسە - كېرەكلىرىنى يىغىش-
تۇرۇپ بىر جايغا يوشۇرغاندىن كېيىن،
ئاتقا مىنىپ ئوردىغا قاراپ يول ئاپتۇ. ئەتى-
سى ئەلياتقۇدا ئوردىغا يېتىپ كەپتۇ. كېنى-
زەكلەر ئارقىلىق ئۆزىنىڭ بىر مۇھىم ئىش
بىلەن كەلگەنلىكىنى مەلىكە رەناغا خەۋەر
قىلىپتۇ. مەلىكە رەنا: «سەپەر ئۈستىدە دادام-
غا بىرەر كېلىشمەسلىك كېلىپ قالدىمۇ-
نىمە؟» دېگەننى ئويلاپ، پەردە ئارقىسىدا
تۇرۇپ، قۇددۇسنى قوبۇل قىپتۇ. قۇددۇس
يەرنى سۆيۈپ تۇرۇپ تازىم بىجا كەلتۈرۈپ،
شاھ ئوسماننىڭ مۆھرى بېسىلغان خەتنى
مەلىكە رەناغا سۇنۇپتۇ. مەلىكە رەنا ئاتىسىنىڭ
خېتىگە كۆز يۈگۈرتۈپتۇ. خەتتە:

«دىلىمنىڭ ھۇزۇرى، پۇت - قولۇمنىڭ
ماغدۇرى. قاناتىم مەلىكە رەناغا! سالامدىن
كېيىن مەلۇم بولسۇنكى، بىر كۈنلۈك سەپەر
جەريانىدا ئانىڭىز رەھمەتلىكنىڭ ۋەسىيىتى
يادىمغا چۈشۈپ، مەرھۇمنىڭ روھىنى تىنچ-
لاندۇرۇش ئۈچۈن، سىزنى ئۆزەم بىلەن بى-

لله ھەجگە ئېلىپ بېرىشنى لايىق تاپتىم.
غەزنىنىڭ ئاچقۇچىنى ئېلىپ تېزدىن قۇد-
دۇس بىلەن سەپەرگە ئاتلىنىڭ! دۆلەت ئىش-
لىرىنى ئەخمەت ۋەزىر باشقۇرۇپ تۇرسۇن»
دەپ يېزىلغان ئىكەن. مەلىكە رەنا خەتنى
ئوقۇپ،مېھرىۋان ئانىسىنى ئويلاپ كۆڭلى
بۇزۇلۇپ، قارا كۆزلىرىدىن مونچاقتەك ياش
تۆكۈپتۇ، دەرھال ئاتىسىنىڭ بۇيرۇغىنى ۋەزىر-
لەرگە يەتكۈزۈپ ئەخمەت ۋەزىرگە تەخت-
نى تاپشۇرۇپتۇ. ئاندىن بىر خۇرجۇنغا ئال-
تۇن تىللا قاچىلاپ، قۇددۇس بىلەن بىرگە
كېچىلەپ سەپەرگە ئاتلىنىپتۇ. ماڭا - ماڭا
شەھەردىن ئۇزاپ، تۈن يېرىمىدىن ئۆتكەندە
بىر كەڭ سايلىقنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى كارۋانلار
سۇ ئىچىدىغان قۇدۇقنىڭ بويىغا كېلىپ
چۈشۈپتۇ. بىر توپ قېرى توغراقنىڭ قېشىدا
ئېتتۇرۇپ ئازراق غىزالىنىپتۇ. بۇ چاغدا
تاڭ سۈزۈلگەن بولۇپ، قۇددۇسنىڭ ھايۋانى
ھەپسى مىڭ گەز ئۆرلەپ، مەلىكىنى ئازدۇ-
رۇپ بۇ يەرگە ئېلىپ كېلىشتىكى مەقسىدىنى
ئاشكارىلاپتۇ.

— ئەي گۈزەللەرنىڭ رەناسى، ئىشقى
ئوتىدا پۇچىلانغان يۈرىكىمنىڭ شىپاسى، —
دەپتۇ قۇددۇس مەلىكە رەناغا مۇراجەت قى-
لىپ، ئاي يۈزىڭىزنى كۆرگەن كۈنۈمدىن
باشلاپ ئىشقى ئوتىڭىزدا دوزاق ئازاۋىنى
تارتىپ كەلدىم، سىزنىڭ ۋىسالىڭىزغا يېتىش
ئۈچۈن مۇشۇنداق قىلىشقا مەجبۇر بولدۇم.
كەمىنىڭىزنىڭ تىلىكىنى يەردە قويمىسىڭىز!

بۇ گەپنى ئاڭلىغان مەلىكىنىڭ تېنى
جۇغۇلداپ كېتىپتۇ. كۆڭلىدە ئۆزىنىڭ بۇ
مەككارغا ئالدىنىپ مۇشۇ كۈنگە قالغانلىقىغا
كۆپ پۇشايمان قىپتۇ. شۇنداقلا ئاتىسىنىڭمۇ
ئۆزىگە ئوخشاش ئاقىۋەتكە گىرىپتار بولغان-
لىقىنى كۆزىگە كۆرۈنگەندەك بوپتۇ. لېكىن ئۇ
چىرايىغا خۇشاللىق تۈسىنى بېرىپ، يۈرىكى-
دىكى ئىنتىقام ئوتلىرىنى يوشۇرۇپتۇ.

— سىزنى كۆرگەن كۈنۈمدىن باشلاپلا
مەنمۇ سىزگە ئاشىق بىقارار بولۇپ قالغان
ئىدىم، — دەپتۇ مەلىكە رەنا ناز - كەرەشمە
بىلەن، — ئىشق ئوتى يۈرىكىمنى ئۆرتەپ
چىرايىمنى زەپىرەڭدەك سارغايتقان ئىدى.
خۇدايى تائاللا ئاخىر بىزنى مۇرات - مەقسى-
دىمىزگە يەتكۈزۈپتۇ.

تاقىتى - تاق بولغان قۇددۇس مەلىكى-
نىڭ سۆزى تۈگىمەستىن ئۆزىنى مەلىكىگە
ئېتىپتۇ. مەلىكە يەنە چاققانلىق بىلەن ئۆزىنى
چەتكە ئېلىپ ناز كۈلكىسى بىلەن ئۇنى
ئۆزىگە تېخىمۇ رام قىلىپ:

— ئالدىرىماڭ، ئازراق تەخىر قىلىپ
تۇرۇڭ، — دەپتۇ، — مۇسۇلمان ئەھلىگە نىكاھ-
سىز بىرگە بولۇش گۇنادۇر، سىز ئاۋال تاھا-
رەت ئېلىپ پاكلىنىڭ، ئاندىن ئۆزىڭىز بىل-
گەن ئايەتلەرنى ئوقۇپ، مېنى ئۆزىڭىزگە
نىكاھ قىلىڭ، ئاسماندىكى كۈن ئىككىمىزنىڭ
قىيامەتلىك ھالال جۈپ بولغانلىقىمىزنىڭ
گۇۋاھچىسى بولسۇن ...

بۇ گەپنى ئاڭلىغان قۇددۇسنىڭ خۇشال-
لىقتىن ئاغزى قۇلىقىغا يېتىپتۇ ۋە دەرھال
رازىلىق بىلدۈرۈپ، قۇدۇقتىن سۇ تارتماق-
چى بوپتۇ. چېلەكنى سۇغا تولدۇرۇپ يۇقۇرى-
غا تارتىۋاتقىنىدا مەلىكە ئاستا ئۇنىڭغا يې-
قىنلاپ كەپتۇ - دە، پۈتۈن كۈچى بىلەن
ئۇنى قۇدۇققا ئىتتىرىۋېتىپتۇ، قۇددۇس ئۆزىنى
چەتكە ئېلىشقا ئۈلگۈرەلمەي قۇدۇققا چۈشۈپ
كېتىپ جان ئۈزۈپتۇ.

مەلىكە رەنا قۇددۇسنىڭ خۇرجۇنىدىكى
كىيىملىرىنى كىيىپ، ئەرەنچە ياسىنىپ، دادى-
سىنىڭ ئىز - دېرىكىنى ئېلىش ئۈچۈن يولنى
داۋاملاشتۇرۇپ بىر شەھەرگە يېتىپ كەپتۇ.
چوڭ بىر سارايغا ئورۇنلىشىپ ئىسمىنى تاھىر-
غا ئۆزگەرتىپتۇ. دادىسىنىڭ ئىز - دېرىكىنى

قىلىش ئۈچۈن كېچىلارنى كېزىپ يۈرۈپتۇ.
ھەرىدىن بال، تىكەندىن قىزىلگۈل چىقـ
قاندەك، مەلىكە رەنا دادىسىنىڭ ئەكسىچە
باغرى يۇمشاق، ئاقكۆڭۈل ۋە سېخى چوڭ
بولغان ئىكەن. شۇڭا ئۇ ئالدىغا ئۇچرىغانـ
لىكى يېتىم - يېسىرلارغا سەدىقە بېرىپتۇ، چوڭـ
لارنى ھۆرمەت قىلىپ، كىچىكلەرنى ئىززەتـ
لەپتۇ. مەلىكە رەنانىڭ ياخشى تەرىپى بارـ
غانسىرى پۈتۈن شەھەرگە يېيىلىپتۇ. ھەتتا
ئۇنىڭ تەرىپى بۇ شەھەرنىڭ ياش پادىشاسى
رۇستەمنىڭ قۇلىغىمۇ يېتىپتۇ. پادىشا بۇ
مەرت يىگىت بىلەن كۆرۈشىشنى نىيەت قىلىپ
ئۇنى ئوردىغا چاقىرتىپتۇ. شۇ قېتىمقى سۆھـ
بەتتە شاھزادە رۇستەم بۇ يىگىتنىڭ ئەقىلـ
پاراسىتىگە قايىل بوپتۇ ۋە ئۇنىڭ ئوردىغا
پات - پات كېلىپ تۇرۇشىنى تاپشۇرۇپتۇ.
شۇندىن باشلاپ ئۆزىنى «تاھىر» دەپ ئاتىـ
غان مەلىكە شاھزادىنىڭ يېنىغا ھەمىشە كېـ
لىپ تۇرۇدىغان ئەڭ يېقىن مۇڭداش بولۇپ
قاپتۇ. شاھزادە رۇستەمنىڭ گۈزەللىكتە تەڭـ
دىشى يوق بەرنا ئىسمىلىك بىر سىڭلىسى بار
ئىكەن. ئۇ بىر قېتىم تاھىرنىڭ چىرايىنى
كۆرۈپ، ئۇنىڭغا ئاشىقى بىقارار بوپتۇ ۋە
ئۆز مۇھەببىتىنى ئىزھار قىلىپ بىر پارچە
خەت يېزىپتۇ. «تاھىر» ئۇنىڭغا ئۆز ھۇجرىـ
سىغا كېلىپ ئوچۇق - يورۇق سۆزلىشىشنى
تەلەپ قىلىپ جاۋاپ بېرىپتۇ. شۇ كۈنى
كېچىسى مەلىكە ئەپلىك پەيتىنى تېپىپ،
ئوردىدىن چىقىپتۇ - دە، «تاھىر» نىڭ ھوجـ
رىسىغا كەپتۇ. ئىككىيلەن خېلى ئۇزۇن مۇڭـ
داشقاندىن كېيىن «تاھىر» مەلىكە بەرناغا
ئۆزىنىڭ بارلىق سەرگۈزەشتىلىرىنى سۆزلەپ
بېرىپ، ئۆزىنىڭ قىز ئىكەنلىكىنى ئاشكارىـ
لاپتۇ. مەلىكە بەرنا ئۇنىڭ سەرگۈزەشتىلىرىنى
ئاڭلاپ، ئۇنىڭغا قاتتىق ئىچ ئاغرىتىپتۇ، ھەم
ئۇنىڭ سىرىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن،

ئىككىيلەن يالغاندىن توي قىلىپ، ئاچا - سىڭـ
ئىل بولۇپ ئۆتۈشنى ئېيتىپتۇ. «تاھىر» بۇ
تەكلىپنى دەرھال قوبۇل قىپتۇ ۋە ئۇزۇن
ئۆتمەي مەلىكە بەرنا ئانىسىغا ئۆزىنىڭ
«تاھىر» غا خۇشتار بولۇپ قالغانلىقىنى يەتـ
كۈزۈپتۇ. خانىش ئۇنىڭ تەلىۋىنى دەرھال
بىجا كەلتۈرۈپ «تاھىر» نى ئۆزىگە ئىيوغۇل
قىلىۋاپتۇ. «ئەر - خوتۇن» ئىككىيلەن ناھايىـ
تى ئىناق ئۆتۈپتۇ. بۇنىڭدىن خانىش بەكمۇ
خوشال ئىكەن. بىراق ياش پادىشانىڭ كۆڭـ
لى كۈندىن - كۈنگە بىئارام بولۇشقا باشلاپـ
تۇ. نېمە ئۈچۈندۇر «تاھىر» نى كۆرسىلا
يۈرىكى ئويناپ ئىشىق ئوتى مېڭىگەز
ئۆرلەپ كېچىلىرى كۆزلىرىگە ئۇيقۇ كەلمەيـ
دىغان بولۇپ قاپتۇ، چىرايى زەپىرەڭدەك
سارغىيىشقا باشلاپتۇ. بۇ ھالىنى كۆرگەن
خانىش ئوغلىنىڭ كۆڭلىدە نېمە بارلىقىنى
بىلمەكچى بولۇپ، ئۇنى قېشىغا چاقىرتىپ
ئەھۋال سوراپتۇ.

— جېنىم ئانا، — دەپتۇ شاھزادە رۇسـ
تەم خانىشنىڭ ئالدىدا تىزلىنىپ تۇرۇپ،
تاھىر گەرچە سىڭلىم بىلەن توي قىلغان
بولسىمۇ، يۈرىكىم نېمە ئۈچۈندۇر ئۇنىڭ قىز
ئىكەنلىكىدىن بىشارەت بېرىدۇ. ھەر قانچە
قىلسىمۇ ئۇنىڭغا بولغان ئىشقى ئوتىنىڭ
ئازاۋىدىن قۇتۇلالمايۋاتىمەن...

زىرەك خانىش ئوغلىنىڭ يۈرەك سىرـ
لىرىنى سەۋرچانلىق بىلەن ئاڭلاپتۇ ۋە بۇ
سىرنى جەزمەن ئېچىشقا ۋەدە قىلىپ، ئوغـ
لىنىڭ كۆڭلىنى تىندۇرۇپتۇ. ئاندىن مەلىكە
بەرنانىڭ ئىنىكئانىسىنى چاقىرتىپ، ئۆز مۇدـ
دىئاسىنى ئېيتىپتۇ ھەم بۇ ئىشنى ئىنتايىن مەخپىي
تۇتۇشنى تاپىلاپتۇ. ئىنىكئانا «تاھىر بىلەن
مەلىكە بەرنانىڭ يېتىپ - قوپۇشىنى بىر نەچـ
چە كۈن مەخپىي كۈزىتىش ئارقىلىق، ئۇلارـ
نىڭ ئوتتۇرىسىدا ئەر - ئايال لىق مۇناسىۋەت

نىڭ يوقـلۇغىنى سېزىپتۇ. ئاخىرى مەلىكە بەرناغا ئۆزى كۈزەتكەن ئەھۋاللارنى سۆزلەپ بېرىش بىلەن بىر چاغدا خانىشنىڭ بۇ ئىشقا ناھايىتى كۆڭۈل بۆلۈۋاتقانلىغىنى ئېيتىپ، ئۇنىڭ راست گەپ قىلىشىنى ئۆتۈنۈپتۇ. ئەمما مەلىكە ئۆزىنىڭ ۋەدىسىگە ۋاپا قىلىپ، سىرنى قەتئىي يوشۇرۇپتۇ ۋە شۇ ئاخشىمى «تاھىرغا ھەممە ئەھۋالنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. «تاھىر» بۇ يەردە تۇرۇۋېرىش ئىمكانىيىتىنىڭ يوقلۇغىنى ھىس قىلىپ، ئۆز دۆلىتىگە قايتىپ كېتىش ئويىنى مەلىكە بەرناغا ئېيتىپتۇ.

— ئۇنداق بولسا مېنىمۇ بىرگە ئېلىپ كېتىڭ، — دەپتۇ مەلىكە بەرنا، — مەن سىزنى ئۆز ئاچامدىنمۇ زىيادە ياخشى كۆرۈپ قالدىم. سىزدىن ئايرىلىشقا ھەرگىز چىدىمايمەن.

تاھىر مەلىكە بەرنانىڭ تەلۋىگە قوشۇلۇپتۇ. ھەر ئىككىيلەن كېچىچە سەپەر تەييارلىغىنى قىلىپ، ئۆزلىرى ۋە بىر نەچچە كېنىزەكلىرى ئەرەنچە ياسىنىپ قورال - ياراقلىرىنى ئېلىپ كېچىلەپ يولغا ئاتلىنىپتۇ.

ئەمدى گەپنى شاھ ئوسماندىن ئاڭلايمىز: شاھ ئوسمان ھوشىغا كېلىپ كۆزىنى ئاچسا ئۆزى بىر سايلىقتا ياتقۇدەك. «بۇ ئوڭۇممۇ - چۈشۈممۇ نىمە؟ قانداق قىلىپ بۇ يەرگە كېلىپ قالدىم؟» دىگەننى ئويلاپ ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ، بىر بىسىپ، ئىككى بىسىپ ئۆتەڭنى كۆزلەپ يولغا چۈشۈپتۇ، تاكى كۈن كەچكىرگىچە ماڭسىمۇ ئادەم قارىسىغا يولۇقماپتۇ. قوسىغى ئاچسا ياۋا مىۋىلەرنى يەپ، ئۇسسسا يامغۇر سۈيى ئىچىپ، توختىماستىن بىر نەچچە ھەپتە يول يۈرۈپ، ئاخىرى بىر شەھەرگە يېتىپ كەپتۇ. شەھەر چۆگىلەپ يۈرۈپ قوسىغى ئېچىپتۇ. بىر نەرسە تىلەشكە نومۇس قىپتۇ. مۇساپىرچىلىق ۋە يوقسۇزلۇقنىڭ تاشتىن قاتتىق ئىكەنلىگىنىڭ تەمىنى تېتىپتۇ. ئاخىرى ئامالسىزلىقتىن گۈلخان يېقىپ ئولتۇرۇپ پاراڭلىشىۋاتقان بىر توپ تىلەمچىلەرنىڭ قېشىغا كېلىپ ئوت سۇنۇشقا ئولتۇرۇپتۇ.

— قارىمامسىلەر، — دەپتۇ ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ياشىراق بىرسى، كارۋانلار باش ئۆتەڭدىكى قۇدۇقتىن ھىلىقى قۇددۇس چولاقنىڭ ئۆلۈگىنى سۈزۈۋاپتۇ.

— ئىنشائاللا، خۇدانىڭ قۇدرىتى شۇنداق ئۇلۇغ، — دەپتۇ چاچ - ساقاللىرى قاردەك ئاقارغان بىرەيلەن، — قۇددۇس چولاق ئالدامچىلىق بىلەن جان بېقىپ يۈرەتتى. بىر ئەخمەق پادىشا ئۇنى ئوردىسىغا ئاپتۇ، دەپ ئاڭلىغانتىم. بەلكىم سىڭگەن ئادىتى بويىچە باشقىلارغا ئورا كولىغان بولسا، «ئەل قىساسى مىنەلھەق» دىگەندەك ئورىغا ئۆزى چۈشكەن بولسا كېرەك. پادىشا بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ، ئۆزىنى بۇ دەردى - بالاغا گىرىپتار قىلغان قۇددۇسنىڭ كىملىگىنى بىلىۋاپتۇ، ئۇنىڭ ئۆلۈمىدىن خوشال بولۇپتۇ. بىراق ئاچلىق ئازاۋى قاتتىق قىيناۋاتقاچ، قۇددۇسنىڭ قاچان، قەيەردە، قانداق ئۆلگەنلىگىنى سوراشقىمۇ چامى يەتمەپتۇ. تىلەمچىلەردىن بىرى ئۇنىڭ قوسىغى قاتتىق ئاچقانلىغىنى سېزىپ، ئۇنىڭغا ئارپا نېنى تەڭلەپتىكەن، ئۇ خۇددى غەزنە تېپىۋالغاندەك خوشاللىنىپ، ناننى ئالمان - تالمان قولىغا ئاپتۇ - دە، ئىككى يالماپ يۇتىۋېتىپتۇ. پادىشا ئىلگىرى ئۆزىنىڭ يوقسۇللارنى خارلىغانلىغىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ، تەقدىرنىڭ ئۆز بېشىغا سالغان قىسمەتلىرىدىن ھەيران بولۇپتۇ.

شۇ كۈنى بۇ شەھەرنىڭ پادىشاسى ئوبۇلقاسىم كىچىلىك سەيلىگە چىققان ئىكەن. ئۇ كوچا ئايلىنىپ گۈلخاننى چۆرىدەپ ئولتۇرۇشقان ئۇ تىلەمچىلەرگە كۆزى چۈشۈپتۇ - دە، ياساۋۇللىرىغا ئۇلارنى ئوردىغا

ئېلىپ بېرىشنى بۇيرۇپتۇ. پادىشا ئۇلارنىڭ
ئەھۋالىنى بىر-بىرلەپ سۈرۈشتۈرۈپتۇ، نۆۋەت
شاھ ئوسمانغا كەلگەندە، شاھ ئوبۇلقاسىم
بىر قاراپلا ئۇنىڭ ئادەتتىكى تىلەمچىلەردىن
ئەمەسلىكىنى سېزىپ قاپتۇ ۋە ئۇنىڭ چىرايى
تونۇشتەك بىلىنىپتۇ.

شاھ ئوسمان ئۇنىڭغا ئۆزىنىڭ بېشىدىن
ئۆتكۈزگەن سەرگۈزەشتىلىرىنى سۆزلەپ بېرىپـ
تۇ. شاھ ئوبۇلقاسىم ئۇنىڭ سەرگۈزەشتىلىـ
رىنى ئاڭلاپ ئۆز ئاكىسى ئىكەنلىكىنى
تونۇپ، ئۇنىڭ بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپـ
تۇ. ئەسلىدە شاھ ئوسمان بىلەن ئوبۇلقاسىم
دادا بىر، ئانا باشقا قان-قېرىنداشلاردىن
ئىكەن. دادىسى ۋاپات بولغاندىن كېيىن شاھ
ئوسمان دادىسىنىڭ تەختىگە ئۆزىلا ۋارىسلىق
قىلىش ئۈچۈن، بىر چاپارمەنگە ئۇكىسى
ئوبۇلقاسىمنى مەخپىي ئۇجۇقتۇرۇۋېتىشنى
بۇيرىغان ئىكەن. ئوبۇلقاسىم بىر چاغلاردا
ئۇ چاپارمەننىڭ بېشىغا كۈن چۈشكەندە
ھاجىتىنى راۋا قىلىپ قويغان ئىكەن.
شۇڭلاشقا ئۇ چاپارمەن گەرچە بىر كاللا
كېسەر بولسىمۇ، ئوبۇلقاسىمنىڭ ئۆزىگە
قىلغان ياخشىلىقى بەدىلىگە يامانلىق قىلىشقا
ۋىجدانى يول قويماي، ئوبۇلقاسىمنى
ھېچكىمگە تۇيدۇرماي قاچۇرۇۋېتىپ، ئۇنىڭ
ئورنىغا زىنداندىن خۇددى ئوبۇلقاسىمغا
قۇيۇپ قويغاندەك ئوخشايدىغان بىر قاتىلنى
ئەپچىقىپ قەتلى قىلىپ پادىشانى خاتىرجەم
قىلغان ئىكەن. ئوبۇلقاسىم شۇ قاچقانچە بۇ
شەھەرگە كېلىپ قاپتۇ. تەلىيى ئوڭدىن كېلىپ،
بۇ شەھەرنىڭ پادىشاسىنىڭ قىزىغا ئۆيلىنىپ،
پادىشا ۋاپات بولغاندىن كېيىن تەختكە
ۋارىس بولغان ئىكەن، ئۇزۇن يىللار دىدار
كۆرۈشمىگەن ئاكا-ئۇكىلار تېپىشىپ، ئۆزئارا
مۇڭدىشىپتۇ. شاھ ئوسمان ئۆزىنىڭ ئاچكۆز
ۋە بېخىللىقى تۈپەيلىدىن ئۇكىسىغا قىلغان
ئەسكىلىكلىرىگە پۇشايمان قىلىپ، ئۇزرە
خالىق ئېيتىپتۇ. شاھ ئوبۇلقاسىم ئۇنى
كەچۈرۈپتۇ ھەمدە بىرگە بېرىپ، ئۆز ئانا
يۇرتىنى كۆرۈپ كېلىش ۋە ئاتا-ئانىسىنىڭ
تۇپرىقىنى تاۋاپ قىلىش ئۈچۈن ئاكىسىغا
ھەمرا بولۇپ 500 لەشكەر بىلەن بىرگە
سەپەرگە ئاتلىنىپتۇ. ئۇلار يول مېڭىپ، يول
ماڭغاندىمۇ مول مېڭىپ، شاھ ئوسماننىڭ
يۇرتىغا يېتىپ كەپتۇ. شەھەردىكى پۇخرالار
ۋە ئوردا ئەھلى ناھايىتى زور داغدۇغا
بىلەن ئۇلارنى قارشى ئاپتۇ. شاھ ئوسمان
ئوردىغا كېلىپ مەلىكە رەنانىڭ ئۆزىنىڭ
ئالدىغا چىقمىغانلىقىغا كۆڭلى يېرىم بولۇپ،
سۈرۈشتە قىپتۇ. ئەخمەت ۋەزىر قۇددۇس
ئېلىپ كەلگەن ھىلىقى خەتنى شاھ ئوسمانغا
كۆرسىتىپتۇ ۋە مەلىكىنىڭ شۇ چىقىپ
كەتكىنىچە قايتىپ كەلمىگەنلىكىنى ئېيتىپتۇ.
پادىشانىڭ خۇشاللىقى قايغۇغا ئايلىنىپتۇ.
شاھ ئوبۇلقاسىم ۋە باشقىلار ئۇنىڭغا كۆپ
تەسەللىلەر بېرىپتۇ ۋە مەلىكە رەنانىڭ
ئىز-دېرىكىنى ئېلىش ئۈچۈن، تەرەپ-تەرەپـ
كە ئادەم ئەۋەتىپتۇ.

بىرنەچچە كۈندىن كېيىن ئىككى
مەلىكە ئاسماندىن چۈشكەندەكلا شەھەرگە
پەيدا بولۇپ قاپتۇ. شاھ ئوسمان چەكسىز
خۇشاللىققا چۆمۈپ ئۇكىسىغا ۋە شاھزادىگە
قىزىنى تونۇشتۇرۇپتۇ ۋە مەلىكىدىن نەچچە
ئايدىن بېرى قەيەرلەردە بولغانلىقىنى
سوراپتۇ. مەلىكە رەنا بېشىدىن ئۆتكۈزگەن
سەرگۈزەشتىلىرىنى بىر-بىرلەپ سۆزلەپ
بېرىپتۇ. قىزنىڭ ئەقىل-پاراسىتىگە ھەممەيـ
لەن چىن قەلبىدىن ئاپىرىن ئوقۇپتۇ. بىر-
نەچچە كۈندىن كېيىن، مەلىكە بەرنانىڭ
ئاكىسى پادىشا رۇستەم يېتىپ كېلىپ مەلىكە

www.uyghurkitap.com

رەناغا ئۆزىنىڭ ئىشقى-مۇھەببىتىنى ئىزھار قىپتۇ. مەلىكە رەنامۇ رازىلىقىنى بىلدۈرۈپتۇ. شاھ ئوبۇلقاسىمنىڭ ئوغلىنىڭمۇ مەلىكە بەرناغا كۆڭلى چۈشۈپ قالغان ئىكەن. مەلىكە بەرنامۇ ئۇنىڭ تەلىۋىنى ئىلىك ئاپتۇ. ئىككى شاھ ئوغۇل-قىزلىرىنىڭ تويىنى بىر كۈندە ئۆتكۈزۈشنى قارار قىلىشىپتۇ. خوشاللىق ئۈستىگە خوشاللىق، توي ئۈستىگە توي بولۇپ، دۆلەتنىڭ پۈتۈن پۇقرالىرىغا قىرىق كېچە-كۈندۈز توي-تاماشا ئۆتكۈزۈپ بېرىپتۇ. تويدىن كېيىن، باشقا شاھلارمۇ، شاھ ئوسمان ئۇزاق ئويلىنىپ، بولۇپ ئۆتكەن ئىشلارنى بىرمۇ-بىر مۇلاھىزە قىلىپ، ئۆزىنىڭ بىخىللىغى ۋە ئاچكۆزلىگىدىن قاتتىق پۇشايمان قىپتۇ ۋە چىن كۆڭلىدىن تۆۋە ئەيلەپتۇ.

شاھ ئوسمانىنىڭ ساۋغىسىنى قوبۇل قىلىپ، ئۆز دۆلىتىنى ئادىللىق بىلەن سوراشقا قەسەميات قىپتۇ، ھەممەيلەن ئۆمۈرلىرىنىڭ ئاخىرىغىچە باياشات ۋە خاتىرجەم تۇرمۇش كەچۈرۈپتۇ.

تويلاپ رەتلىگۈچى: ئابلەت يۈسۈپ

راستچىل يىگىت

بۇرۇنقى زاماندا زادىلا يالغان سۆزلەشنى بىلمەيدىغان ئاقكۆڭۈل، ئىشچان بىر يىگىت ئۆتكەن ئىكەن. ئۇ بىر پادىشانىڭ ئوردىسىدا قارا ئىشلارنى قىلىدىكەن. نېمە ئىشنى تاپشۇرسا بىجاندىل، كۆيۈنۈپ، ھالال ئىشلەيدىكەن. ناۋادا بىرەر سەۋەنلىك ئۆتكۈزۈپ قويغان بولسىمۇ پەقەت يوشۇرماي، راست گەپنى قىلىدىكەن. يىگىتنىڭ بۇ ئىسىل پەزىلىتى پادىشاغا ياراپ قاپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن پادىشا ئۇنى باشقا ئىشلارغا سالماي، ئۆزىنىڭ جەڭگە ۋە ئوۋغا چىققاندىلا مىنىدىغان داڭلىق بىر جۈپ ئېتىنى تاپشۇرۇپتۇ-دە:

— يىگىت، مەن ئىشىنىپ بۈگۈندىن باشلاپ ساڭا مۇشۇ بىر جۈپ ئاتنى تاپشۇردۇم. مەن بۇ ئاتلارنى جېنىمدىن ئېزىز كۆرىمەن. ئوبدان بېقىپ، مېنى رازى قىلغىن، — دەپتۇ.

— خوپ! — دەپتۇ يىگىت ۋە شۇ كۈندىن باشلاپ كېچە-كۈندۈز ئاتنىڭ ئايىغىدا يۈرۈپ، ئۆز ئىشنى پادىشانىڭ كۈتكىنىدىنمۇ ئوبدان ئىشلەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇ ئاتلار ئۇزۇن ئۆتمەيلا بۇلىماقتەك سەمرىپ، تۈكلىرى پارقىراپ ناھايىتى چىرايلىق بولۇپ كېتىپتۇ.

يىگىتنىڭ راستچىل، سەممىي، ھالال ئىش قىلىدىغانلىقىدىن بەك رازى بولۇپ كەتكەن پادىشا ئۇنى ئوردىدىكى توي-تۆكۈن سورۇنلارغا ئۈنتۈپ قالماي تەكلىپ قىلىپ تۇرىدىغان بوپتۇ. بۇنى ئاز دەپ مۇشۇنداق سورۇنلاردا ئۇنى ئاغزىدىن چۈشۈرمەي ماختايدىغان، ھەتتا ۋەزىر-ھۆزرا، ئەمەلدارلىرىنى بۇ يىگىتتىن ئۆگىنىشكە دەۋەت قىلىدىغان بوپتۇ. شۇنداق قىلىپ ئوردا ئىچىدە بۇ يىگىتنىڭ ئابرويىنى كۈندىن-كۈنگە ئېشىشقا باشلاپتۇ.

پادىشانىڭ ئادەتتىكى بىر كەمبەغەل ئات باقارنى مۇنچىۋالا ئىززەتلەپ، ماختاپ كېتىشلىرى قىستىغۇر ۋەزىرلىرىنىڭ كۆڭلىگە زادىلا ياقماپتۇ. كۈنلەردىن بىر كۈنى پادىشانىڭ ئوڭ قول ۋەزىرى سول قول ۋەزىرگە مۇنداق دەپتۇ:

— تەخسىر، ئەزەلدىن كېلىۋاتقان قائىدە يوسۇنلار دەپسەندە قىلىنىپ، ئوردىدا زادىلا ئەقىلغا سىغمايدىغان غەلىتە ئىشلار يۈز بېرىۋاتىدۇ. پادىشاھىمىز ئەقلىدىن ئېزىپ، نەدىكى بىر يالاڭتۆش ئات باقارنى يۈزىمىز-دىن يۈزىمىزگە ماختاپ كۆككە كۆتىرىۋاتىدۇ. ناۋادا ئىش بۇنىدىن كېيىنمۇ مۇشۇ تەرىقىدە داۋاملىشىدىغان بولسا، ئۇزۇنغا بارماي بۇ ئەبگا يالاڭتۆش سىلى-بىزنىڭ بېشىمىزغا چىقىۋېلىشى مۇمكىن. بۇنىڭغا ئۆز ۋاقتىدا چەك قويماي بولمايدۇ، قانداق دەيلا؟

— شۇنداق، شۇنداق،— دەپتۇ سول قول ۋەزىرمۇ بېشىنى گىلدىڭلىتىپ، ئۇنىڭ سۆزىنى تەستىقلاپ،— مەن ئويلايمەن، بۇ يالاڭتۆشنىڭ ئوردىمىزدا مۇنچىۋالا يۈز-ئابروي تېپىپ كېتىشىگە ئۇنىڭ يالغان سۆزلىمەيدىغانلىغى سەۋەپ بولۇۋاتىدۇ. بىز ئۇنى بىر ئامال قىلىپ پادىشانىڭ ئالدىدا يالغان سۆزلىتىپ رەسۋا قىلىۋەتكەن بولساق ناھايىتى بەلەن ئىش بولاتتى. سىلىنىڭچە نېمە ئامال قىلساق بولار؟

ئىككى ۋەزىر شۇ تەرىقىدە ئۇزاق مۇلاھىزە قىلىشىپتۇ، لېكىن ھېچبىر ئەپلىك چارە تېپىشالماپتۇ. ئاخىرى ھېلىگەر ئوڭ قول ۋەزىر مۇنداق دەپتۇ:

— مېنىڭچە بۇ يالاڭتۆشنىڭ ئۆيلىنىدىغان ۋاقتىمۇ بولۇپ قالدى. مەن ئۇنىڭغا ئەڭ چىرايلىق كەنجى قىزىمنى توي قىلىپ بېرەي، باشقا تويلۇق سالماي: پادىشانىڭ سەن بېقىۋاتقان ئاتلىرىدىن بىرىنى سويغىن دەي. ناۋادا پادىشا ئاتنىڭ بىرى يوقمۇ دەپ سۈرۈشتۈرۈپ قالسا، بىر ئاتنى ئوغرى ئالدى دېگىن، بۇنىڭغا مەنمۇ راست دەپ گۇۋالىقتىن ئۆتەي دەي، شۇنىڭ بىلەن پادىشا ئالدىدا يالغان سۆزلەيدۇ. شۇ مەيداندىلا بىز ئەينى ئەھۋالنى پاش قىلىپ، ئۇنى رەسۋا قىلىۋېتەيلى دەۋاتىمەن. مۇشۇنىڭدىن باشقا ئامال يوق. مەن مۇشۇ قارارغا كەلدىم.

— بەللى، بەللى... ئەقىل دېگەنمۇ بار يەردە بار-دە! بۇ ناھايىتى بەلەن گەپ بولدى،— دەپتۇ سول قول ۋەزىر كۈلۈپ كېتىپ،— بۇ قەلەندەر بىر گۈزەل قىز بىلەن توي قىلىدىغان بولدۇم دەپ چوقۇم ئاتتىن بىرنى سويدۇ-دە، پادىشا ئالدىدا يالغان سۆزلەيدۇ!

شۇنداق قىلىپ بۇ ئىككى ۋەزىر ئۆزلىرىنىڭ ئەقىللىقلىغىدىن مەمنۇن بولۇشۇپ، مۇشۇ پىلان بويىچە ئىشقا كىرىشىپتۇ. بىر كۈنى ھېلىگەر ئوڭ قول ۋەزىر يىگىتنى ئالدىغا چاقىرىپتۇ-دە، ئۇنىڭغا ئامراقلىغىنى، ئۆزىگە كۈيئوغۇل قىلىۋالماقچى بولىۋاتقانلىغىنى، تويىنى بىرنەچچە كۈن ئىچىدىلا قىلىشنى ئېيتىپتۇ ۋە يىگىتتىن قانداق قارايدىغانلىغىنى سوراپتۇ. يىگىت بىر پەس ئولتۇرۇپ كېتىپ:

— جانابى ۋەزىر ئالىيلىرى، ئۆزلىرى بىر ئىسىلزادىلار تەبەقىسىدىن تۇرسىلا، مەن بىر ئات باقار تۇرسام، بۇ ئىش قانداقمۇ مۇمكىن بولار؟— دەپتۇ.

— ئۇ تەرىپىگە بېشىڭنى قاتۇرما ئوغلۇم،— دەپتۇ ۋەزىر ۋە سۆزىنى داۋام قىپتۇ،— بۇ ئىشنى مەن نەچچە قېتىملاپ ئويلانغاندىن كېيىن ئاندىن ئېغىز ئېچىۋاتىمەن. سېنىڭدەك ئاقكۆڭۈل، پەزىلەتلىك يىگىت ئىسىلزادىلار ئىچىدىمۇ يوق. مەن سېنى يارىتىپ قالدىم. باشقا خىياللارنى قويۇپ ماقۇللۇق بىلدۈرگىن.

— ئۇنداق بولسا، ئۆزلىرىگە مىڭ مەرتىۋە رەھمەت ئېيتىمەن، لېكىن قىزلىرى-

www.uyghurkitap.com

نىڭ لايىغىدا تويلۇق ئالالمايمەن، بۇنىڭغا قانداق قىلىمەن؟ — دەپتۇ يىگىت.

— خاتىرجەم بول، — دەپتۇ ۋەزىر، — ماڭا باشقا تويلۇقنىڭ كېرىگى يوق. ھەممە نەرسە ئېشىپ - تېشىپ تۇرۇپتۇ. پەقەت رەسمىيەت ئۈچۈن ئاش - سۈيىگە بىرلا ئات تاپساڭ، شۇنى سويساقلا بولىدۇ.

— مەندە ئاتمۇ يوق، — دەپتۇ يىگىت.

شۇنىڭدىن كېيىن ۋەزىر ئاللىقاچان كۆڭلىگە پۈكۈپ قويغان پىلان بويىچە ئۇنىڭغا چۈشەندۈرۈشكە باشلاپتۇ:

— بۇ ئوغلاي، ئۆزەڭ بېقىۋاتقان ئاتنىڭ بىرىنى سۆيسەڭ، پادىشا سۈرۈشتۈرسە ئوغرى ئالدى دەيسەن. قالغان گەپىنى ئۆزەم توغرىلايمەن.

يىگىت بۇ يەردە بىر ھىيلە - مىكىرنىڭ بارلىقىنى سېزىپتۇ - يۇ، لېكىن ئاۋال تويىنى قىلىۋالاي، كېيىن بىر گەپ بولار دەپ ئويلاپتۇ - دە، ماقۇل بوپتۇ.

ئۇزۇن ئۆتمەي يىگىت توي قىلىپ قىزنى ئەمرىگە ئاپتۇ. كۈنلەردىن كۈنلەر ئۆتۈپ بىر كۈنى پادىشا ئوردىدىكى بىر سورۇندا يىگىتتىن ئۇشتۇمتۇت:

— ئوغلۇم، بۇگۈن ئېغىلغا كىرسەم ئاتتىن بىرى يوق تۇرىدىغۇ، نەدە بېقىۋاتسەن؟ — دەپ سوراپتۇ.

يىگىت ئورنىدىن دەس تۇرۇپ قوشاق توقۇپ مۇنداق جاۋاپ بېرىپتۇ:

راست گەپنى بايان ئەيلەي، ئەل - جامائەت ئالدىدا،
باش كەتسىمۇ ئالمايمەن، مەن ئۆزەمنى دالدىغا.
پادىشانىڭ شۇ ئېتى، ۋەزىر داشىدا قاينىدى،
ۋەزىر ھور - پەرى قىزى، پەقىر تولىدا يايرىدى.

ئويلىمىغان يەردىن چىققان بۇ جاۋاپتىن ۋەزىرلەرنىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ كېتىپتۇ، پادىشا ئىشنىڭ تېگىگە يېتىپتۇ - دە:

— راست گەپ قىلغىنىڭ ئۈچۈن گۇناھىڭدىن كەچتىم. ھەممە گۇناھ مېنىڭ ۋەزىرلىرىمدە ئىكەن! — دەپتۇ ۋە ئىككى ۋەزىرنى شۇ ھامان زىندانغا تاشلاپ، راستچىل يىگىتنى ئۆزىگە ۋەزىر قىپتۇ.

كۇچار خانىقتاملىق بىلال ئېيتىپ بەرگەن
رەتلىگۈچى: ئەخەت ھاشىم

ئىككى «موللا»

بۇرۇننىڭ بۇرۇنىسىدا، يىراق - خىلۋەت بىر يېزىدا يامانلىقىدىن ھاۋادا ئۇچىدىغان، ئاسمانغا پىچاق ئاتىدىغان ئىككى ئوغرى بار ئىكەن. ئۇلار تولا ئوغرىلىق قىلىپ، تولا تۇتۇلۇپ، يۇرت ئىچىدە بەكمۇ سېسىپ كېتىپتۇ. كىشىلەر ئىسمىنى يوقالسا، ئۇدۇل كېلىپ مۇشۇ ئىككى ئوغرىنى تۇتىدىغان بوپتۇ. ئىشنىڭ ئەپلەشمەيۋاتقانلىقىنى پەملىگەن چوڭ ئوغرى بىر كۈنى كىچىكىگە:

— بۇرادەر، بۇ يۇرتتا تۇرغۇچىلىكىمىزمۇ قالمىدى. ئەمدى ئورۇن يەڭگۈشلىمىسەك بولمايدىغاندەك تۇرىدۇ. ياقا يۇرتلارغا كەتسەك قانداق دەيسىلەر؟ — دەپتۇ.

— مەنمۇ شۇنى ئويلاپ تۇراتتىم، —

دەپتۇ كىچىك ئوغرى خوشال بولۇپ كېتىپ،— زادى كەتمەي بولمايدۇ. لېكىن ياقا يۇرتلاردا تېنەپ - تەمتىرەپ قالماي جان باقالارمىزمۇ؟

— بۇنىڭدىن غەم قىلماڭلار بۇرادەر، ئامال قىلغىلى بولىدۇ، ياقا يۇرتتىكىلەر بىزنى تونىمايدۇ، ھە دېگەندىلا ئۇيەردىكىلەرنىڭ ھۆرمەت - ئىشەنچىسىگە ئىگە بولىۋالساقلا ئىشىمىز يۈرۈشۈپ كېتىۋېرىدۇ دەڭلا!

— ئۇ يەردىكىلەرنىڭ ھۆرمەت - ئىشەنچىسىگە قانداق قىلىپ ئىگە بولالايمىز ئاداش؟ قېنى، ئويلىغىنىڭلارنى دەپ بېقىڭلا، مەسلىھەتلىشەيلى! — دەپتۇ كىچىك ئوغرى.

— بۇنىڭ يولى ئاسان، — دەپ سۆزلەشكە باشلاپتۇ چوڭ ئوغرى، — ئالەمدىكى ئىشلارنىڭ تولىسى ساختا بولىدۇ، بىرىنى - بىرى ئالدىمىسا جان باققىلى بولمايدۇ ئاداش. ياقا يۇرتقا بارغاندىن كېيىن موللا دېگەن سالاپەت بىلەن ئوتتۇرىغا چىقىمىز، ھەر كۈنى بەش ۋاخ نامازدىن قالماي، مەسچىتكە بېرىپ ئولتۇرىۋالىمىز، قولىمىزدىن تەسۋى چۈشمەيدۇ. بىرنەچچە سۈرە يادلىۋالساقلا بولىدۇ. ئارىلاپ خەتمە قۇرئان قىلىپ بېرىمىز. جامائەت يىغىلغان سورۇنلاردا بىر - بىرىمىزنى: قالتىس كامالەتكە يەتكەن ئۆلىما ئادەم دەپ ماختاپ تۇرىمىز. چەت يېزىنىڭ ئادەملىرى ناھايىتى گول بولىدۇ، ئۇزۇنغا بارمايلا «موللا» دېگەن نام - ئاتىغىمىز چىقىدۇ. شۇنىڭدىن كېيىن ئوغرىلىق قىلساقلا ئەمەس، ئۇنىڭدىن باشقا ئىشلارنى قىلساقمۇ چانمايدۇ.

— بەللى - بەللى... ئەقلىڭلارغا بارىكاللا ئاداش! — دەپ خوشال بولۇپ كېتىپتۇ كىچىك ئوغرى، — ئۇنداق بولسا، دەرھال بىرنەچچە سۈرە يادلاشقا كىرىشەيلى - دە، تېزرەك يولنىڭ تەرەددۇتىنى قىلايلى.

شۇنداق قىلىپ بۇلار ئۇزۇن ئۆتمەي ناھايىتى چەت بىر يېزىغا يېتىپ كەپتۇ ۋە بىر مەسچىتنىڭ يېنىدىكى بىر ئېغىز ئۆيگە جايلىشىپتۇ. دېگەندەك بۇلارنىڭ قولىدىن تەسۋى چۈشمەيدىكەن، مەسچىتكە ھەممە ئادەمدىن بۇرۇن كېلىپ، ھەممىدىن كېيىن قايتىدىكەن، بىتارەت يەر دەسسىمەيدىكەن. يول ماڭسىمۇ بىر مۆرىسىگە قىيسايتىۋېلىپ، نىمىلەرنىدۇ ئوقۇپ ماڭىدىكەن. شۇنىڭ بىلەن ئۇزۇنغا قالماي بۇ ئىككى ئوغرى پۈتۈن يېزىغا «موللا» دېگەن نام بىلەن تونۇلۇپتۇ. كىشىلەر توي - تۆكۈن، نەزىر - چىراقلاردا بۇ ئىككىيلەننى ھۆرمەتلەپ، تۆردىن ئورۇن بېرىدىغان بوپتۇ. كۈنلەر ئۆتۈپتۇ، ئايلار ئۆتۈپتۇ. بۇلار: «ئەمدى ئەسلى كەسپىمىزنى قىلىدىغان ۋاقتىمۇ بولۇپ قالدى» — دېيىشىپتۇ - دە، كونا كېسىلى قوزغىلىپ، يەنە ئوغرىلىققا كىرىشىپتۇ. يېزىدا ئۇنىڭ - بۇنىڭ بىر نەرسىلىرى يوقىلىشقا باشلاپتۇ، بىراق كىشىلەر بۇ ئىككى «موللا» دىن ھەرگىز گۇمان قىلمايدىكەن.

بىر كۈنى ئۇلار خوشنىسىنىڭ بورداۋاتقان بىر قويىنى ئوغرىلاپتۇ - دە، كېچىچىلەپ يېگىنىنى يەپتۇ، يەپ بولالمىغىنىنى جىمىقتۇرۇپتۇ. ئالدىراشچىلىقتا ئۆپكە ۋە ئۈچەيباغرىنى مەسچىتنىڭ ئالدىدىكى كۆلگە تاشلىۋېتىپتۇ. ئازغىنا ئۇخلىۋېلىپ، قاراڭغۇ - ماراڭغۇدا مەسچىتكە كىرىپ ئايەت ئوقۇپ ئولتۇرۇشۇپتۇ. بۈگۈن ئۇلار جامائەتكە بىرنەچچە سۈرىنىڭ مەنىسىنى يېشىپ، تەپسىر قىلىپ بەرمەكچى بولغان ئىكەن، شۇڭا جامائەتمۇ تاڭ سۈزۈلمەيلا مەسچىتكە كېلىشكە باشلاپتۇ.

www.uyghurkitap.com

بامدات نامىزى ئوقۇلۇپ بولغاندىن كېيىن ئالدى بىلەن چوڭ ئوغرى قىرائەت قىلغىلى تۇرۇپتۇ. بۇ چاغدا رەسمىي تاڭ ئېتىپ، يەرلەرگە يورۇق چۈشۈپ قالغان ئىكەن. كۆلگە تاشلىۋەتكەن ھىلىقى ئۆپكە-ئۆچەيلەر كىچىك ئوغرىنىڭ ئېسىگە چۈشۈپتۇ-دە: «بىر قاراپ كىرەيچۇ، ئالسىھادىس لەيلەپ قالغان بولسا، ھىلى جامائەت مەسچىتتىن يانغاندا كۆرۈپ قالمىسۇن» دەپ ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ سىرتقا مېڭىپتۇ. كۆلگە قارىسا، دىگەندەك ئۆپكە-ئۆچەيلەر سۇنىڭ ئۈستىدە لەيلەپ تۇرۇپتۇ. بۇ ئوغرى نىمە قىلىشنى بىلمەي، بىر پەس تۇرۇپ قاپتۇ. ئاندىن قانداق قىلىش توغرىلىق چوڭ ئوغرىدىن مەسلىھەت سورىماقچى بولۇپ، ئالدىراپ مەسچىتكە قايتىپ كىرىپتۇ. گەپ قىلاي دىسە چوڭ ئوغرى قىرائەتتىن زادىلا توختىماپتۇ. ئاخىرى بولالماي، چوڭ ئوغرىغا لوقما سالغان بولۇپ ئۆز مەقسىدىنى ئۇقتۇرماقچى بوپتۇ-دە:

— تەخسىر، جىندەك توختىسىلا! بىر ئېغىز لوقما سالاي. سىلى ئوقۇۋاتقان مۇشۇ بىر كەلىمە سۆرە، مەن كۆرگەن يەنە بىر كىتاپتا مۇنداق يېزىلغاندەك قىلىۋىدى، ئوقۇپ باقاي ئاڭلاپ باقسىلا! — دەپتۇ.

— خوش، ئوقۇپ باقسىلا، — دەپتۇ چوڭ ئوغرى بىر نەرسىنى پەملەپ. كىچىك ئوغرى تىللىرىنى قارىشتۇرۇپ ھەجىلەپ مۇنداق قىرائەت قىلىشقا باشلاپتۇ:

مولللا مىئى-موللا مىزى،
شۇ تاپتىزى-كۆلدە ئىزى،
ئۆپكىشكام لەيلە ئىزى،
نەچارىزى قىلسا قىزى بولاھا...

چوڭ ئوغرى بۇ گەپتىن «موللام، كۆلدە ئۆپكە لەيلەپ قاپتۇ، قانداق قىلساق بولار؟» دىگەن مەنانى چۈشىنىپتۇ ۋە چاندۇرماي:

— تەخسىر، بۇ سۆرە سىلى دىگەندەكمۇ ئوقۇلىدۇ، لىكىن ئەسلى توغرىسى مۇنداق، — دەپ قىرائەت قىلىپ، مۇنداق جاۋاپ قايتۇرۇپتۇ:

موللامىئى-موللا مىزى،
ئۆپكىشكام لەيلە ئىزى،
دەرھاللەزى چىقەللەزى،
زىنخەللەزى، تىقەللەزى، پاتۇرىزى تۇراھا...

كىچىك ئوغرى بۇ گەپتىن «موللام، ئۆپكە لەيلەپ قالغان بولسا، دەرھال چىقىپ زىخ بىلەن تىقىپ، لايغا پاتۇرىۋەتسىلە بولىدۇ» دىگەن مەنىنى چۈشىنىپتۇ، لىكىن چاندۇرماسلىق ئۈچۈن جامائەتكە قاراپ:

— ۋاھ، موللا ئاكامنىڭ ئوقۇمىغان كىتاۋى يوق، نەدىن سۆز ئېچىلسا، دەل شۇ يەردىن جاۋاپ بېرەلەيدۇ، ھەقىقەتەن ئىلىملىك كىشى جۇمۇ! — دەپتۇ.

— شۇنداق، شۇنداق. ھەر ئىككىلىرى ئىلىمدە كامالەتكە يەتكەن، سىلەرنى بىزگە خۇدا يەتكۈزگەن! — دىيىشىپتۇ ساددا جامائەت ئۇلارنى ماختىشىپ.

چوڭ ئوغرى يەنە قىرائەتنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ. كىچىك ئوغرى ئاستا سىرتقا چىقىپ، بىر تال يۇلغۇن ياغىچىدا زىخ ياساپتۇ-دە، ئۆپكە-ئۆچەيلەرنى سۇنىڭ تېگىگە پاتۇرۇۋېتىپتۇ. شۇنداق قىلىپ بۇ ئىشمۇ چانماي ئۆتۈپ كېتىپتۇ، لېكىن كۆڭلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئۇلار ئاخىرى چاندۇرۇپتۇ. بىر قېتىم ئوغرىلىق قىلىۋاتقاندا جامائەت تۇتۇۋاپتۇ. كىشىلەر بۇ ئىككى ھىلىگەر ئوغرىنى «موللا» دەپ ئېتىقات قىلىپ يۈرگەنلىكىگە پۇشايمان قىلىشىپتۇ. ئىككى ئوغرى ئاخىرى بۇ يەردىنمۇ قوغلىنىپتۇ. بىر رىۋايەتتە «موللىنىڭ دىگىنىنى قىل، قىلغىنىنى قىلما» دىگەن ماقال مۇشۇ يۇرتتىن تارالغان ئىكەن.

كۇچار خانىقتاملىق بىلال ئېيتىپ بەرگەن.
رەتلىگۈچى: ئەخەت ھاشىم

نەسىردىن ئەپەندى لەتىپىلىرى

پادىشانىڭ ئەينەكتە ئۆزىنى كۆرۈشى

كۆنلەردىن بىر كۈنى پادىشا ئەپەندىم بىلەن پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ ئەينەككە قاراپتۇ ۋە ئۆزىنىڭ ناھايىتى سەتلىگىنىنى كۆرۈپتۇ ـ دە، دەرغەزەپ بولۇپ ئەينەكنى يەرگە ئېتىپتۇ.

— تەخسىر، نىمە ئىش بولدى؟ — دەپ سوراپتۇ ئەپەندىم ھەيران بولۇپ.

— بىلمەي يۈرۈپتىمەن ئەپەندىم، مەن بەكمۇ سەت ئىكەنتىمەن. ئەمدى ھەرگىزمۇ ئەينەككە قارىمايمەن! — دەپتۇ پادىشا خاپا بولۇپ.

— خاپا بولمىسىلا تەخسىر، — دەپتۇ ئەپەندىم پادىشاغا تەسەللى بېرىپ، — ئۆزلىرىنى ئەينەكتە بىر قېتىم كۆرۈپ، شۇنچە غەزەپلىنىپ كېتىپ باردىلا، — بىز ئۆزلىرىنى كۈندە ئون قېتىم كۆرۈپ تۇرىمىز، يەنىلا چىداپ، سەۋرى ـ تاقەت قىلىپ كېلىۋاتىمىزغۇ!

تۆت تۆگىدىكى مال

بىر كۈنى ئامبال، قازى، باي، شاڭيۇلار چوڭ مەسچىتنىڭ ئالدىدا ئولتۇرۇشقان ئىكەن. ئەپەندىم كەپتۇ. قازى ئەپەندىمگە قاراپ:

— ئوبدانمۇ كېلىپ قالدىڭىز ئەپەندىم، بىرەر ھىكايە ئېيتىپ بېرىڭا، — دەپتۇ.

— ئاڭلىغىنىمنى ئېيتايمۇ، كۆرگىنىمنىمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ ئەپەندىم.

— يۈز ئاڭلىغاندىن بىر كۆرگەن ئەلا دىگەن گەپ بار، — دەپتۇ قازى، — قېنى، كۆرگەنىڭىزنى ئېيتىڭ.

ئەپەندىم ئالدىرىماي ھىكايىسىنى باشلاپتۇ:

— بايا يولدا كېلىۋېتىپ، تۆت تۆگىگە مال ئارتىۋالغان بىر سودىگەرنى ئۇچراتتىم. ئۇنىڭدىن مالنى ساتامسىز، دەپ سورىسام، ساتمايمەن، ئامبال، قازى، باي، شاڭيۇلارغا سوغا قىلىمەن دىدى.

— ۋاھ، قانداق مال ئىكەن؟ — ئاچكۆز قازى ئالدىراپ سوراپتۇ.

— ھەر قايسىلىرىنىڭ نام ـ ئاتاقلىرىغا تازىمۇ باپ كېلىدىغان مال ئىكەن.

خوشاللىقتىن ئاغزى قۇلىقىغا يەتكەن قازى يەنە سوراپتۇ:

— ئۇنى قانداق تەقسىم قىلىدىكەن، سوراپ باقتىڭىزمۇ ئەپەندىم؟

— سورىدىم، — دەپتۇ ئەپەندىم ۋە سۆزىنى داۋام قىپتۇ، — بىرىنچى تۆگىدىكى مال «ۋەھشى» ئىكەن. ئۇنى ئامبالغا سوغا قىلىمەن دەيدۇ؛ ئىككىنچى تۆگىدىكى مال «ئالدامچى-

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

كاززاپ» ئىكەن، ئۇنى بايغا سوغا قىلمەن دەيدۇ؛ ئۈچىنچى تۆگىدىكى مال «بىشەم» ئىكەن، ئۇنى شائيۇمغا سوغا قىلمەن دەيدۇ؛ تۆتىنچى تۆگىدىكى مال «قارا نىيەت- ئاچكۆز» ئىكەن، ئۇنى قازى ئاخۇنۇمغا سوغا قىلمەن دەيدۇ.

ئەپەندىم شۇنداق دەپ كېتىپ قاپتۇ. ئالبال، قازى، باي، شائيۇلار بىر - بىرىگە قارىشىپ ئولتۇرۇپ قاپتۇ.

قابىلىيەتسىز ئېشەك

بىر كۈنى ئېشىكىنى يېتىلەپ قويغان ئەپەندىم بازار ئارىلاپ يۈرگەن ئىكەن، بىر ئاغىنىسى ئۇچراپ:

— ئەپەندىم، نېمە قىلىپ يۈرۈيسىز؟— دەپ سوراپتۇ.

— ئېشىكىم يۈتۈپ كەتتى. تاپالماي يۈرۈيمەن. سىزگە ئۇچرىمىغاندۇ؟— دەپتۇ ئەپەندىم.

— ئېشىكىڭىزنى مەن بايا كۆردۈم. شەھەرگە قازى بوپتۇ،— دەپتۇ ئاغىنىسى چاقچاق قىلىپ.

— ئۇنداق بولمىغاندۇ؟— دەپتۇ ئەپەندىم ئىككىلىنىپ،— مېنىڭ ئېشىكىم بەك قابىلىيەتسىز، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئەزەلدىن پارىخورلۇقنى ئۆزىگە دوست تۇتمايتتى. ئۇنداق تۇرسا قانداقمۇ قازى بولالىسۇن؟

تۈنىڭ مىڭىسى

كىشىلەر مەسچىتكە يىغىلىدىن كەلگەن بىر ئىمامنى ماختاپ:

— بۇ كىشىنىڭ مىڭىسى ئەقىل - پاراسەت، ئىلىمغا تولغان ئىكەن!— دېيىشىپتۇ. ئەپەندىم كۈلۈپ قويۇپ:

— توغرا دەيسىلەر، ئۇ ئەقىل - پاراستىنى، ئىلىمنى ئىشلىتىپ تۇرغان بولسا، ئۇنداق بولمايتتى! ئىشلىتىشنى بىلمىگەندىن كېيىن تولۇپ كەتمەي قانداق قىلىدۇ؟— دەپتۇ.

خۇدانىڭ ئەلچىسى

بىر كۈنى ئەپەندىم ئاچ قاپتۇ. ئۇ ھېچ ئىلاجىنى قىلالماي چوڭ كوچىغا چىقىپ:

— مەن خۇدانىڭ ئەلچىسى! مەن خۇدانىڭ ئەلچىسى!— دەپ جېنىنىڭ بىرىچە ۋاقىرىغىلى تۇرۇپتۇ. كوچا قاراۋۇللىرى ئەپەندىمنى تۇتۇپ ئامبالنىڭ ئالدىغا ئېلىپ كىرىپتۇ.

— سەن ئۆزەڭنى خۇدانىڭ ئەلچىسى دىدىڭمۇ؟— سوراپتۇ ئامبال.

— خوش تەخسىر، شۇنداق دىدىم،— دەپتۇ ئەپەندىم.

— ئۇنداق بولسا، خۇدا ساڭا نېمە تاپشۇرۇق بەردى، ئېيت!— دەپتۇ ئامبال.

— خۇدانىڭ تاپشۇرۇغى باز،— دەپتۇ ئەپەندىم،— ئاۋال قوسىقىمنى تويغۇزسىلا. ئاندىن ئېيتاي.

ئامبال دەرھال خىزمەتچىلىرىگە بۇيرۇق بىرىپ، ھەر خىل تائاملارنى كەلتۈرۈپتۇ. ئەپەندىم ئالدىرىماي راسا يەپ - ئىچىپ قوسىقىنى تويغۇزغاندىن كېيىن ئامبالغا قاراپ:

— خۇدانىڭ تاپشۇرۇغى شۇكى، ئامبال پۇقرالارنىڭ مال - مۈلكىنى بۇلاپ، تالاپ، ئەيش - ئىشرەت بىلەن يەپ تۈگەتتى. پۇقرالارنىڭ قولىدا ھېچنەرسە قالمىدى. سەن نامرات ئادەم، شۇڭا ئامبالنىڭ ھوزۇرىغا بىرىپ، قوسىقىڭنى تويغاز دىگەن،— دەپتۇ.

يولدا ئۇچراشقان ئاكا - ئۇكىلار

بىر كۈنى ئەپەندىم ئېشىگىنى مىنىپ شەھەرگە كېتىۋاتسا، يولدا شۇ كەنتلىك بىر باي ئۇچراپتۇ - دە، ئەپەندىمنى مەسخىرە قىلىپ:

— ھە، ئەپەندىم، ئىككى ئۇلپەت مۇڭدىشىپ نەگە ماڭدىڭلار؟— دەپتۇ.

ئەپەندىم بىر بايغا، بىر ئېشىگىگە قاراپ قويۇپ:

— مانا، ئېشىم ناھايىتى ئوڭدىن كەلدى! ئېشىگىم يولدا كېلىۋېتىپ: ئاكامنى كۆرگۈم كېلىپ كەتتى، مېنى ئاكامنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ بار دەپ بېشىمنى ئاغرىتقان ئىدى. مەن ئۇنى سىلىنىڭ قاشلىرىغا ئېلىپ كېتىۋاتاتتىم. ئاكا - ئۇكا ئىككىلىرى يولدىلا ئۇچرىشىپ دىدار كۆرۈشتىلە، مېنىڭمۇ يولۇم قىسقاردى ئەمەسمۇ!— دەپتۇ.

ئەزەلدىن ئاڭلاپ باقمىغان ئىكەنمەن

بىر كۈنى قازى ئەپەندىمنى ئالدىغا چاقىرىپ:

— تۈنۈگۈنكى زىياپەتتە سىزمۇ بار ئىكەنسىز، ئۇ يەردە نۇرغۇن كىشىلەر مېنى ئاقكۆڭۈل، ئادىل دەپ ماختاپتۇ، لېكىن مېنىڭ ياخشى ئىشلىرىمنى ئانچە تىلغا ئېلىشماپتۇ. بۇ نېمە ئىش؟— دەپ سوراپتۇ.

— ئالدىنىپلا تەخسىر،— دەپتۇ ئەپەندىم،— تۈنۈگۈن ئەمەس، مەن كىشىلەرنىڭ سىلىنى ماختىغانلىقىنى ئەزەلدىن ئاڭلاپ باقمىغان ئىكەنمەن!

ئىسمىم پارىخور

بىر كۈنى ئەپەندىم بىر ئىش ئۈستىدە ئەرز قىلىپ قازىنىڭ ئالدىغا بىرىپتۇ. قازى:

— ئىسمىڭ نېمە؟— دەپ سوراپتۇ.

— ئىسمىم پارىخور،— دەپتۇ ئەپەندىم.

— مۇنداقمۇ ئىسىم بولامدۇ؟— دەپ كۈلۈپتۇ قازى.
— مەن كىشلەردىن: قازىنىڭ ئالدىغا ئەرز قىلىپ بارغۇچىلاردىن كىمنىڭ ئىسمى پارىخور بولسا، داۋادا شۇ ئۇتۇپ چىقىدىكەن، دەپ ئاڭلىغان ئىدىم. شۇڭا ئىسىمىنى پارىخور دەپ ئۆزگەرتكەن،— دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ.

قۇلىغىنى مەن ئالغان

ئەپەندىمنىڭ قۇلىقى باشقىلارنىڭكىدىن چوڭراق ئىكەن. بىر قېتىم زىياپەت ئۈستىدە قازى ئەپەندىمنى شاڭخو قىلىپ:
— ئەپەندىم، خۇدا ئىنسانلارغا قۇلاق تەقسىم قىلغاندا، سىلى ئېشەكلەر بىلەن بىللە بېرىپ ئالغانمۇ؟— دەپتۇ.
— توغرا، مەن شۇ چاغدا كىچىكىپ قاپتىكەنمەن. مەن بارغاندا خۇدا ئېشەكلەرگە كاللا تەقسىم قىلىۋاتقان ئىكەن. ئەڭ ئاخىرقى بىر كاللىنى ئۆزلىرىگە بەردى. قۇلىغىنى مەن ئالغان،— دەپتۇ ئەپەندىم.

تەمى ئوخشاش

ئەپەندىم ساتىماقچى بولۇپ بىر سېۋەت ئۈزۈمنى ئېلىپ كېتىۋاتسا، بىر توپ باللار ئەپەندىمنى توسىۋېلىپ: ئۈزۈم يەيمىز دەپ تۇرىۋاپتۇ. باللار ناھايىتى كۆپ ئىكەن، بىر ساپاقتىن بەرسەم ئۈزۈم تۈگەپ كېتىدۇ دەپ قورققان ئەپەندىم، بىر ساپاق ئۈزۈمنى ئېلىپ، ھەر بىر بالىغا بىر تالدىنلا بېرىپتۇ. باللار نارازى بولۇپ:
— ئەپەندىم بەكمۇ پىخسىق ئىكەنسىز، جىق-جىق بېرىڭ، تەمىنى تېتىپ باقايلى،— دېيىشىپتۇ. ئەپەندىم كۈلۈپ قويۇپ:
— ئەۋارى بولماڭلار، ھەممىسىنىڭ تەمى ئوخشاش،— دەپتۇ.

پادىشانىڭ ئەقىل تېپىشى

پادىشا ئەپەندىمنى ناھايىتى ئەقىللىق ئىكەن دەپ ئاڭلاپ، ئۇنىڭ ئالدىغا كەپتۇ-دە:
— ئەپەندىم، سىز ئەقىلنى نەدىن تاپقان؟— دەپ سوراپتۇ.
— جاپالىق ئىشلەپ تاپقان،— دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ ئەپەندىم.
— ئەقىلنىمۇ ئىشلەپ تاپقىلى بولامدۇ؟— دەپ سوراپتۇ پادىشا يەنە.
شۇنداق، ئىشلەپ تاپقىلى بولىدۇ تەخسىر،— دەپتۇ ئەپەندىم.
— مەن كۆپرەك ئەقىل تاپاي دىگەنىدىم،— دەپتۇ پادىشا.
— بۇ ئاسان،— دەپتۇ ئەپەندىم،— كەتمەننى قولىرىغا ئالسىلا، ماڭا ئەگىشىپ ماڭسىلا، ئەقىلنى مەن تېپىپ بېرەي.

پادىشا خوشال بولۇپ: «كىشىلەر مېنى ئەقىلسىز، قابىلىيەتسىز دەپ كۆزگە ئىلمايدىـ غان، بۇ قېتىم كۆپرەك ئەقىل تېپىپ، مىكەمنى تولدۇرۇۋالاي، بولسا بىرەر ـ ئىككى ساندۇققـ ىمۇ قاچىلاپ ئوردىغا ئېلىپ كېتەي، بالىلىرىمىغىمۇ ساقلاپ بېرەي» دەپ ئويلاپتۇ ـ دە، ئەپەندىمنىڭ كەينىدىن مېڭىپتۇ.

ئەپەندىم خېلى ئۇزۇن مېڭىپ، پادىشانى بىر سايلىققا باشلاپ كەپتۇ، ئاندىن چاپانلىرى نى سېلىپ تاشلاپ:

— قېنى، پادىشالىق تونلىرىنى سالسىلا تەخسىر، تۇتۇش قىلايلى!— دەپتۇ. شۇنداق قىلىپ ئەپەندىم بىلەن پادىشا كەتمەن چېپىشقا كىرىشىپ كېتىپتۇ. پادىشانىڭ يۇمشاق قوللىرى قاپىرىپ قاناشقا باشلاپتۇ. پادىشا چىدىماي:

— ئەپەندىم، سىز دىگەن ئەقىل نەدە، ئۇنى قانداق تاپىمىز؟— دەپتۇ.

ئالدىرىمىسىلا تەخسىر،— دەپ كۈلۈپتۇ ئەپەندىم،— مۇشۇنداق كەتمەن چېپىپ كۆزگىچە بۇ يەرنى ئاچمىز، ئەتىيازدا ئەقىلنى تېرىيمىز، كۈزدە هوسۇل ئالىمىز. بولمىسا ئەقىلنى تاپالمايمىز.

— سىز دەۋاتقان ئەقىل ئاشلىق ئوخشىمامدۇ ئەپەندىم؟— دەپتۇ پادىشا هەيران بولۇپ.

— شۇنداق تەخسىر، بۇ پەقەت سىلى تاپماقچى بولغان ئەقىلنىڭ بىرىنچىسى،— دەپتۇ ئەپەندىم. پادىشا ئىلاجىسىز چىشىنى ـ چىشىغا چىشلەپ ئىشلەپ، بىر يىلنى ئۆتكۈزۈپتۇ. كۈزدە ئاشلىقنى يىغىپ بولغاندىن كېيىن پادىشا ئەپەندىمدىن:

— ئاشلىقنى يىيىش ئاسان ئىكەن، ئۇنى تېرىپ تەييار قىلماق هەققەتەن تەسكەن، سۆزۈم توغرىمۇ؟— دەپ سوراپتۇ.

— ناهايىتى توغرا،— دەپتۇ ئەپەندىم،— سىلى مۇهىم ئەقىلدىن بىرنى تاپلا. ئەمدى دىخاننىڭ قەدرىگە يېتىدىغان بوللا.

ئۆز كۆزۈمگە ئىشەنمەيمەن

بىر كۈنى ئەپەندىم گۈرۈچ سېتىۋالماقچى بولۇپ رەۋەندىنىڭ دۇكىنى ئالدىغا كەپتۇ ۋە هىلىگەر، ئاچكۆز قازىنىڭ گۈرۈچنى ئېلىپ، پۇل بەرمەي كېتىپ بارغانلىقىنى كۆرۈپ قاپتۇ. شۇ ئەسنادا رەۋەندىمۇ قازىنىڭ پۇل بەرمىگەنلىكىنى سېزىپ ۋاقىراپتۇ:

— قازى ئاخۇنۇم، گۈرۈچنىڭ پۇلنى ئۇنتۇپ قاللىمۇ ـ قانداق؟

— بېرىپ بولدۇمغۇ!— دەپتۇ قازى خاپا بولۇپ، رەۋەندى بىر چەتتە قاراپ تۇرغان ئەپەندىمگە قاراپ:

— ئەپەندىم، قازىنىڭ پۇل بەرمىگەنلىكىنى سىلىمۇ كۆرلىغۇ، گۇۋالىقتىن ئۆتۈپ قويسىلا،— دەپتۇ. ئەپەندىم كۈلۈپ قويۇپ:

قازى ئاخۇنۇمنىڭ بىر نەرسە ئالسا پۇل بەرمەيدىغانلىقىنى ئەزەلدىنلا بىلىمەن. ئۇ هازىر بەرگەن تەقدىردىمۇ ئۇنى كۆرگەن كۆزۈمگە هەرگىز ئىشەنمەيمەن!— دەپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى www.uyghurkitap.com

قوساقنىڭ قاغىشى

روزى ئايلىرى ئىكەن، ئەپەندىم نامازشام ئۆتتۈۋېلىش ئۈچۈن مەسچىتكە كىرىپتۇ. نامازدىن كېيىن بىر موللام توختىماي سۈرە ئوقۇغىلى تۇرۇپتۇ. ئەپەندىمنىڭ قوسىقى ئېچىپ «كور - كور» قىپتۇ. يېنىدا ئولتۇرغان بىر ئاغىنىسى چاقچاق قىلىپ:

— ئەپەندىم، قوسىقىڭىز نىمە دەۋاتىدۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— نىمە دەيتى، ۋالاقتەككۇر موللامنىڭ زۇۋانى تۇتۇلۇپ قالسا ئىدى، دەپ قاغاۋتىدۇ، — دەپتۇ ئەپەندىم.

ئەپەندىمنىڭ جاۋابى

بىر كۈنى پادىشا پۇقرالارنى:

— مەن زالىم پادىشامۇ، رەھىمدىل پادىشامۇ؟ جاۋاپ بېرىڭلار، — دەپ قىستاشقا باشلاپتۇ. بەزىلىرى رەھىمدىل پادىشا دەپتۇ، بەزىلىرى زالىم پادىشا دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ، لېكىن پادىشا مۇنداق جاۋاپ بەرگۈچىلەرنىڭ ھەممىسىنى زىندانغا تاشلاپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن كىشىلەر نىمە دەپ جاۋاپ بەرسە بولىدىغانلىقىنى بىلەلمەي تەڭلىكتە قاپتۇ. ئاخىرى ئەپەندىم ئوتتۇرىغا چىقىپ:

— بىز ئاتا - بوۋىمىزدىن تارتىپ قوزغىلاڭچى خەلق. شۇڭا خۇدايى تائالا بىزنىڭ ئەدىۋىمىزنى بەرسۇن دەپ سىلىدەك قاتتىق قول، ياۋۇز پادىشانى نىسىپ قىلغان، — دەپتۇ. پادىشا بۇ جاۋاپتىن تولىمۇ مەمنۇن بوپتۇ.

بارمىغانلىرى تۈزۈك

بىر كۈنى ئەپەندىم يولدا قازى ئاخۇنۇمنى ئۇچرىتىپ:

— سەپەر قاياققا؟ — دەپ سوراپتۇ.

— ئاللانىڭ دەرگاھىغا — جەننەتنى سەيلە قىلىشقا كېتىۋاتىمەن، سىلىمۇ بىللە بارامىلا؟ — دەپتۇ قازى كۆرەڭلەپ.

— مەنمۇ بارماي، سىلىمۇ بارمىسىلا، — دەپتۇ ئەپەندىم.

— نىمىشقا بارمايدىكەنمەن؟ — دەپتۇ قازى خاپا بولۇپ.

— تەخسىر، سىلى دائىم بىزگە: ئەسكى ئىشلارنى قىلغان ئادەملەرنى خۇدايى تائالا ھەرگىز كەچۈرمەيدۇ، دەيتتىلە. ئەسلىرىدىن چىقىپ كەتتىمۇ نىمە؟ جەننەتكە بارىدىغان بولسىلا سىلىگە ھەرگىز ياخشى كۈن يوق. مېنىڭچە بارمىغانلىرى تۈزۈك، — دەپتۇ ئەپەندىم.

تىلەمچىلا قوي

بىر كۈنى ئەپەندىم مۇنچىغا كىرىپتۇ. يۇيۇنۇپ چىققاندىن كېيىن قارىسا، يېنىدا بىر ياماقنىڭ سۇنۇغىمۇ يوقكەن. ئۇ نىمە قىلىشنى بىلمەي، دەرھال مۇنچىنىڭ ئالدىدا يۈگىنىپ

ئولتۇرۇپتۇ:

—مېھرى شەپقەتلىك ئاللا. مۇنچىنىڭ ھەققىنى بېرەلمەي خىجىل بولۇۋاتقىنىمنى كۆرۈپ تۇرۇپسەن، ماڭا بىر ياماق ئاتا قىلغايسەن!—دەپ نالە قىلغىلى تۇرۇپتۇ. دەل شۇ چاغدا يەر تەۋرەپ كېتىپ مۇنچا ئۆرۈلۈپ چۈشۈپتۇ. «خۇدانىڭ غەزىۋىگە يولۇقتۇممۇ نىمە؟» دەپ ئەپەندىم قېچىپتۇ. ئۇ قېچىپ بىر كوچىغا كەلگەندە بىر ئادەم:

—ئۇلۇغ خۇدا، ماڭا يۈز ياماق ئاتا قىلغايسەن!—دەپ توختىماي نالە قىلىۋېتىپتۇ. ئەپەندىم دەرھال ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

—بولدى بۇرادەر، تىلىمەيلا قوي، مەن بايا خۇدادىن بىر ياماق تىلىۋىدىم. غەزىۋى كېلىپ مۇنچىنى ئۆرۈۋەتتى. سەن تەپ تارتماي يۈز ياماق تىلەۋاتىسەن. خۇدا ئاڭلاپ قالىدىغان بولسا، پۈتۈن ئالەمنى ئۇگىتەي - توگىتەي قىلىۋېتىدۇ،— دەپتۇ.

شىپالىق خەت

ملىك بېگى گۆش يەۋاتقاندا گېلىغا ئۇستىخان تۇرۇپ قاپتۇ. ملىك بېگى ئۇستىخاننى يا چىقىرىۋېتەلمەي، يا يۇتۇۋېتەلمەي خەۋپ ئاستىدا قاپتۇ. تىۋىپ كەلگەن بولسىمۇ ئامال قىلالماپتۇ. ئاخىرى ئەپەندىمنى چاقىرىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتىپتۇ. ئەپەندىم ئۆزى بارماي بىر پارچە خەتنى يېزىپتۇ - دە:

—بۇ خەت ملىك بېگىگە ھەرقانداق دورىدىنمۇ شىپالىق. بۇ خەتنى ئوقۇسا ساقىيىدۇ،— دەپ ئۇ ئادەمگە بېرىپتۇ.

ملىك بېگى خەتنى ئوقۇپلا غەزەپتىن بىرلا ۋاقىراپ جان ئۈزۈپتۇ. كىشىلەر بۇ ئىشتىن ھەيران بولۇپ، خەتنى ئوقۇپتۇ. خەت مۇنداق يېزىلغان ئىكەن:

«ملىك بېگى، سېنىڭ قىلمىغان ئەسكىلىكىڭ قالمىدى، ھەتتا بۇگۈنكى قويىنىمۇ كەمبەغەللەرنى قاخشىتىپ تارتىۋالغان ئىدىڭ. بىلىپ قوي، گېلىڭغا تۇرۇپ قالغان ئۇستىخان ئەمەس، يوقسۇللارنىڭ سىرتمىغى. ئۇ سېنى گېلىڭدىن بوغدى. ئۆلمەي يەنە نىمە قاراپ تۇرىسەن؟ ئىتتەك ئۆل!؟»

تەمى يانچۇغىڭىزدا

بىر يىلى ئەپەندىم قوغۇن تېرىغان ئىكەن، شۇ يۇرتتىكى بەگ دائىم ئەپەندىمنى بوزەك قىلىپ قوغۇنلارنى تاغارلاپ ئېلىپ كېتىدىكەن، پۇل بەرمەيدىكەن. بىر كۈنى ئەپەندىم بازاردا قوغۇن سېتىپ ئولتۇرسا، نائىنساپ بەگ يەنە كېلىپ قوغۇندىن بىرنەچچىنى يېرىپ يەپتۇ - دە:

— ئەپەندىم، قوغۇنىڭىزنىڭ ئانچە تەمى يوققۇ؟—دەپتۇ.

—بېگىم،—دەپتۇ ئەپەندىم،—ھەقسىز يىگەن نەرسىنىڭ تەمى بولمايدۇ. ئۇنىڭ تەمى يانچۇغىڭىزدا!

www.uyghurkitap.com

مەھكەم باغلىۋېلىڭ

ئەپەندىم تىۋېپلىق قىلىپ يۈرگەن چاغلار ئىكەن، بىر ئادەم كېلىپ:

ـــ ئەپەندىم، بىر ئېشنى ئويلىسام ئاسانلا يادىمدىن قېچىپ كېتىدۇ. بۇنىڭ دورىسى بارمۇ؟ـــ دەپ سوراپتۇ.

ـــ دورىسى بار،ـــ دەپتۇ ئەپەندىم،ـــ بىر نەرسە يادىڭىزغا كەلگەن ھامان ئاغامچا بىلەن مەھكەم باغلىۋېلىڭ.

شوتا قويۇپ بېرىڭ

بىر گەپتان ئادەم ئەپەندىمنى ئەخمەق قىلماقچى بولۇپ:

ـــ ئەپەندىم، ئاسماندا دادامدىن مىراس قالغان بىر قوشلاق يەر بار ئىدى. ئۇنىڭغا ئورمان قويغان ئىدىم. پەقەت سۇ چىقىرالمىدىم. قانداق قىلىشىمنى بىلمەيۋاتىمەن. سىزنىڭچە قانداق قىلسام بولار؟ـــ دەپتۇ.

ـــ ئەخمەق ئىكەنسىز،ـــ دەپتۇ ئەپەندىم،ـــ شوتا قويۇپ بېرىڭ، سۇ ئۆزى چىقىپ كېتىۋەرمەمدۇ!

كەتمەن بىلەن كولاڭ

موللام ئېشىكىنى مىنىپ مەدرىسكە كېلىۋاتقان ئىكەن. ئېشىكى ھۈركۈپ كېتىپ، موللامنى دۈۋىلەكلىك يانتاقىنىڭ ئۈستىگە تاشلىۋېتىپتۇ. موللامنىڭ قوللىرىغا تىكەن كىرىپ سۇنۇپ قاپتۇ. ئۇ ئاغرىققا چىدىماي مەدرىسكە كەلگەندىن كېيىن قولىدىكى تىكەنلەرنى يىڭنە بىلەن كولاپ ئولتۇرسا، ئەپەندىم كەپتۇ ـ دە:

ـــ پاھ، قوللىرىڭىزغا كۆچەت تىكتىڭىزمۇ نېمە؟ـــ دەپتۇ.

ـــ شۇنداق،ـــ دەپتۇ موللام،ـــ دادىڭىز بۇ كۆچەتلەرنىڭ ئۇچىنى كېسىپ ئۆيىگە ئىلىم قىلغان ئىدى. ئەمدى مەن كۆتىكىنى يىڭنە بىلەن كولاۋاتىمەن.

ـــ يىڭنە كىچىك، كەتمەن بىلەن كولاڭ، ئاسان چىقىدۇ،ـــ دەپتۇ ئەپەندىم.

پاختا تىقىۋېلىڭ

بىر ئادەم ئەپەندىمدىن سوراپتۇ:

ـــ ئەپەندىم، مەن ئادەم كۆپ يەردە ناخشا ئېيتسام، جىددىلىشىپ ناخشىنى ئوبدان ئېيتالمايدىكەنمەن. قانداق قىلسام بولار؟

ـــ بۇ ناھايىتى ئاسان،ـــ دەپتۇ ئەپەندىم،ـــ ناخشا ئېيتقاندا ئىككى قۇلىقىڭىزغا پاختا تىقىۋېلىڭ. ناخشىنى ئۆزىڭىز ئاڭلىمىغاندىن كېيىن جىددىلىشىپ كەتمەيسىز!

ئارتۇق يېرىنى ھەرىدىۋېتەي

ئەپەندىمنىڭ بىر پىخسىق ئاغىنىسى بار ئىكەن. ئۇ ئەپەندىمنىڭ ئۆيىگە تولا كېلىپ زېرىكتۈرۈۋېتىپتۇ، لېكىن بىرەر قېتىممۇ ئەپەندىمنى ئۆيىگە تەكلىپ قىلماپتۇ. بىر كۈنى ئەپەندىم سىناپ باقماقچى بولۇپ، تاماق ۋاقتىدا ئۇنىڭ ئۆيىگە كىرىپ كەپتۇ. ئاغىنىسى ئىلاجىسىز ئىككى چىنىگە ئاش ئۇسۇپ كېلىپ، بىرىنى ئەپەندىمنىڭ ئالدىغا، بىرىنى ئۆزىنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ. لېكىن ئەپەندىمنىڭ ئالدىغا قويغان ئاش چىنىنىڭ يېرىمىغىمۇ كەلمىگەن ئىكەن. ئەپەندىم خاپا بولۇپ:

— ئۆيىڭىزدە ھەرە بارمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ. ئاغىنىسى ھەيران بولۇپ:

— بار، نىمە قىلىسىز؟ — دەپتۇ.

— ماۋۇ چىنىنىڭ ئارتۇق يېرىنى ھەرىدىۋېتەي دەيمەن، — دەپتۇ ئەپەندىم.

تۈپلاپ رەتلىگۈچى: **ئىسلام ئەيسا**

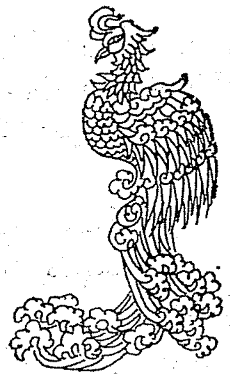

مۇندەرىجە

داستان پادىشا ئىسكەندەر .... ئەلشىر ناۋايى

نەشرگە تەييارلىغۇچى: قۇربان بارات 72

سەيفۇلمۇلۇك - بەدىئۇلجامال .... مەجلىسى

نەشرگە تەييارلىغۇچىلار: جۇنەيد بەكرى، ئابدۇۋايىت روزى 125

موللا مۇسا سايرامى شېئىرلىرىدىن تالـلانما ....

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئەنۋەر بايتۇر 194

گۈل ۋە بۇلبۇل .... سالاھىي

نەشرگە تەييارلىغۇچى: ئابدۇرىشىت ئىسلامى 228

خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىدىن

يۇسۇپ - زۇلەيخا ....

نەشرگە تەييارلىغۇچى: قادىر ئەكبەر 1

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىدىن 259

نەسىردىن ئەپەندى لەتىپىلىرى 304